

שבוע פרשת תזריע - החודש

(23 - 29 March 14)

כ"א - כ"ז אדר ב' תשע"ד

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ
הַיּוֹם, עַל לִבְבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָד וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעֲרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֵל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֹתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנִתְחַי מִטֹּר אֲרַצְכֶם בְּעַתּוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתָּ דָגְגָךָ וּתְיִלְשֶׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנִתְחַי עֹשֵׂב בְּשֹׁדךָ
לְבַהֲמֹתְךָ, וְאִכְלַת וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִיךָ יְיָ בְּכֶם וְעִצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֹּר וְהִאֲדָמָה לֹא
תִּתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְפָדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעֲרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתְּיֶיכֶם לְתַת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֱלֹהִים וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנִתְּנוּ עַל צִיצִית הַבִּגְדָה, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִּתְּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהַיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ
אֱלֹהֵיכֶם) אָמַת.

בכון לומר קודם התפילה:

הַרְיָנִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאֶהְבֶּתְךָ לְרַעְדָה בְּמִוֹךְ
מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמַתְחֵלֶךָ
לִימֵי הַחֹדֶשׁ.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:
מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזֵרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:
וְהֵעֲרַב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרְתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ,
וְצִאֲצָאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלִגְנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְרֵי
תוֹרְתְךָ לְשִׁמְהָ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֶהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנְךָ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:
וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֹכוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קמני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, הוֹשֵׁעַ - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להרביל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נתון צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתורו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתבות "לה") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו וינתם בחררו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

ק"ב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מרות טובות שיבור לו אדם והואך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אֲשֶׁר־אֵישׁ יֵרָא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חֲפִיץ מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאַרְץ יִהְיֶה זֶרְעוֹ דּוֹר
 יְשָׁרִים יְבָרֵךְ: ג הוֹזְעֵשׁוּר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד: ד זָרַח בַּחֲשֶׁךְ אֹר לַיִּשְׁרִים חֲגוּן
 וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חוֹנֵן וּמְלוֹה יִכְלָל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו פִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמּוֹט לְזִכֵּר
 עוֹלָם יְהִי צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רַעַה לֹא יִרְא נָכוֹן לָבוּ בָטַח בַּיהוָה: ח סָמוּךְ לָבוּ לֹא יִרְא
 עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לְאֲבִיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד קָרְנוֹ תְרוּם בְּכַבּוֹד:
 י רָשַׁע יִרְאֶה | וְכַעַס שִׁנּוּ יַחַרֵּק וְנַמֵּס תַּאֲוֹת רָשָׁעִים תֹּאבֵד:

ק"ג

בו יסופר נפלאות מוציאת מצרים:

א הַלְלוּיָהּ | הִלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמְזוֹר־שִׁמְשׁ עַד־מְבוֹאוֹ מְהַלֵּל שֵׁם יְהוָה: ד רַם עַל־כְּלָגוּיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי בַיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְגַבִּיהֵי לְשָׁכֶת: ו הַמְשַׁפִּילֵי לְרֵאוֹת בָּשָׁמַיִם וּבְאַרְץ: ז מְקִימֵי מַעְפָּר
 דָּל מְאַשְׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־גְּדִיבִים עַם גְּדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֲקֶרֶת הַכִּיֹּת
 י אִם־הַבָּנִים שְׂמִיחָה הַלְלוּיָהּ:

ק"ד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעוֹ: ב הֵיטָה יְהוּדָה לְקַדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו:
 ג הַיָּם רָאָה וַיָּגֵם הַיַּרְדֵּן יִסַּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבַנֵּי־צֹאן: ה מֵהַלְדָּךְ
 הַיָּם כִּי תָגוּם הַיַּרְדֵּן תִּסַּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבַנֵּי־צֹאן: ז מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
 חוֹלֵי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהֶפְכֵי הַצּוֹר אָגַם־מַיִם חֲלָמִישׁ לְמַעַיְנוֹ־מַיִם:

אגרות קודש

ב"ה, י"ט אדי"ש, תשי"ז

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ מלאכתו מלאכת שמים מו"ה משה שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מח' אדי"ש, בו כותב אודות מצב התלמידים שליט"א וענייניהם, ובדואי גם להבא ימשיך במנהג טוב זה, והעיקר בהשגחה פקוחא על כאו"א מהם, שנוסף על נחיצות הדבר מצד עצמו, הנה זה גופא מעורר אצל התלמידים להפיק רצון המשגיח עליהם וכטבע בני"א אפילו דנה"ב עאכו"כ כפי שנאמר כמים הפנים לפנים וגו' ועי"פ פתגם אדמו"ר האמצעי בהענין של שני נפה"א על נה"ב אחת, וק"ל...

בברכה.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיב, קיג, קיד ג
- (ג) מאמר ד"ה החודש הזה לכם שבת פרשת תזריע, פרשת החודש, מברכים החודש ניסן, ה'תשכ"ז ה
- (ד) שיחת ש"פ תזריע, פרשת החודש, מברכים החודש ניסן, ה'תשכ"ז טז
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת תזריע (בלה"ק) כרך יב כד
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל ל
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תזריע לב
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת תזריע לג
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תזריע נו
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת תזריע נז
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תזריע סח
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם עא
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תזריע עד
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תזריע קו
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת תזריע קיג
- (טז) נביאים וכתובים מלכים ב פרק ט, תהלים פרק קטז-ק"ז קטו
- (יז) משניות – מסכת מנחות ביאור קהתי קיז
- (יח) עין יעקב מסכת יומא קכה
- דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי
- (ט) מסכת סוכה עם ביאורים מדף מח עד דף נד קכו
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים אדמו"ר הזקן קנד
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת אדמו"ר הזקן קנד
- (כב) לקוטי תורה אדמו"ר הזקן קנה
- (כג) שערי אורה אדמו"ר האמצעי קנז
- (כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו אדמו"ר ה"צמח צדק" קנז
- (כה) תורת שמואל תרל"ב אדמו"ר מוהר"ש קנח
- (כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב אדמו"ר מוהרש"ב קנח
- (כז) ספר המאמרים ה'תרפ"ז אדמו"ר מוהרי"צ קס
- (כח) לקוטי דיבורים אדמו"ר מוהרי"צ קסא
- (כט) דברי ימי הרבנית רבקה זי"ע נבג"מ קסב
- (ל) אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ קסו
- (לא) חומש לקריאה בציבור קסז
- (לב) לוח זמנים לשבוע פרשת תזריע קעד
- (לג) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש קעה

1 החֹדֶשׁ¹ הַזֶּה לָכֶם ראש חֲדָשִׁים ראשון הוא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי
 2 הַשָּׁנָה², וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³ במדרש על פסוק זה מִשְׁפַּחַר
 3 הַקִּבְ"ה פְּעוּלְמו קָבַע בוֹ ראשֵׁי חֲדָשִׁים וְשָׁנִים, וּכְשִׁפַּחַר
 4 בְּיַעֲקֹב וּבְנֵינוּ הוֹסִיף הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 5 הוא על קביעות החדשים והשנים דבר
 6 נוסף, הקשור במיוחד בבני ישראל
 7 קָבַע בוֹ ראש חֲדָשׁ שֶׁל
 8 גְּאוּלָּה הוא ראש חודש ניסן, החודש
 9 שעליו אמרו חכמינו ז"ל "בניסן נגאלו
 10 (אבותינו ממצרים) ובניסן עתידים
 11 להיגאל (בגאולה השלימה)".
 12 וְצָרִיף לְהִבִּין מֵהוּ הַטַּעַם עַל-
 13 פי פנימיות הרברים שְׂדוּקָא
 14 בְּמִצְוַת קִידוּשׁ הַחֹדֶשׁ הַמְצוּוה
 15 על בית הדין לקדש את החודש ולקבוע
 16 את זמני המועדים האמורה בפסוק זה,
 17 "החודש הזה לכם..." נֶאֱמַר
 18 'לָכֶם', ואם הכוונה ב"לכם" היא
 19 לבני ישראל ולא לאומות העולם, עדיין
 20 הדבר לא מובן כי הרי יִשְׁנֶן
 21 בַּתּוֹרָה פְּמָה וְכַמָּה מִצְוֹת
 22 שְׂנִיתָנוּ רַק לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל,
 23 וְאַף-עַל-פִּי-כֵן לֹא נֶאֱמַר
 24 פְּמָה 'לָכֶם', וְהַפַּעַם
 25 הַרְאֵנוּ שֶׁנֶּאֱמַר 'לָכֶם' הֵרִי
 26 זֶה בְּמִצְוַת קִידוּשׁ הַחֹדֶשׁ
 27 דְּרוּקָא וְיֵשׁ לְהִבִּין מֵדוּעָ?
 28 גַּם צָרִיף לְהִבִּין דְּבַר נוֹסֵף בַּפְּסוּק
 29 זֶה מֵה שֶׁכְּתוּב הַחֹדֶשׁ הַזֶּה
 30 לָכֶם, והכתוב מדויק ואומר "הזה"
 31 דְּמִשְׁמַע שְׁעַל-יָדֵי שְׁהַחֲדָשׁ
 32 הוּא בְּכַחֲנֵיַת הַזֶּה, אָזִי הוּא
 33 נַעֲשֶׂה 'לָכֶם', מלשון הפסוק עולה
 34 שהעובדה שהחודש, חודש ניסן,
 35 מוגדר כ"החודש הזה", היא עושה
 36 אותו "לכם" וְצָרִיף לְהִבִּין
 37 הַקִּישׁוֹר בִּיגִיָּהֶם מֵה הַקֶּשֶׁר וְהַשִּׁיכוֹת הַפְּנִימִית בֵּין שְׁנֵי הַמוֹשְׁגִים "הזה"
 38 ו"לכם" (שיתבאר להלן)?

39 (ב) וְלְהִבִּין זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים תְּחִילָה מֵה שֶׁנֶּתְבָּאָר לְעֵיל
 40 (בְּמִצְוַת דְּפּוּרִים⁴, דיבור המתחיל "וקבל היהודים את אשר החלו
 41 לעשות" שנאמר בפורים שנה זו, תשכ"ז שְׂמִיּוּסָד הַקָּטַע בַּמֵּאֵמֶר שֶׁנֶּאֱמַר
 42

43 בפורים העוסק במשמעות הפנימית של המושג "זה" מבוסס על מֵאֵמֶר
 44 כ"ק אֲדַמּוּר (מהוֹרֶשׁ"ב) נְשִׁמְתוּ-עֲדָן⁵ בְּפִירוּשׁ תִּיבַת
 45 'זֶה' שְׁעֵנְנוּ גִילּוּי, כלשון חכמינו ז"ל "מראה באצבעו ואומר זה",
 46 ביטוי שמתייחס רק לדבר גלוי ונראה לעין במידה כזו שְׁמַתְגַּלָּה לֹא רַק
 47 מְצִיאוֹת הַדְּבָר, אֲלֵא שְׁגָם
 48 מֵהוֹתוֹ, דְּהֵינּוּ מֵה שְׁהוּא, בָּא
 49 בְּגִילּוּי שֶׁכֵּן כֹּאשֶׁר מְצִיאוֹת הַדְּבָר
 50 יְרוּעָה וְאִפִּילוּ נְרֵאִית אֲבָל מֵהוֹתוֹ
 51 נִעְלַמַת (כמו, למשל, הידיעה וההשגה
 52 של השכל האנושי בענייני אלוהות
 53 ורוחניים מופשטים שגם לאחר הבנה
 54 טובה של הדברים אינה אלא "ידיעת
 55 המציאות" ולא "השגת המהות"), אין
 56 זה גילוי מושלם כי המהות והעצמיות
 57 של הדבר עדיין נעלמת.

58 וְזֶהוּ הַעֲנִיין הָאֵמֶר שֶׁהִבִּיטוּ "זה"
 59 מתייחס למצב בו הדבר הוא בתכלית
 60 הגילוי, כך שגם מהותו גלוייה ונראית
 61 וניכרת ולא רק מציאותו, הוא גם
 62 ההסבר הפנימי במה שְׂאֲמָרוּ
 63 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁶ כֹּל הַנְּבִיאִים
 64 נִתְנַבְּאוּ בְּיָהּ, נוֹסֵף עֲלֵיהֶם
 65 מִשֶּׁה שֶׁנֶּתְנַבְּא בְּיָהּ, על הכתוב
 66 "וידבר משה אל ראשי המטות... זה
 67 הדבר אשר ציווה ה'" דרשו חכמינו
 68 ז"ל שְׁמֹשֶׁה רַבּוֹ נִתְנַבְּא בִּיָּהּ, הוּא
 69 לְשׁוֹן שְׁבוּ מִתִּיחִסִּים לְדַבֵּר שֶׁנֶּרְאָה
 70 בְּבִירוֹר כִּי מִשֶׁה רַבּוֹ רָאָה אֶת מֵרְאָה
 71 הַנְּבוּאָה ב"אֶסְפֵּק־לִרְיָא" (זכוכית)
 72 הַמְאִירָה שְׁאִינָה מִסְתִּירָה עַל הָאוֹר,
 73 בְּשׁוּנָה מִשָּׂאֵר הַנְּבִיאִים שֶׁהִתְנַבְּאוּ
 74 בְּלִשׁוֹן "כֹּה אָמַר ה'" ו"כֹּה" הוּא לְשׁוֹן
 75 שְׁבוּ מִתִּיחִסִּים לְדַבֵּר שֶׁנֶּרְאָה מִרְחוֹק,
 76 כִּי הֵם רָאוּ אֶת הַנְּבוּאָה ב"אֶסְפֵּק־לִרְיָא"
 77 שְׁאִינָה מְאִירָה אֲלֵא מִסְתִּירָה עַל
 78 בְּהִירוֹת הָאוֹר. וְכִפִּי שֶׁמְסוּפָר בְּגִמְרָא
 79 שֶׁהַמֶּלֶךְ מִנְשֵׁה הַרְגָּת אֶת יִשְׁעִיהָ הַנְּבִיא

80 לאחר שטען כלפיו: "משה רבך אמר כי לא יראני האדם וחי - ואת אמרת
 81 ואראה את ה' יושב על כסא רם ונשא". ובהמשך הגמרא עונה על הסתירה
 82 לכאורה בין דברי משה לדברי ישעיה: "כל הנביאים נסתכלו באספקלריא
 83 שאינה מאירה (ולכן בעצם לא ראו את ה' ממש), משה רבינו נסתכל
 84 באספקלריא המאירה". וביאור דברי חכמינו ז"ל לפי פנימיות הדברים הוא

(1) מאמר זה הוא המשך למאמר שלפניו - ד"ה וקבל היהודים (תורת מנחם - התוועדויות חלק מט ע' 165 ואילך). (2) בא
 יב. ב. (3) שמו"ר פט"ו, יא. (4) ד"ה וקבל היהודים הנ"ל. (5) ד"ה וירא אליו העת"ר (המשך תער"ב
 ח"ב ע' תשטו ואילך). (6) ספרי ופרש"י מטות ל, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דָּאָף שְׁגַם נְבוֹאָת כָּל הַנְּבִיאִים ולא רק נבואתו של משה רבנו
2 הִיְתָה בְּאוֹפֶן שֶׁל רֵאִיָּה מִמֶּשׁ, והם ראו אלוקות בצורה ברורה כמו
3 רֵאִיָּה גְשְׁמִית וּמוֹחֶשֶׁת⁷, מִכָּל־מְקוֹם אֲצֵל כָּל שְׁאָר
4 הַנְּבִיאִים הִיְתָה הָרֵאִיָּה הַבְּרוּרָה והמוחשית רק בַּמְצִיאוֹת
5 הַדְּאֻלְקוֹת⁸, ובעוד שאדם רגיל שאינו
6 נביא מכיר גם את מציאות האלוקות
7 בידיעה ולא בראיה כפי שהוא רואה
8 במוחש דברים גשמיים, הרי אצל
9 הנביאים ידעת המציאות האלוקית
10 הייתה כמו ראייה גשמית מוחשית
11 מִה־שְׂאִי־כֶן אֲצֵל מֹשֶׁה
12 הִיְתָה הָרֵאִיָּה לא רק במציאות
13 בלבד בַּמְהוּת הַדְּאֻלְקוֹת.
14 וְנִתְבָּאֵר לְעִיל⁹ במאמר של פורים
15 הנוכח שֶׁבַעֲנִין הַסְּפִירוֹת בעשר
16 הַסְּפִירוֹת העליונות קָאֵי זְהָ עַל
17 בְּחִינַת זְעִיר־אֲנַפִּין פנים זעירות
18 היא בחינת המידות העליונות (חסד,
19 גבורה וכו') שבעולם האצילות
20 (ונקראת "זעיר אנפין" כי ביחס ל"אריך
21 אנפין" שלמעלה מעשר הַסְּפִירוֹת
22 וביחס למוחין שבספירות, יש במידות
23 התגלות מועטת, ועם זאת, ביחס
24 להארה המצומצמת של ספירת
25 המלכות, ההארה במידות, "זעיר
26 אנפין", היא הארה של המהות,
27 וההארה במלכות היא הארה של
28 המציאות והדמות בלבד).
29 וְכִמּוֹ כֶּן נִקְרָאת סְפִירַת
30 הַחֲכָמָה הַסְּפִירָה הראשונה
31 והעליונה בבחינת המוחין העליונים
32 בְּשֵׁם זְהָ, וְכֶן גַּם הַפְּתָר בו
33 מאיר האור האלוקי שלמעלה
34 מהספירות (כשם שהכתר הוא מעל
35 הראש) נִקְרָא זְהָ, וְהִינּוּ
36 פְּנִימִיּוֹת הַפְּתָר, מִה־שְׂאִי־כֶן חִיצוֹנִיּוֹת הַפְּתָר נִקְרָאת בְּשֵׁם
37 כְּהָ, באופן כללי בחינת הכתר היא למעלה מהספירות, אבל בחלוקה
38 פרטנית של הבחינות השונות בכתר עצמו, יש גם את עניין "כה" (דרגה
39 שביחס לדרגות שלמעלה ממנה אין בה את התגלות מהות האלוקות עצמה)
40 ו"חיצוניות הכתר", הדרגה היותר נמוכה שבו, נקראת בשם "כה" ביחס
41 ל"פנימיות הכתר", הדרגה היותר פנימית ועמוקה שבו, הנקראת בשם "זה",
42 וְכֶן סְפִירַת הַבִּינָה נִקְרָאת בְּשֵׁם כְּהָ כי ביחס לחכמה שהיא

הנקודה שבה מאיר עצם העניין, הירידה לפרטים בבניה היא (במובן מסויים)
התגלות יותר מצומצמת, ולכן חכמה היא בחינת "זה" ובינה היא בחינת "כה"
(כמבואר בהרחבה במאמר הנזכר שנאמר בפורים).
וְזֶהוּ גַם הַעֲנִין שֶׁל הַנְּבִיאִים נִתְבָּאֵר בְּכֹה, וּמֹשֶׁה נִתְבָּאֵר
בְּזֵה, דָּאָף שֶׁמְבוֹאֵר בְּכֹה מְקוֹמֹת
מְקוֹמוֹת בתורת החסידות ש'כֹּה'
וְזֵה הֵם פְּנֵי מְלָכוֹת הַסְּפִירָה
האחרונה והתחתונה ביותר שנקראת
"כה" וְזְעִיר־אֲנַפִּין, המידות
העליונות הנקראות "זה" הֵנָּה
לְפַעְמִים מְבוֹאֵר שֶׁהֵם שְׁתֵּי
הבחינות "כה" ו"זה" הֵם פְּנֵי
סְפִירוֹת בִּינָה הַנְּקֵרָאת "כה"
וְחֲכָמָה הַנְּקֵרָאת "זה", וְזֶהוּ
שֶׁמֹּשֶׁה נִתְבָּאֵר בְּזֵה - בְּחִינַת
חֲכָמָה, שֶׁזֶהוּ עֲנִינוֹ שֶׁל
מֹשֶׁה, בחינת החכמה שהיא "כוח
מה", על שם עניין הביטול שבה (כי
היא נקודת העניין בלבד, ללא
הסתעפות לאורך ולרוחב היוצרת
מציאות, היפך הביטול) כְּמוֹ
שֶׁכְּתוּב¹⁰ שֶׁמֹּשֶׁה וְאַהֲרֹן אָמְרוּ עַל
עַצְמָם וְנִחְנּוּ מֶה לִשׁוֹן שֶׁל בִּטּוֹל
כְּמוֹ חֲכָמָה - כּוֹחַ מֶה.
וְנִתְבָּאֵר בְּזֵה⁹, במאמר הנוכח
שֶׁאֵף שֶׁהַעֲנִין שֶׁסְּפִירַת הַבִּינָה
נִקְרָאת כְּהָ הוּא לְכֹאזְרָה רַק
לְגַבֵּי סְפִירַת הַחֲכָמָה, שלעומת
הגילוי המיוחד בחכמה, הבינה היא
השגה פחות בהירה וברורה (כי
הפרטים מעלימים על עצם הנקודה)
ולכן חכמה היא בחינת "זה" ובינה
היא בחינת "כה" מִכָּל־מְקוֹם
מְבָאֵר כ"ק אֲדָמוּ"ר הרבי
הרש"ב נִשְׁמְתוּ־עַדָּן שֶׁזֶהוּ
האמור לעיל שספירת הבינה נקראת "כה" הוּא גַם
המידות (שֶׁנִּקְרָא זְהָ), אֵף שֶׁסְּפִירַת הַבִּינָה הִיא לְמַעְלָה
מִזְעִיר־אֲנַפִּין, בסדר הספירות והשתלשלות האור האלוקי מדרגה לדרגה
שהרי המוחין (חכמה, בינה, דעת) הם למעלה מהמידות (חסד, גבורה תפארת
וכו') וְהִינּוּ לְפִי שְׁעִיקָר עֲנִין הַגִּילּוּי (זְהָ) הוּא בְּזֵעִיר־
אֲנַפִּין, מִה־שְׂאִי־כֶן בְּסְפִירַת הַבִּינָה, אֵף שֶׁהִיא לְמַעְלָה
מִזְעִיר־אֲנַפִּין.

(7) ראה תניא אגה"ק סי"ט (קכז, ב). וראה גם אוה"ת משפטים ע' א'רפח. (8) בהמשך תער"ב שם, שאף ש"נבואה הוא גילוי המהות", הרי זה "רק מבחי" חיצוניות המל' שהיא בחי' דמות לבד, ועוד זאת.. שנתלבש בלבוש השגתם כו", עיי"ש.
(9) ד"ה וקבל הנ"ל פ"ב. (10) בשלח טז, ד"ח. וראה לקו"ת פקודי ו, ב.

החודש הזה לכם ראש חדשים

ביאור בדרך אפשר

1 וטעם הדבר הוא, כמבואר במאמר הנוכח, על יסוד דברי הרבי הרש"ב נ"ע
 2 שעיקר פעולת הגילוי של האור האלוקי באמצעות עשר הספירות הוא על ידי
 3 בחינת "זעיר אנפין" המידות, כי "זעיר אנפין", היינו המידות העליונות כפי
 4 שהן מאירות בעולם האצילות "סוף עולמות האין סוף", ולאחר שהאור
 5 האלוקי יורד מ"זעיר אנפין, המידות
 6 דאצילות, לספירת המלכות, כדי להאיר
 7 לעולמות בריאה-יצירה-עשיה שלמטה
 8 מעולם האצילות הוא עובר צמצום
 9 והעלם, והופך מאור בלי גבול כפי
 10 שמאיר ב"עולמות האין-סוף" לאור
 11 מוגבל כפי שמאיר בעולמות שבהם יש
 12 נתינת מקום לנבראים מוגבלים, ורק
 13 לאחר הצמצום וההעלם הזה האורות
 14 העליונים יכולים לבוא לידי גילוי,
 15 ונמצא שגם העניינים הנעלים ביותר
 16 באור-אין-סוף באים לידי גילוי
 17 ונקראים "זה" דווקא כאשר הם
 18 מתגלים ב"זעיר אנפין" ולכן הוא נקרא
 19 "זה", עניין הגילוי (כשם שבארם
 20 המידות הם האמצעי שבו הוא מתגלה
 21 ומשפיע אל הוולת). ואף שהבינה היא
 22 דרגה גבוהה יותר מהמידות, כיוון
 23 שעיקר ההתגלות היא באמצעות
 24 המידות, "זעיר אנפין", הרי המידות הן
 25 בבחינת "זה" והבינה היא בבחינת
 26 "כה", כי דרגתה נעלית אבל אין בה
 27 את עניין הגילוי ("מראה באצבעו
 28 ואומר זה") כמו ב"זעיר אנפין",
 29 מידות.
 30 וּבְיַדוֹעַ הַמְּשַׁלֵּ בְּזֶה לַעֲנִיין זה
 31 שלעתים דרגה יותר גבוהה מביאה את
 32 העניין לידי גילוי פחות מאשר דרגה יותר נמוכה
 33 וְלִלְבֵּי מַעֲנֵן הַשְּׁוֹינֵדֵל טְרַעַפּ, המדרגות העלגלות המובילות
 34 מלמטה למעלה, ולמעלה יש בראש העמוד צורה מסוימת שְׁפָאָשֶׁר עוֹמֵד
 35 המטפס ועולה על גבי המדרגות בְּמִדְרִיגָה עֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר, אֲבָל הִיא
 36 מְאֻחֲזֵי הָעֵמוּד, אֲזִי העומד על גבי אותה מדרגה עליונה אֵינּוּ
 37 רוֹאֶה אֶת הַצּוּרָה שְׁבְרָאשׁ הָעֵמוּד, אֶף שְׁרָאָה אוֹתָהּ קוֹרֵם
 38 לִכֵּן כְּשֶׁהִיָּתָה נִכְחוּ מוֹלוּ בְּעֵמְדוֹ בְּמִדְרִיגָה הַתְּחַתּוֹנָה וְכֵן גַּם
 39 בנמשל, ייתכן שדווקא בדרגה התחתונה יותר ("זעיר אנפין") יהיה יותר גילוי
 40 מאשר בדרגה העליונה יותר ("בינה") דווקא הדרגה התחתונה יותר היא

ביאור בדרך אפשר

41 בחינת "זה" ואילו העליונה היא בבחינת "כה".
 42 וְהִנֵּה כְּשֶׁמַּעֲלָה וְהִתְרוֹן הַמִּיּוֹדֵד דְּבַחֲנִית זְעִיר־אֲנַפִּין
 43 שְׁנִקְרָאת 'זֶה' (שְׁמוּרָה הַבִּיטוּי "זה" עַל עֲנַן הַגִּילּוּי) הִיא לֹא
 44 רַק לְגַבִּי בְּחִינַת מַלְכוּת שֶׁלִּמְטָה מִ"זֵעִיר אֲנַפִּין", אֲלָא גַם לְגַבִּי
 45 בְּחִינַת בִּינָה שֶׁלִּמְעַלָּה מִ"זֵעִיר
 46 אֲנַפִּין" שְׁנִקְרָאת 'כֹּה', כְּמוֹ כֵּן
 47 גַּם הַמַּעֲלָה דְּבַחֲנִית חֲכָמָה
 48 שְׁנִקְרָאת 'זֶה' עַל שֶׁמֶת הַגִּילּוּי
 49 הִיא לֹא רַק לְגַבִּי בְּחִינַת בִּינָה
 50 שֶׁלִּמְטָה מִהַחֲכָמָה, אֲלָא גַם לְגַבִּי
 51 בְּחִינַת (חִיצוֹנִיּוּת) הַפְּתֵר
 52 שֶׁלִּמְעַלָּה מִהַחֲכָמָה שְׁנִקְרָאת
 53 'כֹּה', כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ וּמְבַרֵךְ אֶת הַמַּעֲלָה
 54 הַמִּיּוֹחֲדָת שֶׁל בְּחִינַת הַחֲכָמָה אֲפִילוּ
 55 בִּיחָס לְבַחֲנֵי הַכֹּתֵר.
 56 ג) וּבִיאוּר הָעֲנַן, דְּהִנֵּה¹²
 57 בְּחִינַת הַחֲכָמָה אֵינָה
 58 הַתְּפִשְׁטוּת מְאִיזָה דְּבָר, אֲלָא
 59 עֲנַן וְדָבָר עֲצָמִי, וְהִנֵּנוּ
 60 שְׁנִמְצָאת מִמְקוֹרָה לֹא
 61 בְּבַחֲנֵי גִילּוּי וְהַתְּפִשְׁטוּת,
 62 אֲלָא בְּבַחֲנֵי עֲצָמִי בְּדֶרֶךְ כִּלְלֵי
 63 הָאֵרֶת הָאוֹר הָאֲלוּקִי בִּסְדֵר
 64 הַשְּׁתַּלְשׁוּת הִיא בְּאוֹפֵן כּוֹה שֶׁהֵמָּאוּר,
 65 מְקוֹר הָאוֹר, נִשְׁאָר נֶעְלַם, וְרַק
 66 הַהַתְּפִשְׁטוּת וְהַהֲאָרָה מִמֶּנּוּ בָּאָה לְיַד
 67 גִּילּוּי, אֲבָל בְּחִינַת הַחֲכָמָה יִיחודית בכך
 68 שֶׁהִיא דְּבַר עֲצָמִי, כְּמִבּוֹאֵר בְּהַרְחֵבָה
 69 בְּמֵאמֵר שֶׁל אֲדַמּוֹר הַרְש"ב נִשְׁמַתוּ
 70 עֲדוֹן (ב'המשך' המאמרים "בשעה
 71 שֶׁהִקְדִּימוּ – תַּעֲר"ב) וְנִקְוֵת הַדְּבָרִים
 72 הִיא כִּי בְּעוֹד שֶׁהִבִּינָה, לְמַשֵּׁל, מִקְבֵּלָת מִהַחֲכָמָה כֵּן שֶׁכֵּל מֵהוּתָה הוּא הַתְּגִלּוֹת
 73 הַפְּרִטִים שֶׁבְּנִקְוֵת הַחֲכָמָה, יִחָס בֵּין הַחֲכָמָה לְמִקְוֵה הוּא לֹא כּוֹה שֶׁהִיא
 74 מִקְבֵּלָת מִמֶּנּוּ וּמֵהוּתָה הַתְּפִשְׁטוּת מִמֶּנּוּ, אֲלָא דְּבַר עֲצָמִי. וְזֶהוּ שְׁכַתּוּב¹³
 75 לְגַבִּי אוֹפֵן הַתְּהוּתָה סְפִירַת הַחֲכָמָה הַעֲלִיּוֹנָה וְהַחֲכָמָה מְאִין תְּמַצָּא,
 76 אֵין הוּא בְּחִינַת הַפְּתֵר¹⁴, וּמִשָּׁם נִמְצָאת הַחֲכָמָה בְּדֶרֶךְ יֵשׁ
 77 מְאִין וְלֹא בְּצוּרָה שֶׁל סִיבָה וְתוֹצָאָה יִשִּׁירָה, וְלִכֵּן הַמְּקוֹר מִמֶּנּוּ הַחֲכָמָה בָּאָה
 78 לֹא נִרְאָה וְלֹא נִיכָר בֵּה. וְזֶהוּ תְּמַצָּא, כְּמוֹ הַמְּצִיאָה, שְׁהִמּוֹצָא אֶת
 79 הַמְּצִיאָה אֵינּוּ יוֹדֵעַ מְאִין בָּאָה הַמְּצִיאָה¹⁵, כִּי אֵין קֶשֶׁר וִיחָס
 80 קְרוֹב וְיִשִּׁיר בֵּין מְקוֹר הַמְּצִיאָה לְכַךְ שֶׁהִמּוֹצָא בָּאָה לְיַד וְכְּמוֹ כֵּן בְּחִינַת

(11) ראה אוה"ת מטות ע' א'רפג. סה"מ תרנ"ז ע' ט. וראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' ריד ואילך. אוה"ת נ"ך ח"ב ע' תתפד. כתר שם טוב (הוצאת תשס"ד) בהוספות סימן נגנד. וש"נ. (12) בהבא לקמן - ראה ד"ה ויהיו חיי שרה העת"ר (המשך תער"ב שם ע' תשלב ואילך). (13) איוב כח, יב. (14) ראה זח"ב קכא, סע"א (ברע"מ). תניא אגה"ק ס"יז (קכו, רע"א). תו"א תולדות יט, ד. לקו"ת פרשתנו (תזריע) כב, סע"ג ואילך. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ח ח"א ע' שמא. סה"מ עטר"ת ס"ע תפד ואילך. תרצ"ו ס"ע 89 ואילך. (15) ראה לקו"ת פ' ראה כו, ד. שה"ש מא, ד.

ביאור בדרך אפשר

1 הַחֲכֵמָה אֵינָה מְרַגֵּשָׁה אֶת מְקוֹרָהּ, וְהִינּוּ לְפִי שְׁאִינָה גִילּוּי
 2 וְהַתְּפֹשֶׁטוֹת מְאִיזָה דָּבָר, אֲלֵא עֲנִין עֲצָמִי וְכִמו דְּבַר שְׁנוּצַר בְּלִי
 3 קֶשֶׁר וַיִּחַס לְמִקְוֵרוֹ. וְהַדְּיוּגְמָא לְזָה הוּא מֵיִשׁ הַנְּבָרָא, שְׁאֵף הוּא
 4 נִבְרָא וְנוּצַר מִמְקוּרוֹ הָאֱלוֹקִי בְּדֶרֶךְ יֵשׁ מֵאִין מְבִלִי שְׁמִקְוֵרוֹ יִהְיֶה נִיכַר וְנִרְגַּשׁ
 5 בּוֹ (וּבִלְשׁוֹן הַמֵּאמֵר שֶׁל הַרְבֵּי הַרֶש"ב
 6 ע"ז: "... כמו היש הנברא... שנברא יש
 7 מאין ואפס המוחלט ממש, בלי שום
 8 עילה וסיבה אחרת קודמת ליש הזה.
 9 ואם כן, הרי הנברא במה שהוא בחינת
 10 יש, אינו בבחינת התפשטות ממקורו...
 11 שאם היה בבחינת התפשטות הרי יש
 12 העצם שממנו באה ההתפשטות...
 13 ונתבאר לעיל... דבהתפשטות נראה
 14 ונגלה העצם כו', ומאחר שהוא בלי
 15 עילה וסיבה כו' אינו בבחינת
 16 התפשטות כו', וזהו שהנברא הוא
 17 באין-ערוך לגבי מקורו ואם ה' בבחי'
 18 התפשטות ה' במדרגה רוחנית כמו
 19 מקורו האין כו', ומה שהוא יש זהו לפי
 20 שנמצא ממקורו לא בבחינת
 21 התפשטות") דְּהִנֵּה מְצִיאוֹת הַיֵּשׁ
 22 הַנִּבְרָא אֵינָה הַתְּפֹשֶׁטוֹת וְהַתְּגִלוֹת
 23 מְהַרְוֵחֲנִיּוֹת בְּאֹפֶן יִשִׁיר וְגִלוּי,
 24 בְּדֶרֶךְ שֶׁל סִיבָה וְתוּצָאָה, שְׁהָרִי עַד
 25 כְּמָה שֶׁתְּהִיָּה הַתְּפֹשֶׁטוֹת
 26 וְהַתְּגִלוֹת וְהָאֵרָה שֶׁל הַרְוֵחֲנִיּוֹת,
 27 הָרִי זֶה יִשְׁאָר עֲנִין רִוּחָנִי,
 28 וְלֹא יִתְהַיָּה מְזָה דְּבָר גְּשָׁמִי
 29 (פְּמִבּוּאָר בְּכֵמָה מְאָמְרִים)¹⁶
 30 עַד כֵּמָה ה"אין" וה"יש" הם באין-
 31 ערוך, וללא כל יחס והשוואה זה
 32 לזה), אֲלֵא הַתְּהוּוֹת מְצִיאוֹת
 33 גְּשָׁמִית הִיא בְּדֶרֶךְ יֵשׁ מְאִין,
 34 שְׁהַיֵּשׁ הַנִּבְרָא מְרַגֵּשׁ לְפִי הַהִכְרָה
 35 הַתְּחוּשָׁה שֶׁלּוֹ שֶׁהוּא מְצִיאוֹת
 36 בְּפָנָי עֲצָמוֹ, וְלִפִּי רְאוּת עֵינָי יֵשׁ לוֹ קִוּוּם עֲצָמִי, כְּבִיכּוֹל וְכֹל מָה
 37 שְׁרֹאָה בְּעוֹלָם, הִנֵּה לֹא הַתְּבוֹנְנוֹת בְּאֵמַת שֶׁל הַדְּבָרִים אֲלֵא כְּפִי
 38 שֶׁהֵם נִרְאִים בְּחִיצוֹנִיּוֹת, נִרְאָה בְּעֵינָי שֶׁהוּא ה"יש" הַנִּבְרָא מְצִיאוֹת
 39 בְּפָנָי עֲצָמוֹ, וְהִינּוּ הַסִּיבָה לִכְן שֶׁה"יש" הַנִּבְרָא רֹאֵה אֶת עֲצָמוֹ (אִם כִּי
 40 בְּטַעוֹת, כְּמוֹכֵן) כְּמִצִּיאוֹת עֲצָמִית ו"יש" הִיא לְפִי שֶׁהַתְּהוּוֹת הַיֵּשׁ
 41 הִיא בְּעֵצֶם מְמַהוֹתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ שֶׁל הַמְּאֲצִיל הַבוּרָא בְּרוּךְ-הוּא
 42 שְׂבִיחַס לְנִבְרָאִים הַנְּעִלִים נִקְרָא "מְאֲצִיל" שְׁמְצִיאוֹתוֹ שֶׁל הַבוּרָא בְּעֲצָמוֹ
 43 הוּא מְעַצְמוֹתוֹ, מִמֶּנּוּ עֲצָמוֹ וְאִינוֹ עֹלֹל תוּצָאָה מְאִיזָה עֵילָה
 44 סִיבָה כְּלִשְׁחֵי שְׁקֻדָּמָה לוֹ, וְלִכְן מֵאֲחֵר שֶׁהוּא עֲצָמוֹ לֹא קִיִּים מְכוּחוֹ

ביאור בדרך אפשר

45 וּמְסִיבָתוֹ שֶׁל גּוּרָם כְּלִשְׁחֵי, כִּיּוּן שִׁכַּךְ הוּא לְבָדוֹ רַק הוּא שְׁקִיִּים בְּקִיּוּם
 46 אֲמִיתִי בְּכַחוֹ וַיְכַלְתּוּ לְבְּרֹא יֵשׁ נִבְרָאִים שִׁיחֵי ו"יש" וּמְצִיאוֹת מְאִין
 47 וְאָפְסֵי הַמְּוִחֲלֵט מְמֹשׁ בְּלִי שׁוּם עֵילָה וְסִיבָה אַחֲרַת קוֹדֶמֶת
 48 לַיֵּשׁ הַזֶּה כְּלוֹמֵר, בְּרִיאַת ו"יש" – דְּבַר, מְאִין – מֵלֵא דְּבַר, בְּאֹפֶן כּוֹה
 49 שֶׁהִיחַס וְהוֹיָקָה בֵּין הָאִין הַמְּהוּוֶה לִישׁ
 50 הַמְּתַהוּוֶה לֹא נִרְאָה וְלֹא נִיכַר וְאִפְשָׁר
 51 לְטַעוֹת וְלַחֲשׁוֹב כְּאִילוֹ ל"יש" אִין מְקוֹר
 52 שְׂבִרָא אוֹתוֹ (פְּמִבּוּאָר בְּאֵגְרַת
 53 הַקֶּדְשׁ¹⁷ שְׁבַסְפֵּר הַתְּנַיָּא),
 54 וּמִשׁוּם זֶה בְּגַלְל שׁוֹז דְּרֶךְ הַהִתְהוּוֹת
 55 שֶׁל ה"יש" מְהַ"אין" נִרְגַּשׁ אֲצֵל
 56 הַיֵּשׁ שְׁאִין לוֹ עֵילָה וְסִיבָה כּו',
 57 וְלִפִּי הַתְּחוּשָׁה שֶׁל ה"יש" הַנִּבְרָא אִין
 58 לוֹ מְקוֹר הִינּוּ שְׁאִינוֹ בְּבַחֲנִית
 59 הַתְּפֹשֶׁטוֹת מְמִקְוֵרוֹ כְּאוֹתָן
 60 בְּחִינּוֹת שֶׁהִיחַס וְהוֹיָקָה שֶׁלָּהֶם לְמִקְוֵרָן
 61 נִיכַרְתָּ בָּהֶם (כְּמוֹ הָאֲמוּר לְגַבֵּי חֲכָמָה
 62 וּבִינָה שֶׁהִבִּינָה הִיא הַתְּפֹשֶׁטוֹת
 63 מֵהַחֲכָמָה, וְכֵן לְגַבֵּי רוּב הַדְּרָגוֹת
 64 הָעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁכֵּל אַחַת הִיא ה'תְּפֹשֶׁטוֹת'
 65 שֶׁל הַבְּחִינָה שֶׁמְעִלָּה). וְיִמָּה שְׁכָתוּב
 66 ב'שְׁעַר הַיְחִיד וְהָאֲמוּנָה'¹⁸
 67 שְׁבַסְפֵּר הַתְּנַיָּא שְׁבַאָמַת כֹּל נִבְרָא
 68 ו"יש" גִּשְׁמִי אִינוֹ דְּבָר בְּפָנָי
 69 עֲצָמוֹ וְלֵאמֹתוֹ שֶׁל דְּבַר אִינוֹ מְצִיאוֹת
 70 עֲצָמִית נִפְרַדְתָּ אֲלֵא בְּטַל חֲלוּטִין
 71 לְמִקְוֵר הַמְּהוּוֶה אוֹתוֹ כְּמוֹ
 72 הַתְּפֹשֶׁטוֹת הָאֲוִיר מְהַשְׁמֵשׁ,
 73 וְלִכְאוּרָה הַדְּבָרִים סוֹתְרִים לְאֲמוּר כֵּאֵן
 74 שֶׁה"יש" נִבְרָא לֹא בְּדֶרֶךְ הַתְּפֹשֶׁטוֹת
 75 מִמְקוּרוֹ, לְמַעֲשֵׂה אִין כֵּאֵן סְתוּרָה כִּי
 76 הִנֵּה הַמְּבוּאָר ב'שְׁעַר הַיְחִיד וְהָאֲמוּנָה'
 77 שֶׁהַנִּבְרָאִים בְּטָלִים לְמִקְוֵרָם כְּאוּר
 78 הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁאִינוֹ מְצִיאוֹת בְּפָנָי עֲצָמוֹ אֲלֵא
 79 רַק ה'תְּפֹשֶׁטוֹת' שֶׁל הַמְּקוֹר זֶהוּ לְפִי
 80 אֲמִיתִית הָעֲנִין, שְׁבַאָמַת לְאֲמִיתוֹ שֶׁל דְּבַר ה"יש" הַנִּבְרָא אִינוֹ
 81 בְּבַחֲנִית יֵשׁ בְּמוֹכֵן שֶׁל מְצִיאוֹת אֲמִיתִית עֲצָמִית, אֲלֵא הוּא בְּסֶךְ הַכּוֹל
 82 הָאֲרָה מְתַפְּשֵׁט מְמִקְוֵרוֹ הַמְּהוּוֶה אוֹתוֹ, וְהוּא בְּחִינַת אִין
 83 וְרוּחָנִי וְכֹל מְצִיאוֹת הַגִּשְׁמִית כְּפִי שֶׁהִיא נִרְאִית בְּעֵינָי אִינְנָה מְצִיאוֹת
 84 אֲמִיתִית, אֲבָל כְּפִי שֶׁהַדְּבָרִים נִתְּפָסִים בְּהַרְגֵּשׁ הַנְּבָרָא בְּהַכְרָה וּבַתְּחוּשׁוֹת
 85 שֶׁל ה"יש" הַנִּבְרָא הָרִי הוּא יֵשׁ שְׁאִין לוֹ עֵילָה כּו' וְנִדְמָה לוֹ
 86 (בְּטַעוֹת) שֶׁהוּא קִיִּים כְּמִצִּיאוֹת אֲמִיתִית שֶׁאִין לָהּ עֵילָה וְסִיבָה וּמְקוֹר. וְאִם
 87 כֵּן, בְּזָה שֶׁהוּא יֵשׁ, בְּנִקְוֵדָה זֹו שֶׁהוּא רֹאֵה אֶת עֲצָמוֹ כְּמִצִּיאוֹת אֲמִיתִית
 88 (לֹא כְּפִי שֶׁהַדְּבָרִים הֵם מִצַּד הָאֲמַת) אִינוֹ בְּחִינַת הַתְּפֹשֶׁטוֹת מְמִקְוֵרוֹ

החודש הזה לכם ראש חדשים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שהרי כלל לא ניכרת בו השייכות והזיקה למקור המהווה אותו, אֵלָא הוּא
- 2 דְּבַר עֲצָמֵי מְצִיאוֹת בְּכֹחַ עֲצָמָה.
- 3 וְכֵן הוּא בְּעֵינֵי הַחֲכָמָה, ספירת החכמה העליונה ביחס למקור שממנו
- 4 היא נובעת (בחינת הכתר) שְׂאִינָה בְּבַחֲיַנַּת גִּילּוּי וְהִתְפַּשְּׁטוֹת
- 5 מהמקור באופן שהשייכות שלה
- 6 למקורה גלויה וניכרת, אֵלָא
- 7 בְּבַחֲיַנַּת דְּבַר עֲצָמֵי כמציאות
- 8 בפני עצמה, אֵלָא שְׂאִין זֶה
- 9 המציאות של החכמה כדבר עצמי
- 10 איננה כְּמוֹ הַיֵּשׁ הַנִּבְרָא שבויראתו
- 11 היא באופן כזה שְׂנַתְּחַדֵּשׁ דְּבַר
- 12 שְׂנַמְצָא בְּבַחֲיַנַּת מְצִיאוֹת יֵשׁ
- 13 והוא רואה את עצמו כיש' ומציאות,
- 14 מֵה־שְׂאִין־כֵּן הַהִתְחַדְּשׁוֹת
- 15 שֶׁבְּבַחֲיַנַּת הַחֲכָמָה היא
- 16 שְׂנַמְצָא בְּבַחֲיַנַּת מְצִיאוֹת אֹר
- 17 שמעצם מהותו הוא לא "יש" כמובן
- 18 של ישות ומציאות אלא דבוק במאור,
- 19 מקור האור, אֵלָא שְׂאִין זֶה אֹר
- 20 רגיל המוגדר כאור מִתְפַּשֵּׁט עם
- 21 זיקה ברורה וישירה למקורו, כִּי אִם
- 22 אֹר עֲצָמֵי שהשייכות שלו למקורו
- 23 לא ניכרת.
- 24 וְכֵן גַּם הַבֵּיטוּל דְּחֲכָמָה כמהות
- 25 של נקודה בלבד ללא פרטים שיוצרים
- 26 מציאות מוגדרת עם תכונות של "יש"
- 27 הוּא בֵּיטוּל עֲצָמֵי, תכונה מהותית
- 28 ועצמית שקשורה בעצם המהות של
- 29 החכמה עצמה וכפי שמבואר בהמשך
- 30 המאמר של הרבי הרש"ב נ"ע: "...
- 31 שהוא מהות ביטול כו' לא בחינת
- 32 אהבה כי אם ביטול, וכידוע דאהבה
- 33 אינו ביטול... והחכמה אינו בחינת
- 34 אהבה ודביקות כי אם בחינת ביטול
- 35 כו', והביטול דחכמה אינו מה
- 36 שמתבטל מאיזה דבר בבחינת העדר
- 37 תפיסת מקום... כי אם הוא בחינת
- 38 מהות ביטול... שהחכמה הן בעצם מהות עניין החכמה והן בבחינת הביטול
- 39 הרי היא בחינת עצמיות...), וְהֵינּוּ שֶׁהַבֵּיטוּל אֵינוֹ מַצֵּד אֵיזָה טַעַם
- 40 וְהַתְּבוּנָתוֹ (כְּמוֹ הַבֵּיטוּל שְׂנַעֲשֶׂה בַּמַּדּוֹת שמצד מהותן הן
- 41 מציאות עם גדרים ותחושת יישות עצמית ורק בגלל סיבה מיוחדת או בעקבות
- 42 התבוננות מעמיקה בכך שבעצם יש מציאות נעלית מהן, הן מתבטלות),
- 43 אֵלָא הַבֵּיטוּל של בחינת החכמה הוּא בֵּיטוּל עֲצָמֵי מַצֵּד עֲצָמוֹ¹⁹

- 44 (וְכֵמוּ שְׂרׁוּאִים בְּאָדָם לְמַטָּה, שְׂיֵשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם בְּטָלִים
- 45 בְּעֵצָם, מצד עצם מהותם וְאֵינָם צְרִיכִים לְעֵינֵי שָׁל טַעַם
- 46 וְהַתְּבוּנָתוֹ כו') כדי להתבטל), וּמַשׁוּם זֶה בגלל תכונתה ומהותה
- 47 להיות בביטול עצמי, החכמה היא כְּלִי לְהִשְׁרָאת אֹר אֵין־סוֹף
- 48 בתוכה, כְּמוֹ שֶׁכְּתֹב רַבֵּינוּ הַזֵּקֵן
- 49 בַּתְּנַיָא²⁰: שְׂמַעְתִּי מִמּוֹרֵי הַרְב
- 50 המגיד ממעוררשש עֲלִי־הַשְּׁלוֹם,
- 51 פִּירוּשׁ וְטַעַם לְמָה שֶׁכְּתוּב
- 52 בְּעֵץ חַיִּים²¹ שְׂאוֹר אֵין־סוֹף
- 53 בְּרוּךְ־הוּא אֵינוֹ מְתִיחַד וּמֵאִיר
- 54 באופן שאחדותו באה לידי גילוי
- 55 אֶפִּילוּ בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת שבו
- 56 האלקות היא בגלוי אֵלָא עַל־יְדֵי
- 57 הַתְּלַבְּשׁוֹתוֹ תַּחֲלָה בַּסְּפִירַת
- 58 חֲכָמָה כפי שהיא מאירה בעולם
- 59 האצילות, וְהֵינּוּ מַשׁוּם שְׂאִין־
- 60 סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, הוּא אֶחָד
- 61 הָאֶמֶת שֶׁהוּא לְבָדוּ הוּא וְאֵין
- 62 זולתו, וְזוֹ מְצִיאָתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ
- 63 ברוך הוא כפי שהוא לאמתו, המציאות
- 64 האמיתית היחידה שאין שום מציאות
- 65 אחרת חוץ ממנה היא מְדְרִיגַת
- 66 הַחֲכָמָה העליונה שהיא כאמור
- 67 בבחינת "עצמי".
- 68 (ד) וְהֵינּוּ בְּיָן שֶׁהַחֲכָמָה היא
- 69 בְּחִינַת עֲצָמֵי, כמבואר לעיל כיצד
- 70 הדבר ניכר בעצם מהותה, באופן
- 71 ההתהוות שלה וכן באופן הביטול
- 72 שלה לְכֵן נִמְצָאת בְּחִינַת
- 73 הַחֲכָמָה בְּכָל דְּבַר, וכמובא לעיל
- 74 מספר התניא בשם הרב המגיד
- 75 שהשראת האלקות בכל דרגה ובכל
- 76 בחינה, איזה שתהיה, היא על ידי
- 77 התלבשות תחילה בספירת החכמה
- 78 וְכֵמוּ שֶׁמֶפְּקָל דְּבַר יְכוּלִים
- 79 לְהוֹצִיא שְׂמָן כו' כשם
- 80 שבגשמיות בכל דבר יש בתמציתו
- 81 שמונחית ובאופן מסויים ניתן להוציא ממנו שמן וכך גם לגבי ספירת החכמה,
- 82 כִּי לְהִיוֹתָהּ בְּחִינַת עֲצָמֵי ולא רק הארה והתפשטות של מציאות אחרת,
- 83 הָרִי היא נִמְשָׁקֶת בְּכָל מְקוֹם²² ובכל דרגה.
- 84 וְעוֹד זֹאת, העובדה שמהות החכמה היא "עצמי" באה לידי ביטוי בתכונה
- 85 נוספת המיוחדת לה שֶׁכָּל הַמְּדְרָגוֹת שֶׁלְמַעַלָּה מִמְּדְרָגַת הַחֲכָמָה
- 86 יִשְׁנָן בפנימיות בְּבַחֲיַנַּת הַחֲכָמָה, וזאת אף על פי שמבחינת מיקומה

(19) ראה גם המשך תער"ב ח"א פרנ"ח. (20) פל"ה בהגהה. (21) שער מזו (שער סדר אבי"ע) פ"ב. (22) ראה גם המשך תער"ב שם פשמי"ה. וראה תר"א מקץ לט, א. הוספות קי, ד. ד"ה ויצא תרצ"א פ"ב (סה"מ תרצ"א ע' קיט). ושי"נ.

ש"פ תזריע, פרשת החודש, מבה"ח ניסן, תשכ"ז

ביאור בדרך אפשר

1 בסדר המדריות של 'סדר השתלשלות', החכמה נמצאת מתחת לבחינות אלו
 2 וְהִינוּ יֵשׁוּ שְׂבַחֲנִית הַחֲכָמָה הִיא בְּחִינַת עֲצָמִי, לְכֹן יֵשׁ בָּהּ
 3 הַכֹּל, כִּי "עצמי" הוא מציאות מושלמת הכוללת הכול (בשונה מהתפשטות
 4 והארה ממצויאות אחרת שיש בה רק מה שקיבלה ממקורה ולא יותר) וְכָל
 5 מֵה שֵׁשׁ וְנִמְצָא בְּבַחֲנֵינָה
 6 הַחֲכָמָה, שֶׁזֶהוּ לְמַעֲשֵׂה הַכֹּל, כִּי
 7 כִּאֲמֹרֵי יֵשׁ בַּה הַכֹּל הִרִי זֶה בְּחִינַת
 8 הָעֲצָמוֹת עֵצִים הַמְהוּת שֶׁל
 9 מְדַרְיָגָה זו, ולא פרט חיצוני וטפל
 10 דְּכִיּוֹן שְׂבַחֲנִית הַחֲכָמָה הִיא
 11 בְּחִינַת עֲצָמִי מְצִיאוֹת עִם חֲכוּנוֹת
 12 עֲצָמִיּוֹת מְשֻׁלָּה בְּעֵצִים מְהוּתָהּ,
 13 הִנֵּה כָּל מֵה שְׂמַתְלַבֵּשׁ בָּהּ גַּם
 14 אִם זֶה הַתְּלַבְּשׁוֹת מְדֻרְגוֹת אַחֲרוֹת
 15 שֶׁמִּצַּד מְהוּתוֹן לֹא מוּגֵדוֹת חֲכָמָה
 16 הוּא בְּחִינַת הָעֲצָמוֹת כִּמְתַחִיב
 17 מֵהַחֲכוּנָה וְהַאֲפִי שֶׁל דָּבָר "עצמי"
 18 שֶׁכֵּל פֶּרֶט וּפְרַט בּוֹ הוּא חֶלֶק מֵעֵצִים
 19 מְהוּתוֹ שֶׁהִי כֹל כּוֹל "עצמי" ולא רק
 20 פֶּרֶט כּוֹה אִו אַחַר שֶׁבּוּ מוּגֵד כְּכוֹה.
 21 וְעַל פִּי כֹל הָאֲמֹר לְעִיל מוֹבֵן הַהִבְדֵּל
 22 בֵּין עֲנִיַן הַגִּילּוּי שֶׁעַל יְדֵי "זעיר
 23 אַנְפִּין", הַמִּידוֹת, הַנִּקְרָאוֹת "זה" שֶׁעַל
 24 כֵּן הוֹבֵא לְעִיל עֵיקֵר הַתְּגַלּוֹת שֶׁל
 25 הָאוֹר הָאֱלוֹקִי הִיא מְבַחֲנִינָה זו, וּבֵין
 26 עֲנִיַן הַגִּילּוּי שֶׁעַל יְדֵי הַמְלֻכוֹת שֶׁגַּם
 27 הִיא נִקְרָאת "זה" (ולא "כה"), וְנִקְרָאת
 28 הַעֲנִיַן הִיא שֶׁאִמְנֵם עֵיקֵר הַגִּילּוּי
 29 וְהַהֲרָה וְהַשְּׁפֵעָה לְמַטָּה הוּא עַל יְדֵי "זעיר אַנְפִּין", הַמִּידוֹת (בְּדוּמָה לְכֹן
 30 שֶׁבִּאֲדָם עֵיקֵר הַקֶּשֶׁר שֶׁלּוֹ עִם מֵה שְׁחוּץ מִמֶּנּוּ הוּא בַּהֲשָׁפָעָה וְהַתְּגַלּוֹת שֶׁל
 31 הַמִּידוֹת), אֲבָל גַּם בַּחֲכָמָה, הַכּוֹלֵלֶת אֶת כֹּל הַמְדֻרְיָגוֹת כּוֹלֵן (כִּי הִיא "עצמי"
 32 שִׁישׁ בּוֹ הַכּוֹל) יֵשׁ הַתְּגַלּוֹת שֶׁל כֹּל הַמְדֻרְיָגוֹת, אֲבָל אֵינן זֶה הַתְּגַלּוֹת שֶׁל יְרִידָה
 33 וְהַשְּׁפֵעָה הַחוּצָה וְלִמְטָה אֵלָּא הַתְּגַלּוֹת שֶׁל הַדְּבָרִים כִּפִּי שֶׁהֵם בְּעֵצִים אֵלָּא
 34 שֶׁבְּכֹל זֹאת גַּם הַחֲכָמָה נִקְרָאת "זה" (ואֵילוֹ הַכְּתָר שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַחֲכָמָה וְכֵן
 35 הַבִּינָה שֶׁלְּמַטָּה מֵהַחֲכָמָה נִקְרָאִים "כה"). וְכִפִּי שֶׁהוֹלֵךְ וּמְבָאֵר:
 36 וְלְכֹן גַּם הַתְּגַלּוֹת כָּל הַמְדֻרְיָגוֹת הֵן אֵלוֹ שֶׁבְּסֹדֵר הַמְדֻרְיָגוֹת הֵן לְמַעְלָה
 37 מֵהַחֲכָמָה וְהֵן אֵלוֹ שֶׁבְּסֹדֵר הַמְדֻרְיָגוֹת הֵן לְמַטָּה מֵהַחֲכָמָה הִיא עַל-יְדֵי
 38 בְּחִינַת הַחֲכָמָה, אֲלָּא שְׁעָנִין הַגִּילּוּי כִּפִּי שֶׁהוּא בַּחֲכָמָה (כְּשׁוֹנָה
 39 מֵעֲנִיַן הַגִּילּוּי כִּפִּי שֶׁהוּא בְּ"זעיר אַנְפִּין", כִּאֲמֹר לְעִיל) הוּא עַד כְּמָה
 40 שְׂשִׁיף גִּילּוּי בְּבַחֲנֵינָה הָעֵצִים שֶׁהִי לֹא מְדוּבֵר עַל הַתְּגַלּוֹת בְּמוֹכֵן שֶׁל
 41 הָאָרֶה וְהַתְּפִשׁוֹת מְחוּץ לְחֲכָמָה עֲצָמָה אֵלָּא כִּפִּי שֶׁכֵּל הַבְּחִינּוֹת הֵן בַּחֲכָמָה
 42 גּוֹפָא וְלִכֵּן זֶה הַתְּגַלּוֹת רַק עַד כְּמָה שֶׁכֵּל הַמוֹשָׁג הַתְּגַלּוֹת שִׁיךְ בְּתוֹךְ הָעֵצִים
 43 וּבְתוֹר חֶלֶק בְּלִתי נִפְרָד מֵהָעֵצִים, וְהִינוּ שְׁגָם הַגִּילּוּי וְהַבִּיטוּי וְהַמְשַׁכָּה
 44 שֶׁל כָּל הָעֲנִיַנִים הוּא כִּפִּי שֶׁהֵם בְּהָעֵצִים גּוֹפָא וְלֹא בְּאוֹפֵן שֶׁל

ביאור בדרך אפשר

ביטוי חיצוני גלוי וניכר.
 וְזֶהוּ הָאֲמֹר לְעִיל שֶׁאִמְנֵם כֹּל הַבְּחִינּוֹת וְכֹל הַמְדֻרְיָגוֹת מֵתְּגַלּוֹת בַּחֲכָמָה אֲבָל
 הַתְּגַלּוֹת הִיא כִּפִּי שֶׁהַדְּבָרִים הֵם בְּתוֹךְ הָעֵצִים הוּא גַּם הַטַּעַם לְכֹן שְׂגִילּוּי
 בְּחִינַת הַחֲכָמָה הוּא בְּאוֹפֵן שֶׁל נִקְרָאת כִּשֶׁם שֶׁהָאֵרֶת הַחֲכָמָה כִּפִּי
 שֶׁהִיא בְּשֶׁכֵּל הָאָדָם הִיא הַתְּגַלּוֹת
 רִאשׁוֹנִית בְּלִבּוֹ שֶׁל הָרַעִיּוֹן הַשְּׁכִלִי,
 נִקְרָאת הָעֲנִיַן בְּלִבּוֹ לֹא כֹל פְּרִטִים,
 דְּלִקְאוּרָה, אֵיךְ שְׂשִׁיף אֵיךְ יִתְכַן
 שְׂשִׁיפָהּ גַּם גִּילּוּי וְגַם נִקְרָאת
 וְהִיא בְּנִקְרָאת עֲדִיין אֵינן גִּילּוּי מְמַשֵּׁ
 שֶׁאֲפִשֵׁר לְהִיאָחוּז בּוֹ (כִּשֶׁם שֶׁהָרַעִיּוֹן
 הַשְּׁכִלִי כִּפִּי שֶׁהוּא בַּחֲכָמָה עֲדִיין לֹא
 נִקְלָט בְּצוּרָה פְּנִימִית מֵעֵמִיקָה), אֵיךְ
 הָעֲנִיַן הוּא, שֶׁבְּעֵצִים כֵּן יִתְכַן
 לְהַחֲשִׁיב נִקְרָאת כְּלִיתִי רִאשׁוֹנִית בְּתוֹר
 גִּילּוּי כִּיוֹן שְׂשִׁיפָהּ גִּילּוּי שֶׁל כֹּל בְּחִינָה
 וּמְדֻרְיָגָה בְּבַחֲנֵינָה הַחֲכָמָה הוּא
 בְּאוֹפֵן שֶׁכֵּל דְּבָר מְדֻרְיָגָה
 מֵתְּגַלָּה בַּחֲכָמָה כִּפִּי שֶׁהוּא
 בְּעֵצִים וְלֹא כִּפִּי שֶׁהוּא בֵּא מְחוּלֵק
 לְפְרִטִים שׁוֹנִים, וְלְכֹן הַגִּילּוּי הוּא
 בְּאוֹפֵן שֶׁל נִקְרָאת²³ כִּמְתַחִיב
 מֵאֲפִי וּמְהוּתוֹ שֶׁל "עצם".
 וְהַדּוּגְמָא לְזֶה לְהַתְּגַלּוֹת דְּבָרִים
 בְּאוֹפֵן כּוֹה שֶׁמִּצַּד אַחַד יֵשׁ לְכֹל בְּחִינָה
 אֶת עֲנִינָה הַמִּיּוּדָה (וְאֵת הַמְקוֹם
 הַמִּיּוּדָה שֶׁלָּהּ בְּסֹדֵר הַמְדֻרְיָגוֹת) וּמִצַּד
 שֵׁנִי כֹל זֶה לֹא מְתַבַּטָּא בְּאוֹפֵן נִיכָר
 אֵלָּא כֹל הָעֲנִינִים כּוֹלֵם כְּלוּלִים בְּתוֹךְ נִקְרָאת "עצמי" אַחַת הוּא מְטִיפֶת
 הָאֵב שֵׁשׁ בָּהּ מִכָּל הָאֲבָרִים וּמְכַל הַכּוֹחוֹת וְהָעֲצָמוֹת שֶׁל
 הַנְּפֶשׁ שֶׁל הוּלֵד הַנוֹצֵר מִמֶּנָּה, שְׂזָהוּ בְּחִינַת הָעֲצָמוֹת שֶׁל כָּל
 הַדְּבָרִים לְפָנָי שֶׁכֵּל אַחַד מֵהֶם מְקַבֵּל צוּרָה גְלוּיָה וְנִיכָרֶת הַמִּיּוּדָה לוֹ.
 וְדוּגְמָתוֹ לְמַעְלָה בְּסִפּוּרֵי הַעֲלִיּוֹנוֹת הִיא בְּחִינַת הַחֲכָמָה,
 שְׂנִקְרָאת בְּתוֹרֶת הַסוּד טִיפֶת אֲבָא, כִּמְבֹאֵר בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁהַחֲכָמָה
 שֶׁהִיא נִקְרָאת הָעֲנִיַן וְהַבִּינָה שֶׁהִיא הַהֲרַחְבָה וְהַפִּירוּט שֶׁל הַדְּבָר נִקְרָאת בְּשֵׁם
 "אב" ו"אם" וְהַתְּכַלּוֹת כֹּל הַפְּרִטִים (שֶׁלְּאַחַר מִכֵּן יְבוּאוֹ בְּגִילּוּי בְּבִינָה) כִּפִּי
 שֶׁהֵם בְּנִקְרָאת עֲצָמִית אַחַת נִקְרָאת "טיפת אבא" כִּיוֹן שֵׁשׁ בְּזֶה הַכֹּל,
 כִּשֶׁם שֶׁכִּטְיַת הָאֵב כְּלוּלִים כֹּל הָאֲבָרִים וְהַכֹּל כֹּל הַפְּרִטִים כּוֹלֵם הוּא
 בְּחִינַת הָעֲצָמִיּוֹת מְבַלֵּי שֶׁהַצּוּרָה וְהַתּוֹכֵן שֶׁל כֹּל אַחַד מֵהֶם יִתְגַלּוּ בְּצוּרָה
 בּוֹלְטָה וְנִיכָרֶת (וּבְלִשׁוֹן הַמֵּאמֵר שֶׁל הַרְבִּי הַרְשֵׁ"ב: "כִּמוֹ עַל דֶּרֶךְ מִשֶׁל הַטִּיפָה
 שִׁישׁ בַּה מְכַל הָאֲבָרִים וּמְכַל הַכּוֹחוֹת וְהָעֲצָמוֹת דִּנְפֵשׁ כּוֹ, הִרִי יְדוּעַ שֶׁכֵּל זֶה
 הוּא בְּחִינַת הָעֲצָמוֹת שֶׁל כֹּל הַדְּבָרִים, לְדַכֵּן נַעֲשֵׂה מוֹה מְהוּת וְלֵד וּבְדוּמָה לוֹ
 כּוֹ, וְיָדוּעַ דְּהַדּוּגָמָה מוֹה לְמַעְלָה הוּא בְּחִינַת הַחֲכָמָה שְׂנִקְרָאת טִיפֶת אֲבָא
 שִׁישׁ בּוֹה הַכּוֹל וְהַכּוֹל הוּא בְּחִינַת הָעֲצָמִיּוֹת...").

(23 ראה גם ביאורי הזהר להצ"צ ח"א ע' תקיג ואילך. סה"מ פר"ת ע' מ ואילך. תרפ"א ע' קכח ואילך.

ביאור בדרך אפשר

1 וּיְתִירָה מְזֶה, בנמשל, בהתכללות כל הדרוגות בספירת החכמה, יש יתרון
 2 לגבי התכללות האברים ופטי הוולד בטיפת האב שְׁאִין זֶה ההתכללות
 3 בחכמה רק כְּמוֹ טִיפַת הָאֵב שְׁכוּלָלֶת רק מה שְׁיִמְשֵׁף
 4 וְיִתְגַּלֶּה מִמֶּנָּה לאחר מכן או במילים אחרות – שלאחר מכן כל מה שקיים
 5 בה יתגלה באופן ניכר, אֶלָּא הִיא
 6 החכמה כדבר עצמי וכמציאות
 7 מושלמת פּוֹלָלֶת בתוך העצמיות
 8 שלה גַם בְּחִינַת הָעֲצָמִיּוֹת
 9 שְׁאִינֻ יָכוֹל לָבֵא כֻּלָּ בְּבַחֲיַנַת
 10 הַתְּפִשְׁטוּת וְגִילּוֹי וְאוֹתָהּ עֲצָמִיּוֹת
 11 תישאר תמיד דבר נעלם ונסתר.
 12 וְהִדּוּגְמָא לְזֶה להתכללות כזו
 13 שכוללת גם את העצמיות שלעולם לא
 14 תתגלה בצורה גלויה כמו התגלות של
 15 הארה והתפשטות הִיא נְקוּדַת
 16 הָרוּשָׁם. מבואר בקבלה וחסידות
 17 שכאשר התעורר הרצון העליון לברוא
 18 עולמות מוגבלים, צמצם הקדוש ברוך
 19 הוא את אורו האינסופי הבלתי מוגבל
 20 ויסלק אותו הצידה, כביכול, וגילה
 21 אור מוגבל ומצומצם, אולם למרות
 22 הצמצום נשארה 'נקודת הרושם' של
 23 האור האינסופי שהאיר לפני הצמצום
 24 ובאותה 'נקודת הרושם' כלול ונמצא
 25 בהעלם כל מה שהתגלה ונמשך אחרי
 26 הצמצום שְׁלֹא זֹו בְּלִבְד
 27 שְׁכוּלָלֶת בְּעֲצָמָה כֹּל מֵה
 28 שְׁנַתְּגַלֶּה אַחֲרֵי-כֵן בְּסִדְר
 29 הַשְּׁתַלְשׁוּת בְּצוּרָה גְלוּיָה וְיִכְרַת,
 30 אֶלָּא נִמְצָא בָּהּ בְּנִקּוּדַת הָרוּשָׁם
 31 של האור האינסופי גַם מְבַחֲיַנַת הָעֲצָמִיּוֹת של האלוקות שְׁאִינֻ
 32 יָכוֹל לָבֵא כֻּלָּ בְּבַחֲיַנַת הַתְּפִשְׁטוּת וְגִילּוֹי בְּסִדְר
 33 הַשְּׁתַלְשׁוּת, בְּחִינַת הָעֲצָם עצמותו ומהותו של הקדוש ברוך הוא
 34 בעצמו שְׁלֹמְעֵלָה מְבַחֲיַנַת מְמַלְא-כֹּל-עֲלָמִין וְסוּבְבֵ-כֹל-
 35 עֲלָמִין כו' שהם שני האופנים שבהם האור האלוקי בא בגילוי בעולמות
 36 – "ממלא כל עלמין" בדרך של התלבשות פנימית בכל עולם ובכל נברא לפי
 37 ערכו ו"סובב כל עלמין" הארה בדרך של "סובב" ו"מקיף" מלמעלה (ובלשון
 38 המאמר של הרבי הרש"ב: "... דכמו נקודת הרושם הרי כוללת בעצמה כל
 39 מה שנתגלה אחר כך בסדר השתלשלות דהכל נמצא כלול בנקודה זאת כו'.
 40 אמנם ידוע שנמצא בה גם מבחינת העצמיות שאי אפשר לבוא מבחינת
 41 התפשטות וגילוי בסדר השתלשלות כו', כמו כן הוא בנקודת החכמה שכוללת
 42 כל מה שמתפשט ומתגלה בהשתלשלות... ויש בה גם כל בחינת העצמיות
 43 שאי אפשר לבוא מבחינת התפשטות וגילוי...").

ביאור בדרך אפשר

44 וּבְפִרְט האמור לעיל שנקודת הרושם כוללת גם את הבחינות העצמיות שלא
 45 באות לידי גילוי ניכר מודגש במיוחד עַל-פִּי הַיְדוּעַ בתורת הסוד
 46 שְׁנִקּוּדַת הָרוּשָׁם הוּא אוֹת יו"ד דָּשֵׁם הַנְי' הַכֹּלְלִי שְׁכֹלָלֹת
 47 הַמְשַׁכַּת הַקּוּדָה²⁴, לאחר הצמצום והסילוק של האור האין-סוף, הקדוש
 48 ברוך הוא חזר והאיר אור מצומצם
 49 לברוא עולמות ונבראים מוגבלים ואור
 50 זה נקרא "אור הקו" (על שם היותו
 51 מצומצם ומעוט כקו דק) ומבואר
 52 בחסידות שכל המשכה והתגלות של
 53 אור אלוקי היא באמצעות ד' האותיות
 54 של שם הוי", ואף שבפרטיות הכוונה
 55 לעשר הספירות כפי שהן בעולם
 56 האצילות, באופן כללי החל מהארת
 57 אור הקו שהוא תחילת ההארה של
 58 האור המוגבל, כבר יש (במובן מסוים)
 59 התחלה של 'סדר השתלשלות' והאור
 60 נמשך ומאיר בו באמצעות ד' האותיות
 61 של שם הוי' הכללי (על דרך המבואר
 62 בחסידות שיש ארבע עולמות אצילות-
 63 בריאה-יצירה-עשיה הפרטיים ויש גם
 64 אבי"ע הכלליים) ומאחר שגם נקודת
 65 הרושם קשורה באות יו"ד של הוי'
 66 וְגַם בְּחִינַת הַחֲכָמָה הִיא אוֹת
 67 יו"ד דָּשֵׁם הַנְי'²⁵, כמבואר
 68 בקבלה וחסידות וְלִכֵּן יֵשׁ לָהֵן
 69 שְׁיִכּוּת זֹו לְזֹו.
 70 אֶבֶל יֵשׁ גַּם חִילוּק בֵּינֵיהֶן,
 71 למרות המבואר לגבי הדמיון בין
 72 ההתכללות של כל הבחינות בחכמה
 73 להתכללות בנקודת הרושם, יש הבדל
 74 בין שני הדברים, והוא שְׁנִקּוּדַת הָרוּשָׁם הִיא בְּבַחֲיַנַת הָעֲלָם
 75 וצמצום שהרי היא רק 'נקודה' ורק 'רושם' מהאור האינסופי שהאיר קודם
 76 הצמצום, וְאֵף שֶׁהַפְּנֻנָה בְּזֶה בכל הצמצום והשארת רושם בלבד מהאור
 77 הִיא בְּשִׁבִיל הַגִּילּוּי²⁶ של "אור הקו" אחר כך, מְפַלֵּ-מְקוּם הַרִי
 78 זֹו נְקוּדַת הָעֲלָמִית שהאין סוף נעלם ונסתר בה, מֵה-שְׁאִין-כֵּן
 79 נְקוּדַת הַחֲכָמָה הִיא בְּבַחֲיַנַת גִּילּוֹי כמו עניין החכמה בשכל שהוא
 80 הארה, התגלות והברקה של רעיון, אֶלָּא שֶׁהַגִּילּוֹי הוּא בְּאוֹפֵן
 81 שְׁמַתְגַּלֶּה עֲצָם הַדְּבָר ולא הפרטים וההתפשטות שלו, כִּי כֹּל עֲנִין
 82 בְּחִינַת הַחֲכָמָה הוּא גִילּוֹי, הֵינּוּ לְגִלּוֹת אֵת כֹּל הָעֲנִינִים כְּפִי
 83 שְׁהֵם מִצַּד הָעֲצָם וכמבואר לעיל בהרחבה (ובלשון המאמר של הרבי
 84 הרש"ב: "רק שנקודת הרושם הוא בחינת העלם... שהכול מתעלם בנקודה זו
 85 ועל ידי זה האורות באים בבחינת גבול ומידה... ובנקודת החכמה הוא שבא
 86 בבחינת גילוי... דהנה מה שמתגלה ומסתעף מבחינת החכמה (והיינו הספירות

(24) ראה גם סה"מ תרנ"ט ע' עז. 25) ראה עץ חיים שער ג (שער סדר אצילות למהרח"ו) פ"א. שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"א"ב. תניא אגה"ת פ"ד. 26) ראה גם המשך תער"ב שם פשי"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שמשתלשלים מבחינת החכמה) הרי זה בחינת התפשטות, אבל הגילוי דחכמה
 2 עצמה אינו בבחי' התפשטות, וכמו על דרך משל נקודת ההשכלה שהוא גילוי
 3 ממש הרי זה רק שמתגלה עצם ה'דבר שכל... למעלה מאצילות הכול הוא
 4 בבחינת סתימות והעלם כו', ואצילות החכמה הוא להיות בחי' הגילוי כו',
 5 וכמו כן כל ההתלבשות דאין סוף ברוך
 6 הוא בבחינת החכמה הכוונה בזה הוא
 7 שיהי' בבחינת המשכה וגילוי כו',
 8 וההמשכה היא המשכת אור עצמי...".
 9 **וְלִכֵּן נִקְרְאוּ הַחֲקֵמָה זְהָ,**
 10 כיוון שכל עניינה הוא הגילוי (מה-
 11 **שְׂאִין-כֵּן חִיצוֹנוֹת הַפֶּתֶר,**
 12 שבסדר המדריגות היא נעלית מהחכמה
 13 אבל אין עניינה גילוי **שְׂנִקְרְאוּ**
 14 **כְּהָ' (27).** וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם הַפְּנִימִי
 15 לִכֵּן **שְׁלַעֲתִיד לְבֹא פְתִיב** 28
 16 **וְלֹא ?לְמַדוֹ עוֹד אִישׁ אֶת**
 17 **רַעְהוּ, כִּי יִתְגַּלֶּה אוֹ בְּחִינַת**
 18 **הַעֲצָמוֹת שֶׁבְּכָל אֶחָד וְאֶחָד,**
 19 **וְלִכֵּן לֹא יִצְטָרֵף לְקַבֵּל כּו'.**
 20 מוולתו, כי עצמותו ית' זו מציאות
 21 מושלמת שיש בה הכול.
 22 **(ה) וְעַל-פִּי־זֶה לְפִי הַמְּבֹאֵר לְעִיל**
 23 **בְּבִאוֹר הַטַּעַם הַפְּנִימִי הַעֲמוֹק לִכֵּן**
 24 **שַׁחֲמָה נִקְרְאוּ זֶה"י יִתְבָּאֵר גַּם**
 25 **מֵה שֶׁכְּתוּב עַל חֹדֶשׁ נִסָּן הַחֲדָשׁ**
 26 **הַזֶּה גּו'. דְּהֵנָּה, הַחֲדָשׁ קָאִי**
 27 **מִכּוּן עַל סְפִירַת הַמַּלְכוּת,**
 28 **וְהֵנָּה קָאִי עַל זְעִיר-אֲנָפִין**
 29 **(כְּנ"ל כְּפִי מְבֹאֵר לְעִיל ש"זה**
 30 **הוא ענין הגילוי וזו הסיבה לכך**
 31 **שְׁזִעִיר אֲנָפִין' שְׁדַרְכוּ נִמְשָׁךְ**
 32 **וּמִתְגַּלֶּה הָאוֹר הָאֱלוֹקִי לְמַטָּה נִקְרְאוּ**
 33 **זֶה''), וְהַחֲדָשׁ הַזֶּה חִיבוֹר שֶׁל**
 34 **"החודש" ו"זהו" ביחד הוא עֲנִין**
 35 **יְחִוּד חִיבוֹר וְהַתְּאֲחָדוֹת מֵלֵאמָּה שֶׁל**
 36 **זְעִיר-אֲנָפִין וּמַלְכוּת, יְחִוּד**
 37 **שְׁמִשָּׂא זְעִיר אֲנָפִין' שֶׁהֵם הַמִּידוֹת**
 38 **מִקּוֹר הַהִמְשָׁכָה וְהַהִשְׁפָּעָה וְלִכֵּן נִמְשְׁלוּ**
 39 **לְשִׁמְשׁ שֶׁהִיא מִקּוֹר שֶׁל אוֹר וְסִיְהָרָא**
 40 **הִירַח שֶׁאֵין לֵה אוֹר מִשְׁלָה וּמִקְבַּלַת אֵת אוֹרָה מֵהַשֶּׁמֶשׁ כִּשֶׁם שֶׁסְּפִירַת הַמַּלְכוּת**
 41 **מִקְבַּלַת אֵת כֹּל הָאוֹר וְהַשְׁפָּעָה מֵהַמִּידוֹת (שְׁזֶהוּ "יְחִוּד שִׁמְשָׁא וְסִיְהָרָא"**
 42 **עֲנִין רֹאשׁ הַחֲדָשׁ 29 לְפִי הַסּוּד), וְשִׁרְשׁוֹ שֶׁל הַיְחִוּד וְהַחִיבוֹר בֵּין**

27 בזכרון אחדים: אע"פ ששם נמצאים כל הענינים, ושם הוא מקומם, מכל-מקום הכל הוא בהעלם. 28 ירמי' לא, לג.
 29 ראה אוה"ת בא ע' רנג. 30 ראה ד"ה החודש תרנ"ד פ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' קלה). 31 שם פ"ב ע' קלג. 32 אוה"ת
 שם ע' רסב. 33 ראה ד"ה החודש תרכ"ו (סה"מ תרכ"ו ע' לו). 34 ראה ד"ה החודש אעת"ר (סה"מ אעת"ר ע' סד).

החודש הזה לכם ראש חדשים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הארת שם הוי' בגלוי אַז הוא עיקר הענין דהחדש הזה, ש'זה'
- 2 (בשונה מ"כה") ענינו גילוי.
- 3 ויש להוסיף עוד ענין במעלת הגילוי האלוקי על ידי ספירת החכמה,
- 4 שהחילוק ההבדל בין ב' הפחינות שנקראות 'זה', וְעִיר-
- 5 אַנְפִּין וספירת החכמה, שאמנם
- 6 גם "זעיר אנפין" הוא ענין הגילוי,
- 7 ודרכו היא הגילוי וההמשכה של האור
- 8 והשפע האלוקי למטה ובכל זאת ענין
- 9 הגילוי שבחכמה נעלה הרבה יותר
- 10 הוא על-דרך החילוק בין
- 11 פעם אחת 'זה', לב' פעמים
- 12 'זה', שאמנם גם פעם אחת "זה"
- 13 מורה על הגילוי ("מראה באצבעו
- 14 ואומר זה"), אבל פעמיים "זה" הוא
- 15 גילוי בדרגה הרבה יותר נעלית
- 16 כדאיתא במדרש³⁵ שבעולם
- 17 הזה היינו בומן הזה, קודם הגאולה,
- 18 אָמְרוּ וְשָׂאֵל 'זה' פעם אחת,
- 19 ככתוב בשירת "או ישיר" שנאמרה על
- 20 נס קריעת ים סוף זה אֶל-לִי³⁶,
- 21 וְלַעֲתִיד לְבֹא בימות המשיח
- 22 יאמרו ב' פעמים 'זה',
- 23 שְׂנֵאמַר³⁷ וְאָמַר ביום ההוא
- 24 יום הגאולה הנה אֶלְקִינוּ זה גו'
- 25 זה הוּ' קוִינֵנו לוֹ גו', וְהִינֵנו³⁸
- 26 המשמעות הפנימית של דברי המדרש
- 27 היא דְכִיּוֹן ש'זה' אפילו פעם אחת
- 28 מורה על הגילוי, הנה ב'
- 29 פעמים 'זה' מורה שהגילוי
- 30 הוא ממדרגה נעלית יותר,
- 31 וְהִינוּ שְׂגִילֵי שֵׁם הוּ' ('זה')
- 32 עֲכָשִׁיו שנקרא במדרש "בעולם
- 33 הזה" הוא פחינת שם הוּ'
- 34 דְלַתְמָא שלמטה, דרגה נמוכה בשם
- 35 הוּ', וְלַעֲתִיד-לְבֹא יְהִי גִילֵי
- 36 פחינת שם הוּ' דְלַעֲלִיא
- 37 שלמעלה, היינו דרגה גבוהה בשם
- 38 הוּ', וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה בדומה להבדל בין פעם אחת "זה" לשתי פעמים "זה"
- 39 הוא גם החילוק בין זְעִיר-אַנְפִּין לספירת החכמה, שגם "זעיר
- 40 אנפין" נקרא "זה" אבל "זה" של ספירת החכמה נעלה הרבה יותר פי
- 41 ספירת החכמה, עם היותה ראשית ההשתלשלות שהיא היא
- 42 הספירה הראשונה מעשר הספירות שדרכן האור האלוקי יורד ונמשך למטה
- ומשתלשל מדרגה לדרגה, הרי בכל זאת עיקר ההשתלשלות מתחיל
- מספירת הבינה שרק ממנה ואילך הדברים באים בצורה של מציאות
- מוגדרת עם פרטים והגבלות, ואילו החכמה שעליה הוסבר לעיל
- באריכות שהיא "דבר עצמי" ו"נקודה" היא למעלה מהשתלשלות³⁹
- (על-דרך שם הוּ' דְלַעֲלִיא
- שעם היותו שם של דרגות וענינים
- שונים זה מזה, אינו מוגדר בהגדרות
- ובהגבלות של "סדר השתלשלות" כמו
- "הוי דלתתא").
- ועל-דרך החילוק שבין ד'
- פעמים 'אמת' המזכירים בתפילה
- בברכות קריאת שמע של שחרית
- שְׁלַפְנֵי 'עֲזֹרַת' – "אמת ויציב,
- אמת אלוקי עולם, באמת ובאמונה,
- אמת שאתה הוא" שבוודאי גם אלו הן
- בחינות באמת אבל זו אמת בדרגה
- נמוכה (שְׁהֵן
- של "אמת" מכוונות כנגד ד'
- אותיות שם הוּ' דְלַתְמָא) וְד'
- פעמים 'אמת' שְׁבִ'עֲזֹרַת' –
- "אמת אשרי איש, אמת אתה הוא,
- אמת אתה הוא ראשון, אמת ממצרים
- גאלתנו" (שְׁהֵן
- "אמת" בפעם השנייה הן אמת בדרגה
- יותר נעלית המכוונות כנגד ד'
- אותיות שם הוּ' דְלַעֲלִיא)⁴⁰,
- שְׁזֵהוּ "אמת" בדרגה היותר עליונה
- עֲנִין אָמַת לְאֲמִיתוּ⁴¹ הנעלה
- יותר מ"אמת" סתם, וְהָרִי אָמַתִּית
- עֲנִין הָאָמַת האמת הכי אמיתית
- הוא פחינת החכמה⁴² שהיא
- "עצמי", כמבואר לעיל בהרחבה.
- ועיקר גילוי פחינה זו העצמיות
- והאמת הכי נעלית והכי אמיתית יְהִיָּה
- לְעִתִיד-לְבֹא, בימות המשיח,
- שְׂאֵז יִתְגַּלוּ כָּל הָעֲנִינִים
- שבאלוקות ויאירו למטה, וכיוון
- שתהיה התגלות של "כל העניינים" תהיה הארה וגילוי לא רק פחינת
- ממלא-כָּל-עֲלָמִין וְסוּבְב־כָּל-עֲלָמִין, אלא גם פחינת העצם
- שְׁלַמְעֵלָה מְשֻׁנְיָהֶם כי "אור הממלא כל עלמין" ואפילו "אור הסובב כל
- עלמין" הם גילוי בדרך של הארה והתפשטות אבל לעתיד לבוא תתגלה
- העצמיות, וההארה תהיה ממהותו ועצמותו של הקדוש ברוך הוא בעצמו.

(35 שמו"ר ספכ"ג. 36) בשלח טו, ב. 37) ישעי' כה, ט. 38) ד"ה החודש הנ"ל תרכ"ו (סה"מ תרכ"ו ע' לו). וראה גם סה"מ תרנ"ד ע' קנד. 39) ראה קונטרס ומעין מאמר כז פ"ב (ע' 134). ועוד. 40) סה"מ תרנ"ד ע' קל. 41) לקו"ת בהר מ, א. 42) לקו"ת מסעי צה, ד.

ביאור בדרך אפשר

1 (ו) וְזֶה גַם מֵה שֶׁכְּתוּב הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם, ובזה מיושבת השאלה
 2 שנשאלה בתחילת המאמר למה דווקא במצווה זו של קידוש החודש נאמר
 3 "לכם" ולא במצוות אחרות שגם הן רק לבני ישראל ולא לאומות העולם כי
 4 כְּאֲשֶׁר יִשְׁנֶה הָעֶנְיָן דֶּהֱחֹדֶשׁ הַזֶּה, חיבור ואיחוד שתי הבחינות של
 5 "החודש" ו"הזה" שֶׁהוּא עֶנְיָן
 6 יְחִיד חִיבוּר וְאִיחוד שֶׁמֶשֶׁא
 7 וְסִיְהָרָא, השמש והירח, ולמעלה
 8 בספירות היינו חיבור "זעיר אנפין"
 9 ו"מלכות" שֶׁבְּשָׂרְשׁוֹ הוּא עֶנְיָן
 10 יְחִיד סְפִירוֹת חֲכֵמָה-וּבִינָה,
 11 אֲזִי נַעֲשֶׂה לָכֶם, יְהִי לָךְ
 12 לְבַדָּךְ וְאִין לְזָרִים אַתָּה⁴³,
 13 היינו שהגילוי וההמשכה הנפעלים
 14 כתוצאה מ"יחוד" זה באים רק למקום
 15 הראוי בצד הקדושה בלבד כי מצד
 16 בְּחִינַת הַחֲכֵמָה (והרי מדובר
 17 בגילוי והמשכה כתוצאה של יחוד
 18 חֲכֵמָה-וּבִינָה) שֶׁלְמַעְלָה
 19 מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, כמבואר לעיל אין
 20 מְקוֹם לְיִנְיַקַת הַחִיצוֹנִים⁴⁴
 21 הקליפות והסטרא-אחרא שנקראים
 22 "חיצונים" ויונקים השפעה מצד
 23 הקדושה באופן מצומצם וללא השפעה
 24 פנימית אלא בהארה חיצונית בלבד.
 25 וְעֶנְיָנוֹ שֶׁל גִּילּוֹי נַעֲלָה זֶה הַבֵּא בְּאֹפֶן
 26 שֶׁל "לכם" בלבד בְּעִבּוּדָה הַרוּחָנִית
 27 שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד הוּא, כְּמִבּוֹרָא
 28 בְּתַנְיָא⁴⁵ שָׂאוּר אֵינ־סוּף
 29 בְּרוּךְ-הוּא מְלוּבָשׁ בְּבְחִינַת
 30 הַחֲכֵמָה שֶׁבְּנַפְשׁ הַנִּשְׁמָה
 31 האלוקית של הָאָדָם היהודי יְהִיָה
 32 מִי שֶׁיְהִיָה מִיִּשְׂרָאֵל, וכמבואר
 33 בתניא שהדברים אמורים אפילו לגבי
 34 "קל שבקלים" וְהוּא עֶנְיָן נְקוּדַת
 35 הַיְהוּדוֹת שֶׁבְּכָל אֶחָד וְאֶחָד
 36 מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁהִיא בְּטַהֲרָה
 37 ובשלימותה וקשורה במקורה באלוקות
 38 אצל כל יהודי בכל מצב, וּמִצַּד זֶה
 39 בגלל הקשר האלוקות של עומק
 40 הַנִּשְׁמָה יֵשׁ בּוֹ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כְּכֹל מִצַּב וּבְכָל דְּרוּגָה בִּיטוּל
 41 עֲצָמִי⁴⁶ לאלוקות, הֵינּוּ, לֹא רַק בִּיטוּל שֶׁמִּצַּד טַעַם וְהַתְּבוּנָנוֹת
 42 כִּזוֹ שֶׁמִּסְקֵנָה הַתְּבוּנָנוֹת מְחִיבָת לְהַתְּבַטֵּל, אוּ מִצַּד זֶה שֶׁנִּמְצָא בְּדִ

ביאור בדרך אפשר

43 אַמּוֹת שֶׁל מִי שֶׁגָּדוֹל הֵימְנוֹ וּנְכֹחָתוֹ שֶׁל הַגְּדוֹל הִיא הַגּוֹרֵמַת לוֹ
 44 לְהַתְּבַטֵּל, שֶׁבִּיטוּל זֶה הַבִּיטוּל שִׁישׁ לוֹ סִיבוֹת מוּבְנוֹת בְּשֶׁכָּל אוֹ גּוֹרֵמִים
 45 צַדִּיקִים אֵינּוּ שׁוֹהַ בְּכָל, אֲלֵא יֵשׁ בּוֹ חִילּוּקֵי דְרָגוֹת, שִׁישׁ
 46 כְּאֲלוֹ שֶׁהַבִּיטוּל אֲצֵלֶם הוּא בְּיוֹתֵר, וְיֵשׁ כְּאֲלוֹ שֶׁאֵין אֲצֵלֶם
 47 הַבִּיטוּל כָּל-כָּף, בְּהַתָּאם לְנִסְיָבוֹת
 48 הַמְּקוֹם וְהַסְּבִיבָה שֶׁבָּה הֵם נִמְצָאִים
 49 וּבְהַתָּאם לִיְכוּלַת שֶׁלֵּהֵם לְהַתְּבוּנוֹ וּלְפִי
 50 רֵמַת הַתְּבוּנוֹת וְיֵשׁ כְּאֲלוֹ שֶׁאֵין
 51 אֲצֵלֶם בִּיטוּל זֶה כָּל־ל מְפִי
 52 שְׂאִינִם מְסוּגָלִים לְהַתְּבוּנוֹ וְלִהְעִמִּיק אוֹ
 53 בְּגַלֵּל מְקוֹם הַמִּצְוָה, מֵהַ-שֶּׁאֵין-כֵּן
 54 הַבִּיטוּל עֲצָמִי שֶׁל הַיְהוּדִי
 55 לְאִלּוּקוֹת שֶׁמִּצַּד בְּחִינַת הַחֲכֵמָה
 56 שֶׁבְּנַפְשׁ שָׂבוּ מְלוּבָשׁ אוֹר
 57 אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא, יִשְׁנֶה
 58 תְּמִיד בְּכָל זְמַן וּבְכָל מִצַּב כָּל
 59 אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לֹא הַבְּרַל
 60 מֵהַ מַעֲמָדוֹ וּמִצַּב הַרוּחָנִי, וּמִתְעוֹרֵר
 61 וְבֵא לִידֵי בִיטוּי כְּשֶׁבָּאִים לִידֵי
 62 נְסִיּוֹן בְּדָבָר אֲמוּנָה כּו', שֶׁאֵז גַּם
 63 יהודי שבוּרֵךְ כָּל־ל מִצַּב בְּמִצַּב רוּחָנִי
 64 יוֹדֵד וְנַחֲת וְנַחֲשֵׁב "קל שבקלים"
 65 מִתְעוֹרֵר וּמוֹכֵן לְמַסּוֹר אֶת נַפְשׁוֹ עַל
 66 קִידוּשׁ הַשֵּׁם וְנִכְמוֹ בִּימֵי
 67 הַפּוֹרִים, שֶׁעֲמָדוֹ בְּמִסִּירוֹת
 68 נֶפֶשׁ בְּמִשְׁךָ כָּל הַשָּׁנָה מֵאֵז
 69 חוֹדֶשׁ נִסָּן שֶׁבוּ גְּנוּרָה גְּזִירַת הַמֶּן וְעַד
 70 בִּיטוּלָה בְּחוֹדֶשׁ אֲדָר בְּשֵׁנָה הַבֵּאָה
 71 וְלֹא עֲלֵתָה בְּלָבָם מִחֲשֶׁבֶת
 72 חוּץ שֶׁל כִּפּוּרָה חֲסִי-וְשָׁלוֹם,
 73 כְּדֹאֵתָא בְּתוֹרָה אוֹר⁴⁷
 74 שְׂגוּיֹת הַמֶּן הֵייתָה רַק עַל הַיְהוּדִים
 75 וְאֵם הָיוּ מְמִירִים אֶת דַּתְּם חֲסִי-וְשָׁלוֹם
 76 הָיוּ יְכוּלִים לְהִנְצֵל מִהַגְּזִירָה וּבְכָל זֹאת
 77 אֶפְיִלוֹ לֹא עֲלָתָה עַל לִיבִם מִחֲשֶׁבָה
 78 כּוּ]. לְעֲמָדוֹ בְּנִסְיָוֹן לְמַסּוֹר
 79 נַפְשׁוֹ אֶפְיִלוֹ שֶׁלֹּא לְעֲשׂוֹת רַק
 80 אֵיךָ מַעֲשֶׂה לְבַד נִגְדָה אֲמוּנָתָה
 81 ה' אֶחָד, כְּגוֹן לְהַשְׁתַּחֲוֹת
 82 לְעִבּוּדָה-זָרָה בְּמַעֲשֶׂה חִיצוֹנִי בְּלִבּוֹ, אֵף שֶׁאֵינוֹ מְאָמִין בָּהּ כָּל־ל
 83 בְּלָבוֹ וְכָל זֶה נּוֹבַע מִנְקוּדַת הַיְהוּדוֹת שֶׁכְּאֲמוֹר קְשׁוּרָה בְּאוֹר אֵין סוּף הַשׁוּרָה
 84 בְּחַכְמָה.

(43 משלי ה, יז. 44) ראה לקו"ת ואתחנן יו"ד, א. דרושים לשמע"צ פ, ד. 45) פ"ח-יט. 46) ראה לעיל ס"ג. 47) צז, א. כב,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ז וְזֶה הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם, שְׁפָאֶשֶׁר יִשְׁנֹה הַגִּילוי דְּבַחֲיַנֵּת וְעַל-יְדֵי-זֶה כְּתוּצָא מֵהַתְּגִלוֹת אֹר נְעִלָה זֶה נַעֲשֶׂה עֲנֵן הַגְּאוּלָּה, 13
 2 'זֶה', וְהַכּוּנָה בְּעִקֵּר לַעֲנִין 14
 3 ה"עצמי" של ספירת החכמה אָזִי 15
 4 נַעֲשֶׂה 'לָכֶם' (פְּנ"ל) הַתְּגִלוֹת 16
 5 אֹר שֶׁלֹּמְעֵלָה מִסְדֵּר הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת 17
 6 שֶׁאֵין מִמֶּנּוּ יִנְיָקָה וְהַשְּׁפָעָה לְצַד 18
 7 שֶׁאֵינוֹ צַד הַקְּרוּשָׁה אֲלָא הַשְּׁפָעָה נִמְשָׁךְ 19
 8 רַק "לָכֶם", וְעַל זֶה נֶאֱמַר רֵאשׁוֹן 20
 9 הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה, 21
 10 שֶׁהַגִּילוי דְּבַחֲיַנֵּת 'זֶה' (שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה 'לָכֶם') 22
 11 יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה 'לָכֶם' נִמְשָׁךְ 23
 12 מֵרֵאשׁ חוֹדֶשׁ נִסָּן עַל כָּל הַשָּׁנָה. 24

(48) מיכה ז, טו.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב אדי"ש, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ"ז אדי"ש, בו כותב ההשתלשלות איך שבה לכתוב אלי.

והנה מובן אשר כל קישור של בני ישראל צריך להתבטא בהוספה בעניני תורה ומדות, וכיון שחי עתה בדי אמות של תורה ובא בקשר עמדי. נכון וגם טוב אשר תיכף יקבע לימוד בתורת החסידות חבי"ד אשר בודאי נודע לו אודותה, כיון שנפגש עם כמה מאנשי, והם יורוהו ג"כ סדר הלימוד ואופניו, ואין לך דבר העומד בפני הרצון, ויהי רצון מנותן התורה שיזכהו גם כן להשפיע על חבריו שגם הם יעשו ככה וזכות הרבים מסייעתו.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ב"ה, כ"ג אדי"ש, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

...במ"ש ע"ד נסיעה לכאן לחדש תשרי הבע"ל.

אף שבכלל נכון הדבר, אבל במה דברים אמורים שנסיעתו זו תביא תועלת לא רק בשבילו כאיש פרטי אלא גם בסביבתו ע"י השפעתו עליהם, וכנראה שאלה מהאברכים שביקרו כאן לפני לא עשו בה כדבעי כ"א לצאת ידי חובתם גרידא, שאז צריך עיון אם ההוצאות שהוציאו (הוצאת ממון, הוצאת הזמן, ביטול הזמן מלימוד וכו') כדאיות היו, ובאם יקבל עליו בלבב שלם להתנהג כדבעי ולא כהנ"ל ובתור הכנה יוסיף בשקידה בלימוד והידור בקיום המצות, יהי רצון שהתעסקותו בהשגת הניירות והביקור כאן יהי בהצלחה.

בברכה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

בס"ד. שיחת ש"פ תזריע, פ' החודש, מבה"ח ניסן, ה'תשכ"ז.

בלתי מוגה

- 1 א. מהפסוק¹ "החודש הזה לכם" - שעל שמו נקראת הפרשה והשבת בשם "פרשת החודש" - למדים
2 (לדעת ר' שמעון בן גמליאל) ש"שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח. . שתי שבתות. . שהרי
3 משה עומד בראש החודש ומזהיר על הפסח, שנאמר החודש הזה לכם ראש חדשים (ו"החודש הזה נאמר
4 לו בר"ח. . שאמר לו הקב"ה כזה ראה וקדש"), וכתב² דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחודש
5 הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו"³, והיינו, שבר"ח ניסן מתחילים כבר עניני הפסח.
6 ומזה מובן, שכן הוא גם בנוגע ליום השבת שבו קורין בתורה פרשת החודש - שאז מתחילים כבר
7 עניני הפסח.
8 ובהקדמה - שכל עניני בני" מתחילים מהתורה, שהרי "אתם קרויים אדם"⁴, ע"ש "אדמה לעליון"⁵,
9 ולכן כשם שקוב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, כך בר נש עסיק באורייתא ומקיים עלמא⁶, והיינו,
10 שה"עולם" של יהודי נעשה ע"י התורה.
11 ובפשטות - שדוקא ע"י לימוד התורה יודעים בני" את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא תעשינה⁷,
12 - כולל גם בנוגע לעניני הרשות, שבהם גופא יש ענינים אשר לא תעשינה - מצד הענין ד"קדש עצמך
13 במותר לך"⁸, וכדברי רבינו הזקן בתניא⁹ "שהוא מדאורייתא", וכידוע פתגם רבינו הזקן¹⁰: מה שאסור
14 - אסור, ומה שמותר - לא צריך; וכיון ששני הענינים באים בחדא מחתא, הרי מובן, שגם מה שמותר
15 אלא שלא צריך, הרי זה באותו אופן כמו מה שאסור -
16 ועד שכאשר יש ספק בידיעה, שיהודי אינו יודע לאיזה סוג שייך ענין פלוני, אין זה נחשב לספק
17 (כדברי הפוסקים שספק ידיעה אינו נחשב לספק¹¹).
18 ומזה מובן שהתחלת עניני הפסח היא מאז שקורין פרשת החודש בתורה, כיון שכל עניני בני"
19 מתחילים ונמשכים ע"י התורה.
20 [ובפרט בנוגע לחג הפסח - כידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר¹² שבעת עריכת ה"סדר" יש צורך לעיין
21 ב"סידור" או ב"הגדה" כדי לידע מה שצריך לעשות].
22 ועד"ז בנוגע להמשכה על כל השנה כולה - כידוע מ"ש רבינו הזקן בלקו"ת¹³ בנוגע לענין הביטול
23 שביו"ט, "לעלות וליראות ולהשתחוות לפניך"¹⁴, ש"מכל רגל ויו"ט הי' נמשך הביטול עד הרגל הבא
24 אחריו", החל מחג הפסח, ר"ה לרגלים (כדברי הגמרא¹⁵ בפירוש דברי המשנה¹⁶ "באחד בניסן ר"ה. .
25 לרגלים", "רגל שבו ר"ה לרגלים") - שגם ענין זה מתחיל כבר מיום הש"ק שבו קורין פרשת החודש,
26 גם כאשר הקביעות דר"ח ניסן אינה בשבת, אלא לאחרי השבת (כקביעות שנה זו), מצד הקריאה בתורה
27 "החודש הזה לכם וגו".
28 ב. ויש לבאר תחילה הענין של ר"ח ניסן, שהוא ממוצע בין חודש אדר לחודש ניסן, כמו כל ר"ח
29 שהוא ממוצע בין החודש הקודם לחודש הבא:

ע' 72. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' עד (נעתק ב"היום יום" כה אדר שני). ועוד.
(11) ראה ש"ך יו"ד סנ"ג סקט"ו. סנ"ה סק"ד. סצ"ח סק"ט.
סו"ס קי (כללי דיני ס"ס בקצרה) סל"ד. סק"צ סק"ס"ד.
(12) סה"ש תש"ד ע' 92.
(13) ברכה צח, ב.
(14) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.
(15) ר"ה, ד, א.
(16) ריש ר"ה.

(1) בא יב, ב.
(2) שם, ג.
(3) פסחים ו, סע"א ואילך (ובתורה ממאי שם).
(4) יבמות סא, רע"א. וש"נ.
(5) ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.
(6) זח"ב קסא, ריש ע"ב.
(7) לשון הכתוב - יתרו יח, כ. ויקרא ד, ב. ועוד.
(8) יבמות כ, א. ספרי פ' ראה יד, א.
(9) פ"ל.
(10) ראה סה"ש קין ה'ש"ת ע' 153. הש"ב ס"ע 126. תש"ה

ענינו של חודש אדר הוא היו"ט שבו - פורים, בי"ד וט"ו; וכמו"כ ענינו של חודש ניסן הוא היו"ט שבו - חג הפסח, בי"ד וט"ו (שחיטת הפסח - בי"ד, ואכילתו - בט"ו, כמבואר בפרשת החודש).

והחיבור של ב' הימים טובים - שצריכים להיות בסמיכות זל"ז, כמוכן מזה שאחד הטעמים לכך שבשנה מעוברת חוגגים פורים ב"אדר (שני) הסמוך לניסן", לפי ש"מיסמך גאולה לגאולה (פורים לפסח) עדיף" 17 - הרי זה ע"י ר"ח ניסן, שהוא הממוצע בין שני החדשים, אדר וניסן.

ג. והענין בזה:

אע"פ שפורים ופסח הם בסמיכות (ושייכים) זל"ז, "מיסמך גאולה לגאולה" - הרי הם שני ימים טובים בפני עצמם שחלוקים זמ"ז, ועד שגאולת פורים אין לה ערך לגאולת פסח, כי:

גאולת פורים היתה באופן שגם לאח"ז "אכתי עבדי אחשוורוש אנן" (וכפי שמתבטא גם בהלכה, שלכן אין אומרים הלל בפורים) 18 - שזהו למטה אפילו מגאולת פרס ומדי ויון כו', שעכ"פ חלק מבנ"י יצאו מהגלות ונכנסו לארץ ישראל, משא"כ בפורים, שכל בנ"י נשאר "עבדי אחשוורוש", שעליו אמרו חז"ל 19 "שהושחרו פניהם של ישראל בימיו כשולי קדירה" (אפילו קודם הגזירה, ועאכו"כ בשעת הגזירה);

ואילו גאולת פסח היתה גאולה שלימה - שהרי אף אחד מבנ"י לא נשאר בגלות, ועד שגם בעולם לא נשאר מציאות של גלות, שזהו"ע בירור ניצוצות הקדושה כו', כמ"ש 20 "וינצלו את מצרים", "שעשאוהו כמצודה שאין בה דגן . . (ו) כמצולה שאין בה דגים" 21,

ועד שהגאולה מצד עצמה - אם לא הי' מתערב ענין חדש, ענין החטא כו' - היתה יכולה להיות גאולה שאין אחרי' גלות 22.

וא"כ אינו מובן, איך יכול להיות הענין ד"מיסמך גאולה לגאולה", שמגאולת פורים באים מיד לגאולת פסח - לכאורה צריך להיות ענין הגאולה בסדר והדרגה: גאולת פורים, ואח"כ גאולת פרס ומדי ויון כו' (שהיא באופן נעלה יותר מגאולת פורים, כנ"ל), ורק לאח"ז גאולת פסח; אבל איך יתכן שמגאולת פורים באים מיד לגאולת פסח, בה בשעה שיש ביניהם חילוק שלא בערך?!

ד. והביאור בזה - שזהו מצד ענינו של ר"ח:

ענינו של ר"ח הוא - שדוקא ע"י הענין ד"יפקד מושבך" 23, היינו, שהלבנה היא באופן של נקודה בלבד, ועד שמתעלמת לגמרי, אזי נעשה "ונפקדת" 24, שזהו"ע מולד וגילוי הלבנה מחדש 24, ועד שקשור גם עם גילוי השמש, כמבואר בדרושי חסידות 25 שמולד הלבנה בר"ח הוא ע"י יחוד שמשא וסיהרא, יחוד פנימי כו'.

ונמצא, שר"ח מחבר ב' קצוות: העלם וגילוי - שהרי לפני ר"ח ישנו ענין ההעלם, לא רק בנוגע לשמש, אלא אפילו בנוגע לירח, שזהו תכלית ההעלם, "כי יפקד" 24; ודוקא עי"ז באים לענין הגילוי, "ונפקדת", כולל גם גילוי השמש!

וכמו בכל ר"ח - הרי זה גם בר"ח ניסן, שפועל החיבור של פורים (ענינו של חודש אדר) עם פסח (ענינו של חודש ניסן):

בפורים הי' מעמד ומצב ד"אנכי הסתר אסתיר פני" 26, וכמודגש בכך שבכל המגילה לא נזכר שם הוי"ו 27, ואפילו לא שם אלקים שבגימטריא הטבע 28 (כמבואר בשער היחוד והאמונה 29 השייכות דשם

(24) ראה גם תורת מנחם שם ע' 156. וש"נ.

(25) ראה אוה"ת בראשית ד, סע"ב ואילך. ועוד.

(26) וילך לא, יח. וראה חולין קלט, ב.

(27) ראה לקו"ש ח"ו ע' 190. וש"נ.

(28) פרדס שי"ב פ"ב. ראשית חכמה שער התשובה פ"ו (ד"ה

והמרגיל - קכא, ב). של"ה פט, א. קפט, א. ועוד.

(29) רפ"ו.

(17) מגילה ו, סע"ב (ובפרש"י).

(18) שם יד, א. וש"נ.

(19) שם יא, א.

(20) בא יב, לו.

(21) ברכות ט, ריש ע"ב. וש"נ. וראה גם תורת מנחם -

התועדויות חמ"ט ס"ע 7. וש"נ.

(22) ראה לקו"ש ח"כ ע' 230. וש"נ.

(23) שמואל"א כ, יח.

- 1 אלקים לענין הטבע), ועד שהנס דפורים הי' מלובש בדרכי הטבע - שזהו ע"ד העלם הירח (שקשור עם
2 שם אלקים או שם אדני³⁰) שבענין דר"ח.
- 3 ואילו בחודש ניסן ישנו גילוי השמש, שזהו"ע גילוי שם הוי"ו³⁰ ("שמש הוי"ו") - כמבואר במאמרי
4 אדמו"ר מהר"ש³¹ (שהשנה היא שנת המאה לשנה הראשונה של נשיאותו), שבי"ב חדשי השנה מאירים
5 י"ב צירופי שם הוי"ו, אלא שבשאר החדשים הצירופים אינם כסדרם, ואילו בחודש ניסן מאיר צירוף שם
6 הוי"ו ככתבו, המרומז בפסוק³² "ישמחו השמים ותגל הארץ", ר"ת הוי"ו³³, והיינו, שבחודש ניסן מאיר שם
7 הוי"ו בגילוי (משא"כ בשאר החדשים, כי הא גופא שהצירופים אינם כסדרם, הרי זה ענין של העלם
8 והסתר).
- 9 אך הענין הוא - שכדי לבוא לגילוי שם הוי"ו בחודש ניסן, שאז היא הגאולה דפסח, תכלית הגילוי,
10 צ"ל תחילה המעמד ומצב ד"אנכי הסתר אסתיר פני" שבפורים, שגם הגאולה שבו היא באופן ד"אכתי
11 עבדי אחשוורוש אנן".
- 12 ונקודת הענין - שדוקא ע"י תכלית ההעלם, "פקד מושבך", באים לתכלית הגילוי, "ונפקדת",
13 וכידוע³⁴ שדוקא לאחרי הירידה למטה מטה עד שאי אפשר לירד למטה יותר, אזי נעשה ענין העלי' עד
14 למעלה מעלה.
- 15 וכפי שמצינו בפורים גופא - כפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בד"ה וקבל היהודים³⁵ מ"ש³⁶ וקבל
16 היהודים את אשר החלו לעשות", "דעתה בזמן הגלות (בימי הפורים) הם קבלו מה שהחלו כבר בזמן
17 דמתן תורה", והיינו, שלמרות גודל המעלה שבזמן מ"ת, שאז הי' אלקות בגילוי וכו', הי' אז רק התחלה
18 ("החלו לעשות") בלבד, ואילו גמר הקבלה הי' בימי הפורים דוקא, כשהיו בני" בגלות ובתכלית השפלות
19 כו', שזהו לפי שדוקא אז הי' אצלם ענין המס"נ - שזהו בהתאם להאמור לעיל שדוקא ע"י המטה מטה
20 (העלם הגלות) באים למעלה מעלה (ענין המס"נ).
- 21 [ולהעיר גם מהמבואר בתניא³⁷ ש"כשבאים לידי נסיון בדבר אמונה כו'", שזהו"ע שנוגע עד נקודת
22 היהדות, בחי' החכמה שבנפש שבה מלובש אור א"ס ב"ה, שאז אינו יכול להשלות את עצמו ("ויך
23 אינירעדן") ש"בעבירה זו עודנו ביהדותו"³⁸, אזי מתעורר "לעמוד בנסיון באמונת ה' . . למסור נפשו",
24 שלא לנגוע "בקצה טומאת ע"ז ח"ו שהיא נגד אמונת ה' אחד, אפילו בלבושי' החיצונים שהם דבור או
25 מעשה כו'", והיינו, שהגילוי של נקודת היהדות, מעלה מעלה, נמשך ופועל עד למטה מטה, שזהו"ע
26 המעשה בלבד].
- 27 ויש לומר, שענין זה מרומז גם בלשון חז"ל "מיסמך גאולה לגאולה" - כי, "מיסמך" משתמע לתרי
28 אפי: (א) מלשון סמוך, (ב) מלשון "סומך ה' לכל הנופלים"³⁹, והיינו, שגאולת פורים היא באופן שסומכת
29 ופועלת את הגאולה דפסח, כי דוקא ע"י המטה מטה יכולים לבוא למעלה מעלה.
- 30 ה. וההוראה מזה:
- 31 יהודי יכול לטעון, שכיון שנמצא במעמד ומצב של תכלית ההעלם, "עבדי אחשוורוש אנן" - איך
32 יתכן שלפתע ("מיט אַמאָל") יוכל לדלג לדרגא נעלית ולבוא למעמד ומצב של גאולה?!
- 33 וכמו"כ ישנם הטוענים, איך יכולים לומר שמשיהי בא תיכף, וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחה
34 הידועה⁴⁰ ש"הנה זה עומד אחר כתלנו"⁴¹, וצריכים רק "לצחצח את הכפתורים" - בה בשעה שנמצאים
35 בשפל המצב?!

(35) תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' קי ואילך).

(36) אסתר ט, כג.

(37) פי"ט.

(38) ראה תניא פי"ד.

(39) תהלים קמה, יד.

(40) ראה סה"ש תרפ"ט ע' 42. תרצ"ט ע' 316.

(41) לשון הכתוב - שה"ש ב, ט.

(30) ראה זח"א כ, א. ביאורו"ז להצ"צ אחרי ריש ע' שע. וראה גם סה"מ תרנ"ד ע' רס.

(31) ד"ה החודש הזה תרכ"ו (סה"מ תרכ"ו ע' ל ואילך).

(32) תהלים צו, יא.

(33) סידור הארז"ל במוסף לר"ח. מ"ח מס' ניסן בתחלתה.

(34) ראה אוה"ת ואתחנן (כרך ו) ע' ב'קצו ואילך. סה"מ

ע"ר ע' רכו ואילך. ועוד.

1 והמענה לזה - כאמור לעיל שאדרבה: דוקא עי"ז שנמצאים למטה מטה, שאז ישנו ענין המס"נ כו',
2 אזי יכולים לבוא לתכלית העילוי.

3 וזהו גם מה שמצינו בפרשת החודש, שכאשר משה רבינו צוה לבני" אודות קרבן פסח, אמר להם
4 "בעשור לחודש הזה ויקחו להם גו' שה גו' ושחטו אותו גו'⁴², היינו, שכאשר נמצאים עדיין במצרים,
5 קודם הגאולה, יקחו את הע"ז של מצרים⁴³, על מנת לשחטו - שזהו ענין של מס"נ בהמעמד ומצב דמטה
6 מטה, שדוקא עי"ז יכולה להיות לאח"ז הגאולה ממצרים⁴⁴.
7 ו"כימי צאתך מארץ מצרים" - "אראנו נפלאות"⁴⁵ בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו וכו'.

8

* * *

9 ו. דובר בהתוועדות דפורים⁴⁶ מה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר בפורים תרצ"ו⁴⁷, אודות הפורים שהי'
10 אצל רבינו הזקן בשנת תקמ"ז (לאחרי הבר-מצוה של אדמו"ר האמצעי):
11 הקביעות היתה אז כמו בשנה זו, שתענית אסתר חל ביום חמישי, ושבת פ' זכור הי' ערב פורים,
12 ופורים הי' ביום הראשון.

13 ביום השבת אמר רבינו הזקן מאמר ד"ה זכור את אשר עשה לך עמלק, וביאר, שעמלק בגימטריא
14 ספק (ובגימטריא ברזל)⁴⁸, ונאמר בו⁴⁹ "אשר קרך", שפועל קרירות⁵⁰, ועד שמטיל ספק אם העבודה היא
15 עבודה.

16 ואח"כ בפורים אמר רבינו הזקן מאמר ד"ה חייב איניש לבסומי בפוריא, והביא הפסוק⁵¹ "בלילה
17 ההוא נדדה שנת המלך", שנת מלכו של עולם⁵², וביאר, שכיון שההתהוות היא מאור א"ס, הרי מצד
18 האור - שהוא מעין המאור - לא יכול להיות ענין של גלות אצל בני", מפני שניכרת חשיבותם כו', ורק
19 כשישנו ענין השינה למעלה, אזי יכול להיות ענין הגלות, שלא ניכרת חשיבותם של בני" כו'. וזהו"ע
20 "בלילה ההוא נדדה שנת המלך" - שנתבטל ענין השינה למעלה, וענין זה נעשה עי"ז שבני" עמדו במצב
21 של מס"נ במשך כל השנה⁵³, וכתוצאה מזה בא הנס דפורים.

22 ובשנת תרע"ט הזכיר כ"ק מו"ח אדמו"ר לאביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע אודות מאורע זה - הרי
23 זה פעל על אדנ"ע לומר (במקום המאמרים שחשב תחילה לאמרם) את המאמרים ד"ה זכור וחייב
24 איניש⁵⁴, על יסוד המאמרים של רבינו הזקן הנ"ל.

25 ואז דיבר אדנ"ע אודות פעולתו של צדיק לטובתו של יהודי⁵⁵ - שבהיותו מלוכש בגוף, אזי פועל
26 על יהודי באופן דמלמטה למעלה, שתחילה פועל על בחי' נר"נ המלוכשים בגוף, ואח"כ פועל בבחי'
27 חי', ועד שפועל בבחי' היחידה; אבל כאשר נשמתו של הצדיק אינה מלוכשת בגופו, אזי פועל על יהודי
28 מלמעלה למטה - תחילה על בחי' היחידה, ואח"כ בבחי' חי', ועד שמכה גם בבחי' נר"נ, ופועל שזולגים
29 דמעות.

30 כאשר אדנ"ע אמר זאת, הי' אחד שבכה בדמעות, והביט עליו אדנ"ע ואמר:

31 הרבי - כאשר אדנ"ע הי' אומר "רבי" סתם, היתה כוונתו לרבינו הזקן - אמר, ש"עמלק" אינו כפשוטו,
32 אלא יכול להיות שמאיר גילוי אלקות במוחו, ואעפ"כ אינו פועל בלב, בגלל שהחליט שלא להשתנות! ...

49) תצא כה, יח.

50) תנחומא תצא ט. הובא בפרש"י עה"פ.

51) אסתר ו, א.

52) יל"ש עה"פ (רמז תתנו).

53) ראה תו"א מג"א צז, א. ובכ"מ.

54) נדפסו בסה"מ עטר"ת ע' רפט ואילך.

55) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חי"ט ע' 179.

42) בא יב, ג-ד.

43) פרש"י ויגש מו, לד. וארא ח, כב.

44) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ג ע' 240. וש"נ.

45) מיכה ז, טו.

46) סט"ו ואילך (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ט ע' 189

ואילך). וש"נ.

47) סה"ש תרצ"ו ע' 128.

48) ראה בהנסמן שם.

- 1 ז. ולכאורה אינו מובן:
- 2 במאורע זה היתה הפעולה של אדנ"ע על החסיד מלמעלה למטה - ע"י ההכאה דבחי' חי' על בחי'
3 נר"נ, שפעלה ענין הדמעות. וכיון שנשמת אדנ"ע היתה אז מלובשת בגוף, היתה הפעולה צריכה להיות
4 באופן דמלמטה למעלה!?
- 5 ויש לומר הביאור בזה בדרך אפשר:
- 6 כיון שאדנ"ע רצה לומר מאמרים אחרים, ושינה ואמר מאמרים שמיוסדים על מאמרי רבינו הזקן -
7 היתה זאת פעולה של רבינו הזקן, שפעל ע"י תורתו.
- 8 ובהקדמה - שכיון ש"צדיקים דומין לבוראם"⁵⁶, הנה כשם שהקב"ה הכניס את עצמותו בתורה,
9 כמאמר⁵⁷ "אנא נפשי כתבית יהבית", כמו"כ הכניס רבינו הזקן את עצמותו בתורתו. ולכן כאשר אדנ"ע
10 חזר מאמר של רבינו הזקן, הנה הפעולה שנפעלה עי"ז היתה פעולתו של רבינו הזקן.
- 11 וכמדובר פעם⁵⁸ אודות פתגם אדנ"ע שאמר קודם הסתלקותו⁵⁹: "איך גיי אין הימל, און די כתבים
12 לאָז איך פאַר אַיך"⁶⁰ - שב' חלקי הפתגם אינם ענינים שונים, אלא הם קשורים זב"ז, באופן שענין אחד
13 מחליף את הענין השני, והיינו, שה"תיקון" על הליכתו השמימה הוא ע"י שמשאר לנו את ה"כתבים",
14 כיון שע"י הכתבים יש לנו אותו בעצמו ("דורך די כתבים האָט איר מיר").
- 15 וכיון שהפעולה שע"י אמירת המאמר היתה פעולה של רבינו הזקן - נשמה שאינה מלובשת בגוף -
16 לכן היתה הפעולה באופן דמלמעלה למטה, הכאה בנר"נ שהביאה לידי דמעות.
- 17 ח. וההוראה מזה - כמדובר כמ"פ⁶¹ שכל סיפור ששומעים לא צריך להשאר סיפור סתם, אלא יש
18 ללמוד ממנו הוראה בפועל, ובפרט שכ"ק מו"ח אדמו"ר חזר וסיפרו בשנים שלאח"ז (בשנת תרצ"ו),
19 הרי בודאי שצריך לבוא בנוגע לפועל:
- 20 גם כאשר מצד ההכאה בנר"נ ישנו ענין הדמעות, ולא דמעות סתם, אלא דמעות אמיתיות (כמובא
21 בהשיחה בענין פרטי הדרגות בדמעות⁶²) - צריך לדעת שאין זה אלא מותרי מוחין (כידוע⁶³ שענין
22 הדמעות הוא מצד כיווץ המוח, שאינו יכול לסבול כו'), כך, שזהו רק מצד המוח, ועדיין יכול להיות
23 ענינו של עמלק - שכל זה אינו פועל הזזה בלב!
- 24 והעצה לזה - לימוד התורה, כמארז"ל⁶⁴ "בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה תבלין". ובפרט בנוגע
25 לעמלק, כפי שדרשו חז"ל⁶⁵ על הפסוק⁶⁶ "ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידיים", "לפי שרפו ידיהם
26 מדברי תורה", ומזה מובן, שכאשר יש התחזקות בלימוד התורה, אזי מתבטלת הסיבה לבואו של עמלק,
27 ובמילא בטל גם המסובב.
- 28 ויש להוסיף ולבאר הדיוק ש"רפו ידיהם מדברי תורה"⁶⁷ - דלכאורה, הרי ענין התורה הוא הבנה
29 והשגה - כי "ידיים" מורה על ענין המדות שבלב, "חסד דרועא ימינא" ו"גבורה דרועא שמאלא"⁶⁸, שמהם
30 נמשך גם המעשה בפועל ב"סור מרע ועשה טוב"⁶⁹, שהרי לבא פליג לכל שייפינ⁷⁰, לכל רמ"ח אברים
31 ושס"ה גידים, שכנגדם הם רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה⁷¹, שעל-ידן נעשה הענין

(64) קידושין ל, ב. וש"נ.

(65) מכילתא ויל"ש (רמז רסג) עה"פ. וראה סנהדרין קו, סע"א ובפרש"י. וש"נ.

(66) בשלח יז, ח.

(67) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"ד ע' 78. וש"נ.

(68) תקו"ז בהקדמה (יו, א).

(69) תהלים לד, טו. ועוד.

(70) ראה זהר ח"ב קנג, א. ח"ג קסא, ריש ע"ב. רכא, ב. רלב,

א.

(71) זח"א קע, ב.

(56) ב"ר פס"ז, ח. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.

(57) שבת קה, א (כגירסת הע"י). וראה לקו"ת שלח מח, סע"ד. ובכ"מ.

(58) ראה תורת מנחם - התוועדויות חל"ז ס"ע 241 ואילך. וש"נ.

(59) אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' קיג.

(60) = הנני הולך השמימה, ואת ה"כתבים" הנני משאיר עבורכם.

(61) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ח ע' 95. וש"נ.

(62) ראה גם סה"ש תש"ג ע' 172.

(63) ראה תו"א וישלח כו, א. ובכ"מ.

1 ד"תמים תהי' עם הוי' אלקיך⁷². וזהו כל ענין התורה - שמההבנה וההשגה יומשך גם במדות שבלב,
 2 ועד למעשה בפועל (ובלשון הכתוב⁷³: "לנטוע שמים וליסוד ארץ", ש"המצות .. הן בחי' ארץ .. ותורה
 3 היא בחי' שמים"⁷⁴, וצ"ל ההמשכה משמים לארץ - מתורה למצוות).
 4 ואדרבה: דוקא כאשר ענין ההבנה וההשגה בא לידי מעשה בפועל, שזהו ה"בכץ" (כמבואר בשיחה
 5 הידועה⁷⁵), הרי זה מוכיח שאכן היתה אצלו הבנה והשגה אמיתית.
 6 וכמבואר בהמשך תרס"ו⁷⁶, שבידעו שזהו ענין שנוגע למעשה בפועל, אזי הלימוד הוא מתוך יראת
 7 שמים וביטול, שאז נרגשת אצלו החביבות שבתורה, כנוסח ברכת התורה: "אשר בחר בנו מכל העמים
 8 ונתן לנו את תורתו", ולכן מבטל את מציאותו ורצונותיו - שלא להעמיד ולקיים את סברתו דוקא (שאו
 9 יכול להיות ח"ו באופן ד"מגלה פנים בתורה שלא כהלכה"⁷⁷), אלא לעמוד על אמיתת הענין, ואז נעשה
 10 הענין ד"הוי' עמו"⁷⁸, "שהלכה כמותו"⁷⁹, שמכוון לאמיתתה של תורה.
 11 ט. וענין זה מודגש גם בשייכות לפסח ופורים:
 12 ענינו של חג הפסח הוא יצי"מ, וכיון שהתכלית של יצי"מ היא הענין דמ"ת, כמ"ש⁸⁰ "בהוציאך את
 13 העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה", נמצא, שהענין דמ"ת מתחיל כבר בחג הפסח.
 14 וגם פורים קשור עם מ"ת - שהרי "הדור קבלוה בימי אחשוורוש, דכתיב⁸¹ קיימו וקבלו היהודים,
 15 קיימו מה שקבלו כבר" (כיון שבמ"ת "כפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית", ו"מכאן מודעא רבה
 16 לאורייתא"⁸², וכנ"ל (ס"ד) שזהו מ"ש "וקבל היהודים את אשר החלו לעשות", ש"קבלו מה שהחלו
 17 כבר בזמן דמתן תורה".
 18 וההכנה לזה היא ע"י ענין המס"נ: בחג הפסח - ע"י המס"נ שהיתה בלקיחת והקרבת הפסח שהי'
 19 הע"ז של מצרים (כנ"ל ס"ה), ובפורים - ע"ז שעמדו במס"נ במשך כל השנה כולה ולא עלתה להם
 20 מחשבת חוץ⁵³ (כמבואר בהמאמר⁸³); והרי ענין המס"נ בעבודה הוא מסירת הרצון, היינו, שמסלק את
 21 כל רצונותיו, וכל כוונתו אינה אלא לקיים את הרצון העליון, וע"ז מצליח בלימוד התורה ובקיום המצוות
 22 בהידור.
 23 ואז זוכה לברכת ה' בכל המצטרך, כמ"ש⁸⁴ "אם בחוקותי תלכו" אזי "ונתתי גשמיכם בעתם", וכל
 24 הברכות המנויות בפרשה, עד לסיום הברכות: "ואולך אתכם קוממיות"⁸⁵, בביאת משיח צדקנו, שאז
 25 יקויים היעוד⁴⁵ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", בקרוב ממש.
 26 * * *
 27 י. מאמר (כעין שיחה) ד"ה החודש הזה לכם.
 28 * * *
 29 יא. כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להכריז שהביאור בפירוש רש"י יהי' על הפסוק יב, ד.

ע' 7 ואילך.
 81 אסתר ט, כז.
 82 שבת פח, א.
 83 ד"ה וקבל היהודים דפורים פ"ו; ד"ה החודש שנאמר
 בהתועדות ספ"ו (תורת מנחם - התועדות חמ"ט ע' 173; ע'
 243, לעיל כאן ע' יד).
 84 ר"פ בחוקותי.
 85 שם, יג.

72 פ' שופטים יח, יג. וראה לקו"ת נצבים מה, ג.
 73 ישע"י נא, טז.
 74 תו"א בראשית ב, ב.
 75 ראה תורת מנחם - התועדות חמ"ג ריש ע' 388. וש"נ.
 76 ע' שז ואילך.
 77 אבות פ"ג מי"א.
 78 שמואל-א טז, יח.
 79 סנהדרין צג, ב.
 80 שמות ג, יב ובפרש"י. שמו"ר פ"ג, ד. וראה לקו"ש חל"ו

1 יב. בהמשך להאמור לעיל (ס"א) ש"שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח . . שתי שבתות",
 2 ומתחיל כבר משבת פרשת החודש - יש להזכיר גם אודות חלוקת מצה שמורה, עבודת יד, ועגולה וכו',
 3 לחברים ידידים ומכרים (כמדובר פעם בארוכה, וכבר נדפסו הדברים בקיצור⁸⁶), וכל המרבה הרי זה
 4 משובח.

5 ויה"ר שתהי' פעולת המצה - מיכלא דמהימנותא ומיכלא דאסוותא⁸⁷ - הן אצל המחלקים והן אצל
 6 המקבלים, ויזכו לחג הפסח כשר ושמה, ובאופן שיומשך על כל השנה כולה.

* * *

8 יג. הביאור⁸⁸ בפירוש רש"י על הפסוק⁸⁹ "תשב", "אין תשב אלא לשון עכבה, כמו ותשבו⁹⁰ בקדש,
 9 וישב⁹¹ באלוני ממרא",

10 - ששם אי אפשר לפרש (כמו ברוב המקומות⁹²) מלשון ישיבה או התיישבות (בקביעות)⁹³, שהרי
 11 בני"י היו בדרכם לא"י, ואברהם הי' צריך לקיים הציווי⁹⁴ "קום התהלך בארץ"⁹⁵. ועיקר ההוכחה היא
 12 ממ"ש "ותשבו בקדש", שהתעכבו בניגוד לרצונם (בגלל שלא נעלה הענן), משא"כ באברהם, כיון ששהה
 13 מרצונו, הי' מקום לפרש שהוא מלשון התיישבות וקביעות.

14 וזהו "תשב) בדמי טהרה"⁸⁹ - ש"אע"פ שרואה טהורה", והיינו, שמתעכבת ונמנעת מלהטמא ע"י
 15 ראייתה. ואף שמדובר אודות "דמי טהרה", שם דבר כמו טוהר", כך, שאין כאן דבר שיגרום לטומאה,
 16 מ"מ, כיון שבדרך כלל מביאה ראיית דמים לידי טומאה, שייך לומר כאן "תשב (לשון עכבה) בדמי
 17 טהרה", אע"פ שדמים אלו טהורים (ומוכח בעיקר ממ"ש "וישב באלוני ממרא" - דאף שבודאי הי' טעם
 18 שבגללו הוצרך אברהם לדחות את הציווי "קום התהלך בארץ", מ"מ שייך לומר על זה לשון עכבה, כיון
 19 שישנו ענין שמצד עצמו הי' צריך להביא למצב אחר).

20 וכיון ש"ימי טהרה" הם "ימי טוהר שלה", לא רק לגבי בעלה, אלא בכל הענינים, גם בנוגע לקודש
 21 ומקדש, צריך לבאר הטעם ש"בכל קודש לא תגע ואל המקדש לא תבוא"⁸⁹ - "לפי שזו טבולת יום ארוך,
 22 שטבלה לסוף שבעה, ואין שמשה מעריב לטהרה עד שקיעת החמה של יום ארבעים, שלמחר תביא את
 23 כפרת טהרתה".

24 ולכן, בהכרח לפרש "לא תגע"⁸⁹, "אזהרה לאוכל, כמו ששנוי' ביבמות" - דכיון שהיא טהורה גם
 25 לגבי קודש, הרי אי אפשר לומר שהיא אסורה בנגיעה בקודש, בה בשעה שאפילו טמא ממש מותר בזה⁹⁶,
 26 ועכצ"ל שזוהי "אזהרה לאוכל"; וזהו גם ההכרח ש"בכל קדש"⁸⁹ "לרבות את התרומה" - שלאחר מלאת
 27 ימי טהרה (לאחר שקיעת החמה של יום ארבעים) אסורה רק באכילת קודש, ואילו במשך ל"ג הימים
 28 אסורה גם בתרומה (משא"כ אם הפירוש ד"לא תגע" הי' כפשוטו, הי' אפ"ל שבמשך ל"ג הימים אסורה
 29 אפילו בנגיעת קודש, ולאחר שקיעת החמה של יום ארבעים אסורה רק באכילת קודש).

93) כמו "תושב" בניגוד ל"גר" (כמו "אם לבן גרתי" (וישח
 לב, ה)) - כפי שפירש רש"י על הפסוק (חיי שרה כג, ד) "גר
 ותושב", "אם תרצו, הריני גר. ואם לאו, אהי' תושב כו".
 94) לך לך שם, יז.

95) ולהעיר גם ממ"ש בספר ויקרא גופא: "ופתח אוהל מועד
 תשבו וגו'" (צו ת, לה) - שגם שם בהכרח לפרש שזהו לשון
 עכבה (ולא לשון ישיבה, שהרי בשעה שיושבים במקום אחד אי
 אפשר ללבוש בגדים ולעבוד במשכן).

96) וכפי שהבן חמש למקרא למד כבר בפירוש רש"י בפ'
 ויקרא (ה, ב): "ואשם", "באכילת קודש או בביאת מקדש", אבל
 לא בנגיעה בקודש.

86) ראה תורת מנחם - התוועדויות ח"א ס"ע 177 ואילך.
 וראה גם שם חל"ט ס"ע 272. וש"נ.

87) זח"ב קפג, ב.

88) לאחרי השאלות הורה כ"ק אדמו"ר שליט"א שיערכו
 "שבע ברכות" לא' התלמידים, באמרו: וועט ווערן פריילעכער
 דעם עולם...

89) פרשתנו יב, ד.

90) דברים א, מז.

91) לך לך יג, יח.

92) ולדוגמא: הפסוק (ר"פ וישב) "וישב יעקב" - שאפילו
 אלו שלומדים חת"ת רק כדי לצאת י"ח (לא עלינו), גם הם זוכרים
 פסוק זה, להיותו שם הפרשה.

- 1 וה"ינה של תורה": ב' פירושים בענין הישיבה למעלה⁹⁷: (א) ירידה והשפלה - באור הממלא⁹⁸, (ב)
 2 העדר השינוי - באור הסובב. ו"אין ישיבה אלא לשון עכבה⁹⁹ - כי כללות ענין האור, גם האור שלפני
 3 הצמצום, בא ע"י עכבה. אך כללות ענין ההעכבה והצמצום הוא בשביל הגילוי¹⁰⁰ - הפיכת¹⁰¹ חושך
 4 הצמצום לאור וגילוי¹⁰², כמרומו ב"דמי טהרה", "שם דבר כמו טוהר", שהדם גופא נהפך ונעשה טהור -
 5 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ז ע' 80 ואילך.
 6 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן משקה עבור המלוה-מלכה לטובת ה"מעמד"¹⁰³, באמרו, שיהי' בהצלחה,
 7 ובשמחה וטוב לבב].

בבחי" מדה וצמצום, יכול להיות אח"כ בחי' גילוי יותר (ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תשכו. ועוד).

101) לאחר הקדמת העבודה דאתכפיא. וכמו בתשובה*, שתחילה הרי זה רק באופן ש"אין מזכירין לו דבר וחצי דבר ביום הדין כו" (תניא אגה"ת רפ"ב), אבל עדיין לא נעשה בירור הרע; ורק לאחר באים לתשובה מאהבה רבה שעל ידה זדונות נעשו לו כזכיות (תניא פ"ז).

102) וענין זה מרומו במ"ש "ותשבו בקדש" - כי, אילו היו בני" נכנסים לארץ מיד, היתה אצלם עבודת הצדיקים, ומה שהתעכבו בקדש, הרי זה בגלל החטא, שע"י היתה אצלם עבודת התשובה, בירור הרע, וזה ה"י גם ענין התעכבותם בקדש, "במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב גו" (עקב ח, טו) - לפעול בו ענין הבירור.

והכח לזה - "מעשה אבות סימן לבנים" (ראה תנחומא לך לך ט. ועוד), שזהו מ"ש באברהם "וישב באלוני ממרא" - כי הסיבה לכך שאברהם, ש"אחד ה"י אברהם" (יחזקאל לג, כד), ישב ב"אלוני ממרא", מקומו של גוי כו', היא, בשביל בירור והפיכת חושך העולם, וכמ"ש (וירא כא, לג) "ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם", "אל תקרי ויקרא אלא ויקריא" (סוטה יו"ד, סע"א ואילך), שהכריז ופעל שיהי' ניכר שהעולם ואלקות הם ענין אחד - ד. מג, ג), כמבואר גם בדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות גודל מעלת אברהם (ראה - לדוגמא - סה"מ תרפ"ו ע' פא. ועוד).

103) ראה גם שיחת ש"פ שמיני, פ' פרה, מבה"ח ניסן תשכ"ה סי"ב (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ג ע' 127). וש"נ.

97) כמ"ש (תהלים כט, יו"ד) "וישב ה' מלך לעולם" - בדוגמת ענין הישיבה למטה (שהרי "מלכותא דריקעא כעין מלכותא דארעא" (ראה ברכות נח, א)) באדם, ע"ש אדמה לעליון (ראה לעיל ס"א).

98) ע"י הקדמת ענין הצמצום - שהרי בתחילה ה"י אוא"ס (שאינן סוף להתפשטות) ממלא את כל מקום החלל, ואח"כ ה"י ענין הצמצום, וע"י נעשה ענין הירידה וההשפלה, ועד לענין השינוי כו' (וכמבואר במאמרי חסידות, ובפרט במאמרי "ב"י"ג תמוז (סה"מ תרצ"א ע' שיט ואילך), שחטא עה"ד בא בסיבת מיעוט הירח, ולפנ"ז - שבירת הכלים, ותחלת הכל הו"ע צמצום הראשון).

99) וזהו הקשר בין שני הפירושים - כמדובר כמ"פ ששני פירושים באותה תיבה צ"ל קשורים זל"ז, וכידוע הראי' לזה מדרשת חז"ל בענין שעטנו, שצ"ל "שוע טווי ונוז" ביחד (נדה סא, ב. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ט ס"ע 81. וש"נ).

100) נוסף לכך שדוקא ע"י הצמצום יכול להיות הגילוי למטה, עד לתחתון שאין למטה ממנו, ולכן גם הצמצום הוא מאותו מקום שממנו נמשך הגילוי, כמבואר בשער היחוד והאמונה (פ"ו) ש"בחי' גבורה זו וצמצום זוה" (הן הן גבורותיו") הוא ג"כ בחי' חסד שהעולם יבנה בו". וכמשל הרב שמצמצם את שכלו כדי שיתקבל אצל התלמיד, ועד שע"י מקבל את כל השכל כפי שהוא באופן של הרחבה אצל הרב, שלכן לאחר ארבעים שנה "קאי אדעתי דרבי" (ע"ז ה, ריש ע"ב. וראה סה"מ תרנ"ז ס"ע מט ואילך. ועוד); וכמשל אור השמש שמאיר דרך נקב, שמהות אור השמש מאיר בזה, ויכולים להרחיב את הנקב להיות בחי' גילוי יותר, והיינו, שכאשר מקבלים את האור

(* שבלעדה אי אפשר להתחיל העבודה דלימוד התורה וקיום המצוות. כמבואר בתניא (טפ"ט) ובארוכה בהל' ת"ת (לאדה"ז פ"ד ה"ג) שלולי התשובה ה"ה מוסיף חיות בקליפה כו'.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד אדי"ש, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

... ומובן שפעולותיו בהפצת המעיינות חוצה, תחזקנה ותוסיפנה בברכות השי"ת בכלל ובהאמור ביחוד, אלא שמובן ג"כ שהפעולות אודותם מזכיר אינן מספיקות כלל וכלל שהרי נמצאים אנו בעקבתא דמשיחא ממש וכל רגע ורגע יקר לעשות ההכנה והכלי היא הפצת המעיינות כדבעי שאז אתי מר (כאגה"ק של הבעש"ט הידוע), והעלמות והסתרים ובה גם מה שכותב אודותם אינו אלא ענין מדומה וכמבואר בדא"ח בחילוק דנסיון ובירור, ובפרט שנמצאים אנו באותו החדש ובאותן הימים דנהפוך הוא שכל העלמות והסתרים נהפכים לטוב הנראה והנגלה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

לקוטי שיחות פרשת תזריע כרך יב

- 1 א. עה"פ "אשה כי תזריע וילדה זכר" ארז"ל¹
 2 "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר איש מזריע תחלה
 3 יולדת נקבה", ומביא אדה"ז² פי' "הפילסופים"
 4 ע"ז "לפי שאשה מזרעת תחלה הרי טיפת הזכר
 5 באה באחרונה ועילאה גבר משא"כ אם האיש
 6 מזריע תחלה כו".
 7 אמנם אדה"ז כותב על פי' זה ש"באמת הוא
 8 דוחק גדול בפי' לשון אשה מזרעת תחלה דמשמע
 9 שממנה דוקא בא הזרעת הזכר ולא ע"י שהזכר
 10 מזריע לבסוף כו'. ועוד דארז"ל ספ"ג דנדה גבי
 11 דינה כתיב³ בתו, בתו של יעקב וגבי השבטים
 12 כתיב³ בני לאה כי אשה מזרעת תחלה כו' א"כ
 13 משמע שמזרע האשה דוקא נולד הזכר (וכ"ה
 14 במד"ר תזריע ס"פ י"ד הזכר מן האשה כו' ע"ש).
 15 ולכן מפרש "כפשוטו שאשה כי תזריע תלד היא
 16 ממש עי"ז זכר ולא כפי' הפילסופים מחמת שזרע
 17 הזכר בא לבסוף כו". עיי"ש.
 18 והנה כיון שפי' הפילסופים הובא ע"י גדולי
 19 ישראל⁴ (שהובאו כמ"פ בחסידות ו) אשר נתפשטו
 20 ברוב תפוצות ישראל⁵, ובפרט שאדה"ז כאן גופא
 21 מביא פירושם (אף שמפרש אח"כ באו"א), צ"ל
 22 ש(גם לדעת אדה"ז) יש מקום לפי' זה במרז"ל
 23 אשה מזרעת תחלה כו' (דאל"כ לא הי' מביא
 24 פירושם כלל) - אלא שהפי' העיקרי ד"אשה מזרעת
 25 תחלה יולדת זכר" הוא "כפשוטו".
 26 ב. ויובן זה בהקדים: זה ד"אשה מזרעת תחלה
 27 יולדת זכר" כו' משתלשל הוא (כמו כל עניני
- 1) נדה לא, סע"א. וש"נ.
 2) לקו"ת ריש פרשתנו. אוה"ת כאן (א:) שיש עוד פי' ע"ד
 חכ' הטבע (מעין פילסופים) - הובא בבחי' כאן - וגם הוא מבואר
 ע"פ דא"ח. (ב) ביאור מרז"ל (נדה עא, א. תקו"ז תכ"א) דאשה
 מזרעת תחלה - הוא ע"י שמשאה עצמו כו', עבודתו (עד שמקבל
 שכו ע"ז) ונאמר ע"ז לעשות בניו זכרים. - ולכאורה זהו ענין
 חזק (שנולד זכר - בתור שכר).
 3) בראשית מו, טו.
 4) רבינו בחיי פרשתנו עה"פ.
 5) ראה "היום יום" ו' שבט בשם אדה"ז. וכן הוא בס' שארית
 ישראל (להרה"צ כו' מוילדיניק) דרוש לסוכות "בשם הריב"ש".
 6) תהלים עג, כה.
 7) קדושין פ, ב (בנוגע לפס"ד). וש"נ.
 8) כ"ה בכ"מ*. ולכאורה כצ"ל, שהרי "דעתן" לי יחיד. אבל
 בכ"מ הגירסא "קלות".
- * וראה בד"ה שברש"י קדושין שם (שלא שלטו בוה כ"כ ידיים) וק"ל.
- 28 עוה"ז) מענינו ברוחניות: "איש ואשה" זהו,
 29 כביכול, הקב"ה וכנס"י, וכאשר האשה מזרעת
 30 תחלה, היינו שבתחלה קדמה אתעדל"ת מלמטה
 31 למעלה ואח"כ נמשכת אתעדל"ע, אזי "יולדת
 32 זכר", היינו אהבה רבה בחי' מי לי בשמים ועמך
 33 לא חפצתי⁶ (משא"כ כאשר איש מזריע תחלה,
 34 היינו כשהתעוררות בנש"י נמשכת מבחי'
 35 אתעדל"ע בלי קדימת אתעדל"ת, אזי "יולדת
 36 נקבה", שהוא "קטנות האהבה - אהבה זוטא",
 37 ד"נשים⁷ דעתן קלה"⁸).
 38 והטעם לזה הוא, לפי שהאתעדל"ע הנמשכת
 39 מצ"ע בלי אתעדל"ת הוא "רק מבחי' חיצונית
 40 האור בהחיות שמאיר א"ס ב"ה"¹⁰, משא"כ כאשר
 41 האתעדל"ת קדמה תחלה "אזי נמשך האתעדל"ע
 42 מבחי' ומדרי' גבוה, מפנימית האור והחיות שמאיר
 43 א"ס ב"ה בכנס"י, ועי"ז יולדת זכר שיערה עליו
 44 רוח ממרום להיות האהבה בבחי' אהבה רבה
 45 כו"¹⁰.
 46 ולכאורה: מכיון שהולדת האהבה שבבחי'
 47 "זכר" באה בפועל מן האתערותא דלעילא, וקדימת
 48 האתעדל"ת היא רק בכדי שתומשך אתעדל"ע זו
 49 מבחי' פנימיות האור, הרי נמצא לכאור' שהולדת
 50 הזכר באה לא מזרע האשה (כנס"י), כ"א מזרע
 51 האיש (אתערותא דלעילא שמהקב"ה), כשיטת
 52 הפילסופים, ואיך זה מתאים עם פי' אדה"ז
 53 דהולדת הזכר היא מזרע האשה עצמה?
 54 והנה בפשטות יש לחלק דלפי' הפילסופים אין
 55 הולדת הזכר שייכת להאשה, אלא להאיש
 56 ד"עילאה גבר", משא"כ לפי הביאור בעבודת ה',
 57 הרי הולדת הזכר שהיא בחי' אהבה רבה הבאה
 58 מלמעלה, באה מצד אתערותא דלתתא שהיא היא
 59 המעוררת שיומשך מבחי' פנימיות האור, ועי"ז נולד
 60 בחי' אהבה רבה כנ"ל.
 61 אמנם אי"ז מספיק¹¹, שהרי סו"ס הולדת
- 9) לקו"ת פרשתנו ד"ה שוש תשיש. שה"ש ד"ה להבין ענין
 הטעם (כב, ב"ג). שרש מצות התפלה פ"מ (דרמ"צ קלז, ב
 ואילך).
 10) לקו"ת פרשתנו שם (כ, ב).
 11) ראה אוה"ת פרשתנו (ח"ג) ע' תתיג: כשהנוקבא מזרעת
 תחלה נמשך יותר הטיפה מעצמות המוחין מכשאיש מזריע
 תחלה. ולפי"ז אולי הי' מקום לומר ש"אשה מזרעת תחלה" הוא

35 שמצ"ע על האתעדל"ע הבאה ע"י אתעדל"ת,
 36 שהבאה מלמעלה מצ"ע היא נמשכת מבחי' נעלית
 37 יותר, מבחי' כזו שאין אתעדל"ת מגעת שם,
 38 משא"כ האתעדל"ע הנמשכת ע"י קדימת
 39 האתעדל"ת, היא רק מבחי' כזו שהאתעדל"ת מגעת
 40 שם [אלא שיש בה מעלה, כי בבחי' זו עצמה היא
 41 מבחי' פנימיות כנ"ל, ולכן דוקא מצד זה יולדת זכר
 42 כנ"ל, משא"כ אתעדל"ע הא' אף שהיא מבחי'
 43 עליונה יותר, היא מבחי' חיצונית].

44 ובהמשך הענין שם מבואר שיש בחינה ג'
 45 באתעדל"ע "והוא ג"כ האתעדל"ע שלמעלה
 46 מאתעדל"ת דהיינו שאין אתעדל"ת מגעת שם כלל
 47 . . אלא שאעפ"כ אינה שורה ומתגלה אלא כשיש
 48 שלימות במעשה התחתונים שכבר נשפע עליהם
 49 אתעדל"ע שלפי"ע אתעדל"ת אזי שורה ומתגלה
 50 ג"כ האתעדל"ע שלמעלה מעלה מערך האתעדל"ת
 51 כלל".

52 ומסיים שם¹⁶ שג' בחינות אלו הן "קרוב" לענין
 53 ג' הזמנים דפסח ספה"ע ושבועות ד"פסח הי' בחי'
 54 דילוג וגילוי אתעדל"ע מעצמו . . ספה"ע הוא
 55 המשכת אתעדל"ע ע"י אתעדל"ת דזיכוך נה"ב . .
 56 ואח"כ ביום החמישים הוא גילוי שער הנ' שלמע'
 57 מאתעדל"ת, וזהו ביום השלישי בהיות הבקר . .
 58 שזהו ענין ביום השלישי יקימנו".

59 הרי מובן דהפי' שבאוה"ח והפי' שבלקו"ת הם
 60 פירושים שונים. לפי המבואר בלקו"ת - "יולדת
 61 זכר" היא בחי' אתעדל"ע הבאה ע"י אתעדל"ת
 62 הנמשכת בספה"ע; ואילו לפירוש האוה"ח
 63 ש"יולדת זכר" קאי על הגאולה העתידה - הבחינה
 64 ד"זכר", שייכת לאתעדל"ע הג' בחי' "ביום
 65 השלישי" [בחגה"ש¹⁸ ובעיקר לעתיד].

66 ד. העולה מכל הנ"ל, שבמרז"ל "אשה מזרעת
 67 תחלה יולדת זכר" מצינו שני פירושים. ובשניהם,
 68 ביאורים סותרים לכאור':

69 (א) במה ש"האשה מזרעת תחלה" (שאו יולדת
 70 זכר): אם ההולדה באה מזרע האשה, או שזרע
 71 האשה (אתעדל"ת) היא רק טיבה אשר האתעדל"ע
 72 תהי' מבחי' נעלית יותר.

1 ה"זכר" אינה מצד האשה (אתעדל"ת) עצמה אלא
 2 מהאיש (אתעדל"ע), כי האתעדל"ת היא רק סיבה
 3 בלבד שתהי' האתעדל"ע מבחי' פנימיות האור.
 4 אבל ההולדה היא מהאתעדל"ע, וכלשון הלקו"ת
 5 שם "ועי"ז יולדת זכר שיערה עליו רוח ממרום כו"
 6 כנ"ל. והרי מדייק אדה"ז כמ"פ¹² בפ"י (הפשוט
 7 ד) אמרו"ל ש"מזרע האשה דוקא נולד הזכר" וכלי'
 8 המדרש "הזכר מן האשה", וכפי שמסיים דלפי
 9 פירושו "לשון הפסוק ניחא כפשוטו שאשה כי
 10 תזריע תלד היא עי"ז ממש זכר".

11 ג. והנה דוגמת הפי' שבלקו"ת [אשר הולדת
 12 הזכר היא מהגילוי שלמעלה אלא שגילוי זה בא
 13 בסיבת גרימת האתעדל"ת] מפרש לכאור' גם
 14 באוה"ח הקדוש¹³ עה"פ וז"ל: "כנסת ישראל . .
 15 נקראת אשה . . אשה כי תזריע פי' הזרעת מצות
 16 ומעש"ט . . וילדה זכר . . היא בחי' העליונה
 17 מבחי' הנקבה . . והודיע הכתוב כי אם כנס"י
 18 תזריע ודאי שתוליד הדרגות עליונות והוא מאמר
 19 רז"ל עוצם הפלגת הפלאות אשר יפליא ד' בביאת
 20 הגואל . . ויכוין להבדיל בין הגאולה העתידה
 21 לגאולה שעבר' של מצרים שהיו ישראל ערום
 22 וערי' . . ואותה גאולה . . לא עמד כי נחרב הבית
 23 וגלו . . ואין טובה זו בבחי' זכר אבל הגאולה
 24 העתידה לצד שעכ"פ תהי' באמצעות זכות ישראל
 25 . . תהי' הגאולה בבחי' זכר¹⁴ ועמדה לנצח". והרי
 26 הגאולה העתידה תהי' מהקב"ה, ורק שתבוא בסיבת
 27 ו"באמצעות זכות ישראל" - דוגמת הפי' שבלקו"ת.
 28 אמנם באמת ב' פי' אלו שבאוה"ח ובלקו"ת
 29 הם ביאורים שונים. דהנה אי' בלקו"ת¹⁵, שבחי'
 30 האתעדל"ע הבאה ע"י אתעדל"ת, עם היותה נעלית
 31 מבחי' האתעדל"ע הבאה מצד עצמה
 32 (שהאתעדל"ע שמצד עצמה היא מבחי' חיצונית
 33 האור, והבאה ע"י אתעדל"ת היא מבחי' פנימיות
 34 האור, כנ"ל), בכ"ז יש מעלה גם בהאתעדל"ע

רק טיבה ל"יולדת זכר", אבל מהמבואר בלקו"ת פרשתנו (יט, ד)
 "שהרי השפעתה (של האשה) הוא מבחי' חסד דוקא, לכן יולדת
 זכר שהוא מחסד" מובן כמ"ש בפנים.

(12) בתחלת הפרשה.

(13) הובא ונתבאר באוה"ת פרשתנו (ח"ב) ע' תצא ואילך.
 (ח"ג) ע' תתט ואילך.

(14) ראה גם אוה"ת שם (ח"א) ע' ע, ש"יולדה זכר קאי על
 משיח".

(15) שה"ש כג, ד ואילך. וראה לקוטי לוי"צ למאמרז"ל ס"ע
 קח ואילך.

16 כד, ג.

(17) ראה אוה"ת שם (ע' ע. תצה. ס"ע תתט) ש"יולדה זכר"
 (לפי פירוש זה) הוא המשכה מבחי' פנימיות עתיק.

(18) ראה גם אוה"ת פרשתנו (ע' עב) ש"יולדה זכר" קאי על
 הגילוי דחגה"ש.

32 ע"י עבודה²³. שהרי ידוע²⁴ שפירוש דירה לו ית'
33 היא דירה לעצמות²⁵. ואם נאמר שהנמשך ע"י
34 העבודה היא רק בחי' שאתעדל"ת מגעת שם, ואילו
35 המשכת הבחינה שלמעלה מזה היא רק בדרך מתנה
36 - יצא מזה, שכל ענין העבודה הוא רק הכנה וסיבה
37 לה"דירה", ואילו הדירה עצמה נעשית ע"י הגילוי
38 מלמעלה. ומכיון שהדירה צריכה להיעשות ע"י
39 עבודה - מוכרח, שהעבודה גם ממשכת הענינים
40 שהאתעדל"ת אין בכוחה להגיע לשם, עד להמשכת
41 העצמות.

42 וכן מוכח גם מהמבואר בתניא²⁶ שהגילויים
43 דלעתיד תלויים "במעשינו ועבודתנו כו' כי הגורם
44 שכר המצוה היא המצוה בעצמה כי בעשייתה
45 ממשך כו'". ומכיון שהגילויים דלעתיד הם
46 הבחינה ד"ביום השלישי יקימנו", הרי מובן, שגם
47 המשכת וגילוי בחינה זו נעשה ע"י עבודה.

48 ולכאור' אינו מובן: איך זה מתאים עם המובא
49 לעיל מלקו"ת שע"י העבודה נמשך רק מבחי'
50 שאתעדל"ת מגעת לשם, ואילו בחי' העליונה יותר
51 נמשכה בדרך מתנה מלמעלה?

ו. והביאור בזה:

52 עוה"ז התחתון הוא "מלא קליפות וס"א שהן
53 נגד ה' ממש"²⁷. שמזה מובן שעשיית ה"דירה
54 בתחתונים" היא [לא רק גילוי ההעלם שבעוה"ז,
55 היינו שנאמר כי ע"י העבודה דתומ"צ מגלים את
56 הטוב שבעוה"ז ועי"ז הוא נעשה דירה לו ית' -
57 שהרי אין זה מספיק כלל, כיון שעוה"ז הוא מלא
58 (היינו שהוא "כלי" ל)קליפות כנ"ל, כי אם] בדרך
59 התחדשות בעוה"ז²⁸.

60 ומכיון שכח ההתחדשות הוא בעצמותו ית'²⁹,

1 (ב) בהבחינה ד"זכר" הנולד ע"י שה"אשה
2 מזרעת תחלה": אם קאי על בחי' השייכת
3 לנבראים, הגילוי הנמשך במ"ט ימי ספירה שהם
4 מ"ט שערי בינה; או דקאי על בחי' שלמעלה
5 משייכות לעולמות, גילוי שער הנו"ן שיתגלה
6 בחגה"ש ובעיקר לע"ל.

7 וי"ל שב' ענינים אלו שייכים זל"ז: להביאור
8 שהאתעדל"ת היא רק סיבה - עילוי בחי' ה"זכר"
9 הוא רק מה שהוא מבחי' פנימיות, אבל יש לה ערך
10 ושייכות לנבראים; אבל כאשר כנס"י מתעלית
11 למדרי' נעלית יותר, עד אשר ההולדה היא מזרע
12 האשה - אזי "נולדת" מזה בחי' נעלית יותר,
13 הפנימיות דבחי' שלמעלה משייכות לנבראים,
14 וכדלקמן.

15 ה. ויובן כל זה בהקדים המעלה שבענין
16 העבודה ("אשה מזרעת תחלה"), שא' הביאורים
17 בזה הוא¹⁹ לפי שע"י העבודה דוקא נשלמת
18 הכוונה ד"נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה
19 בתחתונים"²⁰.

20 ופירוש הדבר: הכוונה ב"דירה בתחתונים"
21 היא²¹ ש"התחתונים" מצד ענינם הם יהיו דירה לו
22 ית'²², ולכן צריך שה"דירה" תיעשה ע"י העבודה
23 דנש"י המלוכשות בגופים, כי דוקא אז נעשים
24 ה"תחתונים" דירה לו ית'. משא"כ אם ה"דירה"
25 הייתה נעשית מצד הגילוי שמלמעלה הרי אז,
26 התחתונים עצמם, מצד ענינם הם, לא נעשו דירה
27 לו ית'¹⁹.

28 ומאחר שה"דירה בתחתונים" צריכה ליעשות
29 ע"י עבודה דוקא, מוכרח לומר, שגם גילויים הכי
30 נעלים, גם בחי' האור שלמעלה משייכות לנבראים,
31 שאין בכח האתעדל"ת להגיע לשם, נמשכות הן

23 ראה גם לקו"ש ח"ד פ' תבא, שבאם הבחינה שלמעלה משייכות לנבראים (שהיא העיקר) לא הייתה נמשכת ע"י עבודה - הרי זה "נהמא דכסופא".

24 המשך תרס"ו בתחלתו (ס"ע ג) ד"ה תקעו שם קרוב לסופו (ס"ע שנה). ובכ"מ.

25 ושני ענינים אלו "דירה" היינו לעצמותן, ו"בתחתונים" [היינו שהתחתונים יהיו דירה לו ית' מצד ענין התחתונים גופא] - הם תלויים זב"ז, כי כל בחי' גילוי מכיון שהוא מוגדר בגדר "אור", הרי מציאות ה"תחתונים" [שבהם "חשך כפול ומכופל" (תניא פל"ו)] היא הפכו. ובכדי שגם התחתונים יהיו דירה לו ית', הוא דוקא עי"ז שהם נעשים דירה לעצמותו ית', שהוא כל יכול ונושא הפכים (ראה לקו"ש שבהערה 22).

26 רפ"ז.

27 תניא פל"ו.

28 ראה בכ"ז בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 22 ואילך ובהנסמן שם.
29 עדמשי"נ: אין כל חדש תחת השמש (קהלת א, ט). וראה אוה"ת בראשית ע' 20, תת"ר. ובכ"מ.

19 ראה ד"ה תקעו תרס"ז (בהמשך תרס"ו).

20 תנחומא נשא טז.

21 ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 63 ס"ד בפ"י הכתוב "וראו כל בשר גו' כי פי הוי' דיבר", ש"וראו כל בשר" יהי' לא (רק) מצד הגילוי דבחי' "פי הוי" כ"א מצד הבשר גופא.

22 ועי"ז דוקא מתבטאת אמיתית הענין דאחדותו ית'. כי כל זמן שביטול הנבראים לאלקות הוא מצד שנרגש בהם אחדותו של הקב"ה ולא מצד הנבראים גופא, הרי אז - אף שהענין דאחדותו ית' נרגש בהנבראים, מ"מ מכיון שהרגש זה אינו מצד הנבראים, הרי ענין הנבראים גופא הוא כעין סתירה לאחדותו ית'. משא"כ כשהביטול הוא מצד הנבראים גופא - בזה דוקא מתבטאת אמיתית הענין דאחדותו ית' (ראה לקו"ש ח"ד ע' 1335 ובהערה). וראה לקמן הערה 25. וראה לקמן הערה 30.

19 [וזהו שמבואר בלקו"ת, שבחי' האתעדל"ע הג'
20 היא בדרך מתנה - כי "אתעדל"ת" כמו שהיא בבחי'
21 "תתא" [הנבדל מ"עילא"], אינה מגיעה רק עד
22 שרש הנבראים, והבחינות שלמעלה מזה, המשכתן
23 היא רק בדרך מתנה].

24 אבל מצד כח העצמות שבישראל, המתגלה ע"י
25 עבודתם בבירור וזיכרון עוה"ז החומרי - גם
26 המשכת הבחי' שלמעלה משייכות לעולמות, ועד
27 להמשכת העצמות, היא מצד עבודתם גופא. ומכיון
28 שע"י עבודתם בבירור העולם מתגלה כח העצמות
29 שבהם, הרי ע"י גופא נעשה העולם דירה לו ית',
30 לו לעצמותו.

31 ז. והנה אע"פ שעשיית הדירה היא מצד כח
32 העצמות שיש בישראל, מ"מ היות כי הכוונה
33 לדירה בתחתונים היא שהתחתונים יהפכו לדירה לו
34 ית' מצד ענינם הם, לכן מוכרח שעשיית הדירה
35 תהי' באופן כזה שיורגש שהיא נעשית [לא מצד
36 כח העצמות שבישראל, אלא] מצד כוחם של
37 הנשמות גופא, עבודה בכח עצמו.

38 ולכן: תחילת ההמשכה הבאה ע"י העבודה היא
39 מבחי' שרש הנבראים, מקום שאתעדל"ת מגעת
40 לשם. אבל לאחרי קדימת האתעדל"ת והאתעדל"ע
41 שבאה על ידה, היינו: לאחרי שנשלם כל השייך
42 לעבודת הנבראים (הן העבודה והן ההמשכה
43 שע"י), אזי מתגלה ה"פנימיות" שבעבודה זו,
44 היינו: כח העצמות שישנו בהעבודה דישראל (מצד
45 זה שישאל וקוב"ה כולא חד)³³, ובמילא נמשך אז
46 גם בחי' האור שאין אתעדל"ת מגעת לשם³⁴, עד
47 להמשכת העצמות.

33 ומ"מ יש בזה העילוי שבעבודה בכח עצמו - לפי שענין זה [מה ש"ישראל וקוב"ה כולא חד"] הוא בעולם מצד עצמו וגילוי כח העצמות שבישראל בא ע"י שלימות עבודתם - אתערותא דלתתא והאתעדל"ע שעל ידה.

[ובדוגמת המבואר לעיל הערה 30, שע"י שהעולם נעשה דירה לו ית' מתבטאת אחדותו ית' הבלתי מוגבלת - אף שזה נעשה ע"י גילוי כח העצמות שבעולם - שזהו דוקא, לפי שהעולם מצד עצמו (טרם העבודה) הוא בחי' העולם, וגילוי כח העצמות שבו נעשה אח"כ ע"י העבודה]. ולהעיר מהמבואר בהמשך תרס"ו ס"ע שפ ואילך.

34 עפ"י י"ל שהמבואר בנוגע לאתעדל"ע הג' שהיא בדרך מתנה (לקר"ת שה"ש שם) דאי לאו דעביד ל"י נייחא לנפשי' לא יהיב ל"י מתנתא (המשך תרס"ו ע' קלא. ד"ה ועתה אם תש"ה פ"כ) - הכוונה בזה שע"י שעביד "נייחא לנפשי'" (של הנותן), הוא מתעלה להיות במדרג' הנותן, והיינו גילוי כח העצמות שבנשמות.

1 ע"ד וכמו שהוא לבדו בכחו ויכלתו לחדש יש
2 מאין³⁰ - מובן, דזה שישאל עושים דירה
3 בתחתונים (בדרך התחדשות), הוא לפי שישאל
4 וקוב"ה כולא חד. ולכן יש בהם כח העצמות³¹
5 [אלא שכח זה כפי שהוא נמשך בנשמות, הוא
6 (בעיקר) לא לחדש יש מאין, אלא לעשות מה"יש"
7 "אין"].

8 ועפ"ז מובן מה שהעבודה דנש"י פועלת
9 המשכת העצמות - אף שעבודת הנבראים מגעת רק
10 עד בחי' שרש הנבראים - כי היות שבישראל יש
11 בו כח העצמות, המתבטא בזה שבכוחם להפוך את
12 עוה"ז ה"מלא קליפות וס"א" לקדושה,
13 "התחדשות", לכן ע"י עבודה זו מתגלה כח
14 העצמות שבהם, ומצד גילוי כח זה נעשית על ידם
15 המשכת העצמות³².

16 בסגנון אחר: ענין זה שהאתעדל"ת מגעת רק
17 עד בחי' השייכת לנבראים, הוא מצד ענין
18 הנבראים, אתערותא דלתתא

30 אגה"ק סימן כ (קל, ב) והטעם ע"ד מפני ש"אינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו ולכן הוא לבדו כו" - והרי כל חידוש אמת - אין לו עילה כו'.

31 ועד"ז הוא גם בנוגע להעולם, שבכדי שהעולם [מצד ענינו גופא] ייעשה דירה לו ית', הוא ע"י שמתגלה כח העצמות שבו, מה שאמתית מציאותו של יש הנברא הוא יש האמיתי - ראה ביאורו"ז בשלח ד"ה כגונא דלעילא קרוב לסופו (מג, ג ואילך). ובכ"מ. ובד"ה ולקחתם לכם תרס"א שאמיתית "מציאות היש דעולמות ונבראים הוא בחי' העצמות דא"ס ממש".

ומ"מ, ע"י שהעולם נעשה דירה לו ית' מתבטאה אחדותו הבלתי מוגבלת (ראה לעיל הערה 22) - כי זה גופא ש"מציאות היש דעולמות ונבראים הוא בחי' העצמות" הוא [לא לפי שענין ודרגת העולמות שייך לזה, כי אם] לפי שעצמותו ית' הוא כל יכול וגם הפכים, שלכן: ענין האחדות כמו שהוא מצד עצמותו ית' הוא, שגם מציאות היש דעולמות [שמצד ענין ה"גדרים" (דבחי' הגילויים) הוא מציאות הפכית מאלקות] הוא מיוחד עמו ית'.

32 ראה גם ד"ה תקעו שם (ע' שנה): שהנשמות מושרשות בבחי' עצמות ואו"ס כו' ומשם נמשך הכח כו' לחדש דבר בענין הבירורים, וכמו"כ בחי' ההתחדשות להמשיך בחי' אור חדש מבחי' עצמות א"ס להיות לו ית' לעצומה" ממש כבי' דירה בתחתונים.

* אלא שגילוי כח העצמות שבעולם אינו ככח העצמות שבישראל (שלכן גם לע"ל כשתושלם הכוונה ד"דירה בתחתונים" יהיו ישראל מובדלים מן (אומות) העולם, וכמ"ש ועמדו זרים גו'. וראה תניא ספ"ל. אוה"ת סוכות ע' א'תשסו. המשך תרס"ו ריש ע' ע). כי זה מה שהמציאות דעולמות הוא העצמות - הכוונה בזה היא, שהעצמות "הוא המהוה אותם... ומבלעדו אין שום מציאות כלל וכלל" (ד"ה ולקחתם שם). משא"כ בישראל - מציאותם גופא הוא, כביכול העצמות. וראה לקר"ש חכ"ג ע' 177 ואילך.

27 אזי, ההמשכה שלמעלה היא בחי' האתעדל"ע
 28 הג' שלמעלה משייכות לנבראים, הגילוי דשער
 29 הנו"ן, בחינת ביום השלישי יקימנו.
 30 ט. עפ"י כהנ"ל תתבאר השייכות דפרשת תזריע
 31 לענין "ספה"ע" 36 (אשר ברוב השנים קוראין אותה
 32 בזמן זה) 37
 33 והביאור בזה: בספה"ע נאמר "תספרו חמישים
 34 יום", ומבואר בלקו"ת 38 דאף ש"אין סופרין רק
 35 מ"ט ימים שהם המשכות מ"ט שערי בינה. . ויום
 36 החמישים אין סופרין בשבועות והיינו כי לשם אין
 37 מגיע כלל מעשה התחתונים ואין בנו כח להמשיכו
 38 ע"י ספירה אלא הוא נמשך מאליו וממילא בלי
 39 ספירה שלנו. . עכ"ז אינו נמשך אלא בהקדים
 40 תחלה ספירת העומר מ"ט ימים. . ולכן נאמר
 41 תספרו חמישים יום כו' שמעלה עליהם הכתוב
 42 כאלו המשכנו יום החמישים".

43 וזוהי השיכות של "אשה כי תזריע וילדה זכר"
 44 לימי הספירה - כי ב"ילדה זכר" שני ענינים אלו:
 45 בתחלה - בחי' הזכר הנולד מ"אשה כי תזריע" היא
 46 בחי' מ"ט שערי בינה; ואח"כ - הולדת הזכר שהיא
 47 בחינה נעלית יותר, שער הנו"ן. וגם הולדה זו באה
 48 מ"אשה כי תזריע", וכנ"ל מלקו"ת "שמעלה עלינו
 49 הכתוב כאילו המשכנו יום החמישים", כי ישראל
 50 וקוב"ה כולא חד 39.

(משיחת ש"פ תזריע, תשכ"ה)

1 ה. עפ"י כהנ"ל יובנו ב' הביאורים בבחי'
 2 ה"זכר" הנולד ע"י ש"אשה מזרעת תחלה" (אם
 3 זכר הוא בחי' השייכות לנבראים, אתעדל"ע הב' -
 4 כהמבואר בלקו"ת; או דקאי על הבחי' שלמעלה
 5 מעולמות, שבעיקר יתגלה לעת"ל - כמבואר
 6 באוה"ח); ושייכותם להענין - איך היא ההולדה
 7 הנעשית ע"י ש"אשה מזרעת תחלה" (אם היא באה
 8 מזרע האשה גופא; או שזהו רק סיבה):
 9 כאשר זרע האשה היא רק טיבה וכפירוש
 10 הפילוסופים,
 11 וברוחניות הוא: שהעבודה דכנס"י וההמשכה
 12 מלמעלה הם כאילו שני דברים [כי עדיין לא נתגלה
 13 הענין דישראל וקוב"ה כולא חד], ורק שהעבודה
 14 דכנס"י היא סיבה שהאתעדל"ע תהי' (בתגבורת 35,
 15 היינו) מבחי' פנימיות האור,
 16 אזי, הבחינה הנולדת מזה היא בחינה כזו
 17 שבערך הנבראים, כי אחרי שעבודה דכנס"י היא
 18 ענין של "אתערותא דלתתא" (היינו: "תתא" שהוא
 19 נבדל מ"לעילא"), הרי א"א לנבראים להגיע רק עד
 20 שרשם ומקורם - בחי' האתעדל"ע הנמשכת
 21 בספה"ע;
 22 אבל לאחרי גמר העבודה, כאשר מתגלה
 23 בכנס"י שישראל וקוב"ה כולא חד, אשר אז גם
 24 ההמשכה שלמעלה מתייחסת לישראל עצמם,
 25 שמזה משתלשל גם למטה באיש ואשה גשמיים -
 26 כפי' אדה"ז,

39) להעיר מהמבואר בלקו"ש ח"ו שם הערה 73 בפירוש
 מחז"ל "מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במע"ב",
 שהפ"ד שותף במע"ב" הוא מה שישראל מחדש במע"ב, ומה
 שאמרו (דק) "מעלה עליו הכתוב" הוא לפי שהכח לחידוש זה בא
 מעצמותו ית'.

35) וכדוגמת "עילאה (זרע האיש) גבר" שע"י קדימת האשה.

36) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב.

37) אמור כג, טז.

38) שה"ש לה, ג.

המשך ביאור במסכת סוכה ליום שני עמ' א

8 להם, או אף אם ימלא כשיעור כיון שאין דעתו שיקדשם הכלי לא
 9 יתקדשו המים ולא יפסלו בלינה. מתרצת הגמרא: אָמַר וְעִירִי,
 10 קָבַר הַתַּנַּא שֶׁל הַמִּשְׁנָה אֵין שִׁיעוּר לַמִּים - הַתּוֹרָה לֹא פִירְשָׁה אֵת
 11 כְּמוֹת הַמִּים לְנִיסוּךְ בַּחֵג, וְאִפִּילוּ יוֹתֵר מִשְׁלֹשָׁה לֹגִין רְאוּיִין לְנִיסוּךְ,
 12 וְאִם כֵּן הַכֵּלִי מִקְדָּשָׁם מִיָּד כִּשְׁנֹכְנֵסוּ לְתוֹכוֹ, וְכֵן סוֹבֵר שֶׁכָּלִי שֶׁרַת
 13 מְקַדְּשִׁין שְׁלֹא מְדַעֵת, וְאִפִּילוּ אֵינוֹ רוֹצֵה שִׁיתְקַדְּשׁוּ עַד לַמַּחֲרָה, הַכֵּלִי
 14 מִקְדָּשָׁן מִיָּד,

1 שנינו במשנה: כְּמַעֲשֵׂהוּ בְּחוֹל בּוֹ' כִּךְ מַעֲשֵׂהוּ בַשֶּׁבֶת, אֵלֶּא שְׁהִיָּה
 2 מִמִּלָּא מַעֲרַב שֶׁבֶת חֲבִית שֶׁל זָהָב שְׁאִינָה מִקְדָּשֶׁת מִן הַשִּׁילּוּחַ
 3 וּמִנִּיחָה בַלְשֹׁכָה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְאִמָּאִי - מִדּוּעַ כִּשְׁמִמִּלָּא אֵת
 4 הַמִּים מַעֲרַב שֶׁבֶת, מִמִּלָּא בַחֲבִית שְׁאִינָה מִקְדָּשֶׁת, נִיֵּיתִי בְּחֲבִית
 5 מְקַדְּשֶׁת, וְאִם כֵּדִי שְׁלֹא יִפְסְלוּ הַמִּים בְּלִינָה, יִכּוֹל לְמַלֵּא יוֹתֵר מִן
 6 הַשִּׁיעוּר, וְכִיּוֹן שְׁאֵין הַמִּים רְאוּיִים לְנִיסוּךְ בְּשִׁיעוּר זֶה אֵינָם
 7 מִתְקַדְּשִׁים בְּכֵלִי, שְׁהִירִי אֵין כֵּלִי שֶׁרַת מִקְדָּשִׁים אֵלֶּא אֵת הַרְאוּי

בי"ה, י"ט אדי"ש, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו - שנתארך קצת דרך הילוכו - בו כותב אשר בן הנהו להורים חרדים ויר"ש וקבל חנוך המתאים לזה, ומוסיף ראשי פרקים מאשר עבר עליו לאחר זה, ומתאונן שאינו מרגיש חיות דקדושה וכו' ורעיונות סותרים חולפים במחשבתו כו'.

והנה בודאי ובפרט שנמצא מזמן בצבא, למותר לעורר על הסדר השורר ונראה בבריאה (למרות מה שלפעמים נראה לעיני בשר אחרת), פרט לפינת הבריאה בה נמצאים בני ישראל, אשר בחירה חפשית ניתנה להם, וכמה שכתוב ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב גוי' ובחרת בחיים, אשר גם זהו מחסד הבורא, שרצה שיראה האדם את טבע מהותו אשר טוב הוא בעצם ובפנימיות, ואפילו אם פגעי הזמן מכסים הפנימיות בשכבה הפכית, אין זה אלא דבר חיצוני הבא לאדם בכדי שיסירונו בכח עצמי וביגיעה שעיי"ז נתרבה הברכה וההשפעה מלמעלה, ולא עוד שלא שתהי' במילואה, וכלשון הידוע שאין הנאה שלימה מנהמא דכסופא משא"כ מזה שעמל עליו ויגע בו.

מהאמור לעיל מובן שאין לך חלק יפה בחיים מכאשר ההשגחה העליונה נותנת האפשרות לא רק לבחור בחיים בחלקו בעולמו הפרטי ובחיייו הפרטים, אלא גם להשפיע על חוג מסוים ולהכריעם לטוב, שגם הם יבחרו בחיים האמיתי וטוב האמיתי.

מזה מובן ג"כ אשר היצר הרע והלעו"ז נלחמים ומבלבלים יותר לזה המשפיע על אחרים בכיוון טוב, יותר מאשר מבלבלים לאיש פרטי שרק בד' אמות שלו מדליק אור הנשמה שלו להאיר חלקו לבד. ועיי"ז מובן ופשוט בהחלט, שאל יפול לב זה שמבלבלים אותו כני"ל, כיון שזהו סימן שעליו לפעול יותר מסתם בן אדם שלכן היצר לוחם ומתגבר יותר וכמרז"ל הידוע, כל הגדול מחבירו (שבכלל זה גם גדולה בהשפעה) יצרו גדול ממנו.

ביחד עם זה הובטחנו, שלפום גמלא שיחנא, ולכאו"א ניתנו הכחות הדרושים לו למלאות תפקידו הוא, ואין הדבר תלוי אלא ברצונו להוציא יכולתו והכחות שלו אל הפועל.

ונקודה מיוחדת וטובה ויפה נוסף על האמור שהשפעתו הוא בין אנשי הצבא כפי שכותב לי שהוא סמל דת בצבא, אשר אנשי הצבא נמצאים במסגרת מיוחדת עקורים מביתם וסביבתם הרגילה ומורגלים לקבלת עול רוב היום והלילה להקדמת נעשה לנשמע, שזה מכשיר אותם יותר להנהגת עם ישראל בקבלת תורתנו וקיום מצותי' שישודם קבלת עול, נעשה ואח"כ נשמע, ואף שבכמה נקודות אדרבה שמירת התומ"צ שם קשה יותר, הנה כני"ל קישוים אלו צריכים לעורר תוספת כח בכל אחד מהנמצאים בצבא ותוספת כמה פעמים ככה בהעומדים על גביהם בהנוגע לעניני דת, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

תקותי שיש לו קביעות עתים בלימוד התורה גם לעצמו נוסף על לימוד עם מושפעיו, ובה גם לימוד בתורת החסידות, ובטח צעירי אנ"ש שבסביבתו יסייעו לו בזה ככל הדרוש, באם יבוא עמהם בקשר.

המחכה לבשו"ט בכל האמור.

ילקוט לוי יצחק על התורה

גבורות. זהו ארפכשד⁷ שהוא המספר הזה. כי לאה נבנית מש"ך ורחל מפ"ר. עיין בלקוטי תורה להאריז"ל בפרשת בהעלתך בפסוק האשה הכשי"ת, וד"ל.
תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד לד

בראשית יא, כו - ויחי תרח שבעים שנה ויולד את אברם את נחור ואת הרן

עט

ביאור הזוהר, דהקב"ה מאריך אפו עם רשעים כשנ"ל שיצא מהם גזע טוב, כמו שהוציא הקב"ה את אברהם מתרח, שהוא גזע טוב" (כנגד אברהם), "וישרשא" (יצחק), "וחולקא טבא" (יעקב)

קודשא⁸ בריך הוא אריך רוגזיה עם צדיקיא, ועם רשיעיא יתיר מצדיקיא, עם רשיעיא בגין דיתובון בתיובתא שלימתא, דיתקיימון בהאי עלמא ובעלמא דאתי, כמה דכתיב (יחזקאל לג, יא) חי אני נאם אדנ"י וגו' אם אחפץ וגו' כי אם בשוב רשע מדרכו וחייה, וחייה בעלמא דין וחייה בעלמא דאתי, ועל דא אורין רוגזיה לון תדיר, או בגין דיפוק מנהון גזעא טבא בעלמא, כמה דאפיק אברהם מתרח, דאיהו גזעא טבא ושרשא וחולקא טבא לעלמא.
ספר הזוהר חלק א' דף קמ ע"א

הג' לשונות גזעא, שרשא, חולקא טבא.

יש לומר לנגד אברהם, יצחק, ויעקב.

והיינו גזעא, הוא אברהם, והוא טבא בחי' חסד⁹.

ושרשא, הוא מה שאח"כ יצא יצחק מאברהם,

ובשרשא לא אמר טבא כי יצחק מדתו¹⁰ גבורה.

(7 פירוש: בשם ואותיות "ארפכשד" מרומז הגבורות, אותיות פ"ר בגי' מנצפ"ך, אותיות ש"ך בגי' ה' פעמים די"ן, ונשאר אותיות א"ד כנגד ה' גבורות. ראה לעיל סימן עז הערה 5.

(8 [תרגום ללה"ק] קודשא בריך הוא אריך רוגזיה עם צדיקיא ועם רשיעיא יתיר מצדיקיא, הקב"ה מאריך אפו עם הצדיקים שאינו דן אותם מיד, ועם הרשעים מאריך אפו עוד יותר מצדיקים, ומפרש, לכן מאריך אפו עם הרשעים כדי שיחזרו בתשובה שלימה, ויתקיימו בעולם הזה ובעולם הבא, כמה דכתיב (יחזקאל לג, יא), חי אני נאם אדנ"י וגו' אם אחפץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחייה רצה לומר שיחי' בעולם הזה וחי' בעולם הבא, ועל כן הקב"ה מאריך אפו עם הרשעים תמיד. או בשביל שיצא מהם גזע טוב בעולם פירוש בנים צדיקים, כמו שהוציא הקב"ה את אברהם מתרח, שהוא גזע טוב ושורש וחלק טוב בעולם.

(9 כמ"ש (מיכה ז, כ) "חסד לאברהם". זהר חלק א' דף מז, א. תניא – אגרת הקדש סימן ה.

(10 ראה פרדס שער (כג) הכינויים פרק ד. מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות התורה חלק ב' עמוד תקפ, ובהנסמן שם.

עח

רמז ד"ארפכשד" חי תל"ח שנים, בגי' ירח"ל, לאה, בלהה, זלפה", דממנו התחיל עולם התיקון, ורמו במשנה (נדה פ"ה מ"ז) "פגה בוחל צמל"י ס"ת "הל"י, דכשנולד יעבר"י חי ארפכשד מספר "הל"י" (ס"ה) שנים וכו'

איתא בנדה פ"ה מ"ז, משל משלו חכמים באשה, פגה¹ בוחל צמל, ובנוקבא הוא קטנה נערה בוגרת כדאיתא שם. הסופי תיבות דפגה בוחל צמל, הוא הל"ל גי' אדנ"י² דמלכות. והוא הלל גמור שנעשית גם בוגרת, שיש בה כל הג' בחי' דפגה בוחל צמל. משא"כ כשלא הגיעה לצמל עדיין, הנה אז הס"ת דפגה בוחל הוא רק ה"ל בלבד, והיינו הלל שאינו גמור.

וכתיב ארפכשד חי חמש ושלשים שנה ויולד את שלח, ושלח חי שלשים שנה ויולד את עבר. חמש ושלשים הוא רק ה"ל הדלל, שהוא הלל שאינו גמור, רק בחי' פגה ובוחל שהס"ת ה"ל. ושלח חי שלשים שנה אז נגמר³ ההלל, שנתוסף גם ה' השני, ואז ה' לארפכשד מספר הלל שנה.

ובסך הכל חי ארפכשד תל"ח שנה, כי חי אחרי הולידו את שלח ת"ג שנה. תל"ח הוא מספר⁴ רח"ל לא"ה בלה"ה זלפ"ה במכוון. והיינו הנוקבין⁵ שבכללותם הם בחי' מלכות, ונבנין⁶ מהגבורות ש"ך פ"ר, עם כללות הה'

(1 פירוש: שלשה זמנים שבאשה, הקטנות, הנערות, והבוגרות, כינו חכמים בדרך משל בשלשה השמות המציינות את דרגות הבישול של פרי התאנה.

פגה, תאנה קודם שהתחילה להתבשל כמ"ש (שיר השירים ב, יג) "התאנה חנטה פגיה". וכן התינוקת שאין לה סימן לא בדין ולא בשערות.

בחזק, תאנה הקרובה להתבשל, כמו ששינו (משנה מעשרות א, ב) "מאימתי הפירות חייבין במעשרות? התאנים משיבזוילו. וכן הנערה שיש בה סימן דדין קצת.

וצנול, תאנה המבושלת לגמרי. וצמל לשון נוטריקון יצתה מלאה, שיש לה סימן מובהק בדדי, והיא בוגרת.

(2 שם אדנ"י הוא במלכות, זהר ויקרא יא, א. תניא – שער היחוד והאמונה ריש פרק ז, וז"ל: "...ורשם המורה על מדת מלכותו יתברך הוא שם אדנות כי הוא אדון כל הארץ". לקוטי תורה פרשת אמור לב, ב. תורת מנחם – ספר המאמרים תשי"ט עמוד ריג.

(3 ראה אור התורה פרשת שלח עמוד תלח, וז"ל: יש להעיר לענין כוונת הלל, כי הלל גימטריא אד' וכמנין חס, הנו' בפסוק והוי' בהיכל קדשו וע' במא"א ה' יו"ד הלל נק' המל', וההילול והשבח שמשבחים מלכותו ית' לעורר בחי' כח אד' שהוא מל' דא"ס להמשיך משם תוס' אור במל', ועי' בפרי עץ חיים שער ר"ח פ"ב. ע"ש.

(4 רח"ל (בגימטריא 238), + לא"ה (36), + בלה"ה (42), + זלפ"ה (122) = 438, תל"ח.

(5 ראה לעיל סימן טו.

(6 ראה דרך מצותיך עמוד קכה, ב. קכו, א ואילך.

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזהר בראשית עמוד צד

"יעקב מתייחס לאברהם ביחוד, שהוא לו לבן ואברהם לו לאב כמ"ש (בראשית כח, יג) אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק, שעל אברהם – חסד, אמר אביך, דיעקב – תפארת, ולא על יצחק גבורה, כי תפארת נוטה ומתייחס לחסד, כי פעולת התפארת הוא לרחם כמו פעולת החסד, וכתוב (ישעי' כט, כב) ליעקב אשר פדה את אברהם, ע"כ יעקב תפארת הנוטה ושייך לחסד". ועיין לקמן סימן קטז. קכג. ר. רא הערה 21. לעיל סימן סב.

וחולקא, הוא יעקב הנקרא חלק כמ"ש¹¹ כי חלק ה' עמו, וכתוב¹² ואנכי איש חלק, ובחולקא אמר טבא כי יעקב מדתו¹³ רחמים, ונוטה¹⁴ לאברהם בחי' חסד וטוב.

(11) דברים לב, ט.

(12) בראשית כז, יא.

(13) ראה לקוטי תורה ואתחנן ה, ב.

(14) ראה לקוטי לוי יצחק הערות לזהר בראשית עמוד קלב וז"ל:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו אדי"ש, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ"א וכ"ג אד"ר והקודמם ושלאחריו, בתוך הדברים כותב השאלה, מה הוא רצונו (של הקב"ה) מה יעשה האדם ויצא ידי חובתו.

הנה כבר נאמר האלקים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים, ועשיית האדם ישר מבואר בספר הישר היא תורתנו הק' תורה שבכתב ותורה שבעל פה שבהם נגלה רצון העליון ברוך הוא, ובהם מבוארים העצות לביורור הספיקות אם מתעוררים בזה, וכן העצות איך להבחין מה בא מצד הקדושה וכו' וענין האחרון בפרט מבואר בתורת החסידות ובשיחות רבותינו נשיאנו הק' זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע.

ובהנוגע אליו בפרט, כיון שהשגחה העליונה העמידתו בחלק היפה, לחנך בני ובנות ישראל בחינוך כשר שמלאכה זו נקראת מלאכת שמים אין מקום לספק, ואף שבהנוגע לפעולות פרטיות ובעניינים מסוימים יש מקום לומר לכאן או לכאן [וכנראה שכוונתו בפרט לעסקנות צבורית נוסף על עבודתו בחינוך, ולחובתו בהנוגע לזוגתו ולילדיהם שיחיו] - הנה על כגון דא אמרו דאגה בלב ישיחנה לאחרים, וכידוע פתגם כ"ק אדמו"ר האמצעי שע"ז הנה שתי נפה"א נגד נפש הבהמית אחת, והעיקר כנ"ל שלא לבקש חשבונות רבים, וילך לבטח ובתום דרכו, וברובא דרובא הנה גם בשו"ע ימצא הוראה איך ומה עליו לעשות.

בהנוגע להסברא להעתיק לכפר חב"ד, מובן שלכל לראש צריך לברר דעת זוגתו תחי' בזה, ואם תסכים על הענין בלבב שלם, טוב הדבר, אלא שמתחלה יבקרו שניהם בכפר ויראו העניינים על אתר, כי כמה סוגים בדירות בכפר חב"ד. וכן יכינו מראש ענין של פרנסה, כמובן.

בודאי מתכווננים לקראת ימי הפורים הבע"ל ואיך לנצלם במסגרת הרשת ובמסגרת צעירי אגודת חב"ד.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח על התורה – פרשת תזריע

– "וטמאה שבעת ימים" (גלות בבל), "כימי נדת" (גלות מדי), "דוּתה" (גלות יון), "תטמא" (גלות אדום), ואח"כ גאולה שלימה

אשה כי תזריע וילדה זכר. הנה הגאון שלי"ה במסכת פסחים כתב על הא דאמרו חז"ל תורה וארץ ישראל ועולם הבא ביסורין, שקודם קבלת התורה הי' יסורין של מצרים, וקודם ארץ ישראל הי' יסורין של עיכוב במדבר ארבעים שנה, וקודם עוה"ב הם ד' גלויות כדי שיזדככו, וזהו (קהלת ב) כיתרון האור מן החושך, למען שיקבלו ישראל עול תורה כנגד עול מצרים, ועול מצות כנגד מדבר, ועול יראת הרוממות כנגד ד' גלויות שהוא עיקר עוה"ב, ששיגו יראה ואהבה בשלימות, שיהיו מרכבה כמו האבות מרכבה בחייהם שנאמר (בראשית יז) ויעל אלקים מעל אברהם. הגאולה האחרונה יהי' בבחינת זכר שאין אחריו גלות, ויהי' שיר חדש ל' זכר, וכתוב וזרעתי לי בית ישראל, שעיקר פיזור הגלות להוסיף גרים על ישראל לקבץ נפוצות הניצוצות.

וזהו שכתוב אשה כי תזריע, אשה היא כנסת ישראל שנקרא הכל בלשון נקיבה, שהגאולות הראשונות יש אחריהם גלות, ואמר כי תזריע, שיהיו זרועים בארבע כנפות הארץ. וילדה זכר, שהיא גאולה אחרונה שהוא בחינת זכר שאין אחריו גלות. רק צריך ליזכות מאוד שיזכו לגאולה אחרונה שהוא עוה"ב חיות הנצחיות, ובוה צריך לד' גלויות. והנה בגלות בבל היו ישראל בטומאת ארץ העמים, ובגלות מדי ויון היו ישראל בארץ ישראל, ובתחלת מלכות פרס היו ישראל בבבל קודם בנין בית המקדש ואח"כ היו בארץ ישראל, לכך כתיב וטמאה שבעת ימים, רמז על גלות בבל שהיו בארץ טמאה שבעת ימים, היינו שבעין שנין. כימי נדת, רמז על גלות מדי, שבתחלתם היו בבבל ואחר כך בארץ ישראל, וז"ש כימי נדת לרמז על טומאה, ולא נכתב טומאה בפירוש.

דוּתה מרמז על גלות יון, שהיו בא"י רק שצרות גדולות היו בימי יון, לכך פירש רש"י דוּתה לשון מדוה וחולה ולא לשון טומאה.

תטמא מרמז על גלות אדום, לכך כתיב תטמא ר"ת 'תהיה טמאה מ'גלות אדום'.

ואח"כ יהי' גאולה שלימה במהרה בימינו, לכך כתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו, שלא ישאר ערל וטמא, ויום השמיני מרמז על בחינת מדה השמינית שהוא עוה"ב שאז יהי' גאולה שלימה בב"א.

גנזי יוסף

יב, ב – דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדת דוּתה תטמא

ביאור המחלוקת (ר"ה יא.) אם בניסן עתידין ליגאל או בתשרי, ומפרש בזה מאחז"ל אשה מזרעת תחלה יולדת זכר, איש מזריע תחלה יולדת נקבה וכו'

אשה כי תזריע וילדה זכר. אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, איש מזריע תחילה יולדת נקבה (ברכות ס.). ובו יבואר הפלוגתא חד אמר בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל, וחד אמר בניסן נגאלו ובתשרי עתידין ליגאל (ר"ה יא.).

הכלל יש שהקדוש ברוך הוא בעצמו ברוב רחמיו מרחם על עמו ישראל, בלי שום התעוררות התחתונים. ויש שהקדוש ברוך הוא מרחם עצמו על עמו ישראל מחמת מעשה התחתונים מעמו ישראל, במעשיהם הנאים כמה שעושים ומקיימים מצותיו, והבחינה הב' יותר טוב לפני עמו ישראל.

וזהו הרמז, כי הקדוש ברוך הוא המשפיע חיות בכל עת ורגע על כל העולמות נקרא בשם "איש", והעולמות המקבלים חיות מאתו בכל עת ורגע נקראים בבחינת "אשה".

וזהו אשה מזרעת תחילה, דהיינו כשהשפע בא מחמת מעשה התחתונים, יולדת זכר, מרמז כשהשפע בא מחמת מעשה התחתונים, אין בו שום קטרוג ח"ו, וזהו יולדת זכר, על הרמז כאיש גבורתו (שופטים ח, כא). איש מזריע תחילה, דהיינו כשהקב"ה בעצמו מעורר השפע על עמו ישראל, זהו הרמז יולדת נקבה, על הרמז תש כחו כנקבה (ברכות לב.), כי שם ח"ו יש קטרוג.

וזהו הרמז בגמרא, ולא פליגי, כי כשיהי' א"ה הגאולה במהרה בימינו מחמת התעוררות התחתון, אז יהי' הגאולה בתשרי, אפילו שהחודש הזה מורה על הדין, כיון שהגאולה יהי' א"ה מחמת התעוררות התחתון, אבל כשיהי' הגאולה מחמת רוב רחמיו, אז יהי' דווקא בניסן, בעת שאין דינין שורה כלל, כי על זה רומז שהחודש ניסן נקרא חודש אביב, אל"ף ב"ת כסדר, ותשרי הוא אותיות תשר"ק (זהו"ק ח"ב קפו.), כי ניסן הוא אור הישר מורה על חסד, ותשרי הוא אור החוזר מורה על דין (זהו"ק שם)¹.

קדושת לוי

גאולה האחרונה בחי' "שיר לשון זכר" וזהו "וילדה זכר", וקודם לזה יהי' ד' גלויות, המרמזו ב'

(1) ראה [קדושת לוי] פר' בא ד"ה היום אתם יוצאים.

♦ יום ראשון כ"א אדר ב' ♦

יב (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיִּלְדָה זָכָר וּטְמֵאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נְדַת דְּוֹתָהּ:

תִּטְמָא:

כ"א אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ • (ויקרא יב) אָמַר רַבִּי שְׁמַלְאִי: כְּשֶׁם שִׁיזְצִירְתוּ שֶׁל אָדָם אַחַר כָּל בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף בְּמַעֲשֵׂה בְרָאשִׁית, כִּף תּוֹרְתוֹ נִתְפָּרֶשֶׁה אַחַר תּוֹרַת בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף. כִּי תִזְרִיעַ • (נדה כז) לְרִבּוֹת שְׁאֵפְלוּ יִלְדָתוֹ מַחֲוֵי, שְׁנַמְחָה וְנַעֲשֶׂה כְּמִין זָרַע, אָמוֹ טְמֵאָה לָדָה. כִּימֵי נְדַת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא • כְּסֻדָּר כָּל טְמֵאָה הָאֲמוּרָה בְּנִדְהָ, מִטְּמֵאָה בְּטִמְאָת לָדָה, וְאֵפְלוּ נִפְתַּח הַקָּבֶר בְּלֹא דָם. דְּוֹתָהּ • לְשׁוֹן דְּבַר הַזָּב מְגוּפָה. לְשׁוֹן אַחֵר: לְשׁוֹן מְדוּהָ וְחֹלִי, שְׁאִין אִשָּׁה רוֹאָה דָם שְׁלֹא תִחַלָּה רֹאשָׁה, וְאִבְרִיָּה כְּבָרִין עָלֶיהָ.

(עבודות משיחות קודש ~ עלפי לקוטרשיחות חלק 1. עמוד 74 – מתוך 'לקראת שבת)

טעם הקדמת תורת הבהמה לתורת האדם

אשה כי תזריע וילדה זכר

אָמַר רַבִּי שְׁמַלְאִי, כְּשֶׁם שִׁיזְצִירְתוּ שֶׁל אָדָם אַחַר כָּל בְּהֵמָה וְחַיָּה וְעוֹף בְּמַעֲשֵׂה בְרָאשִׁית, כִּף תּוֹרְתוֹ נִתְפָּרֶשֶׁה אַחַר תּוֹרַת בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף. (יב, ב. ובפירוש רש"י)

וְצִרִיף לְהַבִּין מַה הַשִּׁיכוֹת בֵּין יִצְרִיתוֹ שֶׁל אָדָם בְּסוּף מַעֲשֵׂה בְרָאשִׁית – לְבִין זֶה שֶׁנִּתְפָּרֶשֶׁה תּוֹרְתוֹ אַחַר בְּהֵמָה וְעוֹף, דְּעִלְיָזָה אָמַר רַבִּי שְׁמַלְאִי "כְּשֶׁם כּו' כִּף כּו'", הֵינּוּ שֶׁב' עֲנִינִים אֵלּוּ שְׁוִים הֵם.

וְיֵשׁ לְבָאָר עַל־פִּי דְבָרֵי אֲדָמוֹר"ר הַזְּקֵן בִּתְנַיָּא, שֶׁהָאָדָם נְחוּת מִכָּל הַנְּבִרָאִים בְּזֹאת שֶׁהוּא בַעַל בְּחִירָה וְיִכְלָתוֹ לְחַטָּא, מַה־שְׁאִין־כֵּן בְּשֶׁאֵר הַנְּבִרָאִים שְׁאִינִם יְכוּלִים לַעֲבוֹר כָּלֵל עַל רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, הֵינּוּ שֶׁהִבְדִּיל בֵּינֵיהֶם הוּא לֹא רַק בְּמַעֲשֵׂה הַחַטָּא בְּפוּעַל אֱלֹא גַם בְּאִפְשָׁרוֹת לְחַטָּא, שְׁאֵצֶלֶם אֵין בְּכָלֵל הָאִפְשָׁרוֹת לְחַטָּא, מַה־שְׁאִין־כֵּן בְּאָדָם.

וּמִזָּה נְבוֹא גַם כֵּן לְבָאוֹר סֻדָּר פְּרָשׁוֹתֵיהֶם בַּתּוֹרָה, דְּהַסֻּדָּר הוּא מַהֲקַל אֶל הַכָּבֵד, דְּתַחֲלָה נִשְׁנִית תּוֹרַת בְּהֵמָה כּו', שֶׁהַבְּרוּר וְהַעִלּוּי דְּבֵהֵמָה חַיָּה וְעוֹף – שְׁאִינִם יְכוּלִים לְחַטָּא, הוּא נִקְּלָל יוֹתֵר מִהַבְּרוּר דְּהָאָדָם – שִׁישׁ בּוֹ הָאִפְשָׁרוֹת לְחַטָּא, וְלָכֵן רַק לְאַחֲרֵי־זֶה נִשְׁנִית תּוֹרַת הָאָדָם.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

הָרִי הִיא טְמֵאָה טוֹמְאָת לִידָה, שְׁכֵן אִם יִצָּא מִמֶּנָּה דָם בְּשַׁעַת הַלֵּידָה הָרִי הִיא טְמֵאָה כְּכָר מִשּׁוֹם נְדָה (רא"ם, ג'א):

דְּוֹתָהּ. אֵת יָמֵי נְדַתָּה כִּינָה הַכְּתוּב 'דְּוֹתָהּ', מִלְּשׁוֹן דְּבַר הַזָּב מְגוּפָה [כְּמוֹ: 'וְכִי־מִיָּד דְּבַבְּךָ' (דברים לג, כה), שְׁהוּא לְשׁוֹן

זִיבָה (רא"ה רש"י סם)]. וְכִימֵי נְדַת דְּוֹתָהּ פִּירוּשׁוֹ, כִּימֵי רִיחוּקָה בְּשַׁעַת זִיבַת דְּמָה [נְדָה' הוּא לְשׁוֹן רִיחוּק וְנִידוּי (אונקלוס. רש"י להלן טו, יט)]. לְשׁוֹן אַחֵר: 'דְּוֹתָהּ' הוּא

לְשׁוֹן מְדוּהָ וְחֹלִי, עַל שֵׁם מִיחוּשָׁה וּמְכַאֲבָה בִימֵי נְדַתָּה, שְׁאִין אִשָּׁה רוֹאָה דָם שְׁלֹא תִחַלָּה, שְׁכֵן בְּשַׁעַת נְדַתָּה רֹאשָׁה וְאִבְרִיָּה כְּבָרִין עָלֶיהָ.

וּפִירוּשׁ הַכְּתוּב הוּא, כִּימֵי רִיחוּקָה בְּזִמְנָן מִיחוּשָׁה וּמְכַאֲבָה (הוֹכְרֵךְ, ב"א): תּוֹרָה ג

אֱלֹא 'אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיִּלְדָּה', לְפִי שְׁבָא הַכְּתוּב לְרִבּוֹת, שְׁאִפִּילוּ אִם יִלְדָתוּ מַחֲוֵי, בְּלוֹמַר, שְׁלֹא יִלְדָה וְלָד שְׁלֵם, אֱלֹא הַפִּילָה וְלָד שְׁנַמְחָה וְנַעֲשֶׂה כְּעִין זָרַע, הָרִי אָמוֹ טְמֵאָה טוֹמְאָת לִידָה (נדה כז) (רא"ם, ועיין רמב"ן):

כִּימֵי נְדַת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא. אֵין פִּירוּשׁוֹ שְׁתָּהָא טְמֵאָה כְּמַסְפַּר הַיָּמִים שֶׁל טוֹמְאָת הַנְּדָה, שְׁהָרִי כְּכָר נִצְמַר וְטְמֵאָה שִׁבְעַת יָמִים. אֱלֹא פִירוּשׁוֹ, כְּכָר טוֹמְאָה הָאֲמוּרָה בְּנִדְהָ, כִּף תְּהָא הַיּוֹלְדָת מִטְּמֵאָה בְּטוֹמְאָת לִידָה, בְּלוֹמַר שֶׁנִּהְיָה בְּיוֹלְדָת כָּל דִּינֵי הַטְּמֵאָה הָאֲמוּרָה בְּנִדְהָ. וְכָא הַכְּתוּב לְלַמַּד שְׁאִפִּילוּ אִם יִלְדָה כְּשֶׁנִּפְתַּח הַקָּבֶר (בֵּית הַרְחֹם) בְּלֹא יִצִּיאַת דָּם,

יב (ב) אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ. פְּרָשָׁה זֹו נִצְמָרָה רַק לְאַחַר שְׁנִצְמָרוּ דִּינֵי טוֹמְאָת וְטָהַרַת בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף (בְּפְרָשַׁת שְׁמִינִי, שְׁנַמְנוּ בְּעֲלֵי חַיִּים הַטְּהוּרִים וְהַטְּמֵאִים לְאֲכִילָה), וּמַה טַעַם לֹא הִקְדִּימָה תּוֹרָה דִּינֵי טוֹמְאָה וְטָהַרָה שֶׁל הָאָדָם תְּחִילָה? אָמַר רַבִּי שְׁמַלְאִי, כְּשֶׁם שִׁיזְצִירְתוּ שֶׁל אָדָם הִיָּתָה אַחֵר יִצְרִיתָם שֶׁל כָּל בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף בְּמַעֲשֵׂה בְרָאשִׁית, שְׁתַּחֲוִילָה נִבְרָאוּ הַעוֹפוֹת וְהַבְּהֵמוֹת וְהַחַיּוֹת, וּבְרִיאַת הָאָדָם הִיָּתָה בְּאַחֲרוֹנָה, כִּף תּוֹרְתוֹ שֶׁל הָאָדָם נִתְפָּרֶשֶׁה אַחֵר תּוֹרַת בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף (ויקרא יב, יא):

כִּי תִזְרִיעַ. לֹא נִצְמַר 'אִשָּׁה כִּי תִלְדָּה',

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 236)

אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ (יב, ב) **יָרְמוּ . . . עַל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל . . . שִׁנְקֵרְאֵת אִשָּׁה . . . הַזְרַעַת מִצּוֹת** (אור החיים) הַקֶּבֶד"ה נִקְרָא 'אִישׁ', וְעַל שְׁמוֹ נִקְרָאת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם 'אִשָּׁה' - "כִּי מֵאִישׁ לִקְחָה זֹאת". הַשֵּׁם אִשָּׁה מְבֹטָא, אֶפְסָא, יְהוּדִי שֶׁקְשׁוֹר לַה', וְכָל רְצוֹנָו הוּא לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו. וְהֵנָּה, אָדָם כְּזֶה עֲלוּל לְהִגִּיעַ ל'כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ', שְׂאִיפָה לְהִנְתַּק מֵהַגּוֹף וְהַעוֹלָם. מִלְּמַדְנֵו הַפְּתוּב, שֶׁגַּם הוּא חֵיב ל'זָרַע' מִצּוֹת גְּשָׁמִיּוֹת וְאַרְצִיּוֹת (כְּשֵׁם שִׁזְרִיעָה כְּפִשׁוּטָה הִיא בְּאַרְזֵי, וְרַק כִּף הִיא מְבִיאָה לַיָּדִי צְמִיחָה).

(ג) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשָׂר עַרְלָתוֹ: ג וּבַיּוֹמָא תְּמִינְאָה יְגִזַר בְּסָרְא דְעַרְלָתָהּ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 46)

וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשָׂר עַרְלָתוֹ (יב, ג) **מִכָּאן, שֶׁהָאֵב מִצְוָה עַל בְּנוֹ לְמוֹלוֹ** (ירושלמי) בְּבַבְלִי נִלְמְדַת חוּבָה זֹו מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּמַּל אֲבָרְהָם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ". וַיֵּשׁ לְבָאָר: **וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי** - הַמִּצְוָה מְטַלֶּת עַל הַבֵּן (שֶׁהָרִי לֹא נִזְכָּר בְּפְתוּב שֶׁהִיא מְטַלֶּת עַל הָאֵב), אֲלָא שֶׁמֵּאֲחַר שֶׁהִתְיַנּוֹק אֵינֵו יְכוּל לְקַיְמָה, הִטִּילָה אוֹתָהּ הַתּוֹרָה עַל הָאֵב. **וַיִּמַּל אֲבָרְהָם** - הַמִּצְוָה מְטַלֶּת מִלְּכַתְחָלָה עַל הָאֵב. וְאֵיכָא בִּינְיָיְהוּ, כְּאֲשֶׁר הַבֵּן הִגִּיעַ לְבְגָרוֹת וְלֹא נִמּוּל: הַאֵם מְטַלֶּת הַמִּצְוָה עָלָיו אוֹ עַל הָאֵב.

~ נקודות משיחות קודש ~ על פ' לקוטי שיחות חלק 2, עמוד 53 - מתוך 'לקראת שבת'

בריתו של אברהם אבינו

וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשָׂר עַרְלָתוֹ: (יב, ג)

לְמוֹל אֶת הַבֵּן שֶׁנֶּאֱמַר וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשָׂר עַרְלָתוֹ (רמב"ם ספר היד, במנין המצוות) מִצְוָה רְטוֹ הִיא שֶׁצִּינֵו לְמוֹל אֶת הַבֵּן, וְהוּא אָמְרוּ ית' לְאַבְרָהָם הַמּוֹל לָכֵם כֹּל זָכָר. (ספר המצוות מצוה רטו) וְצִרְיֹו לְהַבִּין טַעַם הַשְּׁנוּי בֵּין סֵפֶר הַמִּצְוֹת לְסֵפֶר הַ"יָּד", דְּבִסְפֵר הַמִּצְוֹת לְמַד זֹאת מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר (בְּפִרְשָׁתָנֵו) "וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשָׂר עַרְלָתוֹ", וּבְסֵפֶר הַ"יָּד" לְמַד זֹאת מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר לְאַבְרָהָם אָבִינוּ "הַמּוֹל לָכֵם כֹּל זָכָר"? וַיִּבְּן בְּהַקְדָּיִם מַה שֶׁכָּתַב הַרְמַב"ם בְּפִרוּשׁ הַמּוֹשְׁנִיּוֹת (חולין סוף פרק ז) "כֹּל מַה שֶׁאֵנֵו מְרַחֲקִים אוֹ עוֹשִׂים הַיּוֹם אֵין אָנֵו עוֹשִׂין אֲלָא בְּמִצְוֹת הַקֶּבֶד"ה עַל-יָדֵי מוֹשֶׁה רַבִּינוּ עַל-יִדְהֶשְׁלוֹם, לֹא שֶׁהַקֶּבֶד"ה אָמַר זֶה לְנִבְיָאִים שֶׁלְּפָנָיו כְּגוֹן . . . אֵין אָנֵו מְלִין מִפְּנֵי שֶׁאַבְרָהָם אָבִינוּ עַל-יִדְהֶשְׁלוֹם מִלְּעֲצֻמוֹ וְאִנְשֵׁי בֵיתוֹ אֲלָא מִפְּנֵי שֶׁהַקֶּבֶד"ה צִוָּה אוֹתָנֵו עַל-יָדֵי מוֹשֶׁה רַבִּינוּ שֶׁנִּמּוּל כְּמוֹ שֶׁמֹּל אֲבָרְהָם אָבִינוּ עַל-יִדְהֶשְׁלוֹם".

הֵינֵו שְׂקִיּוֹם הַמִּצְוֹת עֲתָה - אִף הַמִּצְוֹת שֶׁנֶּצְטַוּוּ עֲלֵיהֶם קוֹדֵם מִתְּנִי-תּוֹרָה, הוּא אִף וְרַק מִפְּנֵי צְוִי הַקֶּבֶד"ה עַל-יָדֵי מוֹשֶׁה. וַיֵּשׁ לוֹמַר, שֶׁיֵּשׁ הַבְּדֵל בֵּין מִצְוֹת מִלָּה לְשֶׂאֱרַ הַמִּצְוֹת שֶׁנֶּצְטַוּוּ עֲלֵיהֶם אִף קוֹדֵם מִתְּנִי-תּוֹרָה, שֶׁמִּצְוֹת מִלָּה אִף לְאַחַר מִתְּנִי-תּוֹרָה, תּוֹכְנָה הוּא "לְהַכְנִיסוֹ בְּבְרִיתוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם אָבִינוּ", דְּאִף-עַל-פִּי שְׁחִיב הַמִּצְוָה הוּא מִפְּנֵי שֶׁצִּינֵו הַקֶּבֶד"ה עַל-יָדֵי מוֹשֶׁה רַבִּינוּ וְלֹא בְּגַלּל הַצְּוִי לְאַבְרָהָם, עַם כֹּל זֶה תּוֹכְנָה וּמְהִיטָה הוּא "בְּרִיתוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם אָבִינוּ", כִּי מִתְּקַשְּׂרִים בְּאוֹתוֹ בְּרִית שֶׁנִּכְרְתָה עִם אֲבָרְהָם.

וְזֶהוּ טַעַם הַשְּׁנוּי בֵּין סֵפֶר הַמִּצְוֹת לְסֵפֶר הַ"יָּד": שֶׁסֵּפֶר הַ"יָּד" הוּא סֵפֶר הַלְכָה, וְלָכֵן מְבִיא מְקוֹר הַחִיּוֹב דְּהַמִּצְוָה שֶׁהוּא בְּפִרְשַׁת תְּזַרְעַת (לְאַחֲרֵי מִתְּנִי-תּוֹרָה), וְסֵפֶר הַמִּצְוֹת שֶׁעִנְיָנֵו הוּא פְּרוּשׁ הַמִּצְוֹת (תּוֹכְנָם וְהַלְכוּתֵיהֶם), מְבִיא הַפְּתוּבִים הַמְּבָאָרִים מְהִיטָה וְגִדְרָה שֶׁל הַמִּצְוָה, הַפְּתוּבִים אֲצֵל אֲבָרְהָם אָבִינוּ.

(ד) וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדָמֵי טְהָרָה **בְּכָל-קֹדֶשׁ לֹא-תִזְעַ וְאֶל-הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֵא עַד-מְלֵאת יְמֵי טְהָרָה:**

כְּס"ו **תֵּשֵׁב • אֵין "תֵּשֵׁב" אֲלָא לְשׁוֹן עַכְפָּה, כְּמוֹ: (דברים א) "וַתֵּשְׁבוּ בְּקֹדֶשׁ", (בראשית יג) "וַיֵּשֶׁב בְּאֵלְנֵי מִמְרָא".** **בְּדָמֵי טְהָרָה • אִף-עַל-פִּי שְׂרוּזָה, טְהוּרָה. בְּדָמֵי טְהָרָה • לֹא מִפִּיק ה"א, וְהוּא שֵׁם דְּבָר כְּמוֹ "טְהָר". יְמֵי**

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

(ד) תֵּשֵׁב. אֵין "תֵּשֵׁב" הָאֲמוּר כָּאֵין לְשׁוֹן "וַיֵּשֶׁב" מִמֶּשׁ, אֲלָא לְשׁוֹן עַכְפָּה הוּא, וְכְלוּמַר, כֹּל מִשְׁפַּח הַיָּמִים שֶׁאֵין הַכּוֹנֵה לִישִׁבָה מִמֶּשׁ, אֲלָא כֹּל מִצִּינֵו לְשׁוֹן "וַיֵּשֶׁב" בְּמִשְׁמַעוֹת זֹו, הַלְלוֹ תְּתַעַבֵּב וְתִשְׂאָר הַיּוֹלְדֵת בְּמִצְבַּב טְהוּרָתָהּ לְבַעֲלָהּ אִף כְּשֶׁתְּרָאָה דָּם. וְכֵן מִצִּינֵו לְשׁוֹן "וַיֵּשֶׁב" בְּמִשְׁמַעוֹת זֹו, **כְּמוֹ: "וַתֵּשְׁבוּ בְּקֹדֶשׁ" (דברים א, מז), וְכֵן: "וַיֵּשֶׁב בְּאֵלְנֵי מִמְרָא" (בראשית יג, יד), שֶׁאֵין הַכּוֹנֵה לִישִׁבָה מִמֶּשׁ, אֲלָא כֹּל**

טְהַרְהָהּ • מִפִּיק ה"א – יְמֵי טַהַר שְׁלָהּ • לֹא־תִגַּע • אֲזַהְרָה לְאוֹכַל, כְּמוֹ שִׁשְׁנוּיָהּ בִּיְבֻמוֹת' (דף עה). **בְּכָל־קֹדֶשׁ •** (מכות יד. יבמות ס) לְרִבּוֹת אֶת הַתְּרוּמָה, לְפִי שְׁזוֹ טְבוּלַת יוֹם אַרְבֵּי, שִׁטְבָּלָה לְסוֹף שְׂבַעָה וְאִין שִׁמְשָׁה מְעָרִיב לְטַהַרְהָ עַד שְׁקִיעַת הַחֲמָה שֶׁל יוֹם אַרְבָּעִים, שֶׁלְמַחֲר תְּבִיא אֶת כְּפַרְת טְהַרְתָּהּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטרשיחות ח"ו ע' 90. ע"פ ביאורי החומש)

תִּשָּׁב בְּדַמִּי טְהַרְהָ (יב, ד) **בְּדַמִּי טְהַרְהָ: אֶף־עַל־פִּי שְׂרוּאָה טְהוּרָה. בְּדַמִּי טְהַרְהָ: לֹא מִפִּיק ה"א, וְהוּא שֵׁם דָּבָר כְּמוֹ טַהַר** (רש"י) תִּפְקִידוֹ שֶׁל הָאָדָם לְהַפִּיךְ אֶת חוֹשֶׁף הָעוֹלָם לְאוֹר בְּאִמְצָעוֹת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת. אֶף לְכָל לְרֹאשׁ עָלָיו לְנֹדָא שְׂאִין חוֹשֶׁף מְשִׁפִּיעַ עָלָיו, וְרַק אִזּוֹ יִכּוֹל לְהַפִּיךְ אֶת חוֹשֶׁף לְאוֹר. עַנְיָן זֶה נִרְמָז בְּסִדְר פְּרוּשׁ רִש"י: "אֶף־עַל־פִּי שְׂרוּאָה טְהוּרָה" - גַּם כְּשֶׁאָדָם רוֹאֶה סְבִיבֵי דָם (שְׂרוּמֵז עַל הַטְּמָאָה), הוּא אֵינוֹ מִתְחַשֵּׁב וּמְשַׁפֵּעַ מִזֶּה, אֲלֵא נִשְׁאַר טְהוֹר. וְעַל־יְדֵי־זֶה מִגִּיעַ לְדַרְגָּה נְעִלִית יוֹתֵר - "וְהוּא שֵׁם דָּבָר כְּמוֹ טַהַר", לֹא רַק שֶׁהָאָדָם טְהוֹר, אֲלֵא הוּא הוֹפֵךְ וּמְשַׁנֵּה אֶת טְבַעוֹ שֶׁל ה"דָם" לְ"דָם טְהוֹר".

ה וְאִם נְקוּבָתָא תְּלִיד וְתַהִי מְסַבָּא אַרְבָּעָה עֶסֶר כְּרַחוּקָה וְשִׁמִּין וְשִׁמִּין וְשִׁמִּין תִּתֵּיב עַל דָּם דְּכֹו:

ו וּבְכַמְשָׁלִם יוֹמֵי דְכוּתָהּ לְכַרָּא אוֹ לְכַרְתָּא תִּתִּי אִמְר בְּר שְׁתַּה לְעַלְתָּא וְכַר יוֹנָה אוֹ שְׂפִינָא לְחִטָּאָתָא לְתַרַע מְשַׁפֵּן וּמְנָא לְוֹת כְּהָנָא:

(ה) **וְאִם־נְקֻבָה תִּלְד וְטִמְאָה שְׂבַעִים בְּנִדְתָּהּ וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשִׁשִּׁת יָמִים תִּשָּׁב עַל־דַּמִּי טְהַרְהָ:**

(ו) **וּבְמִלָּאת | יְמֵי טְהַרְהָ לְבָן אוֹ לְבַת תְּבִיא כְּבֶשׂ בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה וּבֶן־יוֹנָה אוֹ־תֵר לְחִטָּאת אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן:**

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בְּאִכִּילַת תְּרוּמָה אֲלֵא עַד ה'עָרַב שְׁמֵשׁ, כְּלוֹמֵר עַד שְׁקִיעַת הַחֲמָה שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם שִׁטְבָּלוֹ, וּבְאוֹתוֹ וּמֵן נִקְרָא הַטְּמָא 'טְבוּל יוֹם', אֲבָל הַיּוֹלְדֵת אֶף־עַל־פִּי שֶׁכֶּבֶר טְבָלָה לְאַחַר יְמֵי טוּמְאָתָהּ (בְּלִיל שְׁמִינֵי בְּיוֹלְדֵת זָכָר, וּבְלִיל חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בְּנִקְבָה) כִּדִּי לְהַטְהִיר לְבַעֲלָהּ, מִכָּל מְקוֹם עֲדִינן הִיא טְמֵאָה לְעַנְיָן אֲכִילַת תְּרוּמָה, עַד מְלֵאת יְמֵי טְהַרְתָּהּ, שֶׁהֵם אַרְבָּעִים יוֹם בְּזָכָר וְשִׁמּוֹנִים יוֹם בְּנִקְבָה, לְפִי שְׂיֹלְדֵת זוֹ נִקְרָאת 'טְבוּלַת יוֹם אַרוּף', שֵׁשׁ הַפֶּסֶק יָמִים רַבִּים בֵּין טְבִילַתָּהּ לְבִין טְהַרְתָּהּ הַגְּמוּרָה, שִׁטְבָּלָה לְסוֹף שְׂבַעָה יָמִים (וּבְנִקְבָה אַרְבָּעָה־עֶשֶׂר יוֹם) אַחַר הַלֵּידָה וְאִין שִׁמְשָׁה מְעָרִיב לְטַהַרְהָ בְּמִשְׁפָּה כָּל יְמֵי הַטְּהוּרָה עַד שְׁקִיעַת־הַחֲמָה שֶׁל יוֹם אַרְבָּעִים (וּבְנִקְבָה שְׁמוֹנִים), שְׁלִמְחֹר (בְּיוֹם אַרְבָּעִים וְאֶחָד לְזָכָר, וְהַשְּׁמוֹנִים וְאֶחָד לְנִקְבָה) תְּבִיא אֶת כְּפַרְת טְהַרְתָּהּ. וְרַק שְׁקִיעַת הַחֲמָה בְּיוֹם זֶה שֶׁל מְלֵאת יְמֵי טְהַרְתָּהּ, מִתְּיָרָה אוֹתָהּ בְּאִכִּילַת תְּרוּמָה, שְׁנֵאָמַר 'עַד מְלֵאת יְמֵי טְהַרְתָּה' (במ"ח): תורה ה

הַכְּתוּב וְאֵל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תְבֵא בְּאֵה לְלַמְדֵנוּ, כִּי בְשֵׁם שֶׁהָאֲזַהְרָה עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ יֵשׁ בָּהּ עוֹנֵשׁ מִיְתָה [שְׁכַן טְמָא הַבָּא אֶל הַמִּקְדָּשׁ עוֹנֵשׁ כְּרַת (במדבר יט, ט), כִּי גַם אֲזַהְרָה זוֹ יֵשׁ בָּהּ עוֹנֵשׁ מִיְתָה; וְהוֹאִיל וְעַל נְגִיעַת קֹדְשִׁים בְּטוּמְאָה אֵין עוֹנֵשׁ מִיְתָה, עַל כִּרְחֻנּוֹ לֹמֵר שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר עַל אֲכִילַת קֹדְשִׁים, שֵׁשׁ בָּהּ עוֹנֵשׁ מִיְתָה [שְׁכַן טְמָא הַאוֹכַל קֹדְשִׁים עוֹנֵשׁ כְּרַת וְעַל טְמָא וְטְמָא הַאוֹכַל תְּרוּמָה עוֹנֵשׁ בְּמִיְתָה בְּיַדִּי שְׁמִים (וְהֵלֵן כּ. ט). וְאִמְנָם נִקַּט הַכְּתוּב לְשׁוֹן נְגִיעָה, וְלֹא אִמְר 'כָּל קֹדֶשׁ לֹא תֹאכַל', כִּדִּי לְלַמְדֵנוּ שֶׁכָּל טְמָא שְׂאָסוּר לוֹ לְאֲכֹוֹל קֹדְשִׁים וְתְרוּמָה עוֹבֵר בְּאִיסוּר לֹא אֶף עַל נְגִיעָתָם, וְעוֹנֵשׁ מְלָקוֹת (רש"י ט):

בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע. 'קֹדֶשׁ' הֵיִינוּ קֹדְשִׁים, וְתִיבַת 'בְּכָל' בָּאָה לְרִבּוֹת אֶת הַתְּרוּמָה, שֶׁבְּמִשְׁפָּה יְמֵי הַטְּהוּרָה שֶׁל הַיּוֹלְדֵת אֲסוּרָה לְאֲכֹוֹל בֵּין קֹדְשִׁים וּבֵין תְּרוּמָה. וְשׁוֹנָה הוּא דִּין הַיּוֹלְדֵת מִדִּין כָּל שְׂאָר הַטְּמָאִים, כִּי כָּל הַטְּמָאִים שִׁטְבָּלוּ וְטְהַרוּ מִטוּמְאָתָם אֵינָם אֲסוּרִים

הַתְּעַבְבוֹת בְּמְקוֹם מְסוּיִים לְזִמְן מְמוּשָׁף קְרוּיָה 'הַתְּיָשְׁבוֹת' (רא"ם, ועיין רמב"ן):

בְּדַמִּי טְהַרְהָ. כְּלוֹמֵר, לְאַחַר שִׁטְבָּלָה וְטְהַרְהָ מִטוּמְאָתָהּ, הָרִי הַדָּם בְּיָמִים הַלְלוֹ הוּא 'דָּם טוּהַר', שְׂאֶף־עַל־פִּי שְׂרוּאָה דָם, הָרִי הִיא טוּהַר לְבַעֲלָהּ, וְכֵן לְעַנְיָן מִגַּע חוּלִין וְאֲכִילַת מַעֲשֵׂר: **בְּדַמִּי טְהַרְהָ. לֹא מִפִּיק ה"א** - הָאוֹת ה"א בְּסוֹף תִּיבַת טְהַרְה' אֵין מוֹצִיאִים אוֹתָהּ בְּפָה, וְאֵינָה מוֹרְגֶשֶׁת בְּמִבְטָא, וְלָכֵן אֵין פִּירוּשׁוֹ 'הַטְּהוּרָה שְׁלָה', אֲלֵא הוּא שֵׁם דְּבָר (שֵׁם עֶצֶם) כְּמוֹ 'טוּהַר', וְלְפִי שֶׁהוּא מוּסָב עַל הַדָּם, וּפִירוּשׁוֹ 'בְּדַמִּי טוּהַר'. אֲבָל יְמֵי טְהַרְהָ הָאִמּוֹר בְּהַמְשָׁף הַכְּתוּב, הָרִי הוּא בְּמִפִּיק ה"א, כִּי הִיא דְּגוּשָׁה, לְפִי שְׁמוּסָב עַל הָאִשָּׁה, וּכְלוֹמֵר, יְמֵי טוּהַר שְׁלָה (הה"מ):

לֹא תִגַּע. אֶף־עַל־פִּי שְׂנֵאָמַרְהָ אֲזַהְרָה זוֹ בְּלִשׁוֹן נְגִיעָה: 'בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגַּע', אֵין פִּירוּשָׁה כְּמִשְׁמַעָה שֶׁלֹּא תִיגַע בְּקֹדְשִׁים, אֲלֵא הָרִי זוֹ אֲזַהְרָה לְאוֹכַל - שֶׁלֹּא תֹאכַל הַיּוֹלְדֵת קֹדְשִׁים בְּיַמֵּי הַטְּהוּרָה. וּכְמוֹ שִׁשְׁנוּיָהּ בְּמִסְכַּת יְבֻמוֹת (דף עה), שֶׁסְּמִיכּוֹת אֲזַהְרָה זוֹ אֶל הַמְשָׁף

(ז) וְהִקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה וְכִפֶּר עָלֶיהָ וְטַהַרְתָּ מִמָּקֹרֶה דְמִיָּה זֹאת תּוֹרַת הַיְלֻדֹת לְזָכָר אוֹ לְנִקְבָּה:

זוֹיִקְרְבָנָה קָדָם יְיָ וְיִכַפֵּר עָלֶיהָ וְתִדְפִי מִסּוּאָבֶת דְּמָהָא דְאֹרִימָא דְזִילְדָתָא לְדוֹכְרָא אוֹ לְנִקְבָתָא:

כ"ז - וְהִקְרִיבוּ • (ובחים יט. סנהדרין פג) לְלַמְדָּךְ, שְׂאִין מְעַכְפָּה לְאָכַל בְּקָדְשִׁים אֲלֵא אֶחָד מֵהֶם. וְאִי זֶה הוּא? זֶה חֲטָאת, שְׁנֵאמַר: "וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטַהַרְהָ", מִי שֶׁהוּא בָּא לְכַפֵּר, בּוֹ הִטְהַרְהָ תְלוּיָהּ. וְטַהַרְהָ • מִכָּל שְׂעֵד כַּאֲן קְרוּיָה טַמְאָה.

(ח) וְאִם-לֹא תִמְצָא יָדָהּ דִּי שָׂה וְלִקְחָה שְׁתֵּי-תַרְוִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחֲטָאת וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטַהַרְהָ: פ

ח וְאִם לֹא תִמְצָא יָדָהּ דִּי שָׂה כְּמִסַּת אֶמְרָא וְתִסַּב תַּרְוִין שְׁפִינְיִין אוֹ תַרְוִין בְּנֵי יוֹנָה חַד לְעֹלָתָא וְחַד לְחֲטָאתָא וְיִכַפֵּר עָלֶיהָ כַּהֵנָּה וְתִדְפִי:

כ"ח - אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחֲטָאת • לֹא הִקְדִּימָה הַכְּתוּב אֲלֵא לְמִקְרָאָה, אָבַל לְהִקְרָבָה - חֲטָאת קוֹדֵם לְעוֹלָה, כִּף שְׁנֵינוּ ב'זְבָחִים' בְּפָרֻק 'כָּל הַתְּדִיר' (דף צ"ג ע"א).

יג (א) וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר: (ב) אָדָם כִּי-יְהִיֶּה בְעוֹר-בִּשְׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ-סִפְחַת אוֹ בְהֵרַת וְהָיָה בְעוֹר-בִּשְׂרוֹ לִנְגַע צֹרַעַת וְהוּבֵא אֶל-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל-אֶחָד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים:

א וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמִיָּמָר: ב אָנֹשׁ אָרִי יְהִי כְּמִשָּׁף בְּסָרָה עִמָּקָא אוֹ עִדְיָא אוֹ בְהָרָא וְיְהִי כְּמִשָּׁף בְּסָרָה לְמַכְתַּשׁ סְגִירוֹ וְיִתְמִי לְוַת אַהֲרֹן כַּהֵנָּה אוֹ לְוַת חַד מִבְּנֵיהִי כַּהֵנָּה:

כ"ט - שְׂאֵת אוֹ-סִפְחַת וְגו' • (נגעים פ"א) שְׁמוֹת נְגָעִים הֵם, וּלְכַנּוֹת זֹו מְזוּ. בְּהֵרַת • חֲבַרְבוּרוֹת טִיִּיא"ר בְּלַע"ז,

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

- וְחִלּוּקוֹת הֵן זֹו מְזוּ בְּדִרְגַת הַלּוֹבֵן שְׁלֵהֵן, הַשְּׂאֵת כְּהָה יוֹתֵר, וְהַבְּהֵרַת הִיא הַלְּבָנָה בְּיוֹתֵר מִכּוֹלֵן. וְאָמְנָם 'סִפְחַת' אֵינוֹ שֵׁם נֶגַע בְּעֶצְמוֹ, אֲלֵא מִלְשׁוֹן 'נִסְפַח' הוּא, וְאֵינָהּ אֲלֵא תוֹלְדָה שֶׁל נֶגַע הַשְּׂאֵת אוֹ שֶׁל נֶגַע הַבְּהֵרַת [כִּי מִכִּיּוֹן שִׁסְפַחַת אֵינָהּ אֲלֵא תוֹלְדָה, הִיָּה הַכְּתוּב צִרִיק לְמִנּוּתָהּ בְּאַחֲרוּנָהּ, וּמִתּוֹךְ שֶׁהִיא נִמְנִית בֵּין הַשְּׂאֵת לְבְּהֵרַת, לְמִדּוֹ חֲקָמִים שֶׁהִיא מוֹסַבַּת עַל שְׁתֵּיהֶן, וְלִכְלֹל אַחַת מֵהֶן יֵשׁ תוֹלְדָה: נֶגַע הַנִּסְפַּח לְשָׂאת, וְנֶגַע הַנִּסְפַּח לְבְּהֵרַת]. וְנִמְצָא שֶׁאִף-עַל-פִּי שְׁנִמְנֵנוּ כָּאֵן שְׁלִשָּׁה מִיַּנֵּי נְגָעִים, הֲרִי אֵלוֹ 'שְׁנַיִם שֶׁהֵן אַרְבָּעָה' מִרְאוֹת נְגָעִים: שְׂאֵת וּבְהֵרַת, הַנִּקְרָאִים 'אָבוֹת', וְתוֹלְדוֹתֵיהֶם - סִפְחַת הַשְּׂאֵת וְסִפְחַת הַבְּהֵרַת, הַפְּחוּתִים בְּדִרְגַת בְּהִירוּתָם מִן הַ'אָבוֹת' (שְׁבוּעַת ה' - ורש"י שם ג):

בְּהֵרַת. הִיא כְּתוּב לְכֹן בְּהִיר עַל הָעוֹר, שְׁנָרָאִים בְּעוֹר כְּמִין חֲבַרְבוּרוֹת - כְּתוּבִים בְּהִירִים מְנוּמָרִים, טִיִּיא"ר

מִכָּל שְׂעֵד כַּאֲן הִיא קְרוּיָה 'טַמְאָה'. מִכָּאֵן לְמַדְנוּ שְׁלֵעֲנִין אֲכִילַת קָדְשִׁים אֵין הָעָרֵב שְׁמֵשׁ שֶׁל יוֹם מְלֹאת יְמֵי טְהוֹרָתָהּ מִתִּיר אוֹתָהּ, וְרַק לְאַחַר שֶׁהִבִּיאָה קְרִבּוּתָהּ מוֹתֵרַת הִיא לְאָכּוֹל קָדְשִׁים (בְּמִנּוּת ע"ד): תּוֹרָה ח

(ח) אֶחָד לְעוֹלָה וְאֶחָד לְחֲטָאת. עַל אִף שֶׁהָעוֹלָה מוֹדְפָרַת לְפָנֵי הַחֲטָאת, לֹא הִקְדִּימָה הַכְּתוּב אֲלֵא לְמִקְרָאָה - כִּדִּי שֶׁתִּהְיֶה הָעוֹלָה נִזְכָּרַת בְּמִקְרָא תְּהִיָּלָה, מִפְּנֵי חֲשִׁיבוּתָהּ שֶׁהִיא מוֹקְטֵרַת כְּלִיל לָהּ, אָבַל לְהִקְרָבָה חֲטָאת קוֹדֵם לְעוֹלָה. שְׁנֵאמַר (לעיל ה, ח. ראה רש"י שם) וְהִקְרִיב אֶת אֲשֶׁר לְחֲטָאת רֵאשׁוֹנָה, לְלַמְדְנוּ שֶׁכָּכֵל מְקוֹם שֶׁחֲטָאת וְעוֹלָה בָּאִים יַחַד, הַחֲטָאת קוֹדֵמַת לְעוֹלָה לְהִקְרִיבָהּ רֵאשׁוֹנָה. כִּף שְׁנֵינוּ בְּמִסַּת זְבָחִים בְּפָרֻק 'כָּל הַתְּדִיר' (דף פט.) (רש"י שם, ג"א):

תּוֹרָה א

יג (ב) שְׂאֵת אוֹ סִפְחַת אוֹ בְּהֵרַת. שְׁמוֹת מִיַּנֵּי נְגָעִים הֵם, וּלְכַנּוֹת זֹו מְזוּ

(ז) וְהִקְרִיבוּ. אִף-עַל-פִּי שֶׁשְׁנֵי קְרִבּוּת הֵם: 'עוֹלָה' וְ'חֲטָאת', לֹא נִאָּמַר 'וְהִקְרִיבם' בְּלִשׁוֹן רַבִּים, אֲלֵא 'וְהִקְרִיבוּ' בְּלִשׁוֹן יְחִיד. כִּכִּף לְמַדְךָ הַכְּתוּב שְׂאִין מְעַכְפָּה לְאָכּוֹל בְּקָדְשִׁים אֲלֵא קָרְבָן אֶחָד מֵהֶם, וְאִי זֶה הוּא? זֶה הַחֲטָאת, לְפִי שְׁנֵאמַר וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטַהַרְהָ - מִי שֶׁהוּא בָּא לְכַפֵּר, בּוֹ הִטְהַרְהָ תְלוּיָהּ, וְהַחֲטָאת הִיא קָרְבָן הַבָּא לְכַפֵּרָה, וְעַל כֵּן כְּשֶׁמִּבִּיאָה אֶת הַחֲטָאת מוֹתֵרַת בְּאֲכִילַת קָדְשִׁים אִף שְׁעִדִּין לֹא הִבִּיאָה אֶת הָעוֹלָה (כ"א):

וְטַהַרְהָ. מִלְשׁוֹן זֶה אָנוּ לְמִדִּים שֶׁאִף-עַל-פִּי שֶׁכָּכֵל מְלֹאָה לָהּ יְמֵי הַטְהוֹרָה, וְהִרִי הִיא טְהוֹרָה לְעִנּוּן אֲכִילַת תְּרוּמָה [שְׁנֵאמַר עַד מְלֹאת יְמֵי טְהוֹרָה, כְּמִבּוֹאֵר בְּרִש"י בְּפִסּוּק הַקּוֹדֵם], מִכָּל מְקוֹם עִדִּין אֵינָה נִחְשָׁבַת טְהוֹרָה לְגַמְרִי, כִּל עוֹד לֹא הִבִּיאָה קְרִבּוּתָהּ, שְׁכֵן נִאָּמַר 'וְהִקְרִיבוּ לְפָנֵי ה' וְכִפֶּר עָלֶיהָ וְטַהַרְהָ,

וכן (איוב לו): "בהיר הוא בשחקים". אל אהרן וגו'. גזרת הכתוב היא, שאין טמאת נגעים וטהרתן אלא על-פי כהן (ח"ט).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א ב עמ' 492)

והיה בעור בשרו לנגע צרעת (יג, ב) רק פסלת שבסוף לבושו עדין לא נתברר, לכן נולדו בבשרו . . בחיצוניות (לקוטי תורה) ויש להוסיף: **פי יהיה** - אין זה דבר הרגיל, אלא מקרה נקריית. **בעור בשרו** - הנגע אינו שיף לעצם האדם ואף לא לבשרו, פי אם לעורו בלבד. **נגע צרעת** - נגע גם מלשון נגיעה; הנגע אינו שיף אפלו לחיצוניותו, אלא רק נוגע בו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 65)

והיה בעור בשרו לנגע צרעת (יג, ב) רק פסלת שבסוף לבושו עדין לא נתברר, לכן נולדו בבשרו . . בחיצוניות (לקוטי תורה) יש לשאל, הרי נגעים באים על לשון הרע, שהוא עון חמור ביותר. ויש לומר, שהפנה למי שמדבר לשון הרע מתוך חסר שימת לב, ללא פנה רעה. ונמצא, שהרע אינו ננפש הדובר, בפנימיותו, אלא רק בדבורו, היינו בחיצוניותו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 89)

והיה בעור בשרו לנגע צרעת (יג, ב) רק פסלת שבסוף לבושו עדין לא נתברר, לכן נולדו בבשרו . . בחיצוניות (לקוטי תורה) לפי זה יש לפרש, מדוע כהן שחשף מאורו אינו רואה את הנגעים. דהנה, אצל אדם פזה אור הראיה הוא בתקף גדול, ואינו יכול להתצמצם בראיה גשמית (שלכן נקרא הסומא 'סגי נהר'); וענינו ברוחניות הוא, שרואה רק את הפנימיות של האדם, שפלה טוב. ולכן אין הוא רואה את הנגע - פסלת חיצונית.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 12 עמ' 34)

והיה בעור בשרו לנגע צרעת (יג, ב) נגעים . . הם אורות עליונים . . דינא קשיא דקדשה (לקוטי תורה) גבורה בשרשה אינה צמצום, מניעת השפע, אלא **תגברת** השפע, שלמעלה מפלי המקבל, ולכן משתלשל ממנה צמצום ודין כפשוטו. ואף כאן: נגע בשרשו הוא **תגברת** של קדשה, "אורות עליונים", אלא שששתלשל מהם דינים קשים, ומהם משתלשל מראה נגע טמא. והדבר בא לידי בטוי גם בנגע כפשוטו - במראה טהור מלכתחלה: אמירת הכהן 'טהור' אינה טהרה מן הטמאה, אלא המתקת הגבורה והפיכתה לחסד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א ב עמ' 493)

והיה בעור בשרו לנגע צרעת (יג, ב) נגעים . . הם אורות עליונים . . דינא קשיא דקדשה (לקוטי תורה) "אורות עליונים" היינו אורות דתהו, אורות שאינם יכולים להתלבש בכלים. ובעבודת האדם היינו 'רצוא בלי שוב', התשוקה לצאת מפלי הגוף ולכלל באור ה', 'פלות הנפש'. ומזה יכול להיות 'ניקת החיצונים', 'כמו שאחר ההתלהבות בתפלה, אם אינו עוסק בתורה, יוכל להתהוות . . בחינת דינים, קפידי וכעס'. ויש להעיר מ'תורת לוי יצחק': המצור"ע - בגימטריא תה"ו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א ב עמ' 495)

והיה בעור בשרו לנגע צרעת (יג, ב) נגעים . . הם אורות עליונים . . דינא קשיא דקדשה (לקוטי תורה) לפי זה יש לבאר מה שכתוב במצרע "בדד ישב" **למעליותא**, והינו, שמדבר בדרגה נעלית ביותר, שמבדלת לגמרי משאר הדרגות. ולהעיר, שגם משיח, שנקרא 'מצורע', מבדל לגמרי מכל העם, ככתוב בו "הנה ישפיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד" (למעלה מהאבות ולמעלה ממושה רבנו).

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בלע"ז (פתם). **וכן** מצינו במקרא לשון זה שמשמעו פתם: **'בהיר הוא בשחקים'** (איוב לו, כא) [הענן נראה כפתם בהיר בשמים] (רש"י שם): **אל אהרן** או אל אחד מבניו הכהנים. אף-על-פי שטומאת וטהרת הנגעים תלויה בסימנים המפורשים בתורה, מפל מקום **גזירת הכתוב היא שאין טומאת נגעים וטהרתן נקבעת אלא על-פי כהן**. ואם הכהן אינו בקי בסימני הנגעים והלכותיהם, יכול ישראל מומחה להורות לפהו אם הנגע דינו להיות טמא או טהור, אך הדין עצמו אינו נקבע אלא על-ידי אמירת הכהן 'טמא' או 'טהור' (ספרא) (במ"ח): תורהג

~ נקודות משיחות קורש ~ על-פי לקוטי שיחות חלק כו, עמוד 88 - מתוך 'לקראת שבת'

טומאת הנגעים - על-ידי איש החסד

אָדָם כִּי־יִהְיֶה בְּעוֹר־בְּשָׂרוֹ שָׂאת . . וְהִנָּבֵא אֶל־אֶהָרֹן הַכֹּהֵן אִו־אֶל־אַחַד מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים: (יג, ב).

אף-על-פי שהכל פשרין לראות נגעים - הטומאה והטהרה תלויה בכהן. פיצד, כהן שאינו יודע לראות, החכם רואה, ואומר לו, אמור טמא, והכהן אומר טמא (רמב"ם הלכות טומאת צרעת פרק ט הלכה ב) דין זה הוא דבר פלא: דאף-על-פי שהכהן הוא קטן או שוטה, ואינו יודע את הדין וההלכה (ולכן סומך על דברי החכם), אומרת התורה דווקא הוא יהיה מי שיפסוק הדין ויאמר לפועל 'טמא'.
ויש לומר בדרך הדרוש ועבודת האדם, דבטומאת צרעת יש חומרא שאינה בשאר טומאות: "בדד ישב מחוץ למחנה מושבו", שהמצורע נשלח מחוץ לג' מחנות, וגם שם הוא צריך לשבת לבד "בדד", אפילו לא עם טמאים אחרים. וכמו כן ברוחניות, הצרעת היא טומאה חמורה כל-כף, עד שלמי שנטמא על-ידיה אין לו כל שיכות למחנה הקדושה "מחוץ למחנה מושבו".

ועל-זה מלמדת התורה שדבר חמור כל-כף, אי-אפשר להעשות אלא על-ידי כהן, שענינו "לברך את עמו ישראל באהבה". רק אוהב ישראל באמת יכול לפסוק פזה דין חמור על יהודי. פי רק עליו אפשר לסמוך שלא ינוח ולא ישקוט, ויחפש את כל הטעמים על-פי תורה להתיר, ורק כשלא ימצא, יטמא את הנגע. והנמשל בחיי היום-יום מובן.

ג ויחזי כהנא ית מכתשא במשך בסרא
ישער במכתשא אתהפיך למיחרור ויחזי
מכתשא עמיק במשך בסרה מכתש
סגירותא הוא ויחזנה כהנא ויסאב לתה:

(ג) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע בְּעוֹר־הַבָּשָׂר וְשָׁעַר בִּנְגַע
הַפֶּה | לָבָן וּמְרֹאֵה הַנֶּגַע עִמָּק מְעוֹר בְּשָׂרוֹ נֶגַע
צִרְעַת הוּא וְרָאָהּ הַכֹּהֵן וְטָמֵא אֹתוֹ:

ט"ז - וְשָׁעַר בִּנְגַע הַפֶּה לָבָן • מתחלה שחור והפך ללבן בתוך הנגע; ומעוט שער שנים (ח"ס). עמק מעור בשרו • (ח"ס) כל מראה לבן עמק הוא כמראה חמה, עמקה מן הצל. וטמא אתו • יאמר לו: 'טמא אתה', ששער לבן סימן טמאה הוא, גזרת הכתוב.

ד ואם כהנא חזרא היא במשך בסרה
ועמיק לית מחזנה מן משכא ושערא לא
אתהפיך מיחרור ויסגר כהנא ית מכתשא
שבקא יומין:

(ד) וְאִם־כִּהְיֶה לָבָן הוּא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְעִמָּק
אִין־מְרֹאֵה מוֹהַעוֹר וְשַׁעְרָה לֹא־הָפֵךְ לָבָן וְהִסְגִּיר
הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע שְׁבַעַת יָמִים:

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

שעל ידו (ספרא) (רא"ם, וראה רמב"ם):
וְטָמֵא אֹתוֹ. מפיון שראה הכהן
שהשער בתוך הנגע הפך לבן, יאמר
לו 'טמא אתה', והרי הוא מצורע
מוחלט. ובא הכתוב ללמד, שאם לא
ראה הכהן את השער הלבן, לפי
שתלש המנגע את השער שבתוך
הנגע, שוב אינו יכול לומר לו 'טמא
אתה'. לפי ששער לבן בתוך הנגע
סימן טומאה הוא, וכך היא גזירת
הכתוב, שרק בשעה שהכהן רואה
סימן טומאה זה, הריהו אומר לו 'טמא
אתה' ובכך קובע את טומאתו, אף
בשעה שאינו רואה את הסימן, אינו
יכול לטמאו (משכיל ע"פ ת"ס): תורה ד

המועט ביותר המשתמע מתיבת 'שער'
הוא שנים, ללמדנו שדוקא אם שתי
שערות לפחות נהפכו ללבן, הרי זה
סימן טומאה (ספרא) (מפרשים):
עמק מעור בשרו. לא שהנגע עמוק
בממשו מן העור, אלא כמו שנאמר
'מראה הנגע עמק מעור בשרו', שרק
'מראה הנגע' דומה כמי שעמוק מן
העור שמוסביבו, מחמת בהירות הנגע,
פי כל מראה לבן הסמוך למראה
אחר כהה ממנו, נראה בעיני האדם
כאילו עמוק הוא. ובמראה חמה
שהיא עמוקה מן הצל - כמראה
מקום המואר על ידי החמה, שגראה
כאילו הוא עמוק מן המקום המוצל

(ג) וְשָׁעַר בִּנְגַע הַפֶּה לָבָן. דקדק
הכתוב לומר 'ושער בנגע הפך לבן',
ללמדנו ששער לבן הרי הוא סימן
טומאה דווקא אם נהפך ללבן בתוך
הנגע, כלומר, שמתחלה - לפני
שנראה שם הנגע, היה השער שחור
[או כל מראה אחר שאינו לבן]. ונהפך
ללבן בהיותו בתוך הנגע. אבל אם
כבר היה השער לבן לפני שנראה
הנגע, אין זה סימן טומאה.
ונקט הכתוב 'שער' שיש במשמעו
לשון רבים ['שער' הוא שם עצם כללי
של השערות, להבדיל מ'שערה'
ושערות' המצינים את חוטי השערות
עצמם], ומעוט 'שער' שנים - המספר

רש"י וְעֹמֶק אֵין-מְרָאָה • לא ידעתי פרושו. וְהִסְגִּירוּ • וְהִסְגִּירוּנוּ בְּבֵית אָחֵד, וְלֹא יִרְאֶה עַד סוֹף הַשָּׁבוּעַ, וְיִוְכַיְחוּ סִמְנִים עָלָיו.

(ה) וְרִאָהוּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה הַנֶּגַע עִמָּד בְּעֵינָיו לֹא-פָשָׂה הַנֶּגַע בְּעוֹר וְהִסְגִּירוּ הַכֹּהֵן שְׁבַעַת יָמִים שְׁנִית:

רש"י בְּעֵינָיו • בְּמִרְאֵהוּ וּבְשַׁעֲרוֹ הָרֵאשׁוֹן. וְהִסְגִּירוּ • שְׁנִית • הָא אִם פָּשָׂה בְּשָׁבוּעַ רֵאשׁוֹן, טָמֵא מִחֻלָּט.

♦ יום שני כ"ב אדר ב' ♦

(ו) וְרִאָה הַכֹּהֵן אֹתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁנִית וְהִנֵּה בֵּתָה הַנֶּגַע וְלֹא-פָשָׂה הַנֶּגַע בְּעוֹר וְטָהַר הַכֹּהֵן מִסַּפַּחַת הוּא וְכַבֵּם בְּגִדָיו וְטָהַר:

רש"י בֵּתָה • הִכָּהה מִמְרָאיתו; הָא אִם עִמָּד בְּמִרְאֵיתוֹ אִו פָּשָׂה - טָמֵא. מִסַּפַּחַת • שֵׁם נֶגַע טָהוֹר. וְכַבֵּם בְּגִדָיו וְטָהַר • הוֹאִיל וְנִזְקַק לְהִסְגֵר, נִקְרָא טָמֵא וְצָרִיךְ טְבִילָה.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

אֲדָם גָּאָה לְזָכָר, וְלִנְקֵבָה 'אִשָּׁה גָּאָה', אֵלֶּא הוּא פֶּעַל בְּזִמְן עֶבֶר, וְכַלּוֹמַר, הַנֶּגַע הַיּוֹכֵהָ מִמְרָאיתו (הד"מ, לשר"ח). וּמִלְשׁוֹן הַכְּתוּב 'וְהִנֵּה בֵּתָה הַנֶּגַע וְלֹא פָשָׂה הַנֶּגַע בְּעוֹר וְטָהַר הַכֹּהֵן' יִשׁ לְלַמּוֹד, שְׁאִין הַכֹּהֵן מְטַהְרֵהוּ אֵלֶּא כְּאִשְׁרֵי נִתְקַיְמוּ בְּנֶגַע שְׁנֵי סִמְנֵי טָהֲרָה אֵלּוּ, שְׁהוּכָהה מִרְאֵה הַלּוֹבֵן, וְלֹא נִתְפַשֵּׁט, הָא - מִכֻּלָּל זֶה אֵתָה שׁוֹמֵעַ, שְׁאִם סִמְן אָחֵד מֵהֵם לֹא נִתְקַיְמוּ, כְּגוֹן שְׁעִמָּד בְּמִרְאֵיתוֹ אִף-עַל-פִּי שְׁלֹא נִתְפַשֵּׁט, אִו שְׁפָשָׂה הַנֶּגַע אִף-עַל-פִּי שְׁמִרְאֵהוּ הַיּוֹכֵהָ, הָרִי הוּא טָמֵא מוּחֻלָּט (בא"ט):

מִסַּפַּחַת. שֵׁם נֶגַע טָהוֹר הוּא. וְכַלּוֹמַר, מִפִּינֵן שְׁפָהה הַנֶּגַע וְלֹא פָשָׂה, אִין זוֹ צָרַעַת אֵלֶּא מִסַּפַּחַת הִיא: וְכַבֵּם בְּגִדָיו וְטָהַר. אִף-עַל-פִּי שְׁהוּכָר הַדָּבָר שֶׁנֶּגַע טָהוֹר הוּא, מִכֻּלָּל מְקוֹם הוֹאִיל וְנִזְקַק לְהִסְגֵר נִקְרָא 'טָמֵא', וְצָרִיךְ לְטָהַר עֲצָמוֹ בְּטְבִילָה הוּא וּבְגִדָיו [וְאִף שְׁלֹא נִזְכָּר בְּכְתוּב אֵלֶּא כִּיבּוּס בְּגִדָיו, כִּף הוּא הַכֻּלָּל, שְׁכֵל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר כִּבּוּס בְּגִדִים הָרִי זֶה כּוּלָּל גַּם טְבִילַת גּוֹפּוֹ] (ש"ט: תורה ז)

וְעֵדִיין מִרְאֵהוּ כְּאִחֵד מֵאֲרַבְעַת מִרְאֵוֹת הַנֶּגַעִים, וּבְשִׁיעוּרוֹ הָרֵאשׁוֹן - שְׁלֹא נִשְׁתַּנָּה גְּדֻלּוֹ מִמָּה שְׁהָיָה בְּתַחֲלִילָה. וְלִפְיָךְ נִקְטַת הַכְּתוּב לְשׁוֹן רַבִּים 'בְּעֵינָיו' [וְלֹא 'בְּעֵינָיו'], לּוֹמַר שְׁלֹא נִשְׁתַּנָּה בְּשֵׁנֵי הָעֵינָיִים, הֵן בְּמִרְאֵהוּ וְהֵן בְּגִדָלוֹ. אֲבָל אִם הַיּוֹכֵהָ הַנֶּגַע וְאִין מִרְאֵהוּ כְּאִחֵד מֵאֲרַבְעַת הַמִּרְאֵוֹת, אִו שְׁתַּמְעֵט גּוֹדֵל הַנֶּגַע לְפָחוֹת מִכְשִׁיעוּר, מְטַהְרֵהוּ הַכֹּהֵן (רמב"ז, ג"א, משכ"ל):

וְהִסְגִּירוּ שְׁנִית. הוֹסִיף הַכְּתוּב 'לֹא פָשָׂה הַנֶּגַע בְּעוֹר', עַל אִף שְׁדָבָר זֶה כְּבָר נִכְלָל בְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר 'עִמָּד בְּעֵינָיו' [הַכּוּלָּל הֵן אֵת מִרְאֵהוּ וְהֵן אֵת גְּדֻלּוֹ (כַּמְבּוֹאֵר בְּדִבְרוֹ הַקּוֹדֵם)], כְּדִי לְלַמְדֵנוּ שְׁדוּקָא אִם לֹא נִתְפַשֵּׁט הַנֶּגַע אִו יִשׁ לְהִסְגִירוֹ שְׁנִית, הָא - מִכֻּלָּל זֶה אֵתָה שׁוֹמֵעַ, שְׁאִם פָּשָׂה (הַתְּפַשֵּׁט) בְּשָׁבוּעַ רֵאשׁוֹן שֶׁל הַהִסְגֵר, הָרִי הוּא טָמֵא מוּחֻלָּט, וְאִין צוֹרֵךְ לְהִסְגִירוֹ שְׁנִית (ג"א, משכ"ל): תורה ו

(ו) בֵּתָה. אִין זֶה שֵׁם תּוֹאֵר לְנֶגַע, שְׁהוּא נֶגַע בֵּתָה, שְׁאִילוֹ כֵּן הָיָה צָרִיךְ לִיֻנְקֵד 'בֵּתָה' (בְּסוּגוּל 'לֹא בְּקָמִ"ץ), מִפִּינֵן שֶׁנֶּגַע הוּא לְשׁוֹן זָכָר [וְעַל מִשְׁקַל

(ד) וְעֹמֶק אֵין מְרָאָה מִן הָעוֹר. לֹא יָדַעְתִּי פִירוּשׁוֹ, שְׁהָרִי כֵל מִרְאֵה לְכֵן נִרְאֶה עֹמֶק לְעוֹמֵת הַכֵּהה מִמֶּנּוּ (ראַה רש"י בַּפְּסוּק הַקּוֹדֵם), וּמִפִּינֵן שְׁפָהַרַת לְכֵנָה הִיא, הָרִי הִיא נִרְאֵית עֹמֶקָה מִן הָעוֹר (רמב"ז, ר"א"ט):

וְהִסְגִּירוּ הַכֹּהֵן אֵת הַנֶּגַע שְׁבַעַת יָמִים. אִין פִירוּשׁוֹ שִׁיֻסְגִירוֹ אֵת הַנֶּגַע עֲצָמוֹ עַל יְדֵי חֲבִישָׁתוֹ, אֵלֶּא אֵת הָאָדָם אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע, וְסִגְרָנוּ הַכֹּהֵן בְּבֵית אָחֵד, וְלֹא יִרְאֶה הַנֶּגַע לְעֵינָיו הַכֹּהֵן עַד סוֹף הַשָּׁבוּעַ, וְאִז כְּאִשְׁרֵי יִרְאֶה הַכֹּהֵן אֵת הַנֶּגַע, יוֹכַיְחוּ הַסִּמְנִים עָלָיו, אִם יִשׁ לְטָהַר אִו לְטָמֵא. וְלִפִּי שְׁטַבְעוֹ שֶׁל נֶגַע הַמִּשְׁתַּנָּה הוּא, שְׁאִינוֹ מִשְׁתַּנָּה בְּבַת אַחַת אֵלֶּא מְעַט מְעַט מְדִי יוֹם, וְאִם יִרְאֵהוּ הַכֹּהֵן בְּמִשְׁךְ יָמֵי הַהִסְגֵר לֹא יוֹכַל לְהַבְחִין בְּבִירוֹר אִם נִשְׁתַּנָּה הַנֶּגַע, לְפִיָּךְ יִשׁ לְהִסְגִירוֹ כְּדִי שְׁלֹא יִרְאֶה הַנֶּגַע בְּיָמִים הַלְלוֹ (ר"א"ט, חוֹקֵינִי): תורה ה

(ה) בְּעֵינָיו. הוּא מִלְשׁוֹן מִרְאֵה וְתוֹאֵר [כְּמוֹ: 'וְעֵינוֹ כְּעֵין הַבְּדֻלְח' (בַּמְדַּבֵּר י"א, ז) - וּמִרְאֵהוּ בְּמִרְאֵה הַבְּדֻלְח]. וְכַלּוֹמַר, שֶׁנֶּשְׁאֵר הַנֶּגַע בְּמִרְאֵהוּ - שְׁלֹא הַיּוֹכֵהה הַנֶּגַע,

(ו) וְאִם־פֶּשֶׁה תִּפְשֶׁה הַמִּסְפַּחַת בְּעוֹר אַחֲרֵי הָרֵאָהוּ
אֶל־הַכֹּהֵן לְטַהַרְתּוֹ וְנִרְאָה שְׁנִית אֶל־הַכֹּהֵן:

וְאִם אוֹסֵפָא תוֹסֵף עֲדִיתָא בְּמִשְׁכַּא בְּתַר
דְּאַתְחַזִּי לְכַהֲנָא לְדַכּוּתָהּ וְיִתְחַזִּי הַנְּגִנּוֹת
לְכַהֲנָא:

(ח) וְרֵאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פֶּשֶׁתָהּ הַמִּסְפַּחַת בְּעוֹר וּמָמָאוּ
הַכֹּהֵן צָרַעַת הוּא: פ

ח וְיִחַזִּי כַהֲנָא וְהָא אוֹסֵפַת עֲדִיתָא בְּמִשְׁכַּא
וְיִסְאֲבִנָה כַהֲנָא סְגִירוּתָא הִיא:

כ"ט וְטָמְאוּ הַכֹּהֵן • וּמִשְׁטָמְאוּ הָרִי הוּא מַחְלָט, וְזָקוּק לְצַפְרִים וְלַתְּגַלְחַת וְלִקְרָבָן הָאָמּוֹר בְּפִרְשַׁת "זֹאת תִּהְיֶה". צָרַעַת הוּא • הַמִּסְפַּחַת הַזֹּאת. צָרַעַת, לְשׁוֹן נִקְבָה. נִגַע, לְשׁוֹן זָכָר.

(ט) נִגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם וְהוּבָא אֶל־הַכֹּהֵן:

ט מִכְמֵשׁ סְגִירוּ אַרִי תִהִי בְּאֲנָשָׁא וְיִתְחַזִּי לְוַת
כַּהֲנָא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 81)

נִגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן (יג, ט) וְשֵׁשׁ לְשָׁאֵל, מִדּוּעַ נִקַּט סְגִינוּן שֶׁל עֲנִין חֲדָשׁ, וְהָרִי הַהַקְדָּמָה לְדִינֵי צָרַעַת כְּבָר אָמּוּרָה לְעֵיל. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה לְהֵלֵן נֶאֱמַר "כֹּלֹ הַפֶּךָ לְבֵן טְהוֹר הוּא", וּבְדִרְבּוֹ הַפְּשֻׁט אֵינָה גְזֵרַת הַכְּתוּב אֲלָא סְבָרָא - תּוֹפְעָה זוֹ מוֹכִיחָה שְׁאִין זֶה חָלִי אֲלָא טְבַע הַגּוֹף. הָרִי שֶׁנִּתְחַדַּשׁ כָּאִן דִּין כְּלָלִי: כִּאֲשֶׁר כֹּלֹ הַפֶּךָ לְבֵן אִין כָּאִן חִלוֹת "נִגַע צָרַעַת" וְלִכְּן אִין כָּאִן "וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן".

(י) וְרֵאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת־לְבָנָה בְּעוֹר וְהִיא הַכֹּהֵן
שְׁעַר לְבָן וּמַחִית בְּשֵׁר חִי בְּשֵׂאֵת:

י וְיִחַזִּי כַהֲנָא וְהָא עֲמַקָּא חוּרָא בְּמִשְׁכַּא
וְהִיא הַפְּכַת שְׁעַר לְחוּר וְרִשָּׁם בְּסָרָא חִיָּתָא
בְּעֲמַקְתָּא:

כ"י וּמַחִית • שְׁנִימִינִי ט בְּלַע"ז, שְׁנֵהֶפֶךְ מִקְצַת הַלְבָן שֶׁבְתוֹךְ הַשְּׂאֵת לְמִרְאָה בְּשֵׁר, אִף הוּא סִימֵן טְמֵאָה - שְׁעַר לְבָן בְּלֵא מַחִיָּה, וּמַחִיָּה בְּלֵא שְׁעַר לְבָן; וְאַף־עַל־פִּי שְׂאֵת נֶאֱמָרָה מַחִיָּה אֲלָא בְּשֵׂאֵת, אִף בְּכָל הַמְרָאוֹת וְתוֹלְדוֹתֶיהֶן הוּא סִימֵן טְמֵאָה.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

גם שְׁעַר לְבָן וגַם מַחִיָּה, אֲלָא שְׁעַר לְבָן בְּלֵבָד אִף בְּלֵא מַחִיָּה הוּא סִימֵן טוֹמְאָה בְּפִנֵי עֲצָמוֹ, וּמַחִיָּה בְּלֵבָד אִף בְּלֵא שְׁעַר לְבָן הוּא סִימֵן טוֹמְאָה בְּפִנֵי עֲצָמוֹ. וּבִפְרָשָׁה הִרְאֵשׁוּנָה (פסוק א) נֶאֱמָרוּ דִינֵי נִגַע שֶׁל שְׁעַר לְבָן בְּלֵבָד, וְאֵילּוּ בְּפִרְשָׁה זוֹ אָמּוּרִים דִּינֵי נִגַע שֶׁל מַחִיָּה אִף שְׁאִין בּוֹ שְׁעַר לְבָן. וְהִי"ו שֶׁל 'וּמַחִית' הִיא וְי"ו הַמְּחַלְקֶת שֶׁפִּירוּשָׁה 'או', כִּי כָל אֶחָד מֵהֶם הוּא סִימֵן טוֹמְאָה בְּפִנֵי עֲצָמוֹ (הוֹכְחוּ, ר"א"ט). וְאַף־עַל־פִּי שְׂאֵת נֶאֱמָרָה בְּכָתוּב 'מַחִיָּה' אֲלָא בְּשֵׂאֵת וְלֵא בְּשֵׂאֵר הַמְרָאוֹת, אִין זֶה מִשׁוּם שְׁאִינוֹ נוֹהֵג כִּי אִם בְּמִרְאָה שְׂאֵת וְלֵא בְּשֵׂאֵר הַמְרָאוֹת, אֲלָא אִף בְּכָל הַמְרָאוֹת שֶׁל נִגְעֵי עוֹר הַבְּשָׂר וְתוֹלְדוֹתֶיהֶן הוּא סִימֵן טוֹמְאָה. וְלֵא נִקַּט הַכְּתוּב 'שְׂאֵת' אֲלָא לְפִי שֶׁמַּחִיָּה מְצוּיָה בּוֹ יוֹתֵר מִבְּשֵׂאֵר הַמְרָאוֹת (סְפָרָא) (מִשְׁכָּל): תוֹרָה יֵא

זָכָר, כְּמוֹ: 'נִגַע צָרַעַת הוּא' (פסוק א), וְהִנֵּה הַנִּגַע עֲמֵד בְּעֵינָיו' (פסוק ח). וְאֵילּוּ כִּאֲשֶׁר הַכְּתוּב מוֹסֵב עַל הַצָּרַעַת, הָרִי הוּא נֶאֱמַר בְּלְשׁוֹן נִקְבָה, כְּמוֹ: 'נִגַע צָרַעַת הִיא' (פסוק ט), 'נִגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה וּגו'' (פסוק ח) (ר"א"ט, גר"א): תוֹרָה ט (י) וּמַחִית בְּשֵׁר חִי בְּשֵׂאֵת. 'מַחִית' הוּא מְלִשׁוֹן בְּרִיאוֹת וְהַחֲלָמָה. וּכְלוֹמַר, בְּשֵׁר שֶׁהִבְרִיא וְהַחֲלִים, וְהָרִי הוּא כְּבִשָׂר חִי, שְׁנִימִינִי ט בְּלַע"ז (הַחֲלָמָה). [וְכֵן הוּא בְּלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (נְהַ פ"י מ"א) 'עַד שֶׁתַּחֲיָה הַמְּכָה' - עַד שֶׁתַּחֲרִיא הַמְּכָה]. וּכְלוֹמַר, שְׂאֵם נְהַפֵּךְ מִקְצַת מִרְאָה הַלּוֹבֵן שֶׁבְתוֹךְ הַשְּׂאֵת לְמִרְאָה בְּשֵׁר בְּרִיא [וּמִכָּל צִדְדָיו] נִשְׂאֵר מִרְאָה לּוֹבֵן, אִף הוּא סִימֵן טוֹמְאָה שֶׁל נִגַע צָרַעַת. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁנֶּאֱמַר וְהִיא הַפְּכָה שְׁעַר לְבָן וּמַחִית בְּשֵׁר חִי בְּשֵׂאֵת, אִין פִּירוּשׁוֹ שְׁאִין הַנִּגַע טְמֵא עַד שִׁיחִיּוֹ בּוֹ שְׁנֵי הַסִּימָנִים,

(ח) וּמָמָאוּ הַכֹּהֵן. אִף־עַל־פִּי שֶׁכְּבָר טִיְהָרוּ הַכֹּהֵן לְפִי שֶׁמִּסְפַּחַת הִיא, הָרִי מֵאַחַר שֶׁהַמִּסְפַּחַת הַתּוֹפְשָׁטָה אִין דִּינוֹ כְּנִגַע חֲדָשׁ הַזָּקוּק לְהַסְגֵר, אֲלָא נִגַע טְמֵא הוּא, וּמִשְׁטָמְאוּ הָרִי הוּא מְצוּרַע מוֹחֲלָט, וּמְלֵבָד טְבִילָה, זָקוּק הוּא לְצַפְרִים וְלַתְּגַלְחַת וְלִקְרָבָן, כְּכָל הָאָמּוֹר בְּפִרְשַׁת 'זֹאת תִּהְיֶה תוֹרַת הַמְצוּרַע' (לְפָנֵי ד') (כ"ב): צָרַעַת הִיא. כְּלוֹמַר, מֵאַחַר שֶׁהַתּוֹפְשֵׁט הַנִּגַע, מְעַתָּה הוֹבְרֵר כִּי הַמִּסְפַּחַת הַזֹּאת נִגַע צָרַעַת הִיא. וְלְפִיקָה נֶאֱמַר 'צָרַעַת הִיא' בְּלְשׁוֹן נִקְבָה, לְפִי שֶׁמוֹסֵב עַל הַמִּסְפַּחַת (שֶׁהִיא לְשׁוֹן נִקְבָה) (הוֹכְחוּ, גר"א): צָרַעַת. לְשׁוֹן נִקְבָה הִיא, וְאֵילּוּ נִגַע לְשׁוֹן זָכָר הוּא. וּמִטְעַם זֶה נֶאֱמָרָה פְּרִשַׁת הַנְּגִעִים לְפַעְמִים בְּלְשׁוֹן זָכָר וְלְפַעְמִים בְּלְשׁוֹן נִקְבָה; כִּאֲשֶׁר הַכְּתוּב מוֹסֵב עַל הַנִּגַע, הָרִי הוּא נֶאֱמַר בְּלְשׁוֹן

(יא) צִרְעַת נוֹשֶׁנֶת הוּא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְטִמְאָו הִכְהֵן
לֹא יִסְגְּרוּנוּ כִּי טָמֵא הוּא:
יא סגירות עתיקא היא במשף בסרה
ויסאבנה כהנא לא יסגרנה ארי מסאב הוא:

ש"י צרעת נושנת היא • מפה ישנה היא תחת המחיה, וחבורה זו נראית בריאה מלמעלה ותחיתה מלטה
לחה; שלא תאמר: הואיל ועלתה מחיה - אטהרנה.

(יב) וְאִם-פָּרוּחַ תִּפְרַח הַצִּרְעַת בְּעוֹר וְכִסְתָּהּ הַצִּרְעַת
אֶת כָּל-עוֹר הַנִּגְעַע מֵרֹאשׁוֹ וְעַד-רִגְלָיו לְכָל-מְרֹאֶה
עֵינָי הִכְהֵן:
יב ואם מסגא תסגי סגירותא במשכא ותחפי
סגירותא ית כל משף מכתשא מרישה ועד
רגלוהי לכל חיזו עיני כהנא:

ש"י מראשו • של אדם ועד רגליו. לכל מראה עיני הכהן • פרט לכהן שחשף מאורו.

(יג) וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהֵנִיחַ כִּסְתָּהּ הַצִּרְעַת אֶת-כָּל-בְּשָׂרוֹ
וְטָהַר אֶת-הַנִּגְעַע כִּלּוֹ הַכֹּהֵן לָבֵן טָהוֹר הוּא:
יג ויחזי כהנא והא חפת סגירותא ית כל
בסרה וידיפי ית מכתשא כלה אתהפיף
למחור דכי הוא:

(יד) וּבְיוֹם הַרְאֹתָ בּוֹ בְּשָׂרׁוֹ חַי וְטָמֵא:
יד וביומא דאתחזי בה בסרא תיא יהי
מסאב:

ש"י וביום הראות בו בשר חי • אם צמחה בו מחיה, הרי כבר פרש שהמחיה סימן טמאה? ! (ש"י) אלא
הרי שהיה הנגע באחד מעשרים וארבעה ראשי אברים שאין מטמאין משום מחיה לפי שאין נראה הנגע
כלו כאחד ששופע אילף ואילף, וחזר ראש האבר ונתגלה שפועו על ידי שמן, כגון שהבריא ונעשה רחב
ונראית בו המחיה, למדנו הכתוב שתטמא. וביום • מה תלמוד לומר? ללמד, יש יום שאמה רואה בו

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

נגע (ששיעורו בגריס) נראה בהם
אלא בכמה ראיות, והנגע אינו מטמא
אלא אם בן אפשר לראותו בראיה
אחת, שנאמר (לעיל פסוק א) 'וראהו הכהן
וטמא אותו, ואחר כך חזר ראש
האבר ונתגלה שפועו על ידי שומן,
כגון שהבריא (השמין) ונעשה רחב,
ועתה נראית בו המחיה בראיה אחת,
באופן זה למדנו הכתוב שתטמא.
שבן לולא חידוש התורה היינו
אומרים, הואיל ובשעת צמיחת
המחיה לא היה נראה בראיה אחת,
שוב אינו מטמא אף בשחזור ונראה
בראיה אחת. לפיכך הוצרך הכתוב
ללמדנו, שאף שבתחילה לא היה
נראה בראיה אחת, מכל מקום ביום
הראות בו המחיה יטמא (ספרא) (רא"ש):
וביום. מה תלמוד לומר 'וביום'
ללמד שיש יום שאמה רואה בו
נגעים כדי לקבוע את דינם, ויש יום
שאינ אתה רואה בו נגעים, כדי שלא

כל עור הנגע' פירושו, את כל עור
האדם אשר בו הנגע (רא"ש מלבי"ם):
לכל מראה עיני הכהן. הדגיש
הכתוב 'לכל', כדי ללמד שכל מראה
עיני הכהן יהיו נתונות בנגע, פרט
לכהן שחשף מאורו - שחלשה
ראיתו, שפסול הוא מלראות נגעים,
אף שעדיין יש ביכולתו להבחין
במראות הנגעים (ספרא): תורה יג
(יד) וביום הראות בו בשר חי וטמא.
והלא אם צמחה בו מחיה, הרי כבר
פירש הכתוב שהמחיה סימן טומאה
הוא, ומה בא הכתוב ללמדנו בזה
עוד? אלא הרי שהיה הנגע באחד
מעשרים וארבעה ראשי אברים,
כגון ראשי אצבעות היד והרגל,
שהדין הוא שאין ראשי האברים
מטמאין משום מחיה - לפי שאין
נראה הנגע כולו כאחד, כי ראשי
האברים שמוחזקים הם ושופעין
(יורדים בשיפוע) אילף ואילף, אין

(יא) צִרְעַת נוֹשֶׁנֶת הוּא. זהו נתינת
טעם לכהן שהיא מטמא את הנגע
מבלי צורך בהסגרנו, כי המחיה סימן
הוא שמפה ישנה היא תחת המחיה,
וחבורה זו רק נראית בריאה
מלמעלה, לפי שהבריא הבשר באותו
מקום, ואולם תחיתה מלאה לחה.
וכדי שלא תאמר 'אדרבה, הואיל
ועלתה מחיה ונהפף לבשר חי ובריא
אטהרנה', על כן הוצרך הכתוב
לנתינת טעם זה, פי מתחת למחיה
צרעת נושנת היא, כדרך מפה ישנה
שהבשר מתחיל להבריא באמצעיתה,
ולפיכך - וטמאו הכהן, לא יסגרנו כי
טמא הוא' (ש"א): תורה יב
(יב) מֵרֹאשׁוֹ וְעַד רִגְלָיו. אין פירושו
מקצהו העליון של הנגע ועד קצהו
התחתון, אלא מראשו של האדם ועד
רגליו, וכמו שנאמר (בפסוק הבא) 'והנה
כסתה הצרעת את כל בשרו'. ומה
שנאמר קודם לכן וכסתה הצרעת את

וַיֵּשׁ יוֹם שְׂאִין אֶתָּה רוּאָה בּוֹ. מִכָּאן אָמְרוּ: חֶזֶן, נוֹתְנִין לוֹ כָּל שְׁבַעַת יְמֵי הַמְּשֻׁתָּה, לוֹ, וְלֹא צֻטְלִיתוּ, וְלִכְסוּתוֹ וְלִבְיָתוֹ. וְכֵן בְּרַגְלֵי, נוֹתְנִין לוֹ כָּל יְמֵי הַרְגְּלֵי.

~ נקודות משיחות קודש ~ על פי לקוטי שיחות חלק לז, עמוד 37 ואילך - מתוך 'לקראת שבת'

גְּדַר הַ"יוֹם שְׂאִין אֶתָּה רוּאָה בּוֹ"

וביום הראות בו בשר חי יטמא: (יג, יז)

אֵימָא בְּגִמְרָא (מועד קטן ז, ב): "וביום הראות בו, יש יום שאֲתָה רוּאָה בּוֹ, וַיֵּשׁ יוֹם שְׂאִין אֶתָּה רוּאָה בּוֹ. מִכָּאן אָמְרוּ, חֶזֶן שְׁנוּלֵד בּוֹ נִגְעָה, נוֹתְנִין לוֹ ז' יְמֵי הַמְּשֻׁתָּה כו', דְּבַרְיֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אֱמִיר, אֵינּוּ צָרִיךְ. הַרִי הוּא אוֹמֵר וְצִנְהָ הִכְהֵן וּפְנּוּ אֶת הַבַּיִת, אִם מִמְתִּינִים לוֹ לְדַבֵּר הַרְשׁוּת, כְּלִשְׁכּוֹן לְדַבֵּר מִצְוָה".

וְנִרְאָה, שְׁחִלּוּקִים רַבִּי וְרַבִּי יְהוּדָה בְּגִדְרֵי הַדִּין שְׂאִין רוּאִים נִגְעִים בְּיָמִים מְסוּיָמִים, דְּיֵשׁ לוֹמַר בְּשָׁנֵי אֹפְנִים: א. שְׁדוּחִים רְאִית הַנִּגְעָה לְיָמִים אַחֲרֵים. ב. שֶׁהוֹפְקֵנוּ יָמִים אֵלּוּ מְדִינֵי רְאִית נִגְעִים, וְלֹא חָלִים עֲלֵיהֶם כָּלֵל.

[וְהַנְּפָקָא מִינָהּ בֵּין שְׁנֵי הָאֹפְנִים הוּא, אִם עֵבֶר הִכְהֵן וְרָאָה אֶת הַנִּגְעָה בְּיָמִים אֵלּוּ, דְּאִם אוֹמְרִים שְׁדוּחִים אֶת רְאִית הַנִּגְעָה, הִנֵּה אִם לֹא דְחָה הִכְהֵן, וְרָאָה אֶת הַנִּגְעָה בֵּין כְּףֵי, הַרִי זֶה טַמְא. אִךְ אִם אוֹמְרִים כְּאֹפְנֵי הַבַּיִת, שֶׁהוֹפְקֵנוּ יָמִים אֵלּוּ מְדִינֵי רְאִית הַנִּגְעָה, הִנֵּה גַם אִם רָאָה אֶת הַנִּגְעָה, אֵין בְּכַף כְּלוּם].

וְזֶהוּ טַעַם הַמְּחֻלְקֵת בֵּין רַבִּי לְרַבִּי יְהוּדָה. דְּרַבִּי הַלּוּמֵד אֶת הַדִּין מִ"וְצִנְהָ הִכְהֵן וּפְנּוּ אֶת הַבַּיִת", מִשְׁמַע דְּסָבִירָא לִיהּ שֶׁהוּא בְּגִדְרֵי דְחִיָּה, שֶׁ"מִמְתִּינִים לוֹ" עַד שִׁוְצִיא אֶת כְּלָיו מִהַבַּיִת, וְדוּחִים אֶת רְאִית הַנִּגְעָה לְזָמַן מוֹה. מוֹה שְׂאִין-כֵּן לְרַבִּי יְהוּדָה הַלּוּמֵד מִהַפְּסוּק "וביום הראות בו" דְּ"יֵשׁ יוֹם שְׂאִין אֶתָּה רוּאָה בּוֹ", אֵין זֶה רַק שְׁדוּחִים אֶת רְאִית הַנִּגְעָה, אֲלֵא שְׂיִוִם זֶה הוֹפְקָה מִרְאִית נִגְעִים, וְלֹא חָלִים עֲלֵיו דִּינִים אֵלּוּ כָּלֵל.

(ויעוין במקור הדברים, שנתבארה שם לפי־זה מחלוקת רבי ורבי יהודה, אם ממתנינים גם לדבר הרשות).

טו וַיִּחַזְזוּ כִּהְנֵא יֵת בְּסָרָא חִיָּא וְיִסְאֲבִנָּה בְּסָרָא חִיָּא מְסָאָב הוּא סְגִירוֹת הוּא:

(טו) וְרָאָה הִכְהֵן אֶת־הַבֶּשֶׂר הַחַי וְטַמְאָו הַבֶּשֶׂר הַחַי

טַמְאָ הוּא צָרַעַת הוּא:

הַ"י" אֶצְרַעַת הוּא • הַבֶּשֶׂר הַחַי. בֶּשֶׂר, לְשׁוֹן זָכָר.

טז אוֹ כִּי יֵשׁוּב הַבֶּשֶׂר הַחַי וְנִהְפֶּךָ לְלֶבֶן וּבָא אֶל־הַכְּהֵן:

(טז) אוֹ כִּי יֵשׁוּב הַבֶּשֶׂר הַחַי וְנִהְפֶּךָ לְלֶבֶן וּבָא

אֶל־הַכְּהֵן:

יז וַיִּחַזְזוּהָ כִּהְנֵא וְהָא אֶתְהַפִּיף מִכְתָּשָׂא לְמַחְרוֹר וַיִּכְפִּי כִּהְנֵא יֵת מִכְתָּשָׂא דְכִי הוּא:

(יז) וְרָאָהּ הִכְהֵן וְהִנֵּה נִהְפֶּךָ הַנִּגְעָה לְלֶבֶן וְטַהַר

הִכְהֵן אֶת־הַנִּגְעָה מִחֹר הוּא: פ

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

טַמְאָ, אֶפִּילוּ כְּשֵׁיִשׁ בּוֹ כָּל סִימְנֵי הַטּוֹמְאָה (נִגְעִים פ"ג מ"ב, מועד-קטן ז) (רא"ם): תורה טו
(טו) צָרַעַת הוּא. מוּסָב עַל הַבֶּשֶׂר הַחַי הָאֱמֹר קוֹדֵם לְכֵן, וּכְלוּמַר **הַבֶּשֶׂר הַחַי**, הַרִי הוּא צָרַעַת. וּלְפִיכַךְ נֶאֱמַר 'צָרַעַת הוּא' בְּלְשׁוֹן זָכָר, כִּי 'בֶּשֶׂר' לְשׁוֹן זָכָר הוּא: תורה טו

לְנִגְעֵי בֵיתוֹ, שְׂאִין הִכְהֵן רוּאָה אֶת הַנִּגְעִים שְׁנִרְאוּ בָהֶם עַד לְאַחַר שְׁבַעַת יְמֵי הַמְּשֻׁתָּה, כְּדִי שְׂלֵא יִצְטַעַר בְּיָמֵי שְׁמֻחָתוֹ. וְכֵן כָּל אֶדָם שְׁנוּלֵד לוֹ נִגְעָה בְּגוּפוֹ אוֹ בְּבִגְדָיו אוֹ בְּבֵיתוֹ, **בְּרַגְלֵי** (בְּחַג שֶׁל שְׁלֹשֶׁת הַרְגְּלִים), **נוֹתְנִין לוֹ כָּל יְמֵי הַרְגְּלֵי**, וְאֵינּוּ נִרְאָה אֲצֵל הִכְהֵן אֲלֵא לְאַחַר הַחֵג. שְׂכָל זָמַן שֶׁהִכְהֵן לֹא רָאָהוּ וְטַמְאָ אוֹתוֹ אֵין הַנִּגְעָה

לְהִבִּיא אֶת הַמְּנוּגָע לְכָלֵל טוֹמְאָה. **מִכָּאן אָמְרוּ: חֶזֶן שְׁנוּלֵד בּוֹ נִגְעָה, נוֹתְנִין לוֹ כָּל שְׁבַעַת יְמֵי הַמְּשֻׁתָּה,** וְאֵין הִכְהֵן רוּאָה אֶת הַנִּגְעָה עַד לְאַחַר שְׁבַעַת יְמֵי הַמְּשֻׁתָּה, כְּדִי שִׁיִּשְׁאֵר הַחֶזֶן בְּטַהֲרָתוֹ בְּיָמֵי שְׁמֻחָתוֹ. וְהַיָּמִים הַלְלוּ נוֹתְנִים לְחֶזֶן, הֵן לוֹ - לְנִגְעֵי גִיפוֹ, וְהֵן לְאֲצֻטְלִיתוֹ (גְּלִימָתוֹ) וְלִכְסוּתוֹ - לְנִגְעֵי בְּגָדָיו, וְהֵן לְבֵיתוֹ -

♦ יום שלישי כ"ג אדר ב' ♦

(יה) **וּבִשְׁנֵי יָמֵי הַיָּמִים הַשְּׁחִינִים בֹּרְעוּ שְׁחִין וְנִרְפָּא:** יח ובקרא ארי יהי בה במשכה שחנא ויתפסי:

כ"ג אדר ב' • שחין (חולין ט) • לשון חמום, שנתחמם הבשר בלקוי הבא לו מחמת מכה, שלא מחמת האור. ונרפא • השחין העלה ארוכה, ובמקומו עלה נגע אחר.

(יט) **וְהָיָה בַּמָּקוֹם הַשְּׁחִין שְׂאֵת לְבָנָה אוּ בַהֲרַת לְבָנָה אֲדַמְדָּמַת וְנִרְאָה אֶל־הַפֶּה:** יט ויהי באתר שחנא עמקא חורא או בהרא חורא סמקא ויתפזי לכהנא:

כ"ג אדר ב' • או בהרת לבנה אדמדמת • שאין הנגע לבן חלק, אלא פתוף ומערב בשני מראות - לבן ואדום.

(כ) **וְרָאָה הַפֶּה וְהִנֵּה מִרְאָה שְׁפֵל מִן־הָעוֹר וְשַׁעֲרָה הַפֶּה לָבֵן וְטַמְאָו הַפֶּה נִגְע־צָרְעַת הוּא בְּשַׁחִין פְּרָחָה:** כ ויתפזי כהנא והא מחזקה מפיך מן משכא ושערה אתהפיך למחור ויסאבינה פהנא מכמש סגירותא היא בשחנא סגיאת:

כ"ג אדר ב' • מראה שפל • ואין ממש שפל, אלא מתוף לבנינותו הוא נראה שפל ועמוק כמראה חמה עמוקה מן הצל.

(כא) **וְאִם יִרְאֶנָּה הַפֶּה וְהִנֵּה אֵין־כָּה שַׁעַר לָבֵן וְשַׁפְּלָה אֵינְנָה מִן־הָעוֹר וְהִיא כְּהָה וְהַסְגִּירוֹ הַפֶּה שְׁבַעַת יָמִים:** כא ואם יחזנה פהנא והא לית בה שער חור ומפיכא ליתקה מן משכא והיא עמא ונסגרנה פהנא שבועא יומין:

(כב) **וְאִם־פָּשָׂה תִפְשָׂה בְּעוֹר וְטַמְאָ הַפֶּה אִתּוֹ נִגַּע הוּא:** כב ואם אוספא תוסף במשכא ויסאב פהנא יתה מכמשא היא:

כ"ג אדר ב' • נגע הוא • השאת הזאת או הבהרת.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

שפלי ואין ממש שפל, אלא מתוף לבנינותו הוא נראה בעיני האדם כאילו שפלי ועמוק הוא מן העור שמוסיבו, כמראה חמה שהיא עמוקה מן הצל - כמראה מקום המואר מן החמה, שנוראה כאילו הוא עמוק מן המקום המוצל שעל ידו (ראה רש"י לעיל פסוק א) (משכיל): תורה כא (כב) נגע היא. מוסב על 'שאת' ובהרת' שהווכחו למעלה (פסוק יט), וכלומר, השאת הזאת או הבהרת - נגע היא. ולפיכך נאמר 'נגע היא' בלשון נקבה, על אף שנגע הוא לשון זכר (והכרחי): תורה כג

ובמקומו עלה נגע אחר - ועל מקום הקרום נהיה נגע של מראה לובן. אבל עור שלקה ועדיין לא התחיל להתרפא, ולא העלה קרום מלמעלה, אינו בכלל נגע טמא אף בשנהפך למראה נגע (ספרא) (אורח"מ): תורה יט (יט) או בהרת לבנה אדמדמת. שאין מראה הנגע לבן חלק לגמרי, אלא פתוף ומעורב הוא [פתוף = שם נרדף למעורב בלשון ארמין] בשתי מראות - לובן ואדום יחד: תורה כ (כ) מראה שפל מן העור. 'שפל' פירושו כמו 'עמוק' האמור למעלה (פסוק א). ולשון הכתוב מורה, כי רק 'מראה

(יה) שחין. לשון חמום הוא [וכן הוא בלשון חכמים (ימא נב) 'שנה שחונה' - שנה חמה]. ואיזהו שחין? כל שלקה העור ונתחמם (כמין דלקת), בין מחמת חולי וחום הגוף, ובין בשנתחמם הבשר בלקוי הבא לו מחמת מכה, כל שלא בא המכה מחמת האור (האש), הרי הוא בכלל שחין [אבל בשלקה ונתחמם העור מחמת האש, הרי הוא בכלל 'מכה' האמורה להלן (כד-כה)] (חולין ט) (מרא): ונרפא. כלומר, השחין העלה ארוכה - התחיל להתרפאות והעלה קרום,

(כג) **וְאִם־תַּחֲתֶיהָ תַעֲמֹד הַבְּהֵרֶת לֹא פָשְׂתָה צְרֶבֶת הַשָּׁחִין הוּא וְמֵהָרוּ הַכֹּהֵן: ׀**

כג וְאִם בְּאַתְרֶהָ קָמַת בְּהֵרֶתָ לֹא אוֹסֶפֶת רִשָּׁם שְׁחִנָּא הִיא וַיִּדְכְּנָה כֹּהֵנָא:

כ"ג < תַּחֲתֶיהָ • בְּמִקוּמָהּ • צְרֶבֶת הַשָּׁחִין • כְּתַרְגוּמוֹ 'רִשָּׁם שְׁחִנָּא', אֵינוֹ אֶלָּא רִשָּׁם הַחֲמוּם הַנֶּכֶר בְּבֶשֶׂר. כָּל "צְרֶבֶת" לְשׁוֹן רְגִיעָה, עוֹר הַנֶּרְגָע מִחֲמַת חֲמוּם, כְּמוֹ (יחזקאל כא א): "וְנִצְרְבוּ־בָהּ כָּל־פְּנִים". רִיטְרִי"ר בְּלַע"ז. צְרֶבֶת • רִיטְרִישְׁמַעֲנַ"ט בְּלַע"ז.

♦ יום רביעי כ"ד אדר ב' ♦

(כד) **אוּ בְשָׂר פִּי־יְהִיָּה בְּעוֹר מְכוֹת־אִשׁ וְהִיָּתָה מַחִית הַמְכוֹה בַּהֲרַת לְבָנָה אוֹ לְבָנָה:**

כד אוּ בְּסָרָא אָרִי יְהִי כְּמִשְׁפַּה כְּנֹאָה דְנִיר וְתֵהִי רִשָּׁם כְּנֹאָה בְּהָרָא תִּוְרָא סְמָקָא אוֹ תִּוְרָא:

כ"ד < מַחִית הַמְכוֹה • שְׁחִיטָה הַמְכוֹה נִהְפְּכָה לְבַהֲרַת פְּתוּכָה, אוֹ לְבָנָה חֲלָקָה; וְסִימְנֵי מְכוֹה וְסִימְנֵי שָׁחִין שְׁוִים הֵם. (חולין ט) וְלָמָּה חֲלָקֵן הַכְּתוּב? לומר, שְׂאִין מְצַטְרְפִין זֶה עִם זֶה: נולד חֲצִי גָרִיס בְּשָׁחִין וְחֲצִי גָרִיס בְּמְכוֹה, לֹא יִדוֹנוּ בְּגָרִיס.

(כה) **וְרָאָה אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נֶהְפֵּד שֶׁעַר לָבָן בַּבְּהֵרֶת וּמֵרָאָה עֵמֶק מִן־הָעוֹר צָרַעַת הוּא בְּמְכוֹה פְּרָחָה וְטִמָּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נִגַּע צָרַעַת הוּא:**

כה וְיִחַזְזִי תְּמָה כֹּהֵנָא וְהָא אֶתְהַפִּיד שֶׁעַר תִּוְרָא בְּבַהֲרֶתָּ וּמִחֲזִיָּה עֵמִיק מִן מִשְׁפָּא סְגִירוּתָא הִיא בְּכֹוָה סְגִיָּה וְיִסָּאב תְּמָה כֹּהֵנָא מִכְּתַשׁ סְגִירוּתָא הִיא:

(כו) **וְאִם יִרְאֶנָּה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה אֵין־בַּבְּהֵרֶת שֶׁעַר לָבָן וְשִׁפְלָה אֵינָנָה מִן־הָעוֹר וְהוּא כֹּהֵן וְהַסְּגִירוֹ הַכֹּהֵן שְׁבַעַת יָמִים:**

כו וְאִם יִחַזְנָה כֹּהֵנָא וְהָא לִית בַּבְּהֵרֶתָּ שֶׁעַר תִּוְרָא וּמִכִּיכָא לִיתְהָא מִן מִשְׁפָּא וְהִיא עֵמִיא: וְיִסְגְּרָנָה כֹּהֵנָא שְׁבַעַת יוֹמִין:

רש"י כפשוטו - מהדרות לשם

שֶׁהַתְּחִיל לְהִתְרַפֵּא וְעַד־יִין לֹא נִתְרַפֵּא לְגַמְרֵי, וְכְמוֹ לְגַבֵּי שָׁחִין (ראה רש"י לעיל פסוק יח) (ש"ע א).

וְסִימְנֵי נִגַּע שֶׁל מְכוֹה, וְסִימְנֵי נִגַּע שֶׁל שָׁחִין, שְׁוִים הֵם הֵן בְּסִימְנֵי הַטּוֹמְאָה וְהֵן בְּסִימְנֵי הַטְּהָרָה, וְלָמָּה חֲלָקֵן הַכְּתוּב לְשִׁתֵּי פְּרָשִׁיּוֹת, וְלֹא צָרְפָם יחד: וְבֶשֶׂר כִּי יִהְיֶה בּוֹ בְּעוֹרוֹ שָׁחִין אוֹ מְכוֹת אִשׁ? לומר שְׁחִיטָה שִׁיעוֹר מִשָּׁחִין וְחֲצִי שִׁיעוֹר מִמְכוֹה אֵין מְצַטְרְפִין זֶה עִם זֶה, לְפִי שֶׁהֵם מֵינֵי נִגְעִים שׁוֹנִים. וְכַגּוֹן אִם נולד בְּאֶדָם חֲצִי גָרִיס בְּשָׁחִין וְחֲצִי גָרִיס בְּמְכוֹה, זֶה אֶצֶל זֶה, לֹא יִדוֹנוּ יחדִיו לְהַחֲשֵׁב כְּשִׁיעוֹר גָרִיס שֶׁלם [שִׁיעוֹר נִגַּע טָמֵא הוּא 'כְּגָרִיס' (חֲצִי פוֹל), וְהוּא מְקוּם מְרוּבָע בְּעוֹר כְּדִי צְמִיחַת שְׁלִשִׁים וְשֵׁשׁ שְׁעֵרוֹת] (חולין ט) (רא"ם): תורה כה

בַּהּ כָּל פְּנִים' (יחזקאל כא א) [נבואת פורענות על חורבן בית־המקדש, פי מחוס האש שיצית בו הקב"ה יצטלקו פני כל האנשים], רִיטְרִי"ר בְּלַע"ז (הזכרון, מלבי"ם):

צְרֶבֶת. רִיטְרִישְׁמַעֲנַ"ט בְּלַע"ז (כיווץ): תורה כד

(כד) מַחִית הַמְכוֹה. 'מַחִית' הוּא מִלְשׁוֹן בְּרִיאֹת וְהַחֲלָמָה, שְׁחִיטָה בְּלַע"ז (ראה רש"י לעיל פסוק י, כְּלוֹמַר, הַמְכוֹה בְּהַחֲלָמָתָהּ. וּפִירוּשׁ הַכְּתוּב יְהִיָּתָה מַחִית הַמְכוֹה בַּהֲרַת לְבָנָה אֲדַמְדָּמַת אוֹ לְבָנָה - בְּשִׁחִיתָה (כְּשֶׁהִכְרִיָּאָה) הַמְכוֹה נִהְפְּכָה מִרְאִיתָה לְבַהֲרַת פְּתוּכָה - לְמַרְאֵה מְעוֹרָב שֶׁל לוֹבֵן וְאוֹדָם, אוֹ לְבָנָה חֲלָקָה - לוֹבֵן גָּמוּר בְּלֹא עִירוּב מְרָאָה אַחֵר. וְכֹּא הַכְּתוּב לְלַמְדוֹ, שְׂאִינוֹ נִגַּע טָמֵא אֶלָּא בְּאֶשֶׁר נִהְפֵּךְ לְמַרְאֵה נִגַּע בְּזִמְן

(כג) תַּחֲתֶיהָ. פִּירוּשׁוֹ: בְּמִקוּמָהּ. כְּלוֹמַר, שְׁעַד־יִין עוֹמְדָת הִיא תַּחַת מְקוּמָהּ וְלֹא הִתְפַּשְׂטָה [כְּמוֹ: 'שָׁבוּ אִישׁ תַּחֲתָיו אֶל יְצֵא אִישׁ מִמְקוֹמוֹ' (שמות טו, כט)] (תמורה כג) (רש"י שם):

צְרֶבֶת הַשָּׁחִין. כְּתַרְגוּמוֹ בְּאוּנְקְלוֹס: 'רוֹשָׁם שִׁחִנָּא'. כְּלוֹמַר, מִכִּי־יִין שֶׁלֹּא הִתְפַּשְׂט הִנְגַע, הָרִי שְׂאִינוֹ אֶלָּא רוֹשָׁם הַחֲמוּם הַנֶּכֶר בְּבֶשֶׂר - מְרָאָה הַבְּהֵרֶת אֵינוֹ אֶלָּא מִצְלַקַת הַנֶּגְרָמַת מִהִתְיַבְּשׁוֹת וְהִצְטַמְּקוֹת הָעוֹר שֶׁלָּקָה מִן הַחֹם, וְאֵין זֶה בְּכֹלל נִגַּע טָמֵא. וְלְפִיכֵךְ, בְּשׁוּנָה מִנְּגַעֵי הָעוֹר, אֵין בָּהּ דִּין הַסֵּגֵר שְׁנִית, הוּאִיל וְכֵךְ הוּא טָבַע הַשָּׁחִין לְהַעֲלוֹת צִלְקָתוֹ. וּמוֹטִיף רש"י: כָּל לְשׁוֹן 'צְרֶבֶת' הָאֵמֹר בְּמִקְרָא, הוּא לְשׁוֹן רְגִיעַת עוֹר - הַתְּכוּיָצוֹת שֶׁל עוֹר, הַנֶּרְגָע מִחֲמַת חֲמוּם - הַמְצַטְמֵק מִחֲמַת חֹם, כְּמוֹ: וְנִצְרְבוּ

כז וַיִּחַזְנֶה כִּהְנָא כְּיֻמָּא שְׂבִיעָאָה אַם אוֹסְפָא תוֹסֵף כְּמִשְׁפָּא וַיִּסָּאב כִּהְנָא יְתָה מְכַתְּשָׁא סְגִירוּתָא הִיא :

כח וְאִם בְּאַתְרָהּא קָמַת בְּהִרְתָּא לֹא אוֹסְפַת כְּמִשְׁפָּא וְהִיא עֲמִיא עִמָּךְ כְּנֹאָה הִיא וַיִּדְכֶנָּה כִּהְנָא אַרְי רֶשֶׁם כְּנֹאָה הִיא :

(כו) וְרָאָהּ הִכְהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אִם־פָּשָׂה תִפְשָׂה בְּעוֹר וְטִמְא הִכְהֵן אֹתוֹ נִגַּע צִרְעַת הוּא:

(כח) וְאִם־תִּחַתְּיָהּ תַעֲמֹד הִפְהֵרַת לֹא־פָשְׂתָהּ בְּעוֹר וְהוּא כִּהָּה שְׂאֵת הַמְכוּנָה הוּא וְטִהְרוּ הִכְהֵן כִּי־צִרְבַת הַמְכוּנָה הוּא:

♦ יום חמישי כ"ה אדר ב' ♦

כט וַיִּגְבֵּר אוֹ אֲתַתָּא אַרְי יְהִי כִּה מְכַתְּשָׁא כְּרִישָׁא אוֹ כְּדָקָן :

(כט) וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בוֹ נִגַּע בְּרֹאשׁ אוֹ בְּזָקָן:

הש"י « בְּרֹאשׁ אוֹ בְּזָקָן • כִּי הַכְּתוּב לְחַלֵּק בֵּין נִגַּע שְׂבִמְקוֹם שְׂעִיר לְנִגַּע שְׂבִמְקוֹם בֶּשֶׂר, שָׁזָה סִימְנוֹ בְּשִׁעָר לְכֵן וְזֶה סִימְנוֹ בְּשִׁעָר צָהִב.

ל וַיִּחַזְזִי כִּהְנָא יְת מְכַתְּשָׁא וְהָא מְחֻזְזֵהִי עֲמִיק מִן מִשְׁפָּא וּבִיה שְׂעִיר סְמִיך דְעִדְקָא וַיִּסָּאב יְתָה כִּהְנָא נְתָקָא הוּא סְגִירוּת רִישָׁא אוֹ דְקָנָא הוּא :

(ל) וְרָאָהּ הִכְהֵן אֶת־הַנִּגַּע וְהִנֵּה מֵרֹאשׁוֹ עִמָּךְ מִן־הָעוֹר וּבוֹ שְׂעִיר צָהִב דָּק וְטִמְא אֹתוֹ הִכְהֵן נִתְקַ הוּא צִרְעַת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקָן הוּא:

הש"י « וּבוֹ שְׂעִיר צָהִב • שְׁנֵהֲפֵף שְׂעִיר שְׁחוֹר שָׁבוּ לְצָהִב. נִתְקַ הוּא • כִּי שְׂמוֹ שֶׁל נִגַּע (ת"כ) שְׂבִמְקוֹם שְׂעִיר.

לא וְאִרְאִי יַחֲזִי כִּהְנָא יְת מְכַתְּשָׁא נְתָקָא וְהָא לִית מְחֻזְזֵהִי עֲמִיק מִן מִשְׁפָּא וְשְׂעִיר אָפֶם לִית כִּה וַיִּסְבֵּר כִּהְנָא יְת מְכַתְּשָׁא נְתָקָא שְׂבִעַת יוֹמִין:

(לא) וְכִי־רָאָהּ הִכְהֵן אֶת־נִגַּע הַנֶּתֶק וְהִנֵּה אֵינִי מֵרֹאשׁוֹ עִמָּךְ מִן־הָעוֹר וְשְׂעִיר שְׁחוֹר אֵין בוֹ וְהַסְגִיר הִכְהֵן אֶת־נִגַּע הַנֶּתֶק שְׂבִעַת יָמִים:

הש"י « וְשְׂעִיר שְׁחוֹר אֵין בוֹ • הָא אִם הָיָה בוֹ שְׂעִיר שְׁחוֹר - טְהוֹר וְאֵין צְרִיף לְהַסְגֵר, שְׂשִׁעָר שְׁחוֹר - סִימְן טְהֵרָה הוּא בְּנִתְקִים, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר: "וְשְׂעִיר שְׁחוֹר צִמַּח־בוֹ וְגו'".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

פירושו שעל ידי הנגע נהפך שער שחור שבו לצהוב, אבל אם היה השער צהוב לפני שנראה הנתק אין זה סימן טוב מאד (ספרא) (גרי"א):
נתק הוא. כף שמו של נגע שבמקום שער - נתק, על שם שניתקו השערות ונשרו מחמת הנגע (באמ"ח, שם עולם, ועיין רמב"ן): תורה לא
(לא) ושער שחור אין בו. הא - מקלל זה אתה שומע, כי אם היה בו שער שחור הרי הוא טהור ואין צריך להסגור, לפי ששער שחור סימן טהרה הוא בנתקים, שהרי כשנראה

שבמקום בשר - נגע צרעת בעור, שזה - נגע במקום בשר - סימנו בשער לבן, וזה - נגע במקום שיער - סימנו בשער צהוב. כלומר, הנתק בראש ובזקן יצא מקללו, להקל עליו מצד אחד - שאין שער לבן מטמא בו, ולהחמיר עליו מצד אחר - ששער צהוב מטמא בו (ספרא ברייתא דר"י) (לשר"י): תורה ל
(ל) ובו שער צהוב. על אף שלא נאמר 'ושערה הפך צהוב', כמו בנגעים הבזקרים למעלה (ראה רש"י פסוק ג), מכל מקום משם אנו למדים שאף בנתק

(כט) בראש או בזקן. מידה היא בתורה דבר שהיה בכלל יוצא לטעון טוען אחר שלא פעננו, יצא להקל ולהחמיר, ונתקי הראש והזקן הם בכלל מידה זו, כי הראש והזקן בכלל עור ובשר האדם הם, והוציאם הכתוב מכללם לדונם בדין נתק, ששונה הוא במהותו ודינו משאר הנגעים, שאינו במקום בשר אלא במקום שיער, ואינו מטמא במראה לובן כנגע במקום בשר. ובכך הוציאם מן הכלל בא הכתוב לחלק בין נגע שבמקום שער - נתקי הראש והזקן, לנגע

לב ויחזי כהנא ית מכתשא ביומא שביעא
 והא לא אוסף נתקא ולא הוה בה שער סמק
 ומחזי נתקא לית צמיק מן משפא :

(לב) וראה הפתן את־הנגע ביום השביעי והנה
 לא־פשה הנתק ולא־היה בו שער צהב ומראה
 הנתק אין עמק מן־העור:

כ"ט - והנה לא־פשה וגו'. הא אם פשה, או היה בו שער צהב - טמא.

לג ויגלח סחרגי נתקא ודעם נתקא לא יגלח
 ויסגר כהנא ית נתקא שבועא יומין תננות :

(לג) והתגלח ואת־הנתק לא יגלח והסגיר הפתן
 את־הנתק שבועת ימים שנית:

כ"י - והתגלח. סביבות הנתק. ואת־הנתק לא יגלח. מניח שתי שערות סמוך לו סביב כדי שיהא
 נפר אם פשה, שאם פשה יעבור השערות ויצא למקום הגלוח.

לד ויחזי כהנא ית נתקא ביומא שביעא
 והא לא אוסף נתקא במשפא ומחזוהי
 ליתוהי צמיק מן משפא וידיפי תה כהנא
 ויצבע לבושהי וידפי :

(לד) וראה הפתן את־הנתק ביום השביעי והנה
 לא־פשה הנתק בעור ומראהו איננו עמק מן־העור
 וטהר אתו הפתן וכבס בגדיו וטהר:

לה ואם אוסף יוסף נתקא במשפא כתר
 דכותה :

(לה) ואם־פשה יפשה הנתק בעור אחרי טהרתו:

כ"ג - אחרי טהרתו. אין לי אלא פושה לאחר הפטור, מנין אף בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני?
 תלמוד לומר: "פשה יפשה".

לו ויחזוה כהנא והא אוסף נתקא במשפא
 לא יבקר כהנא לשער סמק מסאב הוא :

(לו) וראהו הפתן והנה פשה הנתק בעור לא־יבקר
 הפתן לשער הצהב טמא הוא:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

אם יגלח גם את המקום הסמוך לנתק,
 לא יהא ניכר אם פשה הנתק, שהרי
 אין מראה מיוחד לנתק מלבד נשירת
 השערות (נגעים פ"י מ"ה, ספרא) (חזקוני, משכ"ל):
 תורה לו
(לה) אחרי טהרתו. מלשון זה אין
 לי ללמוד שהוא טמא מוחלט, אלא
 כאשר פושה (מתפשט) הנתק לאחר
 הפטור - לאחר שפטרו הפתן
 מטומאתו וטהרו, אף מנין שהוא
 טמא מוחלט אף אם נתגלה שהתפשט
 בסוף ההסגר של שבוע ראשון ובסוף
 ההסגר של שבוע שני? תלמוד לומר
 'פשה יפשה', לרבות שאף אם
 התפשט בהסגר הראשון או השני הרי
 הוא טמא מוחלט (ספרא) (חזקוני, רא"ם):
 תורה לו

היה בו שער צהוב אף־על־פי שלא
 פשה, הרי הוא טמא מוחלט (רא"ם):
 תורה לג
(לג) והתגלח. יגלח את שער ראשו
 או יקנו סביבות הנתק, ואין צריך
 לגלח את כל שער ראשו או יקנו (מ"א,
 חו"א נגעים ז, טו):
ואת הנתק לא יגלח. והלא אין
 שערות במקום הנתק עצמו, שהרי נתק
 הוא נגע שנשרו בו השערות? אלא
 פירושו: ואת המקום הסמוך לנתק לא
 יגלח, כיצד? מניח שתי שערות סמוך
 לו סביב - משאיר היקף שתי שערות
 סביב הנתק ואינו מגלחם, כדי שיהא
 ניכר אחרי ההסגר אם פשה הנתק,
שאם יפשה, יעבור הנתק את מקום
 השערות ויצא למקום הגלוח. אבל

בו שער שחור אחרי ההסגר הרי הוא
 טהור, כמו שנאמר להלן (פסוק לו)
ישער שחור צמח בו נרפא הנתק
 טהור הוא, ואם בן כל־שכן הוא שאם
 היה בו שער שחור לפני ההסגר הנתק
 טהור (ספרא) (לש"ר): תורה לב
(לב) והנה לא פשה הנתק ולא היה
 בו שער צהב. וי"ו זה שבתיבת ו'לא'
 אינו וי"ו המחלק, שאין פירושו 'או לא'
 היה בו שער צהוב, אלא הוא וי"ו
 המוסף, שדווקא כאשר שני סימני
 טומאה אלו לא נתקיימו בו, שלא
 התפשט וגם לא היה בו שער צהוב, כי
 אז יש להסגירו שנית, הא - מכלל זה
 אתה שומע, שאם נתקיים בו אפילו
 סימן אחד מהם, כגון שפשה הנתק
 אף־על־פי שאין בו שער צהוב, או

(לז) **וְאִם־בְּעֵינָיו עָמַד הַנֶּתֶק וְשֹׁעַר שְׁחָר צִמַּח־בוֹ** **נִרְפָּא הַנֶּתֶק טָהוֹר הוּא וְטַהְרוּ הַכֹּהֵן: ם**

לז ואם כד יהוה קם נתקא ושער אכס צמח
בה אמסי נתקא דכי הוא וידכנה כהנא:

כ"ז « וְשֹׁעַר שְׁחָר • מִזֵּין אָף הִרְק וְהָאֵדָם שְׂאִינוּ צָהֹב? תִּלְמוּד לומר: "וְשֹׁעַר". וְלִשׁוֹן "צָהֹב" דומה לתבנית הַזֶּהָב, "צָהֹב", כְּמוֹ "זָהָב", אורפל"א בלע"ז. טהור הוא וטהרו הכהן. הא טמא שטהרו הכהן, לא טהור (מ"ק ז).

(לח) **וְאִישׁ אוֹ-אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בְּעוֹר־בְּשָׂרָם בַּהֲרַת בַּהֲרַת לְבָנָת:**

לח וגבר או אמתא ארי יהי במשך בסרהון
כהרן כהרן חרן:

כ"ז « בַּהֲרַת • בַּהֲרַת • חֲבַרְבוּרוֹת.

(לט) **וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהֵנִיחַ בְּעוֹר־בְּשָׂרָם בַּהֲרַת בַּהֲרַת לְבָנָת בַּהֲקָה הוּא פָּרַח בְּעוֹר טָהוֹר הוּא: ם**

לט ויחזי כהנא והא במשך בסרהון כהרן
עמזן חרן כהקא הוא סגי במשכא דכי
הוא:

כ"ז « בַּהֲרַת לְבָנָת • שְׂאִין לֶכֶן שְׁלֵהֵן עוֹ אֵלָא כֶּהָה. בַּהֲקָה • כְּמִין לֶכֶן הַנֶּרְאָה בְּבֶשֶׂר אָדָם אָדָם, שְׂקוּרִין רוֹשׁוֹ, בֵּין חֲבַרְבוּרוֹת אֲדָמִימוֹתוֹ, קְרוּי בַּהֲקָה, כְּאִישׁ עֹדֶשֶׁן שְׂבִין עֲדֻשָּׁה לַעֲדֻשָּׁה מִבְּהִיק הַבֶּשֶׂר בְּלֶכֶן צַח.

♦ יום שישי כ"ו אדר ב' ♦

(מ) **וְאִישׁ כִּי יִמָּרַט רֹאשׁוֹ קִרַּח הוּא טָהוֹר הוּא:**

מ וגבר ארי ימר שער רישה קרח הוא דכי
הוא:

כ"ז « קִרַּח הוּא טָהוֹר הוּא • טָהוֹר מִטְּמֵאֵת נִתְקִין, שְׂאִינוּ נִדוּן בְּסִימְנֵי רֹאשׁ וְזָקָן, שֶׁהֵם מְקוּם שְׁעָר, אֵלָא בְּסִימְנֵי נִגְעֵי עוֹר בֶּשֶׂר: בְּשֹׁעַר לֶכֶן, וּמַחְיָה וּפְשִׁיזוֹן.

רש"י כפשוטו - מהדרות לשם

בַּהֲקָה הוא. כלומר, אין זה מראה לוכן של נגע צרעת, אלא הוא כמו מראה לוכן הנראה בבשר אדם אדום, שקורין רש"י (אדמוני), שאותו מראה לוכן הנמצא בין חברבורות אדמימותו - בין הכתמים האדומים שלו, קרוי 'בהק', לפי שהוא מביק לעומת הכתמים האדומים, ופאיש עדשן - אדם שפניו מנומרים בכתמים אדומים קטנים הדומים למראה העדשה, שבין עדשה לעדשה מביק הבשר בלוכן צח, ובצמת אין בשרו לוכן כל כך. וכך גם בהפרות הכהות הלבנות, אין לוכן שלקחן עו כמו שהם נראים, אלא בוקה הוא (במ"ח): תורה מ

(מ) קרחת הוא טהור הוא. אין פירושו שאין נגעים נוהגים במקום קרחת, שהרי נאמר להלן (פסוק מ) 'וכי יהיה בקרחת... נגע לוכן אדומים וגו', אלא

פי שטומאת וטהרת הנגעים אין נקבעים אלא על פי כהן, מכל מקום אין הכהן יכול לטהרו רק אם יש בו סימני טהרה וטהור הוא, הא - מפלל זה אתה שומע, פי טמא שטהרו הכהן, על אף שהיו בו סימני טומאה, לא יהיה טהור בכך (ספרא) (רא"ם): תורה לח

(לח) כהרות בהרת לבנת. חברבורות - כתמים בהירים המנומרים בעור [כמו: 'דיהפק' כושי עורו ונמר כהרבורותיו' (ירמיה יג, כ) - וכי יוכל הכושי להפוך את צבע עורו משחור ללבן, או אם יוכל הנמר לשנות את צבע הכתמים בהירים שבעורו] ראה רש"י לעיל פסוק א: תורה לט

(לט) כהות לבנות. שאין מראה לוכן שלקחן עו וחקו, כאחד מארבעה מראות הלוכן האמורים למעלה (פסוק א), אלא מראה לוכן כהה יש לקחן (מ"א):

(לז) ושער שחור צמח בו נרפא הנתק טהור הוא. מנין שאף השיער הירוק והאדום, וכל מראה אחר שאינו צהוב, גם כן מטהרים את הנתק? תלמוד לומר 'ושער' - לרבות אף שיער בשאר מראות, ולא נקט הכתוב 'שחור' אלא כדי למעט שער צהוב (ספרא) (מלבי"ם). ולמה מראה 'צהוב' האמור בתורה דומה? לתבנית מראה הזהב, כי הצהוב האמור בתורה אינו הגון הנקרא בלשוננו צהוב, אלא הוא הדומה למראה הזהב (ספרא). ואף לשון 'צהוב' הוא כמו 'זהב', לפי שאותיות צד"י וז"ן מתחלפות לפעמים זו בזו [כמו 'ועקה' ו'צעקה' שמשמעותם אחת]. אורפל"א בלע"ז (צהבהב)

(במ"ח, לש"ר):

טהור הוא וטהרו הכהן. מפיון שנאמר וטהרו הכהן, מה תלמוד לומר 'טהור הוא'? ללמדנו כי אף-על-

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 93)

שאינו נדון בסמיני ראש וזקן . . אלא בסמיני נגעי עור בשור (רש"י יג, מ) אינו מפרש שבא ללמד ש"ימרט ראשו" אינו מטמא. ונמוקו עמו: על "נתק הוא" מפרש רש"י "כף שמו של נגע שבמקום שער", היינו שהנגע אינו נוצר מנשירה וזקא (ודלא פהרמב"ן, שפכת "שנתק משם השער", היינו שנגע בראש או בזקן ענינו נשירת שער). ומפיון שנשירת שערות אינה נגע, אין סבא לומר ש"ימרט ראשו" הוא סמן טמאה, ואין צרך לשלל את זה; אלא הכתוב מלמד דינו של נגע שנולד במקום זה.

(מא) ואם מפאת פניו ימרט ראשו גבחה הוא טהור מא ואם מלקבל אפוהי יתר שער רישה גלוש הוא דכי הוא : הוא :

ה"י ואם מפאת פניו • משפוע קדקד כלפי פניו, קרוי "גבחת", ואף הצדעין שמכאן ומכאן בכלל, ומשפוע קדקד כלפי אחוריו קרוי "קרחת".

(מב) וכי יהיה בקרחת או בגבחת נגע לבן אדמדם צרעת פרחת הוא בקרחתו או בגבחתו: מב וארי יהי בקרחתה או בגלושותה מכמש חור סמוק סגירות סגיא היא בקרחתה או בגלושותה :

ה"י נגע לבן אדמדם • פתוף. מנין שאר המראות? תלמוד לומר: "כמראה צרעת עור בשור" – כמראה הצרעת האמור בפרשת 'עור בשור': "אדם כי יהיה בעורו בשור". ומהו אמור בו? שמשמא בארבע מראות ונדון בשני שבועות, ולא כמראה צרעת האמור בשחין ומכוה, שהוא נדון בשבוע אחד, ולא כמראה נחקין של מקום שער, שאין מטמאין בארבע מראות: שאת ותולדתה, בהרת ותולדתה.

(מג) וראה אתו הכהן והנה שאת הנגע לבנה אדמדות בקרחתו או בגבחתו כמראה צרעת עור בשור: מג ויחזי יתה פהנא והא עמיק מכמשא חורא סמקא בקרחתה או בגלושותה כמחזי סגירותא משוף בסרא :

רש"י כפשוטו - מהדרות לשם

(מג) כמראה צרעת עור בשור. לא בא הכתוב ללמד פי הקרח טהור הוא משומאת נתקין, כלומר, שאם נולד נגע של מראה לובן בקרחתו אינו נדון בסמיני טומאה של נתק בראש וזקן, שהם שער צהוב ופשיזון (התפשטות הגודל), לפי שהם מקום שער, ומקום הקרחת אינו מקום שער, לכך אין נתק נוהג בו, אלא נידון הוא בסמיני טומאה של נגע עור בשור, שהם מחיה ופשיזון, לפי שמקום הקרחת נידון במקום עור בשור (ספרא ברייתא דר"י ר"א"ט גר"א, משמח"ק: תורה מא

(מא) ואם מפאת פניו ימרט ראשו גבחה הוא. אינהו גבחת ואינהו קרחת? כשנשרו השערות משפוע קדקד כלפי פניו - מן החלק העליון של גובה הראש לצד פניו, הרי זה קרוי 'קרחת' (ספרא) 'קיא, וראה רש"י להלן פסוק נד: תורה מב

(מב) נגע לבן אדמדם. כלומר, מראה פתוף - מעורב בשני המראות, לובן ואדום יחד. ומנין לרבות בקרחת ובגבחת נגע של שאר המראות האמורים בנגע עור הבשור (לעיל פסוק ה), שהרי לא הזכיר הכתוב בקרחת ובגבחת אלא מראה 'לבן אדמדם' ומראה 'שאת' (בפסוק הבא)? תלמוד לומר 'נגע', לרבות כל נגע של אחד מארבעה מראות הלובן, שאף בקרחת ובגבחת הם מטמאים (ספרא) 'קיא'; תורה מג

בא הכתוב ללמד פי הקרח טהור הוא משומאת נתקין, כלומר, שאם נולד נגע של מראה לובן בקרחתו אינו נדון בסמיני טומאה של נתק בראש וזקן, שהם שער צהוב ופשיזון (התפשטות הגודל), לפי שהם מקום שער, ומקום הקרחת אינו מקום שער, לכך אין נתק נוהג בו, אלא נידון הוא בסמיני טומאה של נגע עור בשור, שהם מחיה ופשיזון, לפי שמקום הקרחת נידון במקום עור בשור (ספרא ברייתא דר"י ר"א"ט גר"א, משמח"ק: תורה מא

(מא) ואם מפאת פניו ימרט ראשו גבחה הוא. אינהו גבחת ואינהו קרחת? כשנשרו השערות משפוע קדקד כלפי פניו - מן החלק העליון של גובה הראש לצד פניו, הרי זה קרוי 'קרחת' (ספרא) 'קיא, וראה רש"י להלן פסוק נד: תורה מב

(מב) נגע לבן אדמדם. כלומר, מראה פתוף - מעורב בשני המראות, לובן ואדום יחד. ומנין לרבות בקרחת ובגבחת נגע של שאר המראות האמורים בנגע עור הבשור (לעיל פסוק ה), שהרי לא הזכיר הכתוב בקרחת ובגבחת אלא מראה 'לבן אדמדם' ומראה 'שאת' (בפסוק הבא)? תלמוד לומר 'נגע', לרבות כל נגע של אחד מארבעה מראות הלובן, שאף בקרחת ובגבחת הם מטמאים (ספרא) 'קיא'; תורה מג

בא הכתוב ללמד פי הקרח טהור הוא משומאת נתקין, כלומר, שאם נולד נגע של מראה לובן בקרחתו אינו נדון בסמיני טומאה של נתק בראש וזקן, שהם שער צהוב ופשיזון (התפשטות הגודל), לפי שהם מקום שער, ומקום הקרחת אינו מקום שער, לכך אין נתק נוהג בו, אלא נידון הוא בסמיני טומאה של נגע עור בשור, שהם מחיה ופשיזון, לפי שמקום הקרחת נידון במקום עור בשור (ספרא ברייתא דר"י ר"א"ט גר"א, משמח"ק: תורה מא

(מא) ואם מפאת פניו ימרט ראשו גבחה הוא. אינהו גבחת ואינהו קרחת? כשנשרו השערות משפוע קדקד כלפי פניו - מן החלק העליון של גובה הראש לצד פניו, הרי זה קרוי 'קרחת' (ספרא) 'קיא, וראה רש"י להלן פסוק נד: תורה מב

(מב) נגע לבן אדמדם. כלומר, מראה פתוף - מעורב בשני המראות, לובן ואדום יחד. ומנין לרבות בקרחת ובגבחת נגע של שאר המראות האמורים בנגע עור הבשור (לעיל פסוק ה), שהרי לא הזכיר הכתוב בקרחת ובגבחת אלא מראה 'לבן אדמדם' ומראה 'שאת' (בפסוק הבא)? תלמוד לומר 'נגע', לרבות כל נגע של אחד מארבעה מראות הלובן, שאף בקרחת ובגבחת הם מטמאים (ספרא) 'קיא'; תורה מג

(מד) אִישׁ־צָרוּעַ הוּא טָמֵא הוּא טָמֵא יִטְמְאֵנוּ הַכֶּהֱן בְּרֵאשׁוֹ נִגְעוֹ:

מד גבר סגיר הוא מסאב הוא סאבא יסאבנה
פנהא פרישה מכתשה:

כ"י < בראשו נגעו • אין לי אלא נתקין, מנין לרבות שאר המנגעים? תלמוד לומר: "טמא יטמאנו", לרבות את פלן. על פלן הוא אומר: "בגדיו יהיו פרמים וגו'".

(מה) וְהָצָרוּעַ אֲשֶׁר־בּוֹ הִנֵּנֶע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרָמִים וְרֵאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל־שָׁפֶם יַעֲטֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא:

מה וסגירא די בה מכתשא לבושהי יהון
מבזעין ורישה יהי פריע ועל שפם פאבלא
יתעטף ולא תסתאבון ולא תסתאבון יקרי:

כ"י < פרמים • קרועים. פרוע • מגדל שער. ועל־שפם יעטה • פאבל. שפם • שער השפתיים, גרינוץ בלע"ז. וטמא טמא יקרא • משמיע שהוא טמא, ויפרשו ממנו (מ"ק ה).

(מו) כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר הִנֵּנֶע בּוֹ יִטְמֵא טָמֵא הוּא בְּדָד יֵשֵׁב מַחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ: ׀

מו כל יומי די מכתשא בה יהי מסאב מסאב
הוא בלחודיהי ייתב מפרא למשריתא
מוחבה:

כ"י < בדד ישב • שלא יהיו שאר טמאים יושבים עמו. ואמרו רבותינו: מה נשתנה משאר טמאים לישב בדד? הואיל והוא הבדיל בלשון הרע בין איש לאשתו ובין איש לרעהו, אף הוא יבדל. מחוץ למחנה • חוץ לשלש מחנות (פסחים טז).

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

אחד של הסגר בלד, שאם לא נתגלו בו סימני טומאה אחרי ההסגר הראשון שוב אין הבהן מסגירו אלא מטהרו, ולא כמראה נתקין של מקום שער, שאין מטמאין דוקא בארבע מראות אלו: שאת ותולדתה, בהרת ותולדתה, אלא כל שינוי מראה אף פחות מארבע מראות אלו מטמא בנתקין (מ"א): תורה מד

(מה) פְּרִימִים. כלומר, בגדיו יהיו קרועים [פרימה' היא קריעה גדולה לקרעים רבים, ולפיכך נקט הכתוב לשון זה (שע"א ע"פ רש"י סוטה ט):] פרוע. לשון פריעה' האמור כאן אינו מלשון גילוי [כמו: 'ופרע את ראש האשה' (במדבר ה, יח)], אלא פירושו שיהיה מגודל שער, ולא יספר את שערו (מ"א):

באותו מחנה שהם משתלחים [טמא מת אינו משתלח אלא ממחנה שכינה, והזב משתלח אף ממחנה לזיה]. אלא המצורע משתלח גם ממחנה ישראל [אף מותר לו להיות יחד עם שאר מצורעים בשבתו מחוץ למחנה ישראל] (ספרא, פסחים טז) (מלבי"ם). ואמרו רבותינו: מה נשתנה המצורע משאר טמאים, שהחמירה עליו תורה לישב בדד מחוץ לכל שלש המחנות? לפי שהנגעים באים בעון לשון הרע, והואיל והוא הבדיל (הרחיק וגרם מחלוקת) בלשון הרע בין איש לאשתו ובין איש לרעהו, לפיכך אמרה תורה: אף הוא יבדל ויורחק מחברת אנשים, ובכך יענש מדה כנגד מדה (ערכין טז) (רש"י שם):

(מד) בְּרֵאשׁוֹ נִגְעוֹ. בפסוקים הבאים נאמרו הלכות הנהגת המצורע, וכדי שלא נטעה לומר כי דינים אלו נוהגים רק בנגע הקרחת והגבחת האמור קודם לכן, לפיכך הוסיף הכתוב לומר 'בראשו נגעו' לרבות את הנתק שהוא בראש האדם, שאף עליו אמורים להלן הלכות המצורע. אולם עדיין אין לי לתמוד מפאן אלא נתקין, מנין לרבות שאר המונגעים - נגעי עור הפשר, ושחין ומכוה, שאף עליהן אמורים הלכות המצורע? תלמוד לומר 'טמא יטמאנו', בכפל לשון. כדי לרבות את כולן, וללמדך, כי על פולן הוא אומר (פסוק מה) 'בגדיו יהיו פרומים וגו' (רא"ם, משכ"ל): תורה מה

ועל שפם יעטה. 'יעטה' הוא לשון פיסוי [כמו: 'עטה אור בשלמה' (תהלים קד, ג)]. וכלומר, עוטף את ראשו בצעיף בדרך האבל, ואת צידי הצעיף עוטף ומששלל סביב פניו למטה עד שפמו, ורק עיניו מגולות (ספרא, מ"ק טז) (ע"פ רמב"ם הל' אבל פ"ה ה"ט):

ועל שפם יעטה. 'יעטה' הוא לשון פיסוי [כמו: 'עטה אור בשלמה' (תהלים קד, ג)]. וכלומר, עוטף את ראשו בצעיף בדרך האבל, ואת צידי הצעיף עוטף ומששלל סביב פניו למטה עד שפמו, ורק עיניו מגולות (ספרא, מ"ק טז) (ע"פ רמב"ם הל' אבל פ"ה ה"ט):

שפם. הוא שער השפתיים. גרנוץ בלע"ז: וטמא טמא יקרא. משמיע לכולם שהוא טמא, ומוזהרים בכך שיפרשו ממנו (ספרא) (רש"י שבת טז): תורה מו

(מו) בְּדָד יֵשֵׁב. בא הכתוב ללמד בלשון זה, שלא יהיו שאר טמאים המשתלחים מחוץ למחנה, כגון זבים וטמאי מתים, יושבין עמו יחד,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 12 עמ' 39)

הואיל והוא הבדיל בלשון הרע . . אף הוא יבדל (רש"י יג, מז) כתב בספר 'מאור עינים': השם יתברך מקבל תענוג מכל אחד מישראל, אפילו מרשע גדול . . וכשמדבר לשון הרע על אחד מישראל, אפילו כשאומר אמת, הוא מבטל תענוג הבורא . . ומביא בו מדת עצבות כביכול . . ומהפך מענג לנגע. לכן שָׁכַרוּ מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה - נִגְעִים בְּאִים עָלָיו.

והתבגד פרייהיה בו נגע צרעת בבגד צמר או (מז) **והתבגד פשתים:**
מז ולבושא ארי יהי בה מכתש סגירו בלבוש צמר או בלבוש פתן:

או בשתי או בערב לפשתים ולצמר או בעור (מח) **או בכלמלאכת עור:**
מח או בשתי או בערבא לכתנא ולעמרא במשפא או בכל עביד משף:

לפשתים ולצמר. של פשתים, או של צמר. או בעור. זה עור שלא נעשה בו מלאכה. או בכלמלאכת עור. זה עור שנעשה בו מלאכה.

והיה הנגע ירקרק או אדמדם בבגד או בעור או בשתי או בערב או בכלמלאכת עור נגע צרעת הוא והראה אתהפהו:
מט ויהי מכתשא ירוק או סמוק בלבושא או במשפא או בשתי או בערבא או בכל מאן דמשף מכתש סגירוהא הוא ויתחזי לכהנא:

ירקרק. ירק שבירקין. אדמדם. אדם שבאדמים.

וראה הפהו אתהנגע והסגיר אתהנגע שבעת ימים:
נו ויתחזי כהנא ית מכתשא ויסגר ית מכתשא שבעת יומין:

וראה אתהנגע ביום השביעי פריפשה הנגע בבגד או בשתי או בערב או בעור לכל אשר יעשה העור למלאכה צרעת ממארת הנגע טמא הוא:
נא ויתחזי ית מכתשא ביומא שביעא ארי אוסף מכתשא בלבושא או בשתי או בערבא או במשפא לכל די יתעבד משפא לעבידא סגירות מחזרא מכתשא מסאב הוא:

צרעת ממארת. לשון "סלון ממאיר" (יחזקאל כח) פויינט"ש בלע"ז. ומדרשו: 'תן בו מארה, שלא תהנה הימנו'.

רש"י כפוטו - מהדרת לשם

ביותר מכל גווי האודם (ספרא): תורה נ
(נא) צרעת ממארת. 'ממארת' הוא
מלשון 'סילון ממאיר' (יחזקאל כח, כד) -
מין קוץ הדוקר ומכאיב, **פויינט"ש**
בלע"ז (דוקר), ועל שם שהצרעת
מקלקלת את הבגד ומכאיבה בך את
בעל הבגד, כינה אותה הכתוב 'צרעת
ממארת' (רש"י שם, הוכרז). ולפי **מדרשו**
הוא לשון קללה של חסרון, ללמד
שהבגד אסור בהנאה, וכלומר, **תן בו**
מארה שלא תהנה הימנו (ספרא): תורה
נב

מעובד ככל אינו מטמא בנגעים] (משכ"ל):
או בכל מלאכת עור. זה עור שנעשה בו מלאכה של קציצה וכדומה, ועשו ממנו כלי (משכ"ל):
תורה מט
(מט) ירקרק. כפל האותיות
האחרונות בא לחזק ולהדגיש את
משמעות התיבה, ופירושו, **ירוק**
שבירקין - מראה ירוק העו ביותר
מכל גווי הירוק (ספרא):
אדמדם. אדום שבאדומים - האדם

(מח) לפשתים ולצמר. פירושו: חוטי
שתי או ערב של פשתים או של
צמר. והלמד משמשת כאן בלשון
'של' [כמו: 'למי אתה' (בראשית לב, יח),
שפירושו 'של מי אתה']. והגוי' של
'ולצמר' הוא גוי' המחלק שפירושו 'או'
[כמו: 'זמבה אביו ואמו' (שמות כא, טו)]
רא"ם, במ"ח):
או בעור. זה עור מעובד שלא נעשה בו מלאכה כדי לעשות ממנו כלי, אלא נשאר עור חלק, ומשמש לשטיח או לכיסוי [אבל עור שאינו

נב ויִוִּקֵיד יָת לְבוּשָׁא או ית שְׁתִּיא או ית עֲרֵבָא בְּעֲמָרָא או בְּכִתְנָא או ית כָּל מֵאֵן דְּמִשְׁפָּךְ דִּי יְהִי בֵּה מִקְתְּשָׂא אַרְי סְגִירוֹת מִתְזַרְא הִיא בְּנוֹרָא תְתוּקָד :

(נב) וְשָׂרֵף אֶת־הַבְּגָד או אֶת־הַשְּׂתִי או אֶת־הָעֵרֶב בַּצֹּמֶר או בַּפְּשְׁתִּים או אֶת־כָּל־כְּלֵי הָעוֹר אֲשֶׁר־יְהִי בּוֹ הַנֶּגַע כִּי־צִרְעַת מִמְאֲרַת הוּא בְּאֵשׁ תִּשְׂרָף:

נכ"א < בַּצֹּמֶר או בַּפְּשְׁתִּים • שָׁל צֹמֶר או שָׁל פְּשְׁתִּים, זֶהוּ פְּשוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ: יְכוּל יָבִיא גְזֵי צֹמֶר וְאֲנִיצֵי פִשְׁתָּן וְיִשְׂרָפֶם עִמּוֹ? תְּלַמּוּד לומר: "הוא באש תשרף" – אינה צריכה דָּבָר אַחֵר עִמָּה. אִם־כֵּן, מַה תְּלַמּוּד לומר: "בַּצֹּמֶר או בַּפְּשְׁתִּים"? לְהוֹצִיא אֶת הָאֲמֵרוֹת שָׁבוּ, שֶׁהֵן מִמִּין אַחֵר (פסחים טו). אֲמֵרוֹת, לְשׁוֹן שְׁפָה, כִּמוֹ אֲמָרָא.

נג וְאִם יִחְזִי כִּהְנָא וְהָא לֹא אוֹסֵף מִקְתְּשָׂא כְּלָבוּשָׁא או כְּשִׁתִּיא או כְּעֲרֵבָא או כָּל מֵאֵן דְּמִשְׁפָּךְ :

(נג) וְאִם יִרְאֶה הַכֹּהֵן וְהֵנִיחַ לֹא־פָשָׁה הַנֶּגַע בְּבִגְדוֹ או בְּשִׁתִּי או בְּעֲרֵב או בְּכָל־כְּלֵי־עוֹר:

נד ויִפְקֹד כִּהְנָא ויִתְּרוֹן ית די בֵּה מִקְתְּשָׂא ויִסְגְּרָנָה שְׁבַעֲת יוֹמִין תִּנְגַּנּוּת:

(נד) וְצוּרָה הַכֹּהֵן וְכִבְּסוּ אֶת אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע וְהִסְגִּירוּ שְׁבַעֲת־יָמִים שְׁנִית:

נז"א < אֶת אֲשֶׁר־בוֹ הַנֶּגַע • יְכוּל מְקוֹם הַנֶּגַע בְּלִבְדוֹ? תְּלַמּוּד לומר: "אֶת אֲשֶׁר־בוֹ הַנֶּגַע". יְכוּל כָּל הַבְּגָד כִּלּוֹ טְעוֹן כִּבּוּס? תְּלַמּוּד לומר: "הַנֶּגַע". הָא כִּי־צִד? יְכַבֵּס מִן הַבְּגָד עִמּוֹ.

♦ שבת קודש כ"ז אדר ב' ♦

נה ויִחְזִי כִּהְנָא כְּתָר דְּתִירוֹ ית מִקְתְּשָׂא וְהָא לֹא שְׁנָא מִקְתְּשָׂא מִן כִּד הִנֵּה וּמִקְתְּשָׂא לֹא אוֹסֵף מִסָּאָב הוּא בְּנוֹרָא תוּקְדָנָה תְּכָרָא הִיא בְּשַׁחֲקִיּוּתָהּ או בְּמִדְּתוּתָהּ:

(נה) וְרָאָה הַכֹּהֵן אַחֲרָי הַכִּבְּסִים אֶת־הַנֶּגַע וְהֵנִיחַ לֹא־הִפִּיךְ הַנֶּגַע אֶת־עֵינָיו וְהִנֵּגַע לֹא־פָשָׁה טָמֵא הוּא בְּאֵשׁ תִּשְׂרַפְנוּ פַּחַתָּת הוּא בְּקִרְחָתוֹ או בְּגִבְחָתוֹ:

נז"א < אַחֲרֵי הַכִּבְּסִים • לְשׁוֹן הַעֲשׂוֹת. לֹא־הִפִּיךְ הַנֶּגַע אֶת־עֵינָיו • לֹא הִכְהָה מִמְרָאִיתוֹ. וְהַנֶּגַע לֹא־פָשָׁה •

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

ומתוּרָף לְשׁוֹן זֶה יְכוּל הֵייתִי לומר, כִּי מְקוֹם הַנֶּגַע בְּלִבְדוֹ טְעוֹן כִּיבּוּס – תְּלַמּוּד לומר כֵּאֵן 'אֶת אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע', לְלַמֵּד כִּי גַם הַבְּגָד אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע טְעוֹן כִּיבּוּס. וְאִמְנָם מִלְּשׁוֹן זֶה הָאֲמוּר כֵּאֵן, יְכוּל הֵייתִי לומר כִּי כָּל הַבְּגָד כִּלּוֹ טְעוֹן כִּבּוּס – תְּלַמּוּד לומר לְהִלְךְ 'הַכִּבְּסִים אֶת הַנֶּגַע', לְלַמֵּד כִּי הַנֶּגַע לְבִדּוֹ טְעוֹן כִּיבּוּס. הָא כִּי־צִד יִשׁ לְקַיִים אֶת שְׁנֵי הַכְּתוּבִים הַלְלוּ, שְׁלֹא יִכְחִישׁוּ זֶה אֶת זֶה? וְהִי יְכַבֵּס אֶת הַנֶּגַע וּמִקְצַת מִן הַבְּגָד עִמּוֹ – מְכַבֵּס גַּם אֶת מְקוֹם הַבְּגָד שֶׁסָּבִיב הַנֶּגַע, כְּדִי לְקַיִים 'אֶת אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע', אֲבָל כָּל הַבְּגָד אֵינוֹ טְעוֹן כִּיבּוּס, שְׁכֵן נֶאֱמַר 'הַכִּבְּסִים אֶת הַנֶּגַע' (ספרא) (גויא קצ"ט): תורה נה

ומאֲחֵר שְׁאִין צָרִיף לְשָׂרוּף אֶת הַבְּגָד בַּצֹּמֶר וּבַפְּשְׁתִּים, אִם־כֵּן מַה תְּלַמּוּד לומר 'בַּצֹּמֶר או בַּפְּשְׁתִּים' – לֹא הִיָּה הַכְּתוּב צָרִיף לְאֲמָרֶם בְּבִי"ת, וְכִף לֹא נִצְטַרֵף 'הִיא' לְמַעַט? אֲלֵא לְכִף נֶאֱמָרוּ בְּבִי"ת, כְּדִי לְהוֹצִיא אֶת הָאֲמֵרוֹת שָׁבוּ שֶׁהֵן מִמִּין אַחֵר – לְלַמֵּד שְׁאִין צָרִיף לְשָׂרוּף אֲלֵא אֶת עֵיקַר הַבְּגָד שָׁבוּ הַנֶּגַע, שֶׁהוּא מִצֹּמֶר וּפְשְׁתִּים, וְלֹא אֶת שְׁפִתֵי הַבְּגָד, שְׁאֵינָם מִמִּין הַבְּגָד (צֹמֶר או פְּשְׁתִּים), וְאֵינָם נֶאֱרָגִים עִם גּוֹף הַבְּגָד אֲלֵא בְּנִפְרָד. וּמוֹסִיף רש"י: 'אֲמֵרוֹת' לְשׁוֹן שְׁפָה הוּא, כִּמוֹ 'אֲמָרָא' בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי, שֶׁפִּירוּשׁוֹ, חֲתִיכַת בֵּד שְׁמוֹסִיפִים עַל שְׁפִתֵי הַבְּגָד לְבוֹי או לְחִיּוּק (ספרא) (כ"ב): תורה נג

(נב) בַּצֹּמֶר או בַּפְּשְׁתִּים. אֵינן פִּירוּשׁוֹ כְּמִשְׁמַעוֹ 'בְּתוּף' הַצֹּמֶר וְכו', אֲלֵא הַבִּי"ת מִתְּפָרֵשׁ כֵּאֵן כִּמוֹ 'שָׁל', וְכַלּוּמָה, בְּבִגְדוֹ שָׁל צֹמֶר או שָׁל פְּשְׁתִּים. זֶהוּ לְפִי פְּשוּטוֹ. וְאוּלָּם לְפִי מִדְּרָשׁוֹ, פִּירוּשׁוֹ 'בְּתוּף' כְּמִשְׁמַעוֹ. וְכִף דְּרָשׁוּ חו"ל אֶת הַכְּתוּב: מֵאַחֵר שֶׁנֶּאֱמַר 'וְשָׂרֵף אֶת הַבְּגָד... בַּצֹּמֶר או בַּפְּשְׁתִּים', יְכוּל הֵייתִי לומר שֶׁהַקְּפִידָה תוֹרָה שֶׁיָּבִיא גִּזְזֵי־צֹמֶר (חֲתִיכוֹת צֹמֶר גִּזּוֹ) וְאֲנִיצֵי פִשְׁתָּן (אֲגוּדוֹת שֶׁל פִּשְׁתָּן שְׁאֵינּוּ טְוִי) וְיִשְׂרָפֶם עִמּוֹ, כְּדִי לְקַיִים אֶת לְשׁוֹן הַכְּתוּב כְּמִשְׁמַעוֹ, שֶׁצָּרִיף לְשָׂרוּף אֶת הַבְּגָד 'בַּצֹּמֶר וּבַפְּשְׁתִּים' – תְּלַמּוּד לומר בְּהִמְשָׁךְ הַכְּתוּב: 'הִיא בְּאֵשׁ תִּשְׂרָף', לְלַמֵּדנוּ, כִּי הַבְּגָד הַמְּנוּגָע לְבִדּוֹ טְעוֹן שְׂרִיפָה, וְאֵינָה צָרִיכָה דְּבָר אַחֵר עִמָּה, כְּדִי לְשָׂרוּף אֶת הַבְּגָד.

לְשׁוֹן 'הַעֲשׂוֹת' – דְּבָר שֶׁנֶּעֱשָׂה בּוֹ

שמענו, שאם לא הפך ולא פשה, טמא. ואין צריך לומר לא הפך ופשה. הפך ולא פשה, איני יודע מה יעשה לו? תלמוד לומר: "והסגיר את הנגע", מכל-מקום, דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים וכו', כדאיתא בתורת פהנים, ורמזתיה כאן לישב המקרא על אפניו. פחתת הוא. לשון גמא, כמו (שמואל ב יז): "באחת הפחתים", כלומר שפלה היא, נגע שמראיו שוקעין. בקרחתו או בגפחתו. פתגומו: בשחיקותה או כחדותה. קרחתו. שחקים ישנים. ומפני המדרש שהצרך לגזרה שנה: מנין לפריחה בכגדים שהיא טהורה? נאמרה "קרחת וגפחת" באדם, ונאמרה "קרחת וגפחת" בכגדים. מה להלן פרח בכלו - טהור, אף כאן פרח בכלו - טהור, לכך אמו הכתוב לשון "קרחת וגפחת". ולענין פרושו ותרגומו, זהו משמעו: קרחת - לשון ישנים, וגפחת - לשון חדשים, כאלו נכתב באחריתו או בקדמותו, שהקרחת לשון אחרים והגפחת לשון פנים, כמו שכתוב: "ואם מפאת פניו וגו'", והקרחת, כל ששופע ויורד מן הקרקד ולאחריו, כף מפרש בתורת פהנים'.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

[כמו שנקמר (לעיל יב"ג) 'ואם פרוח תפרח הצרעת בעור... והנה כסתה הצרעת את כל בשרו, וטהר את הנגע, כלו הפך לכן טהור הוא',] אף כאן - בנגעי כגדים, אם פרח הנגע כבולו (בכל הפגד), הרי זה טהור. וכדי שנוכל לדרוש וללמוד גזירה-שנה זו, לכך אחז הכתוב לשון 'קרחת' וגפחת'. ומוסיף רש"י לבאר כי זהו משמעות לשון 'קרחת' וגפחת' גם לפי פשוטו: ואף לענין פירושו ותרגומו זהו משמעו: 'קרחת' לשון ישנים, וגפחת' לשון חדשים, ובאילו נכתב 'באחריתו או בקדמותו', לפי שה'קרחת' לשון אחרים היא, וה'גפחת' לשון פנים היא, שכן כאשר נשרו השערות מחצי הראש כלפי פניו, הרי זה גפחת, כמו שכתוב (לעיל פסוק מא) 'ואם מפאת פניו ימרט ראשו גבח הוא', ואילו ה'קרחת' היא כשנשרו השערות בראשו מאחוריו, בכל המקום ששופע ויורד מן הקרקד ולאחריו לצד העורף. כף מפורש בתורת פהנים (ראה רש"י לעיל פסוק מא), ולפיכך, בלשון מושאל, כינה הכתוב את הפגד הישן בלשון 'קרחת', שהוא מלשון 'אחרית' (שכן הוא בצד האחורי של האדם), וכלומר הישן באחרית הזמן; וכגד חדש כינה הכתוב 'גפחת', לפי שהוא מלשון 'קדמות' (שכן הוא בצד הפנים, הצד הקדמי), כלומר החדש בקדמות הזמן (רא"מ, א"ש): תורה נב

את עינו' פירושו 'לא הוכחה ממראיתו' (כמבואר בדיבור הקודם), ואין פירושו שלא הפך את מראהו מירקרק לאדמדום או להיפך (גריא, ש"ע, ש"א): פחתת היא. 'פחתת' לשון גומא היא, כמו: 'נחבא באחת הפחתים' (שמואל ב יז, ט) - נחבא באחד הבורות. וזוהי נתינת טעם על טומאת הנגע אף-על-פי שלא פשה, כי מכיון שלא הוכחה הנגע אחרי ההסגר השני, הרי שפחתת היא, כלומר, שפלה היא, והרי זה נגע שמראיו שוקעין בעומק הפגד, ואף שמבחוץ לא פשה הנגע, מבפנים ודאי פשה (ספרא) (ש"ע, מלבי"ם): בקרחתו או בגפחתו. פירושו פתגומו באונקלוס: 'בשחיקותיה או בחדותיה' - בכגד ישן ושחוק או בכגד בהיותו חדש. שכן 'קרחתו' פירושו, שחקים - בכגדים שחוקים, בלויים וישנים. ונקט הכתוב לשון זה, ולא אמר 'בישנים או בחדשים', מפני המדרש - כדי שנגרוש לשון זה, לפי שהוצרך ללמוד מפנו גזירה-שנה. וכך דרשו חכמים (סנהדרין פח): מנין לפריחה בכגדים - אם פרוחה הצרעת ונתפשטה בכל הפגד, לאחר שכבר טימא אותה הכהן, שהיא טהורה? לפי שנאמרה 'קרחת' וגפחת' בנגעי אדם (לעיל מ"ב, מ), ונאמרה 'קרחת' וגפחת' בנגעי בגדים, מכך למדנו להשוות את דינם זה לזה: מה להלן - בנגעי אדם, אם פרח הנגע כבולו וכיסה את כל עורו, הרי הוא טהור

שינוי על ידי פעולת אחרים, וכאילו נאמר: 'אחרי שעשאוהו מכובס': לא הפך הנגע את עינו. כלומר, לא הוכחה הנגע ממראיתו, אלא עדיין מראהו ירקרק או אדמדום. אבל אם הוכחה הנגע למראה אחר, הרי הוא טהור (גריא): והנגע לא פשה. מכתוב זה שמענו, שאם לא הפך הנגע את מראהו - מירקרק לאדמדום או להיפך - אלא עמד במראהו הראשון, ולא פשה, הפגד טמא, ואין צריך לומר שאם לא הפך ופשה הפגד טמא, שהרי יש בו סימן טומאה של פשוטו; אבל כאשר הפך את מראהו מירקרק לאדמדום או להיפך, ולא פשה, יודע מה יעשה לו, אם דינו כנגע חדש הואיל ונשתנה מראה הנגע, וטעון הסגר, או שאין זה נגע חדש הואיל ונשתנה למראה טמא, והרי הוא טמא וטעון שריפה - תלמוד לומר (לעיל פסוק א) 'וראה הכהן את הנגע והסגיר את הנגע', ולא נאמר 'והסגירו', אלא ייתר תיבת 'הנגע' בא לרבות, שמכל מקום - בכל אופן של נגע חדש הרי הוא טעון הסגר, וכשהפך הנגע ולא פשה נחשב כנגע חדש, דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים הפגד טמא וטעון שריפה. לפי שאינו נחשב כנגע חדש, כדאיתא בתורת פהנים. ומוסיף רש"י: ורמזתיה כאן לישב המקרא על אפניו, אף שלפי פשוטו של מקרא 'לא הפך הנגע

(נו) **וְאִם רָאָה הַפֶּהוּ וְהִנֵּה בַּתָּה הַנֶּגַע אַחֲרֵי הַפֶּסֶם אֹתוֹ וְקָרַע אֹתוֹ מִן־הַבֶּגֶד אוֹ מִן־הָעוֹר אוֹ מִן־הַשֶּׁטִּי אוֹ מִן־הָעֵרֶב:**

רש"י: « וְקָרַע אֹתוֹ • יְקַרַע מִקּוֹם הַנֶּגַע מִן הַבֶּגֶד וְיִשְׂרָפֵנוּ.

(נז) **וְאִם־תִּרְאֶה עוֹד בְּבִגְד אוֹ־בְשֵׁטִי אוֹ־בְעֵרֶב אוֹ בְּכָל־כְּלֵי־עוֹר פִּרְחַת הוּא בְּאֵשׁ תִּשְׂרָפֵנוּ אֵת אֲשֶׁר־בוֹ הַנֶּגַע:**

רש"י: « פִּרְחַת הוּא • דָּבָר הַחוּזֵר וְצוֹמֵחַ. בְּאֵשׁ תִּשְׂרָפֵנוּ • אֵת כָּל הַבֶּגֶד.

(נח) **וְהַבֶּגֶד אוֹ־הַשֶּׁטִּי אוֹ־הָעֵרֶב אוֹ־כָל־כְּלֵי הָעוֹר אֲשֶׁר תִּכְבֹּס וְסָר מֵהֶם הַנֶּגַע וְכַבֵּם שְׁנִית וְטָהַר:**

רש"י: « וְסָר מֵהֶם הַנֶּגַע • אִם כְּשֶׁכִּבַּסוּהוּ בַתְּחִלָּה עַל־פִּי כַהֵן, סָר מִמֶּנּוּ הַנֶּגַע לְגַמְרֵי. וְכַבֵּם שְׁנִית • לְשׁוֹן טְבִילָה. תִּרְגוּם שֶׁל 'כְּבוּסִין' שֶׁבְּפִרְשָׁה זֶה לְשׁוֹן לְבוּן: "וְיִתְחַזַּר". חוּץ מִזֶּה, שְׂאִינוֹ לְלַבּוֹן אֲלֵא לְטָבֵל, לְכַף תִּרְגוּמוֹ 'וְיִצְטַבַע'. וְכֵן כָּל כְּבוּסֵי בְּגָדִים שֶׁהֵן לְטְבִילָה, מִתְרַגְּמִין 'וְיִצְטַבַע'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוסי שיחות 1 עמ' 93)

לשון טבילה (רש"י יג, נח) אִפְשָׁר לְבַאֵר אֵת הַמִּטְרָה שֶׁל כְּבוּס זֶה בְּשֵׁנֵי פָּנִים. **א.** הַסֵּרֵת הַנֶּגַע, וּלְפִי זֶה מִשְׁמַעוּתָהּ – לְבוּן. **ב.** הַסֵּרֵת **טְמֵאת** הַנֶּגַע שֶׁהִתְפַּשְׁטָה בְּכָל הַבֶּגֶד, וְאִזּוּ מִשְׁמַעוּתָהּ – טְבִילָה. וּמִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר "וְכַבֵּם **שְׁנִית**" מִשְׁמַע שֶׁהוּא בָּא בְּהִמְשָׁךְ לְרֵאשׁוֹן וְיֵשׁ לָהֶם תֵּכֵן דּוּמָה. לְכֵן מְפָרֵשׁ לְשׁוֹן 'טְבִילָה', הֵינּוּ שֶׁשְׂנִיָּהֶם מִטְהַרִים אֵת הַבֶּגֶד: הַרֵאשׁוֹן מִסִּיר אֵת הַנֶּגַע, וְהַשְּׁנִי אֵת הַטְּמֵאָה. אֲךָ אִם הוּא לְשׁוֹן 'לְבוּן' – נִמְצָא שֶׁהִרְאשׁוֹן כֻּלָּל לֹא טָהַר אֵת הַבֶּגֶד, רַק הַשְּׁנִי.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הַרֵאשׁוֹן אַחֲרֵי הַקִּסָּר (לעיל נד-ה), אֵינּוּ אֲלֵא לְשֵׁם רְחִיצָה וְלִיבּוֹן לְהַסֵּרֵת הַנֶּגַע. וְכֵן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִתְרַגּוּם אוֹנְקֵלוֹס, שֶׁכֵּן הַתְּרַגּוּם שֶׁל כָּל לְשׁוֹנוֹת הַ'כְּבוּסִין' שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּפִרְשָׁה זֹה, הוּא לְשׁוֹן לִיבּוֹן – 'וְיִתְחַזַּר', לְפִי שְׂאִינָם אֲלֵא רְחִיצָה בְּמִים לְלַבּוֹן וּלְהַסִּיר אֵת כֶּתֶם הַנֶּגַע, חוּץ מִזֶּה – חוּץ מִן הַכְּבוּס הַשְּׁנִי הָאֲמוּר כָּאן, שְׂאִינוֹ לְשֵׁם לִיבּוֹן, שֶׁכֵּן כָּבַר סָר הַנֶּגַע בְּכִיבוּס הַרֵאשׁוֹן, אֲלֵא לְשֵׁם טְבִילָה הוּא, כְּדִי לְטַהֵרוֹ מִטּוֹמְאָתוֹ, לְכַף תִּרְגוּמוֹ 'וְיִצְטַבַע', שֶׁהוּא לְשׁוֹן טְבִילָה. וְכֵן כָּל כְּבוּסֵי בְּגָדִים שֶׁהֵן לְטְבִילָה מִתּוֹרַת מִיָּן 'וְיִצְטַבַע', כְּגוֹן: 'וְכַבֵּם בְּמִים' הָאֲמוּר לְהֵלֵן (טו, טז) שֶׁתִּרְגְּמוּ אוֹנְקֵלוֹס: 'וְיִצְטַבַע בְּמִיא', לְפִי שֶׁהוּא לְשֵׁם טְבִילָה (כ"א:). תּוֹרָה נֵט חֲסֵלַת פִּרְשַׁת תּוֹרִיעַ

וְלֹא עַל הַצִּרְעָת, לְלַמֵּד שֶׁצָּרִיף לְשָׂרוֹף אֵת כָּל הַבֶּגֶד, וְלֹא אֵת הַמְּקוֹם הַמְּנוּגָע בְּלֶבֶד (רֵאחַ רש"י לעיל פסוק נו) (מש"ת): תּוֹרָה נח
(נח) וְסָר מֵהֶם הַנֶּגַע. הַדְּגִישׁ הַכְּתוּב בְּלְשׁוֹן 'מֵהֶם', שְׂאִין הַבֶּגֶד טָהוֹר אֲלֵא **אִם כְּשֶׁכִּבַּסוּהוּ בַתְּחִלָּה עַל־פִּי כַהֵן סָר מִמֶּנּוּ הַנֶּגַע לְגַמְרֵי,** אֲבָל אִם עַל יְדֵי הַכְּבוּס סָר הַנֶּגַע מִמְּקוֹמוֹ וְנִרְאָה בְּמְקוֹם אַחֵר בְּבִגְד, וְכֵן אִם כִּיבְּסוּהוּ שְׂלֵא עַל־פִּי כַהֵן [כְּגוֹן שְׂכִיבֵס בְּגַד שְׁחֻזָּה וְנִרְאָתָה בּוֹ צִרְעַת פּוֹרְחַת, שְׂדִינּוּ בְּשָׂרִיפָה] וְסָר הַנֶּגַע לְגַמְרֵי, הַבֶּגֶד טְמֵא וְטַעוֹן שְׂרִיפָה (ספרא) (הוֹכְרוֹן):
וְכַבֵּם שְׁנִית. הַכְּבוּס הַשְּׁנִי הָאֲמוּר כָּאן, לְשׁוֹן טְבִילָה הוּא, לְטָהַר אֵת הַבֶּגֶד מִטּוֹמְאָתוֹ. אֲבָל 'אֲשֶׁר תִּכְבֹּס' הָאֲמוּר כָּאן לְפָנָיו, שֶׁהוּא הַכְּבוּס

(נו) וְקָרַע אֹתוֹ מִן הַבֶּגֶד. יְקַרַע אֵת מְקוֹם הַנֶּגַע מִן הַבֶּגֶד, וְיִשְׂרָפֵנוּ. וְאֲךָ שְׂלֵא הוֹכִיר כָּאֵן הַכְּתוּב דִּין שְׂרִיפָה, לְמִדִּים אֲנּוּ דָּבָר זֶה מִן הַנֶּאֱמָר לְהֵלֵן (פסוק נו) 'בְּאֵשׁ תִּשְׂרָפֵנוּ אֵת אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע', כִּי בִּיתוּר לְשׁוֹן 'אֵת אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע' [שֶׁכֵּן בְּשָׂרִיפַת כָּל הַבֶּגֶד הַכְּתוּב מְדַבֵּר שֶׁם (רֵאחַ רש"י שם)], כָּא הַכְּתוּב לְלַמֵּד שֶׁיֵּשׁ פְּעָמִים שֶׁצָּרִיף לְשָׂרוֹף רַק אֵת הַמְּקוֹם אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע, וְהֵינּוּ כְּאֲשֶׁר כִּתְּבָה הַנֶּגַע אַחֵר הַכְּבוּס, שֶׁהַמְּקוֹם הַמְּנוּגָע שְׂקוּרְעִים מִן הַבֶּגֶד טַעוֹן שְׂרִיפָה (ספרא) (נו"א): תּוֹרָה נו
(נז) פִּרְחַת הוּא. כְּאֲשֶׁר חֻזְרָה וְנִרְאָתָה הַצִּרְעַת בְּבִגְד [אַחֲרֵי שֶׁקָּרַע מִמֶּנּוּ אֵת הַמְּקוֹם הַמְּנוּגָע], הָרִי הוּא נִקְרָאת 'פִּרְחַת', וְהוּא לְשׁוֹן דָּבָר הַחוּזֵר וְצוֹמֵחַ: **בְּאֵשׁ תִּשְׂרָפֵנוּ.** נֶאֱמַר 'תִּשְׂרָפֵנוּ' בְּלְשׁוֹן וְכָר, לְפִי שֶׁהוּא מוּסָב עַל הַבֶּגֶד

(נט) זאת תורת נגע צרעת בנגד הצמר או הפשתים
או השתי או הערב או כל-כלי-עור לטהרו או
לטמא: פפפ

ס"ז פסוקים, בני"ה סימן. חסלת פרשת תזריע

נט דא אורייתא דמכתש סגירו בלבוש צמר
או כתנא או שתנא או ערבא או כל מאן
דמשה לדיפוייתה או לסאבותה: פ פ פ

ביאור על הפטרה מתוך החומשים
ע"פ שי למורא

הפטרה לפרשת תזריע לשמו"ת מלכים ב ד

מב ואיש בא מבעל שלשה ויבא לאיש האלהים לחם
בפורים עשרים לחם שערים וכרמל בצקלנו ויאמר תן
לעם ויאכלו: מג ויאמר משרתו מה אתן זה לפני מאה
איש ויאמר תן לעם ויאכלו פי כה אמר יהוה אכול
והותר: מד ויתן לפניהם ויאכלו ויותרו בדבר יהוה: ה
א ונעמן שר-צבא מלך-ארם היה איש גדול לפני אדניו
ונשא פנים פירכו נתן יהוה תשועה לארם והאיש היה
גבור חיל מצרע: כ וארם יצאו גדודים וישבו מארץ
ישראל נערה קטנה ותהי לפני אשת נעמן: ג ותאמר
אל-גברתה אחלי אדני לפני הנביא אשר בשמרון או
יאסף אתו מצרעתו: ד ויבא ויגד לאדניו לאמר כזאת
וכזאת דברה הנערה אשר מארץ ישראל: ה ויאמר
מלך-ארם לדבא ואשלחה ספר אל-מלך ישראל וילך
ויקח בידו עשר כפרי-כסף וששת אלפים זהב ועשר
חליפות בנדים: ו ויבא הספר אל-מלך ישראל לאמר
ועתה כבוא הספר הזה אליך הנה שלחתי אליך
את-נעמן עבדי ואספתו מצרעתו: ז ויהי בקרא מלך-
ישראל את-הספר ויקרע בגדיו ויאמר האלהים אני
להמית ולהחיות כיון שלח אלי לאסף איש מצרעתו פי
אך-דעו-נא וראו כי-מתאנה הוא לי: ח ויהי בשמע
אלישע איש-האלהים ביקרע מלך-ישראל את-בגדיו
עליה להחלל ולהלחם פי. ח וידע כי יש נביא בישראל, לא

מב) מבעל שלשה, שם מקום בדרום
הארץ. לאיש האלהים, לנביא אלישע. לחם
בפורים, לחם העשוי מקציר ראשון שנקצר
אחר העמר. עשרים לחם שעורים, והיו
במספר עשרים לחם מקמח שעורים. וכרמל
בצקלנו, ושבלים רבים ומלאים כפי שהם
עדון בקלפותיהם. "בצקלנו", בקלפתו ובכסויו.
פרוש אחר, "בצקלנו", מין שק שבו נשא
את הדברים שנקרו בפסוק. לעם, לתלמידים
שהיו עם הנביא אלישע. מג) מה אתן זה,
הלא מעט הוא. אכול והותר, כמה שהוכא
והיה די לאכל, ועוד יהיה מותר. א) איש
גדול וגו', בלומר, חשוב לפניו. ונשוא פנים,
והכל היו נושאים לו פנים לכבודו. כי בו
נתן ה' תשועה לארם, פי על ידו באה
תשועה לארם. גבור חיל מצרע, ומפני
צרעתו היה נמנע הרבה מללכת למלחמותיו,
והיה מצר על פי. ג) אחלי אדוני לפני
הנביא, אם בקשת אדוני תהיה לפני הנביא.
יאסף אותו מצרעתו, רפואת המצרע נקראת
אספה, לפי שבעודו בצרעתו הרי מושבו מחוץ
למחנה, וכאשר ירפא יאסף ויכנס אל המחנה.
ד) ויבא ויגד לאדניו, נעמן ספר הדבר
לפני המלך. ה) לך בא, הבה (התבונן)
ובוא אל הנביא. ספר, אגרת. ז) וקב, מטבעות
זהב. (להביא מנחה לנביא). ח) ועתה, לא
פרש הכתוב מה שכתב בראש האגרת, כי
מוכן שכתב כפי המנהג לפקדו בשלום, ובסוף
דבריו כתב "ועתה כבוא הספר וגו'." ואספתו
מצרעתו, בלומר, שהוא יצוה את הנביא
לאספו מצרעתו. ז) להמית ולהחיות, פי
אין מי שיוכל לרפא המצרע, אלא מי שבידו
להמית ולהחיות. ואחאב בהיותו רשע, לא
האמין בנביא, והשב שמלך ארם מתפונ שהוא
בעצמו ירפאהו. מתאנה הוא לי, פונתו למצא
למענד ארפא אותו, אלא למען קרשת ה'.

וַיִּשְׁלַח אֱלֹהֵי־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר לְמַה קָרַעַת בְּגָדֶיךָ יְבֹא־נָא אֵלַי
וַיֵּדַע כִּי יֵשׁ נְבִיא בְיִשְׂרָאֵל: ט וַיָּבֵא נַעֲמָן בְּסוּסָיו וּבְרֻכָּבוֹ
וַיַּעֲמֵד פֶּתַח־הַבַּיִת לְאַלְיָשָׁע: י וַיִּשְׁלַח אֵלָיו אֱלִישָׁע מִלֶּאֶדָּה
לֵאמֹר הֲלוֹךְ וּרְחַצְתָּ שִׁבְע־פְּעָמִים בַּיַּרְדֵּן וַיֵּשֶׁב בְּשַׂרְךָ לֶךְ
וַיִּטְהַר: יא וַיִּקְצֹף נַעֲמָן וַיִּלְךָ וַיֹּאמֶר הֲנֵה אֲמַרְתִּי אֵלַי | יַצֵּא
יָצֵא וַעֲמֵד וְקִרָא בְּשֵׁם־יְהוָה אֱלֹהָיו וְהֵנִיף יָדוֹ אֶל־הַמַּקּוֹם
וְאָסַף הַמַּצְרָע: יב הֲלֹא טוֹב אָמְנָה וּפְרָפֵר נְהַרְוֹת דְּמִשְׁק
מִכָּל מַיְמֵי יִשְׂרָאֵל הֲלֹא־אֶרְחַץ בָּהֶם וַיִּטְהַרְתִּי וַיִּפֶן וַיִּלְךָ
בַּחֲמָה: יג וַיִּגְשׂוּ עֲבָדָיו וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ אָכִי דָבָר גָּדוֹל
הַנְּבִיא דָבָר אֱלֹהִים הֲלוֹא תַעֲשֶׂה וְאַף כִּי־אָמַר אֱלֹהִים רַחֵן
וַיִּטְהַר: יד וַיֵּרֵד וַיִּטְבַּל בַּיַּרְדֵּן שִׁבְעַ פְּעָמִים כַּדָּבָר אֲשֶׁר
הָאֱלֹהִים וַיֵּשֶׁב בְּשָׂרוֹ כַּבָּשָׂר נָעַר קִטְנֵן וַיִּטְהַר: טו וַיֵּשֶׁב
אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים הוּא וְכָל־מַחְנֵהוּ וַיָּבֹא וַיַּעֲמֵד לִפְנֵי
וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא יָדַעְתִּי כִּי אֵין אֱלֹהִים בְּכָל־הָאָרֶץ כִּי
אִם־בְּיִשְׂרָאֵל וְעַתָּה קַח־נָא בְרָכָה מֵאֵת עֲבָדֶיךָ: טז וַיֹּאמֶר
חִי־יְהוָה אֲשֶׁר־עֲמַדְתִּי לִפְנֵי אִם־אֶקַּח וַיַּפְצֵר־בוֹ לְקַחַת וַיִּמָּאן: יז וַיֹּאמֶר נַעֲמָן וְלֹא יִתֶּן־נָא לְעֲבָדֶיךָ
מִשְׂאֵ צֶמֶד־פָּרָדִים אֲדָמָה כִּי לֹא־יַעֲשֶׂה עוֹד עֲבָדֶיךָ עֲלֶה וְנִבַּח לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים כִּי אִם־לַיהוָה:
יח לְדָבָר הַזֶּה יִסְלַח יְהוָה לְעֲבָדֶיךָ כִּבּוֹא אֲדֵנִי בֵּית־רַמּוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת שָׁמָּה וְהוּא | נִשְׁעַן עַל־יָדָיו
וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי בֵּית רַמּוֹן כַּהִשְׁתַּחֲוִיתִי בֵּית רַמּוֹן וַיִּסְלַח־נָא יְהוָה לְעֲבָדֶיךָ כַּדָּבָר הַזֶּה: יט וַיֹּאמֶר לוֹ לֶךְ
לְשָׁלוֹם וַיִּלְךָ מֵאֵתוֹ כַּבְּרַת אֶרֶץ:

הַפְטָרָה לַפְרֶשֶׁת תּוֹרִיעַ וּלְקִרְיָאָה כְּצִיבוֹר לְשֵׁמוֹת נִדְפְסָה בַעֲמוֹד קַעֵא

יא) אֵלַי יָצֵא וּגו', חֲשַׁבְתִּי שֶׁלְכַבּוֹדִי יָצֵא אֵלַי
וַיַּעֲמֵד לִפְנֵי, כְּדָרְךָ הַכְּבוֹד שְׁעוֹשִׂים כְּנִי אָדָם
לְשָׂרִים הַגְּדוֹלִים. וְלַעֲנִין הַרְפוּאָה, חֲשַׁבְתִּי שִׁיקְרָא
בְּשֵׁם ה' וַיּוֹנֵפֵךְ יָדוֹ אֶל מְקוֹם הַצְרָעַת לְהַשְׁפִּיעַ
שָׁם אֶת הַרְפוּאָה עַל פִּי גַם וְהַתְרַפָּא הַצְרָעַת.
יב) הֲלֹא טוֹב וּגו', כְּלוּמַר, כִּי שֶׂאִמֵר תִּנְבִּיא
שִׁירְחֵץ שִׁבְעַ פְּעָמִים בַּיַּרְדֵּן, אִם כֵּן נִרְאָה שֶׁאֲמַר
דְּכָרְיוֹ עַל דְּרַךְ רְפוּאָה מְכַעֲתִי, וְהֲלֹא כִּי־נָא אֵין
כַּדְּכָרְיוֹ מִמֶּשֶׁ, שְׁחֵרֵי נְהַרְוֹת דְּמִשְׁק טוֹבִים יוֹתֵר
מִכָּל מַיְמֵי יִשְׂרָאֵל, וְאַף עַל פִּי שִׁמְתִּמִּיד אֲנִי
לְהַתְרַחֵץ בָּהֶם לֹא הוֹעִילוֹ לִי לְהַטְהַר מַצְרָעַתִּי.
יג) אָכִי, כְּמוֹ "אֲדוּנִי". דְּכָר גָּדוֹל, דְּכָר טַרַח
גָּדוֹל. וְאַף כִּי אָמַר, וְכָל־שִׁבּוֹן שֶׁאֲמַר.
יד) וַיִּטְהַר, וְהַתְרַפָּא. טו) וַיַּעֲמֵד לִפְנֵי,
כַּעֲבָד לִפְנֵי הָאֲדוּן. כְּרַבָּה, מִנְחַת שְׁלוֹם. כְּמוֹ
קַח נָא אֶת בְּרַכְתִּי" (בְּרַאשִׁית ג,יא). יז) וְלֹא,
לְשׁוֹן בְּקִשְׁתָּה, כְּמוֹ "הֲלוֹא". מִשְׂאֵ צֶמֶד פָּרָדִים
אֲדָמָה, עֵפֶר מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעֲרֵי מִשְׂאֵ שֶׁל
שְׁנֵי פָּרָדִים. בְּשִׁבְלֵי לְמֵלֵא מִהֶם מִזְבַּח לְזִבְחַ עֲלֵיו
לֵה'. וְלֹא רָצָה לַעֲשׂוֹת כֵּן מִכָּלִי שֶׁהִנְבִּיא יִתֵּן לוֹ
רְשׁוּת לָזֶה. יח) בֵּית רַמּוֹן, בֵּית עֲבוּדָה וְרַחֵן
שֶׁשָּׁמָּה רַמּוֹן. וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי בֵּית רַמּוֹן, וְכַעֲל־
כְּרַחֵי אֲשַׁתְּחַוֶּה גַם אֲנִי עִמּוֹ. יט) כַּבְּרַת אֶרֶץ,
מִדַּת קְרָקַע, וְהוּא שְׁעוֹר מִלֵּ.

הַמֶּשֶׁךְ בִּיאור בַּמִּסַּכַּת סוּכָה לְיוֹם חֲמִישִׁי עִמ' א

10 שלשים ושתיים אמה ועולה לגובה תשע אמות, ואם כן כל קרוב
11 לארבע אמות עולה בגובה אמה, ואילו הָקָא משא השמן
12 למנורות היה על סולמות, שיש חלל בין השליבות, וְזִקְיָה טוֹבָא –
13 ושיפוע הסולמות היה זקוף מאוד, ואף שהמשא היה קל יותר,
14 נשיאתו על סולם עומד קשה יותר, ולכן אלו הילדים משובחים
15 יותר בכוחם:
16 שנינו במשנה: וְלֹא הָיָה חָצֵר בְּיְרוּשָׁלַיִם שֶׁלֹא הָאִירָה מֵאוֹר בֵּית
17 הַשׁוֹאֵבָה: תָּנָא,

1 מהמנין המבואר במסכת יומא בחילוק אברים, מִשׁוּם הַהִלְכָה
2 הַנִּלְמַדַּת מִהַפְסוּק 'קָרַב עִם הַדֶּרֶת מִלֵּךְ', שִׁיתוּר הַיְדוּר הוּא כֹּאשֶׁר
3 מִתַּחֲלַק הַמִּשְׂא בֵּין יוֹתֵר כְּהֵנִים. מִבֹּאֵר הַגִּמְרָא: מֵאֵי מִשׁוּבְחָיִים –
4 בְּמַה מְשׁוּבָּחִים הַיְלָדִים שֶׁנִּשְׂאוּ אֶת כּוּדֵי הַשֶּׁמֶן יוֹתֵר מִבְּנֵי שֶׁל
5 מִרְתָּא, אֵילִיָּא מִשׁוּם יוֹקְרָא – אִם מִשׁוּם כּוּבַד הַמִּשְׂא, הֲלֹא הֵנִי
6 וְנִזְרֵי מִפִּי – הִירְכּוּת שֶׁל הַשׁוּר הַגְּדוֹל כְּבָדִים יוֹתֵר מִשְׁלֹשִׁים לוג
7 שֶׁמֶן. אֵלָּא, הֵתֵם בְּנֵה שֶׁל מִרְתָּא, אֵף שֶׁנִּשְׂא מִשְׂא כְּבָד, אֲבָל הוּא
8 הֵלֵךְ עַל כְּבֶשׂ – בְּשִׁיפּוֹעַ וּמְרוּבָעַ וְלֹא זִקְיָה – הַכְּבֶשׂ הִיָּה מוֹשַׁב
9 וְלֹא זִקּוּף, וְלִכֵּן הִיָּה נוֹחַ יוֹתֵר לַעֲלוֹת בּוֹ. וּמִתּוֹךְ שֶׁאוֹרֵךְ הַכְּבֶשׂ

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

בי"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה **עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - כ"ד אדר ב' מפרק קיג עד סוף פרק קיח</p>	<p>יום ראשון - כ"א אדר ב' מפרק קד עד סוף פרק קה</p>
<p>יום חמישי - כ"ה אדר ב' פרק קיט מפסוק א עד סוף פסוק צו</p>	<p>יום שני - כ"ב אדר ב' מפרק קו עד סוף פרק קז</p>
<p>יום שישי - כ"ו אדר ב' פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק</p>	<p>יום שלישי - כ"ג אדר ב' מפרק קח עד סוף פרק קיב</p>
<p>שבת קודש - כ"ז אדר ב' פרק כ, מפרק קכ עד סוף פרק קלד</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מוזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפני שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"א אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 98, פרק לח. והנה... עד עמ' נ, אברי הגוף:

<p>39 הוציא בשפתיו - את מלות קריאת שמע או ברכת המזון או 40 ברכות או תפילה, ולא פון לבו - יצא ידי חובתו בדיעבד, 41 - אף שלכתחילה צריכים גם לכוון, ואין צריך לחזור - כדי 42 לומר אותן בכוונה, לבר מפסוק ראשון של קריאת שמע, 43 וברכה ראשונה של 44 תפלת שמונה עשרה, - 45 שאם לא כיוונו בהן, לא 46 יוצאים ידי חובה גם 47 בדיעבד, וכדאיתא 48 [גריש פ'ק נ דברכות]: 49 - וכמו שאנו מוצאים 50 בתחילת פרק שני במסכת 51 ברכות¹⁰: "עד פ'אן מצות 52 פ'ונה - עד סוף פסוק 53 ראשון של קריאת שמע 54 המצוה היא בעיקר 55 הכוונה, מפ'אן ואילף - 56 בשאר פסוקי קריאת 57 שמע, מצות קריאה 58 וכי" - ויוצאים בהם ידי 59 חובה בדיבור, גם אם 60 חסרה הכוונה. - לכאורה 61 יש לשאול: מדוע לא 62 תהינה, כוונה ומחשבה (בלי דיבור), טובות כל כך כמו דיבור 63 בלי כוונה? - אלא, לפי מה שלמדנו במעלת הדיבור, הדבר 64 מוסבר. והינה, משום שהנשמה אינה צריכה תקון לעצמה 65 במצות, רק - ענין המצוות בא כדי להמשיך אור - להביא 66 לעולם הזה את האור האלקי ובכך לתקן נפש החיונית 67 והגוף, - וזאת, על ידי אותיות הדבור שהנפש מדברת 68 בה' מוצאות הפה, - הגשמיות, וכן פ'מצות מעשיות 69 שהנפש עושה בשאר אברי הגוף: - מתעלים על ידי כך 70 הנפש החיונית והגוף, ומכיוון, כפי שהוסבר - שהתכלית 71 היא בשביל הנפש החיונית והגוף, הרי בכל המצוות שבדיבור, 72 אינן עוזרות הכוונה והמחשבה בהן בלבד, דבר שיש לו 73 שייכות לנפש האלקית, אלא מן ההכרח שיהיה כאן דיבור, 74 ומטעם זה יוצאים ידי חובה בדיבור בלי כוונה 75 ומחשבה. שכן, על ידי מעשה ודיבור דוקא, מעלים ומתקנים 76 את הנפש החיונית והגוף.</p>	<p>1 פרק לח. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, מעלת המצוות 2 המעשיות והמצוות התלויות בדיבור, שעל ידן מתעלה הנפש החיונית 3 לקדושה. 4 שכן, המצוות שבמעשה ושבדיבור, נעשות בכוח הנפש החיונית, המחיה 5 את האברים הגשמיים (כלי 6 הביצוע של המצוות) ובכוח 7 מוצאות הפה הלשון וכו' 8 הגשמיות, שעל-ידן באות 9 דיבורי התורה והתפילה לידי 10 ביטוי. ומכיון שתכלית ירידת 11 הנשמה למטה היא, הרי, לא 12 בשביל הנשמה עצמה, כי אם, 13 כדי לתקן ולהעלות את הנפש 14 החיונית והגוף - הדבר מושג 15 על ידי מצוות מעשיות ועל 16 ידי המצוות שבדיבור. 17 והנה, עם פ'ל הנוצר 18 לעיל, - אודות מעלת 19 המצוות שבמעשה 20 ושבדיבור, שעל ידן 21 מתעלה הנפש החיונית 22 לקדושה, יוכן היטב 23 פסק ההלכה הערוכה 24 בתלמוד ופוסקים: ד"הרהור לאו כדבור דמי", - ש"הרהור" 25 (מחשבה) אינו נחשב כמו דיבור, ואם קרא קריאת שמע 26 במחשבתו ובלבו לבר - גם אם עשה זאת בכל פ'ח פ'נתו - 27 לא יצא ידי חובתו, - בקריאת שמע, על ידי הרהורו בעניני 28 קריאת שמע על כל כוונותיה, וצריך לחזור ולקרוא, - ולבטא 29 את מלות קריאת שמע בפיו: וכן בברכת המזון: דאורייתא,³ 30 - ואף שלא נאמר בה ודברת בה כמו בקריאת שמע⁴ - אף 31 שלגבי ברכת המזון לא נאמרה בתורה הלשון "ודברת", כמו 32 שכתוב בקריאת שמע; למרות זאת, הדין הוא, שאין יוצאים ידי 33 חובת ברכת המזון בהרהור בלבד, אלא מן ההכרח לבטא 34 בדיבור דוקא, ובשאר ברכות⁵ - ואף שהם רק⁴ דר'פ'נן, - וכן 35 גם בשאר ברכות, אף שהן רק מדרבנן, ובתפילה⁶; - ואף שהיא 36 "עבודה שלב¹⁴" - עבודה עם הלב ובתוך הלב. בכל זאת, מן 37 ההכרח, שהתפילה תהיה בדיבור דוקא, ולא יוצאים ידי חובה 38 על ידי ההרהור בלבד בעניני התפילה⁷. ואם - ולעומת זה, אם</p>
--	---

ליקוטי אמרים

פרק לח והנה עם כל הנ"ל יוכן היטב פסק ההלכה הערוכה בתלמוד ופוסקי' דהרהור לאו כדבור דמי ואם קרא ק"ש במחשבתו ובלבו לבר ככל כח כוונתו לא יצא ידי חובתו וצריך לחזור ולקרוא וכן בברכת המזון דאורייתא ובשאר ברכות דרבנן ובתפיל' ואם הוציא בשפתיו ולא כיון לבו יצא ידי חובתו בדיעבד ואין צריך לחזור לבר מפסוק ראשון של ק"ש וברכה ראשונה של תפלת שמונה עשרה וכדאי' [ברפ"ב דברכות] ע"כ מצות כוונה מכאן ואילך מצות קריאה וכו'. והיינו משום שהנשמה אינה צריכה תיקון לעצמה במצות רק להמשיך אור לתקן נפש החיונית והגוף ע"י אותיות הדבור שהנפש מדברת בה' מוצאות הפה וכן במצות מעשיות שהנפש עושה בשאר אברי הגוף:

1. ברכות כ, ב. שו"ע או"ח סימן סב סעיף ג. 2. רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"א. 3. שו"ע שם, סימן קפה, סעיף ב. 4. לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א. 5. שו"ע שם, סימן רז, סעיף ג. 6. שם, סימן קא, סעיף ב. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והנה הנ"ל בפ"ע ל"ק כלל - כי אין שייך להקשות למה ציווה ה' מצוה לדבר ג"כ, כמו של"ק למה ציווה לעשות כו' אבל צריך הבנה (היטב) - למה במצוה ששייך בה ב' הענינים, דיבור וכוונה, דינם הפכי". כלומר: דבר זה כשלעצמו לא היה קשה כלל, שהרי לא שייך לשאול מדוע ציווה הקב"ה מצוה של לדבר גם, כשם שלא שייך לשאול מדוע ציווה הקב"ה לעשות מצוה מעשית; אלא מה שיש להבין הוא מדוע במצוה ששייכים בה שני הענינים של דיבור וכוונה, - דינם הפכי: בדיבור בלא כוונה, ואילו בכוונה בלא דיבור - לא יוצאים ידי חובה; וזאת מסיים רבנו הזקן: ואם הוציא בשפתיו... 8. שו"ע שם, סימן ס, סעיף ה. 9. שם סימן קא, סעיף א. 10. יג, ב.

יום שני כ"ב אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נ, אך אעפ"כ... עד עמ' נ, כל חי.

38 שבדומם? – שלא יחזר להיות אין ואפם פשהיה, - לפני
 39 בריאתו. - כפי שרבנו הזקן יסביר להלן, ב"שער היחוד
 40 והאמונה", שלולא היה האור האלקי ניצב ופועל תמיד
 41 בנברא - היה הנברא חוזר להיות אין ואפס כמו קודם
 42 שנברא. הרי שגם לדומם
 43 יש אור וחיות אלקי
 44 המחיה ומאיר אותו. כך,
 45 ויותר מכך, ישנו בגוף של
 46 עצם חי - ובכל זאת, אין
 47 השוואה ויחס כלל בין
 48 האור והחיות שבנשמה:
 49 ואף על פי כן אין ערך
 50 ודמיון כלל בין החיות
 51 אור וחיות המאיר
 52 בגוף לגבי החיות אור
 53 וחיות המאיר בנשמה,
 54 שהיא נפש כל חי. -
 55 שכן, דבר מובן הוא שאין
 56 השוואה כלל בין גשמיות
 57 לרוחניות. גם החוקרים מודים, ש"התהוות הגשמיות מן
 58 הרוחניות - אין לה יש מאין גדול מזה". ומכיון שהגוף הוא
 59 מציאות גשמית, והנפש - מציאות רוחנית, הרי שאין יחס
 60 והשוואה ביניהם. וההבדל הוא, כמובן, בכך שהאור והחיות
 61 המאיר בגוף אינו דומה כלל לאור וחיות המאיר בנפש. ורבנו
 62 הזקן מסביר שההבדל אינו מתבטא במדת ההעלם והגילוי של
 63 האלקות, שהאלקות בגוף מוסתרת, ובנפש - בהתגלות, שכן,
 64 בכך הם שניהם שווים: כשם שהגוף הוא נברא שבעולם הזה,
 65 בו החיות האלקית מוסתרת על ידי לבוש של קליפת נוגה,
 66 ולכן לא נראה בגוף שחיותו היא אלקות, כך גם קיים אותו
 67 לבוש-מסתיר על החיות האלקית המחיה את הנפש, ולא
 68 רואים ולא מרגישים שחיות הנפש באה מאלקות. ההבדל
 69 שבין הגוף והנפש, מתבטא במדת הצמצום וההתפשטות של
 70 האור והחיות האלקי - אם האור והחיות הבאים דרך
 71 ההעלמה, הם עצמם באים במדה מצומצמת, או שהם, האור
 72 והחיות, באים בהתפשטות, כלומר שלמרות שהאלקות של
 73 האור והחיות אינה נראית, אבל החיות עצמה, על כל פנים,
 74 נראית. ובלשון ה"תניא":

1 עד כאן (החל מפרק ל"ה) למדנו על המעלה הגדולה
 2 שב"לעשותו", שכל התכלית טמונה במצוות מעשיות. שכן,
 3 כאמור, כדי שתבצע כוונת הקב"ה בבריאת העולמות,
 4 שתהיה לו יתברך "דירה בתחתונים", שבעולם הזה הגשמי
 5 תהיה "דירה", מקום,
 6 להתגלות אור אין סוף
 7 ברוך הוא - הרי זה בא
 8 על ידי מצוות מעשיות 1
 9 דוקא, או מצוות 2
 10 שבדיבור הנחשב 3
 11 למעשה. כי על ידי כך, 4
 12 מתבררת החיות של 5
 13 הנפש החיונית והגוף, 6
 14 הבאה מקליפת נוגה, 7
 15 ועולה לקדושה. ועל ידי 8
 16 העלאתה של קליפת 9
 17 נוגה, תתבטלה ממילא, 10
 18 הקליפות הטמאות לגמרי 11
 19 האחרות, ולא ישאר שום
 20 דבר שיסתיר על אלקות, ויאיר אור אין-סוף בעולם הזה
 21 במדה יותר גדולה מאשר בעולמות העליונים. להלן תוסבר
 22 המעלה שבכוונת המצוות. היינו, ככוונה שיש ליהודי, שעל
 23 ידי המצוה שהוא מקיים, יתאחד עם הקב"ה מצוה המצוה -
 24 ובגלל כך הוא עושה את המצוה, שכן אנו מוצאים, מצד שני,
 25 יתרון גם לגבי הכוונה. אך אף על פי כן אמרו: תפלה
 26 או שאר ברכה - הנאמרות בלא כוונה הן כגוף בלא
 27 נשמה, - מדוע מדמים את התפילה, או הברכה, ל"גוף", ואת
 28 הכוונה - ל"נשמה"? - פרוש, כי כמו שכל הברואים
 29 שבעולם הזה שיש להם גוף ונשמה, שהם: "נפש כל
 30 חי ורוח כל בשר איש", ונשמת "כל אשר רוח חיים
 31 באפיו" מכל בעלי חיים, - לכל נברא בעולם יש גם גוף
 32 וגם נשמה, וה' מחיה את כלם ומחיה אותם מאין ליש
 33 תמיד באור וחיות שמשפיע בהם, - בגוף ובנשמה; שגם
 34 הגוף החמרי, - ולא רק הגוף, אלא גם ואפילו אכנים ועפר
 35 הדומם ממש - בהם לא נראית אפילו התנועה החיונית
 36 שישנה בצומח, הגדל מקטן לגדול - הרי אפילו בהם, יש בו
 37 אור וחיות ממנו יתברך, - ובמה מתבטאת החיות

יום שלישי כ"ג אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נ, ואף שבשניהם... עד עמ' 100, והתפשטות.

46 על כל פנים, לאחר הירידות והצמצומים הרבים שעובר האור
47 והחיות האלקי, הוא גם מתלבש בלבוש של קליפת נוגה, כדי
48 להחיות את כל העינים, גם המותרים וגם האסורים, של
49 העולם הזה: דְּתִינּוּ כָּל דְּבָרִים הַמְּתָרִים וְהַמְּהוּרִים שֶׁעוֹלָם
50 הַזֶּה, - מקבלים את
51 חיותם על ידי לבוש של

52 קליפת נוגה, וּמְכַנְּהּ -
53 מקליפת נוגה, וְעַל יְדֵהּ
54 מְשַׁפְּעִים דְּבָרִים
55 הַמְּמַאִים, - כל הדברים
56 הטמאים והאסורים,
57 הבאים משלש קליפות
58 הטמאות לגמרי -
59 מקבלים חיותם מן
60 הקדושה, באמצעות
61 קליפת נוגה. כִּי הִיא -
62 קליפת נוגה, בְּחִינַה
63 מְצַעֶצֶת - בין הקדושה
64 לבין שלש קליפות

65 הטמאות לגמרי, כְּנֻזְרָ לְעִיל - הרי שהאור והחיות האלקי
66 של כל עיני העולם הזה, התלבש בלבוש של קליפת נוגה,
67 המסתיר על האלקות שלא יראו ולא ירגישו שהחיות באה
68 מאלקות - ובדבר זה, הגוף והנפש שווים. אַף־עַל־פִּי־בֵן
69 הַהָאָרֶה, שֶׁהִיא הַמְּשַׁכֶּת הַחַיּוֹת אֲשֶׁר ה' מֵאִיר וּמְחַיֶּה דְרָדָה
70 לְבוֹשׁ זֶה, אֵינָה שְׁנֵה כְּבָלָן - במה מתבטא אי ההשוואה?
71 - הרי זה בְּחִינַת צְמֻצוּם וְהַתְּפַשְׁטוּת. - אם ההארה
72 והחיות הן יותר בבחינת צמצום, או שהן יותר בבחינת
73 התפשטות - בכך מתבטא ההבדל שבין סוג נברא אחד
74 למשנהו. את מה שלמדנו קודם אודות ה'הסתר פנים' של
75 האור והתלבשותו ב'לבוש' ניתן להמשיל לאור המאיר דרך
76 מסך עבה, שאו האור אינו אותו מהות אור כפי שהוא לפני
77 שעובר את המסך, עד שהאור המאיר דרך המסך העבה, הוא
78 כאילו "תולדה" של האור שלפני המסך; ואילו המדובר כאן
79 הוא אודות צמצום והתפשטות האור, כלומר: עד כמה האור
80 מצמצם פחות או יותר. את הענין הזה ניתן להמשיל לאור
81 המאיר דרך נקב קטן, הרי שהאור מצומצם וקטן ביותר, אבל
82 זה אותו מהות אור שמאיר דרך חלון, שהוא או יותר
83 בהתפשטות ובמחשיות. כך גם בעינינו: ההארה האלקית
84 הבאה על ידי הסתרה (שבקשר ל"הסתר פנים" כל הנבראים
85 של העולם הזה שווים) קיים בה הבדל, אם היא באה באופן
86 של צמצום והקטנה, או באופן של התפשטות. ובכך, כפי
87 שנלמד להלן, ההבדל שבין ההארה בגופו של נברא, לבין
88 ההארה שבנפש. אלא, לפני שרבונו הזקן מסביר את ההבדל
89 הזה כפי שהוא מתבטא בגוף ונפש, הוא מסביר את ההבדל בין
90 צמצום להתפשטות בשאר סוגי הנבראים:

1 וְאֵף שֶׁבְּשְׁנֵיהֶם - בגוף ובנפש, אֲוִר אֶחָד שְׁוֶה, - האור
2 והחיות האלקי היוצר ומחיה את הגוף ואת הנפש, בא בהם
3 במדה אחידה של אור, כשהאחידות מתבטאת בכך: בְּבְחִינַת
4 הַסְתֵּר פְּנִים - שפנימיות החיות מוסתרת, וּלְבוּשִׁים שְׁוִים,
5 שְׁהָאֹר מְסַתֵּר
6 וּמְתַעֵלֵם וּמְתַלְבֵּשׁ בּוֹ, -

7 ההסתרות של האור
8 והלבושים בהם הוא
9 מסתתר - שווים בגוף
10 ובנפש. כִּי שְׁנֵיהֶם - הגוף
11 והנפש, הֵם מְעוֹלָם הַזֶּה,
12 - ומאחר ששניהם - גם
13 הגוף וגם הנפש - הם מן
14 העולם הזה הרי הם שווים
15 מבחינת הסתרת האור
16 האלקי, שֶׁבְּכָל־לֹוֹתוֹ -
17 בכל העולם הזה, על
18 עיניו הגשמיים
19 והרוחניים, מְסַתֵּר

20 בְּשְׁוֶה הָאֹר וְהַחַיּוֹת שֶׁמְרוּחַ פִּי וְהַכְּרָה, בְּבְחִינַת הַסְתֵּר
21 פְּנִים וִירִידַת הַמְּדַרְגּוֹת בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת מִמְּדַרְגֵּה
22 - עליונה, לְמַדְרַגָּה - תחתונה, בְּצַמְצוּמִים רַבִּים וְעֲצָמִים,
23 עַד שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ - האור והחיות, בְּקַלְפַת נֹגֵה לְהַחַיּוֹת בְּלִלוֹת
24 עוֹלָם הַזֶּה הַחֲמֻרִי, - כדי שהחיות האלקית הבאה מ"מלכות
25 דאצילות", הנקראת "רוח פיו יתברך", תהיה במדריגה של
26 להחיות את העולם הזה החומרי - היה עליה לרדת
27 בהשתלשלות העולמות. (מ"בריאה" ל"יצירה", מ"יצירה"
28 ל"עשיה"), ובכל המדריגות שבכל עולם ועולם, והיה עליה
29 לעבור דרך צמצומים רבים, הממעטים ומצמצמים את האור.
30 ברם, גם כל המדריגות והצמצומים הרבים האלה, לא היו
31 מספיקים ליצירת דבר של "יש" ו"מציאות", שכן, לאחר כל
32 הצמצומים הרבים האלה, היה האור נשאר במדריגה כוון,
33 שמציאות גשמית לא היתה יכולה להיווצר ממנו כי אם רק
34 מציאות רוחנית, וכדי שיווצרו ממנו עינים גשמיים של העולם
35 הזה, היה על האור לעבור גם צמצומים מהפכניים, עד לידי
36 שינוי מוחלט של מהות האור. ולאחר כל הצמצומים והירידות
37 התלבש האור בקליפת נוגה, כדי שלא ייראה כלל שהחיות
38 באה מאלקות, וכך לתת את האפשרות והברירה שהדבר יוכל
39 להיות מנוצל לקדושה ולדבר מצוה, או ח"ו להיפך, לעשות בו
40 עבירה, שהיא היפך הקדושה, שהרי זה ענינה של קליפת נוגה,
41 כפי שלמדנו בפרקים הראשונים, שלגבי הדברים המקבלים
42 חיותם מקליפת נוגה, שיש בה טוב ורע, קיימת הברירה להיות
43 מנוצלים לעינים של טוב וקדושה, או חס־ושלום של רע
44 ועבירה. וכשהם מנוצלים, חלילה, לענין של איסור ועבירה,
45 הם מקבלים אז את חיותם משלש קליפות הטמאות לגמרי. -

יום רביעי כ"ד אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 100, כי בגוף הגשמי... עד עמ' 100, ושכלו בו ית'.

36 שהוא לבוש נגה - ובכל זאת, אין ההארה והמשכת החיות
 37 שבדומם וצומח, שווה להארה ולהמשכת האור שבחי ומדבר.
 38 שכן, בחי ובמדבר רואים במוחש שהם חיים, רק שלא ניכר
 39 שהחיות היא אלקות, כפי שלמדנו לעיל בפירוט, וכשם שהחיות
 40 וההארה האלקית
 41 שבדומם ובצומח אין להן
 42 ערך ודמיון כלל לחיות
 43 ולהארה האלקית שבחי
 44 ובמדבר - כך אין ערך
 45 ודמיון כלל בין הארת
 46 והמשכת אור אין-סוף
 47 ברוך-הוא, שהוא
 48 פנימיות רצונו ותפירה
 49 פלי הסתר פנים ולבוש
 50 כלל, המאירה ומלבשת
 51 במצות מעשיות ממש,
 52 וכן במצות התלויות
 53 בדבור ובפיו שפתים
 54 פלי בונה, שהוא -
 55 הדיבור, נחשב כמעשה
 56 ממש פנוקר לעיל, -
 57 הארה והמשכה זו,
 58 מפנימיות רצון העליון,
 59 הנמשכת במצוות
 60 המעשיות ובמצוות
 61 שבדיבור, כשהן נעשות
 62 בלי כוונה, אין להן ערך
 63 ודמיון כלל, לגבי ההארה והמשכת אור אין-סוף ברוך-הוא
 64 המאירה ומלבשת בכוננת המצות מעשיות, שהאדם מתכוון
 65 בעשייתן כדי לדבקה בו ותפירה על ידי קיום רצונו, שהוא
 66 ורצונו אחד. וכן בכוננת התפלה וקריאת שמע וברכותיה
 67 ושאר ברכות, שכוונתו בהן - מדבק מחשבתו ושכלו בו
 68 ותפירה. - שזו המשמעות של הרעיון שהמעשה (והדיבור)
 69 נחשב לגוף, ואילו הכוונה לנשמה - שההבדל הוא במדת
 70 ההארה שבהם.

1 כי בגוף הגשמי - וב"עצם" חי, והדומם ממש באכנים ועפר
 2 - שלא נראות בהם חיות ורוחניות, גם של צמיחה מקטן לגדול
 3 - הנה בהם ההארה היא בכחית צמצום גדול אשר אין
 4 כמותה, והחיות שבו - בגוף ובדומם, שגם בו ישנה חיות, היא
 5 מועטת כל כך, עד
 6 שאין בו אפלו כח
 7 הצומח, ובצומח -
 8 ההארה אינה צמצום
 9 גדול כל כך. - שכן,
 10 בצומח נראית על כל פנים
 11 תנועה מסויימת של חיות,
 12 בכך שהוא גדל מקטן
 13 לגדול, ואין הוא חומר
 14 סתמי כמו דומם. ודרך
 15 כלל נחלקות - כל
 16 הנבראים של העולם הזה,
 17 לארבע מדרגות: דומם,
 18 צומח, חי, מדבר -
 19 "דומם" דברים שאין בהם
 20 חיים ולא כוח לצומח
 21 ולנובט, "צומח" - כל דבר
 22 שצומח ונובט, "חי" -
 23 בראים חיים, "מדבר" -
 24 המציין את האדם שיש בו
 25 שכל, והן: פנוקר ד'
 26 אותיות שם הוי"ה
 27 ברוך-הוא, שממנו בו ית'
 28 משפיעים. - כל ארבעת סוגי הנבראים, מקבלים השפעתם
 29 וחיותם מארבע אותיות שם הוי" ברוך הוא, כל סוג מאות אחרת.
 30 וכמו שאין ערך ודמיון ההארה והמשכת החיות שבדומם
 31 וצומח, להארה והמשכת החיות המלבשת בחי ומדבר,
 32 - וכשם שאינה דומה ההארה שבכל אחד מן הסוגים האלה זו
 33 לזו, אף שכלן - בכל ארבעת הסוגים האמורים, אור אחד
 34 שווה - וההשוואה מתבטאת, בכחית הסתר פנים, -
 35 שפנימיות האור מוטררת בכלם, ומלבש בלבוש אחד בכלן

ליקוטי אמרים

כי בגוף הגשמי והדומם ממש כאכנים
 ועפר ההארה היא בכחי' צמצום גדול אשר אין כמוהו
 והחיות שבו מועטת כל כך עד שאין בו אפ' כח הצומח
 ובצומח ההארה אינה בצמצום גדול כל כך. ודרך
 כלל נחלקות לארבע מדרגות דומם צומח חי מדבר
 כנגד ד' אותיות שם הוי"ה ב"ה שממנו מושפעים
 וכמו שאין ערך ודמיון ההארה והמשכת החי' שבדומם
 וצומח להארה והמשכת החיות המלובש' בחי ומדבר
 אף שבכולן אור אחד שוה בכחי' הסתר פנים ומלובש
 בלבוש אחד בכולן שהוא לבוש נוגה כך אין ערך
 ודמיון כלל בין הארת והמשכת אור א"ס ב"ה שהוא
 פנימיות רצונו ית' בלי הסתר פנים ולבוש כלל המאירה
 ומלובשת במצות מעשיות ממש. וכן במצות התלויות
 בדבור ובפיו שפתים בלי כוונה שהוא נחשב כמעשה
 ממש כנ"ל לגבי ההארה והמשכת אור א"ס ב"ה
 המאירה ומלובשת בכוננת המצות מעשיות שהאדם
 מתכוין בעשייתן כדי לדבקה בו ית' ע"י קיום רצונו
 שהוא ורצונו אחד וכן בכוננת התפלה וק"ש וברכותיה
 ושאר ברכות שככוונתו בהן מדבק מחשבתו ושכלו
 ברוך-הוא, שממנו בו ית'

יום חמישי כ"ה אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 100, ולא שדביקות המחשבה... עד עמ' נא, חי ומדבר.

ליקוטי אמרים

76 כמו שיתבאר לקמן, -
 77 שהדביקות בהקב"ה,
 78 בנפשו של יהודי, על ידי
 79 קיום מצוות מעשיות, היא
 80 דביקות כזו שאומרים

ולא שדביקות המחשבה
 ושכל האדם בו ותפירה
 היא מצד עצמה למעלה מדביקו' קיום המצות מעשיו'
 בפועל ממש כמ"ש לקמן אלא מפני שזהו ג"כ רצונו ית'

71 ולא שדביקות המחשבה
 72 ושכל האדם בו ותפירה
 73 היא מצד עצמה למעלה
 74 מדביקות קיום המצות
 75 מעשיות בפועל ממש,

49 היחוד - אף-על-פי-כן ההארה - וההתגלות בנפש, אינה
 50 שְׁוֶה בְּבַחֲנֵי צִמְצוּם וְהַתְּפַשְׁטוּת. - שביחס לקיום המצוה,
 51 ההארה היא בצמצום, ואינה מתבטאת באופן גלוי בדביקות
 52 נפש האדם בהקב"ה. ואילו בכוונת המצוות, ההארה היא
 53 בהתפשטות ובהתגלות
 54 יתר, בדביקות מחשבתו
 55 ושכלו אתו יתברך. הגהה
 56 (בהגהה הבאה, מסביר
 57 רבנו הזקן, שבשורש,
 58 בספירות העליונות, כוונת
 59 המצוות היא במדריגת
 60 "אור", ואילו גוף המצוות
 61 - בבחינת "כלים". שכן,
 62 בספירות ישנם הרי אורות
 63 וכלים, האור הוא פשוט
 64 ובלי גבול לגבי הכלי,
 65 שהוא כבר מוגדר בגדר
 66 של חכמה או חסד
 67 וכדומה. כדי להיות בגדר
 68 חכמה וחסד וכו' - יש
 69 צורך בענין הצמצום. הרי,
 70 ש"אור" הוא בבחינת
 71 התפשטות, ו"כלי" בבחינת
 72 צמצום. כך גם ביחס
 73 לכוונת המצוות ולגוף
 74 המצוות - וכך מוסבר
 75 בהגהה: * (וְכִמּוֹ שֶׁכָּתוּב
 76 בְּעֵיץ חַיִּים, שְׁפִנֵּת
 77 הַמִּצְוֹת וְתִלְמוּד תּוֹרָה הִיא בְּמַדְרַגַּת אֹר, וְגוֹף הַמִּצְוֹת הֵן
 78 מְדַרְגוֹת וּבְחִינּוֹת בָּלִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת צִמְצוּם, שֶׁעַל יְדֵי
 79 צִמְצוּם הָאֹר נִתְהוּוּ הַכָּלִים, בְּדוּעַ לְיִדְרֵי ח"ן) - : חכמה
 80 נסתרה, כך גם ההבדל בין כוונת המצוות לבין גוף המצוות,
 81 ביחס לצמצום והתפשטות). על כל פנים, למדנו שכשם שאינה
 82 דומה החיות שבדומם וצומח לחיות שבחי ובמדבר, כך אינה
 83 דומה הארת הרצון העליון המאירה בגוף המצוה, להארת
 84 הרצון העליון המאירה בכוונת המצוה. עתה נלמד שכשם
 85 שבמשל ישנם ארבעה סוגים: דומם, צומח, חי ומדבר, וארבעה
 86 סוגים אלה מחולקים לשני חלקים כלליים: א) דומם וצומח ב)
 87 חי ומדבר - כך גם במשל של מצוות וכוונת המצוות -
 88 כדלהלן: וְנַחֲלֶקֶת - מצוות וכוונת המצוות, ג) בן לְאַרְבַּע
 89 מְדַרְגוֹת, כִּי גוֹף הַמִּצְוֹת עֲצָמָן מִמַּשׁ - הֵן ב' מְדַרְגוֹת, שֶׁהֵן
 90 מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת מִמַּשׁ - שלא על ידי דיבור, שהרי הדיבור רק
 91 נחשב כמעשה, וּמִצְוֹת הַתְּלוּיּוֹת - בקיומן, בְּדַבְּרוֹ וּמַחֲשִׁבָה,
 92 כְּמוֹ תִלְמוּד תּוֹרָה וּקְרִיאַת שְׁמַע וְתַפְלָה וּבְרַכַּת הַמּוֹזֵן -
 93 שֶׁמֶן הַתּוֹרָה, וְשֶׁאֵר בְּרַכּוֹת; - שמדרבנן, שתי מדריגות אלו
 94 במצוות - מעשה מחד, ודיבור ומחשבה מאידך - הן שתייהן
 95 בסוג של גוף המצוות; וְכוֹנֵת הַמִּצְוֹת לְדַבְּקָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, -
 96 על ידי קיום המצוות, שְׁחִיא - הכוונה, בְּנִשְׁמָה

1 עליה "קדשנו במצוותיו", שזה, למשל, כמו כשמקדשים אשה
 2 להתאחד אתה ביחוד גמור - כך הוא יחודו של יהודי עם
 3 הקב"ה על ידי קיום מצוות. יחוד זה אינו נעשה בכוחו ועבודתו
 4 של יהודי בלבד, שכן, בעבודתו העצמית בלבד, לא היה אף
 5 פעם מגיע לדביקות כזו
 6 בהקב"ה; אלא יש בכך
 7 משום צדקה וחסד
 8 מהקב"ה שציוונו לקיים
 9 מצוות, ובכך גופא נתן בנו
 10 הכוח להתייחד ולהתאחד
 11 אתו יתברך על ידי
 12 המצוה. הרי, מובן,
 13 שהעבודה של דביקות,
 14 במחשבה ושכל, בכוונת
 15 המצוות או בשאר ענינים
 16 הנזכרים, אי אפשר
 17 שתהיה לה מעלה עליונה
 18 יותר מהדביקות בקיום
 19 המצוות, הבאה, כאמור,
 20 בנתינת כוח מהקב"ה. אך
 21 העדיפות בכוונת המצוות
 22 לגבי קיומן בלי כוונה,
 23 מתבטאת (לא בעצם
 24 הדביקות, כי אם) בהארת
 25 הרצון העליון (שכן, כמו
 26 במעשה המצוות, כך גם
 27 בכוונת המצוות, קיים
 28 רצונו של הקב"ה) -
 29 ההארה של הרצון העליון המאירה (בדביקות של) כוונת
 30 המצוות, היא למעלה בהרבה מאשר הארת הרצון העליון
 31 המאירה בקיום המצוות כשלעצמו (בלי כוונה). עליונות זו
 32 דומה לעליונות הנשמה על הגוף. אֵלָּא מִפְּנֵי שֶׁזֶהוּ גַם בֵּן
 33 רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ לְדַבְּקָה - עם הקב"ה, בְּשִׁכְלֵי וּמַחֲשִׁבָה וְכוֹנֵת
 34 הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת וּבְכוֹנֵת קְרִיאַת שְׁמַע וְתַפְלָה וְשֶׁאֵר
 35 בְּרַכּוֹת, - נמשכת, הרי, גם בכוונה זו, הארה מהרצון העליון -
 36 וְהָאֵרַת רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן הִזָּה הַמְּאִירָה וּמְלַבֶּשֶׁת בְּכוֹנֵת זו, הִיא
 37 גְּדוּלָה לְאֵין קֵץ לְמַעְלָה מֵעֲלָה מֵהָאֵרַת רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן
 38 הַמְּאִירָה וּמְלַבֶּשֶׁת בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת עֲצָמָן - שהוא מקיים
 39 בְּמַעֲשֵׂה וּבְדַבְּרוֹ בְּלִי בְּנֵה, - והעליונות שבהארת הרצון
 40 העליון שב"כוונה", לגבי ההארה שבמעשה בלבד, היא: בְּגִדְל
 41 מַעֲלַת אֹר הַנִּשְׁמָה עַל הַגּוֹף, שֶׁהוּא כָּלִי וּמְלַבּוֹשׁ הַנִּשְׁמָה,
 42 כְּמוֹ גוֹף הַמִּצְוָה עֲצָמָה שֶׁהוּא כָּלִי וּמְלַבּוֹשׁ לְכוֹנֵתָה. - לכן,
 43 מדמים מעשה המצוה - ל"גוף", והכוונה - ל"נשמה", ואומרים
 44 ש"מצוה בלא כוונה היא כגוף בלא נשמה". וְאֵף שֶׁבְּשִׁתְּיָהּ,
 45 בְּמִצְוָה וּבְכוֹנֵתָה, מְלַבֵּשׁ רְצוֹן אֶחָד - הרצון העליון, פְּשׁוּט
 46 בְּתַכְלִית הַפְּשִׁיטוּת, כִּלֵּי שׁוּם שְׁנוֹי וְרַבּוֹי חֶסֶד וְשְׁלוֹם, - ואם
 47 כן לא שייך, הרי, לומר שבכך ישנו יותר או פחות מהרצון
 48 העליון, וּמִיָּחָד - הרצון, בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתַכְלִית

ליקוטי אמרים

לדבקה בשכל ומחשבה וכוונת המצוות מעשיו' ובכוונ' ק"ש ותפלה ושאר ברכות והארת רצון העליון הוזה המאירה ומלובשת ככוונה זו היא גדולה לאין קץ למעלה מעלה מהארת רצון העליון המאירה ומלובשת בקיום המצוות עצמן כמעשה וכדבור בלי כוונה כגודל מעלת אור הנשמה על הגוף שהוא כלי ומלבוש הנשמה כמו גוף המצוה עצמה שהוא כלי ומלבוש לכוונתה ואף שבשתייהן במצוה ובכוונתה מלבוש רצון אחד פשוט בתכלית הפשיטות בלי שום שינוי וריבוי ח"ו ומיוחד במהותו ועצמותו ית' בתכלית היחוד אף על פי כן ההארה אינה שוה בבחינת צמצום והתפשטות* ונחלקת גם כן לארבע מדרגות כי גוף המצוות עצמן ממש הן ב' מדרגות שהן מצוות מעשיות ממש ומצוות התלויות בדבור ומחשבה כמו תלמוד תורה וק"ש ותפלה וברכת המזון ושאר ברכות. וכוונת המצוות לדבקה בו ית' שהיא כנשמה לגוף נחלקת ג"כ לשתי ב' ענינים: חיים, שפונת

הגה"ה

(וכמ"ש בע"ה שכוונת המצוות ותלמוד תורה היא במדרגת אור וגוף המצוות הן מדרגות ובחי' כלים שהם בחי' צמצום שע"י צמצום האור נתהוו הכלים כידוע ל"ה):

ושאר ברכות. וכוונת המצוות

לדבקה בו ית' שהיא כנשמה לגוף נחלקת ג"כ לשתי

ב' ענינים: חיים, שפונת

המצוות ותלמוד תורה היא במדרגת אור, וגוף המצוות הן

מדרגות ובחינות בללים, שהם בחינת צמצום, שעל ידי

צמצום האור נתהוו הכלים, ב' דוּעַ לְיִדְרֵי ח"ן) - : חכמה

נסתרה, כך גם ההבדל בין כוונת המצוות לבין גוף המצוות,

ביחס לצמצום והתפשטות). על כל פנים, למדנו שכשם שאינה

דומה החיות שבדומם וצומח לחיות שבחי ובמדבר, כך אינה

דומה הארת הרצון העליון המאירה בגוף המצוה, להארת

הרצון העליון המאירה בכוונת המצוה. עתה נלמד שכשם

שבמשל ישנם ארבעה סוגים: דומם, צומח, חי ומדבר, וארבעה

סוגים אלה מחולקים לשני חלקים כלליים: א) דומם וצומח ב)

חי ומדבר - כך גם במשל של מצוות וכוונת המצוות -

כדלהלן: וְנַחֲלֶקֶת - מצוות וכוונת המצוות, ג) בן לְאַרְבַּע

מְדַרְגוֹת, כִּי גוֹף הַמִּצְוֹת עֲצָמָן מִמַּשׁ - הֵן ב' מְדַרְגוֹת, שֶׁהֵן

מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת מִמַּשׁ - שלא על ידי דיבור, שהרי הדיבור רק

נחשב כמעשה, וּמִצְוֹת הַתְּלוּיּוֹת - בקיומן, בְּדַבְּרוֹ וּמַחֲשִׁבָה,

כְּמוֹ תִלְמוּד תּוֹרָה וּקְרִיאַת שְׁמַע וְתַפְלָה וּבְרַכַּת הַמּוֹזֵן -

שֶׁמֶן הַתּוֹרָה, וְשֶׁאֵר בְּרַכּוֹת; - שמדרבנן, שתי מדריגות אלו

במצוות - מעשה מחד, ודיבור ומחשבה מאידך - הן שתייהן

בסוג של גוף המצוות; וְכוֹנֵת הַמִּצְוֹת לְדַבְּקָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ, -

על ידי קיום המצוות, שְׁחִיא - הכוונה, בְּנִשְׁמָה

- 1 לגוף, - של המצוה, נחלקת גם בן לשתי מדרגות, כמו
- 2 שתי מדרגות הנשמה
- 3 שהן בגוף החמרי,
- 4 שהן: חי ומדבר. - כר 1 מדרגות כמו שתי מדרגות הנשמה שהן בגוף החומרי
- 5 גם בכונת המצוות, ישנה 2 שהן חי ומדבר.

ליקוטי אמרים

יום שישי כ"ו אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נא, כי מי שדעתו... עד עמ' 102, בנפשותינו כנו"ל:

- 11 כי מי שדעתו יפה לדעת את ה' ולהתבונן בגדולתו ותפארתו,
- 12 ולהוליד מבינתו יראה עלאה במהו ואהבת ה' בחלל הימני
- 13 שבלבו, - בו משכן הנפש האלקית ואהבתה הגלויה להקב"ה,
- 14 להיות נפשו צמאה לה', לדבקה בו על ידי קיום התורה
- 15 והמצוות, שהן - התורה
- 16 והמצוות, המשכת
- 17 והארת אור אינסוף 3
- 18 פרוץ הוא על נפשו 4 -
- 19 לדבקה בו, - כלומר: 5
- 20 כוונתו לרצות להתדבק 6
- 21 בהקב"ה, על ידי לימוד 7
- 22 תורה וקיום מצוות, באה 8
- 23 מכך, שהתבונן תחילה 9
- 24 בגדלות ה', התבוננות זו 10
- 25 יצרה בו יראה ואהבה - 11
- 26 צמאון להיות דבוק 12
- 27 בהקב"ה; ומכיוון שהדרך 13
- 28 להתדבקות בה' היא רק 14
- 29 על ידי לימוד תורה וקיום 15
- 30 מצוות - לכן הוא רוצה 16
- 31 ללמוד תורה ולקיים 17
- 32 מצוות מתוך כוונה 18
- 33 להתדבק עם הקב"ה, 19
- 34 ובכונה זו הוא לומד

ליקוטי אמרים

- 50 מהאבה המסותרת שבלב כל אחד מישראל להקב"ה. אהבה
- 51 מסותרת זו, כוללת בקרבה גם יראה (כפי שלמדנו בפרק י"ח
- 52 ובפרק ט"ט). כלומר: הוא מקיים תורה ומצוות, על ידי שהוא
- 53 מעורר בתוכו את האהבה המסותרת. ולמרות שאין הוא יכול
- 54 להביא את האהבה
- 55 המסותרת ולהפכה
- 56 לאהבה גלויה בלבו -
- 57 היא, אבל, מתגלה במוחו,
- 58 ופירוש הדבר שבמוחו
- 59 קיים רצון גלוי להתדבק
- 60 בהקב"ה. דבר זה מביא
- 61 אותו ללמוד תורה ולקיים
- 62 מצוות, כדי שתהיה לו,
- 63 על ידי כך, דביקות
- 64 בהקב"ה. ומכיוון שרצון
- 65 זה וכוונה זו אינם באים
- 66 אצלו משכלו והתבוננותו,
- 67 כי אם על ידי התעוררות
- 68 האהבה הטבעית
- 69 (המסותרת) שבנשמתו -
- 70 הרי זה, משום כך, למשל,
- 71 כנשמת בעל חי, שאינו
- 72 בעל שכל, ואהבתו
- 73 ויראתו הן טבעיות (ולא
- 74 "נולדות" משכלו) - זוהי משמעות הדברים שזה עתה למדנו -
- 75 שמי שדעתו קצרה להוליד בתוכו, על ידי התבוננותו, אהבה
- 76 "בהתגלות לבו" ו"יראה במוחו ופחד ה' בלבו" - רק שזוכר
- 77 ומעורר את האהבה הטבעית המסותרת בלבו, ומציאה
- 78 מההעלם והסתר הלב אל הגלוי במה על-כל-פנים, - אם
- 79 אין בכוחו להביא להרגשת אהבה גלויה להקב"ה בלבו, הרי,
- 80 על כל פנים, במוחו הוא מגלה אהבה זו, שיהיה רצונו שבמהו
- 81 ותעלמות לבו מסכים ומתרצה בריצו גמור באמת
- 82 לאמתו, למסור נפשו בפעל ממש על יחוד ה', - כלומר,
- 83 מבחינת ההנחה שלו במוחו, וכן מן הבחינה של תעלמות לבו,
- 84 של האהבה המסותרת שבלב, נוצר רצון כן ואמיתי למסור
- 85 נפשו על יחוד ה'. וזאת - פרי לדבקה בו נפשו האלהית
- 86 ולבושית, - מחשבה, דיבור ומעשה, ולכללן ביחודו
- 87 ואחדותו, שהוא רצון העליון המלבש בתלמוד תורה
- 88 ובקיום המצוות, - כי על ידי לימוד תורה וקיום מצוות -

- 35 ומקום המצוות, וכן בכונה זו מתפלל ומברך - הרי בונה
- 36 זו, על דרך משל, כמו נשמת המדבר, שהוא - ה"מדבר",
- 37 פעל שכל ובחירה ונרעת ידבר. - כך גם ה"כוונה" שלו,
- 38 להיות דבוק בהקב"ה - באה מדעתו ובחירתו. שכן, הרי בשכלו
- 39 הוא יצר בנפשו את הרצון והתשוקה להיות דבוק בהקב"ה. ומי
- 40 שדעתו קצרה לידע ולהתבונן בגדולת אינסוף פרוץ הוא,
- 41 להוליד האהבה מבינתו בהתגלות לבו, - מי שאינו מסוגל
- 42 להוליד אהבה לה' בלבו כתוצאה מהתבוננות בגדולתו יתברך,
- 43 שכן דעתו קצרה לשם כך; וכן - אין הוא יכול ליצור את
- 44 היראה במהו ופחד ה' בלבו, - כי שכלו קצר מכדי לעורר
- 45 על ידי התבוננותו, רגשי אהבה ופחד בלבו (ויראה במוחו) -
- 46 כיצד, אפוא, אדם כזה מקיים תורה ומצוות, הרי, שלימות
- 47 קיומה של מצוות-עשה, היא דוקא על ידי אהבת ה', ושלימות
- 48 ההישמרות מלעבור על מצוות-לא-תעשה, באה על ידי יראת
- 49 ה' - מסביר רבנו הזקן, שקיומו תורה ומצוות בא לאדם כזה

28 על־דַרְךָ־מִשָּׁל כָּמוֹ נִשְׁמַת הַחַי שְׂאִינוּ בְּעַל שֶׁכֶּל וּבַחֲבִירָה, וְכָל מַדּוּתָיו, – שֶׁל הַבַּעַל חַי, שֶׁהֵן יִרְאָתוֹ מְדַבְּרִים הַמְזִיקִים
 29 אוֹתוֹ וְאַהֲבָתוֹ לְדַבְּרִים הַנְּאֻהָבִים אֲצָלוֹ, הֵן – הַמַּדּוּת הַלּוֹה, רַק מְבַעֲיִים אֲצָלוֹ – אֲצַל בַּעַל חַי, וְלֹא – וַאֲנִין בְּאוֹת מְבִינָתוֹ
 30 וְדַעְתּוֹ; וְכִּי הֵן עַל דַּרְךְ־
 31 מִשָּׁל הִירְאָה וְהַאֲהָבָה
 32 הַמְבַּעֲיִת הַמְסֻתְרוֹת
 33 פְּלֶב כָּל יִשְׂרָאֵל, – גַּם הֵן
 34 אֵינן "תּוֹצֵר" שֶׁל שֶׁכֶּל
 35 וּבַחֲבִירָה, אֵלֹא קִימוֹת
 36 בְּאוֹפֵן טַבְעִי בְּנִשְׁמַתוֹ שֶׁל
 37 כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, כִּי הֵן
 38 יִרְשָׁה לָנוּ מְאֻבּוֹתֵינוּ,
 39 וְכַמוֹ מְבַעֲנֵנוּ שְׂאוֹתֵינוּ,
 40 כְּנֻזְכָּר לְעֵיל: – בְּפֶרֶק
 41 י"ח, שֶׁהָאֲבוֹת הוֹרִישׁוּ לְכָל
 42 אֶחָד מִיְלִדֵיהֶם ("עַד
 43 עוֹלָם") – נִשְׁמָה שֶׁל

44 קְדוּשָׁה, וּבְאוֹתָהּ נִשְׁמָה יִשְׁנָה הָאֲהָבָה (הַמְסוֹתֶרֶת וְהַכּוֹלֶלֶת
 45 בְּתוֹכָהּ גַּם יִרְאָה) לְהַקְבִּי"ה. וּמִכִּיּוֹן שֶׁאֲהָבָה זֶה אֵינָה שְׁכֵלִית, כִּי
 46 אִם טַבְעִית, לִכֵּן הִיא נִמְשַׁלֶּת לְנִשְׁמָה שֶׁל בַּעַל חַי. הֵרִי, שְׁבֹגוֹף
 47 הַמְצוּוֹת, יִשְׁנֵן שְׁתֵּי מַדְרִיגוֹת: מְצוּוֹת מַעֲשִׂוֹת וּמְצוּוֹת שְׁבִדִּיבּוֹר
 48 וּמַחֲשָׁבָה, הַמְשׁוֹלוֹת לְדוֹמָם וּלְצוּמָה; וּבְכוּוֹנַת הַמְצוּוֹת גַּם כֵּן שְׁנֵי
 49 עֲנִינִים: חַי וּמְדַבֵּר. הַכוּוֹנָה הַבְּאֵה מִן הַשֶּׁכֶּל וְהַתְּבוּנָה הִיא
 50 כְּמוֹ נִשְׁמַתוֹ שֶׁל "מְדַבֵּר", שֶׁהוּא בַּעַל שֶׁכֶּל וּבַחֲבִירָה, וְהַכוּוֹנָה
 51 הַבְּאֵה מִן הָאֲהָבָה הַמְסוֹתֶרֶת (וְבָהּ כְּלוּלָה גַּם יִרְאָה) – הִיא, עַל
 52 דַּרְךְ־מִשָּׁל, כְּמוֹ נִשְׁמַתוֹ שֶׁל בַּעַל חַי.

1 מתאחדים הנפש האלקית ולבושיה עם הקב"ה, כְּנֻזְכָּר לְעֵיל;
 2 – שְׁהִיּוֹת וּרְצוֹן הַנִּשְׁמָה הוּא לְהִיּוֹת דְּבוּק בַּהַקְבִּי"ה, וְלֹא לְהִיּוֹת
 3 נִפְרָד מִמֶּנּוּ, הֵרִי בְשַׁעֲהָ שְׁמַעוּרִים וּמַגְלִים אֶת הָאֲהָבָה
 4 הַמְסוֹתֶרֶת, הִיא מְבִיאָה לְלִימּוּד הַתּוֹרָה וּלְקִיּוֹם הַמְצוּוֹת, כְּדִי
 5 לְבַצֵּעַ אֶת רְצוֹנָהּ, לְהִיּוֹת
 6 דְּבוּק בַּהַקְבִּי"ה; וְגַם
 7 הִירְאָה – הַנִּדְרָשָׁת כְּדִי
 8 לְהִישְׁמַר מִלְּעֹבּוֹר עַל
 9 מִצְוֹת־לֹא־תַעֲשֶׂה, כְּלוּלָה
 10 קָה, – בְּאֲהָבָה מְסוֹתֶרֶת
 11 זֶה, לְקַבֵּל – עַל עֲצוּמָה, עוֹל
 12 מְלִכּוּתוֹ שֶׁלֹּא לְמַדּוּ בּוֹ
 13 חֶסֶד־וְשִׁלּוּם; – עַל יְדֵי
 14 עֲבִירָה עַל מִצְוֹת־לֹא־
 15 תַעֲשֶׂה; וּכְבֻנָּה זֶה –
 16 הַבְּאֵה מִזְּהָאֲהָבָה וְהִירְאָה
 17 הַטַּבְעִיּוֹת שֶׁבְּנִשְׁמַת כָּל
 18 יְהוּדִי, הוּא סֵר מֵרַע –

19 הוּא שׁוֹמֵר עֲצוּמָה מִלְּעֹבּוֹר עֲבִירָה, וְעוֹשֶׂה טוֹב, – בְּקִיּוֹם מְצוֹת
 20 עֲשֶׂה, וְלוֹמֵד וּמְתַפְּלֵל וּמְכַרֵּץ כְּפִירוּשׁ הַמְּלוֹת לְבָדוֹ, פְּלֶא
 21 דְּהִילּוֹ וְרַחֲמֵינוּ – בְּלִי שֶׁתְּהִיָּה לוֹ יִרְאָה וְאֲהָבָה, כְּהַתְּנַלּוּת לְבּוֹ
 22 וּמַחֲוֹ – שְׁכּוֹן, אִם הִיּוֹ לוֹ יִרְאָה וְאֲהָבָה בְּלָבוֹ וּבְמוּחוֹ, הִיּוֹ אִזּוֹ
 23 לְיִמּוּדוֹ וְתַפִּילָתוֹ לֹא רַק בְּפִירוּשׁ הַמְּלוֹת, כִּי אִם גַּם בְּהַרְגֵּשׁ
 24 הַחִיּוֹת שֶׁל אֲהָבָה וִירְאָה – הֵרִי כְּבֻנָּה זֶה – שִׁישׁ לוֹ בְּשַׁעֲתָהּ לְיִמּוּד
 25 הַתּוֹרָה וּקִיּוֹם הַמְצוּוֹת, כְּדִי לְהַתְּדַבֵּק עִם הַקְבִּי"ה, שְׂרַצוֹן זֶה
 26 וְכוּוֹנָה זֶה אֵינֵם בְּאִים אֲצָלוֹ, כְּאִמּוֹר, מִתּוֹךְ אֲהָבָה וִירְאָה שֶׁמַּצֵּד
 27 הַשֶּׁכֶּל וְהַתְּבוּנָה, כִּי אִם מִן הָאֲהָבָה הַמְסוֹתֶרֶת, הֵרִי זֶה

יום שבת קודש כ"ז אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 102, פרק לט. ומפני... עד עמ' 104, היא מצוה עצמה:

71 שְׁבִירוּשָׁה מִהָאֲבוֹת בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל – הֵרִי רְצוֹן זֶה וְכוּוֹנָה זֶה,
 72 הֵם, לְמִשָּׁל, כְּנִשְׁמָה שֶׁל בַּעַל חַי, שֶׁכֶּל מַדּוּתָיו, אֲהָבָתוֹ וִירְאָתוֹ, אֵינן
 73 "נִוְלָדוֹת" מִשֶּׁכֶּל וְהַבְּנָה, כִּי אִם – טַבְעִיּוֹת. בְּפֶרֶק זֶה, אוֹתוֹ אֵנוּ
 74 עוֹמְדִים לְלַמּוֹד, מִסְבִּיר רַבְּנּוֹ הַזֶּה, שֶׁמִּפְּנֵי אוֹתוֹ טַעַם, הֵרִי גַם
 75 מִלֵּאכִים – שֶׁאֲהַבְתֶּם
 76 וִירְאָתֶם הֵן טַבְעִיּוֹת וְלֹא
 77 נִוְצְרוֹת מִהַשֶּׁכֶּל – נִקְרָאִים
 78 בְּשֵׁם חַיּוֹת וּבַהֲמוֹת.

79 וּמִפְּנֵי זֶה גַּם בֵּין נִקְרָאִים
 80 הַמְּלֵאכִים בְּשֵׁם חַיּוֹת
 81 וּבְהַמּוֹת, כְּדַבְּרֵינוּ: – כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וּפְנֵי אֲרִיָּה אֵל הַיָּמִין
 82 וְגו' וּפְנֵי שׁוֹר מִהַשְּׂמָאל" וְגו', – הַמְדוּבָר בְּ"פְנֵי אֲרִיָּה" וּ"פְנֵי
 83 שׁוֹר" שֶׁבְּ"מִרְכַּבָּה" הָעֲלִיוֹנָה. הֵרִי שֶׁהַמְּלֵאכִים נִקְרָאִים "אֲרִיָּה"
 84 וְ"שׁוֹר". וְאֵלֶּה הֵם שְׁמוֹת שֶׁל חַיּוֹת וּבַהֲמוֹת. וְכָל כֵּן לְמַדּוּ: – לְפִי
 85 שְׂאִינֵם – "חַיּוֹת הַקּוֹדֵשׁ" – הַמְּלֵאכִים אֵינֵם בְּעֵלֵי הַחֲבִירָה, –
 86 אֵין לָהֶם הַבְּחִירָה הַחֲפְשִׁית הַקִּיּוּמִית בְּאִדָּם, לְבַחֲרוֹר בְּטוֹב אוֹ בְּרַע,

55 פֶּרֶק לֹט. בְּפֶרֶק הַקּוֹדֵם, הַסְבִּיר רַבְּנּוֹ הַזֶּה, מְדוּעַ חֲכִימֵנוּ ז"ל,
 56 מְדַמִּים אֶת עֲשִׂיַת הַמְצוּהָ לְ"גוֹף", וְאֵת כּוּוֹנַת הַמְצוּהָ – לְ"נִשְׁמָה".
 57 כֵּן הַסְבִּיר שִׁישְׁנֵן שְׁתֵּי מַדְרִיגוֹת בְּכוּוֹנַת הַמְצוּוֹת, כְּשֶׁם שִׁישְׁנֵן שְׁתֵּי
 58 מַדְרִיגוֹת שֶׁל נִשְׁמָה בְּעַצְמָם חַיִּים: הַנִּשְׁמָה שֶׁבְּעַל־חַי וְהַנִּשְׁמָה
 59 שֶׁבְּאִדָּם. כְּשֶׁהַכוּוֹנָה וְהַרְצוֹן
 60 בְּמִצְוָה, לְהִיּוֹת דְּבוּק
 61 בַּהַקְבִּי"ה עַל יְדֵי עֲשִׂיַת
 62 הַמְצוּהָ, נִוְצְרוּ בְּאִדָּם עַל יְדֵי
 63 שֶׁכֶּל וְהַתְּבוּנָה בְּגִדְלוֹת
 64 ה', בְּעוֹרֵרם בּוֹ אֶת הָאֲהָבָה
 65 בְּגִלּוּי בְּלָבוֹ, וּרְצוֹן לְהַתְּאָחַד עִם הַקְבִּי"ה עַל יְדֵי תּוֹרָה וּמְצוּוֹת –
 66 הֵרִי כּוּוֹנָה זֶה וּרְצוֹן זֶה, הֵם, לְמִשָּׁל, כְּנִשְׁמָה שֶׁל אָדָם, "מְדַבֵּר", שֶׁהוּא
 67 בַּעַל שֶׁכֶּל וּבַחֲבִירָה; וְאֵילּוֹ, אִם שֶׁכֶּל קָצַר מְדַאֵי וְאֵין בְּכּוּחַ
 68 ה'הַתְּבוּנָה" שֶׁלוֹ, לְעוֹרֵר אֲהָבָה כּוֹ וּרְצוֹן כּוֹה – וּרְצוֹנוֹ וְכוּוֹנָתוֹ
 69 (כְּלוֹמֵר: ה'נִשְׁמָה" שֶׁבְּקִיּוֹם הַמְצוּוֹת שֶׁלוֹ), בְּאִים מִהַתְּעוֹרְרוֹת
 70 ה'אֲהָבָה מְסוֹתֶרֶת" שֶׁבוֹ, אוֹתָהּ אֲהָבָה טַבְעִית וּמְסוֹתֶרֶת לְהַקְבִּי"ה

41 חכמה-בינה-דעת של אין סוף ברוך הוא, שְׁהֵן - המדות: 42 אֶהְבְּתוּ וּפְחָדוּ וַיִּרְאֶתוּ כו', - אהבה, פחד ויראה, הן מדות של "חסד" ו"גבורה". כך מאירות שם גם שאר המדות של 43 אין-סוף ב"ה. וְכִמוֹ שֶׁפָּתוּב בְּ"פְתִיקוּנִים - ב"תיקוני זוהר", וְעֵין 44 תיים] דְּשִׁית סְפִירִין 45 מְקַנְנִין בִּיצִירָה. - שש 46 הספירות, מ"חסד" עד 47 "יסוד" מקננות, מאירות, 48 ב"עולם היצירה". שכן, 49 ארבעה הפרצופים של 50 "עולם האצילות", כלומר, 51 עשר הספירות כפי שהן 52 מתחלקות לארבעה 53 חלקים כלליים - (א) 54 חכמה, (ב) בינה, (ג) זעיר 55 אנפין (=מדות), (ד) 56 מלכות - מאירים 57 בארבעת העולמות: 58 "אצילות", "בריאה", 59 "יצירה", "עשיה", והם 60 מהווים האלקות שבכל 61 עולם: ב"עולם האצילות" מאירה ספירת ה"חכמה" - ולכן, 62 תכלית הביטול לאלקות, היא ב"עולם האצילות", שכן, שם 63 מורגש שאין-סוף ברוך-הוא, הוא לבדו ואין זולתו. הרגשה זו 64 באה מ"חכמה", כפי שלמדנו בהגהה בפרק ל"ה; ב"עולם 65 הבריאה", הנקרא "עולם הכסא", מאירה ספירת ה"בינה", ולכן 66 הוא עולם ההשגה, שהנשמות והמלאכים שבאותו עולם הם 67 בעלי השגה גדולים; ב"עולם היצירה", מאירות שש הספירות 68 של "עולם האצילות", זעיר אנפין, ולכן עבודת הנבראים של 69 "עולם היצירה" - היא עבודת המדות; ב"עולם העשיה", מאירה 70 ספירת ה"מלכות", והעבודה שם באה מתוך קבלת עול מלכות 71 שמים. - הרי, שב"עולם היצירה" מאירות המדות של אין סוף 72 ברוך הוא. וְלִכֵּן, זֹאת הִיא עֲבוֹדַת הַמְּלָאכִים - שמקומם 73 ב"עולם היצירה" תמיד, יוֹמָם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁקָמוּ, לְעֹמֵד 74 בְּיָרְאָה וּפְחָדוּ וְכו', - לפני הקב"ה, וְתִינּוּ כָּל מַחְנֵה גְבִירָאֵל 75 שְׁמַחְנֵה שְׂמָאל, - שמבחינת ה"גבורה" הנקראת "שמאל" - 76 שמחנה גבריאל עובד עבודתו מתוך יראה ופחד; וְעֲבוֹדַת 77 מַחְנֵה מִיכָאֵל הִיא הָאֶהְבָּה כו'. - ועבודת מחנה מיכאל, היא 78 תמיד מתוך אהבה להקב"ה. שכן, כאמור, ב"עולם היצירה" 79 מאירות מדותיו של אין-סוף ברוך הוא. ולכן, גם עבודתם של 80

1 וַיִּרְאֶתָם וְאֶהְבְּתָם - להקב"ה, היא טְבַעִית לָהֶם, - ואין הם 2 צריכים לעורר אותך, על ידי הבנתם השכלית בגדלות ה', כְּמוֹ 3 שֶׁפָּתוּב בְּ"רֵעִיא מְהִימְנָא" פְּרָשַׁת פִּינְחָס. - ומכיוון שיראתם 4 ואהבתם קבועות בהם בטבע, לכן הם משולים למדותיהן 5 הטבעיות של חיות 6 ובהמות. וְלִכֵּן מַעֲלָת - 7 ומדריגת, הַצְּדִיקִים 8 גְּדוּלָּה מְהֵם, - 9 מהמלאכים, כִּי מְדוֹר 10 נִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים הוּא 11 כְּעוֹלָם הַפְּרִיָּאָה, וּמְדוֹר 12 הַמְּלָאכִים כְּעוֹלָם 13 הַיִּצִירָה. - ו"עולם 14 הבריאה" הוא למעלה 15 מ"עולם היצירה", כפי 16 שיוסבר להלן, שהאהבה 17 והיראה הבאות מן השכל, 18 שייכות ל"עולם הבריאה", 19 שהוא עולם ההשגה 20 וההבנה; ואילו אהבה 21 ויראה טבעיות שייכות 22 ל"עולם היצירה", שהוא עולם המדות. ב"הגהה" הבאה, מסביר 23 רבנו הזקן, שמה שלמדנו שהמלאכים הם ב"עולם היצירה", 24 המדובר במלאכים סתם. אך, ישנם גם מלאכים שמקומם 25 ב"עולם הבריאה", שכן, אופן עבודתם, הוא באהבה ויראה 26 הבאות מהבנתם הגדולה בגדלות ה'. הגהה * (וְהִינּוּ - מה 27 שלמדנו שהמלאכים הם ב"עולם היצירה", המדובר הוא: בְּפִתּוֹם 28 מְלָאכִים, אֲבָל יֵשׁ מְלָאכִים עֲלִיוֹנִים כְּעוֹלָם הַפְּרִיָּאָה - היינו 29 מאלה שְׁעֹבְדוֹתָם בְּדַחֲלוֹ וְרַחֲמוֹ שְׁבָלִיִּים, - יראה ואהבה 30 שכליות, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב בְּ"רֵעִיא מְהִימְנָא" שָׁם, שְׁיֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי 31 חַיּוֹת הַקִּדְּשׁ: טְבַעִיִּים - שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה 32 טבעיות, וְשְׁבָלִיִּים, - שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה 33 שכליות, וְכִמוֹ שֶׁפָּתוּב בְּעֵין תִּיִּם): - עד כאן למדנו, שמקומן 34 של נשמות הצדיקים, שעבודתם באהבה ויראה שכליות, הוא 35 ב"עולם הבריאה"; ומקום המלאכים, שאהבתם ויראתם 36 "טבעיות", הוא ב"עולם היצירה". להלן - תוסבר השייכות של 37 אהבה ויראה שכליות, ל"עולם הבריאה", ושייכות אהבה ויראה 38 טבעיות, ל"עולם היצירה": וְהַתְּהַבְּדֵל שְׁבִינֵיהֶם - בין "עולם 39 הבריאה" ל"עולם היצירה", הוּא, כִּי כְּעוֹלָם הַיִּצִירָה מְאִירוֹת 40 שָׁם מְדוּתָיו שֶׁל אֵינְסוּף בְּרִוּחָהּ לְבָדָן, - ולא בחינות

ליקוני אמרים

בעלי בחירה ויראתם ואהבתם היא טבעית להם כמ"ש בר"מ פ' פנחס ולכן מעלת הצדיקים גדולה מהם כי מדור נשמות הצדיקים הוא בעולם הבריאה ומדור המלאכי בעולם היצירה* והתברר שביניהם הוא כי בעולם היצירה מאירות שם מדותיו של א"ס ב"ה לברן שהן אהבתו ופחדו ויראתו כו'. וכמ"ש [בתיקונים וע"ח] דשית

הגה"ה

(והיינו כסתם מלאכים אבל יש מלאכים עליונים בעולם הבריאה שעבודתם ברחילו ורחימו שכליים כמ"ש בר"מ שם שיש שני מיני חיות הקדש טבעיים ושכליים וכמ"ש בע"ח):

ספירין מקננין ביצירה ולכן זאת היא עבודת המלאכים תמיד יומם ולילה לא ישקוטו לעמוד ביראה ופחד וכו' והיינו כל מחנה גבריאל שמהשמאל ועבודת מחנה מיכאל היא האהבה כו'. אבל בעולם הבריאה מאירות

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מבאר כאן בנוגע למלאכים - שאי"ז כלל מענין סש"ב - בכדי להדגיש גודל מעלת העובדים בדו"ר שכליים שהם גדולים אפילו ממלאכים וחיות הקודש. וי"ל בדא"פ שעוד ענין למדנו - במעלת העובדים בדו"ר טבעיים [שזה נוגע יותר לסש"ב, שנקודתו לבאר איך שקרוב אליך - לכאור"א] שלא נטעה לומר שהדו"ר שלהם אינן בתוקף כמו הדו"ר שכליים [ובמילא גם הלעשותו"ו שלהם (שנמשכת מהדו"ר - כנ"ל פ"ד) אינו בתוקף וכו'] - ולזה מבאר שדו"ר טבעיים ה"ז מדרי' המלאכים שהמרכבה דפני ארי' כו'. ומובן תוקף עבודתם (אלא שזהו עבודת המדות ולא דמוחין) כו'. ומזה מובן דקרב אליך לכאור"א בלבבך (דו"ר) - הוא לא רק שבכאור"א יש דו"ר, אלא שבכאור"א קרוב שיהי' דו"ר בתוקף כו' וגם לעשותו בתוקף כו'. כלומר: לכאורה אינו מובן: מדוע מתעכב כאן רבנו הזקן בענין עבודת המלאכים? הרי אין זה כלל ענינו של ספר ה"תניא", "ספר של בינונים", להסביר ענין עבודת המלאכים. ענינו של ספר ה"תניא" הוא להסביר את העבודה ששייכת לבני ישראל ולכל אחד מישראל. אלא הענין הוא,

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מבאר כאן בנוגע למלאכים - שאי"ז כלל מענין סש"ב - בכדי להדגיש גודל מעלת העובדים בדו"ר שכליים שהם גדולים אפילו ממלאכים וחיות הקודש. וי"ל בדא"פ שעוד ענין למדנו - במעלת העובדים בדו"ר טבעיים [שזה נוגע יותר לסש"ב, שנקודתו לבאר איך שקרוב אליך - לכאור"א] שלא נטעה לומר שהדו"ר שלהם אינן בתוקף כמו הדו"ר שכליים [ובמילא גם הלעשותו"ו שלהם (שנמשכת מהדו"ר - כנ"ל פ"ד) אינו בתוקף וכו'] - ולזה מבאר שדו"ר טבעיים ה"ז מדרי' המלאכים שהמרכבה דפני ארי' כו'. ומובן תוקף עבודתם (אלא שזהו עבודת המדות ולא דמוחין) כו'. ומזה מובן דקרב אליך לכאור"א בלבבך (דו"ר) - הוא לא רק שבכאור"א יש דו"ר, אלא שבכאור"א קרוב שיהי' דו"ר בתוקף כו' וגם לעשותו בתוקף כו'. כלומר: לכאורה אינו מובן: מדוע מתעכב כאן רבנו הזקן בענין עבודת המלאכים? הרי אין זה כלל ענינו של ספר ה"תניא", "ספר של בינונים", להסביר ענין עבודת המלאכים. ענינו של ספר ה"תניא" הוא להסביר את העבודה ששייכת לבני ישראל ולכל אחד מישראל. אלא הענין הוא,

38 רק השגתם ושכלם יש להם שייכות ל"עולם הבריאה", כי אם
 39 גם מדותיהם, אהבתם ויראתם, יש להן שייכות ל"עולם
 40 הבריאה". כי, גם מדותיהן נכללות במוחין ובשכל שלהם, עד
 41 שכל עבודתם מתוארת כ"עבודת מוחין". ואילו, נשמות
 42 שהשגתן איננה נעלה כזו,
 43 הרי למרות שאהבתן
 44 ויראתן באות על ידי
 45 התבוננות ושכל, הרי זה
 46 רק שהשכל משמש
 47 לעורר וליצור את מדות
 48 האהבה והיראה, אבל
 49 עיקר עבודתן היא "עבודת
 50 המדות" - ולכן, שייכות
 51 נשמות אלו, ל"עולם
 52 היצירה", שהוא עולם
 53 המדות. ומכל-שכן שאותן
 54 נשמות שעבודתן היא
 55 מתוך "אהבה מסותרת" -
 56 המדות הטבעיות, שאינן
 57 באות מן השכל ומן
 58 המוחין, בודאי ובודאי שמקומן הוא ב"עולם היצירה"; רק
 59 בזמנים מסויימים עולות גם נשמות אלו ב"גן עדן העליון",
 60 ב"עולם הבריאה". אך - מה שלמדנו ש"מדור" נשמות
 61 הצדיקים, הוא ב"בריאה", היינו דווקא נשמות ממש, -
 62 ו"נשמה" היא הרי ענין השכל, כמו שכתוב: "ונשמת שדי
 63 תבינם", שהן פחינת מוחין דגדלות אינסוף פרוץ-הוא, -
 64 השגתן היא באופן של "מוחין דגדלות", שהן מבינות אלקות כמו
 65 שהוא, בלי לבושי השגה ובלי משלים של הסברה. ועבודתן
 66 היא, לכן, "עבודת המוחין", שיש לה שייכות ל"עולם הבריאה",
 67 ול"גן עדן העליון" שב"עולם הבריאה". אבל פחינת הרוח של
 68 הצדיקים, - שעבודתם היא עבודת ה"רוח", עבודת המדות.
 69 שכן, גם השגתם בגדלות ה', אינה מגיעה לאופן ההשגה של
 70 אלה שהם בדרגה של "נשמה", כך שכל עבודתם מתוארת
 71 כ"עבודת המדות", כי גם המוחין שלהם שייכים למדות,
 72 בשמשם כמעוררי המדות. וכן שאר כל נשמות ישראל
 73 שעברו את ה' בדחילו ורחימו - ביראה ואהבה, המסתרות
 74 בלב כללות ישראל - ולא מתוך אהבה ויראה הבאות מן

1 הנבראים והמלאכים של "עולם היצירה", היא תמיד בענין
 2 המדות. אבל בעולם הבריאה מאירות שם חכמתו ובינתו
 3 ודעתו של אינסוף פרוץ-הוא, - בחינות חכמה-בינה-דעת
 4 של "עולם האצילות", שהן - חכמה-בינה-דעת, מקור המדות
 5 ואם ושרש להן, -
 6 למדות, כפי שלמדנו
 7 בפרק ג'. וכדאי
 8 פתקונים - וכמו שכתוב
 9 ב"תיקוני זוהר": דאימא
 10 עלאה - ספירת "בינה"
 11 דאצילות, מקננא -
 12 מקננת ומאירה ב"עולם
 13 הבריאה", הנקרא
 14 "כורסיא", עולם הכסא,
 15 פתלת ספירן פכרסיא,
 16 שהוא עולם הבריאה. -
 17 ואלו הן חכמה-בינה-דעת
 18 שב"אצילות". ולכן -
 19 מפני שב"עולם הבריאה"
 20 מאירות בחינות חכמה-
 21 בינה-דעת של אינסוף, לכן הוא - "עולם הבריאה", מדור
 22 נשמות הצדיקים, עובדי ה' בדחילו ורחימו, - ביראה
 23 ואהבה, הנמשכות מן הבינה ודעת הגדלות אינסוף פרוץ-
 24 הוא, שאהבה זו נקרא "רעותא דלכא", - רצון שמן הלב,
 25 שנתעורר על ידי השכל, ושלא כמו הרצון שלמעלה מהשכל,
 26 פנופר לעיל; ומ"רעותא דלכא" נעשה לבוש לנשמה
 27 בעולם הבריאה, שהוא גן עדן העליון, דלכמן, - כפי
 28 שיתבאר להלן, וכמו שכתוב בזה - פרשת ויקהל. - הרי,
 29 שהנשמות שעבודתן מתוך אהבה ויראה הבאות מן השכל
 30 וההתבוננות בגדלות ה' - מקומן ב"עולם הבריאה", שהוא גן
 31 עדן העליון, שכן, "גן עדן התחתון" הוא ב"עולם היצירה", ו"גן
 32 עדן העליון" - ב"עולם הבריאה", וכפי הידוע, ענינו של "גן עדן"
 33 הוא, ש"יושבין ונהנין מזיו השכינה". תענוג זה בא מהבנתם
 34 והשגתם גדלות ה' - וזהו השכר עבור העבודה הקשורה
 35 בהשגה והתבוננות בגדלות ה'. להלן, מסביר רבנו הזקן, שבכך
 36 מתכוונים לאותן נשמות שהן במדרגת נשמה ממש - אלה
 37 שהשגתן הנעלה ביותר מתוארת כבחינת "מוחין דגדלות"; ולא

ליקוטי אמרים

שם חכמתו ובינתו ודעתו של א"ס ב"ה שהן מקור
 המדות ואם ושרש להן וכדאימא בתיקונים דאימא
 עילאה מקננא בתלת ספירן בכרסיא שהוא עולם
 הבריאה ולכן הוא מדור נשמות הצדיקים עובדי ה'
 בדחילו ורחימו הנמשכות מן הבינה ודעת דגדולת א"ס
 ב"ה שאהבה זו נקרא רעותא דלכא כנ"ל ומרעותא
 דלכא נעשה לבוש לנשמה בעולם הבריאה שהוא
 גן עדן העליון כדלכמן וכמ"ש בזה ויקהל אך
 היינו דווקא נשמות ממש שהן בחי' מוחין דגדלות
 א"ס ב"ה אבל בחי' הרוח של הצדיקים וכן שאר כל
 נשמות ישראל שעברו את ה' בדחילו ורחימו המסתורות
 בלב כללו ישראל אין עולות לשם רק בשבת ור"ח לבר

שהכוונה היא להדגיש את המעלה המעולה של עבודת קיום התורה והמצוות מתוך חיות של אהבה ויראה שכליות, שהיא למעלה אף מעבודת המלאכים וחיות הקודש. כך מובנים הדברים בפשטות. ואילו לאמיתו של דבר - ממשך הרבי שליט"א - אפשר לומר, שרבנו הזקן מלמד אותנו בכך ענין נוסף: להדגיש מעלתם של אלה שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה טבעיות, מתוך האהבה המסותרת - דבר זה כבר נוגע באופן ממשי לתוכנו של "ספר של בינונים", שנקודתו ומטרתו הן להסביר כיצד "קרוב אליך", כיצד קרוב לכל אחד מישראל לקיים תורה ומצוות "בלבבך", ברגשי הלב ובחיות של אהבת ה' ויראת ה': שאדם לא יטעה לחשוב שאהבתו ויראתו - אהבה ויראה טבעיות, אינן באותו תוקף כמו האהבה והיראה השכליות, וממילא ה"לעשותו" שלו, כלומר, קיומו תורה ומצוות, הבא מ"בלבבך", מהאהבה והיראה הטבעיות, אינו גם כן באותו תוקף - לכן מסביר כאן רבנו הזקן ומדגיש שעבודה זו של אהבה ויראה טבעיות היא עבודתם של המלאכים וחיות המרכבה. שמכאן מובן גדלותה ותוקפה של עבודה זו: אלא - זוהי עבודה של מדות ולא של מוחין, וממילא מובן, ש"קרוב אליך - בלבבך", שלכל אחד קרוב הענין של אהבה ויראה - לא זו בלבד שבכל אחד ואחד ישנן אהבה (מסותרת) ויראה. אלא שלגבי כל אחד ואחד "קרוב הדבר", שהאהבה והיראה תהינה בתוקף, שכן, האהבה והיראה הטבעיות בבני ישראל הן על דרך האהבה והיראה של המלאכים וחיות הקודש שבמרכבה, וממילא יכול גם ה"לעשותו" להיות בתוקף, שכל אחד מישראל יקיים תורה ומצוות בחיות וברגש פנימי של אהבת ה' ויראת ה'. 3. איוב לב, ח.

45 להימנע מלעשות רע, ועל ידי כך, ל**כבש התאוות ולשפרן**, –
 46 התאוה נשברת כשלא נותנים לה לבוא לידי פועל במעשה,
 47 בדיבור או אפילו במחשבה של עבירה – דבר שבא כתוצאה
 48 מהיראה שלהן, ו**בין בְּחִינַת "ועשה טוב"** – לעשות מצוות
 49 ומעשים טובים כנגד
 50 הטבע והרצון של הנפש
 51 הבהמית, שהיא נפש של
 52 "סטרא אחרא". ענין
 53 ה"ועשה טוב" בא להן
 54 בעיקר מאהבתן להקב"ה,
 55 **פְּנוּבָר לְעִיל, וְהֵם –**
 56 הנשמות בהיותן בעולם
 57 הזה, הֵיוּ **פְּעֻלֵי בְּחִירָה**
 58 **לְבַחַר בְּרַע חֲסִדוֹשְׁלוֹם**
 59 **וּבְחַרֵּי בְּטוֹב, לְאִכְפִּיא**
 60 **לְסַטְרָא אַחְרָא –** לכפות
 61 את ה"סטרא אחרא",
 62 **לְאִסְתַּלְקָא** יִקְרָא
 63 **דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כּו',**
 64 – שיתרומם כבודו של
 65 הקב"ה, כביכול, בכל
 66 העולמות, **בְּיַתְרוֹן הָאוֹר כּו',** – כיתרון האור הבא מן החושך
 67 דוקא, שכן על ידי שבירתן את החושך של ה"סטרא אחרא",
 68 המשיכו יתרון באור הקדושה, **בְּפְנוּבָר לְעִיל**. – הרי, למרות
 69 שהאהבה ויראה, באותן נשמות, היו טבעיות ולא שכליות, אך,
 70 כיון שקיומן תורה ומצוות באהבתן ויראתן, בא להן על ידי
 71 בחירה, לכן עבודתן היא למעלה מעבודתם של המלאכים
 72 שאינם בעלי בחירה. ומכאן זכותן לעלות, בזמנים מסויימים,
 73 ב"גן עדן העליון", דבר שאין המלאכים זוכים לו. להלן, יסביר
 74 רבנו הזקן, שמה שלמדנו שמקומן של הנשמות בעלות האהבה
 75 והיראה השכליות, הוא בעולם הבריאה, ומקומן של הנשמות
 76 בעלות האהבה והיראה הטבעיות, הוא בעולם היצירה – מדובר
 77 ביחס לנשמות עצמן. ואילו, התורה והעבודה של הנשמות,
 78 נכללות בעשר הספירות, של העולם בו עלו אותה תורה ואותה
 79 עבודה. עשר הספירות הן אלקות, ועל ידי העליה בעשר
 80 הספירות של העולם – הן מתאחדות באי"סוף ב"ה ממש. ואילו
 81 מקומן של הנשמות הוא ב"היכלות" של העולמות, שהם ענין
 82 של "עולם" ולא של אלקות, ותענוגן הוא מזיו השכינה בלבד
 83 של אותו עולם – כלומר: מתגלה לאותן נשמות "זיו" מהתורה
 84 שהן למדו וממצוות שהן קיימו בהיותן למטה בעולם הזה. והן
 85 מבינות אותו "זיו" בהשגה אמיתית, הן מבינות את מדות
 86 ההארה, וזה יוצר בהן את התענוג הנפלא של "גן עדן". ובלשון
 87 ה"תניא": **וְהֵנָּה, כָּל זֶה הוּא כְּמִדּוֹר הַנְּשָׁמוֹת וּמְקוֹם**
 88 **עֲמִידָתָן, –** לפעמים במקום שלמעלה ממקום עמידתן הקבוע –

1 השכל – אין עולות לָשֵׁם, – ל"גן עדן העליון" שב"עולם
 2 הבריאה", רק **בְּשֶׁבֶת וְרֵאשִׁי הַדָּשׁ לְבַד,** – שבת וראש חודש
 3 הם הזמן לעליית כל העולמות, ככתוב (בסוף ספר ישעיה):
 4 "והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו, יבוא כל בשר
 5 להשתחוות וגו'" – בזמנים
 6 אלה עולות גם נשמות
 7 אלו ל"גן עדן העליון",
 8 **דְּרַךְ הַעֲמוּד שְׁמֹנֶעֶדן**
 9 **הַתַּחְתּוֹן לְמוֹעֵדן**
 10 **הָעֲלִיּוֹן, שְׁהוּא עוֹלָם**
 11 **הַבְּרִיאָה הַנִּקְרָא מוֹעֵדן**
 12 **הָעֲלִיּוֹן, לְהַתְעַנֵּג עַל ה'**
 13 **וּלְהַנִּיחַ מְזִיו הַשְּׂכִינָה, –**
 14 התענוג וההנאה מאלקות
 15 הם בעיקר ב"גן עדן
 16 העליון" שב"עולם
 17 הבריאה" – עולם ההשגה,
 18 שכן, התענוג שיש לנשמה
 19 מאלקות, בא מההשגה
 20 והבנתה אלקות, עד כמה
 21 שאפשר להשיג – **בִּי אֵין**
 22 **הַנְּאִה וְתַעֲנוּג לְשִׁכְלֵי נְבְרָא אֱלָא מִמָּה שְׁמִשְׁכִּיל וּמִכִּין וְיִדְעַ**
 23 **וּמִשִּׁיג בְּשִׁכְלוֹ וּבִינָתוֹ, –** "משכיל", "מבין", "יודע" – מכוונות
 24 לכוחות חכמה בינה ודעת, **מָה שְׁאִפְשֵׁר לוֹ לְהִכִּין וּלְהַשִּׁיג**
 25 **מְאוֹר אֵינְסוּף בְּרוּךְ הוּא, –** ומה שנשמות אלו מבינות בשכל
 26 ומשיגות אור אינְסוּף בְּרוּךְ הוּא ב"גן עדן העליון" שב"עולם
 27 הבריאה", בא: **עַל יְדֵי חֲכֻמָּתוֹ וּבִינָתוֹ וְיַתְפָּרְדַּךְ –** על ידי ספירות
 28 ה"חכמה" וה"בינה" של "עולם האצילות", הנקראות חכמתו
 29 ובינתו, **הַמְּאִירוֹת שֶׁם פְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה. –** ב"עולם הבריאה"
 30 מאירות, כאמור, ספירות "חכמה" ו"בינה" ד"אצילות", ולכן
 31 הנשמות שב"גן עדן העליון" מבינות ומשיגות אור איך סוף ברוך
 32 הוא, ומה בא ה"תענוג" שלהן. ובשבת וראש חודש עולות גם
 33 שאר הנשמות ל"גן עדן העליון", כדי שגם הן יהיה להן התענוג
 34 הבא מהשגה. **וְמָה שְׁזוֹכוֹת נְשָׁמוֹת אֱלוֹ –** שעבדו את השי"ת
 35 מתוך מדות אהבה ויראה טבעיות, **לְעֵלּוֹת לְמַעְלָה**
 36 **מִהַמְּלָאכִים, –** מקומם של המלאכים הוא, כאמור, ב"עולם
 37 היצירה", בגלל עבודתם במדות טבעיות, ואין אנו אומרים
 38 שאי"פעם הם עולים ל"עולם הבריאה" – **אִף שְׁעָבְדוּ –** אותן
 39 נשמות, **בְּדַחֲלוֹ וְרַחֲמוֹ –** ביראה ואהבה, **מִכְּעַיִם לְבַד, –**
 40 באותו סוג אהבה ויראה טבעיות כמו המלאכים – מדוע, איפוא,
 41 ביחס לנשמות אלו, אנו אומרים שהן עולות בזמנים מיוחדים
 42 ל"עולם הבריאה"? אלא – **הֵינָנוּ מִכְּפִי שְׁעַל יְדֵי דְּחִילוֹ וְרַחֲמוֹ**
 43 **שְׁלֵהֶם –** יראה ואהבה של אותן נשמות, **אֶתְכַפִּיא –** נכפתה,
 44 **סַטְרָא אַחְרָא הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּגוֹפָם, בֵּין בְּחִינַת "סוּר מְרַע" –**

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה איך אפשרית שייכות בין חי (געה"ת) ומדבר (געה"ע) אלא שהוא ע"י עמוד (ומזה גם ראי' דעכצ"ל דאף שהן ב' מדריגות אפשרית עלי' כו'). כלומר: דברי רבנו הזקן שהעליה היא על ידי ה"עמוד", מסלקות קושי שיש להקשות לכאורה, כיצד אפשרית העליה מ"חי" (גן עדן התחתון) ל"מדבר" (גן עדן העליון) - ואומר רבנו הזקן שהעליה היא על ידי ה"עמוד"; ומכאן גם ראייה שמן ההכרח לומר שאם כי הן שתי מדריגות - אפשרית העליה מאחת לשנייה.

47 הוא, נמשך ומתגלה "זיו", לנשמה בגן עדן – והתענוג הוא
 48 השכר של קיום התורה והמצוות. מכאן אפשר להבין גדלותה
 49 ויקרותה של מצוה שיהודי מקיים בעולם הזה, ושל לימודו
 50 תורה ועבודתו את הקב"ה – אם מזיו והארה בלבד של תורה
 51 ועבודה, יש לנשמה

52 תענוג נפלא כזה בגן עדן!
 53 גדלות התענוג אנו למדים
 54 ממה שחכמינו ז"ל
 55 אומרים בנוגע ל"אחר",
 56 שמוטב שידונו אותו
 57 בגיהנום, כדי שיוכל לבוא
 58 ל"עלמא דאתי", לעולם
 59 הבא – לשכר של "גן
 60 עדן". כלומר: כדאיים כל
 61 יסורי גיהנום (עליהם)
 62 אומר הרמב"ן שכל יסורי
 63 איוב במשך שבעים שנה,

64 אין להם ערך כלל ליסורי הנפש בגיהנום אפילו שעה אחת
 65 (וכדלקמן "אגרת התשובה" פרק י"ב), ובלבד שיוכלו לאחר
 66 מכן להגיע לתענוג הנפלא שב"גן עדן". וכאמור, מתבטא
 67 תענוג זה בכך, שהנשמה נהנית מ"זיו" ו"הארה" של התורה
 68 והעבודה. שכן, את עצם התורה והמצוה לא היה בכוח
 69 הנשמה לקלוט ב"גן עדן", היא היתה מתבטלת לגמרי לעומתן.
 70 ה"עצם" של התורה והמצוות שהנשמה קיימה בעולם הזה,
 71 יתגלה רק לעתיד לבוא. ב"גן עדן" מאיר, כאמור, זיו והארה
 72 בלבד. בכך מובן מאמר חכמינו ז"ל: "יפה שעה אחת בתשובה
 73 ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא", שכן בעולם
 74 הבא, ב"גן עדן", נהנית הנשמה מזיו והארה בלבד של תורתה
 75 ועבודתה, ואילו בהיותה בעולם הזה, יש לה את ה"עצם" של
 76 התורה והעבודה, שעלידו היא מתאחדת עם הקב"ה עצמו.
 77 המעלה שבגן עדן מתבטאת רק בכך ששם היא קולטת את
 78 ה"זיו" בהשגה אמיתית, היא משיגה שם את מהותו של הזיו –
 79 והשגת המהות של אלקות, גורמת תענוג נפלא. זהו פירוש
 80 מאמר חכמינו ז"ל: "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא
 81 מכל חיי עולם הזה" – כולל, קורת הרוח מהתורה והעבודה
 82 בעולם הזה – שכן, קורת הרוח והתענוג האמיתי קיים ב"גן
 83 עדן" דוקא, שם הנשמה משיגה ומבינה אלקות בהשגת
 84 המהות. אחרי שרבנו הזקן הסביר, ש"עולם הבריאה" הוא
 85 מקום הנשמות שעבודתן היא מתוך אהבה ויראה שכליות,
 86 ו"עולם היצירה" – מקום הנשמות שעבודתן היא מתוך אהבה
 87 ויראה טבעיות – הוא ממשך להסביר ש"עולם האצילות" הוא
 88 מקום הנשמות של צדיקים גדולים שעבודתם היא למעלה גם
 89 מאהבה ויראה שכליות. עבודתם של אותם צדיקים היא
 90 בבחינת "מרכבה", שכל עניניהם היו בתכלית הביטול להקב"ה,
 91 ולא היה קיים בהם רצון אחר כלל, כי אם מה שהוא רצון
 92 העליון בלבד.

1 כמו בשעת עלייתן ב"עולם הבריאה" בימי שבתות וראשי
 2 חדשים. ובלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מקום עמידתן – שזהו
 3 לפעמים לא במדורן (וכמו בשבת ור"ח דעולות לבריאה אף
 4 שמדורן ביצירה)". אך תורתן ועבודתן נכללות ממש ב'

5 ספירות, שָׁהֵן – עשר
 6 הספירות, בחינת אלהות,
 7 ואור אי"סוף מתניח
 8 פָּהֵן – בעשר הספירות,
 9 פְּתִיכֵי הַיְחוד; – האור
 10 האין סופי המאיר בעולם,
 11 מתאחד עם הספירות של
 12 אותו עולם בתכלית
 13 היחוד; וְהֵינּוּ – מה שאנו
 14 אומרים שהתורה
 15 והעבודה עולות ונכללות
 16 בעשר הספירות, הרי זה
 17 ב' ספירות דְּבְרִיָּאָה עַל

18 יְדֵי דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי שְׁכָלִיִּים, – יראה ואהבה שכליות.
 19 כשהתורה והעבודה נעשות מתוך אהבה ויראה שכליות, הן
 20 נכללות אז בעשר הספירות של "עולם הבריאה", וְבִי סְפִירוֹת
 21 דְּיִצְרָאָה עַל יְדֵי דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי טְבַעִיִּים; – יראה ואהבה
 22 טבעיות, כשהתורה והעבודה נעשות מתוך אהבה ויראה
 23 טבעיות, הן נכללות אז בעשר הספירות של "עולם היצירה",
 24 וּבְתוֹכָן מְלַבְּשׁוֹת י' סְפִירוֹת דְּאַצִּילוֹת וּמִיְחודוֹת פָּהֵן
 25 בְּתִכְלִית, – עשר הספירות של "עולם האצילות", מתלבשות
 26 ומתאחדות בתכלית, בעשר ספירות "עולם הבריאה", ועל יין
 27 גם בעשר ספירות "עולם היצירה", וְי' סְפִירוֹת דְּאַצִּילוֹת
 28 מִיְחודוֹת פְּתִיכֵי בְּמַאצִּילֵן אִי"סוֹף פְּרוֹדְּהוּא. – שהאציל
 29 וגילה את עשר ספירות "עולם האצילות" – כמו שאומרים
 30 לגבי נבראים ובוראם, כך אומרים לגבי נאצלים ומאצילים –
 31 שעשר ספירות "עולם האצילות" מאוחדות בתכלית עם
 32 מאצילן, הרי, שהתורה והעבודה של הנשמות בהיותן בעולם
 33 הזה, על ידי שהן נכללות בעשר ספירות "עולם היצירה", או
 34 "עולם הבריאה" – הן מתאחדות עם האי"סוף ברוך הוא.
 35 מְהִישְׁאִינְבֵן הַנְּשָׁמוֹת, – כשלעצמן, ולא תורתן ועבודתן,
 36 אֵינָן נְכַלְלוֹת בְּאַלְהוּת דְּי' סְפִירוֹת, אֶלָּא עוֹמְדוֹת
 37 בְּהִיכְלוֹת וּמְדוֹרֵין דְּבְרִיָּאָה או יצירה, – "היכלות"
 38 ו"מדורים" הם ענין של "עולם" ו"יש", ואינם בבחינת ביטול
 39 והתאחדות כמו הספירות, וְנִהְיִין – הנשמות, מְזִיו הַשְּׂכִינָה,
 40 הוּא אוֹר אִי"סוֹף פְּרוֹדְּהוּא מְיֻחָד בִּי סְפִירוֹת דְּבְרִיָּאָה
 41 או דְּיִצְרָאָה, – "זיו השכינה" ממנו הן "נהיין" – הוא אור
 42 אי"סוף ברוך הוא המאוחד בעשר ספירות "עולם הבריאה" או
 43 בעשר ספירות "עולם היצירה", וְהוּא זִיו תוֹרָתָן וְעוֹבְדוֹתָן
 44 מְמַשׁ – הזיו של תורתן ועבודתן של אותן נשמות, [עַן זְהוּ
 45 וְיִקְהַל דָּף רִין], בִּי שְׂכַר מְצוּהָ – הִיא מְצוּהָ עֲצֻמָּה; –
 46 שמהתורה והמצוות שאדם קיים, ושמהאחדות עם אין סוף ברוך

יום ראשון

יום ראשון

כא אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קד"קה.
תניא: פרק לת. והנה . . . נ אברי הגוף.

ה"צמח צדק" אמר בסיום ספור הנ"ל (כ אדר שני) : זקני - רבנו הזקן - הוא משה רבנו דתורת חסידות חב"ד. במשה אמרו רנ"ל שהתורה נתנה לו, אלא שנהג בה טוב עין. אש תמיד האלקי הנוגע לתורת חסידות חב"ד - נתן הרב המגיד לזקני, וזקני נהג בה טוב עין ונתנה לכל העוסקים בתורת החסידות. ברור לי, אשר כל הלומד עם חברו ומעורר בו את האש תמיד האלקי, הנה שקרו אתו אשר זכותו זה לא תכבה לעד.

יום שני

יום שני

כב אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, שני עם פירש"י.
תהלים: קו"קז.
תניא: אך אעפי"כ . . . נ כל חי.

ברכת כהנים הוא המשכת המחין, הגבהת הידים הוא העלאת המדות, ומברכים לישראל שהם בני מלכים - מלכות, הרי פרצוף שלם של עשר ספירות.

יום שלישי

יום שלישי

כג אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קח"קיב.
תניא: ואף שבשניהם . . . 100 והתפשטות.

אאמו"ר אמר לרב אחד - בעל עבודה ומתמיד בלימודו: א רב בעדארף בכל עת ובכל רגע געדיינקען, אז תמיד שטייט ער אויף דעם שוועל וואס צווישען מזכי הרבים און ח"ו מחטיאי הרבים, אויף דעם שוועל פון עומק רום און עומק תחת, און אלע ענינים בעדארף נוגע זיין אין פנימית נקודת הנפש ממש, ווייל בנפשו הוא.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר לרב אחד - בעל עבודה ומתמיד בלימודו: רב צריך לזכור בכל עת ובכל רגע, כי תמיד נצב הוא על הסף שבין מזכי הרבים, וחס-ושלום, מחטיאי הרבים; על הסף של עמק רום ועמק תחת - וכל הענינים צריכים לגעת בפנימיות נקודת הנפש ממש, כי בנפשו הוא.

יום רביעי

יום רביעי

כד אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קיג"קח.
תניא: כי בגוף . . . 100 בו ית'.

באמירת "אנא בכח" צריך לראות - או לציר במחשבה - השמות, שהם הראשי-תבות, אבל לא לאמרם.

יום חמישי

יום חמישי

כה אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, חמישי עם פירש"י.
 תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
 תניא: ולא שדבקות . . . נא חי ומדבר.

החסיד ר' מרדכי האראדאקער סיפר: פתגם הראשון ששמענו מרבינו הזקן כשבאנו לליאזנא הי': וואָס מען טאָר ניט טאָר מען ניט, און וואָס מען מעג דארף מען ניט. – כשלש ארבע שנים עבדנו בזה עד שהבאנו אופן זה בעניני חיינו, ורק אז נכנסנו ליחידות לשאול דרך בעבודה.

החסיד ר' מרדכי מהאראדאק ספר: פתגם הראשון ששמענו מרבינו הזקן כשבאנו לליאזנא היזה: "האָסור - אָסור, וְהַמֵּתָר - מֵיִתָר". כְּשֶׁלֶשׁ אַרְבַּע שָׁנִים עָבַדְנוּ בְּזֶה, עַד שֶׁהִבְאֵנוּ אֶפְסָן זֶה בְּעֵינֵי חַיֵּינוּ, וְרַק אַז נִכְנָסְנוּ לִיְחִידוּת לְשֶׁאֵל דֶּרֶךְ בְּעִבּוּדָה.

יום שישי

יום שישי

כו אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, ששי עם פירש"י.
 תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
 תניא: כי מי . . . בנפשותינו כנו"ל.

כָּל הַקְּדוּשׁ בְּעַם אֱלֹקֵי אֲבֹרָהּם וְיִסוּד בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּהַעֲמַדַת דּוֹר יִשְׂרָאֵל וְחֲנוּכָם, בְּכַשְׁרוֹת הָאֵל, וְאַצִּילוֹת טַהַר קְדוּשַׁת הַשְּׁבֵת, מְסַר וְנָתַן הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא עַל יְדֵי נְשֵׁי יִשְׂרָאֵל לְשִׁמְרָם וּלְעִבְדָם.
 הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּמְלֵא חוֹבָתָהּ וְתַעֲוֹדָתָהּ בְּחַיֵּי הַמְּשֻׁפָּחָה, בְּהִנְהֻגַת הַבַּיִת וּבְחֲנוּךְ עַל פִּי הַתּוֹרָה, עֲלֶיהָ הַפְּתוּב אֹמֵר "חֲכָמוֹת נָשִׁים בְּנִתָּה בִּיתָּה".

שבת קודש

שבת

כו אדר שני, פרשת החדש

ה'תש"ג

מְבָרְכִים רֹאשׁ הַיּוֹם נִסְוֹן. אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְּׁפָמָה. יוֹם הַתּוֹעֲדוֹת.
 הַפְּטוּרָה: כֹּה אָמַר - עוֹלַת תְּמִיד.

שיעורים. חומש: שמיני, שביעי עם פירש"י.
 תהלים: קכ"ד.
 תניא: פרק לט. ומפני . . . 104 מצוה עצמה.

משיחת אאמו"ר: חטא בני אהרן הי' בקרבנתם לפני ה' וימותו. רצוא בלי שוב. דער אמת איז אז מ'קומט לפני ה' דארף זיין תטהרו, ריין און קלאָהר, עס מוז זיך דערהערען אין מעשה בפועל, כל הגבוה גבוה ביותר יורד למטה מטה ביותר, ורצוא בלי שוב, היא מיתה. ועל זה בא ציווי ה' אל משה (ויקרא טז ב) שיאמר לאהרן, אותיות נראה, ובכחות הנפש הוא השכלה, לאמר, בשביל לבוא אל הקדש גם מבית לפרוכת שהוא לפני הצמצום, דארף מען וויסען אז על הארן, אותיות נראה, השכלה, איז פאראן א כפורת, א כוונה פון א פארשטעל, וואָס דאָס איז דער פני הכפורת, אשר על כן ולא ימות, זאָל מען ניט בלייבען באם רצוא אליין, כי בענן אראה על הכפורת, דער צמצום הראשון איז כוונתו הגילוי, און דער מבוא צו דעם איז דער ואל, ביטול עצמי, טאָן וואָס חסידות הייסט, ניט דאָס וואָס דער שכל זאָגט, דאן איז יבוא אל הקדש.

משיחת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: חטא בני אהרן היה "בקרבתם לפני ה' נימותו". רצוא בלי שוב. האמת היא, שכאשר נגשים "לפני ה'" צריך להקדים "תטהרו" - נקי ונזך. הימים להפנים במעשה בפעל, שכל הגבה גבה ביותר יורד למטה מטה ביותר, ורצוא בלי שוב היא מיתה. ועל זה בא צווי ה' אל משה (ויקרא טז ב), שיאמר לאהרן - אותיות נראה - וכחות הנפש הוא השפלה, לאמר: בשביל לבוא אל הקדש גם מבית לפרכת, שהוא לפני הצמצום, יש לדעת שעל הארץ - אותיות "נראה", השפלה, ישנה "כפרת", כונה של הסתרה, שזהו "פני הכפרת", אשר על כן [האזהרה] "ולא ימות", שלא להשאיר ברצוא בלבד, "כי בענן אראה על הכפרת", הצמצום הראשון כונתו הגלוי, והמבוא לכך הוא ה"נאל", בטול עצמי, לבצע את מה שהחסידות מורה, לא את מה שהשכל אומר. או אז - "יבא אל הקדש".

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב אד"ש, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מח"י אד"ש, בו כתב שעומדת אצלו על הפרק השאלה, אם יקבל משרת הוראה בבית הספר השייך לקונסרבטיבים, ומוסיף אשר קבל חנוכו באה"ק ת"ו, חבר הוא לאגודת ישראל ומדריך בפרחי אגודת ישראל.

מובן וגם פשוט, שבאם קבלתו משרה במוסד כה"ל יכול להתפרש בהסביבה כנתינת הכשר על שיטת הקונסרבטיבים, מופרך הדבר בתכלית, כיון שידוע פסק דין על השיטות האמורות - שהם כפירה גמורה.

- מובן שזהו בנוגע להשיטה, משא"כ בנוגע לחברי קהלות הקונסרבטיבים והרעפארם, שכמה מחברייהם ישנם מאמינים בה' ובתורתו ככל הדרוש, אלא שאינם מבחינים בין אור לחשך ובין קדושה לטומאה, וק"ל -

כן מובן ופשוט שבאם אפילו אין מקום לפירוש ה"ל, אם תוכן הלימוד אינו על טהרת הקדש, ג"כ מופרך כל הדבר.

באם גם לחשש זה אין מקום כלל, ז. א. שיהי' הוא הבעל הבית בהנוגע להלימודים ובית הספר הוא נפרד ואינו שייך לעניי תפלותיהם והנהגותיהם וכו', הנה אדרבה יש מקום להשתדלות להחדיר לשם יר"ש וע"י חינוך התלמידים על טהרת הקדש, להוציא יקר מזולל, אף שמוכרחני לאמר שמקרה כזה נדיר הוא ביותר וביותר, ולא כתבתי זה אלא לשלימות השקו"ט.

ובודאי לדכוותי' למותר להוסיף, שהכתוב לעיל בענין שהלימוד הוא על טהרת הקדש, הכוונה לא רק לאותו הלימוד שמלמד הוא, אלא גם לשאר הלימודים שהילדים דכתו ילמדו לפניו ולאחריו, כיון שבחזקתא מחתא ניהו, וההורים שימסרו ילדיהם ללמוד בהמוסד, מפני ששבעים רצון הם מהלימוד שלו באופן אוטומטי ילמדו תלמידים אלו גם שאר הלימודים.

כיון שכנראה נפגש הוא עם אנ"ש שבטרנטה, תקותי שרכש לו גם כן ידיעה אודות תורת החסידות וקובע עתים בלימוד תורתה הנקראת בזה הק' נשמתא דאורייתא, והשי"ת יצליחו לבשר טוב בכל האמור.

ברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

יום ראשון כ"א אדר ב' ה'תשע"ד

חיוב האב במזונות ילדיו

מגיל שש ואילך אינו חייב לזונם אם יש להם נכסים משלהם.

יתירה מזו כתב ה'תוספות יום טוב' (שם פ"ד מ"ו) ש"קטני קטנים והם הפחותים מבני שש", גם אם אין לאב נכסים חייב לזונם כשם שחייב במזונות אשתו ואפילו אם יש לו רק מזונות יום אחד, צריך לתת לה מהם.

ובימינו כתב הגר"מ פיינשטיין (אגרות משה יו"ד סי' קמג) שאם "האם דרה יחד עם בניה אף שהם יותר ממש... ואף שהם גדולים, כל זמן שאין הדרך שבנים כאלו יוכלו להרויח לפרנס עצמן, שיתחייב האב לזון גם אותם מדין מזונות אשתו, דלא גרעי מארחי ופרחי" [וכמבואר בגמרא (שם סו, ב) שחייב הבעל לתת לאשתו גם כדי שתוכל להאכיל 'ארחי ופרחי' (אורחים מזדמנים), כי אינו יכול לומר לה להתאכזר ולהימנע מלהאכילם] וזה אחד הצרכים שחייב לספק לה. ולכן "חייב האב במזונות בניו ובנותיו אף הגדולים, מצד חיוב מזונות שלה", עד שיוכלו לפרנס עצמם.

הלכות אישות פרק יב, הלכה יד: **כָּשֶׁם שְׂאָרָם חַיֵּב בְּמִזְוֹנֹת אִשְׁתּוֹ, כִּי הוּא חַיֵּב בְּמִזְוֹנֹת בְּנָיו וּבְנֹתָיו הַקָּטָנִים, עַד שֶׁיְהִיוּ בְּנֵי שֶׁשׁ שָׁנִים; מִכָּאן וְאֵילָף - מֵאֲכִילָן עַד שֶׁיִּגְדְּלוּ, בְּתַקְנֵת חֻכְמִים.**

חייב אדם במזונות בניו ובנותיו הקטנים עד גיל שש, כי עד גיל זה הילד "צריך סיוע מאמו, וכשם שהבעל זן אותה כך זן אותו עמה" (כתובות סו, ב. רש"י שם ד"ה יוצא) וכופים אותו על זה (תוספות שם ד"ה אבל).

והוסיפו חכמים ותיקנו באושא שעליו לזון את בתו עד שתהיה בת שתיים עשרה ואת בנו עד שיהיה בן שלש עשרה ויביאו שתי עשרות (שם מט, ב. ורש"י ד"ה כשהן) ואף ש"אין כופין אותו לזונם אחר שש", אם אינו רוצה לזונם "גוערין בו... מכריזין עליו בציבור ואומרים פלוני אכזרי הוא ואינו רוצה לזון בניו".

וכתב הרא"ש (כתובות פ"ד הי"ד) שהאב חייב לזון את ילדיו עד גיל שש אף אם יש להם נכסים שיכולים להתפרנס מהם, כי החיוב לזונם הוא כדוגמת חיוב מזונות האשה, אך

יום שני כ"ב אדר ב' ה'תשע"ד

בנין עולם

בצעירותו, חייב מדרבנן להמשיך מצוה זו גם בזקנותו. ואף שהחיוב הוא מדברי סופרים יש בכך קיום מצות פריה ורביה מן התורה. ב. חיוב מיוחד מדרבנן.

ומלשון הרמב"ם "מצוה מדברי סופרים שלא יבטל כו" משמע שאין זו מצווה בפני עצמה אלא חובה לא לבטל בזקנותו את קיום המצווה מדאורייתא שהיה חייב בה בצעירותו.

ולפי זה מובן לשון הרמב"ם "שכל המוסיף... בנה עולם". כוונתו להגדיר את תוכנה של מצוות פריה ורביה שהוא 'בנין עולם', כלשון הפסוק (בראשית א, כח): "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה..." ובכתבו 'כל המוסיף' הרמב"ם רומז שלא די בקיום החיוב מן התורה (בן ובת) אלא כל מה שמוסיף כלול במצוה שתוכנה - בנין העולם.

(לשט"י שיחות ל ענף 24)

הלכות אישות פרק ט"ו, הלכה ט"ז: **אִף-עַל-פִּי שְׂקָנָם אָדָם מִצְוַת פְּרִיָּה וְרִבְיָה, הָרִי הוּא מְצוּה מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים שְׁלֹא יִבְטַל מִלְפָּנֵי הַלְּוִיָּהּ וְלִרְבוּת כָּל זְמַן שֵׁשׁ בּוֹ בַח; שְׁכָל הַמוֹסִיף נִפְשׁ אַחַת בְּיִשְׂרָאֵל - כָּאֵלוֹ בְּנֵה עוֹלָם.**

יש לדייק בלשון הרמב"ם "כל המוסיף נפש אחת מישראל", מדוע לא נקט בלשון הרגיל - "כל המוליד...", ולאידך, כיון שכתב "כל המוסיף...", מדוע לא סיים באותו מטבע לשון "כאילו הוסיף עולם"?

והביאור:

מקור הדין בגמרא (יבמות סב, ב): "נשא אדם אשה בילדותו ישא אשה בזקנותו, היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו". ואת החיוב להוליד בנים גם בזקנותו אפשר לבאר בשני אופנים: א. אף שכבר קיים מצוה פריה ורביה מדאורייתא

יום שלישי כ"ג אדר ב' ה'תשע"ד

מאימתי נקראת כלה?

מזונותיה, ולענין כתובה קרא למשודכת 'ארוסה' שכן לשון הכתובה היא "כל ימי אלמנותך" שמשמעו כל זמן ששם בעלה נקרא עליה ואומרים "זוהי אלמנת פלוני", אך לאחר שנשדכה נקראת "משודכת של פלוני".

והב"ח (שם) כתב, כי כשם שאם תבעוה לינשא ונתרצתה אינה מפסידה את מזונותיה כי יתכן ותחזור בה, כך גם כשהשתדכה.

הרמ"א (ס"ז צו ס"ז) הביא את הדעה שמפסידה מזונותיה אפילו כשנשדכה, וכתב ה'חלקת מחוקק' (ס"ק יח) שאינו דומה לתבעוה לינשא כי שם נתרצתה בדיבור בלבד ויתכן

הלכות אישות פרק יח, הלכה א: **וּמִשְׁתַּתְּאָרֵם הָאֵלְמָנָה אֲבָדָה מִזְוֹנֹתֶיהָ.**

והטעם: משום שהמזונות לאחר מיתת הבעל נמשכים לאורך ימי אלמנותה וכיון שנתארסה הרי היא אשת איש ולא אלמנה (מגיד משנה).

וכתב ה'בית יוסף' (אהע"ז סי' צג) כי לפי זה, אם רק השתדכה עדיין יש לה מזונות, כי משודכת אינה נקראת אשת איש. אך כיון שלאחר שנשדכה הפקיעה מעצמה את כבוד בעלה הראשון תמוה לומר שתתפרנס מנכסיו, ולכן יש לבאר את כוונת הרמב"ם שאפילו נשדכה נאבדה

לבאר את כוונת הרמב"ם שכאשר נתאספה נקראת "כלת פלוני" ומעתה אפילו אם ימות הארוס הפסידה מזונותיה כי כבר נפקע שם בעלה הראשון, אך כשנשתדכה אמנם זכויותיה מופקעות אך אם יתבטל השידוך תחזור ותזכה בהם כי השם "כלת פלוני" אינו חל משעת השידוך אלא רק מהאירוסין.

שתחזור בה, אבל ביטול קשרי שידוכין כרוך בקנס ובחרם, וגם משעת השידוכין כבר נקראת "כלת פלוני" ואין שם בעלה הראשון עליה.

וכתב ה'הפלאה' (קונט"א סק"א) כי אף להלכה נראה כדעת ה'בית יוסף' וה'חלקת מחוקק', אך פירושם בדברי הרמב"ם אינו נראה כי לא מצאנו שמשודכת קרויה ארוסה, ולכן יש

יום רביעי כ"ד אדר ב' ה'תשע"ד

מניעת צער האשה

מדוע צער האם ידחה את סכנת הוולד? ואם כן נשקפת לה סכנה מאי-אכילת מאכלים אלו, ברור שחייה קודמים וגם ה'טור' יורה שאין הבעל יכול לעכבה?

וה'בית שמואל' (שם סק"ו) כתב להוכיח מהגמרא (נדרים פ, א) שלדעה אחת מניעת צער האם אכן קודמת לחשש סכנת הוולד, כי נחלקו רבי יוסי וחכמים במעיין השייך לבני העיר הזקוקים לו לכביסת בגדיהם ואינו מספיק גם לצורך שתיה של בני עיר אחרת. לדעת חכמים השתיה של בני העיר האחרת שהיא חיי נפש קודמת לכביסת בגדיהם של בני העיר, ולדעת רבי יוסי "כביסתן קודמת לחיי אחרים", כי במניעת הכביסה יש צער גדול וגם זה נחשב כ'חיי נפש' (ר"ן ס). ואם כן דעת הרמב"ם שצער האישה דוחה ספק סכנה של הוולד היא כשיטת רבי יוסי (אלא שצריך עיון מדוע פסק כרבי יוסי ולא כחכמים).

אך בעל ה'הפלאה' (ק"א הל' כתובות סי' פ ס"ק י"ב) דחה דברים אלו וכתב שלכל הדעות מניעת סכנה לזולת קודמת למניעת צער האישה, וגם לדעת רבי יוסי כביסת בני העיר כדי למנוע צערם אינה קודמת לחיי בני העיר האחרת (שהרי ספק סכנה של אחרים דוחה שבת ויום הכיפורים ואף איסורי תורה, ואילו למניעת צער התירו ביום טוב רק איסורי דרבנן, ראה יבמות קיד, א). ודברי רבי יוסי נאמרו רק במקרה שאין סכנה לאנשי העיר האחרת כי יש להם אפשרות להביא מי שתיה ממקום אחר.

יום חמישי כ"ה אדר ב' ה'תשע"ד

האם צריך לשלם על מכשול?

אסורה, ואע"פ שעובר על 'לפני עור לא תיתן מכשול', איסור זה אינו חמור כל כך בעיני אנשים ויש יותר מקום לחשש שהמוכר יכשיל את הלוקח, ועל כן ראו חז"ל לקנוס במקרה זה.

אך הסמ"ע (חז"מ סי' רלד סק"ד) ביאר שהלוקח פטור מתשלום מעיקר הדין, ולא מצד קנס למוכר, כי אכילת איסור אינה חשובה הנאה כלל, ולמה אם כן כאן הבעל חייב בדמי הכתובה?

ויש לומר: באכילת איסור אין הלוקח נהנה, כי אע"פ שהעבירה היתה באונס, מאכל אסור גורם לטמטום הלב "ומוליד טבע רע" (רמ"א יו"ד סי' פא ס"ו) ונמצא שנגרם לו נזק, מה שאין כן בביאה אסורה.

ועוד יש לחלק על פי דברי הרמב"ם בהלכה הבאה שהאשה אינה מפסידה את תוספת הכתובה, כי היא עצמה מוכנה לקיים את חלקה בהסכם, והמניעה אינה מצידה:

הלכות אישות פרק כא, הלכה יא: פסקו לה מזונות... אוכלת משלה כל מה שתתצת. ואין הפעל יכול לעכב ולומר, שאם תאכל יותר מדאי או תאכל מאכלים רעים - ימות תולד, מפני שצער גופה קודם.

על דברי הרמב"ם שאוכלת כל מה שתתצת כולל 'מאכלים רעים' (המזיקים לוולד) תמהו המפרשים: הרי מפורש בגמרא (כתובות ס, ב) "לא תאכל עמו דברים הרעים" היינו אסור לה לאכול דברים שמזיקים לחלב התינוק! ומבאר ה'כסף משנה' שהרמב"ם מפרש את סוגיית הגמרא כך: כשם שבתחילת הברייתא נאמר "אוכלת הרבה" היינו הרבה יותר מצורך האכילה ואף "שאיין לך דבר שמזיק יותר מאכילה גסה" אין הבעל יכול למנוע אותה מלאכול הרבה כי הצער שלה חשוב מהנזק שעלול להיגרם לוולד, כך גם הנאמר בהמשך "לא תאכל עמו דברים הרעים", הכוונה שאין הבעל יכול לעכבה ש"לא תאכל דברים רעים", כי צער האישה עדיף.

וב'שלחן ערוך' (אהע"ז סי' פ' ס"ב) הביא את דעת הרמב"ם "אין הבעל יכול לעכב מפני סכנת הוולד שצער גופה קודם", והוסיף "ויש מי שאומר שיכול לעכב" וזו דעת ה'טור'.

ושואל ה'חלקת מחוקק' (שם ס"ק כ"ב): אם באכילת המאכלים הרעים יש ספק סכנה לוולד, ואילו הימנעות מאכילתם אינה מסכנת את האם אלא רק גורמת לה צער,

הלכות אישות פרק כד, הלכה ב: הנושא אשה ולא ה'ביר בה, ונמצאת אלונית או מתוכי לאוין... בין ה'ביר בה בין לא ה'ביר בה - אין לה עקר בתבה... אבל תוספת יש לה.

בהלכות מכירה (פ"טו ה"ב"ד) נפסק שהמוכר לחברו מאכל ולאחר שהלוקח אכלו התברר שהיה אסור באכילה מהתורה, פטור הלוקח מתשלום, ואם כבר שילם צריך המוכר להחזיר לו את הדמים. וצריך ביאור: אם כן, מדוע צריך הבעל לשלם את דמי הכתובה כאשר התברר שהאשה הכשילה אותו באיסור?

ויתכן לומר: מעיקר הדין אין סיבה לפטור את הלוקח מתשלום, שהרי קיבל את החפץ ונהנה ממנו, אלא שחכמים קנסו את המוכר שהכשיל את הלוקח באיסור. וכיון שאין זה מצוי שהאשה תכשיל את הבעל בביאה אסורה כי גם היא עצמה עוברת איסור, לא ראו חכמים צורך לגזור על כך. אך במוכר מאכל אסור, המוכר עצמו אינו נכשל באכילה

חתיכת בשר מסוימת אלא חתיכה סתם, וכאשר המוכר נותן לו חתיכה אסורה הרי לא מילא את חלקו בהסכם ואינו זכאי לתשלום.

(חתם סופר כתובות ק, ב ד"ה אין לה)

"הרי היא עומדת לפניו, אבל התורה אסרה אותה עליו ומה היא יכולה לעשות?", כלומר שהקנתה לו את עצמה ואי-קיום ההסכם איננו בגללה, ועל הבעל לשלם לה את דמי הכתובה, מה שאין-כן במאכל אסור הלוקה לא ביקש לקנות

יום שיש בו אדר ב' ה'תשע"ד

מהותה של השליחות

האם מי שנתמנה לשליח לכתוב ולגרש יכול לכתוב את הגט על נייר שלו. ויש לתלות זאת בשאלה האמורה: אם פעולת השליח מתייחסת למשלח והוא הפועל את הגירושין, הגט צריך להיכתב על נייר של הבעל אך אם כוח הגירושין נמסר לשליח והוא הפועל את הגירושין יכול הגט להיכתב על נייר שלו (אור שמח).

ויש מי שכתב שגם דין השולח שליח למכור חפץ, וקודם ביצוע השליחות נשתטה המשלח, תלוי במחלוקת זו: לדעת ה'טור' שהגט בטל מן התורה, הוא הדין בדיני ממונות, אך לדעת הרמב"ם שהוא גזירה מדרבנן אפשר שבממונות לא תיקנו כן (קצוה"ח סי' קפח).

אך יש אומרים שבדיני ממונות ה'טור' מודה לסברת הרמב"ם שכוח המשלח נמסר לשליח ושוב אין הדבר תלוי במשלח, וכשם שיכול למכור את החפץ ולהעביר את בעלותו לאחר, כך יכול להעביר את זכויותיו בחפץ לשליח שיפעל בו כרצונו, ולא נחלק אלא לגבי גירושין שבוזה לדעתו אין אפשרות להעביר את עצם הכוח לאחר, והשליחות היא רק התייחסות מעשה השליח למשלח אך המשלח צריך להיות בר דעת בעת חלות הגירושין (אחיעזר ח"א סי' כח, ח).

הלכות גירושין פרק ב, הלכה טו: אָמַר בְּשֵׁהוּא בְּרִיא: בְּתָבוּ וְתָנוּ גַם לְאִשְׁתִּי, וְאַחַר כֵּן נִבְעַת - מִמֶּתְנִין עַד שִׁבְרִיא וְכֹתֵבִין וְנֹתְנִין לָהּ... וְאִם בְּתָבוּ וְנֹתְנִין כִּדְם שִׁבְרִיא - הָרִי זֶה פְּסוּל.

לעיל (הלכה ז) ביאר הרמב"ם, שבכל מקום שכותב בחיבורו 'פסול' היינו מדרבנן, וגם כאן הפסול הוא מדרבנן, כדי שלא יסברו הרואים שמי שאין דעתו מיושבת יכול לגרש, אך מעיקר הדין הגט כשר, כי מינוי השליחות נעשה כשהיה בריא, אך לדעת ה'טור' (אהע"ז סי' קכא) הגט בטל מהתורה.

והביאור:

לדעת הרמב"ם, המשלח מוסר את כוחו לשליח וחלות הגירושין נעשית על ידי השליח, ומאחר ובעת המינוי היה המשלח בר דעת, מן הדין הגט כשר. אך לדעת ה'טור' אין במינוי האצלת כוח לשליח, רק שפעולת השליח מתייחסת למשלח וכשהשליח מוסר את הגט הרי זה כאילו הבעל מסר, ולכן אם הבעל אינו בר דעת בעת הגירושין הגט בטל (אור שמח. אמרי בינה דיני קניינים סי' ח).

ועוד 'פקא מינה' בשאלה זו:

הגט צריך להיכתב על נייר של הבעל, ונחלקו הפוסקים

שבת קודש כ"ז אדר ב' ה'תשע"ד

'לא חזרה שליחות אצל הבעל'

אמנם לפי רש"י ותוספות (גיטין שם), הגט אינו תקף גם אם הגיע ליד האשה כי לפי פירושם הספק של הגמרא הוא אולי בשעה שנעשה שליח קבלה של האשה ניתק עצמו משליחותו של הבעל ואינו יכול לחזור אליו ולומר עשיתי שליחותך, ואם כן, אפילו יגיע הגט לידה לא תתגרש כי כבר ניתק השליח משליחותו של הבעל להוליך את הגט, ונמצא שהשליחות לקבלת הגט מצד האשה ביטלה את השליחות של הבעל להולכת הגט.

אמנם ה'מגיד משנה' (על הרמב"ם כאן) פירש שלדעת הרמב"ם הספק הוא האם יכול השליח להיות נעתק משליחות להולכה שמינהו הבעל, לשליחות קבלה של האשה אף שעדיין לא נסתיימה שליחות הבעל, כי "לא חזרה שליחות אצל הבעל" היינו שהשליחות עדיין לא נסתיימה, ולכן אינו יכול להיות נעתק לשליחות קבלה. ולפי פירוש זה השליחות להולכה הגט אינה מתבטלת אלא שהשליחות לקבלה מצד האשה לא מקבלת תוקף, ולכן אם הגיע הגט לידה מגורשת בודאי, שהרי השליחות מצד הבעל להולכת הגט לא התבטלה, ולמעשה קיבלה את הגט בידיה ממש.

הלכות גירושין פרק ו, הלכה יג: הַבַּעַל שִׁשְׁלַח גַּם לְאִשְׁתּוֹ, כֹּא שְׁלִיחַ לְתָנוּ לָהּ וְלֹא נִמְלְתָהּ, אֲלֵא אִמְרָה לֹא... הָרִי אֵת שְׁלִיחַ לְקַבְּלוֹ לִי - הָרִי זֶה מְגֵרֶשֶׁת בְּסַפֵּק עַד שִׁגְיַע גַּם לְיָדָה, וּמִשִּׁגְיַע הַגַּט לְיָדָה הַתְּגַרְשׁ וְדַאי.

בגמרא (גיטין סג, ב), אמר רב שאין אישה עושה שליח לקבל גט מיד בעלה ור' חנינא חולק וסובר שעושה. והגמרא מסתפקת במקרה שהבעל שלח שליח להולכה והאשה מינתה את אותו שליח לשליח קבלה מטעמה, האם לדעת ר' חנינא שליחות זו תקפה אף "שלא חזרה שליחות אצל הבעל" (כלומר, שהשליח לא חזר למשלח להודיע לו על ביצוע השליחות).

הרמב"ם פסק כמסקנת הגמרא שבמקרה כזה ספק מגורשת, אולם הוסיף שמשעה הגט לידה ודאי מגורשת. והקשה הט"ז (אהע"ז סי' קמ"א, סק"ב): "ולו הוא תימה רבתי: מה מועיל מה שמגיע לידה, כיוון שכבר נתבטל השליחות של שליח הבעל במה שניתק משליחותו בשעה שקיבל עליו להיות שליח האשה לקבלה.. ולא מהני אפילו הגיע הגט לידה".

ומבאר ה'אבני מילואים' (סי' קמא, א):

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"א-כ"ז אדר ב' ה'תשע"ד

יום ראשון כ"א אדר ב' ה'תשע"ד

הלכות אישות

פרק יא

תקנת חכמים עומדת, לא תקנו לו נשואין. וכן קטן - לא
תקנו לו חכמים נשואין, הואיל וסופו לבוא לידי נשואין
גמורין. ומפני מה תקנו נשואין לקטנה ואף על פי שהיא
באה לידי נשואין גמורין? כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר
[זנות]. ואין משיאין את הקטן עד שבודקין אותו ויודע
שהביא סימנין.

ז. קטן, אפלו בן תשע שנים ויום אחד, שנשא אשה -
אין לה כתובה; ואם הגדיל וקיימה [נשאר להיות בעלה]
אחר שהגדיל, יש לה עקר כתובה מנה. וכן גר שנתגר
הוא ואשתו - כתובה מנה, שעל מנת פן קיימה.

ח. כל בתולה שכתובה מאתים, יש לה טענת בתולים;
וכל שכתובה מנה, או שלא תקנו לה חכמים כתובה - אין
לה טענת בתולים. והמתיר עם ארוסתו קדם נשואין, אין
לו טענת בתולים.

ט. ומה היא טענת בתולים? זה שנשא בתולה שחזקה
שהיא בתולה, וטוען ואומר 'לא מצאתי בתולה'. ושני
סימנין הן לבתולים - האחד, דמים ששומתין ממנה בסוף
ביאה ראשונה; והשני, הדחק שימצא בה בכיאה ראשונה
בשעת התשמיש.

י. הנושא בתולה שכתובה מאתים, וטוען ואמר לא
מצאתי בתולה - שואלין אותה: אם אמרה 'אמת הוא,
לא מצאתי בתולה, מפני שנפילתי והכני עץ או קרקע
והלכו בתולי' - הרי זו נאמנת, ותחזור כתובה למנה. אף
על פי שהוא טוען ואומר 'שמא איש בא עליך ואין לך
כלום' - אין משגיחין בטענתו; ויש לו להחרים סתם
[להטיל חרם סתמי] שלא בא עליה איש, שאין הדבר לו
ודאי.

יא. אמרה היא: 'אמת אמר שלא מצאתי בתולה, ואיש
בא עלי באנס אחר שנתארסתי לו' - הרי זו נאמנת,
וכתובה מאתים כמו שהיתה; ואם טען ואמר: 'שמא עד
שלא ארסתיך נאנסת ומקחי מקח טעות, או אחר
שארסתיך נבעלת ברצונך' - הרי זה מחריס סתם על מי
שטוען שקר כדי לחיבני ממון שאיני חיב בו.

יב. טען ואמר: 'לא מצאתי בתולה', והיא אומרת: 'לא
בא עלי ועדין בתולה אני' - בודקין אותה, או חוזר ובוזעל
בפני עדים. אמרה: 'בא עלי ובתולה מצאתי בכל
הבתולות, ושקר הוא טוען' - שואלין אותו ואומרים לו:
'מה היה הדבר עד שאמר שאתה בתולה? אם אמר
מפני שלא מצאתי דם - בודקין במשפחה שמא אין להם
דם כלל, לא דם גדה ולא דם בתולים; אם נמצאו כלן בן,
הרי זו כחזקה. לא נמצאו בנות משפחה פן - בודקין
אותה, שמא חלי גדול יש בה שיביש לחלוחית האיברים,
או שמא היתה מתענה ברעב. ומרטיבין [רוחצין] אותה
ומאכילין אותה ומשקין אותה עד שתבריא, ותבעל שניה,

א. הנושא בתולה שנתאלמנה או נתגרשה או נחלצה [ע"י
אחי בעלה שמת] - אם מן הארוסין נתאלמנה או נתגרשה
או נחלצה, כתובה מאתים; ואם מן הנשואין, כתובה
מנה, שמשנשאת הרי היא כבעולה. וכן הנושא בתולה
משחררת [מהיותה שפחה כנענית] או גיורת או שבויה
[בידי גויים] - אם נשתחררה השפחה ונתגררה הגויה
ונפדית השבויה, והן פחותות משלש שנים ויום אחד -
כתבתן מאתים; ואם היו בנות שלש שנים ויום אחד
ומעלה, כתבתן מאה.

ב. ומפני מה תקנו חכמים לאלו כתובה מאה ואף על פי
שהן בתולות? הואיל וחזקת הנשואה שתבעל, וחזקת
השפחה והגכרית והשבויה שתבעל, תקנו להן מאה בין
נבעלו בין לא נבעלו, והרי הן כבעולות לכל דבר.

ג. מפת עץ [קייבלה מכה ונפלו בתוליה] כתובה מאה;
אפלו נשאה על מנת שהיא בתולה שלמה ונמצאת מפת
עץ - כתובה מאה. קטנה בת שלש שנים ולמטה
שנבעלה, אפלו בא עליה אדם גדול - כתובה מאתים;
סופה שמתחזר בתולה כשאר הבתולות. וכן גדולה שבא
עליה קטן מכן תשע שנים ולמטה - כתובה מאתים,
כאלו לא נבעלה כלל; שביאת בן תשע שנים ויום אחד
ביאה, פחות מנה אין ביאתו ביאה.

ד. בתולה שהיא בוגרת, או סומא, או אילונית [דומה
לאיל זכר ואינה מולידה] - כתבתן מאתים; אבל החרשת
והשוטה, לא תקנו להן חכמים כתובה. השוטה, לא תקנו
לה נשואין כלל; והחרשת, אף על פי שיש לה נשואין
מדבריהם [מדברונ], לא תקנו לה כתובה, כדי שלא ימנעו
ולא ישאו אותה. וכשם שאין לה כתובה, כך אין לה
מזונות, ולא תנאי מתנאי כתובה; ואם בנסה [נשאה
כשהיא] חרשת ונתפקחה - יש לה כתובה ותנאי כתובה,
וכתובה מאה.

ה. נשא חרשת או שוטה וכתב לה מאה מנה - כתבתן
קיימת, מפני שרצה להזיק נכסיו.

ו. חרש או שוטה שנשאו נשים פקחות - אף על פי
שנתפקח החרש ונשתפה השוטה, אין לנשיהן עליהן
כלום [שום תביעה]; רצו לקיימן אחר שהבריא, יש להן
כתובה מאה. ואם בית דין הן שהשיאו את החרש, וכתבו
לה כתובה על נכסיו - נוטלת כל מה שכתבו לה בית דין;
אבל השוטה, אין בית דין משיאין אותו - במקום שאין

45 -] שפחה כנענית לשעבר] - יתחייב לה בעשרה דברים, 46
 47 ב. והעשרה, שלשה מהן מן התורה, ואלו הן: "שארה 48
 49 כסותה ועונתה". "שארה", אלו מזונותיה; "כסותה", 50
 51 כמשמעה; "עונתה", לבוא עליה כדרך כל הארץ. 52
 53 והשבעה מדברי סופרים, וכלן תנאי [תקנות] בית דין הם. 54
 55 האחד מהן, עקר כתבה; והשאר הן הנקראין תנאי כתבה, 56
 57 ואלו הן: לרפאתה אם חלתה, ולפדותה אם נשבת, 58
 59 לקברה כשפמות, ולהיות נזוגית מנכסיו ויושבת בביתו 60
 61 אחר מותו כל זמן אלמנותה, ולהיות בנותיה ממנו נזונות 62
 63 אחרי מותו עד שיתארסו, ולהיות בניה הזכרים ממנו 64
 65 יורשין כתבתה יותר על חלקם בירשה שנים אחיהם 66
 67 מאשה אחרת. 68
 69 ג. והארבעה שזוכה בהן, כלם מדברי סופרים, ואלו הן: 70
 71 להיות מעשה ידיה שלו, ולהיות מציאתה שלו, ושיהא 72
 73 אוכל פרות כל נכסיה בחייה, ואם מתה בחייה יירשנה; 74
 75 והוא קודם לכל אדם בירשתה. 76
 77 ד. ועוד תקנו חכמים, שיהיו מעשה ידי האשה כנגד 78
 79 [תמורת] מזונותיה, ופדיונה כנגד [תמורת] אכילת פרות 80
 81 נכסיה, וקבורתה כנגד [תמורת] ירשתו לכתבתה. לפיכך 82
 83 אם אמרה האשה 'איני נזוגת' [מתפרנסת ממנו] ואיני 84
 85 עושה' [איני מביאה לו רווחי עבודתי] - שומעין לה, ואין 86
 87 כופין אותה; אבל אם אמר הבעל 'איני זנף ואיני נוטל 88
 89 כלום ממעשה ידיך' - אין שומעין לו, שמא לא יספיקו 90
 91 לה מעשה ידיה במזונותיה. ומפני זה יחשבו המזונות 92
 93 כתנאי הכתבה. 94
 95 ה. כל הדברים האלו, אף על פי שלא נכתבו בשטר 96
 97 כתבה, ואפלו לא נכתבו כתבה עדין, אלא נשא סתם - בין 98
 99 שנשא, וכה הבעל בארבעה דברים שלו, וזכת האשה 100
 101 בעשרה דברים שלה, ואינן צריכין לפרש. 102
 103 ו. התנה הבעל שלא יתחייב באחד מן הדברים שהוא חייב 104
 105 בהן, או שהתנת האשה שלא יזכה הבעל באחד מן 106
 107 הדברים שהוא זוכה בהן - התנאי קנס, חוץ משלשה 108
 109 דברים שאין התנאי מועיל בהן, וכל המתנה עליהן תנאו 110
 111 בטל, ואלו הן: עונתה, ועקר כתבתה, וירשתה. 112
 113 ז. כיצד? התנה עם האשה שאין לה עליו עונה, תנאו 114
 115 בטל וחיוב בעונתה - שהרי התנה על מה שכתוב בתורה, 116
 117 ואינו תנאי ממון. 118
 119 ח. התנה עמה לפחות מעקר כתבה, או שכתב לה מאתים 120
 121 או מאה עקר כתבה וכתבה לו שנתקבלה מהן כף וכף 122
 123 והיא לא נתקבלה [אלא מחלה לו] - תנאו בטל; שכל 124
 125 הפוחת לכתולה ממאיתים ולא למנה ממנה, הרי זו בעילת 126
 127 נזות. 128
 129 ט. התנת עמו אחר שנשאה שלא יירשנה - תנאו בטל. 130
 131 ואף על פי שירשת הבעל מדברי סופרים, עשו חזוק

1 ונראה אם תוציא דם או לאו. ואם אין שם לא חולי ולא 2
 3 רעב ולא פיצא בו - הרי זו טענת בתולים; ואף על פי 4
 5 שמצא דחק בעת התשמיש, הואיל ולא יצא דם, אין כאן 6
 7 בתולים - שכל בתולה יש לה דם, בין קטנה בין נערה 8
 9 בין בוגרת, אלא מפני החולי כמו שאמרנו. ואם אמר 10
 11 'מפני שלא מצאתי דחק, אלא פתח פתוח [בעולה] 12
 13 מצאתי' - שואלין על שנותיה: שמא בוגרת היא, שרוב 14
 15 הבוגרות אין להן דחק שמרגישין בו הרבה, שהרי גדלה 16
 17 ונתרפו איבריה וכלו בתוליה. ואם לא בגרה עדין, אומרים 18
 19 לו: 'שמא הטיחה או בעלתה בנחת, ולפיכך לא הרגשתה 20
 21 בדחק; אם אמר 'לא כי אלא ודאי פתח פתוח היתה' - הרי 22
 23 זו טענת בתולים לכל בתולה שלא בגרה, בין קטנה בין 24
 25 נערה, בין בריאה בין חולה; שכל בתולה נערה, פתחה 26
 27 סתום הוא; ואף על פי שיצא הדם, הואיל ומצא פתח 28
 29 פתוח, אין כאן בתולים. 30
 31 יג. יש גאונים שהורו, שהבוגרת אין לה טענת דמים, ויש 32
 33 לה טענת פתח פתוח. ואין דרך התלמוד מראה דבר זה, 34
 35 וטעות היתה בנסתאות שלהן; וכבר בדקתי על ספרים 36
 37 רבים וקדמונים, ומצאתי שהדבר כמו שאמרנו, שאין 38
 39 לבוגרת אלא טענת דמים בלבד. 40
 41 יד. חכמים הם שתקנו עקר כתבה לאשה; והם התקינו 42
 43 ואמרו שכל הטוען טענת בתולים והאשה מכחשת אותו 44
 45 - נאמן, ועליה להביא ראיה, לא על האיש; שחזקה היא 46
 47 שאין אדם טורח בסעודה [בנישואין] ומפסידה [ע"י 48
 49 שמשקר שהיא לא בתולה] והופך שמחתו אבל. 50
 51 טו. ועד מתי יש לו לטען טענת בתולים? אם נסתרה 52
 53 [נתייחדה עמו] - מיד; ואם לא נסתרה - אפלו לאחר 54
 55 שלשים יום. 56
 57 טז. הורו כל הגאונים, שנה שאמרו חכמים שהוא נאמן 58
 59 אם הכחישתי, להפסידה עקר הכתבה, אבל התוספת יש 60
 61 לה, אלא אם כן נודע בראיה ברורה שהיתה בעולה, או 62
 63 שהודת [הודתה] לו שהיא בעולה קדם שתתארס והטעתה. 64
 65 לפיכך יש לו להשביעה בנקיטת חפץ [תפיסת חפץ קדוש], 66
 67 כדין כל הנשבעין ונוטלין וקבוצת תובעים שנוטלין ממון 68
 69 רק בשבועה, ואחר כך תגבה התוספת. ואין לה היא 70
 71 להשביעו שלא מצאה בתולה ואחר כך תפסיד עקר 72
 73 כתבה, שחזקה היא שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה; 74
 75 ויש לה להחרים סתם על מי שטוען עליה שקר. 76
 77 יז. הרי שרצה לקימה אחר שהפסידה עקר כתבה - 78
 79 חוזר וכותב לה מאה, לפי שאסור לו לאדם לשהות עם 80
 81 אשתו שעה אחת בלא כתבה, כמו שבארנו. 82
 83 פֶּרֶק יב 84
 85 א. כשנשאה אדם אשה, בין בתולה בין בעולה, בין גדולה 86
 87 בין קטנה, אחת בת ישראל ואחת הגיורת או המשחררת 88

מתוך מהדורת חזק

48 ביתו ריבן. מכאן ואילך פוסקין לה מזונות; ואם היה לו
 49 נכסים - בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין למזונותיה. ואין
 50 מחשבינן עמה על מעשה ידיה [אם הם מספיקים לה] עד
 51 שיבוא בעלה; אם מצא שעשת, הרי זה שלו. וכן אם לא
 52 עמדה בדין אלא מכרה לעצמה למזונות - מכרה קנים;
 53 ואינה צריכה הכרזה [מכירה פומבית לכל המרחב] ולא
 54 שבועה [שארין בידיה משל בעלה] עד שיבוא בעלה ויטעון,
 55 או עד שתבוא לגבות כתבתה אחר מותו, מגלגלין
 56 [מוסיפין] עליה [בשבועתה] שלא מכרה אלא למזונות
 57 שהיא צריכה להן.
 58 יז. וכשם שבית דין מוכרין למזון האשה שהלך בעלה,
 59 כף מוכרין למזון בניו ובנותיו שהן בני שש שנים או
 60 פחות; אבל יתר על שש, אין נגין אותן מנכסיו שלא
 61 בפניו אף על פי שהוא אמור. וכן מי שנשתטה - בית דין
 62 יורדין לנכסיו ומוכרין, ונגין אשתו ובניו ובנותיו שהן בני
 63 שש או פחות ומפרנסין אותן.
 64 יח. יש מן הגאונים שהורה, שאין פוסקין מזונות לאשה
 65 שהלך בעלה או שמת בעלה, עד שיהיה שטר כתבה יוצא
 66 מתחת ידה; ואם לא תוציא שטר כתבה, אין לה מזונות;
 67 שמא נטלה כתבתה מבעלה, או מחלה כתבתה לו, שאין
 68 לה מזונות, כמו שיתבאר. ויש מי שהורה שפוסקין לה
 69 בחזקת שלא נטלה ולא מחלה, ואין מצריכין אותה להביא
 70 כתבה. ולזה דעתי נוטה במי שהלך בעלה, הואיל ויש לה
 71 מזונות מן התורה. אבל אם מת בעלה - אין לה מזונות
 72 עד שתביא כתבה, מפני שהיא אוכלת בתקנת חכמים,
 73 ועוד מפני שזונות מנכסי יורשין, ולעולם טוענין לירוש.
 74 יט. הלך בעלה, וליתיה ואכלה - כשיבוא חיב לשלם.
 75 עמד אחד מדעת עצמו וזנה משלו - אם נבוא הבעל אינו
 76 חיב לשלם לו, אלא הרי זה אבד את מעותיו, מפני שלא
 77 צוהו לזונה, והיא לא ליתה ממנו.
 78 כ. הבעל שאמר לאשתו בשעה שהלך: 'טלי מעשה ידיך
 79 במזונותיך' - אין לה מזונות, שאלו לא רצת בדבר זה ולא
 80 סמכה דעתה, הנה לה לתבוע או לומר לו 'אין מעשה ידי
 81 מספיקין לי'.
 82 כא. הרי שעמדה בדין ופסקו לה מזונות ומכרו בית דין
 83 ונתנו לה, או שמכרה לעצמה, ובא הבעל וטען ואמר:
 84 'הנחתי לך מזונות' - הרי זו נשבעת בנקיטת חפץ [באחיזת
 85 חפץ קדוש] שלא הניח לה. לא תבעה ולא מכרה אלא
 86 שקהת עד שבא, הוא אומר 'הנחתי', והיא אומרת 'לא
 87 הנחתי, אלא ליתיה מנה ונתפרנסתי' - נשבע שבועת הסת
 88 [שבועה שהסיתו עליו חכמים, ללא נקיטת חפץ] שהניח
 89 לה, ונפטר; וישאר החוב עליה.
 90 כב. מכרה מטלטלין ואמרה 'במזונות מכרתי', והוא טוען
 91 ואומר 'מזונות הנחתי' - נשבעת שבועת הסת שלא הניח.
 92 הרי שלא תבעה ולא ליתה ולא מכרה, אלא דחקה עצמה
 93 ביום ובלילה, ועשת ואכלה - אין לה כלום.
 94 כג. המדיר את אשתו מלהנות לו, בין שפרש עד זמן

1 לדבריהם כשל תורה, וכל תנאי שבירשה בטל ואף על פי
 2 שהוא קמון, שנאמר בה: "לחמת משפט לדורתכם".
 3 ובשאר הדברים הנאו קנים, כגון שהתנה עמה שאין לה
 4 שאר וכסות, על מנת שלא יאכל פרות נכסיה; וכל פיוצא
 5 בזה, תנאו קנים.
 6 י. כמה מזונות פוסקין לאשה? פוסקין לה להם שתי
 7 סעודות בכל יום, סעודה בינונית של כל אדם באותה
 8 העיר שאינו לא חולה ולא גרגרן [רעבתן]; ומאותו מאכל
 9 של אנשי אותה העיר, אם חטים חטים, ואם שעורים
 10 שעורים, וכן ארז או דחן, או משאר מינין שנהגו בהן.
 11 ופוסקין לה פרפרת [תיבול] לאכל בה את הפת, כגון
 12 קטניות או ירקות וכיוצא בהן; ושמן לאכילה, ושמן
 13 להדלקת הנר, ופרות; ומעט יין לשתות, אם היה מנהג
 14 המקום שישתו הנשים יין. ופוסקין לה שלש סעודות
 15 בשבת, ובשאר ימי הגם כמנהג המקום. ונותן לה בכל שבת
 16 ושבת מצה כסף [מטבע ששווי אחד מ'ו' בדינר] לצרכיה,
 17 כגון לכבוס או למרחץ וכיוצא בהן.
 18 יא. כמה דברים אמורים? בעני שבישראל. אבל אם היה
 19 עשיר, הכל לפי עשרו; אפלו היה ממנו ראוי לו שיעשה
 20 לה כמה תבשילי בשר בכל יום, כופין אותו ופוסקין לה
 21 מזונות כפי ממנו. ואם היה עני ביותר ואינו יכול לתן
 22 לה להם שהיא צריכה לו - כופין אותו להוציא, ותהיה
 23 כתבתה חוב עלי עד שתמצא ידו ויתן.
 24 יב. בעל שרצה לתן לאשתו מזונותיה הראויות לה,
 25 ותהיה אוכלת ושותה לעצמה והוא אוכל ושותה לעצמו
 26 - ה'רשות בידו; ובלבד שיאכל עמה מלילי שבת ללילי
 27 שבת.
 28 יג. האשה שפסקו לה מזונות והותירו [נותרו], המותר
 29 לבעל. היה בעלה כהן - אינו נותן לה כל מזונותיה
 30 תרומה, מפני שטרח גדול הוא לה לשמן מדבר המטמא
 31 לאכלו בטרה; אלא נותן לה מתצה חלין ומתצה תרומה.
 32 יד. כשם שאדם חיב במזונות אשתו, כף הוא חיב
 33 במזונות בניו ובנותיו הקטנים עד שיהיו בני שש שנים.
 34 מכאן ואילך, מאכילן עד שיגדלו בתקנת חכמים; ואם לא
 35 רצה - גוערין בו ומקלימין אותו ופוצרין [מפצירים] בו.
 36 ואם לא רצה - מכריזין עליו בצבור ואומרים: 'פלוני
 37 אכזרי הוא ואינו רוצה לזון בניו, והרי הוא פחות מעוף
 38 טמא שהוא זן את אפרוחיו'. ואין כופין אותו לזונם אחר
 39 שש.
 40 טו. כמה דברים אמורים? באיש שאינו אמור [מוחזק
 41 כבעל ממון] ואין ידוע אם ראוי לתן צדקה או אינו ראוי;
 42 אבל אם היה אמור שיש לו ממון הראוי לתן ממנו צדקה
 43 המספקת להן - מוציאין ממנו בעל כרחו משום צדקה,
 44 ונגין אותן עד שיגדילו.
 45 טז. מי שהלך למדינה אחרת, ובאה אשתו לבית דין
 46 לתבע מזונות - שלשה חדשים הראשונים מיום הליכתו
 47 אין פוסקין לה בהן מזונות, תזקה היא שאין אדם מניח

מתוך מהדורת חזק

46 ירו לתן לה אפלו כעני שבִּישְׂרָאֵל, כופין אותו להוציא;
 47 וְתִהְיֶה הַכְּתָבָה עֲלָיו חֹב עַד שְׁעֵשִׂיר.
 48 ו. ולא האשה בלבד, אלא בניו ובנותיו הקטנים בני שש
 49 או פחות - חייב לתן להן כסות המספקת להן, וכלי
 50 תשמיש ומדור לשפן בו; ואינו נותן להן כפי עשרו, אלא
 51 כפי צרפן בלבד. זה הפלל: כל מי שיש עליו מזונות
 52 [שהוא חייב לזוננו], בין בחייו בין אחר מותו - יש לו
 53 כסות וכלי בית ומדור; וכל שבית דין מוכרין למזונותיו
 54 - כך מוכרין לכסותו וכלי ביתו ומדורו.
 55 ז. האשה שהלך בעלה, ופסקו לה בית דין מזונות וכסות
 56 וכלי בית ושכר מדור - אין פוסקין לה תכשיט, שהרי אין
 57 לה בעל שתתקשט לו; אבל מי שנשפתטה בעלה או
 58 נתחרש - פוסקין לה תכשיט. ודין הבעל עם אשתו
 59 בטענת הפסות והפלים ושכר המדור פדינם בטענת
 60 המזונות: אם אמר הוא 'נתתי' והיא אומרת 'לא נתתי' -
 61 דין אחד לכל.
 62 ח. המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינין -
 63 בעניות [אשה עניה], שנה אחת יקנים [יחיה איתה בנדור];
 64 יתר על כן - או יתיר נדרו, או יוציא ויתן כתובה.
 65 ובעשירות, שלשים יום יקנים; יתר על כן - או יתיר נדרו,
 66 או יוציא ויתן כתובה.
 67 ט. הדירה שלא תלך למרחק - בכרכים [ערים גדולות],
 68 שבת אחת [שבוע]; ובכפרים, שתי שבתות. שלא תנעל
 69 מנעל - בכפרים, שלשה ימים; ובכרכים, מעת לעת. יתר
 70 על זה - או יתיר נדרו, או יוציא ויתן כתובה.
 71 י. הדירה שלא תשאיל ושלל תשאיל מכלי הבית שדרך
 72 כל השכנות לשאל אותן ולהשאילן, כגון נפה וכברה
 73 רחים ותנור וכיוצא בהן - יתיר נדרו, או יוציא ויתן
 74 כתובה, מפני שמשיאה [מוציאה לה] שם רע בשכונותיה.
 75 וכן היא שנדרה שלא תשאיל ושלל תשאיל נפה וכברה
 76 ורחים ותנור וכיוצא בהן, ושלל תארג בגדים נאים לבנה
 77 במקום שדרך לארג אותן לבנים - תצא שלא בכתבה,
 78 מפני שמשיאתו שם רע בשכונותיו שהוא כילי [קמצן].
 79 יא. מקומות שדרךן שלא תצא אשה בשוק בכפח שעל
 80 ראשה בלבד עד שיהיה לה רדיד [צעמי] החופה את כל
 81 גופה כמו טלית - נותן לה בכלל הכסות רדיד הפחות
 82 [הזול] ככל הרדידין; ואם היה עשיר - נותן לפי עשרו,
 83 כדי שתצא בו לבית האבל או לבית המשטה; לפי שכל
 84 אשה יש לה לצאת ולילך לבית אביה לבקרו, ולבית
 85 האבל ולבית המשטה לגמול חסד לרעותיה ולקרובותיה,
 86 כדי שיבואו הם לה - שאינה בבית הסהר עד שלא תצא
 87 ולא תבוא. אבל גנאי הוא לאשה שתהא יוצאה תמיד,
 88 פעם בחוץ פעם ברחובות; ויש לבעל למנע אשתו מזה,
 89 ולא יניחה לצאת אלא כמו פעם אחת בחדש או פעמים
 90 בחדש, כפי הצורך; שאין יפי לאשה אלא לישוב בנות
 91 ביתה, שפך פתוב: "כל כבודה בת מלך, פנימה".

1 פלוני, בין שלא פרש אלא סתם - ממתניין לו שלשים יום;
 2 אם תמו ימי נדרו, או שלא תמו ויתיר נדרו - הרי מוטב;
 3 ואם לאו - יוציא ויתן כתובה. ובאותן השלשים יום תהיה
 4 היא עושה ואוכלת, ויהיה אחד מתבריו מפרנס אותה
 5 דברים שהיא צריכה להן יתר על מעשה ידיה, אם אין
 6 מעשה ידיה מספיקין לכל.
 7 כד. המדיר את אשתו שלא תטעם אחד מכל הפרות -
 8 ממתניין לו שלשים יום; יתר על כן, יוציא ויתן כתובה;
 9 אפלו הדירה שלא תטעם מאכל רע, אפלו הדירה ממין
 10 שלא אכלה אותו מימיה - יוציא אחר שלשים יום ויתן
 11 כתובה. נדרה היא שלא תאכל אחד מכל מן הפרות, וקנים
 12 לה הוא את נדרה, או שנדרה בגזיר [נזירות] ולא הפר לה
 13 - אם רצה שתשב תחתיו ולא תאכל פרות או תהא נזירה
 14 - תשב; ואם אמר: 'איני רוצה באשה נזירה' - יוציא ויתן
 15 כתובה, שהרי היה בירו להפר והוא קנים לה בריצונו.

פרק יג

16
 17 א. כמה הכסות שהוא חייב לתן לה? בגדים של חמשים
 18 וזו משנה לשנה, מטבוע אותן הימים, שנמצאו החמשים,
 19 ששה דינרין ורביע דינר כסף. נותנין לה חדשים בימות
 20 הגשמים, ולוששת בליותיהן [בגדים שנתיישנו] בימות
 21 החמה. והשחקים, והם מותר הכסות [בגדים שנשחקו] -
 22 הרי הן שלה, כדי שתתפסה בהן בימי נדתה. ונותנין לה
 23 חגור למתניה וכפח לראשה, ומנעל ממועד למועד [מרגל
 24 לרגל].
 25 ב. כמה דברים אמורים? באותן הימים ובארץ ישראל.
 26 אבל בשאר זמנים ושאר המקומות, אין הדמים עקר - יש
 27 מקומות שיהיו שם הגדים ביקר הרבה, או בזול הרבה;
 28 אלא העקר שסומכין עליו, שמחזיקין אותו לתן לה בגדים
 29 הראויין לה לימות הגשמים ולימות החמה, בפחות [הזול
 30 ביותר] שלוששת כל אשה בעלת בית באותה המדינה.
 31 ג. ובכלל הכסות שהוא חייב לה - כלי בית ומדור [דירה]
 32 שיושבת בו. ומה הן כלי הבית? משה מצעת, ומפץ [מצע
 33 גס] או מחצלת לישוב עליה, וכלי אכילה ושתייה, כגון
 34 קדרה וקערה וכוס ובקבוק וכיוצא בהן. והמדור ששוכר
 35 לה - בית של ארבע אמות על ארבע אמות; ותהיה רחבה
 36 [חצר] חוצה לו כדי להשתמש בה, ויהיה לו בית הפסא
 37 חוץ ממנו.
 38 ד. וכן מחזיקין אותו לתן לה תכשיטיה, כגון בגדי
 39 צבעונין להקיף על ראשה ופדתה [מצחה], ופוך [איפור
 40 העין] ושרק [אודם ללחיים] וכיוצא בהן - כדי שלא
 41 תתגנה עליו.
 42 ה. כמה דברים אמורים? בעני שבִּישְׂרָאֵל. אבל בעשיר,
 43 הכל לפי עשרו - אפלו היה ראוי לקנות לה כלי משי
 44 ורקמה וכלי זהב, כופין אותו ונותן. וכן המדור, לפי
 45 עשרו. והתכשיט וכלי הבית, הכל לפי עשרו. ואם קצרה

מתוך מהדורת חזק

48 ישראל - כופין לעלות, אפלו מנה ה' לנה רע; ואפלו
 49 מקום שרבו ישראל למקום שרבו גוים - מעלין. ואין
 50 מוציאין מארץ ישראל לחוצה לארץ, ואפלו מנה הרע
 51 שרבו גוים לנה יפה שרבו ישראל.
 52 כ. אמר האיש לעלות לארץ ישראל והיא אינה רוצה -
 53 תצא שלא בכחבה; אמרה היא לעלות והוא אינו רוצה -
 54 יוציא ויתן כחבה; והוא הדין לכל מקום מארץ ישראל
 55 עם ירושלים; שהכל מעלין לארץ ישראל, ואין הכל
 56 מוציאין משם; והכל מעלין לירושלים, ואין הכל מוציאין
 57 משם.

יום שני כ"ב אדר ב' ה'תשע"ד

פרק יד

58 א. עונה [תשמיש] האמורה בתורה - לכל איש ואיש כפי
 59 כחו וכפי מלאכתו. כיצד? בני אדם הבריאים הרבים
 60 והענגים [מפונקים] שאין להם מלאכה שמכשלת בהן
 61 אלא אוכלין ושותין וישבין בבתיהן - עונתן בכל לילה.
 62 הפועלין - כגון הסטיין, והאורגין, והבונים, וכיוצא בהן
 63 - אם היתה מלאכתן בעיר, עונתן פעמים בכל שבת; ואם
 64 מלאכתן בעיר אחרת, עונתן פעם אחת בשבת. החמרים
 65 - פעם אחת בשבת; הגמלים - אחת לשלשים יום;
 66 המלחין - אחת לששה חדשים. תלמידי חכמים - עונתן
 67 פעם אחת בשבת, מפני שתלמוד תורה מתש בהן; ודרך
 68 תלמידי חכמים לשמש מטתן מלילי שבת ללילי שבת.
 69 ב. יש לאשה לעכב על בעלה שלא יצא לסחורה אלא
 70 למקום קרוב, שלא ימנע מעונתה, ולא יצא אלא
 71 ברשותה; וכן יש לה למנעו לצאת ממלאכה שעונתה
 72 קרובה למלאכה שעונתה רחוקה, כגון חמר שבקש
 73 להעשות גמל, או גמל להעשות מלח. ותלמידי חכמים
 74 יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות גשותיהן שמים שלש
 75 שנים; וכן רב וענג שנעשה תלמיד חכם, אין אשתו
 76 יכולה לעכב.
 77 ג. נושא אדם כמה נשים, אפלו מאה, בין בבית אחת, בין
 78 בזו אחר זו, ואין אשתו יכולה לעכב; והוא שיהיה יכול
 79 לתן שאר כסות ועונה כראוי לכל אחת ואחת. ואינו יכול
 80 לכף אותן לשכנן בחצר אחת, אלא כל אחת ואחת לעצמה.
 81 ד. וכמה היא עונתן? לפי מנגנון. כיצד? פועל שהיו לו
 82 שתי נשים - יש לזו עונה אחת בשבת ולזו עונה אחת
 83 בשבת; היו לו ארבע נשים - נמצאת עונת כל אחת מהן
 84 פעם אחת בשתי שבתות. וכן אם היה מלח ויש לו ארבע
 85 נשים, תהיה עונת כל אחת מהן פעם אחת בשתי שנים.
 86 לפיכך צוו חכמים שלא ישא אדם יותר על ארבע נשים,
 87 אף על פי שיש לו ממון הרבה, כדי שתגיע להן עונה
 88 פעם אחת בחודש.
 89 ה. המדיר את אשתו [ממנונו, עד] שתאמר לאחרים מה
 90 שאמר לה או מה שאמרה לו מדברי שחוק וקלות ראש

1 יב. המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה - בזמן שהן
 2 עמה בעיר, חדש אחד ממתנין לו; שנים, יוציא ויתן
 3 כתובה. ובזמן שהן בעיר אחרת, רגל אחד ממתנין לו;
 4 שנים, יוציא ויתן כתובה.
 5 יג. המדיר את אשתו שלא תלך לבית האביל ולבית
 6 המשפחה - או יתיר נדרו, או יוציא ויתן כתובה: שזה כמי
 7 שאסרה בבית הסהר ונעל בפניה. ואם היה טוען מפני
 8 בני אדם פרוצין שיש באותו בית האביל או בבית
 9 המשפחה, והחזיקו שם פרוצין - שומעין לו.
 10 יד. האומר לאשתו: 'אין רצוני שיבואו לביתי אביך ואמך
 11 אחיך ואחיותיך' - שומעין לו, ותהיה היא הולכת להם
 12 כשיצארה להן דבר; ותלך לבית אביה פעם בחדש, ובכל
 13 רגל ורגל. ולא יכנסו הן לה, אלא אם ארע לה דבר גדול
 14 כגון חלי או לדה - שאין כופין את האדם שיכנסו אחרים
 15 לרשותו. וכן היא שאמרה: 'אין רצוני שתפנס אצלי אמך
 16 ואחותך, ואני שוכנת עמך בחצר אחת, מפני שמרעין לי
 17 ומצריין לי' - שומעין לה; שאין כופין את האדם שישוב
 18 אחרים עמו ברשותו.
 19 טו. האיש שאמר: 'איני דר במדור זה, מפני שבני אדם
 20 רעים או פרוצים או גוים בשכנותי ואני מתירא מהם' -
 21 שומעין לו, אף על פי שלא החזיקו בפריצות; שפך צווי
 22 חכמים: 'הרחק משכן רע'. ואפלו היה המדור שלה -
 23 מוציאה ממנו, ושוכן בין בני אדם כשרים. וכן היא
 24 שאמרה כן, אף על פי שהיא אומרת: 'אני איני מקפיד
 25 עליהן' - שומעין לה, מפני שהיא אומרת: 'אין רצוני
 26 שיצא עלי שם רע בשכנות אלו'.
 27 טז. כל הישוב - ארצות ארצות הוא, כגון: ארץ פנעון,
 28 ארץ מצרים, ארץ תימן, ארץ פוש, ארץ שניער, וכיוצא
 29 בהן; וכל ארץ וארץ - מדינות וכפרים. וערי ישראל לעגון
 30 נשואין - שלש ארצות היו: יהודה, ועבר הירדן, והגליל.
 31 יז. איש שהיה בארץ מן הארצות, ונשא אשה בארץ
 32 אחרת - כופין אותה ויוצאה עמו לארצו, או תצא בלא
 33 כתובה, שעל מנת כן נשאה, ואף על פי שלא פרוש. אבל
 34 הנושא אשה באחת מן הארצות, והוא מאנשי אותה
 35 הארץ - אינו יכול להוציאה לארץ אחרת; אבל מוציאה
 36 ממדינה למדינה [מעיר לעיר], או מקפר לכפר באותה
 37 הארץ. ואינו יכול להוציאה ממדינה לכפר, ולא מקפר
 38 למדינה, שיש דברים שישבת המדינה טובה להן, ויש
 39 דברים שישבת הכפרים טובה להן.
 40 יח. וכשמוציאה ממדינה למדינה, או מקפר לכפר באותה
 41 הארץ - אינו מוציאה מנה יפה לנה רע ולא מרע לנפה,
 42 מפני שהיא צריכה להטפל [לטפל] ולבדק עצמה יפה
 43 בנה היפה, כדי שלא תהיה בו קלה וכעורה. וכן לא
 44 יוציאה ממקום שרבו ישראל למקום שרבו גוים; ובכל
 45 מקום, מוציאין ממקום שרבו גוים למקום שרבו ישראל.
 46 יט. כמה דברים אמורים? מחוצה לארץ לחוצה לארץ,
 47 או מארץ ישראל לארץ ישראל. אבל מחוצה לארץ לארץ

48 היתה נדה או חולה שאינה ראויה לתשמיש, ואפלו היה
49 בעלה מלח שעונתו לששה חדשים, ואפלו יש לו אשה
50 אחרת.
51 יב. וכן ארוסה שהגיע זמנה להנשא, ומרדה כדי לצערו
52 ולא נשאת - הרי זו מורדת מתשמיש. וכן יבמה שלא
53 רצת להתגיבם כדי לצערו - פסדו הנה עושין להן.
54 יג. המורדת הזאת - כשהיא יוצאת אחר שנים עשר חדש
55 בלא כתובה, תחזיר כל דבר שהיא של בעל. אבל נכסים
56 שהכניסה לו ובלויתיהן קמין - אם תפסה, אין מוציאין
57 מידה; ואם תפסן הבעל, אין מוציאין מידו. וכן כל מה
58 שאבד מנכסיה שקבל הבעל אחריותו עליו, אינו משלם
59 לה כלום. זה הוא דין התלמוד, במורדת.
60 יד. ואמרו הגאונים, שיש להן בכבל מנהגות אחרות
61 במורדת; ולא פשוטו אותן המנהגות ברב ישראל, ורבים
62 וגדולים חולקין עליהן ברב המקומות. וידין התלמוד
63 ראוי לתפס ולדון.
64 טו. המורד על אשתו ואמר: 'הריני זן ומפרנס, אבל אני
65 בא עליה מפני שאני שואתיה' - מוסיפין לה על כתובתה
66 משקל שש ושלישים שעורה של כסף בכל שבת ושבת;
67 וישב ולא ישמש כל זמן שתראה היא לישב. ואף על פי
68 שכתבתה הולכת ונוספת - הרי היא עובר בלא תעשה,
69 שגאמר: "לא יגרע"; שאם שנה ישלח, אבל לענות אסור.
70 ולמה לא ילקה על לאו זה? מפני שאין בו מעשה.
71 טז. איש ואשתו שבאו לבית דין, הוא אומר: 'זו מורדת
72 מתשמיש', והיא אומרת: 'לא כי, אלא כדרך כל הארץ
73 אני עמו', וכן אם טענה ואמרה שהיא מורד מתשמיש,
74 והוא אומר: 'לא כי, אלא כדרך כל הארץ אני עמה' -
75 מחרימין תחלה [חרם סתמי] על מי שהוא מורד ולא יודה
76 בבית דין; ואחר כך, אם לא הודו - אומרים להן: 'התיחדו
77 בפני עדים'. נתחדדו ועדין הן טוענין, מבקשין מן הנטען
78 ועושין פשרה כפי פת הדין; אבל לבעל בפני אדם אי
79 אפשר, לפי שאסור לבעל בפני כל בריה.
80 יז. האשה שחלתה - חייב לרפא אותה עד שתבריא. ראה
81 שהחלי ארץ ונפסיד ממון הרבה לרפואה, ואמר לה: 'הרי
82 כתבתך מנחת, או רפאי עצמך מכתבתך, או הריני
83 מגרשך ונותן כתובה והולך' - שומעין לו; ואין ראוי
84 לעשות כן, מפני דרך הארץ.
85 יח. נשפית - חייב לפדותה. אם היה להן שכבר נאסרה
86 עליו - פודה, ומחזירה לבית אביה; ואפלו היו בעיר
87 אחרת, משפל בה עד שפחזירה למדינתה, ומגרשה, ונותן
88 לה כל כתבתה. היה בעלה ישראל שהשבויה מתרת לו,
89 מחזירה לו לאשה כמות שהיתה; ואם רצה אחר כך,
90 מגרשה ונותן לה כתבתה.
91 יט. אין מחיבין את הבעל לפדות את אשתו ביתר על
92 דמיה, אלא במה שהיא שוה כשאר השבויות. היו דמיה
93 יותר על כדי כתבתה, ואמר: 'הרי אני מגרשה וזו
94 כתבתה, תלך ותפדה את עצמה' - אין שומעין לו; אלא

1 שמדבר אדם עם אשתו על עסקי תשמיש - הרי זה יוציא
2 ויתן כתבה; שאין זו יכולה להעז פניה ולומר לאחרים
3 דברי קלון. וכן אם הדירה שתהיה מתהפכת בשעת
4 תשמיש כדי שלא תתעבר, או הדירה שתעשה מעשה
5 שוטם ודברים שאינן אלא כשטות - הרי זה יוציא ויתן
6 כתבה.
7 ו. המדיר את אשתו מתשמיש המטה - שבת אחת
8 [שבוע], ממתינין לו; יתר על כן - יוציא ויתן כתבה, או
9 יפר נדרו, ואפלו היה מלח שעונתו לששה חדשים; שפינן
10 שנדר, הרי צערה ונתאשה. וכיצד מדירה? אם אמר לה:
11 'תשמישי אסור עליך', או שנשבע שלא ישמש מטתו -
12 לא נדר כלום, ואם נשבע - נשבע לשוא, מפני שהוא
13 משעבד לה. אמר לה: 'הנאת תשמישך אסורה עלי' - הרי
14 זה נדר, ואסור לשמש; שאין מאכילין את האדם דבר
15 האסור לו.
16 ז. אסור לאדם למנע את אשתו עונתה; ואם מנע כדי
17 לצערה - עובר בלא תעשה של תורה, שגאמר: "שאררה
18 כסותה ועונתה לא יגרע". ואם חלה או תשש כחו ואינו
19 יכול לבעל - ימתין ששה חדשים עד שיקריא, שאין לה
20 עונה גדולה מזו, ואחר כך - או יטל ממנה רשות, או
21 יוציא ויתן כתבה.
22 ח. האשה שמנעה בעלה מתשמיש המטה - היא הנקראת
23 'מורדת'. ושואלין אותה מפני מה מרדה. אם אמרה:
24 'מאסתיהו, ואיני יכולה להבעל לו מדעתך' [מרוצוני] -
25 כופין אותו להוציא לשעתו [מיידית], לפי שאינה בשביה
26 שתבעל לשנוי לה; ותצא בלא כתבה כלל, ותטל בליותיה
27 [בגדים בלויים] הקימין, בין מנכסים שהכניסה לבעלה
28 ונתחייב באחריותו, בין מנכסים שלא נתחייב באחריותו.
29 ואינה נוטלת משל בעל כלום; ואפלו מנעל שברגליה
30 ומטפחת שבראשה שלקחן לה, פושטת ונותנת לו. וכן
31 כל שנתן לה מתנה, מחזרת אותו, שלא נתן לה על מנת
32 שתטל ותצא.
33 ט. ואם מרדה מתחת בעלה כדי לצערו, ואמרה: 'הריני
34 מצערת אותו בכך, מפני שעשה לי כך וכך', או 'מפני
35 שקללני', או 'מפני שעשה עמי מריבה', וכיוצא בדברים
36 אלו - שולחים לה מבית דין ואומרים לה: 'הוי יודעת,
37 שאם את עומדת במרדך, אפלו כתבתך מאה מנה, הפסדת
38 אותה; ואחר כך מכריזין עליה בבתי כנסיות ובבתי
39 מדרשות בכל יום ארבע שבתות [שבועות] זו אחר זו,
40 ואומרים: 'פלונית מרדה על בעלה'.
41 י. ואחר ההכרזה שולחין לה פעם שניה, ואומרים לה:
42 'אם את עומדת במרדך, הפסדת כתבתך'. אם עמדה
43 במרדה ולא חזרה - נמלכין בה, ותאבד כתבתה, ולא
44 יתנה לה כתבה כלל; ואין נותנין לה גט עד שנים עשר
45 חדש, ואין לה מזונות כל שנים עשר חדש. ואם מתה קדם
46 הגט, בעלה יורשה.
47 יא. כסדר הנה עושין אם מרדה כדי לצערו - ואפלו

מתוך מהדורת חזק

46 הִיָּה יֵצְרוּ מִתְגַּבֵּר עֲלָיו - חֵיֵב לִשְׂאֵא אִשָּׁה, וְאָפְלוּ הָיוּ לוֹ
 47 בָּנִים, שְׂמָא יְבוֹא לִידֵי הֶרְהוּר.
 48 ד. כִּמְהַ בָּנִים יִהְיוּ לוֹ לְאִישׁ, וְתִתְקַמֵּם מִצְוָה זוֹ בְּיָדוֹ? זָכָר
 49 וְנִקְבָּה, שְׂנַאֲמַר: "זָכָר וְנִקְבָּה בְּרָאִם". הִיָּה הַבֵּן סָרִיס
 50 [עַקֵּר], אוֹ שְׁהִיָּתָה הַבַּת אֵילוּנִית [עַקֵּרָה] - לֹא קָיָם מִצְוָה
 51 זוֹ.
 52 ה. נוֹלְדוּ לוֹ וְמָתוּ, וְהִנִּיחוּ בָּנִים - הָרִי זֶה קָיָם מִצְוַת פְּרִיָּה
 53 וְרִבְיָה; בְּגֵי בָּנִים הָרִי הֵן כְּבָנִים. בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
 54 בְּשִׁהְיֵי בְּנֵי הַבָּנִים זָכָר וְנִקְבָּה, וְהָיוּ בָּאִים מִזְכָּר וְנִקְבָּה;
 55 אִף עַל פִּי שְׁהִזְכָּר בֶּן בָּתוֹ וְהִנִּקְבָּה בַּת בְּנוֹ - הוֹאִיל וְהֵם
 56 מְשַׁנֵּי בְּנָיו, הָרִי קָיָם מִצְוַת פְּרִיָּה וְרִבְיָה; אֲבָל אִם הָיוּ לוֹ
 57 בֵּן וּבַת וְמָתוּ, וְהִנִּיחַ אֶחָד מֵהֶן זָכָר וְנִקְבָּה - עֲדִין לֹא קָיָם
 58 מִצְוָה.
 59 ו. הָיוּ לוֹ בָּנִים בְּגִיּוּתוֹ, וְנִתְגַּבֵּר הוּא וְהֵם - הָרִי זֶה קָיָם
 60 מִצְוָה זוֹ. הָיוּ לוֹ בָּנִים וְהוּא עֶבֶד [כַּנְעֲנִי], וְנִשְׁתַּחֲרַר הוּא
 61 וְהֵן - לֹא קָיָם מִצְוַת פְּרִיָּה וְרִבְיָה, עַד שִׁיּוּלִיד אַחַר
 62 שְׁנִשְׁתַּחֲרַר; שְׁהַעֲבָד אֵין לוֹ יְחוּס [אֵין בְּנָיו מִתִּיחֲסִים
 63 אֵלָיו].
 64 ז. לֹא יִשָּׂא אָדָם עֲקָרָה וְנִקְבָּה וְאֵילוּנִית [דוּמָה לֵאמֹר זָכָר
 65 וְאֵינָה מוּלִידָה] וְקִטְנָה שְׂאִינָה רְאוּיָה לְוֹלָד, אֲלֵא אִם בֶּן
 66 קָיָם מִצְוַת פְּרִיָּה וְרִבְיָה, אוֹ שְׁהִיָּתָה לוֹ אִשָּׁה אַחֲרַת לְפָרוֹת
 67 וְלְרִבּוֹת מִמֶּנָּה. נִשָּׂא אִשָּׁה וְשִׁהְתָּ עִמּוֹ עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יִלְדָה
 68 - הָרִי זֶה יוֹצֵא וְיָתֵן כְּתֻבָּה, אוֹ יִשָּׂא אִשָּׁה הָרְאוּיָה לְוֹלָד;
 69 וְאִם לֹא רָצָה לְהוֹצִיא, כּוֹפִין אוֹתוֹ וּמְכִין אוֹתוֹ בְּשׂוֹט עַד
 70 שִׁיּוֹצִיא. וְאִם אָמַר: 'אֵינִי בּוֹעֵלָה, וְהָרִי אֲנִי שׂוֹכֵן עִמָּה
 71 בְּפָנָי עַדִּים כְּדֵי שְׂלֵא אֶתִּיחַד עִמָּה', בֵּין שְׂאִמְרָהּ הִיא בֶּן,
 72 בֵּין שְׂאִמְרָהּ הוּא - אֵין שׂוּמְעִין לָהּ, אֲלֵא יוֹצִיא אוֹ יִשָּׂא
 73 אִשָּׁה הָרְאוּיָה לְוֹלָד.
 74 ח. שִׁהְתָּ עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יִלְדָה, וְהָרִי הוּא יוֹרָה שְׂכַבְתָּ זָרַע
 75 כְּחֵץ - חֲזָקַת הַחֲלִי מִמֶּנָּה, וְתִצָּא שְׂלֵא בְּכֻתְבָּהּ, וְיֵשׁ לָהּ
 76 תּוֹסֶפֶת [הַתְּחִיבוֹת שֶׁלֶקַח עַל עֲצוּמוֹ בְּכַתּוּבָה לְפִי רִצּוֹנוֹ];
 77 לֹא תִהְיֶה זוֹ פְּחוּתָהּ מֵאֵילוּנִית שְׂלֵא הַפִּיר בָּהּ, שְׂנִישׁ לָהּ
 78 תּוֹסֶפֶת כְּמוֹ שִׁתְּבָאָר. וְאִם אֵינוֹ יוֹרָה כְּחֵץ, חֲזָקַת הַחֲלִי
 79 מִמֶּנּוּ בְּלִבָּד; וְכִשְׂיּוֹצִיא - יִתֵּן הַכְּתֻבָּה בְּלֵה, עֶקֶר [הַסְּכוּם
 80 שֶׁקָּבְעוּ חַכְמִים בְּכַתּוּבָה] וְתּוֹסֶפֶת.
 81 ט. הוּא אוֹמֵר: 'מִמֶּנָּה נִמְנַע הַוֹּלָד', וְהִיא אוֹמְרָת: 'מִמֶּנּוּ
 82 נִמְנַע, מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ יוֹרָה כְּחֵץ' - הִיא נֹאֲמַנָת; וְיֵשׁ לוֹ
 83 לְהַחֲרִים עַל מִי שִׁטּוּעַנָת דְּבָר שְׂאִינָה יוֹדַעַת אוֹתוֹ בְּדוּדָא,
 84 וְאַחַר כֵּף יִתֵּן כְּתֻבָּתָהּ. וְאִם אָמְרָה: 'אֵינִי יוֹדַעַת אִם מִמֶּנִּי
 85 אִם מִמֶּנּוּ' - אֵין לָהּ עֶקֶר כְּתֻבָּה, כְּמוֹ שְׂאִמְרָנוּ; הַעֲמַד
 86 מִמּוֹן בְּחֻזְקַת בְּעָלָיו, עַד שִׁתְּטַעַן בְּדוּדָא שְׂאִינוֹ יוֹרָה כְּחֵץ.
 87 וְלִמָּה הִיא נֹאֲמַנָת בְּטַעֲנָה זוֹ? מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְרַגְּשָׁת אִם
 88 יוֹרָה כְּחֵץ אוֹ לֹא יוֹרָה כְּחֵץ, וְהוּא אֵינוֹ מְרַגֵּישׁ.
 89 י. הָאִשָּׁה שְׂבָאָה לְתַבְעָה בְּעֵלָה לְגִרְשָׁה אַחַר עֶשֶׂר שָׁנִים
 90 מִפְּנֵי שְׂלֵא יִלְדָה, וְהִיא אוֹמְרָת שְׂאִינוֹ יוֹרָה כְּחֵץ - שׂוּמְעִין
 91 לָהּ; אִף עַל פִּי שְׂאִינָה מִצְוָה עַל פְּרִיָּה וְרִבְיָה, צְרִיכָה הִיא

1 כּוֹפִין אוֹתוֹ וּפּוֹדָה אוֹתָהּ, אָפְלוּ הָיוּ דְמִיָּה עַד עֲשָׂרָה
 2 בְּכַתְּבָתָהּ, וְאָפְלוּ אֵין לוֹ אֲלֵא כְּדֵי פְדִיוֹנָהּ. בְּמַה דְּבָרִים
 3 אֲמוּרִים? בְּפַעַם רִאשׁוֹנָה; אֲבָל אִם פְּדִיָּה וְנִשְׁבִּית פַּעַם
 4 שְׁנִיָּה וְרָצָה לְגִרְשָׁה - הָרִי זֶה מְגַרֵּשׁ וְנוֹתֵן כְּתֻבָּה, וְהִיא
 5 תִּפְדָּה אֶת עֲצָמָה.
 6 כ. מִי שְׁנִשְׁבִּית אִשְׁתּוֹ, וְהוּא בְּמִדֵּינַת הָיִם - בֵּית דִּין יוֹרְדִין
 7 לְנִכְסָיו וְמוֹכְרִין בְּהַכְרָזָה [מִכּוּחַ פּוּמְבֵיז], וּפּוֹדִין אוֹתָהּ כְּדָרְךָ
 8 שֶׁהַבַּעַל פּוֹדָה.
 9 כא. הַמְדִיר אֶת אִשְׁתּוֹ גֵּר שֶׁהוּא חֵיֵב בְּגִלְלוֹ לְגִרְשָׁה וְלָתֵן
 10 כְּתֻבָּתָהּ, וְנִשְׁבִּית אַחַר שִׁהְדִירָה - אֵינוֹ חֵיֵב לְפִדּוּתָהּ;
 11 שְׂמַעַת שִׁהְדִירָה נִתְחַיֵּב לְגִרְשָׁה וְלָתֵן כְּתֻבָּתָהּ.
 12 כב. הָאִשָּׁה שִׁהְיָתָה אֶסְוֶרָה עַל בְּעֵלָה מְאֹסוּרִי לְאוּיִן,
 13 וְנִשְׁבִּית - אֵינוֹ חֵיֵב לְפִדּוּתָהּ, אֲלֵא נוֹתֵן לָהּ כְּתֻבָּתָהּ וְהִיא
 14 תִּפְדָּה עֲצָמָה. וְהֵלֵא הַשְּׂבוּיָה אֶסְוֶרָה לְכַהֵן, וְהָרִי הוּא
 15 פּוֹדָה אוֹתָהּ - מִפְּנֵי שְׂלֵא הִתָּה אֶסְוֶרָה מִקְדָּם, וְאֶסְוֶר
 16 הַשְּׂבוּיָה הוּא שְׂגוּרָם לָהּ.
 17 כג. מָתָה אִשְׁתּוֹ - חֵיֵב בְּקֻבּוּרָתָהּ, וְלַעֲשׂוֹת לָהּ הַסֶּפֶד
 18 וְקִינִים [לְשִׁכּוּר מִקּוֹנוֹת] כְּדָרְךָ כָּל הַמְדִינָה; וְאָפְלוּ עֲנִי
 19 שְׂבִישְׂרָאֵל, לֹא יִפְחָתוּ לוֹ מְשַׁנֵּי חֲלִילִין וּמְקוֹנָנָת. וְאִם הָיָה
 20 עֶשֶׂר, הַכֹּל לְפִי כְבוֹדוֹ; וְאִם כְּבוֹדָה יוֹתֵר מִכְבוֹדוֹ, קוֹבְרִין
 21 אוֹתָהּ לְפִי כְבוֹדָה; שֶׁהָאִשָּׁה עוֹלָה עִם בְּעֵלָה [לְדוּרְגַת
 22 עֲשִׂירוֹתוֹ] וְאֵינָה יוֹרְדָת, אָפְלוּ לְאַחַר מִיָּתָה.
 23 כד. לֹא רָצָה לְקַבֵּר אֶת אִשְׁתּוֹ, וְעַמַּד אֶחָד מְדַעַת עֲצָמוֹ
 24 וְקִבְרָה - מוֹצִיאִין מִבְּעֵלָה בְּעַל כְּרָהוֹ וְנוֹתְנִין לָזָה, כְּדֵי
 25 שְׂלֵא תִהְיֶה זוֹ מְשַׁלְכָת לְפִלְבִּים. הָיָה בְּמִדֵּינָה אַחֲרַת
 26 לְשִׁמְתָהּ אִשְׁתּוֹ - בֵּית דִּין יוֹרְדִין לְנִכְסָיו וְמוֹכְרִין בְּלֵא
 27 הַכְרָזָה [מִכּוּחַ פּוּמְבֵיז], וְקוֹבְרִין אוֹתָהּ לְפִי מִמּוֹן הַבַּעַל,
 28 וְלְפִי כְבוֹדוֹ אוֹ לְפִי כְבוֹדָה.

פָּרָק טו

29
 30 א. הָאִשָּׁה שִׁהְרַשְׁתָּ אֶת בְּעֵלָה אַחַר הַנְּשׂוּאִין שִׁימְנַע
 31 עוֹנָתָה - הָרִי זֶה מִתָּר. בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁהְיֵי לוֹ
 32 בָּנִים, שְׂפָכָר קָיָם מִצְוַת פְּרִיָּה וְרִבְיָה. אֲבָל אִם לֹא קָיָם,
 33 חֵיֵב לְבַעַל כְּכֹל עוֹנָה עַד שִׁהְיֵי לוֹ בָּנִים, מִפְּנֵי שִׁהִיא
 34 מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה, שְׂנַאֲמַר: "פְּרוּ וּרְבוּ".
 35 ב. הָאִישׁ מִצְוָה עַל פְּרִיָּה וְרִבְיָה, אֲבָל לֹא הָאִשָּׁה.
 36 וּמֵאִמְיָתִי יִתְחַיֵּב הָאִישׁ בְּמִצְוָה זוֹ? מִכֵּן שֶׁשׁ עֲשָׂרָה שָׁנָה
 37 אוֹ מִכֵּן שֶׁבַע עֲשָׂרָה שָׁנָה. וְכֵינֵן שֶׁעָבְרוּ עֲשָׂרִים שָׁנָה וְלֹא
 38 נִשָּׂא אִשָּׁה - הָרִי זֶה עוֹבֵר וּמִבְטֵל מִצְוַת עֲשֵׂה; וְאִם הָיָה
 39 עוֹסֵק בַּתּוֹרָה וְטָרוּד בָּהּ, וְהָיָה מִתְבָּרַר מִלְּשֵׂא אִשָּׁה כְּדֵי
 40 שְׂלֵא יִטְרַח בְּמִזּוֹנוֹת וְיִבְטֵל מִן הַתּוֹרָה - הָרִי זֶה מִתָּר
 41 לְהִתְאַחֵר, שֶׁהַעוֹסֵק בְּמִצְוָה פְּטוּר מִן הַמִּצְוָה, וְכָל שְׂכֵן
 42 בְּתַלְמוּד תּוֹרָה.
 43 ג. מִי שֶׁחֲשָׁקָה נִפְשׁוֹ בַּתּוֹרָה תָּמִיד, וְשָׁגָה בָּהּ [עוֹסֵק בָּהּ
 44 תָּמִיד] כְּכֵן עוֹזֵא וְנִדְבַק בָּהּ כָּל יָמָיו וְלֹא נִשָּׂא אִשָּׁה - אֵין
 45 בְּיָדוֹ עוֹנוֹ; וְהוּא שְׂלֵא יִהְיֶה יֵצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עֲלָיו; אֲבָל אִם

48 בְּטוֹבְתָהּ כְּפִי הַמּוֹן. וְלֹא יִטִּיל עָלֶיהָ אִמָּה יְתֵרָה, וְיִהְיֶה
49 דְּבוּרוֹ עִמָּה בְּנִחַת, וְלֹא יִהְיֶה עֶצֶב וְלֹא רוּגֵז.
50 כ. וְכֵן צוּי עַל הָאִשָּׁה שֶׁתִּהְיֶה מְכַבֶּדֶת אֶת בַּעְלָהּ בְּיֹתֵר
51 מִדִּי, וְיִהְיֶה לּוֹ עָלֶיהָ מוֹרָא, וְתַעֲשֶׂה כָּל מַעֲשֵׂיָהּ עַל פִּיּוּ,
52 וְיִהְיֶה בְּעֵינֶיהָ כְּמוֹ שֶׁר אוֹ מֶלֶךְ: מִהֲלַכְתּוֹ בְּתַאֲוֹת לְבוֹ,
53 וּמִתְחַקֶּת כָּל מָה שִׁישָׁנָא. וְזֶה הוּא דֶרֶךְ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי
54 יִשְׂרָאֵל הַקְּדוּשִׁים, הַסְּהוּרִים בְּזוּוּגָן; וּבְדַרְכֵיכֶם אֵלּוּ, יִהְיֶה
55 יְשׁוּבָן נְאֻם וּמִשְׁבַּח.

פֶּרֶק טז

56 א. הַנְּכָסִים שֶׁמְכַנְסֶת הָאִשָּׁה לְבַעְלָהּ, בֵּין קָרָקַע בֵּין
57 עֲבָדִים בֵּין מִשְׁלֹטְלִין, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן נִכְתָּבִין בְּשֵׁטֶר
58 כְּתָבָה - אֵינָן נִקְרָאִין 'כְּתָבָה', אֲלֵא 'נְדוּנָא' שְׁמֶם. וְאִם
59 קָבַל הַבַּעַל אַחֲרֵיכֵן הַנְּדוּנָא עָלָיו וְנַעֲשִׂית בְּרִשׁוֹתָו, אִם
60 פְּתָחָהּ [נִפְחַת שׁוּוִיחַ] פְּתָחָהּ לּוֹ [מִשְׁלֵם הַפַּחַת כְּשִׁמְתֵּיגְרַשְׁתָּן]
61 וְאִם הוֹתִירָהּ [הַתֵּיּוֹקָרָה] הוֹתִירָהּ לּוֹ [אֵינּוּ מְחֻזָּר לָהּ
62 הַרוּחַ] - הֲרִי זֶה נִקְרָאת 'נְכָסֵי צֶאֱן בְּרָזָל'. וְאִם לֹא קָבַל
63 אַחֲרֵיכֵן הַנְּדוּנָא עָלָיו, אֲלֵא הֲרִי הִיא בְּרִשׁוֹת הָאִשָּׁה, אִם
64 פְּתָחָהּ פְּתָחָהּ לָהּ וְאִם הוֹתִירָהּ הוֹתִירָהּ לָהּ - הֲרִי זֶה
65 נִקְרָאת 'נְכָסֵי מְלוּג'.
66 ב. וְכֵן כָּל נְכָסִים שִׁישׁ לְאִשָּׁה שֶׁלֹּא הִכְנִיסָה אוֹתָן לְבַעְלָהּ
67 וְלֹא כְּתָבָה אוֹתָן בְּכְתָבָתָהּ, אֲלֵא נִשְׁאָרוּ לָהּ לְעֶצְמָהּ, אוֹ
68 נִפְלוּ לָהּ בִּירֵשָׁה אַחֵר שֶׁנִּתְאַרְסָה, אוֹ נִתְּנוּ לָהּ בְּמִתְנָה -
69 הַכֹּל נִקְרָאִין 'נְכָסֵי מְלוּג', שֶׁכָּל בְּרִשׁוֹתָהּ הֵן. וְאֵינָן נִקְרָא
70 'כְּתָבָה' אֲלֵא עֵקֶר כְּתָבָה שֶׁהִיא מֵאָה אוֹ מֵאִתִּים עִם
71 הַתּוֹסֵפֶת בְּלָבָד.
72 ג. כִּכָּר הוֹדְעָנוּ שֶׁחֲכָמִים תִּקְּנוּ כְּתָבָה לְאִשָּׁה, וְדִין הַתּוֹסֵפֶת
73 כְּדִין הָעֵקֶר; וְלֹא תִקְּנוּהָ לְגִבּוֹתָהּ כָּל זְמַן שֶׁתִּרְצֶה, אֲלֵא
74 הֲרִי הִיא חוֹב שֶׁקְּבוּעַ לּוֹ זְמַן; אֵינָן הַכְּתָבָה נִגְבִּית, אֲלֵא
75 לְאַחֵר מִיִּתְּת הַבַּעַל אוֹ אִם גִּרְשָׁהּ. וְכֵן הַתְּקִינוּ שֶׁאִם הָיָה
76 לְבַעַל שְׂדוֹת טוֹבוֹת וְרַעוֹת וּבְיִנּוּנֵיכֵן, וּבָבֵאָה הָאִשָּׁה לְגִבּוֹת
77 כְּתָבָתָהּ מִמֶּנּוּ, שֶׁלֹּא תִגָּבֵה אֲלֵא מִן הַרְעָה שֶׁבְּנְכָסֵיו, וְהִיא
78 הַנִּקְרָאת 'זְבוּרִית'.
79 ד. וְכֵן הַתְּקִינוּ, שֶׁכְּשֶׁתְּבוֹא לְגִבּוֹת אַחֵר מוֹתוֹ, לֹא תִגָּבֵה
80 עַד שֶׁתִּשְׁבַּע בְּנִקְיִטַת חֲפִץ [אַחֲזִית חֲפִץ קְדוּשָׁה] שֶׁלֹּא הִנִּיחַ
81 אֲצִלָּה כְּלוּם, וְשֶׁלֹּא מְכָרָה וְלֹא מְחַלָּה אוֹתָהּ. וְשָׁמִין לָהּ
82 כָּל [בְּגַד שֶׁקָּנָה לָהּ] שֶׁעָלֶיהָ, וּפּוֹחֲתִין אוֹתוֹ מִכְּתָבָתָהּ. אֲבָל
83 אִם גִּרְשָׁה לְרִצּוֹנָהּ, גּוֹבָה בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְאֵינָן שָׁמִין כְּסוֹת
84 שֶׁעָלֶיהָ, שֶׁהֲרִי לְקַחַן לָהּ וְזָכַת בָּהֶן, וְהוּא רוֹצֵה לְהוֹצִיא
85 לָהּ הָיָה.

86 ה. וְכֵן הַתְּקִינוּ שֶׁלֹּא תִגָּבֵה הָאֵלְמָנָה כְּתָבָתָהּ אֲלֵא מִן
87 הַקָּרָקַע, וְאֵינָה גּוֹבָה מִשְׁבַּח שֶׁשָּׁבְחוּ נְכָסִים לְאַחֵר מִיִּתְּת
88 הַבַּעַל, וְאֵינָן הַבְּנוֹת נִזְוֹנוֹת לְאַחֵר מִיִּתְּת אֲבִיחָן מִשְׁבַּח
89 שֶׁשָּׁבְחוּ נְכָסִים לְאַחֵר מִיִּתְּתוֹ, וְאֵינָה טוֹרְפֶת [גּוֹבָה]
90 בְּכְתָבָתָהּ מִשְׁבַּח שֶׁהִשְׁבִּיחַ הַלּוֹקֵחַ [שֶׁקָּנָה הַקָּרָקַע מִבַּעַלָּהּ
91 וְהִשְׁבִּיחַ אוֹתָהּ], אֵף עַל פִּי שֶׁבַעַל חוֹב גּוֹבָה אֶת הַשְּׁבַח.
92 וְדַרְכֵיכֶם אֵלּוּ מְקַלֵּי כְּתָבָה הֵן.
93

1 לְבָנִים לְזִקְנוֹתָהּ. וְכּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא, וְיִתֵּן עֵקֶר כְּתָבָה
2 בְּלָבָד; שֶׁלֹּא כְּתָב לָהּ הַתּוֹסֵפֶת עַל מְנַת שֶׁתִּצְאָ לְרִצּוֹנָהּ
3 וְתִשְׁלַח.

4 יא. הֲלֹךְ בְּסוֹחֲרָה בְּתוֹךְ עֶשֶׂר שָׁנִים, אוֹ שֶׁהָיָה חוֹלָה, אוֹ
5 שֶׁהָיָה הִיא חוֹלָה, אוֹ שֶׁהָיָה חֲבוּשִׁין בְּבֵית הָאֲסוּרִים - אֵינָן
6 עוֹלָה לָהֶם אוֹתוֹ זְמַן מִן הַמִּנְיָן.

7 יב. הַפִּילָה - מוֹנָה מִיּוֹם שֶׁהִפִּילָהּ. אִם הִפִּילָהּ וְחִזְרָה
8 וְהִפִּילָהּ שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים - הַחֲזִיקָה לְנִפְלִים, וְשָׁמָּה לֹא זָכָה
9 לְהַבְּנוֹת מִמֶּנָּה; וְיּוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתָבָהּ.

10 יג. הוּא אוֹמֵר: 'הַפִּילָה בְּתוֹךְ עֶשֶׂר', כְּדִי שִׁישָׁהּ עִמָּה,
11 וְהִיא אוֹמֵרֶת: 'לֹא הִפִּילָתִי' - נִאֲמָנָת, שֶׁאֵינָה מְחַזְקַת עִצְמָהּ
12 בַּעֲקָרוֹת; הוּא אוֹמֵר 'הַפִּילָה שָׁנִים', וְהִיא אוֹמֵרֶת 'שְׁלֹשָׁה'
13 - נִאֲמָנָת, שֶׁאֵינָה מְחַזְקַת עִצְמָהּ בְּמִפְלָת, וְיּוֹצִיא וְיִתֵּן
14 כְּתָבָהּ. וְכָכָל זֶה מְשִׁבֵּיעָה שְׁבוּעַת הַסֵּת שֶׁלֹּא הִפִּילָהּ, אוֹ
15 שֶׁהִפִּילָהּ שְׁלֹשָׁה - שֶׁבְּטַעֲנָה זֶה יִתְחַיֵּב לָתֵן כְּתָבָהּ.

16 יד. נִשְׂאת לְאַחַד וְשֶׁהָת עִמּוֹ עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יִלְדָה
17 וְהוֹצִיאָהּ - מִתְּרַת לְהַנְשֵׂא לְשָׁנִי. שֶׁהָת עִם הַשָּׁנִי עֶשֶׂר
18 שָׁנִים וְלֹא יִלְדָה - לֹא תִנְשֵׂא לְשָׁלִישִׁי; וְאִם נִשְׂאת לְשָׁלִישִׁי
19 - תִּצְאָ בְּלֹא כְּתָבָהּ, אֲלֵא אִם כֵּן יֵשׁ לּוֹ אִשָּׁה אַחֲרָת, אוֹ
20 שֶׁקָּיָם מִצּוֹת פְּרִיָה וְרִבְיָהּ.

21 טו. הָאִשָּׁה שֶׁבָּבְאָה לְבֵית דִּין וְאָמְרָה: 'בְּעָלִי אֵינּוּ יְכוֹל
22 לְשַׁמֵּשׁ כְּדֶרֶךְ כָּל הָאֶרֶץ שְׁמוּשׁ שְׁמוּלִיד', אוֹ שֶׁאֵינּוּ יוֹרֵה
23 כְּחָץ - יַעֲשֵׂה הַדַּיָּאן פְּשָׁרָה, וְאוֹמְרִין לָהּ: 'רְאוּי לִיךְ
24 שֶׁתִּתְּנֵי עִם בְּעָלֶיךָ עַד שֶׁתִּשְׁהִי עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא תוֹלִידִי,
25 וְאַחֵר כֶּף תִּתְּבַעֵי'. וּמִגְּלִילִין עִמָּה בְּדָבָר, וְאֵינָן כּוֹפִין אוֹתָהּ
26 לִישָׁב; וְלֹא דַיָּאן אוֹתָהּ דִּין הַמּוֹרְדָת, אֲלֵא מְאַרְיָכִים בְּדָבָר
27 זֶה עַד שֶׁיַּעֲשֵׂה פְּשָׁרָה.

28 טז. אֵף עַל פִּי שֶׁקָּיָם אָדָם מִצּוֹת פְּרִיָה וְרִבְיָהּ, הֲרִי הוּא
29 מִצְוָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים שֶׁלֹּא יִבְטַל מִלְּפָרוֹת וְלִרְבוֹת כָּל זְמַן
30 שִׁישׁ בוֹ פֶּח - שֶׁכָּל הַמּוֹסִיף נֶכֶס אַחַת בִּישְׂרָאֵל, כְּאֵלוֹ בְּנֵה
31 עוֹלָם; וְכֵן מִצְוֹת חֲכָמִים הִיא, שֶׁלֹּא יִשָּׁב אָדָם בְּלֹא אִשָּׁה
32 - שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי הַרְהוּר, וְלֹא תִשָּׁב אִשָּׁה בְּלֹא אִישׁ -
33 שֶׁלֹּא תִחְשַׁד.

34 יז. וְחוֹבָה עַל כָּל אִישׁ לְקַנּוֹת לְאִשְׁתּוֹ [לְהַתְּרוֹת בַּהּ עַל
35 הַתְּנַהּוֹת פְּרוּצָה]. אָמְרוּ חֲכָמִים: "אֵינָן אָדָם מְקַנָּא לְאִשְׁתּוֹ
36 אֲלֵא אִם כֵּן נִכְנָסָה בּוֹ רִיחַ טְהוֹרָה". וְלֹא יִקְנָא לָהּ בְּיֹתֵר
37 מִדִּי; וְלֹא יִאָּגֵס אוֹתָהּ, וְיִבְעַל בַּעַל כְּרָחָה, אֲלֵא לְדַעֲתָהּ,
38 וּמִתּוֹךְ שִׁיחָה וְשִׁמְחָה.

39 יח. וְכֵן צוּי חֲכָמִים עַל הָאִשָּׁה שֶׁתִּהְיֶה צְנוּעָה בְּתוֹךְ
40 בֵּיתָהּ, וְלֹא תִרְבֶּה בְּשִׁחּוֹק וְקִלּוֹת רֹאשׁ בְּפָנֶיהָ, וְלֹא
41 תִתְּבַע תִּשְׁמִישׁ הַמִּשָּׁה בְּפִיָּהּ, וְלֹא תִהְיֶה מִדְּבָרָת בְּעֵסֶק זֶה;
42 וְלֹא תִמְנַע מִבַּעְלָהּ כְּדִי לְצַעְרוֹ עַד שִׁוְסִיף בְּאַהֲבָתָהּ, אֲלֵא
43 נִשְׁמַעַת לּוֹ כְּכָל עֵת שִׁירְצָהּ. וְתִזְהַר מִקְּרוֹבֵיו וּבְנֵי בֵיתוֹ,
44 כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עָלָיו רִיחַ קְנָאָה; וְתִתְּרַחֵק מִן הַפְּעוּר וּמִן
45 הַדּוּמָה לְכַעוּר.

46 יט. וְכֵן צוּי חֲכָמִים, שֶׁיְהִיָּה אָדָם מְכַבֵּד אֶת אִשְׁתּוֹ יוֹתֵר
47 מִגּוּפוֹ וְאוֹהֶבָה כְּגוּפוֹ; וְאִם יֵשׁ לּוֹ מִמּוֹן הַרְבֵּה, יַעֲשֶׂה

מתוך מהדורת חזק

48 **יב.** מתה האלמנה קדם שתשבע - אין יורשיה יורשין
 49 מכתבתה כלום, שאין לה כתבה עד שתשבע. ואם נשאת
 50 קדם שתשבע - הרי זו נשבעת אחר הנשואין, ונוטלת כל
 51 זמן שתרוצה; אבל אינה נודרת ונוטלת, שמא יפר הבעל.
 52 **יג.** יחד לה קרקע [מסוימת] בכתבתה - בין שיתדה
 53 [סימן] בארבעת המצרים [גבולות], בין במצר אחד - גובה
 54 את כתבתה ממנו בלא שבועה. וכן אם כתב לה מטלטלין
 55 והן עצמן קימין - נוטלת אותן בלא שבועה. וכן אם
 56 נמכרו ונלקח בהן מטלטלין אחרים, ונדע שאלו השניים
 57 מדמי המטלטלין הראשונים - נוטלת בלא שבועה.
 58 **יד.** הפוגמת כתבתה - לא תפרע אלא בשבועה. כיצד?
 59 הוציאה שטר כתבה שיש בו אף וזו, הבעל אומר:
 60 'נתקבלה הכל', והיא אומרת: 'לא נתקבלתי אלא כף וכף'
 61 - ואפלו יש עליה עדים במקצת שנטלה, ואפלו דקדקה
 62 בחשבון מה שנטלה בחצי חצי פרוטה, לא תטל השאר
 63 אלא בשבועה.
 64 **טו.** אומר הבעל: 'נתקבלה הכל', והיא אומרת: 'לא
 65 נתקבלתי כלום', ועד אחד מעדי עליה שנתקבלה הכל, או
 66 מקצת - לא תפרע אלא בשבועה.
 67 **טז.** הנפרעת שלא בפניו, לא תפרע אלא בשבועה. כיצד?
 68 הרי שגרש את אשתו והלך לו - בית דין יודין לנכסיו
 69 אחר שתשבע, ומגבין אותה בכתבה; והוא שיהיה במקום
 70 רחוק, שיש להן טרח להודיעו; אבל אם היה קרוב הדרך
 71 להודיעו, שולחין לו ומודיעין אותו, ואם לא יבוא -
 72 תשבע ותטל.
 73 **יז.** הפוחתת בכתבתה - נפרעת שלא בשבועה. כיצד?
 74 הוציאה שטר כתבה באף וזו, הוא אומר: 'נתקבלה
 75 הכל', והיא אומרת: 'לא נתקבלתי כלום, ואין לי אלא
 76 חמש מאות וזו, וזה שכתב לי אף - אמנה שהיתה ביני
 77 לביני' [האמין שלא אתבע יותר מה' מאות] - הרי זו
 78 נפרעת שלא בשבועה. אבל אם אמרה: 'אין בשטר כתבתי
 79 אלא חמש מאות' - אינה נפרעת בשטר זה שיש בו אף
 80 כלום, שהרי בשלה אותו, וכאלו הודת שהוא שקר; לפיכך
 81 נשבע שבועת הסת [שבועה מדרבנן], ונפטר.
 82 **יח.** כל מקום שאמרנו: 'לא תפרע אלא בשבועה' -
 83 אומרין לה בית דין: 'השבעי וטלי'. ומקום שאמרנו:
 84 'תפרע שלא בשבועה' - אומרין לבעל: 'עמד ותן לה,
 85 ואין אתה נאמן בטענה זו עד שתביא ראיה לדברך'.
 86 **יט.** אומר הבעל מעצמו: 'תשבע לי על טענתך' - אומרין
 87 לה: 'השבעי וטלי'; ותשבע בנקיטת חפץ. התנה עמה
 88 שתגבה בכתבה בלא שבועה, או שהיא נאמנת בכל מה
 89 שתטען - גובה ממנו בלא שבועה כלל; אבל אם באת
 90 לפרע מירשיו - תשבע ותטל.
 91 **כ.** התנה עמה שתהא נוטלת מירשיו בלא שבועה, או
 92 שתהא נאמנת על ירשיו - הרי זו נוטלת מהן בלא
 93 שבועה. אבל אם באה לטרף מנכסים משעבדים [שנמכרו
 94 ע"י בעלה] - לא תטרף אלא בשבועה, ואף על פי

1 **ו.** וכן מקלי כתבה, שתטל האשה מן הפחות שבמטבעות
 2 [בגודל ומשקל]. כיצד? נשא אשה במקום, וגרשה במקום
 3 אחר - אם היו מעות מקום הנשואין טובות ממעות מקום
 4 הגרושין, נותן לה ממעות מקום הגרושין; ואם היו מעות
 5 מקום הגרושין טובות ממעות מקום הנשואין, נותן לה
 6 ממעות מקום הנשואין. במה דברים אמורים? בשהיה
 7 בכתבתה מעות סתם; אבל אם פרש בה מטבע ידוע -
 8 מסויים, בין בעקר בין בתוספת - הרי היא כדין המלוה
 9 את חברו מטבע ידוע, שנותן לו כמה שהלוהו, כמו
 10 שיתבאר בהלכות הלואה.
 11 **ז.** תקנו הגאונים בכל הישיבות, שתהיה האשה גובה
 12 בכתבה אחר מיתת בעלה אף מן המטלטלין, כדרך
 13 שהתקינו לבעל חוב לגבות מן המטלטלין; ופשטה תקנה
 14 זו בכל ישראל. וכן שאר תנאי כתבה כלם בכתבה הן,
 15 וישנן במטלטלין קרקע - חוץ מכתבת בנין דכרין [בנינים
 16 זכרים - שירשו כתובת אמם], שלא מצאנו מנהג ירשתה
 17 פשוט [מקובל] בכל הישיבות. לפיכך אני אומר, מעמידין
 18 אותה על דין התלמוד, שאין יורשין כתבת אמן אלא מן
 19 הקרקע.
 20 **ח.** כבר נהגו בכל מקומות שידענו וששמענו שמעם,
 21 שיכתבו בכתבה 'בין מקרקעי בין מטלטלי'; ודבר זה
 22 תקון גדול הוא, ואנשים נבונים הנהיגו בו, שהרי זה תנאי
 23 שבממון [שתקף תמיד], ונמצאת האלמנה גובה מן
 24 המטלטלין [בכוחו של] בתנאי זה, לא בתקנת אחרונים.
 25 **ט.** הרי שלא כתב כף בשטר כתבה, אלא נשא סתם - אם
 26 היה ידוע בתקנה זו של גאונים, גובה. ואם לאו, או
 27 נסתפק לנו הדבר - מתישבין בדבר זה הרבה; שאין כח
 28 בתקנת הגאונים לדון בה אף על פי שלא נתפרשה כדן
 29 תנאי כתבה שהם תקנת הסנהדרין הגדולה, עד שנוציא
 30 בה ממון מן היורשים.
 31 **י.** ועוד תקנו חכמים, שיהיו כל נכסי הבעל אתראין
 32 וערכאין [ערבים] לכתבה; אפלו בכתבה מנה, ויש לו
 33 קרקע באלפים וזהובים - הכל תחת שעבוד הכתבה. וכל
 34 שימכר אחר הנשואין מנכסיו, אף על פי שמכרו קים, ויש
 35 [מותר] לו למכר כל נכסיו אם ירצה - יש לה לטרף אותן
 36 בכתבתה ששיגרשנה או כשימות, אם לא תמצא נכסים בני
 37 חורין; וכשתטרף, לא תטרף אלא בשבועה בנקיטת חפץ
 38 כדן כל בעלי חובות. ותקנה זו, כדי שלא תהיה כתבה
 39 קלה בעיניו.
 40 **יא.** כשמשיבועין בית דין או היורשין את האלמנה
 41 כשתבוא לגבות בכתבה, אין משיבועין אותה אלא חוץ
 42 לבית דין, מפני שבתי דינין היו נמנעין מלהשיבועה,
 43 שחוששין לה שמא לא תדקדק על עצמה בשבועה. ואם
 44 רצו היתומים [להוריד ממנה חומרת שבועה, ובתמורה]
 45 להדירה [בהנאה מדבר מסויים - אם קיבלה משהו מהבעל
 46 שלא ידוע -], נודרת להם כל מה שיצאו; ומדירין אותה
 47 בבית דין, ואחר כף נוטלת בכתבה.

47 זֶה נֶאֱמַר; וּמִשְׁבִּיעָה בְּנִקִּיטַת הַפֶּיַן [תְּפִיסַת חֹפֶץ קְדוֹשׁ],
 48 וְנוֹתֵן לָהּ אֶת הָעֵקֶר, וְנֹשֵׁבֵעַ הוּא שְׁבוּעַת הַסֵּת עַל הַתּוֹסֶפֶת.
 49 **כח.** הוֹצִיאָה גֵט וְאִין בְּיָדָהּ שֵׁטֶר כְּתֻבָּה - אִם דָּרָךְ אוֹתוֹ
 50 מְקוּם שֶׁלֹּא יִכְתְּבוּ שֵׁטֶר כְּתֻבָּה, גּוֹבֶה עֵקֶר כְּתֻבָּתָהּ בְּגֵט
 51 שְׁבִיבָהּ. וְאִם דָּרָךְ לִכְתֹּב כְּתֻבָּה, אֶפְלוּ עֵקֶר אִין לָהּ, עַד
 52 שְׁתּוֹצִיא שֵׁטֶר כְּתֻבָּה כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ; וְנֹשֵׁבֵעַ הַבֶּעַל שְׁבוּעַת
 53 הַסֵּת עַל טַעֲנָתָהּ, וְנִפְטָר.
 54 **כט.** הוֹצִיאָה שְׁנֵי גִטִּין וְשְׁתֵּי כְּתוּבוֹת - גּוֹבֶה שְׁתֵּי כְּתוּבוֹת.
 55 שְׁתֵּי כְּתוּבוֹת וְגֵט אֶחָד - אֵינָה גּוֹבֶה אֲלֵא כְּתֻבָּה אַחַת; וְאִיזוֹ
 56 מִהֵן גּוֹבֶה? אִם שְׁתֵּיהֶן שְׁוֹת [בַּסּוּכּוֹס] - בְּטֻלָּה אַחֲרוֹנָה אֵת
 57 הָרֵאשׁוֹנָה, וְאֵינָה טוֹרְפֹת [גּוֹבֶה מִמְשׁוּעַבְדִּים] אֲלֵא מִזְמַן
 58 אַחֲרוֹנָה; וְאִם הִיא בְּאַחַת מִשְׁתֵּיהֶן תּוֹסֶפֶת עַל תְּכַרְתָּהּ -
 59 גּוֹבֶה בְּאִיזוֹ מִהֵן שְׁתַּרְצָה, וְחַבְטֵל הַשְּׂנִיָּה.
 60 **ל.** הוֹצִיאָה שְׁנֵי גִטִּין וְכְתֻבָּה אַחַת - אִין לָהּ אֲלֵא כְּתֻבָּה
 61 אַחַת; שֶׁהִמְגִּישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהַחְזִירָהּ, עַל דַּעַת כְּתֻבָּתָהּ
 62 הָרֵאשׁוֹנָה הַחְזִירָהּ. הוֹצִיאָה גֵט וְכְתֻבָּה אַחַר מִיתַת הַבֶּעַל
 63 - אִם גֵּט קוֹדֵם לְכְתֻבָּהּ, גּוֹבֶה בְּגֵט זֶה עֵקֶר כְּתֻבָּהּ, אִם אִין
 64 דָּרָךְ לִכְתֹּב כְּתֻבָּהּ, וְגּוֹבֶה כֹּל מֵה שֵׁשׁ בְּכְתֻבָּהּ, שֶׁהָרִי זָכַת
 65 בָּהּ בְּמִיתַתוֹ; וְאִם כְּתֻבָּה קְרָמָה אֵת הַגֵּט - אִין לָהּ אֲלֵא
 66 כְּתֻבָּה אַחַת, שֶׁעַל כְּתֻבָּה הָרֵאשׁוֹנָה הַחְזִירָהּ.
 67 **לא.** הָאִשָּׁה נֶאֱמָנָת לומר 'מֵת בְּעָלִי' כְּדִי שְׁתַּנְּשֵׂא, כְּמוֹ
 68 שְׁיִתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת גְּרוּשִׁין; וּמִתְנַאֵי הַכְּתֻבָּה, שְׂאֵם תִּנְשֵׂא
 69 לְאַחַר אַחַר מוֹתוֹ, תִּטַּל מֵה שְׁכֵתֵב לָהּ בְּכְתֻבָּתָהּ. לְפִיכֶף אִם
 70 בָּאָה לְבֵית דִּין וְאָמְרָה: 'מֵת בְּעָלִי, הַתִּירוּנִי לְהַנְשֵׂא', וְלֹא
 71 הִזְכִּירָה שֵׁם כְּתֻבָּה בְּעוֹלָם - מִתִּירִין אוֹתָהּ, וּמִשְׁבִּיעִין
 72 אוֹתָהּ וְנוֹתְנִין לָהּ כְּתֻבָּתָהּ. בָּאָה וְאָמְרָה: 'מֵת בְּעָלִי, תִּנּוּ לִי
 73 אֵת כְּתֻבָּתִי' - אִף לְהַנְשֵׂא אִין מִתִּירִין; שֶׁעַל עֶסְקֵי הַכְּתֻבָּה
 74 בָּאָה, וְהָרִי זֶה בְּחֻזְקָה שֶׁלֹּא מֵת; וְאִין דַּעַתָּה לְהַנְשֵׂא, אֲלֵא
 75 לִטַּל כְּתֻבָּה מִחַיִּים בְּלִבָּד. בָּאָה וְאָמְרָה: 'מֵת בְּעָלִי,
 76 הַתִּירוּנִי לְהַנְשֵׂא וְתִנּוּ לִי אֵת כְּתֻבָּתִי' - מִתִּירִין אוֹתָהּ
 77 וְנוֹתְנִין לָהּ כְּתֻבָּתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁעֵקֶר דְּבָרֶיהָ עַל עֶסְקֵי נִשְׂוֹאִין
 78 בָּאָה. אֲבָל אִם אָמְרָה: 'תִּנּוּ לִי אֵת כְּתֻבָּתִי וְהַתִּירוּנִי
 79 לְהַנְשֵׂא' - מִתִּירִין אוֹתָהּ וְאִין נוֹתְנִין לָהּ כְּתֻבָּתָהּ; וְאִם
 80 תִּפְסָה, אִין מוֹצִיאִין מִיָּדָהּ.

יום שלישי כ"ג אדר ב' ה'תשע"ד

פֶּרֶק יז

83 **א.** מִי שֶׁהָיָה נְשׂוּי נְשִׁים רַבּוֹת וְמֵת - כֹּל שֶׁנִּשְׂאָת בְּתַחֲלָה,
 84 קוֹדֶמֶת לִטַּל כְּתֻבָּתָהּ; וְאִין אַחַת מִהֵן נוֹטֶלֶת אֲלֵא
 85 בְּשִׁבוּעָה; וְאִין לְאַחֲרוֹנָה אֲלֵא מֵה שֶׁשִּׁירָה שֶׁלְּפָנֶיהָ, וְגַם
 86 הִיא [הַאֲחֵרוֹנָה] נֹשֵׁבֵעַת וְנוֹטֶלֶת הַשָּׂאֵר. וְכֵן אִם הִיא עָלְיוֹ
 87 שֵׁטֶר חוּב - אִם הִיא הַחוּב קוֹדֵם, גּוֹבֶה בְּעַל הַחוּב תַּחֲלָה;
 88 וְאִם הַכְּתֻבָּה קְרָמָה, גּוֹבֶה הָאִשָּׁה תַּחֲלָה, וְהַשָּׂאֵר לְבַעַל
 89 חוּב.
 90 **ב.** בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים? בְּשֶׁהִיָּתָה הַקְּרָקַע שְׁבִאוֹ לְגִבּוֹת

1 שֶׁהֶאֱמִינָה [הָאִמּוּן לָהּ] הַבֶּעַל; שְׂאִין תְּנֵאֵי הַבֶּעַל מוֹעִיל
 2 אֲלֵא עָלְיוֹ וְעַל יוֹרְשָׁיו, אֲבָל לְהַפְסִיד מְמוֹן אַחֲרִים אִינוֹ
 3 מוֹעִיל.
 4 **כא.** אֲלֵמָּה שֶׁהָיָה שֵׁטֶר כְּתֻבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ - נֹשֵׁבֵעַת
 5 וְגּוֹבֶה כְּתֻבָּתָהּ לְעוֹלָם, אֶפְלוּ לְאַחַר מָאָה שָׁנָה, בֵּין שֶׁהִיָּתָה
 6 בְּבֵית בְּעָלָהּ, בֵּין שֶׁהִיָּתָה בְּבֵית אַבִּיהָ. וְאִם אִין שֵׁטֶר כְּתֻבָּה
 7 יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ - אִין לָהּ כְּלוּם, וְאֶפְלוּ עֵקֶר כְּתֻבָּהּ, וְאֶפְלוּ
 8 תְּבַעָה בְּיוֹם מִיתַת בְּעָלָהּ; וְכֵן הַגְּרוּשָׁה - אֶפְלוּ עֵקֶר כְּתֻבָּה
 9 אִין לָהּ, עַד שְׁתּוֹצִיא שֵׁטֶר כְּתֻבָּהּ.
 10 **כב.** בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים? בְּמְקוּם שֶׁדָּרָךְ לִכְתֹּב כְּתֻבָּה;
 11 אֲבָל בְּמְקוּם שְׂאִין דָּרָךְ לִכְתֹּב כְּתֻבָּה, אֲלֵא סוּמְכִין עַל
 12 תְּנֵאֵי בֵית דִּין - הָרִי זֶה גּוֹבֶה עֵקֶר כְּתֻבָּה אִף עַל פִּי שְׂאִין
 13 בְּיָדָהּ שֵׁטֶר כְּתֻבָּהּ, בֵּין נִתְגַּרְשָׁה בֵּין נִתְאַלְמְנָה, בֵּין שֶׁהִיָּתָה
 14 בְּבֵית בְּעָלָהּ בֵּין לֹא הִיָּתָה בְּבֵית בְּעָלָהּ. אֲבָל תּוֹסֶפֶת אִין
 15 לָהּ בְּכָל מְקוּם אֲלֵא בְּרֵאזָה בְּרוּרָה.
 16 **כג.** וְעַד כְּמָה תִּגְבַּה הָאֲלֵמָּה הָעֵקֶר בְּמְקוּם שְׂאִין כּוֹתְבִין
 17 כְּתֻבָּה? אִם הִיָּתָה בְּבֵית בְּעָלָהּ, גּוֹבֶה לְעוֹלָם; וְאִם הִיָּתָה
 18 בְּבֵית אַבִּיהָ, עַד עֶשְׂרִים וְחֻמֵּשׁ שָׁנָה. וְאִם בָּאָה לְתַבַּע אַחַר
 19 עֶשְׂרִים וְחֻמֵּשׁ שָׁנָה, אִין לָהּ כְּלוּם, שְׂאֵלוּ לֹא מִחֻלָּה, לֹא
 20 שֶׁתִּקָּה כֹּל זְמַן זֶה; וְהָרִי אֵינָה עִם הַיּוֹרְשִׁין, כְּדִי שֶׁתֵּאֲמַר:
 21 'נִכְלַמְתִּי מִלְּתַבַּעְךָ, וְהֵן עִמִּי בְּבֵיתִ'.
 22 **כד.** לְפִיכֶף אִם הִיא הַיּוֹרֵשׁ עֲצָמוֹ מוֹלִידָהּ לָהּ מוֹזוּנוֹתֶיהָ
 23 לְבֵית אַבִּיהָ, וּמִטְּפֵל בָּהּ - יֵשׁ לָהּ לְתַבַּע כְּתֻבָּתָהּ וְאֶפְלוּ
 24 אַחַר עֶשְׂרִים וְחֻמֵּשׁ שָׁנָה; מִפְּנֵי שֶׁהָיָה שֶׁשִּׁתְּקָה וְלֹא תְּבַעָה,
 25 מִפְּנֵי שֶׁהִיא בּוֹשָׁה מִן הַיּוֹרֵשׁ.
 26 **כה.** הִיא אוֹמֶרֶת: 'בְּתוּלָה נִשְׂאִיתִי, וְעֵקֶר כְּתֻבָּתִי מֵאֵתִים',
 27 וְהַבֶּעַל אוֹ הַיּוֹרְשִׁין אוֹמְרִין: 'בְּעוּלָה נִשְׂאִיתִי, וְאִין לָהּ אֲלֵא
 28 מָאָה' - אִם יֵשׁ עֲדִים שְׂרָאוּ שֶׁעָשׂוּ לָהּ הַמְּנַהֲגוֹת שֶׁנִּהְיָוּ
 29 אֲנִשֵׁי אוֹתָהּ הָעֵיר לְעִשׂוֹתָן לְכַתּוּלָּהּ, כְּגוֹן מִיגֵי שְׂמֻחָה אוֹ
 30 מִלְּבוּשׁ יָדוּעַ אוֹ כְּתָרִים אוֹ שָׂאֵר דְּבָרִים שְׂאִין עוֹשִׂין כֵּן
 31 אֲלֵא לְכַתּוּלָּהּ - הָרִי זֶה נוֹטֶלֶת מֵאֵתִים; וְאִם אִין לָהּ עֲדִים
 32 בְּזֶה, הָרִי זֶה נוֹטֶלֶת מִנָּה. וְאִם הִיא הַבֶּעַל קִים - יֵשׁ לָהּ
 33 [יְכוּלָה] לְהַשְׁבִּיעוֹ שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה, שֶׁהָרִי הוֹדָה בְּמִקְצַת
 34 הַטַּעֲנָה. וְנֶאֱמָן הַקְּטָן לְהָעֵיד בְּגִדְלוֹ וְלומר: 'זְכוּר אָנִי
 35 כְּשֶׁהִיָּתִי קָטָן שֶׁנִּעְשָׂה לְפָלוּנִית מִנְּהַג הַבְּתוּלוֹת'. וְכֹל
 36 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, בְּמְקוּם שְׂאִין כּוֹתְבִין כְּתֻבָּה, כְּמוֹ שְׂאֵמְרָנוּ.
 37 **כו.** הָאִשָּׁה שְׂאֵמְרָה לְבַעַלָּהּ: 'גְּרַשְׁתִּנִּי' - נֶאֱמָנָת, שְׂאֵינָה
 38 מַעֲזָה פְּנִיָּה [חֲצוּצָה] בְּפָנֶי בְּעָלָהּ; לְפִיכֶף הָאִשָּׁה
 39 שֶׁהוֹצִיאָה שֵׁטֶר כְּתֻבָּה וְאִין עִמָּה גֵט, וְאָמְרָה לְבַעַלָּהּ:
 40 'גְּרַשְׁתִּנִּי וְאָבַד גִּטִּי, תֵּן לִי כְּתֻבָּתִי', וְהוּא אוֹמֵר: 'לֹא
 41 גְּרַשְׁתִּי' - חֵיב לָתֵן עֵקֶר כְּתֻבָּה; אֲבָל אִינוֹ נוֹתֵן הַתּוֹסֶפֶת,
 42 עַד שֶׁתְּבִיא רֵאזָה שֶׁגָּרְשָׁהּ, אוֹ שֶׁיִּצָּא גֵט עִם הַכְּתֻבָּה מִתַּחַת
 43 יָדָהּ.
 44 **כז.** אָמַר לָהּ הַבֶּעַל: 'כֵּן הִיָּה, גְּרַשְׁתִּי וְנִתְמִי כֹל הַכְּתֻבָּה
 45 עֵקֶר וְתּוֹסֶפֶת, וְכְתֻבָּה לִי שׂוֹבֵר [כַּתֵּב קְבֻלָּה] וְאָבַד שׂוֹכְרִי'
 46 - מִתּוֹךְ שֶׁיְכוּל לומר 'לֹא גְרַשְׁתִּי' וְלֹא יִתְחַיֵּב בְּתּוֹסֶפֶת, הָרִי

מתוך מהדורת חזק

מאות, וחולקין אותן ביניהן בשנה מאה מאה; ונמצאת
 הרביעית נטלה כדי כתבתה, והלכה לה. ונשאר כאן ארבע
 מאות, ושלש נשים שבידי כל אחת משלשתן מאה. אם
 תחלק הארבע מאות בין שלשתן בשנה, נמצא השלישית
 נוטלת מאתיים ושלשים ושלשה ושלש, והרי אין
 בכתבתה אלא מאתיים. לפיכך לוקחין מארבע המאות
 שלש מאות, וחולקין בין שלשתן בשנה; שנמצאת
 השלישית נטלה מאתיים שלשה, והלכה לה. ונשאר כאן
 מאה, ושתי נשים. חולקין את המאה בשנה בין ראשונה
 ושניה; נמצא ביד הראשונה מאתיים וחמשים, וכן ביד
 השנייה, ונמצא ביד שלישית מאתיים, וביד הרביעית מאה.
 ועל דרך זו חולקות לעולם, אפלו הן מאה.
 ט. הערב לאשה בכתבתה, אף על פי שקנו מידו [התחייב
 בקנין סודר], אינו חייב לשלם, שמצוה עשה, והרי לא
 חסרה כלום [לא הוציאה מכספה]; ואם ערב של כתבת
 בנו הוא, וקנו מידו - חייב לשלם, שהאב בגלל בנו
 משעבד עצמו וגומר [בליבו] ומקנה. והקבלן של כתבה
 חייב לשלם, אף על פי שלא קנו מידו; ואיזה הוא קבלן?
 זה שאמר לאשה: 'הנשאי לזה, ואני נתן כתבה זו'. אבל
 אם אמר לה: 'אני ערב כתבה זו', 'אני פורע כתבה זו',
 וכיוצא בזה - פטור, אלא אם כן היה אביו. המקורש את
 אשתו - ידירנה הגנה [שלא תהנה ממנו], ואחר כך תפרע
 מן הקבלן, או מן הערב אם היה אביו; שמא יחזירנה [את
 גרושתו], ונמצאו עושין קניניה [תחבולה] על נכסיו של
 זה.
 י. וכן המקדיש נכסיו [לבדק הבית] וגרש את אשתו -
 ידירנה הגנה, ואחר כך תפרע מן הפודה מיד ההקדש;
 שמא יעשו קניניא על ההקדש. אבל המקורש את אשתו
 ובאה לטרף מן הלקוחות - אין מחייבין אותו להדירה,
 אלא נשבעת וטורפת; ואם רצת, תחזור לבעלה, שפכר
 ידעו הלקוחות שיש עליו כתבת אשה, והם הפסידו על
 עצמן שלקחו נכסים שפחת שעבודה.
 יא. הבעל שמכר נכסיו, ואחר כך כתבה אשתו ללוקח:
 'דין ודברים אין לי עמך', והספימה למעשיו, אף על פי
 שקנו ממנה - הרי זו טורפת, שלא כתבה לו אלא שלא
 יהיה בינה ובין בעלה קטטה, ויש לה לומר: נחת רוח
 עשיתי לבעלי; אבל אם קנו מיד האשה תחלה שאין לה
 שעבוד על מקום זה, ואחר כך מכר אותו הבעל - אינה
 טורפת אותו. וכן אם מכר הבעל ואמר לאשתו לכתב
 ללוקח 'דין ודברים אין לי עמך', ולא כתבה ולא הספימה
 למעשיו, ונפסד המכר [התבטל], וחזר הבעל ומכר לאיש
 אחר, בין אותה שדה בין שדה אחרת, ואחר שמכר הבעל
 הספימה למעשיו, וקנו מידה שאין לה שעבוד על שדה
 זו - אינה יכולה לטרף, שאינה יכולה לומר נחת רוח
 עשיתי לבעלי, שהרי בראשונה כשלא רצת לא הלכה
 ברצון בעלה.
 יב. מי שהיו לו שתי נשים, ומכר את שדהו, וקנו מיד

1 ממנה קנינה לו בשעת הנשואין ובשעה שלנה - הוא
 2 שהדין נתן, שקל הקודם שטרו וכה תחלה; אבל אם נשא
 3 נשים זו אחר זו, ולנה בין קדם ונשואין בין אחר ונשואין,
 4 ואחר שנשא ולנה קנה קרקע - כלן חולקין כאחת,
 5 ששעבוד כלן כאחת בא, שבשעה שקנה היה משעבד
 6 לכל, ואין כאן דין קדימה.
 7 ג. וכן אם היה זמן הכתבות והשטרות כלן יום אחד, או
 8 שעה אחת במקום שכותבים שעות - חולקין כאחת, שאין
 9 שם קודם; ולעולם כל שקדם ונכה במטלטלין כדי חובו
 10 או כדי כתבה - אין מוציאים מידו, שאין דין קדימה
 11 במטלטלין.
 12 ד. מי שגרש את אשתו ועליו שטר חוב, ובא בעל חוב
 13 והאשה לגבות, והיו לו מעות וקרקע כדי החוב והכתבה
 14 - בעל חוב נוטל מעות, והאשה נוטלת כתבתה מן
 15 הקרקע. ואם אין לו אלא קרקע שאין בו כדי להגבות
 16 לשניהן, ולא היה בה דין קדימה - נוטנין אותו לבעל
 17 חוב; ואם נשאר לאשה כלום [משהו] - תטל, ואם לאו -
 18 תדחה מפני בעל חוב; שבעל חוב הפסיד והוציא מעותיו,
 19 והאשה לא חסרה דבר, שיותר מה שהאיש רוצה לשא,
 20 אשה רוצה להנשא.
 21 ה. וכן מי שמת והניח אשה ובעל חוב וקרקע שאין בה
 22 דין קדימה - האשה נדחית מפני בעל חוב, והוא גובה כל
 23 חובו תחלה.
 24 ו. וכיון שתקנו הגאונים שתגבה האשה ובעל חוב מן
 25 המטלטלין, והדבר ידוע שאין דין קדימה במטלטלין -
 26 אם לא הניח מטלטלין כדי לתן לשניהם, נוטנין לבעל
 27 חוב כל חובו תחלה; ואם נשאר לאשה מה שתטל
 28 בכתבתה תטל, או תדחה.
 29 ז. היו כותבין בכתבתה נכסי צאן ברזל [נכסי האשה
 30 שבאחריות הבעל] וטענה שאבדו או שלקחן הבעל
 31 [לעצמו] - הרי היא בנכסי צאן ברזל שלה כשאר בעלי
 32 חובות; ונשבעת שלא לקחה אותן ולא נתנה ולא מחלה,
 33 וחולקת עם בעלי חובות.
 34 ח. מי שמת או גרש, ויש לו נשים רבות, ואין שם דין
 35 קדימה, ואין לו כדי כל הכתבות - ביצד חולקות? וואין:
 36 אם כשיחלק הממון על מנן הנשים, יגיע לפחותה
 37 [לכתובה הזולה] שבהן כדי כתבתה או פחות - חולקות
 38 בשנה. ואם היה הממון יותר על זה - חולקין ממנו, כדי
 39 שיגיע לפחותה שבהן כשעור כתבתה, וחוזרות וחולקות
 40 את המותר בין הנותרות על הדרך הראשונה. ביצד? מי
 41 שהיה נשוי ארבע נשים, כתבתה של ראשונה ארבע
 42 מאות, ושל שניה שלש מאות, ושל שלישית מאתיים, ושל
 43 רביעית מאה, נמצא הכל אלף - וגרש כלן, או מת - אם
 44 הניח ארבע מאות או פחות, חולקות כלן בשנה, וכל אחת
 45 נוטלת מאה או פחות. הניח שמונה מאות - אם תחלק
 46 בין כלן בשנה, נמצאת הרביעית נוטלת מאתיים, והרי אין
 47 בכתבתה אלא מאה. אלא ביצד עושין? לוקחין ארבע

48 אינה צריכה קנן ולא עדים - פשאר המוחללין, שאינן
49 צריכין עדים ולא קנן, אלא בדברים בלבד; והוא שיהיו
50 דברים שהדעת סומכת עליהן, ולא יהיו דברי שחוק והתל
51 ודברי תמה, אלא בדעת נכונה.

פרק יח

52
53 א. אלמנה נזונת מנכסי יורשין כל זמן אלמנותה, עד
54 שתטל כתבתה; ומשתתבע כתבתה בבית דין אין לה
55 מזונות. וכן אם מכרה כתבתה בלה, או משכנה כתבתה,
56 או עשתה כתבתה הפותיקי לאחר (שיעבדה לבעל חוב
57 שלה), והוא שתאמר לו: 'פה תקנה חובך' - בין שעשת
58 דברים אלו בבית דין ממחין בין שלא בבית דין ממחין,
59 בין שעשת בתיי בעלה בין שעשת לאחר מיתת בעלה -
60 אין לה מזונות מן היורשים; אבל אם מכרה מקצתה, יש
61 לה מזונות. ומשתתאָרס האלמנה, אבדה מזונותיה.

62 ב. כשם שזונת אחר מותו מנכסיו, כך נותנין לה כסות
63 וכלי תשמיש ומדור (דירה) - יושבת במדור שהיתה בו
64 בתיי בעלה, ומשתמשת בכרים וכסתות שנשתמשה בהן
65 בתיי בעלה, ובצבדים ושפחות שנשתמשה בהן בתיי
66 בעלה. נפל המדור, אין היורשין חייבין לבנותו. ואם
67 אָמרה: 'הניחו לי, ואני אבנו משלי' - אין שומעין לה.
68 וכן לא תחזק בדקו [דוקו], ולא טחה אותו [בטיט], אלא
69 תשב בו כמו שהוא או תצא. ויורשין שמכרו מדור
70 אלמנה, לא עשו בלום.

71 ג. נפל הבית, או שלא היה לבעלה בית אלא בשכר -
72 נותנין [שוכרים] לה מדור לפי כבודה; וכן מזונותיה
73 וכסותה לפי כבודה. ואם היה כבוד הבעל גדול מכבודה,
74 נותנין לה לפי כבודו, מפני שעולה עמו, ואינה יורדת
75 אפלו לאחר מיתה.

76 ד. ברפת הבית מרבה - כיצד? תמשה שהיה מזונות כל
77 אחד מהן קב כשיאכל לבדו, אם היו תמשתן בבית אחד
78 ואוכלין בערוב [יחד], מספיק להן ארבעת קבין; והוא
79 הדין לשאר צרכי הבית. לפיכך אלמנה שאמרה: 'איני וזה
80 מבית אבי, פסקו לי מזונות ותנו לי שם' - יכולין היורשין
81 לומר: 'אם את אצלנו, יש לך מזונות; ואם לאו, אין אנו
82 נותנין לך אלא לפי ברפת הבית'. ואם היתה טוענת מפני
83 שהיא גלדה [צעירה] והם גלדים [וחוששת לשם רע] -
84 נותנין לה מזונות המספיקין לה לבדה, והיא בבית אביה.
85 ומותר מזונות האלמנה ומותר הפסות - ליורשין.

86 ה. אלמנה שחלתה - אם צריכה לרפואה שאין לה קצבה
87 [שחולה תדיר], הרי זו כמזונות, ויורשין חייבין בה; ואם
88 היא רפואה שיש לה קצבה, הרי זו מתרפאה מכתבתה.
89 נשבית - אין היורשין חייבין לפדותה, אפלו היתה רבמה;
90 ואפלו נשבית בתיי בעלה, ומת והיא בשביה - אין חייבין
91 לפדותה מנכסיו, אלא נפדית משל עצמה, או תטל כתבתה
92 ותפדה עצמה.

93 ו. מתה האלמנה, יורשי הבעל חייבין בקבורתה; ואם

1 הראשונה (התחייבה בקנין סודר) שאין לה שעבוד על
2 שדה זו ואינה טורפת אותה מן הלוקח, והיה קנן המועיל
3 שאינה יכולה לטען לו בנחת רוח עשיתי לבעלי, ואחר
4 כך מת הבעל, או גרש שתייהן - השניה מוציאה מיד
5 הלוקח, שהרי לא קנו מידה ללוקח, והראשונה מוציאה
6 מיד השניה, מפני שהיא קדמה ולא הסיכה שעבודה אלא
7 מעל הלוקח; וכשתחזר השדה לראשונה, חוזר הלוקח
8 ומוציאה מידה, שהרי קנו מידה לו; וחוזרות חלילה, עד
9 שיעשו פשרה ביניהן.

10 יג. אלמנה, בין מן הנשואין בין מן הארוסין - נשבעת
11 [שלא קיבלה כתובתה מבעלה] ומוכרת מקרקע בעלה
12 ונפרעת כתבתה, בין בבית דין ממחין, בין שלא בבית דין
13 ממחין; והוא שיהיו השלשה אנשים נאמנין ויודעין
14 בשומת הקרקע. ואחריות המכר (אם נמצא שגזולה היתה)
15 - על נכסי תומים. אבל הגרופה לא תמכר אלא בבית
16 דין ממחין. וכל המוכרת בבית דין, לא תמכר אלא
17 בהכרזה (מכרו פומבין); ובהלכות הלואה יתבאר משפט
18 מכירת בית דין היאך היא. אבל המוכרת שלא בבית דין
19 - אינה צריכה הכרזה, ואף על פי שהן שלשה נאמנין
20 ויודעין השומא.

21 יד. אלמנה שמכרה קרקע בכתבתה בינה לבין עצמה
22 [ללא נוכחות ג' אנשים] - אם מכרה שנה בשנה, מכרה
23 קנים; ונשבעת שביעת אלמנה אחר שמכרה; והוא שמכרה
24 לאחר, אבל אם שמה לעצמה - לא עשת בלום, ואפלו
25 הכרזה.

26 טו. היתה כתבתה מאתים, ומכרה שנה מאה במאתים,
27 או שנה מאתים במאה - נתקבלה כתבתה ואין לה בלום,
28 ובלבד שתשבע שביעת אלמנה. היתה כתבתה מאה,
29 ומכרה שנה מאה ודינר במאה - מכרה בטל. ואפלו
30 אָמרה: 'אני אחזיר את הדינר ליורשים' - מכרה בטל.
31 טז. היתה כתבתה ארבע מאות זוז, ומכרה לזה במנה
32 ולזה במנה ולזה במנה שנה בשנה, ולאחרון שנה מאה
33 ודינר במאה - של אחרון בטל ושל כלם קנים.

34 יז. יש לאשה למכר כתבתה או לתנה במתנה. אם מת
35 הבעל או גרשה - יבוא הלז [הקונה] ויטל; ואם מתה היא
36 בתיי בעלה או קדם שנשבעה [שלא קיבלה] - אין לו
37 בלום.

38 יח. הרי שמכרה מקצת כתבתה, או משכנה מקצתה, או
39 נתנה לאחר מקצתה - מוכרת מקרקע בעלה, ותגבה
40 השאר בין בבית דין ממחין בין בשלשה נאמנין. ומוכרת
41 לכתבתה אפלו בפצעים רבות, בין בבית דין, בין בשלשה
42 נאמנין ויודעין שומת הקרקע.

43 יט. המוכרת כתבתה, בין לאחרים בין לבעלה - לא
44 אבדה שאר הנאי כתבה; ואם היה לה בן זכר, יורש כנגד
45 כתבתה הזאת שנמכרה מנכסי אביה יותר על חלקו כדין
46 תנאי זה. אבל המוחלת כתבתה לבעלה, אבדה כל תנאי
47 כתבתה, ואפלו מזונות אין לה עליו. ומוחלת כתבתה

מתוך מהדורת חזק

47 שְׁחֵלָה, או שְׁהִיָּה הַיָּבֵם בַּמְדִינָה הַיָּם - הָרִי זוּ נְזוּנָת מִשָּׁל
48 יָבֵם בְּלֹא שְׁבוּעָה כָּלָל.
49 יִז. נְפֹלָה לַפְּנֵי יָבֵם קֵטָן - אֵין לָהּ מְזוּנוֹת עַד שְׂיגְדִיל וְיִהְיֶה
50 כְּשֶׁאָר הַיָּבָמִין.
51 יח. מִי שִׁיחַד קִרְקַע לְאִשְׁתּוֹ בְּשַׁעַת מִיתָהּ לְמְזוּנוֹתֶיהָ
52 וְאָמַר: 'הִיָּה מְקוּם פְּלוּנִי לְמְזוּנוֹת' - הָרִי רַבָּה לָהּ מְזוּנוֹת.
53 וְאִם הִיָּה שְׁכָרוֹ פְּחוֹת מִמְזוּנוֹת הָרְאוּיִין לָהּ, נוֹטְלָת שְׁאָר
54 נְכָסִים; וְאִם הִיָּה שְׁכָרוֹ יוֹתֵר מִן הָרְאוּיִין לָהּ, נוֹטְלָת הַכֹּל.
55 אָבֵל אִם אָמַר לָהּ: 'הִיָּה מְקוּם פְּלוּנִי בְּמְזוּנוֹת', וְשִׁתְקָה -
56 אֵין לָהּ אֲלָא פְרוֹת אוֹתוֹ מְקוּם בְּלֹבֵד, שֶׁהָרִי קָצִץ [קצב]
57 לָהּ מְזוּנוֹת.
58 יט. אֲלֻמְנָה שְׁבָאָה לְבֵית דִּין לְתַבַּע מְזוּנוֹת - יֵשׁ מִי
59 שֶׁהוֹרָה שְׁפוֹסְקִין לָהּ מְזוּנוֹת וְאֵין מְשִׁבְעִין אוֹתָהּ; וְאֵין
60 רְאוּיִין לְסַמֵּךְ עַל הוֹרָאָה זוֹ, מִפְּנֵי שְׁנִתְחַלַּף לוֹ הַדְּבָר בְּאִשָּׁה
61 שֶׁהִלְךָ בְּעֵלָה לְמְדִינַת הַיָּם. וְרַבּוּתֵי הוֹרֵי שְׂאֵין לָהּ מְזוּנוֹת
62 מִבֵּית דִּין עַד שֶׁתִּשְׁבַּע, שֶׁהָרִי זוֹ בָּאָה לְהַפְרַע מִנְכָּסֵי
63 יְתוּמִים, וְכָל הַנִּפְרַע מִנְכָּסֵי יְתוּמִים אֵינוֹ נִפְרַע אֲלָא
64 בְּשְׁבוּעָה; וְלִזְוָה דַּעֲתֵי נוֹטָה, וְבוֹ רְאוּיִין לְדוּן.
65 כ. אֲלֻמְנָה שְׁבָאָה לְבֵית דִּין לְתַבַּע מְזוּנוֹת - מְשִׁבְעִין
66 אוֹתָהּ תַּחֲלָה, וּמוֹכְרִין בְּלֹא הַכְרָזָה, וְנוֹתְנִין לָהּ מְזוּנוֹת; וְכֵן
67 יֵשׁ לָהּ לְמַכּוֹר לְמְזוּנוֹת שְׁלֹא בְּבֵית דִּין מִמַּחֲזִין אֲלָא בְּשִׁלְשָׁה
68 גְּאָמְנִין, בְּלֹא הַכְרָזָה. וְכֵן אִם מְכָרָה לְמְזוּנוֹת בֵּינָה לְבֵין
69 עֲצָמָה שְׁוָה בְּשׁוֹה, מְכָרָה קָנָם; וְכִשְׁיֹבְאוֹ הַיּוֹרְשִׁין
70 לְהַשְׁבִּיעַ אוֹתָהּ, נִשְׁבַּעַת.
71 כא. וְכַמָּה מוֹכְרִין לְמְזוּנוֹת - כְּדִי לְזוּן מֵהֶם שִׁשָּׁה חֲדָשִׁים
72 או יֵתֵר עַל זֶה. וּמוֹכְרִין עַל מְנַת שִׁיָּהִי הַלּוֹקַח נוֹתֵן לָהּ
73 מְזוּן שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְחוֹזְרֵת וּמוֹכְרֵת פַּעַם שְׁנִיָּה לְשִׁשָּׁה
74 חֲדָשִׁים; וְכֵן מוֹכְרֵת לְעוֹלָם, עַד שִׁישְׂאָר מִן הַנְּכָסִים כְּדִי
75 כְּתֻבָּתָהּ, וְגוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ מִן הַשְּׂאָר וְהוֹלֵכֵת לָהּ.
76 כב. אֲלֻמְנָה שְׁפוֹסְקוֹ לָהּ בֵּית דִּין מְזוּנוֹת - אֵין מְחַשְׁבִּין
77 עִמָּה עַל מַעֲשֵׂה יְדִיָּהּ [אם די לה במעשה ידיה], עַד שִׁיֹּבְאוֹ
78 הַיּוֹרְשִׁים וְיִתְבַּעֲוּהָ; אִם מְצָאוּ לָהּ מַעֲשֵׂה יְדִיָּהּ, נוֹטְלִין
79 אוֹתוֹ, וְאִם לֹא, הוֹלְכִין לְדַרְכָּן. וְאֵנִי אוֹמֵר שְׂאֵם הִיוּ
80 הַיּוֹרְשִׁים קִטְנִים - בֵּית דִּין מְחַשְׁבִּין עִמָּה [בודקים אם
81 נוֹתְנֵת רוּחִיהָ לִיתוּמִים], וּפּוֹסְקִין לָהּ [קובעים לה מכסת
82 רווח מ -] מַעֲשֵׂה יְדִיָּהּ כְּדָרְךָ שְׁפוֹסְקִין לָהּ מְזוּנוֹת.
83 כג. אֲלֻמְנָה שְׂאֵין שְׁטֵר כְּתֻבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ, אֵין לָהּ
84 מְזוּנוֹת - שְׂמָא מְחַלָּה כְּתֻבָּתָהּ, או מְכָרָה אוֹתָהּ, או מְשַׁכְּנָה
85 אוֹתָהּ; וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא טַעַן יוֹרֵשׁ, טוֹעֲנִין לוֹ וְאוֹמְרִים
86 לָהּ: 'הִבִּיאִי כְּתֻבָּתֶיךָ, וְהַשְׁבְּעִי, וְטַלִּי מְזוּנוֹת' - אֲלָא אִם
87 אֵין דַּרְכָּם לְכַתֵּב כְּתֻבָּה.
88 כד. הָאִשָּׁה שֶׁהִלְכָה הִיא וּבְעֵלָהּ לְמְדִינַת הַיָּם, וּבָאָה
89 וְאָמְרָה: 'מַת בְּעַלִּי' - רְצַת, נְזוּנָת כְּדִין כָּל הָאֲלֻמְנוֹת, רְצַת,
90 נוֹטְלָת כְּתֻבָּתָהּ. אָמְרָה: 'גְּרַשְׁנִי בְּעַלִּי' - אֵינָה גְּאָמְנָת;
91 וְנְזוּנָת מִנְכָּסֵיו עַד כְּדִי כְּתֻבָּתָהּ מְכַל פְּנִים - שְׂאֵם עַדִּין הִיא
92 אִשְׁתּוֹ, יֵשׁ לָהּ מְזוּנוֹת, וְאִם גְּרַשָּׁה כְּשֶׁאָמְרָה, יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה,

1 נִשְׁבַּעָה שְׁבוּעַת אֲלֻמְנָה וְאַחַר כֵּךְ מַתָּה - יוֹרְשִׁיָּהּ יוֹרְשִׁין
2 כְּתֻבָּתָהּ, וְהֵן חֲזִיבִין בְּקוֹבְרָתָהּ, אָבֵל לֹא יוֹרְשִׁי הַבַּעַל.
3 מַעֲשֵׂה יְדֵי הָאֲלֻמְנָה לְיוֹרְשִׁין. וְיוֹרֵשׁ שְׂאֵמֵר לְאֻלְמְנָה: 'טַלִּי
4 מַעֲשֵׂה יְדִיךָ בְּמְזוּנוֹתֶיךָ' [במקום זמני המזונות] - אֵין
5 שוֹמְעִין לוֹ; אָבֵל הִיא שְׂרָצַת בְּזָה, שוֹמְעִין לָהּ.
6 ז. וְכָל מְלֻאכוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשֶׂה לְבַעֲלָהּ, אֲלֻמְנָה עוֹשֶׂה
7 לְיִתוּמִים - חוּץ מִמְזִיגַת הַכּוֹס, וְהַעֲצַת הַמַּטָּה, וְהַרְחַצַת
8 פְּנֵיו יְדָיו וְרַגְלָיו.
9 ח. מְצִיאַת הָאֲלֻמְנָה וּפְרוֹת נְכָסִים שֶׁהִכְנִיסָה לְבַעַל -
10 לְעֲצָמָה, וְאֵין לְיוֹרֵשׁ בָּהֶם כְּלוּם.
11 ט. וְהַנְּכָסִים עֲצָמָם שֶׁהֵם גְּדוּיָתָהּ, נוֹטְלָת אוֹתָן בְּלֹא
12 שְׁבוּעָה; וְאֵין לְיוֹרְשִׁים בְּהֵן דִּין בְּעוֹלָם, אֲלָא אִם כֵּן
13 הוֹתִירוּ [התייקרו] בְּחֵזֵי הַבַּעַל וְהִיוּ נְכָסֵי צֶאֱן בְּרוּל
14 שֶׁהִמוּתָר לְבַעַל. וְאִם מַתָּה הָאֲלֻמְנָה בְּלֹא שְׁבוּעָה - יוֹרְשִׁיָּהּ
15 יוֹרְשִׁין גְּדוּיָתָהּ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִיא נְכָסֵי צֶאֱן בְּרוּל; וְאִם
16 הִיָּה בָּהֶם מוֹתֵר, הַמוֹתֵר לְיוֹרְשֵׁי הַבַּעַל.
17 י. אֲלֻמְנָה שֶׁתִּפְסָה מִשְׁלֻטְלִין כְּדִי שִׁתּוֹן מֵהֵן - בֵּין שִׁתְּפָסָה
18 מַחֲיִים בֵּין שִׁתְּפָסָה אַחַר מוֹתוֹ, אֲפֹלוּ תִּפְסָה כִּפְר זָהָב -
19 אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָהּ, אֲלָא כּוֹתְבִין עָלֶיהָ בֵּית דִּין מַה
20 שִׁתְּפָסָה, וּפּוֹסְקִין לָהּ מְזוּנוֹת וּמְחַשְׁבִּין עִמָּה; וְהִיא נְזוּנָת
21 מִמָּה שְׁבָנְדָה עַד שִׁתְּמוּתָהּ, או עַד שְׁלֹא יְהִיוּ לָהּ מְזוּנוֹת,
22 וְיִקְחוּ הַיּוֹרְשִׁין אֶת הַשְּׂאָר.
23 יא. וְכֵן אִם תִּפְסָה מִשְׁלֻטְלִין בְּכְתֻבָּתָהּ מַחֲזִי בְּעֵלָה וְמַת -
24 גוֹבָה מֵהֵן; אָבֵל אִם תִּפְסָה אַחֲרֵי מוֹתוֹ לְכְתֻבָּתָהּ, אֵינָה
25 גוֹבָה מֵהֵן. אֵף עַל פִּי שֶׁתִּקְנֶה הַגְּאוּנִים שֶׁתִּגְבֶּה הַכְּתֻבָּה
26 וְתִגְאִי הַכְּתֻבָּה מִן הַמְּשֻׁלְטָלִין. וְלִפְיָךְ תּוֹזֵן הָאֲלֻמְנָה מִן
27 הַמְּשֻׁלְטָלִין אֵף עַל פִּי שְׁלֹא תִּפְסָה
28 (יב) - אִם הֵנִיחַ בְּעֵלָה מִשְׁלֻטְלִין וְלֹא תִּפְסָה אוֹתָן -
29 הַיּוֹרְשִׁין נוֹטְלִין אוֹתָן, וְהֵן מַעֲלִין [משלמים] לָהּ מְזוּנוֹת.
30 וְאֵינָה יְכוֹלָה לְעַכֵּב עֲלֵיהֶן וְלוֹמַר: 'יְהִיוּ הַמְּשֻׁלְטָלִין מִנְחִין
31 בְּבֵית דִּין עַד שֶׁאֲזוּן מֵהֵן, שְׂמָא יֵאבְדוּ וְלֹא יְהִיוּ לִי
32 מְזוּנוֹת'; וְאֲפֹלוּ תִּתְּנֵת עֲלֵיו [על הבעל] כְּפִירוֹשׁ שִׁתּוֹן מִן
33 הַמְּשֻׁלְטָלִין, אֵינָה מַעֲכָבֵת. וּבְזָה דִּנְיֵן תְּמִיד, בְּכָל בְּתֵי דִּינִין.
34 יג. אָבֵל אִם הֵנִיחַ קִרְקַע, יְכוֹלָה הִיא לְעַכֵּב עֲלֵיהֶן שְׁלֹא
35 יִמְכְּרוּ; וְאִם מְכָרוּ - אֵינָה מוֹצִיאָה מִיַּד הַלְּקוֹחוֹת, שְׂאֵין
36 הָאִשָּׁה וְהַבְּנוֹת נְזוּנוֹת אֲלָא מִנְכָּסִים בְּנֵי חוּרִין.
37 יד. הֵנִיחַ נָשִׁים רַבּוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁשְּׂשָׁן זוֹ אַחַר זוֹ, נְזוּנוֹת
38 בְּשׁוֹה, שְׂאֵין דִּין קְדִימָה {בְּמְזוּנוֹת} (בְּמִשְׁלֻטְלִין).
39 טו. אֲלֻמְנָה שֶׁנְּפֹלָה לַפְּנֵי יָבֵם - בְּשִׁלְשָׁה חֲדָשִׁים
40 הָרְאִישׁוֹנִים נְזוּנָת מִשָּׁל בַּעַל; אִם הִפְרָה הַעֲבָר, וְכֵן אִם
41 הֵנִיחָה מַעֲבָרֵת - נְזוּנָת וְהוֹלֵכֵת עַד שֶׁתִּלְד. יְלָדָה בֵּן שָׁל
42 קִיָּמָה - נְזוּנָת וְהוֹלֵכֵת כָּל יְמֵי אֲלֻמְנוּתָהּ כְּשֶׁאָר הַנָּשִׁים. לֹא
43 נִמְצְאוּת מַעֲבָרֵת אַחַר הַשְּׁלִשָּׁה חֲדָשִׁים, או שֶׁהִפִּילָה - אֵינָה
44 נְזוּנָת לֹא מִשָּׁל בַּעַל וְלֹא מִשָּׁל יָבֵם, אֲלָא תּוֹבַעַת יְבָמָה
45 לְכִנְס או לְחָלֵץ.
46 טז. תְּבַעָה יְבָמָה לְכִנְס או לְחָלֵץ, וְעַמַּד בְּדִין וּבְרַח או

47 שוין בשעת מיתת אביהן; ואף על פי שנתרבו או נתמעטו
 48 אחרי מיתת אביהן, קדם שיבואו לחלק - אין שמין אותם
 49 אלא בשעת מיתת אביהן.
 50 ו. היה שם יותר על כדי כל הכתבות, אף על פי שיש
 51 עליו [על האב] שטר חוב כנגד היותר - אינו ממעט, אלא
 52 כל אחד מהן יורש כתבת אמו.
 53 ז. מי שהיה נשוי שתי נשים, ומתה אחת מהן בחייו ואחת
 54 אחר מותו, ולו בנים משתייהן, אף על פי שלא הניח יתר
 55 על שתי הכתבות - אם נשבעה השניה שבועת אלמנה
 56 קדם שתמות, בניה קודמים לירש כתבתה, מפני שאינם
 57 יורשים כתבת אמן בתנאי זה, אלא ירשה של תורה. ואחר
 58 כף יורשין בני הראשונה כתבת אמן בתנאי זה [תקנות
 59 בנים זכרים]; ואם נשאר שם פלוס, חולקין אותו בשנה.
 60 ואם מתה קדם שתשבע, בני הראשונה יורשים כתבת אמן
 61 בלבד, והשאר חולקין בשנה.
 62 ח. היה נשוי שתי נשים, ולו מהן בנים, ומת, ואחר כף
 63 מתו הנשים - אם נשבעו הנשים ואחר כף מתו - כל אחד
 64 ואחד יורש כתבת אמו בירשה של תורה, לא בתנאי זה;
 65 לפיכך אין משגיחין אם יש שם מותר דינר או אין שם,
 66 ויורשי הראשונה קודמין ליורשי השניה. ואם לא נשבעו
 67 - חולקין הבנים הכל בשנה, ואין שם ירשת כתבה, לפי
 68 שאין לאלמנה כתבה עד שתשבע.
 69 ט. אחת נשבעה ואחת לא נשבעה - זו שנשבעה, בניה
 70 יורשין כתבתה תחלה; והשאר, חולקין אותו בשנה. וכל
 71 היורש כתבת אמו שמתה בחייו, אינו טורף מנכסים
 72 משעבדים [נכסים שנמכרו] אלא מבני חורין [נכסים שלא
 73 נמכרו] ככל היורשין.
 74 י. ומתנאי כתבה, שתהינה הבנות נזונות מנכסי אביהן
 75 אחר מותו, עד שיתארסו או עד שיבגורו; בגרה הבת אף
 76 על פי שלא נתארסה, או נתארסה אף על פי שלא בגרה
 77 - אין לה מזונות. ובת הנזונת מנכסי אביה לאחר מותו -
 78 מעשה ידיה ומציאתה לעצמה, לא לאחים.
 79 יא. פוסקין לבת מזונות וכסות ומדור [דירה] מנכסי
 80 אביה, בדרך שפוסקין לאלמנה; ומוכרין למזון הבנות
 81 וכסותן בלא הכרזה [מכירה פומבית לכל המרבה], בדרך
 82 שמוכרין למזון האלמנה וכסותה: אלא שהאשה, פוסקין
 83 לה לפי כבודה וכבוד בעלה, ולבנות פוסקין להן דבר
 84 המספק להן בלבד; ואין הבנות נשבעות.
 85 יב. אין הבנים יורשין כתבת אמן, ולא הבנות נזונות
 86 בתנאים אלו, עד שיהיה שטר כתבה יוצא מתחת ידם;
 87 אבל אם אין שם שטר כתבה - אין להם פלוס, שמה
 88 מחלה אמן כתבתה. ואם אין דרפס לכתב כתבה, יש להם
 89 כפי התנאים.
 90 יג. מי שצוה בשעת מיתתו לעקר אחד מתנאי כתבה,
 91 כגון שאמר: 'אל יזונו בנותי מנכסיו ואל תזון אלמנתו',
 92 או 'אל יירשו בניו כתבת אמן' - אין שומעין לו. נתן כל
 93 נכסיו במתנה לאחרים - הואיל ומתנת שכיב מרע [אדם

1 שהרי כתבתה בינה; לפיכך נוטלת מזונות עד כדי כתבתה
 2 והולכת לה.
 3 כה. האשה שהיה לה ספק גרושין ומת בעלה - אינה
 4 נזונת מנכסיו, שאין מוציאין מיד היורש מספק; אבל בחיי
 5 בעלה, יש לה מזונות עד שתתגרש גרושין גמורין.
 6 כו. אלמנה עניה ששהת שתי שנים ולא תבעה מזונות, או
 7 עשירה ששהת שלש שנים ולא תבעה - אין לה מזונות
 8 בשנים שעברו, אלא משעה שתבעה; ואם שהת פחות
 9 מזה, אפלו ביום אחד - לא ותרה, אלא תובעת ונוטלת
 10 מזון אותן השנים שעברו.
 11 כז. אלמנה שתבעה מזונות מן היורשים - הם אומרים:
 12 'נתנו', והיא אומרת: 'לא נטלת' - כל זמן שלא נשאת,
 13 על היתומים להביא ראיה, או תשבע שבועת הסת
 14 [מדרבנן] ותטל; ומשנשאת, עליה להביא ראיה, או לשבעו
 15 היורשים שבועת הסת שנתנו לה.
 16 כח. דין תוספת כתבה כדן העקר. לפיכך אלמנה
 17 שתבעה, או מכרה, או מחלה, או משכנה תוספת כתבתה
 18 עם העקר - אין לה מזונות; ואם תבעה מקצת, והניחה
 19 מקצת - הרי זו כמי שתבעה מקצת העקר והניחה
 20 מקצתה. וכל המוכרת או המוחלת סתם, מכרה ומחלה
 21 התוספת עם העקר - ששניהם 'כתבה' שמהם בכל מקום.
 22 **פרק יט**
 23 א. מתנאי הכתבה, שיהיו בניו הזכרים יורשין כתבת אמן,
 24 ונדונייתה [נכסים מבית אביה] שהכניסה בתורת נכסי צאן
 25 ברזל [שהיה באחריות הבעל, לרווח ולהפסד], ואחר כף
 26 חולקין שאר הירשה עם אחיהם בשנה.
 27 ב. ביצר? נשא אשה כתבתה ונדונייתה אלה, וילדה בן
 28 ומתה בחייו, ואחר כף נשא אשה אחרת כתבתה ונדונייתה
 29 מאתים, וילדה בן ומתה בחייו, ואחר כף מת הוא, והניח
 30 אלפים - בנו מן הראשונה יורש אלה שבכתבת אמו, ובנו
 31 מן השניה יורש מאתים שבכתבת אמו, והשאר [ח' מאות
 32 זו] יורשים אותו בשנה. נמצא ביד בן הראשונה אלה
 33 וארבע מאות, וביד בן השניה שש מאות.
 34 ג. כמה דברים אמורים? בשנהיית יותר על כדי שתי
 35 הכתבות דינר אחד או יותר, כדי שיחלקו השאר בשנה;
 36 אבל אם לא הניח יותר דינר, חולקים הכל בשנה: שאם
 37 יירשו אלו כתבת אמן ואלו כתבת אמן, ולא ישאר דינר
 38 אחד לחלק אותו בין היורשים - נמצא תנאי זה מבטל
 39 חלוק ירשה בין הבנים בשנה, שהוא מן התורה.
 40 ד. והוא הדין למי שנשא נשים רבות, בין בזו אחר זו
 41 בין בבת אחת, ומתו כלן בחייו, ולו מהן בנים זכרים, אם
 42 היה שם יותר על כדי כל הכתבות דינר - כל אחד ואחד
 43 יורש כתבת אמו, והשאר חולקין בשנה.
 44 ה. אמרו היתומים: 'הרי אנו מעלין מוסיפים לגובה
 45 הערך על נכסי אבינו יותר, כדי שישלו כתבת אמן' - אין
 46 שומעין להן, אלא שמין את הנכסים בבית דין כמה היו

מתוך מהדורת חזק

48 שֶׁל תּוֹרָה מִפְּנֵי מְזוֹנוֹת הַבֵּת, לֹא תִדְחַק יִרְשֵׁת הַכֶּתֶבָה
49 שֶׁהִיא תְּנַאי בֵּית דִּין מִפְּנֵי מְזוֹנוֹת הַבֵּת? !
50 כ.ב. מִי שֶׁמֵּת וְהֵנִיחַ בְּנוֹת גְּדוּלוֹת וְקִטְנוֹת, וְלֹא הֵנִיחַ בֶּן
51 - אֵין אוֹמְרִין: 'זוֹנוֹ הַבְּנוֹת הַקְּטָנוֹת עַד שֶׁיִּבְגְּרוּ וְיִחַלְקוּ
52 שְׁאֵר הַנְּכָסִים בְּשָׁנָה', אֲלֵא כֵּן חוֹלְקוֹת בְּשָׁנָה.

יום רביעי כ"ד אדר ב' ה'תשע"ד

פָּרָק כ

54
55 א. צוּר וְחֲכָמִים שִׁימְךָ אָדָם מִנְּכָסִיו מַעַט לְבַתּוֹ, כְּדִי
56 שְׁתַּנְּשֵׂא בּוֹ; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'פְּרֻנְסָה'. הַמְּשַׂא אֶת בֵּתוֹ
57 סֵתֵם, לֹא יַפְחוֹת מִכֶּסֶת שְׁפוֹסָקִין לְאַשֵׁת עֵנִי שְׁבִישָׁרְאֵל,
58 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִיָּה הָאָב עֵנִי;
59 אֲבָל אִם הִיָּה עֲשִׂיר, הָרִי זֶה רְאוּי לְתֵן לָהּ כְּפִי עֲשָׂרוֹ.
60 ב. פֶּרֶשׁ עַל הַבְּעַל שֶׁאֵין לָהּ כְּלוּם, וְשִׁינְיָנָה עֲרָמָה -
61 אֵין לָהּ כְּלוּם; וְלֹא יֹאמֵר הַבְּעַל: 'כִּשְׁתְּבוּא לְבֵיתִי אֲכַסְנָה',
62 אֲלֵא מִכְּסָה, וְהִיא בְּבֵית אֲבִיהָ.

63 ג. הָאָב שֶׁמֵּת וְהֵנִיחַ בֵּת - אוֹמְרִין דַּעְתּוֹ כְּמָה הִיָּה בְּלָבוֹ
64 לְתֵן לָהּ לְפְרֻנְסָתָהּ, וְנוֹתְנִין לָהּ; וּמֵנִין יוֹדְעִין אֲמֵדֵן דַּעְתּוֹ?
65 מִרְעִיו וּמִדְּעִיו, וּמִמְשָׂאוֹ וּמִתְנוֹ וּכְבוֹדוֹ. וְכֵן אִם הִשִּׂיא בֵּת
66 בְּחִיָּו, אוֹמְרִין בָּהּ [משערים לפי מה שנתן לה]. וְאִם לֹא
67 יוֹדַע לְבֵית דִּין אֲמֵדֵן דַּעְתּוֹ [כְּמָה הִיָּה נוֹתֵן], נוֹתְנִין לָהּ
68 מִנְּכָסִיו עֲשׂוּר [מעשר] לְפְרֻנְסָתָהּ.

69 ד. הֵנִיחַ בְּנוֹת רְבוֹת - כָּל שְׁתְּבוּא לְהַנְּשֵׂא, נוֹתְנִין לָהּ
70 עֲשׂוּר הַנְּכָסִים; וְשְׁלֹאֲתֵרִיָּה, עֲשׂוּר מֵה שֶׁשִּׁירָה רֵאשׁוּנָה;
71 וְשְׁלֹאֲתֵרִיָּה, עֲשׂוּר מֵה שֶׁשִּׁירָה שְׁנִיָּה. וְאִם כָּאוּ בְּלֵן לְהַנְּשֵׂא
72 כְּאַחַת - רֵאשׁוּנָה נוֹטְלָת עֲשׂוּר, וְהַשְּׁנִיָּה עֲשׂוּר מֵה שֶׁשִּׁירָה
73 רֵאשׁוּנָה, וְהַשְּׁלִישִׁית עֲשׂוּר מֵה שֶׁשִּׁירָה שְׁנִיָּה, וְכֵן אֲפִלוֹ
74 הֵן עֲשָׂר; וְחוֹזְרוֹת וְחוֹלְקוֹת כָּל הַעֲשׂוּרִים בְּשָׁנָה, וְשְׁאֵר
75 הַנְּכָסִים לְאַחִים.

76 ה. עֲשׂוּר זֶה שֶׁהוּא לְפְרֻנְסָה, אֵינוֹ מִתְּנַאי כְּתָבָה; לְפִיכֶף
77 אֲפִלוֹ לְחַקְנַת אַחֲרוּנִים, אֵינוֹ נוֹטֵל אֲלֵא מִן הַקְּרָקַע. וְגַשׁ לָהּ
78 לְגִבּוֹת עֲשׂוּר זֶה מִשְׁכִּירוֹת [דְּמֵי שְׂכִירוֹת] הַקְּרָקַע; וְאִם
79 רָצוּ הָאֲחִין לְתֵן לָהּ מְעוֹת כְּנֶגֶד עֲשׂוּר הַקְּרָקַע, נוֹתְנִין.

80 ו. הַבֵּת בְּעֲשׂוּר זֶה כְּבַעַל חוֹב שֶׁל אַחִין; לְפִיכֶף נוֹטְלָת
81 אוֹתוֹ מִן הַבֵּינּוּנִית בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְאִם מֵתוֹ הָאֲחִין, נוֹטְלָת
82 אוֹתוֹ מִבְּנִיָּהֶם מִן הַזְּבוּרִית וּבְשְׁבוּעָה - שֶׁהָרִי הִיא נְפָרַעַת
83 מִנְּכָסֵי יְתוּמִים, וְהִבָּא לְפָרַע מִנְּכָסֵי יְתוּמִים לֹא יִפְרַע אֲלֵא
84 מִן הַזְּבוּרִית וּבְשְׁבוּעָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְּבָאֵר בְּהַלְכוֹת הַלּוֹאָה.

85 ז. וְהָאֲחִים שֶׁמְכָרוּ אוֹ מִשְׁכְּנוּ קְרָקַע אֲבִיהֶם - הַבֵּת טוֹרְפָת
86 [גובה] מִן הַלְּקוֹחוֹת פְּרֻנְסָתָהּ, כְּדִרְךָ שְׁטוֹרְפִין כָּל בְּעַלֵּי
87 חוֹבוֹת מִן הַלְּקוֹחוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְּבָאֵר בְּהַלְכוֹת הַלּוֹאָה.

88 ח. מִי שֶׁהִשִּׂיא בְּנוֹת גְּדוּלוֹת, וְנִשְׂאָרוֹ קִטְנוֹת, וְיֵמֵת בְּלֹא
89 בֶּן - אֵין נוֹטְלִין פְּרֻנְסָה לְקִטְנוֹת וְאַחַר כֵּן חוֹלְקוֹת אֶת
90 הַנְּכָסִים, אֲלֵא חוֹלְקוֹת אֶת הַנְּכָסִים בְּשָׁנָה.

91 ט. מִי שֶׁמֵּת וְהֵנִיחַ שְׁתֵּי בְּנוֹת וּבֶן, וְקָדְמָה רֵאשׁוּנָה וְנִטְלָה
92 עֲשׂוּר נְכָסִים, וְלֹא הִסְפִּיקָה הַשְּׁנִיָּה לְגִבּוֹת עַד שֶׁמֵּת הַבֶּן,

1 חוֹלָה] אֵינָה קוֹנֶה אֲלֵא לְאַחַר מִיתָהּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְּבָאֵר - הָרִי
2 הַמְּתַנֶּה וְחַיִּיב הַנְּכָסִים בְּתַנְּאִים אֵלוֹ בְּאֵין כְּאֶחָד; וְלְפִיכֶף
3 אֲלֻמְתּוֹ וּבְנוֹתָיו נְזוֹנוֹת מִנְּכָסָיו, וּבְנֵיו יוֹרְשִׁים כְּתַבַּת אִמָּם
4 שֶׁמֵּתָה בְּחַיֵּי בְּעַלָּהּ.

5 יד. בֵּת [של] הַמְּמַאֲנֵת [קטנה יתומה שהישיאווה ומיאנה
6 בנישואין] - הָרִי הִיא כְּשְׁאֵר הַבְּנוֹת, וְגַשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת. אֲבָל
7 בֵּת הַיְבָמָה, וּבֵת הַשְּׁנִיָּה [שאמא אסורה מדרבנן], וּבֵת
8 הָאֲרוּסָה, וּבֵת הָאֲנוּסָה - אֵין לָהֶן מְזוֹנוֹת אַחַר מִיתַת
9 אֲבִיהֶן בְּתַנְּאֵי זֶה; אֲבָל בְּחַיֵּי אֲבִיהֶן, הוּא חַיִּב בְּמְזוֹנוֹתָן,
10 כְּדִין שְׁאֵר הַבָּנִים וְהַבְּנוֹת בְּחַיֵּי אֲבִיהֶן.

11 טו. הַמְּאָרֵס בֵּת הַנְּזוּנָת מִן הָאֲחִין, חַיִּב בְּמְזוֹנוֹתֶיהָ מִשְׁעַת
12 הָאֲרוּסִין - שֶׁהָרִי אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת מֵאַחֶיהָ מִשְׁנֵתְאָרְסָה,
13 וְאֵינָה בּוֹגֶרֶת כְּדִי שְׁתּוֹזֵן עִצְמָהּ אֲלֵא קִטְנָה אוֹ נַעֲרָה, וְאֵין
14 אָדָם רוֹצֵה שֶׁתַּתְּבַּרְזָה אֲרוּסָתוֹ וְתִלְךָ וְתִשְׁאַל עַל הַפְּתָחִים.
15 טז. נִשְׂאֵת הַבֵּת, וּמֵאֲנָה אוֹ נִתְגַּרְשָׁה אוֹ גִּתְאֲלֻמְנָה, אֲפִלוֹ
16 הִיא שׁוֹמֶרֶת יָבָם [ממחיתה לייבום], הוּאֵיל וְחוֹרָה לְבֵית
17 אֲבִיהָ וְעַדִּין לֹא כְּגָרָה - הָרִי זֶה נְזוּנָת מִנְּכָסֵי אֲבִיהָ עַד
18 שְׁתִּבְגַּר אוֹ עַד שֶׁתַּתְּאָרֵס.

19 יז. מִי שֶׁמֵּת וְהֵנִיחַ בָּנִים וּבְנוֹת - יִירְשׁוּ הַבָּנִים כָּל
20 הַנְּכָסִים, וְהֵן זְנִין אֶת אַחֵיוֹתֶיהֶן עַד שֶׁיִּבְגְּרוּ אוֹ עַד
21 שִׁיתְּאָרְסוּ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהֵנִיחַ נְכָסִים שְׁאֲפָשֶׁר
22 שִׁיזוּנוֹ מִהֵן הַבָּנִים וְהַבְּנוֹת כְּאֶחָד, עַד שֶׁיִּבְגְּרוּ הַבְּנוֹת;
23 וְאֵלוֹ הֵן הַנְּקָרָאִין 'נְכָסִים מְרִבִּין'. אֲבָל אִם אֵין בְּנִכְסִים
24 שֶׁהֵנִיחַ אֲלֵא פָחוֹת מִזֶּה - מוֹצִיאִין מֵהֶן מְזוֹנוֹת לְבָנוֹת עַד
25 שֶׁיִּבְגְּרוּ, וְנוֹתְנִין הַשְּׁאֵר לְבָנִים; וְאִם אֵין שֵׁם אֲלֵא כְּדִי מְזוֹן
26 הַבְּנוֹת בְּלִבְד - הַבְּנוֹת נְזוּנוֹת מִהֶן עַד שֶׁיִּבְגְּרוּ אוֹ עַד
27 שִׁיתְּאָרְסוּ, וְהַבָּנִים יִשְׁאַלוּ עַל הַפְּתָחִים.

28 יח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהֵנִיחַ קְרָקַע. אֲבָל אִם הֵנִיחַ
29 מִשְׁלֻטְלִין - הוּאֵיל וּבְתַקְנַת הַגְּאוּנִים הוּא שִׁיזוּנוֹ הַבְּנוֹת מִן
30 הַמִּשְׁלֻטְלִין, הָרִי הַבָּנִים וְהַבְּנוֹת נְזוּנוֹת כְּאַחַת מִן הַנְּכָסִים
31 הָאֵלוֹ הַמוֹעֲטִין; שְׁלֹא תִקְנוּ לָהֶן מִמִּשְׁלֻטְלִין אֲלֵא שִׁיְהִיוּ
32 כְּבָנִים. וְכֵן הוּרִי הַגְּאוּנִים.

33 יט. הֵנִיחַ קְרָקַע, וְהִיוּ הַנְּכָסִים מְרִבִּין, וְנִתְמַעְטוּ אַחַר כֵּן
34 - כְּכָר זָכוּ בְּהֵן יוֹרְשִׁים; הִיוּ מוֹעֲטִין בְּשִׁעַת מִיתָהּ, וְנִתְרַבּוּ
35 אַחַר כֵּן - הַבָּנִים יוֹרְשִׁין אוֹתָן. וְאֲפִלוֹ לֹא נִתְרַבּוּ, אִם קָדְמוּ
36 הַבָּנִים וּמְכָרוּ נְכָסִים מוֹעֲטִין, מְכָרְן קָזָם.

37 כ. הִיוּ הַנְּכָסִים מְרִבִּין, וְגַשׁ עֲלֵיו [על המת] חוֹב, אוֹ
38 שֶׁהִתְנָה עִם אִשְׁתּוֹ שִׁיזוּן אֶת בְּתָהּ - אֵין חוֹב וְלֹא מְזוֹנוֹת
39 בֵּת אִשְׁתּוֹ מִמוֹעֲטִין בְּנִכְסִים; אֲלֵא יִירְשׁוּ הַבָּנִים הַכֹּל, וְיִתְּנוּ
40 לְבַעַל חוֹב חוֹבוֹ, וְזוּנוֹ בֵּת אִשְׁתּוֹ אֲבִיהֶם עַד זְמַן שֶׁפָּסַק,
41 וְזוּנוֹ אַחֵיוֹתֶיהֶן עַד שֶׁיִּבְגְּרוּ אוֹ עַד שִׁיתְּאָרְסוּ מִתַּחַת
42 יְדֵיהֶם.

43 כא. הֵנִיחַ אֲלֻמְנָה, וּבֵת מִמְּנָה אוֹ מֵאִשָּׁה אַחֲרָת, וְאֵין
44 בְּנִכְסִים כְּדִי שִׁיזוּנוֹ שְׁתִּיְהֶן - הַאֲלֻמְנָה נְזוּנָת, וְהַבֵּת תִּשְׁאַל
45 עַל הַפְּתָחִים. וְכֵן אֲנִי אוֹמֵר, שֶׁמְזוֹנוֹת הַבֵּת קוֹדְמִין לִירְשֵׁת
46 הַבֶּן כְּתַבַּת אִמּוֹ שֶׁמֵּתָה בְּחַיֵּי אֲבִיו, וְאֶף עַל פִּי שֶׁשְׁנִיָּהֶם
47 מִתְּנַאי כְּתָבָה; כָּל וְחִמֵּר הַדְּבָרִים: וְיָמָּה אִם נִדְחִית יִרְשָׁה

47 מלאכה כל היום בלוי, אלא לפי רב המזון ממעטת
48 במקלכה.
49 ג. והמדיר את אשתו שלא תעשה מלאכה כלל - יוציא
50 ויתן פתכה, שהפטלה מביאה לידי זמה. וכן כל אשה
51 ורוחצת לבעלה פניו ידיו ורגליו, ומוזגת לו את הכוס,
52 ומצעת לו את המטה, ועומדת ומשמשות בפני בעלה, כגון
53 שתתן לו מים או כלי או תטל מלפניו, וכיוצא בדברים
54 אלו; אבל אינה עומדת ומשמשות בפני אביו או בפני בנו.
55 ד. ומלאכות אלו, עושה אותן היא בעצמה; ואפלו היא
56 להן כפה שפחות, אין עושה מלאכות אלו לבעל אלא
57 אשתו.
58 ה. יש מלאכות אחרות שהאשה עושה אותן לבעלה בזמן
59 שהן עניים, ואלו הן: אופה את הפת בתנור; ועורא תבן
60 שתהיה אשה משכמת ואופה כדי שתהיה הפת מצויה
61 לעניים; ומבשלת את התבשילין, ומכבסת בגדים, ומניקה
62 את בנה, ונותנת תבן לפני בהמתו (שהיא לרכיבה) אבל לא
63 לפני בקרו (העומדת לחרישה), ומטחנת. כיצד מטחנת? -
64 יושבת ברחים ומשמרת (מנפה) את הקמח, ואצה (מזרזת)
65 בטוחנת, או מחמרת (מנהיגה) אחר הבהמה (המסובבת),
66 כדי שלא יבטלו הרחים; ואם היה דרכן לטחן ברחים של
67 יד, טוחנת.
68 ו. במה דברים אמורים? בעניים; אבל אם הכניסה לו
69 שפחה אחת, או נכסים שראויין לקנות מהן שפחה אחת,
70 או שהיתה לו שפחה אחת, או שהיה לו מזון כדי לקנות
71 שפחה אחת - אינה מטחנת, ולא אופה, ולא מכבסת, ולא
72 נותנת תבן לפני בהמתו. הכניסה לו שתי שפחות, או נכסים
73 הראויין לקנות מהן שתי שפחות, או שהיה לו שתי שפחות,
74 או שהיה ראוי לקנות שתי שפחות - אינה מבשלת, ואינה
75 מניקה את בנה, אלא נותנת אותו לשפחה להניק.
76 ז. נמצאו כל המלאכות שכל אשה עושה אותן לבעלה,
77 חמש מלאכות: טוה, ורוחצת פניו ידיו ורגליו, ומוזגת לו
78 את הכוס, ומצעת את המטה, ועומדת לשמש בפניו;
79 והמלאכות שמקצת הנשים עושות אותן ומקצתן אינן
80 עושות, שש מלאכות: מטחנת, ואופה, ומבשלת, ומכבסת,
81 ומניקה, ונותנת תבן לפני בהמתו.
82 ח. כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה, נדה עושה
83 לבעלה, חוץ ממוזגת הכוס והצעת המטה בפניו והרוחצת
84 פניו ידיו ורגליו; גזרה משום הרהור, שמא יבוא לבעל.
85 לפיכך מצעת מטוה כשהיא נדה שלא בפניו, ומוזגת הכוס
86 ואינה נותנת אותו בידו פדרכה תמיד, אלא מנחת אותו על
87 הקלי או על הארץ, והוא נוטלו.
88 ט. האשה ששכרה פלים בעת שעשתה מלאכותיה בתוך
89 ביתה - פטורה; ואין זה מן הדיו, אלא תקנה, שאם
90 אין אשה אומר כן, אין שלום בתוך הבית לעולם, אלא
91 נמצאת נהרת ונמצעת מרב המלאכות, ונמצאת קטטה
92 ביניהן.
93 י. כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה מן המלאכות שהיא

1 ונפלו כל הנכסים לשתייהן - אין השניה נוטלת עשור,
2 אלא חולקות בשנה; וזכת ראשונה, בעשור שלה.
3 י. מי שצוה בשעת מיתה: 'אל תפרנסו בנתי מנכסי' -
4 שומעין לו, שאין זה מתנאי פתכה.
5 יא. מי שמת והניח אלמנה ובת, כבר בארנו שמזונות
6 האלמנה קודמין למזונות הבת. וכן אם נשאת הבת - אינה
7 נוטלת עשור נכסים, מפני מזונות האלמנה; ואפלו מתה
8 הבת אחר שנשאת, אין הבעל יורש פרנסה הראויה להנתן
9 לה, שהרי הנכסים בלן בחזקת האלמנה שתהא נזונה מהן.
10 יב. קטנה יתומה שהשיאתה אמה או אחיה לרעה, ונתנו
11 לה מאה או חמשים זוז - יכולה היא משתגדיל להוציא
12 מהן פרנסה הראויה לה, או באמדן דעת האב או עשור
13 הקרקעות, ואפלו לא היה האחין ונין אותה, ואף על פי
14 שלא מחת בשעת נשואין, מפני שהקטנה אינה בת מחאה.
15 יג. נשאת הבת אחר שגדלה, בין נצרה בין בוגרת, ולא
16 תבעה פרנסתה - אבדה פרנסתה; ואם מחת בעת נשואיה,
17 הרי זו מוציאה את הראוי לה כל זמן שתרוצה. בגרה
18 ועודה בבית אביה, בין שבגרה אחר מותו בין שהניחה
19 בוגרת - אם פסקו האחין מזונותיה, שהרי אין לה מזונות
20 כמו שבארנו, ושחקה ולא תבעה פרנסתה - אבדה
21 פרנסתה; ואם מחת, לא אבדה פרנסתה. לא פסקו האחים
22 מזונותיה, וזנו אותה בבגד [בבגרותה], אף על פי שלא
23 מחת, לא אבדה פרנסתה כל זמן שהן ונין אותה; שיש
24 לה לטען, מפני שהן ונין אותה, אף על פי שאינן תיבין,
25 והיא עדין לא נשאת, מפני זה לא תבעה פרנסתה.
26 יד. מי שצוה לתן לבתו כף וכף מעות לפרנסתה לקח בהן
27 קרקע, בין שהיה שכיב מרע [חולה] בין שהיה בריא,
28 ומת, והרי המעות ביד השליש [אדם שלישי הנאמן על
29 שניהם], ואמרה הבת: 'תנו אותן לבעלי, כל מה שירצה
30 יעשה בהן' - אם היתה גדולה ונשאת, הרשות בידה; ואם
31 עדין מארסת היא, יעשה השליש מה שהשולש בידו; ואם
32 עדין קטנה היא, אפלו נשאת - אין שומעין לה, אלא
33 יעשה השליש כמו שצוהו האב.

פרק כא

34
35 א. מציאת האשה ומעשה ידיה, לבעלה. ומה היא עושה
36 לו? הכל כמנהג המדינה: מקום שדרכן לארג אורגת,
37 לרקם [צורות יפות על אריג] רוקמת, לטוות צמר או פשתן
38 טוה. ואם היה דרך נשי העיר לעשות כל המלאכות האלו,
39 אינו כופה [כופה אותה] אלא לטוות בצמר בלבד;
40 שהפשתן מוזק את הפה ואת השפתים, והטווי היא
41 המלאכה המיוחדת לנשים, שנאמר: 'וכל אשה חכמת לב
42 בידיה טוה'.
43 ב. דחקה עצמה [התאמצה] ועשתה יותר מן הראוי לה -
44 המותר לבעל. היה לה ולו מזון הרבה, אפלו היה להם
45 כמה שפחות - אינה יושבת להבטלה בלא מלאכה כלל,
46 שהפטלה מביאה לידי זמה; אבל אין כופין אותה לעשות

מתוך מהדורת חזק

48 האם לאחר - בתה אצלה, ואביה ון אותה משום צדקה עד
 49 שימות האב; ותזון מנכסיו אחר מותו בתנאי כתבה, והיא
 50 אצל אמה. ואם לא רצת האם שיהיו בניה אצלה אחר
 51 שגמלתו, אחד זכרים ואחד נקבות - הרשות בידה, ונתנת
 52 אותן לאביהן, או משלכת אותן לקהל אם אין להן אב, והם
 53 משפלין בהן.

פֶּרֶק כב

54
 55 א. הבעל קודם לכל אדם בירשת אשתו. ומאימתי יזכה
 56 בירשתה? משתצא מרשות האב; ואף על פי שעדין לא
 57 נכנסה לחפה, הואיל ונעשית ברשות בעלה, יירשנה.

58 ב. ביצד? האשה שנתארסה ומסרה אביה לבעלה או
 59 לשלוחי בעלה, או מסרה שלוחי האב לבעלה או לשלוחי
 60 בעלה, ומתה בדרך קדם שתכנס לחפה - אף על פי
 61 שכתבתה [ונדוניתה] עדין בבית אביה, בעלה יורשה; וכן
 62 אם הלך האב או שלוחי האב עם הבעל, ונכנס עמה בעלה
 63 בדרך לחצר ונתחד עמה שם לשם נשואין, ומתה - הרי
 64 זו יירשנה בעלה. אבל אם עדין האב עם הבעל להולכה
 65 לבית בעלה, או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל או
 66 עם הבעל, ואפלו נכנס הבעל עמה לחצר לזון כדרך
 67 שלגין עובדי דרכים בפונדק אחד - הואיל והאב או
 68 שלוחיו עמה ועדין לא נתחד עמה לשם נשואין, אם מתה
 69 יירשנה אביה, ואף על פי שכתבתה בבית בעלה.

70 ג. וכן אם היתה בוגרת או תומה או אלמנה, והלכה היא
 71 בעצמה מבית אביה לבית בעלה, ואין עמה לא בעל ולא
 72 שלוחיו, ומתה בדרך - אין הבעל יורש אותה.

73 ד. הנושא אשה שהיא אסורה לו - הואיל ויש לו [חלים]
 74 בה קדושין - אם מתה תחתיו, יירשנה; וכן הנושא את
 75 הקטנה, אף על פי שאין קדושיה קדושין גמורין - אם
 76 מתה תחתיו יירשנה. אבל הפקח שנשא חרשת - אם מתה
 77 לא יירשנה. והחרש שנשא פקחת ומתה - יירשנה; שהרי
 78 היא בת דעת, ולדעתה נשאת, וזכתה לו ממנה.

79 ה. קטנה שנתקדשה לדעת אביה, ונשאת שלא לדעת
 80 אביה, בין בפניו בין שלא בפניו - יכול האב למחות, כמו
 81 שבארנו; ואפלו שתק האב - אם מתה אין הבעל יורשה,
 82 אלא אם כן רצה האב בנשואיה.

83 ו. הורו הגאונים, שהאשה שחלתה, ובקשה מבעלה
 84 שיגרשנה ותצא בלא כתבה כדי שלא יירשנה - אין
 85 שומעין לה; ואפלו אמרה: 'אני שונאה אותו ואני רוצה
 86 לעמד עמו' - אין שומעין לה, ואין דנין לה דין מורדת.
 87 ודין פה הוא זה.

88 ז. כל נכסים שיש לאשה, בין נכסי צאן ברזל [נכסים
 89 שבאחריות הבעל] בין נכסי מלוג [שאינו באחריותו] -
 90 הבעל אוכל כל פרותיהן בחייה; ואם מתה בחיי בעלה,
 91 יירש בעלה הכל. לפיכך אם מקרה האשה נכסי מלוג אחר
 92 שנשאת, אף על פי שאותן הנכסים נפלו לה קדם
 93 שתתארס - הבעל מוציא הפרות מיד הלוקחות כל מי

1 חֵבֶת לַעֲשׂוֹתָן - כּוֹפִין אוֹתָהּ וְעוֹשָׂה, וְאֶפְלוּ בְּשׁוֹט. טַעַן
 2 הוּא שְׂאִינָה עוֹשָׂה, וְהִיא אוֹמֶרֶת שְׂאִינָה גִּמְעַת מְלַעֲשׂוֹת -
 3 מוֹשִׁיבִין אִשָּׁה בִּינְיָהֶן או שְׂכָנִים; וְדָבָר זֶה, כְּמוֹ שִׁירָאָה
 4 הִדִּין שְׂאֵפְשָׁר בְּדָבָר.

5 יא. האשה, כל זמן שהיא מניקה - פוחתין לה ממעשה
 6 גדיה, ומוסיפין לה במזונותיה יין ודברים שיפין לחלב.
 7 פסקו לה מזונות הראויות לה, והרי היא מתאוה לאכל
 8 יותר, או לאכל מאכלות אחרות, מפני חלי תאוה שיש לה
 9 בבטנה - הרי זו אוכלת משלה [על חשבונה] כל מה
 10 שתרצה; ואין הבעל יכול לעכב ולומר, שאם תאכל יותר
 11 מדי, או תאכל מאכל רע, ימות הולד - מפני שצער גופה
 12 קודם.

13 יב. ילדה תאומים, אין כופין אותה להניק שניהן, אלא
 14 מניקה אחד, ושוכר הבעל מניקה לשני; הרי שרצת האשה
 15 להניק בן חברתה עם בנה, הבעל מעכב ואינו מניחה אלא
 16 להניק בנו בלבד.

17 יג. נדרה שלא להניק את בנה - כופה ומניקתו עד שיהיה
 18 בן עשרים וארבעה חדש, אחד הזכר ואחד הנקבה. היא
 19 אומרת: 'אני אניק את בני', והוא אינו רוצה שתניק אשתו,
 20 כדי שלא תתנול - אף על פי שיש להם כמה שפחות,
 21 שומעין לה; שצער הוא לה לפרש מבנה.

22 יד. היתה עניה שהיא חֵבֶת לַהֲנִיקָה, והיה הוא עשיר שראוי
 23 שלא תניק אשתו - אף על פי שאין לו שפחות, אם לא רצת
 24 להניק, שוכר מניקה או קונה שפחה; מפני שהאשה עולה
 25 עם בעלה [לחיות ברמת עשירותו], ואינה יורדת.

26 טו. היא אומרת: 'ראוי הוא לשכר או לקנות שפחה', והוא
 27 אומר: 'אני ראוי' - עליה להביא ראיה, ואין כאן מקום
 28 לשבועה.

29 טז. האשה שנתגרשה, אין כופין אותה להניק - אלא אם
 30 רצת, נותן לה שכרה ומניקתו, ואם לא רצת, נותנת לו את
 31 בנו והוא מטפל בו. כמה דברים אמורים? שלא הניקה
 32 אותו עד שהפירה [התרגל אליה]. אבל אם הפירה [התינוק
 33 התרגל אליה ואינו רוצה לינוק מאחורתו], ואפלו היה סומה
 34 - אין מפרישין אותו מאמו, מפני סכנת הולד, אלא כופין
 35 אותה, ומניקה אותו בשכר עד עשרים וארבעה חדש.

36 יז. הגרושה - אין לה מזונות, אף על פי שהיא מניקה את
 37 בנו; אבל נותן לה יותר על שכרה, דברים שהקטן צריך
 38 להן מכסות ומאכל ומשקה וסיכה וכיוצא בה. אבל
 39 המעברת, אין לה כלום. שלמו חדשיו [כ"ד חדשי הנקה]
 40 וגמלתו [מהנקה], אם רצת המגרשת שיהיה בנה אצלה -
 41 אין מפרישין אותו ממנה עד שיהיה בן שש שנים גמורות,
 42 אלא כופין את אביו ונותן לו מזונות והוא אצל אמו. ואחר
 43 שש שנים יש לאב לומר: 'אם הוא אצלי אתן לו מזונות,
 44 ואם הוא אצל אמו איני נותן לו כלום'. והבת אצל אמה
 45 לעולם, ואפלו לאחר שש.

46 יח. ביצד? היה האב ראוי לצדקה - מוציאין ממנו הראוי
 47 לו בעל כרחו, וננין אותה והיא אצל אמה. ואפלו נשאת

מתוך מהדורת חזק

47 שְׁמֵכר קָרַקַע בְּנֻכְסֵי אִשְׁתּוֹ, בֵּין בְּנֻכְסֵי צֹאן בְּרִזְל בֵּין בְּנֻכְסֵי
48 מְלוּג - לֹא עֲשֵׂה כְלוּם.
49 טז. מְכַר מִשְׁלֹטְלִין שֶׁל נֻכְסֵי צֹאן בְּרִזְל - אִף עַל פִּי שְׂאִינוּ
50 וְשֵׂאִי, אִם מְכַר מִמְכָּרוֹ קָנָם. מְכָרוּ שְׁנֵיהֶם בְּנֻכְסֵי מְלוּג, בֵּין
51 שְׁלֶקַח מִן הָאִישׁ תַּחֲלָה וְחִזְרוּ וְלָקַח מִן הָאִשָּׁה, בֵּין שְׁלֶקַח
52 מִן הָאִשָּׁה וְחִזְרוּ וְלָקַח מִן הָאִישׁ - מְכָרָם קָנָם.
53 יז. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁמְכָרָה אוֹ נִתְּנָה נֻכְסֵי מְלוּג לְבַעֲלָהּ - מְכָרָה
54 וּמִתְּנָתָה קְיָמִין, וְאִינָהּ יְכוּלָה לֹאמַר בְּנֻכְסֵי מְלוּג יָצְחָת רוּחַ
55 עֲשִׂיתִי לְבַעֲלִי; אֲבָל בְּשֹׁאֵר נֻכְסִים יֵשׁ לָהּ לֹאמַר.
56 יח. כִּיצַד? הָאִשָּׁה שֶׁמְכָרָה אוֹ נִתְּנָה לְבַעֲלָהּ מִנְּכֻסֵי צֹאן
57 בְּרִזְל [נְכֻסִים שְׁלֹה שְׁבֹאחֵרִיתוֹת], בֵּין קָרַקַע בֵּין מִשְׁלֹטְלִין,
58 אוֹ שָׂדֶה שֶׁיִּחַד לָהּ בְּכַתְּבָתָהּ, אוֹ שָׂדֶה שֶׁכָּתַב לָהּ בְּכַתְּבָתָהּ,
59 אוֹ שָׂדֶה שֶׁהִכְנִיס לָהּ שׁוֹם מְשֻׁלוֹ [תַּמּוּרַת נְדוּנֵייתָה] - לֹא
60 קָנָה הַבַּעַל; וְאִף עַל פִּי שֶׁקָּנָה מִיַּד הָאִשָּׁה בְּרִצּוֹנָהּ, חוֹזְרֵת
61 כָּל עֵת שֶׁתִּרְצָה; שְׁלֹא נִתְּנָה לוֹ וְלֹא מְכָרָה אֲלָא מִפְּנֵי שְׁלוֹם
62 בֵּיתָהּ. וְלִפְיֶכָּף אֵין לְבַעַל רְאִיָּה כָּלֵל בְּנֻכְסֵי אִשְׁתּוֹ [אִפִּילוֹ
63 עֲדִים אוֹ שֹׁטֵר אֵינֵן מוֹעִילִים], חוּץ מִנְּכֻסֵי מְלוּג [נְכֻסִיהָ
64 שֶׁאֵינֵן בְּאִחְרֵיטוֹת], כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
65 יט. נֻכְסֵי צֹאן בְּרִזְל שֶׁאֲבָדוּ אוֹ נִגְבְּבוּ, וּמְחַלָּה אוֹתָם הָאִשָּׁה
66 לְבַעֲלָהּ, וְקָנָה מִמֶּנָּה בְּעַדִּים - יִרְאָה לִי שְׂאִינָהּ יְכוּלָה לֹאמַר
67 יָצְחָת רוּחַ עֲשִׂיתִי לְבַעֲלִי. הֲאֵל לְמָה זֶה דוֹמָה? לְמִי שֶׁקָּנָה
68 מִיָּדָה שְׂאִין לָהּ אֶתְרֵיטוֹת, וְשֶׁחֲזָרָהּ נֻכְסִים אֵלֶיהָ בְּנֻכְסֵי מְלוּג
69 - שֶׁהָרִי אֵין הַבַּעַל מְבִיא רְאִיָּה זֶה לְטַל כְּלוּם וְלֹא לְהַחְזִיק
70 בְּנֻכְסֵיהָ בְּכָלוּם, אֲלָא לְהַפְטֹר מִתְּבִיעָתָה לְשִׁלּוֹם. אֲבָל אִם
71 נִתְּנָה לוֹ מִתְּנָה מִשְׁלֹטְלֵי צֹאן בְּרִזְל הַקְּנָמִין, לֹא קָנָה, מִפְּנֵי
72 שֶׁיֵּשׁ לָהּ לֹאמַר יָצְחָת רוּחַ עֲשִׂיתִי לְבַעֲלִי.
73 כ. בַּעַל שֶׁמְכַר קָרַקַע לְפָרוֹת [בְּתַנְאֵי שֶׁרַק הַפִּירוֹת יֵהִיו
74 לְקוֹנָה] - לֹא עֲשֵׂה כְלוּם, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִתְקַיְּנוּ פָרוֹת לְאִישׁ
75 אֲלָא כְּדִי לְהַרְוִיחַ בְּהוֹצָאת הַבַּיִת [לְהַרְבוֹת אוֹכֵל וְכֹלֵי
76 בַיִת]; לְפִיכָּף אִם מְכַר לְפָרוֹת, וְלָקַח אוֹתָן הַמְּעוֹת לְעִשׂוֹת
77 בְּהֵן סְחוּרָה - שׁוֹמְעִין לוֹ.
78 כא. הֵיוּ לְאִשָּׁה כִּסְפִים - אִם נֻכְסֵי צֹאן בְּרִזְל הֵן, הָרִי זֶה
79 נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּהֵן; וְאִם נֻכְסֵי מְלוּג הֵן - בֵּין שֶׁהִכְנִיסָה אוֹתָן
80 לוֹ, בֵּין שֶׁנִּפְלוּ לָהּ בִּירְשָׁהּ, אוֹ נִתְּנָה לָהּ בְּמִתְּנָהּ, אוֹ נִפְלוּ
81 לָהּ מִשְׁלֹטְלִין, אוֹ נִתְּנָה לָהּ - הָרִי אֵלֶיהָ יִמְכָּר, וְיִלְקַח בְּכָל
82 קָרַקַע, וְהוּא אוֹכֵל פְּרוֹתֶיהֶן.
83 כב. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁחָבְלוּ בָּהּ אַחֲרֵים - כָּל הַמְּעוֹת הָרְאוּיוֹת
84 לָתֵת לָהּ, יִלְקַח בְּהֵן קָרַקַע, וְהַבַּעַל אוֹכֵל פְּרוֹתֶיהֶן, כְּמוֹ
85 שֶׁיִּתְּבָאָר בְּהַלְכוֹת חוֹבְל.
86 כג. נִפְלוּ לָהּ עֲבָדִים - אִף עַל פִּי שֶׁהֵן זְקָנִים הָרִי אֵלֶיהָ לֹא
87 יִמְכָּרוּ, מִפְּנֵי שֶׁבַח בֵּית אֲבִיהָ [שֶׁשֶׁם אֲבִיהָ עֲלִיהֶם]. נִפְלוּ
88 לָהּ זֵיתִים וּגְפָנִים, וְלֹא הָיָה לָהּ בְּגוּף הַקָּרַקַע שֶׁהָאֵילָנוֹת
89 בָּהּ כְּלוּם - אִם עוֹשִׂין כְּדִי טְפוּלָן [מְכַנְּסִים דְּמֵי הוֹצָאתָם]
90 לֹא יִמְכָּרוּ, מִפְּנֵי שֶׁבַח בֵּית אֲבִיהָ; וְאִם לֹא - הָרִי אֵלֶיהָ
91 יִמְכָּרוּ לְעִצִּים, וְיִלְקַח בְּהֵן קָרַקַע, וְהוּא אוֹכֵל פָּרוֹת.
92 כד. נִפְלוּ לָהּ פָּרוֹת מִתְּבָרִין לְקָרַע - הָרִי אֵלֶיהָ שֶׁל בַּעַל;

1 חֲתִיָּה, אֲבָל לֹא גוּף הַקָּרַקַע, שְׂאִין לוֹ כְלוּם בְּגוּף נֻכְסֵי
2 מְלוּג עַד שֶׁתָּמוּת. מִתָּה בְּחֵינּוּ, מוֹצִיא הַגּוּף מִיַּד הַלְקוּחוֹת
3 בְּלֹא דָמִים. וְאִם הַדָּמִים שְׁלֶקַחָה מִן הַלְקוּחוֹת קְיָמִין
4 בְּעִצְמוֹ, מִתְּזַרְזֵן לְלְקוּחוֹת, וְאִינוּ יְכוּל לֹאמַר 'שְׂמָא מְצִיאָה
5 הֵן'.
6 ח. בְּמָה דְּכָרִים אָמוּרִים? בְּנֻכְסִים הַיְדוּעִין לְבַעַל; אֲבָל אִם
7 נִפְלוּ לָהּ נֻכְסִים בְּמִדְּיָה אַחֲרָת, וְלֹא יָדַע בְּהֵן הַבַּעַל,
8 וּמְכָרָה אוֹתָן - מְכָרָה קָנָם. וְכֵן אַרְוֶסָה שֶׁמְכָרָה קָדָם
9 הַנְּשׂוּאִין, מְכָרָה קָנָם, שְׂאִין לְבַעַל בְּנֻכְסֵי אַרְוֶסָתוֹ כְּלוּם עַד
10 שְׂיִכְנֹס.
11 ט. הָאִשָּׁה שֶׁפְּתָבָה כָּל נֻכְסֵיהָ לְאַחַר, בֵּין רְחוּק בֵּין קְרוֹב
12 [מִשְׁפּוּחֵתִית], קָדָם שֶׁתִּנְשָׂא - אִף עַל פִּי שֶׁאִם נִתְּנָה לָהּ אוֹ
13 נִתְּנָה לְמִנְהָ תַּבְטֵל הַמִּתְּנָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְּבָאָר בְּהַלְכוֹת מִתְּנָה, אֵין
14 הַבַּעַל אוֹכֵל פְּרוֹתֶיהֶן; וְאִם מִתָּה, אֵינוּ יוֹרְשֵׁן - שֶׁהָרִי נִתְּנָה
15 אוֹתָן קָדָם שֶׁתִּנְשָׂא. וּכְשֶׁתָּמוּת בְּחֵי בַעֲלָהּ, יִקָּנָה מִקְּבֵל
16 מִתְּנָה מִתְּנָתוֹ קִנְיָן גָּמוּר. וְלֹא עוֹד, אֲלָא אֶפְלוּ נִתְּנָה מִקְּצַת
17 נֻכְסֵיהָ אוֹ כֶּלֶן קָדָם נְשׂוּאָיָה, וְכַתְּבָהּ לְמִקְבֵּל: 'קָנָה מֵהֵיּוֹם
18 וְלְכַשְׁרָצָהּ' [אִם אֲרַצְהָ], שֶׁהָרִי לֹא קָנָה קִנְיָן גָּמוּר עַד
19 שֶׁתִּרְצָה - אֵין הַבַּעַל אוֹכֵל פְּרוֹת אוֹתָהּ מִתְּנָה, וְאִם מִתָּה
20 אֵינוּ יוֹרְשָׁהּ.
21 י. שׁוֹמְרֵת יָבָם [מִמִּתְּנָה לִיבּוּס; בֵּין מוֹת בַּעֲלָהּ לִיבּוּס],
22 יֵשׁ לָהּ לְמַכֵּר וְלִתֵּן בְּנֻכְסִים שֶׁנִּפְלוּ לָהּ כִּשְׁהִיא שׁוֹמְרֵת יָבָם;
23 וְאֵין לְיָבָם פְּרוֹת, וְאֶפְלוּ בְּנֻכְסֵי צֹאן בְּרִזְל שֶׁהִכְנִיסָה לְאַחֵיו,
24 עַד שְׂיִכְנֹס. מִתָּה כִּשְׁהִיא שׁוֹמְרֵת יָבָם - יוֹרְשִׁיהָ מֵאֲבִיהָ
25 יוֹרְשִׁין נֻכְסֵי מְלוּג שֶׁלָּהּ וְחֻצֵי נֻכְסֵי צֹאן בְּרִזְל, וְיוֹרְשֵׁי הַבַּעַל
26 יוֹרְשִׁין כְּתַבְתָּהּ וְחֻצֵי נֻכְסֵי צֹאן בְּרִזְל; וְיוֹרְשֵׁי הַבַּעַל חֲזִבִין
27 בְּקִבּוּרָתָהּ.
28 יא. שׁוֹמְרֵת יָבָם, כְּתַבְתָּהּ עַל כָּל נֻכְסֵי בַעֲלָהּ; לְפִיכָּף אֵין
29 הַיָּבָם יְכוּל לְמַכֵּר בְּנֻכְסֵי אַחֵיו, בֵּין קָדָם יָבּוּם בֵּין אַחַר
30 יָבּוּם. וְאִם מְכַר, אוֹ נִתְּן מִתְּנָהּ, אוֹ חָלַק עִם אַחֵיו בְּנֻכְסֵי
31 הַמֵּת, בֵּין קָדָם יָבּוּם בֵּין אַחַר יָבּוּם - לֹא עֲשֵׂה כְלוּם, שֶׁכְּבָר
32 נִתְּחַיְבוּ נֻכְסִים אֵלֶיהָ לְאֵלְמָנָה לְגִבּוֹת מִהֵן כְּתַבְתָּהּ.
33 יב. כִּנְסָתָהּ יָבָם, וְהֵנִיחַ אַחֵיו פְּרוֹת מִתְּבָרִין לְקָרַע -
34 יִמְכָּרוּ וְיִלְקַח בְּהֵן קָרַקַע, וְהַיָּבָם אוֹכֵל פְּרוֹתֶיהֶן.
35 יג. הֵנִיחַ פְּרוֹת תְּלוּשִׁין מִן הַקָּרַקַע, וְכֵן אִם הֵנִיחַ מְעוֹת
36 וּמִשְׁלֹטְלִין - הַכֹּל שֶׁל יָבָם; וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן כְּמוֹ שֶׁיִּרְצָה,
37 וְאִינָהּ יְכוּלָה לְעַכֵּב; שֶׁהַמִּשְׁלֹטְלִין - אֵין הַכְּתַבָּה נִגְבִּית
38 מִקָּדָם אֲלָא בְּתַקְנַת הַגְּאוּנִים, וְאֵין כַּח בְּתַקְנָה זֶה לְמַנְעוֹ
39 מִנְּכֻסֵי אַחֵיו וְלְאַסְרֵן עֲלֵיו בְּאַחְרֵיטוֹת זֶה שֶׁלֹּא יֵשׂא וְיִתֵּן
40 בְּהֵם.
41 יד. יָבָמָה שֶׁלֹּא הֵיטָה לָהּ כְּתַבָּהּ, אוֹ שֶׁמְחַלָּה כְּתַבְתָּהּ -
42 זָכָה בְּנֻכְסֵי אַחֵיו, וּמוֹכֵר וְנוֹתֵן כְּחֻפְצוֹ; וּכְשֶׁיִּכְנֹס אֵת
43 יָבָמָהּ, יִכָּתַב לָהּ כְּתַבָּהּ מֵאָה, וְהֵיטָה כָּל נֻכְסֵיוֹ אֶתְרָאִין
44 לְכַתְּבָתָהּ, כִּשְׂאָר כָּל הַנְּשִׂים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן כְּתַבָּהּ.
45 טו. הָאִשָּׁה שֶׁמְכָרָה אוֹ נִתְּנָה אַחַר שֶׁנִּשְׂאָת בְּנֻכְסֵי צֹאן
46 בְּרִזְל, בֵּין לְבַעֲלָהּ בֵּין לְאַחֲרֵים - לֹא עֲשֵׂת כְּלוּם; וְכֵן הַבַּעַל

מתוך מהדורת חזק

48 'פָּקְדוֹן זֶה שֶׁל פְּלוֹנֵי הוּא' - אִם הָיָה בְּחֻקָּתָא נֶאֱמָרִין אֲצִל
 49 זֶה שֶׁהַפְּקָדוֹן אֲצִלוֹ, נְעֻשָׂה כְּמוֹ שְׂצוּוֹ; וְאִם לֹא, יִתֵּן
 50 לְיֹרְשֵׁיהֶן.
 51 **לג.** אִשָּׁה שֶׁהָיָה לָהּ כֶּסֶפִּים הָרְאוּיֹת לְבַעַל לְאָכַל פְּרוֹתֶיהֶן
 52 - הוּא אוֹמֵר: 'כֶּף וְכֶף יִלְקַח בְּהֶן', וְהִיא אוֹמְרָת: 'אֵינִי
 53 לוֹקַחַת בְּהֶן אֲלֵא כֶּף וְכֶף' - לוֹקַחִין דְּבַר שְׁפֹרְתָיו מִרְבִּין
 54 וַיִּצְאָתָּהּ מֵעוֹטָה, בֵּין שֶׁהָיָה הַדְּבָר כְּרֻצוֹנוֹ, בֵּין שֶׁהָיָה
 55 כְּרֻצוֹנָה; וְאִין לוֹקַחִין אֲלֵא דְּבַר שְׁגוּעוֹ מִחֻלִּיף וַגְּדַל שׁוֹב
 56 [לשנה הבאה] - שְׂמָא יֵאכֵל הַכֹּל, וְנִמְצָא הֶקְרָן אָבֵד.
 57 **לד.** הָאִשָּׁה שֶׁהִכְנִיסָה לְבַעְלָהּ עוֹ לְחֻלְבָּה עוֹ חֲחַלְב שִׁיד
 58 [לה], וְרַחֵל לְגַזְתָּהּ [רק הגו שייך לה], וְדָקַל לְפְרוֹתָיו [רק
 59 הפירות שייכים לה] - אֵף עַל פִּי שְׂאִין לָהּ אֲלֵא פְרוֹת אֵלוֹ
 60 בְּלֵבָד, הֲרִי זֶה אוֹכֵל וְהוֹלֵף עַד שֶׁתְּקַלָּה הֶקְרָן. וְכֵן אִם
 61 הִכְנִיסָה לוֹ כְּלֵי תְּשֻׁמִּישׁ בְּתוֹרַת נְכֵסֵי מְלוּג - הֲרִי זֶה
 62 מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֶן, וְלוֹבֵשׁ וַיִּמְצָע וַיִּמְכֹּסָה עַד שֶׁיִּכְלָה הֶקְרָן;
 63 וַיִּכְשִׁיגְרָשׁ, אֵינּוּ חֵיב לְשַׁלֵּם הַבְּלִיּוֹת שֶׁל נְכֵסֵי מְלוּג.
 64 **לה.** הוֹרוּ הַגְּאוּנִים, שְׁנֵכְסֵי צֶאֱן בְּרוֹזֵל, אֵף עַל פִּי
 65 שְׁפָחִיתָתָן עַל [חשבון] הַבַּעַל, אִם הָיָה הַבְּלִיּוֹת קִימִין וְהָיָה
 66 עוֹשִׂין מַעֲזִין מְלֵאכְתָּן, נוֹטֵלֵת כְּלֵיָּהּ כְּמָה שֶׁהָיָה; וְאִם לֹא הָיָה
 67 עוֹשִׂין מַעֲזִין מְלֵאכְתָּן, הֲרִי הֵן כְּמִי שֶׁנִּגְנְבוּ אוֹ אָבְדוּ, שֶׁהוּא
 68 חֵיב לְשַׁלֵּם בְּדַמֵּיהֶן שֶׁשְׂמּוֹ אוֹתָן עָלָיו בְּשַׁעַת נִשְׁוֹאִין.
 69 וּמִנְהֵג פְּשׁוּט הוּא זֶה. וְכֹל הַנּוֹשֵׂא - עַל מְנַהֵג זֶה קָבַל עָלָיו
 70 אַחֲרֵיָּוִת הַנְּדוּנָיָא; וְכִשְׁם שְׂאִינוֹ מִשְׁלֵם הַפְּחַת - כֶּף אֵינּוּ
 71 נוֹטֵל הַשְּׂבִיחַ אִם הוֹתִירוֹ דְּמֵיהֶן, לְפִי מְנַהֵג זֶה. וְשׁ לְבַעַל
 72 לְכַף מִקְצַת עַבְדֵי אִשְׁתּוֹ וְאִמְהוּתֵיהֶן, שֶׁיְהִיּוּ מִשְׁמֹשִׁין לוֹ
 73 בְּבֵית אִשָּׁה אַחֲרַת שְׁנֵשָׂא, בֵּין שֶׁהָיָה עַבְדֵי מְלוּג, בֵּין שֶׁהָיָה
 74 עַבְדֵי צֶאֱן בְּרוֹזֵל; אֲבָל אֵינּוּ יָכוֹל לְהוֹלִיכֵן לְעִיר אַחֲרַת
 75 שְׁלֵא מִדַּעַת אִשְׁתּוֹ.

יום חמישי כ"ה אדר ב' ה'תשע"ד

פֶּרֶק כג

78 **א.** הָאִשָּׁה שֶׁהִתְנִית עַל בַּעְלָהּ לְבַטֵּל זְכוּת מְדֻבְּרִים שְׁזָכָה
 79 בָּהֶם הַבַּעַל - אִם כָּתֹב לָהּ וְעוֹדָה אַרוּסָה, קָדָם הַנְּשׁוּאִין
 80 - אֵינּוּ צָרִיף לְקִנּוּת מִיָּדוֹ [לעשות על כך קנין טוהר], אֲלֵא
 81 כֹּל מָה שֶׁכָּתֹב לָהּ קֵים; וְאִם כָּתֹב לָהּ אַחַר נִשְׁוֹאִין, צָרִיף
 82 לְקִנּוּת מִיָּדוֹ.
 83 **ב.** הַתְּנָה עִמָּה קָדָם אַרוּסִין, שְׁלֵא יִהְיֶה לוֹ דִּין וּדְבָרִים
 84 בְּנִכְסֵיהָ - אִם מְכָרָה וְנִתְּנָה, מְכָרָה קֵים וּמִתְּנָתָה קִימָת; וְאִם
 85 אֲבָל אוֹכֵל פְּרוֹתֶיהֶן כֹּל זְמַן שֶׁהָיָה בְּרִשׁוּתָהּ. וְאִם קָנּוּ מִיָּדוֹ
 86 כְּשֶׁהִיא אַרוּסָה, שְׂאִין לוֹ דִּין וּדְבָרִים בְּנִכְסֵיהָ - הֲרִי סִלַּק
 87 עֲצוּמוֹ מִגּוּף הַקְּרָקַע, וְאִין לוֹ בְּנִכְסֵיהָ פְרוֹת לְעוֹלָם; וְאִפְלוּ
 88 עָרַעַר עַל קִנְיָנוֹ וְאָמַר: 'לֹא עָלָה בְּדַעַתִּי שְׂאִין לִי פְרוֹת
 89 מִפְּנֵי קִנְיָן זֶה, אֲלֵא שְׂאִם מְכָרָה קֵים, שְׂאִין אָדָם נוֹשֵׂא
 90 אִשָּׁה בְּלֵא נְכֵסִים' - אִין שׁוּמְעִין לוֹ, אֲלֵא כְּבָר סִלַּק עֲצוּמוֹ
 91 מִגּוּף הַקְּרָקַע.
 92 **ג.** הַתְּנָה עִמָּה שְׁלֵא יֵאכֵל פְרוֹת נְכֵסֵיהָ - הֲרִי זֶה אֵינּוּ

1 תְלוּשִׁין מִן הַקְּרָקַע - שְׁלֵא, וַיִּמְכְּרוּ וַיִּלְקַח בְּהֶן קְרָקַע,
 2 וְהוּא אוֹכֵל פְרוֹת. אֲבָל הַמְּגִרָשׁ אֵת אִשְׁתּוֹ, וְהָיָה לָהּ פְרוֹת
 3 מִחֻבְּרִין לְקְרָקַע בְּשַׁעַת גְּרוּשִׁין - הֲרִי אֵלוֹ שְׁלֵא; וְאִם הָיָה
 4 תְלוּשִׁין - הֲרִי אֵלוֹ שְׁלוּ.
 5 **כה.** עַבְדֵי נְכֵסֵי מְלוּג, וּבְהֵמַת נְכֵסֵי מְלוּג - הַבַּעַל חֵיב
 6 בְּמִזְוֹנֹתֶיהֶן וּבְכָל צְרִיכֵיהֶן; וְהֵם עוֹשִׂין לוֹ, וְהוּא אוֹכֵל
 7 פְרוֹתֵיהֶם. לְפִיכֵף וְלֹד שֶׁפָּחַת מְלוּג וְיֹלֵד בְּהֵמַת מְלוּג,
 8 לְבַעַל; וְאִם גִּרָשׁ, וְרָצַת הָאִשָּׁה לְתֵן דְּמִים וְלִטֵּל וְלֹד
 9 הַשְּׁפָחָה מִפְּנֵי שְׂבִיחַ בֵּית אֲבִיהָ - שׁוּמְעִין לָהּ.
 10 **כו.** הִכְנִיסָה לוֹ שְׁנֵי כְלִים אוֹ שְׁתֵּי שְׁפָחוֹת בְּתוֹרַת נְכֵסֵי
 11 צֶאֱן בְּרוֹזֵל, וְשִׁמּוֹ אוֹתָן עָלָיו בְּאֵלֶף זוּז, וְהוֹקְרוּ וְעָמְדוּ
 12 בְּאֵלְפִים, וְגִרְשָׁה - נוֹטֵלֵת אַחַד בְּאֵלֶף שְׁלֵא; וְהַשְּׁנֵי - אִם
 13 רָצַת שֶׁתֵּתֵן דְּמֵיו וְלִטֵּל מִשׁוּם שְׂבִיחַ בֵּית אֲבִיהָ - שׁוּמְעִין
 14 לָהּ.
 15 **כז.** הַנּוֹתֵן מִתְּנָה לְאִשְׁתּוֹ - בֵּין שֶׁנָּתַן לָהּ קְרָקַע, בֵּין שֶׁנָּתַן
 16 לָהּ מַעוֹת וְלִקְחָהּ בְּהֶן קְרָקַע - אִין לְבַעַל פְרוֹת בְּמִתְּנָה זֶה;
 17 וְכֵן הַנּוֹתֵן מִתְּנָה לְאִשָּׁה עַל מְנַת שְׁלֵא יִהְיֶה הַבַּעַל אוֹכֵל
 18 פְרוֹתֶיהָ, אֲלֵא יִהְיֶה פְרוֹתֶיהָ לְאִשָּׁה לְמָה שֶׁתְּרָצָה - אִין
 19 הַבַּעַל אוֹכֵל פְרוֹת מִתְּנָה זֶה. וְכֵן הַמּוֹכֵרֵת כְּתֻבָּתָהּ בְּטוֹבַת
 20 הַנְּיָה [במחיר זול] - אוֹתָן הַדְּמִים לְאִשָּׁה, וְאִין הַבַּעַל אוֹכֵל
 21 פְרוֹתֶיהֶן.
 22 **כח.** וְלֹד בְּהֵמַת מְלוּג שֶׁנִּגְנְבוּ, וְנִמְצָא הַגְּנֵב וְשִׁלֵּם שְׁנֵים -
 23 הַכֹּפֵל לְאִשָּׁה, שְׂאִין זֶה פְרִי שֶׁתְּקַנּוּ לוֹ חֲכָמִים. הַחֹבֵל
 24 בְּאִשְׁתּוֹ - כֹּל הַגְּנֹק וְהַצַּעַר וְהַבְּשָׁת, שְׁלֵא, וְאִין הַבַּעַל אוֹכֵל
 25 פְרוֹתֶיהֶן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְּבָאֵר בְּהַלְכוֹת חוֹבֵל.
 26 **כט.** הַמּוֹכֵר קְרָקַע לְאִשְׁתּוֹ - אִם הָיָה הַמַּעוֹת שֶׁלְקַחָהּ בְּהֶן
 27 הַקְּרָקַע מִבַּעְלָהּ גְלוּזִין וַיִּדְוְעִין לְבַעַל - קָנְתָה, וְהַבַּעַל אוֹכֵל
 28 פְרוֹת אוֹתָהּ קְרָקַע. וְאִם הָיָה מַעוֹת טְמוּנִין - לֹא קָנְתָה,
 29 שֶׁהַבַּעַל אוֹמֵר: 'לֹא מְכָרְתִי אֲלֵא כְּדִי לְהַרְאוֹת הַמַּעוֹת
 30 שֶׁשְׁמָנָה'; וְאוֹתָן הַמַּעוֹת שֶׁנָּרְאוּ - יִלְקַח בְּהֶן קְרָקַע, וְהַבַּעַל
 31 אוֹכֵל פְרוֹת.
 32 **ל.** הֲרִי שֶׁנִּמְצָאוּ מַעוֹת אוֹ מִטְּלָטְלִין בְּיַד הָאִשָּׁה - הִיא
 33 אוֹמְרָת: 'בְּמִתְּנָה נִתְּנָה לִי', וְהוּא אוֹמֵר: 'מִמַּעֲשֵׂה יְדִיךָ הֵן,
 34 שֶׁהֵן שְׁלִי' - הֲרִי זֶה נֶאֱמָנָה; וַיֵּשׁ לוֹ לְהַחֲרִים [להטיל חרם
 35 סתמין] עַל מִי שֶׁטּוֹעֵנֵת דְּבַר שְׂאִינוֹ כֵּן, וַיִּלְקַח בָּהֶם קְרָקַע,
 36 וְהוּא אוֹכֵל פְרוֹת. וְאִם אָמְרָה: 'עַל מְנַת כֵּן נִתְּנָה לִי, עַל
 37 מְנַת שְׁלֵא יִהְיֶה לְבַעְלִי רִשׁוּת בְּהֶן אֲלֵא אֲעַשֶׂה בְּהֶן מָה
 38 שֶׁאֲרָצָה' - עָלֶיהָ לְהִבְיֵא רָצָה; שֶׁכֹּל מִמּוֹן הַנִּמְצָא בְּיַד
 39 הָאִשָּׁה - בְּחֻקָּתָה הַבַּעַל הוּא שְׂאִיכֵל פְרוֹתֶיהָ, עַד שֶׁתְּבִיא
 40 רָצָה.
 41 **לא.** אָמְרָה לוֹ: 'נִתְּתָם לִי מִתְּנָה' - נִשְׁבַּעַת שְׁבִיעַת הַסֵּת
 42 [מדרבנן] שֶׁנָּתַן לָהּ הַבַּעַל, וְאֵינּוּ אוֹכֵל פְרוֹתֶיהֶן.
 43 **לב.** אִין מְקַבְּלִין פְּקוּדוֹנוֹת לֹא מִן הַנְּשִׁים, וְלֹא מִן
 44 הַעַבְדִּים, וְלֹא מִן הַקְּטַנִּים. וְאִם עָבַר וְקָבַל מִן הָאִשָּׁה,
 45 יִחְזִיר לְאִשָּׁה; מִתָּה, יִחְזִיר לְבַעְלָהּ. קָבַל מִן הָעַבֵּד, יִחְזִיר
 46 לְעַבְדּוֹ; מִתָּה, יִחְזִיר לְרִבּוֹ. קָבַל מִן הַקְּטָן, קָנְתָה לוֹ בּוֹ סֵפֶר
 47 תּוֹרָה אוֹ דְּבַר שְׂאוֹכֵל פְרוֹתֶיהָ. וְכֹלֵן שֶׁאִמְרוּ בְשַׁעַת מִיתָתָן:

מתוך מהדורת חזק

48 שהכניסה לו מאה ותמשים כדי להרבות בפני העם; וכתבוא לגבות, לא תגבה אלא המאה. ויש מקומות שנהגו לכתב בפחות, ואם פסקה להוציא לו במאה פלים, נותנת שנה מאה ועשרים או מאה ותמשים, וכותבין שהכניסה לו מאה. ויש מקומות שנהגו לכתב שנה בשנה. ויש מקומות שנהגו שימן האישי מעות לפי [ערך] הנדוניא דבר קצויב [אחוז מסויים], שתתקשט בו הפלה ותקנה בו בשמים וכיוצא בהן. ויש מקומות שנהגו שיכניס האישי שום [- מטלטלין] משלו לאשה, יצטרף לנדוניתה להתנאות בו.

49 **יב.** הנושא סתם [לא פירש טכום הכתובה], פותב ונותן כמנהג המדינה; וכן היא שפסקה להכניס, נותנת כמנהג המדינה; וכתבוא לגבות כתבה, מגבין לה מה שבכתבתה כמנהג המדינה. ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן, מנהג המדינה עקר גדול, ועל פיו דנין; והוא שיהיה אותו מנהג פשוט [191] בכל המדינה.

50 **יג.** איש ואשה שהיו ביניהן שדוכין [הסכמה להתחתן], ואמר לה: 'כמה את מכנסת לי', 'כף וכף', ואמרה לו: 'כמה אתה נותן לי או כותב לי', 'כף וכף', וכן האב שפסק על ידי [בשביל] בנו ובתו: 'כמה אתה נותן לבנד', 'כף וכף', וכמה אתה נותן לבתך', 'כף וכף', ועמדו וקדשו - קנו אותן הדברים אף על פי שלא היה ביניהן קנין. ואלו הן הדברים שנקנין באמירה.

51 **יד.** במה דברים אמורים? בשפסק האב לבתו, בין גדולה ובין קטנה, ופסק האב האחר לבנו, ובנשואין ראשונים - שדעתו של אדם קרובה אצל בנו, ומרב שמחתו בנשואין הראשונים גמר [בליבו] ומקנה לו באמירה; אבל אם שפסק לאחותו, או אשה שפסקה לבתה, וכן שאר קרובים, או האב שפסק לבנו או לבתו בנשואין שניים - לא קנו אותן הדברים, עד שיקנו מיד הפוסק שנתן כף וכף.

52 **טו.** האב שפסק על ידי [בשביל] בתו, לא קנת הבת המתנה עד שיכנס אותה בעלה; וכן הבן לא קנה עד שיכנס; שכל הפוסק, אינו פוסק אלא על מנת לכנס. לפיכך, הפוסק מעות לחתנו, ומת קדם שיכנס, ונפלה לפני אחיו ליבום - יכול האב לומר ליבום: 'לא אחיד הייתי רוצה לתן, ולך איני רוצה לתן', ונאפלו הנה הראשון עם הארץ והשני חכם; ואף על פי שהבת רוצה בו.

53 **טז.** הפוסק מעות לחתנו, והלך האב למדינה אחרת - יכולה היא לומר לבעל: 'אני לא פסקתי על עצמי, מה אני יכולה לעשות, או כנס בלא נדוניא, או פטרני בגט'; אבל אם פסקה היא על עצמה ולא הגיעה [השיגה] ידה - הרי זו יושבת עד שתמצא מה שפסקה או עד שתמות. ולמה לא תפטר עצמה במדרת? [שתאמר איני רוצה בן] שהמורדת כשהיא ארוסה - הבעל רוצה לכנסה, והיא אינה רוצה; אבל זו אין הבעל רוצה בה עד שתמתן הנדוניא שפסקה, והיא רוצה בו, שהרי היא אומרת לו:

1 אוכל פרותיהן; אבל מוכרין את הפרות, ולוקחין בהן קרקע, והוא אוכל פרותיה, שלא סלק עצמו אלא מפרות נכסים אלו בלבד.

2 **ד.** התנה שלא יאכל פרות נכסיה ולא פרי פרותיהן - ולוקחין הפרות וקונין בהן קרקע, ולוקחין פרות קרקע זו וקונין בהן קרקע שניה, והוא אוכל פרות אלו, שהם פרי פרי פרות. וכן הדבר תמיד, עד שיתנה עמה שלא יהיה לו פרות ולא פרי פרות עד עולם, ואחר כך לא יהיה לו פרות, בחייה; אבל אם מתה, יירש הכל.

3 **ה.** התנה עמה שלא יירשנה - הרי זה לא יירשנה, אבל אוכל פרות בחייה. וכן אם התנה עמה שיירש מקצת נכסיה, וכן אם התנה שאם מתה בלא בנים יחזרו נכסים לבית אביה - הכל קיים.

4 **ו.** במה דברים אמורים? בשהתנה עמה קדם שתנשא; שהנחלה הבאה לו לאדם שלא ממשפחתו - מתנה עליה שלא יירשנה קדם שתהיה ראויה לו; אבל אם התנה עמה אחר שנשאת - תנאו בטל, ויירשנה כמו שבארנו.

5 **ז.** התנה עמה אחר נשואין, שלא יהיו לו דין ודברים בנכסיה ולא בפרי פרותיהן עד עולם בחייה ובמותה - הרי זה אינו אוכל פרות כלל; אבל אם מתה, יירשנה כמו שבארנו.

6 **ח.** הבעל שהוציא הוצאות על נכסי מלוג, בין שהוציא מעט ואכל פרות הרבה, בין שהוציא הרבה ואכל פרות מעט, אפלו אכל גרוגרת אחת דרך כבוד [בבית על שולחן], או שאכל [שווה] דינר אחד אפלו שלא דרך כבוד [ברחוב], ונאפלו לא לקח בפרות מה שהוציא אלא חבילה של זמורות [ענפי 19] - מה שהוציא הוציא, ומה שאכל אכל.

7 **ט.** וכן אם נפלו לה כספים במקום רחוק, והוציא עליהן הוצאות עד שהביאן, או עד שהוציאן מיד מי שהיו אצלו, ולקח בהן קרקע, ואכל פרותיה כשעור - מה שהוציא הוציא, ומה שאכל אכל. הוציא ולא אכל, או שאכל פחות מכשעור - שמין כמה השביח, ושואלין אותו כמה הוציא; אם השביח יתר על ההוצאה - ישבע בנקיטת חפץ [תפוסת 191 קדוש] כמה הוציא, ונוטל ההוצאה; ואם ההוצאה יתרה על השבח - אין לו מן ההוצאה אלא כשעור השבח, ובשבועה.

8 **י.** במה דברים אמורים? במגרש. אבל האשה שמרדה על בעלה, אפלו אכל הרבה, שמין לו כמה אכל, ופוחת אותו ממה שראוי לתן לו מן ההוצאה אחר שישבע, ונוטלו; שלא הקנה לה כדי שתטל ותיצא מעצמה. וכן המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה, ומאנה - רואין כמה אכל וכמה הוציא וכמה השביח, ושמין לו כפאריס [שליש או רביעי, כמנהג המקום], שהרי ברשות ירד.

9 **יא.** מנהגות רבות יש בנדוניא - יש מקומות שנהגו שיכתבו בכתבה הנדוניא ביתר על דמיה בשליש או בחמש או במחצה, כגון שתהיה נדוניתה מאה, וכותבין

מתוך מהדורת חזק

47 עשה בין הכיר בה בין לא הכיר בה - יש לה כְּתָבָה; 48 שְׂחִיבֵי לְאוֹיֵן שֶׁהַכִּיר בָּהּ, רְצָה לְזוּק בְּנִכְסָיו, וְחִיבֵי עֲשֶׂה 49 אֶסְוֶן קָל. וְיֵשׁ לְשִׁתְּיָהּ מְזוֹנוֹת לְאַחַר מוֹתוֹ, וְכֵן אִם לֹוֹתָהּ 50 וְאָכְלָה [אִם הִלַּךְ לְמִדֵּינַת הַיָּם] חֵיב לְשַׁלֵּם. וְכִשְׁפוּפִין אוֹתָן 51 לְהוֹצִיא, מוֹצִיאִין מִן הַבַּעַל כָּל פְּרוֹת שֶׁאָכַל מִכָּל נִכְסֶיהָ. 52 הֵּ. הַמְמַאֲנֵת יִתּוּמָה שֶׁנִּישְׂאָה בְּקִטְנוּתָהּ, שֶׁהֵבִיעָה אִי רִצּוֹן 53 בְּנִישׁוּאִין כְּדִי לְבַטְלֵם] - אִין לָהּ עֵקֶר כְּתָבָה, אָכַל תּוֹסֶפֶת 54 יֵשׁ לָהּ; וְאִין מוֹצִיאִין מִן הַבַּעַל פְּרוֹת שֶׁאָכַל. וְאִם לֹוֹתָהּ 55 כְּשֶׁהִיָּתָה תַּחֲתֵי, וְאָכְלָה, וְאַחַר כֵּן מְאַנֶּה - אִין מוֹצִיאִין 56 אוֹתָן מְזוֹנוֹת מִן הַבַּעַל. 57 ו. מִי שֶׁזָּנְתָה תַּחַת בַּעֲלָהּ - אִין לָהּ כְּתָבָה, לֹא עֵקֶר וְלֹא 58 תּוֹסֶפֶת, וְלֹא אֶחָד מִתְּנָאֵי כְּתָבָה; שֶׁהָרִי מַעֲשֶׂיָה גְרָמוּ לָהּ 59 לְהֶאֱסֹר עַל בַּעֲלָהּ. 60 ז. וְהֵיאֵף דִּין נָשִׁים אֵלּוּ בְּדוֹנְיָא שְׁלֵהָ? כָּל אִשָּׁה 61 שְׁדוֹנְיָתָה קְנִימָת, אֶפְלוּ זָנַת - נוֹטְלַת שְׁלָהּ וְהוֹלְכָתָה. וְאִם 62 הֵיָתָה שְׁנִיָּה אוּ מִחֻבֵּי עֲשֶׂה, בֵּין הַכִּיר בָּהּ בֵּין לֹא הַכִּיר 63 בָּהּ, אוּ שֶׁהִיָּתָה אֵילוֹנִית אוּ מִחֻבֵּי לְאוֹיֵן, וְהַכִּיר בָּהּ - הָרִי 64 הֵיא בְּדוֹנְיָתָה כְּכָל הַנָּשִׁים: 65 ח. נִכְסֵי צֶאֱן בְּרָזֵל, חֵיב בְּאַחְרֵיּוֹתָן; וְנִכְסֵי מְלוּג, מָה 66 שְׁנִגְנַב אוּ אָבַד, אָבַד לָהּ. הֵיָתָה אֵילוֹנִית אוּ מִחֻבֵּי לְאוֹיֵן, 67 וְלֹא הַכִּיר בָּהּ - כָּל מָה שֶׁאָבַד אוּ נִגְנַב אוּ בָּלָה עַד שֶׁנִּשְׁחַק 68 מִנִּכְסֵי צֶאֱן בְּרָזֵל, אִין הַבַּעַל חֵיב לְשַׁלֵּם; שֶׁהָרִי הֵיא נְתָנָה 69 לוֹ רִשׁוֹת לְהִיּוֹתָן אֶצְלוֹ. וְכָל שֶׁאָבַד אוּ נִגְנַב מִנִּכְסֵי מְלוּג, 70 חֵיב לְשַׁלֵּם - הַפֶּךָ מִכָּל הַנָּשִׁים; מִפְּנֵי שֶׁאִין שָׁם אִישׁוֹת 71 גְּמוּרָה, לֹא זָכָה בְּנִכְסֵי מְלוּג. 72 ט. וְהַמְמַאֲנֵת, אִין לָהּ בְּלִיּוֹת כָּלֵל [אִין לָהּ זְכוּת תְּבִיעָה 73 עַל נִכְסִים שֶׁהִתְקַלְקְלוּ]; שֶׁאִין מוֹצִיאִין מִן הַבַּעַל דְּבָר מִמָּה 74 שֶׁאָבַד אוּ נִגְנַב, בֵּין מִנִּכְסֵי מְלוּג בֵּין מִנִּכְסֵי צֶאֱן בְּרָזֵל; 75 אֲלֹא נוֹטְלַת הַנְּמִצָּא לָהּ, וְיּוֹצֵאָהּ. 76 י. מִי שֶׁזָּנְתָה תַּחַת בַּעֲלָהּ - אִין לָהּ כְּתָבָה, לֹא עֵקֶר וְלֹא 77 תּוֹסֶפֶת; וְאִין מוֹצִיאִין מִן הַבַּעַל דְּבָר מִמָּה שֶׁאָבַד אוּ נִגְנַב 78 מִנִּכְסֵי צֶאֱן בְּרָזֵל שְׁלָהּ, וְאִין צְרִיף לומר נִכְסֵי מְלוּג. וְלֹא 79 הַמְזוּנָה בְּלָבַד, אֲלֹא אֵף הַעוֹבְרָת עַל דַּת מִשָּׁה אוּ עַל דַּת 80 יְהוּדִית, אוּ הִיּוֹצֵאת מִשׁוּם שָׁם רַע - אִין לָהּ כְּתָבָה, לֹא 81 עֵקֶר וְלֹא תּוֹסֶפֶת, וְלֹא תְּנָאֵי מִתְּנָאֵי כְּתָבָה. וְכָל אַחַת מֵהֶן, 82 נוֹטְלַת הַנְּמִצָּא מִנְדוֹנְיָתָהּ וְיּוֹצֵאָהּ; וְאִין הַבַּעַל חֵיב לְשַׁלֵּם 83 כְּלוּם, לֹא מָה שֶׁפָּחַת וְלֹא מָה שֶׁאָבַד. 84 יא. וְאֵלּוּ הֵן הַדְּבָרִים שֶׁאִם עֲשֶׂת אֶחָד מֵהֶן עֲבָרָה עַל דַּת 85 מִשָּׁה - יּוֹצֵאָהּ בְּשׁוֹק וְשֶׁעַר רֹאשָׁה גְלוּי, אוּ שְׁנוֹדְרָת אוּ 86 נִשְׁבַּעַת וְאִינָה מְקַיְמָת, אוּ שֶׁשִּׁמְשָׁה מִסְתָּה וְהֵיא נָדָה, אוּ 87 שֶׁאִינָה קוֹצֵה [מַפְרִישָׁה] לָהּ חֵלָה; אוּ שֶׁהִיאֲכִילָה אֶת בַּעֲלָהּ 88 דְּבָרִים אֶסְוֶרִים, וְאִין צְרִיף לומר כְּגוֹן שֶׁקָּצִים וְנִבְלוֹת, 89 אֲלֹא דְבָרִים שֶׁאִינָם מַעֲשָׂרִין. וְהֵיאֵף יְדוּע דְּבָר זֶה? כְּגוֹן 90 שֶׁאֲמָרָה לוֹ: 'פְּרוֹת אֵלּוּ פְלוֹנִי הִפְהֵן תִּקְנָם לִי, וְעֶסֶה זֶה 91 פְלוֹנִי הַפְרִישׁ לִי חֵלְתָה, וּפְלוֹנִי הִתְכַּסְּ טַהַר לִי אֶת הַכֶּתֶם' 92 [הַאֲדוּם, שֶׁנִּמְצָא בְּגוֹפָה אוּ בְּבִגְדָה] - וְאַחַר שֶׁאָכַל, אוּ בָּא 93 עֲלֶיהָ, שֶׁאֵל אוֹתוֹ פְלוֹנִי וְאָמַר: 'לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוּלָם;

1 'אוּ כִנֵּס אוּ פִטַּר'. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּגְדוּלָה; אָכַל 2 קִטְנָה שֶׁפְּסָקָה עַל עֲצָמָה - כּוּפִין אוֹתוֹ לְתֵן גֹּט, אוּ יִכְנֵס 3 בְּלֹא נְדוּנָא. 4 יז. הַנוֹשֵׂא אֶת הָאִשָּׁה, וּפְסָקָה עִמּוֹ שִׁיְהִיָּה זָן אֶת בְּתָהּ כֶּף 5 וְכֶף שָׁנִים - חֵיב לְזוֹנָה אוֹתָן הַשָּׁנִים שֶׁקָּבַל עַל עֲצָמוֹ; 6 וְהוּא שִׁתְּנּוּ עַל דְּבָר זֶה בְּשַׁעַת קְדוּשִׁין, אָכַל שְׁלֹא בְּשַׁעַת 7 קְדוּשִׁין - עַד שִׁקְנּוּ מִיָּדוֹ [יעֲשׂוּ ע"כ קְנִיין], אוּ שִׁכְתָּב 8 בְּשִׁטֵּר וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, כְּמוֹ שִׁתְּבָאָר בְּהִלְכוֹת מִקָּח וּמִמְכָּר. 9 נְתַנְרָשָׁה בְּחוּף הַשָּׁנִים שֶׁקָּבַל עַל עֲצָמוֹ לְזוֹן אֶת בְּתָהּ, 10 וְנִשְׂאָת לְאַחַר, וּפְסָקָה עִמּוֹ שִׁיְהִיָּה זָן אֶת אוֹתָהּ הֵבַת כֶּף 11 וְכֶף שָׁנִים - לֹא יֹאמֵר רֹאשׁוֹן: 'לְכִשְׁתְּבוּא לְבִיתִי אֲזוּנָה', 12 אֲלֹא מוֹלִיף מְזוֹנוֹתֶיהָ לְמָקוֹם שֶׁהֵיא שָׁם אִמָּה. וְכֵן לֹא 13 יֹאמְרוּ שְׁנִיָּהִם: 'הָרִי אָנוּ זָנִין אוֹתָהּ כְּאַחַת'; אֲלֹא אֶחָד 14 זָנָה, וְאֶחָד נוֹתֵן לָהּ דְּמֵי מְזוֹנוֹת. 15 יח. נִשְׂאָת הֵבַת בְּחוּף זָמַן זֶה, הַבַּעַל חֵיב בְּמְזוֹנוֹתֶיהָ; 16 וּבְעֲלֵי אִמָּה שְׁנִיָּהֶן, כָּל אֶחָד מֵהֶן נוֹתֵן לָהּ דְּמֵי מְזוֹנוֹת. 17 מָתוּ אֵלּוּ שֶׁפְּסָקוּ לְזוֹן אוֹתָהּ - אִם קָנּוּ מִיָּדוֹ, אוּ שֶׁחֵיב 18 עֲצָמוֹ בְּשִׁטֵּר, הָרִי זֶה כְּבַעַל חוֹב בְּשִׁטֵּר, וְטוֹרְפַת מְזוֹנוֹתֶיהָ 19 מִנִּכְסֵיהֶן הַמְשַׁעֲבָדִין [הַמְכוּרִים לְאַחֵרִים] עַד סוּף הַזָּמַן 20 שֶׁפְּסָקוּ; וְאִם פְּסָקוּ בְּשַׁעַת הַקְּדוּשִׁין וְלֹא הָיָה שָׁם קָנָן - 21 הָרִי הֵן דְּבָרִים שֶׁלֹא נְתַנּוּ לְהַפְתֵּב וְנִכְתְּבוּ שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת אִין 22 לָהֶם תּוֹקֵף שֶׁל שִׁטֵּר, וְאִינָה טוֹרְפַת בְּמְזוֹנוֹתֶיהָ.

פָּרָק כֵּז

23 24 א. הַנוֹשֵׂא אֶת הָאֵילוֹנִית [עַקְרָה], וְלֹא הָיוּ לוֹ בְּנִים וְלֹא 25 אִשָּׁה אַחֶרֶת לְפְרוֹת וְלְרִבּוֹת מִמֶּנָּה - אֵף עַל פִּי שְׁכוּפִין 26 אוֹתוֹ וּמוֹצִיא, הָרִי הֵיא כְּכָל הַנָּשִׁים, וְיֵשׁ לָהּ כְּתָבָה וְשֶׂאֶר 27 תְּנָאֵי כְּתָבָה; וְכֵן זוֹכָה הַבַּעַל בְּמָה שֶׁזוֹכָה בְּשֶׂאֶר הַנָּשִׁים. 28 ב. אָכַל הַנוֹשֵׂא אִשָּׁה, וְלֹא הַכִּיר בָּהּ, וְנִמְצָאת אֵילוֹנִית אוּ 29 מִחֻבֵּי לְאוֹיֵן, וְכֵן הַנוֹשֵׂא שְׁנִיָּה [עַרוּה מְדוּבְנוּן], בֵּין הַכִּיר 30 בָּהּ בֵּין לֹא הַכִּיר בָּהּ - אִין לָהּ עֵקֶר כְּתָבָה וְלֹא תְּנָאֵי 31 מִתְּנָאֵי כְּתָבָה, אָכַל תּוֹסֶפֶת יֵשׁ לָהּ; וְאִין לָהּ מְזוֹנוֹת, 32 וְאַפְלוּ לְאַחַר מוֹתוֹ. וְכִשְׁפוּפִין אוֹתָן וּמַפְרִישִׁין בִּינֵיהֶן, אִין 33 מוֹצִיאִין מִן הַבַּעַל פְּרוֹת שֶׁאָכַל. 34 ג. וְלָמָּה אִין לָהּ עֵקֶר וְיֵשׁ לָהּ תּוֹסֶפֶת? הַעֵקֶר שֶׁהוּא 35 תִּקְנַת חֲכָמִים, כְּדִי שְׁלֹא תִהְיֶה קִלְיָה בְּעֵינֵי הַוּוֹצֵאָהּ, 36 הוּאִיל וְלֹא הַכִּיר בָּהּ, אִין לָהּ עֵקֶר. אָכַל תּוֹסֶפֶת שֶׁהוּא 37 חֵיב עֲצָמוֹ בָּהּ כָּל זָמַן שֶׁתְּרַצָּה וְתַעֲמֹד לְפָנָיו [תַּהִיָּה נִשׁוּאָה 38 לוֹ], הָרִי עֲמִדָה בְּתְנָאֵי שְׁלָהּ, וְהָרִי הַקְּנִיָּת לוֹ הַנְּאֻתָה, וְהָרִי 39 הֵיא עוֹמְדָת, אָכַל הַתּוֹרָה אֶסְרָה אוֹתָהּ עֲלֵיו, וּמָה הֵיא 40 יְכוּלָה לַעֲשׂוֹת, לְפִיכֶף יֵשׁ לָהּ תּוֹסֶפֶת - שֶׁאִין מַעֲשֶׂיָה הֵם 41 הַגּוֹרְמִין לָהּ לְהֶאֱסֹר אַחַר הַנִּשְׁוֹאִין, אֲלֹא אֶסְרָה הֵיָתָה 42 מִקְדָּם. 43 ד. וְלָמָּה לֹא חִלְקוּ בְּשִׁנְיָה [עַרוּה מְדוּבְנוּן] בֵּין הַכִּיר בָּהּ 44 בֵּין לֹא הַכִּיר בָּהּ, אֲלֹא אֲמָרוּ 'אִין לָהּ עֵקֶר כְּתָבָה כְּכָל 45 מָקוֹם? מִפְּנֵי שֶׁהֵיא מְדַבְּרֵי סוּפְרִים, עֲשׂוּ בָּהּ חֲזוּק. אָכַל 46 אִם נִשָּׂא אַחַת מִחֻבֵּי לְאוֹיֵן וְהַכִּיר בָּהּ, אוּ אַחַת מִחֻבֵּי

- 1 וכן אם התזקה נדה בשכונותיה (שלבשה בגדי נידות),
2 ואמרה לבעלה טהורה אני, ובא עליה.
- 3 **יב.** ואיזו היא דת יהודית? הוא מנהג הצניעות שנהגו
4 בנות ישראל; ואלו הן הדברים שאם עשת אחד מהן
5 עברה על דת יהודית: יוצאה לשוק או למבוי (רחוב פתוח
6 לרח"ר) מפלש וראשה פרוץ ואין עליה רדיד (צעוף גוף)
7 כשאר הנשים, אף על פי ששערה מכסה במטפחתה; או
8 שהיתה טוה בשוק, ונרד וכיוצא בו כנגד פניה על
9 פדחתה (מצחה) או על לחיה, כדרך שעושות הגויות
10 הפרוצות; או שטוה בשוק, ומראה זרועותיה לבגיא אדם;
11 או שהיתה משחקת עם הבחורים; או שהיתה תובעת
12 התשמיש מבעלה בקול רם, עד ששכנותיה שומעות אותה
13 מדברת על עסקי תשמיש; או שהיתה מקללת אבי בעלה
14 בפני בעלה.
- 15 **יג.** עזרא תקן שתהיה האשה חוגרת בסנר (חגורה) תמיד
16 בתוך ביתה, משום צניעות; ואם לא חגרה - אינה עוברת
17 על דת, ולא הפסדה כתבתה. וכן אם יצתה בראשה פרוץ
18 מחצר לחצר בתוך המבוי - הואיל ושערה מכסה
19 במטפחתה, אינה עוברת על דת.
- 20 **יד.** העוברת על דת - צריכה התראה ועדים, ואחר כך
21 תפסיד כתבתה. עברה בינו לבניה, וידע שהיא עוברת על
22 דת, והתרה בה בלא עדים, וחזרה ועברה - הוא טוען
23 ואומר: 'עברה אחר התראה', והיא אומרת: 'לא עברתי
24 כלל', או 'לא התרו בי' - אם רצה להוציא, הרי זה נותן
25 כתבה אחר שתשבע שלא עברה, שאם תודה שעברה אחר
26 התראה אין לה כלום.
- 27 **טו.** כיצד היא יוצאה משום שם רע? כגון שהיו שם
28 עדים שעשת דבר מלעז ביותר, שהדברים מראין שהיתה
29 שם עברה, אף על פי שאין שם עדות ברורה בזנות.
30 כיצד? כגון שהיתה בחצר לבדה, וראו רוכל (מוכר
31 בשמים) יוצא, ונכנסו מיד בשעת יציאתו ומצאו אותה
32 עומדת מעל המטה והיא לובשת המכנסים או חוגרת
33 אזור, או שמצאו רק לח למעלה מן הפלה (וילון
34 המיטה); או שהיו שניהן יוצאים ממקום אפל או מעלין
35 זה את זה מן הבור וכיוצא בו; או שראו אותו מנשק על
36 פי חלוקה; או שראו אותו מנשקין זה את זה, או מגפפין
37 (מחבקים) זה את זה, או שנוכסו זה אחר זה והגיפו (סגרו)
38 הדלת, וכיוצא בדברים אלו. אם רצה בעלה להוציאה -
39 תצא, ואין לה כתבה; ואין זו צריכה התראה.
- 40 **טז.** עוברת על דת משה או דת יהודית, וכן זו שעשת
41 דבר מלעז - אין כופין את הבעל להוציא, אלא אם רצה
42 לא יוציא. ואף על פי שלא הוציא, אין לה כתבה;
43 שהכתבה תקנת חכמים היא, כדי שלא תהיה קלה בעיניו
44 להוציאה, ולא הקפידו אלא על בנות ישראל הצנועות,
45 אבל אלו הפרוצות אין להן תקנה זו, אלא תהיה קלה
46 וקלה להוציאה.
17. מי שראה אשתו שזנת, או שאמרה לו אחת
מקרובותיו או מקרובותיה שהוא מאמינן וסומכת דעתו
על דבריהם שזנת אשתו, בין שהיה האומר איש בין
שהיתה אשה - הואיל וסמכה דעתו לדבר זה שהוא אמת,
הרי זה חייב להוציא ואסור לו לבוא עליה, ויתן כתבתה;
ואם הודת לו שזנת, תצא בלא כתבה. לפיכך משביעה
בנקיטת חפץ (תפיסת חפץ קדוש) שלא זנת תחתיו, אם
ראה אותה בעצמו, ואחר כך תגבה כתבתה; אבל בדברי
אחר (עדות של פלוני), אינו יכול להשביעה אלא על ידי
גלגול (הכללה בשבועה אחרת שנתחייבה לו).
18. אמרה לו אשתו שזנת תחתיו ברצונה - אין משגיחין
בדבריה, שמא עיניה נתנה באחר; אבל אבדה כתבתה
עקר ותוספת, ואבדה הכליות (אין לה זכות תביעה על מה
שאבד או נגב מנדוניתה) - שהרי הודת בזנות. ואם היה
מאמינה וסומכת דעתו על דבריה, הרי זה חייב להוציא.
ואין בית דין כופין את האיש לגרש את אשתו בדבר
מדברים אלו, עד שזכאו שני עדים ויעידו שזנת אשת זה
בפניהן לרצונה, ואחר כך כופין אותו להוציא.
19. האשה שזנת תחת בעלה בשגגה או באנס - הרי זו
מתרת לבעלה, שנאמר: "והיא לא נתפשה" (נאנסה), הא
נתפשה מתרת, בין שאנסה ישראל, בין שאנסה גוי, וכל
שתחלת ביאתה באנס, אף על פי שסופה ברצון, ואפלו
אמרה: 'הניחו לו, שאלמלא לא אנס אותי הייתי שוכרתו'
- הרי זו מתרת; שהיצר לבשה, ומתחלתה באנס היתה.
20. נשים שגנבו אותן לסטים (שודדים) - הרי הן
כשביעות, שהן אנוסות, ומתרות לבעליהן; ואם הניחום
(שחררום) והלכו (חזרו) לסטים מעצמן - הרי אלו ברצון,
ואסורות לבעליהן. ודין הנאנסת ודין השוגגת אחד הוא,
שהשגגה צד אנס יש בה.
21. במה דברים אמורים? בשניה בעלה ישראל; אבל
אשת כהן ששגגה או שנאנסה, אסורה לבעלה - שהרי
נעשית זונה מכל מקום, והוא אסור בזונה כמו שיתבאר
בהלכות אסורי ביאה.
22. ואחד אשת ישראל או אשת כהן שנאנסה - כתבתה
קיימת, העקר והתוספת; ולא הפסדה כלום. וכופין את
הכהן לתן לה כתבתה ולגרשה.
23. אשת כהן שאמרה לבעלה: 'נאנסתי', או 'שגגתי'
ונבעלתי לאחרי - אינו חושש לדבריה, שמא עיניה נתנה
באחר; ואם היתה נאמנת לו, או שאמר לו אדם שהוא
סומך על דבריו - יוציא ויתן כתבה.
24. האומר לאשתו בפני שנים: 'אל תסתרי עם פלוני',
ונכנסה עמו לסתר בפני עדים ושהת (שיעור זמן) - כדי
טמאה - הרי זו אסורה על בעלה עד שישקנה מי המרים,
כמו שיתבאר בהלכות שוטה. ואם מת קדם שישקנה -
אין לה כתבה, ואף על פי שלא מצאו דבר מלעז; שאין
לך דבר מלעז יותר מזה (שנתתה עם החשוד). והיום,

מתוך מהדורת חוק

47 מידעיו; ואפלו היה גר בעיר, ואין לו קרוב כלל - אם יש
48 שם מרחץ, אינו יכול לטען; שאפשר שיהיו לו רעים,
49 ואומר לאחד מרעיו שתבדק לו אשתו או אחותו על
50 פלונית; ולפיכך חזקתו ששמע ונתפס. ולא יראה לי דין
51 זה; שאין כל אדם מוציא כל מה שבלבו מדברים אלו
52 לכל אלא לקרוביו, ועוד שאין דעתו סומכת אלא לדברי
53 קרוביו ביותר.

ד. כיצד היא טענת המומין? אם היו המומין שנמצאו בה
54 מומין שודאי היו בה קדם שתתארס, כגון אצבע יתרה
55 וכיוצא בה - על האב להביא ראיה שידע בהן הבעל
56 ורצה, או שחזקתו שידע; ואם לא הביא, תצא בלא כתבה
57 כלל. היו מומין שאפשר שנוולדו אחר הארוסין - אם
58 נמצאו בה אחר שנוכנסה לבית בעלה, על הבעל להביא
59 ראיה שער שלא נתארסה היו בה, והיה מקחו מקח טעות;
60 ואם נמצאו בה והיא בבית אביה, על האב להביא ראיה
61 שאחר הארוסין נולדו, ונסתמפה שדהו [נשטפה שדהו,
62 כלומר: מזולו גרם].

ה. הביא הבעל ראיה שער שלא נתארסה היו בה, או
64 שהודת לו בכך, והביא האב ראיה שראה ושתק ונתפס,
65 או שחזקתו שידע בהן ונתפס - הרי זה חייב בכתבה.
ו. בא על אשתו ושהה כמה ימים, וטען שמום זה לא
67 נראה לו עד עתה - אפלו היה בתוך הקמטים, או בכך
68 הרגל - אין שומעין לו; חזקה שאין אדם שותה כוס
69 אלא אם כן בודקו יפה יפה, וחזקתו שידע ורצה [הסכים].
ז. הנושא אשה, ונמצאת שאין לה וסת [רגילות] קבועה
71 לנדחה, אלא לא תרגיש בעצמה עד שתראה דם נדה -
72 הרי זו לא תשמש אלא בשני עדים שבודקת בהן עצמה,
73 אחד לפני התשמיש ואחד לאחר התשמיש, חוץ מן העד
74 של איש שמקנה בו עצמו, כמו שיתבאר בהלכות אסורי
75 ביאה.

ח. ואף על פי שמום גדול הוא זה, לא הפסידה כלום,
77 שהרי בודקת עצמה תחלה ומשפשת. הרי שבודקה עצמה
78 ונכעלה, ובעת שקנתה עצמה היא והוא נמצא דם על עד
79 שלה או על עד שלו - אם ארע זה פעם אחר פעם שלשה
80 פעמים סמוכות זו לזו, הרי זו אסורה לשכב עם בעלה,
81 ותצא בלא כתבה, לא עקר ולא תוספת, ואין לה תנאי
82 מתנאי כתבה, שהרי אינה ראויה לתשמיש. ויוציא ולא
83 יחזיר לעולם, שמא תתרפא, ונמצא שלא גמר לגרשה
84 בשעת גרושין. ומתרת להנשא לאחר, כמו שיתבאר בענין
85 הנדה.

ט. כמה דברים אמורים? בשתיקה כן מתחלת נשואיה,
87 ומבעילה ראשונה ראת דם; אבל אם ארע לה חלי זה אחר
88 שנשאת, נסתמפה שדהו [מזולו גרם]. לפיכך אם בעל פעם
89 אחת ולא נמצא דם, ואחר כך חזרה להיות רואה דם בכל
90 עת תשמיש - יוציא ויתן כתבה ולא יחזיר עולמית, כמו
91 שבארנו.

י. וכן כל אשה שנוולדו בה מומין אחר שנשאת, אפלו

1 שאין שם מי שוטה, נאסרה עליו אסור עולם; ותצא בלא
2 כתבה, לא עקר ולא תוספת, שהרי מעשיה הרעים גרמו
3 לה להאסר.

4 כה. אמר לה בינו לבניה: 'אל תסתרי עם פלוני', וראה
5 אותה שנסתרה עמו ושהת כדי טמאה - הרי זו אסורה
6 עליו בזמן הגה שאין שם מי שוטה; וחיב להוציא, ויתן
7 כתבה. ואם הודת שנסתרה אחר שהתרה בה, תצא בלא
8 כתבה; ולפיכך משביעה על זה, ואחר כך יתן כתבה.

פרק כה

10 א. הנושא אשה סתם [מבלי לציין אם יש עליה נדרים],
11 ונמצאו עליה נדרים - תצא בלא כתבה, לא עקר
12 [הכתובה, מנה או מאתיים] ולא תוספת [הסכום שמוסיף
13 בכתובה כרצונו]. באלו נדרים אמרו? שלא תאכל בשר,
14 או שלא תשתה יין, או שלא תתקשט במיני [בגדי]
15 צבעונין; והוא הדין לשאר המינים [בגדים] שדרך כל
16 אנשי המקום להתקשט בהן. אבל אם נמצא עליה נדר
17 אחר חוץ מאלו, לא הפסידה כלום.

18 ב. וכן הכונס אשה סתם, ונמצא בה מום מומי נשים
19 שפכר בארנום, ולא ידע הבעל במיום זה, ולא שמע בו
20 ורצה [לא הביע הסכמה] - הרי זו תצא בלא כתבה, לא
21 עקר ולא תוספת. כיצד? היה מרחץ בעיר והיו לו קרובים
22 - אינו יכול לומר 'לא ידעתי מומין אלו', ואפלו מומין
23 שפסתר, מפני שהוא בודק [שואל] בקרובותיו, וחזקה
24 [מסתבר] ששמע ורצה [הסכים]. ואם אין שם מרחץ, או
25 שלא היו לו קרובים - טוען [שלא ידע] במומין שפסתר;
26 ונכסה [מחלת הנפילה] בעתים ידועים [בזמנים קבועים],
27 הרי הוא ממומי סתר. אבל במומין שבגלוי, אינו יכול
28 לטען, שהרי הכל רואין אותן ואומרים לו, וחזקתו ששמע
29 ונתפס. דבר ידוע הוא, שאין דין זה אלא באותן
30 המקומות שהיה מנהג הנשים שם להלך בשוק ופניהן
31 גליות, והכל יודעין אותן ואומרים: 'זו היא בתו של פלוני
32 וזו היא אחותו של פלוני', כמו ערי אדום בזמן הגה. אבל
33 מקומות שאין דרך הבנות שם לצאת לשוק כלל, ואם
34 תצא הבת למרחץ פנשף [בחושך], תצא מתנברה [בהחבא]
35 ולא יראה אותה אדם חוץ מקרובותיה - הרי זה טוען
36 [שלא ידע] אף במומין שבגלוי; והוא שלא יהיה שם
37 מרחץ, או שלא יהיה לו קרובה לבדק בה. אבל היה שם
38 מרחץ בעיר זו שאין דרך הנשים לצאת בה ופניהן מגלות,
39 ויש לו קרובה - אינו יכול לטען, שהרי הכל רואין אותה
40 ערמה במרחץ. ואם דרכן להתבאר ולהתנפר אף במרחץ,
41 ושתיהן הבת רוחצת בלילה, או בבית [חדר] קטן
42 שבמרחץ לבדה, עד שלא תראה ולא תודע - הרי זה טוען
43 אף במומין שבגלוי; שדברים אלו דברים של טעם הן,
44 ואינן גזרת הכתוב.

45 ג. הורו מקצת הגאונים, שזה שאמרו חכמים: 'מפני
46 שהוא בודק בקרובותיו' - אינו קרובותיו בלבד, אלא

44 אינה מגרשת. אבל האשה מתגרשת לרצונה ושלא
45 לרצונה.
46 ג. "וכתב" - מלמד שאינה מתגרשת אלא בכתב. "לה"
47 - לשמה. "ספר פרייתות" - דבר הכורת בינו לביתה, שלא
48 ישאר לו עליה רשות; ואם עדין לא נכרת בינו לביתה,
49 אינה מגרשת, כמו שיתבאר. "ונתן בידה" - מלמד שאינה
50 מתגרשת עד שניתן הגט לידה, או ליד שלוחה שהוא
51 בידה, או לחצרה; שהכל בידה, כמו שיתבאר. "ושלחה"
52 - שהיה ענין הגט שהוא המשלח אותה, לא שישלח
53 עצמו ממנה.
54 ד. פיצד? כתב לה: 'הרי את משלחת', 'הרי את מגרשת',
55 'הרי את לעצמך', 'הרי את מתרת לכל אדם', וכל פיוצא
56 בזה הענין - הרי זו מגרשת; וגופו של גט: 'הרי את
57 מתרת לכל אדם'. אבל אם כתב לה: 'איני בעליך', 'איני
58 ארוסיך', 'איני אישך' - אין זה גט, שגאמר: "ושלחה",
59 ולא שישלח עצמו ממנה. וכן הכותב לאשתו: 'הרי את
60 בת חורין' - אינו גט.
61 ה. זה שגאמר בתורה "ושלחה מביתו", אין ענינו שלא
62 יגמרו גרושיה עד שתצא מביתו; אלא משיגיע הגט לידה,
63 גמרו גרושיה, ואף על פי שעדין היא בביתו, כמו
64 שיתבאר. שלא נאמר "ושלחה" אלא שאם גרש ולא
65 הוציאה מביתו, הרי זה כמי שגרש והחזיר גרושתו;
66 לפיכך צריכה ממנו גט שני, כמו שיתבאר.
67 ו. ומנין שלא יהיה מחסר מעשה אחר כתיבתו? שגאמר:
68 "וכתב ונתן", מי שאינו מחסר אלא כתיבה ונתניה הוא
69 הגט הכשר; וצא דבר שפחסר קציצה אחר הכתיבה.
70 לפיכך אם כתב הגט על קרן הפרה, נתן לה את הפרה;
71 ואם חתף הקרן אחר שכתב ונתנו לה - אינו גט. וכן אם
72 כתב במחבר - אף על פי שחתמו בו העדים אחר שתלושו,
73 ונתנו לה - אינו גט.
74 ז. אין פותבין במחבר אפלו טפס הגט [החלק הסטנדרטי
75 של הטקסט המופיע בכל גט]; כתב הטפס במחבר ותלושו,
76 ואחר כך כתב [והוסיף את "תורף" הגט המשתלב
77 ב"טופס", וכולל את הפרטים הייחודיים והעיקריים:] שם
78 האיש, ושם האשה, והזמן, והרי את מתרת לכל אדם,
79 וחתמו ונתנו לה - הרי זה כשר.
80 ח. כתב כל הגט על עלה הזרוע בעצין נקוב - אף על
81 פי שנתן לה העצין בלו, הגט פסול; גורה, שמה וקטם;
82 אבל פותב הוא על חרשו של עצין, ונתנו לה.
83 ט. ומנין שאינו נתנו לה אלא בתורת גרושין? שגאמר:
84 "ספר פרייתות", שיתן אותה בתורת ספר
85 פרייתות. אבל אם נתנו לה בתורת שטר חוב או
86 מזוזה, או שנתנו בידה והיא ישנה ונעורה והרי היא בידה
87 - אינו גט; ואם אמר לה אחר כך 'הרי זה גשף' - הרי זה
88 גט.
89 י. אמר לעדים: 'ראו גט שאני נתן לה', וחזר ואמר לה:

1 נעשית מכת שחין - אם רצה יקיים, ואם רצה להוציא יתן
2 כתבה.
3 יא. האיש שנודרו בו מומין אחר שנשא, אפלו נקטעה
4 ידו או רגלו, או נסמית עינו, ולא רצת אשתו לישוב עמו
5 - אין פופין אותו להוציא ולתן כתבה, אלא אם רצת
6 [הסכימה], תשב; אם לא רצת, תצא בלא כתבה פדין כל
7 אשה מורדת. אבל אם נולד לו ריח הפה, או ריח החטם,
8 או שחזר [הפרך] ללקט צואת פלבים, או לחצב נחשת
9 מעקרו [ממקום מוצאו באדמה], או לעבד עורות - פופין
10 אותו להוציא ולתן כתבה; ואם רצת לישוב עם בעלה,
11 תשב.
12 יב. נעשה האיש מכה שחין - כופין אותו להוציא, ויתן
13 כתבה. ואף על פי שהיא רוצה לישוב, אין שומעין לה,
14 אלא מפרישין אותה בעל פה, מפני שהיא ממקתו [נמק
15 בשרו מחמת תשמיש]; ואם אקרה: 'אשכ עמו בעדים, כרי
16 שלא יבוא עליה' - שומעין לה.
17 יג. מי שהיה בעלה בעל ריח פה, או ריח חטם, או מלקט
18 צואת פלבים, וכיוצא בהן, ומת, ונפלה לפני אחיו, ויש
19 בו אותו מום שהיה בבעלה - יכולה היא לומר: 'לאחייך
20 הייתי יכולה לקבל, ולך איני יכולה לקבל'; ויחלין, ויתן
21 כתבה. (וראה בנים לבניך שלום על ישראל).
22 בריך רחמנא דסייען
23 יום שישי כ"ו אדר ב' ה'תשע"ד
24 הלכות גירושין
25 יש בכללן שתי מצוות - אחת מצות עשה, והוא שייגרש
26 המגרש בספר; ושניה מצות לא תעשה, והוא שלא
27 יחזיר גרושתו משנשאת. ובאור שתי מצוות אלו
28 בפרקים אלו.
29 פרק א
30 א. אין האשה מתגרשת אלא בכתב שייגיע לה, וכתב זה
31 הוא הנקרא 'גט'; ועשרה דברים הן עקר הגרושין מן
32 התורה, ואלו הן: שלא יגרש האיש אלא ברצונו, ושיגרש
33 בכתב ולא בדבר אחר, ושהיה ענין [משמעות] הכתב
34 שגרשה והסירה מקנינו, ושהיה ענינו דבר הכורת בינו
35 לביתה, ושהיה נכתב לשמה, ושלא יהיה מחסר מעשה
36 אחר כתיבתו אלא נתינתו לה, ושהתנו לה, ושהתנו לה
37 בפני עדים, ושהתנו לה בתורת גרושין, ושהיה הבעל או
38 שלוחו הוא שנתנו לה. וישאר הדברים שבגט - כגון
39 הזמן, וחתמת העדים, וכיוצא בהן - הכל מדברי סופרים.
40 ב. ומנין שעשרה דברים אלו מן התורה? שגאמר: "והיה
41 אם לא תמצא חן בעיניו וכתב לה ספר פרייתות ונתן בידה,
42 ושלחה מביתו"; "אם לא תמצא חן בעיניו" - מלמד
43 שאינו מגרש אלא ברצונו; ואם נתגרשה שלא ברצונו,

מתוך מהדורת חזק

47 חתום עליו עד כלל - הרי זה פֶּשֶׁר, שֶׁעָקַר הַגְּרוּשִׁין בְּעַדֵי
48 מְסִירָה.

49 **יט.** הַעֲדִים שְׁנוֹתַיִן הַגֵּט בַּפְּנֵיהֶם צָרִיכִין לְקָרוֹתוֹ, וְאַחַר
50 כִּף יִתְּנֶנּוּ לָהּ; וְאִם נָתַן לָהּ בַּפְּנֵיהֶן תַּחֲלָה, חוֹזְרִין וְקוֹרְאִין
51 אוֹתוֹ אַחַר שְׁנֵתָנוּ לָהּ. קָרְאוּהוּ וְהוּא בְּיַד הַבַּעַל אוֹ בְּיַד
52 שְׁלוּחֹוֹ וְהִתְזַרְוּהוּ לוֹ, וְחֹזֵר הוּא וְהַכְּנִיסוֹ לְתוֹךְ גְּדוּ וְנִתְּנָו
53 לָהּ - חוֹזְרִין וְקוֹרְאִין אוֹתוֹ.

54 **כ.** לֹא קָרְאוּהוּ אֶלָּא נִטְלָתוֹ וְזָרְקָתוֹ לָיִם אוֹ לְאֵשׁ, הָרִי זֶה
55 מְגַרְשֵׁת - הוֹאִיל וְקָרְאוּהוּ תַּחֲלָה, אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ
56 שֶׁהִחְלִיפוּ; וְלֹא עוֹד אֶלָּא אֶפְלוּ אָמַר הַבַּעַל: 'שֶׁטֶר אַחַר
57 הָיָה, וְלֹא הָיָה הַגֵּט שֶׁקָּרְאַתֶּם' - אֵינוֹ נֶאֱמָר, וְהָרִי הִיא
58 מְגַרְשֵׁת.

59 **כא.** הָרִי שֶׁלֹּא קָרְאוּ הַגֵּט בַּתְּחִלָּה, וְנִתְּן לָהּ גֵּט בַּפְּנֵיהֶם,
60 זָרְקָתוֹ לְאֹרֶר אוֹ לָיִם - אֵף עַל פִּי שֶׁהַבַּעַל אָמַר 'גֵּט כֶּשֶׁר
61 הָיָה', הָרִי זֶה סֶפֶק מְגַרְשֵׁת.

62 **כב.** זָרַק לָהּ הַגֵּט לְחֻצְרָה לְבֵין הַחֲבוּת בַּפְּנֵי עֲדִים, וּבִקְשׁוּ
63 [חִיפּוּשׁ] וּמִצְאוּ מְזוּזָה אוֹ שֶׁטֶר אַחַר - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ
64 [אֵינָה מְגוֹרֶשֶׁת], שֶׁזֶה שְׁנִמְצָא הוּא שְׁזָרַק; וּנְמָצָאוּ שֵׁם שְׁתֵּים
65 שֶׁלֹּשׁ מְזוּזוֹת אוֹ שְׁטָרוֹת - חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא גֵּט שְׁזָרַק גְּרוּוּהוּ
66 עַכְבָּרִים, וְהָרִי זֶה סֶפֶק מְגַרְשֵׁת.

67 **כג.** הַעֲדִים שֶׁחֹתְמִין עַל הַגֵּט, צָרִיכִין לְהִיּוֹתָם יוֹדְעִין
68 לְקָרוֹת וְלַחְתָּם. אִם אֵינֶן יוֹדְעִין לְקָרוֹת, קוֹרְאִין בַּפְּנֵיהֶן וְהֵן
69 חוֹתְמִין - וְהוּא שֶׁיִּכְיָרוּ לְשׁוֹן הַגֵּט; וְאִם אֵינֶן יוֹדְעִים לַחְתָּם
70 - רוֹשְׁמִין לָהֶן [צוּרַת הָאוֹתִיּוֹת עַל] הַנֶּזֶר בְּרַק וְכִיּוֹצֵא בּוֹ
71 מְדַבֵּר שְׁאִין רְשׁוּמוֹ מִתְקַיֵּם, וְהֵן כּוֹתְבִין עַל הַרְשָׁם. וְאֵין
72 עוֹשִׂין כֵּן בְּשֶׁאֵר שְׁטָרוֹת - קַל הוּא שֶׁהִקְלוּ בְּגִטֵי נָשִׁים, כְּדִי
73 שֶׁלֹּא יִהְיוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל עֲגוּנוֹת, הוֹאִיל וְחִתּוּמַת הַעֲדִים בְּגֵט
74 מְדַבְּרִיהֶן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

75 **כד.** אֵף עַל פִּי שֶׁחִתּוּמַת הַעֲדִים בְּגֵט מְדַבְּרִיהֶן, הִתְקִינוּ
76 שִׁיְהִיו הַעֲדִים מְפָרְשִׁין שְׁמוֹתֵיהֶן בְּגֵט. וְכֵן הִתְקִינוּ בְּעַדֵי
77 הַגֵּט, שְׁאִין חוֹתְמִין אֶלָּא זֶה בַּפְּנֵי זֶה; וְאִם חִתְּמוּ זֶה שֶׁלֹּא
78 בַּפְּנֵי זֶה, הָרִי זֶה גֵּט פְּסוּל. וְכֵן תְּקִינוּ חֲכָמִים שֶׁיִּכְתֹּב זָמַן
79 בְּגֵט וּמְקוֹם כְּתִיבָתוֹ, בְּשֶׁאֵר הַשְּׁטָרוֹת - שְׁמָא תִּהְיֶה אִשְׁתּוֹ
80 קְרוּבָתוֹ וְתִזְנֶה כְּשֶׁהִיא תַּחְתָּיו [בַּעֲדָה נְשׂוּאָה לוֹ], וְיִכְתֹּב
81 לָהּ גֵּט אַחַר הַזְּנוּת וְיִתֵּן לָהּ, וְאִם לֹא יִהְיֶה בּוֹ זָמַן, יִכּוּלָהּ
82 לוֹמַר קִדְּם הַזְּנוּת נִתְּגַרְשֵׁתִי; לְפִיכֵף תְּקִינוּ זָמַן בְּגִטֵּין.

83 **כה.** גֵּט שֶׁיֵּשׁ עָלָיו עֲדִים וְאֵין בּוֹ זָמַן [תַּאֲרִיךְ], אוֹ שֶׁהָיָה
84 [תַּאֲרִיכּוֹ] מְקֻדָּם [מִזְמַן הַכְּתִיבָה], אוֹ מֵאַחַר [מִזְמַן
85 הַכְּתִיבָה], אוֹ שֶׁנִּכְתַּב בְּיוֹם וְנִחְתַּם בְּלַיְלָה שֶׁלֹּא תִּרְוֶה אֵף עַל
86 פִּי שֶׁעוֹסְקִין בְּאוֹתוֹ עֵינָיו, אוֹ כְּתֹב אֶת הַגֵּט בִּירוּשָׁלַיִם
87 וְטָעָה וְכָתַב בְּלוֹד - כֹּל אֵלוֹ פְּסוּלִין, עַד שֶׁיִּחְתְּמוּ בּוֹ בְּזָמַן
88 כְּתִיבָתוֹ וּבְמְקוֹם כְּתִיבָתוֹ.

89 **כו.** חֶתֶף מִמֶּנּוּ הַזָּמַן וְנִתְּנָו לָהּ, אוֹ שֶׁלֹּא כְּתֹב שֵׁם הַיּוֹם
90 אֶלָּא 'בְּשַׁבָּת [שַׁבּוּעַ] רִאשׁוֹנָה אוֹ שְׁנֵייהָ מִחֲדָשׁ פְּלוֹנִי, אוֹ
91 'בְּחֲדָשׁ פְּלוֹנִי, אוֹ 'בְּשַׁנָּה פְּלוֹנִית' וְלֹא הַזְּכִיר הַחֲדָשׁ,
92 אֶפְלוּ כְּתֹב 'בְּשַׁבּוּעַ [שְׁמִיטָה] פְּלוֹנִי' - כֶּשֶׁר; וְכֵן אִם כְּתֹב

1 'כְּנִסִי שֶׁטֶר חוֹב זֶה' - הָרִי זֶה כֶּשֶׁר, שֶׁהָרִי הוֹדִיעַ אֶת
2 הַעֲדִים שְׁנֵתָנוּ בְּתוֹרַת גְּרוּשִׁין, וְזֶה שֶׁאָמַר לָהּ 'שֶׁטֶר חוֹב',
3 מִפְּנֵי שְׁנִכְלָם מִמֶּנָּה.

4 **יא.** הַמְּגַרֵּשׁ צָרִיף שִׁיאֲמַר לָהּ כְּשִׁיתֵּן לָהּ הַגֵּט: 'הָרִי זֶה
5 גֵּט', אוֹ 'הוּא גֵּט', וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה; וְאִם נָתַן בְּיָדָהּ וְלֹא אָמַר
6 כְּלוּם, הָרִי זֶה פְּסוּל. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשֶׁלֹּא הָיָה
7 מְדַבֵּר עִמָּה עַל עֶסְקֵי גֵט; אֲבָל אִם הָיָה מְדַבֵּר עִמָּה עַל
8 עֶסְקֵי גֵט, וְנִטְלָה הַגֵּט וְנִתְּן בְּיָדָהּ וְלֹא אָמַר כְּלוּם - הָרִי זֶה
9 גֵּט כֶּשֶׁר.

10 **יב.** גֵּט שֶׁהָיָה מִנְּחָ עַל הָאָרֶץ, וְאָמַר לָהּ: 'טְלִי גֵטָךְ מֵעַל
11 גְּבִי קֶרְקַע', וְנִטְלָתוֹ, אוֹ שֶׁהָיָה קָשׁוּר עַל יָדוֹ אוֹ עַל יָרְכוֹ,
12 וְשִׁלְּפָתוֹ מִמֶּנּוּ - אֵף עַל פִּי שֶׁאָמַר לָהּ אַחַר שֶׁבָּא לְיָדָהּ
13 'הָרִי הוּא גֵט' - אֵינוֹ גֵּט, שְׁנֵאָמַר: "וְנִתְּן בְּיָדָהּ", לֹא
14 שֶׁתִּקַּח הִיא מִעֲצָמָה; וְהָרִי לֹא נָתַן לָהּ הוּא וְלֹא שְׁלוּחוֹ.
15 אֲבָל אִם הָרַכִּין [הַטְּחָה] לָהּ בְּגוּפוֹ, אוֹ הִטָּה יָדוֹ עַד שֶׁשִּׁלְּפָהּ
16 הַגֵּט מֵעָלָיו, וְאָמַר לָהּ 'הָרִי זֶה גֵט' - הָרִי זֶה גֵּט.

17 **יג.** וּמִנְּחָ שִׁיתְּנֶנּוּ לָהּ בַּפְּנֵי עֲדִים? הָרִי הוּא אָמַר: "עַל פִּי
18 שְׁנֵי עֲדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֲדִים יָקוּם דְּבָרִי", וְאֵי אֶפְשָׁר
19 שֶׁתִּהְיֶה זֶה הַיּוֹם עָרוּהָ וְהִבָּא עָלֶיהָ בְּמִיתַת בֵּית דִּין, וְלִמְחַר
20 תִּהְיֶה מִתְּרַת בְּלֹא עֲדִים. לְפִיכֵף אִם נָתַן לָהּ הַגֵּט בֵּינוֹ לְבֵינָהּ,
21 וְאֶפְלוּ בְּעַד אַחַד - אֵינוֹ גֵּט.

22 **יד.** בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? שֶׁהָיָה הַגֵּט בְּכַתֵּב יְדֵי סוֹפֵר;
23 אֲבָל אִם כְּתֹב הַבַּעַל הַגֵּט בְּכַתֵּב יָדוֹ, וְחִתְּם עָלָיו עַד אַחַד,
24 וְנִתְּנָו לָהּ - הָרִי זֶה גֵּט פְּסוּל (וּפּוֹסֵל לְכַהֲנָה).

25 **טו.** תְּקַנְתָּ חֲכָמִים הִיא שִׁיְהִיו הַעֲדִים חוֹתְמִין עַל הַגֵּט -
26 שְׁמָא יִתֵּן לָהּ הַגֵּט בַּפְּנֵי שְׁנַיִם וְיִמְתּוּ, וְנִמְצָא הַגֵּט שֶׁבְּיָדָהּ
27 כְּחֶרֶשׁ מִחֶרֶשׁ הָאֲדָמָה, שֶׁהָרִי אֵין בּוֹ עֲדִים; לְפִיכֵף תְּקִינוּ
28 שֶׁיִּעֲיָדוּ מִתּוֹכוֹ. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהָעֲדִים כְּתוּבוֹ, נוֹתְנָו לָהּ בַּפְּנֵי
29 שְׁנַיִם, בֵּין בַּפְּנֵי אוֹתָן הַחוֹתְמִין עָלָיו, בֵּין בַּפְּנֵי שְׁנַיִם
30 אַחֲרֵים - שֶׁעָקַר הַגְּרוּשִׁין בְּעַדֵי מְסִירָה (שְׁמַעֲדִים עַל
31 מְסִירַת הַגֵּט).

32 **טז.** חִתְּמוּ בּוֹ שְׁנַיִם, וְעֵבֶר וְנִתְּנָו לָהּ בֵּינוֹ לְבֵינָהּ (לְלֹא
33 עֲדִים), אוֹ שְׁנִמְצָאוּ עֲדֵי מְסִירָה פְּסוּלִין - הָרִי זֶה כֶּשֶׁר,
34 הוֹאִיל וְעֲדִים שָׁבוּ לְפָרִיז, וְהָרִי הַגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ; וְיֵשׁ
35 מִי שֶׁהוֹרָה מִן הַגְּאוּנִים שֶׁהוּא פְּסוּל.

36 **יז.** הַעֲיָדוֹ מִתּוֹכוֹ פְּסוּלִין [חֲתוּמִים עֲדִים פְּסוּלִין], אֶפְלוּ
37 אַחַד פְּסוּל וְאַחַד כֶּשֶׁר, וְנִתְּנָו לָהּ בַּפְּנֵי שְׁנֵי עֲדִים כֶּשֶׁרִין -
38 הָרִי זֶה פְּסוּל, שְׁנִמְצָא כְּמִזְבֵּי מִתּוֹכוֹ [כִּאִילוֹ זִיּוּף חֲתִימַת
39 הַעֲדִים].

40 **יח.** הִרְחִיק אֶת הַעֲדִים מִן הַכְּתֹב [מִשׁוֹרָה הַאֲחֻדוֹנָה שֶׁל
41 גֵּט] מִלֵּא שְׁתֵּי שִׁטִּין [שׁוֹרוֹת] - פְּסוּל; וְכִמָּה יִרְחִיק אֶת
42 הַעֲדִים מִן הַכְּתֹב? פָּחוֹת מִכְּדֵי שְׁתֵּי שִׁטִּין, כְּדִי שִׁיְהִיו
43 נִקְרָאִין עִמּוֹ [שִׁיְהִיָּה נִיכַר שְׁחֲתוּמִים עַל הַכְּתוּב בּוֹ]. בְּמָה
44 דְּבָרִים אָמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה הַגֵּט יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ, וְלֹא הָיָה
45 שֵׁם עֲדֵי מְסִירָה; אֲבָל אִם מְסוּרָה לָהּ בְּעֲדִים - אֵף עַל פִּי
46 שֶׁהֵן מְרַחֲקִין הַרְבֵּה, וְאֵין נִקְרָאִין עִמּוֹ, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין

47 ו. אָמַר לְשָׁנִים אִו לְשָׁלֶשָׁה: 'אָמְרוּ לְסוֹפֵר וַיִּכְתֹּב גִּט
48 לְאִשְׁתּוֹ, וְאָמְרוּ לְעֵדִים וַיִּחְתּוּמוּ' וְאָמְרוּ לְסוֹפֵר וַיִּכְתֹּב,
49 וַיִּלְעָדִים וַיִּחְתּוּמוּ, אִו שְׁאָמַר לְשָׁנִים: 'אָמְרוּ לְסוֹפֵר וַיִּכְתֹּב גִּט
50 לְאִשְׁתּוֹ, וְאָתָם חֲתוּמוֹ' - הָרִי זֶה גִּט פְּסוּל; וּמְחַיֵּשְׁבֵינּוּ בְּדָבָר
51 זֶה הַרְבֵּה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָרוֹב לְהִיּוֹת גִּט בְּטָל.
52 ז. וּמָה בֵּין פְּסוּל לְבָטָל? שְׁפָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּחִבּוּר זֶה בְּגִט
53 שֶׁהוּא 'בְּטָל', הוּא בְּטָל מִן הַתּוֹרָה; וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר
54 'פְּסוּל', הוּא פְּסוּל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.
55 ח. הַבַּעַל שֶׁהֵבִיא גִּט בְּיָדוֹ חֲתוּם, וְאָמַר: 'תָּנוּ גִּט זֶה
56 לְאִשְׁתּי' - הָרִי אֵלָיו יָתְנוּ לָהּ. אָמַר לְאַחֲרֵים לְכַתֵּב גִּט וְלַחֲתָם
57 בּו וְלִתְנוֹ לְאִשְׁתּוֹ, וְכַתְּבוּ וַחֲתוּמוּ וְנִתְּנוּ לָהּ, וְנִמְצָא הֵגַט בְּטָל
58 אִו פְּסוּל - הָרִי אֵלָיו כּוֹתְבֵינּוּ אַחֵר, אֶפְלוּ מֵאָה, עַד שֶׁיִּגְיַע
59 לְיָדָה גִּט בְּפֶשֶׁר.
60 ט. אָמַר לָהֶם הַבַּעַל: 'כַּתְּבוּ וַחֲתוּמוּ וְתָנוּ לְשִׁלִּיחַ לְהוֹלִיף
61 לָהּ, וְכַתְּבוּ וַחֲתוּמוּ וְנִתְּנוּ לְשִׁלִּיחַ, וְנִמְצָא הֵגַט בְּטָל - אֵין
62 כּוֹתְבֵינּוּ אַחֵר עַד שֶׁיִּמְלֹכוּ בַּבַּעַל; שֶׁהָרִי לֹא עָשָׂה אוֹתָן
63 שְׁלוּחֵינּוּ לְגֵרוּשֵׁינּוּ [אֵלֵא לְמוֹטְרוֹ לְשִׁלִּיחַ], וְשָׂמָא לֹא רָצָה
64 אֵלֵא שֶׁיִּכְתְּבוּ וַיִּתְּנוּ לְשִׁלִּיחַ בְּלִבָּהּ וְלֹא יִשְׁאַר לָהֶם בּו מַעֲשֵׂה
65 אַחֵר, וְהָרִי כַתְּבוּ וְנִתְּנוּ. לְפִיכָף לֹא כַתְּבוּ אַחֵר; וְאֵם כַתְּבוּ
66 גִּט אַחֵר בְּפֶשֶׁר, וְנִתְּנוּהוּ לְשִׁלִּיחַ, וְנִתְּנוּ לָהּ - הָרִי זֶה סֶפֶק
67 מְגֻרָשָׁת.
68 י. הָאוֹמֵר לְשָׁנִים אִו לִיְתֵר עַל שָׁנִים: 'כַתְּבוּ גִט וְתָנוּ
69 לְאִשְׁתּי', 'גֵרֶשְׁיָהּ', 'שְׁלַחְיָהּ', 'שְׁבֻכְיָהּ', 'תְּרַכְוָהּ' [גֵרֶשׁוּחַ],
70 'כַתְּבוּ אַגְרַת וְתָנוּ לָהּ' - הָרִי אֵלָיו וְכַתְּבוּ גִט בְּפֶשֶׁר וַיִּתְּנוּ לָהּ.
71 אָמַר לָהֶם: 'פְּטוּרָיָהּ', 'פְּרִנְסוּיָהּ', 'עֲשׂוּ לָהּ כְּדָת', 'עֲשׂוּ לָהּ
72 כְּנִימוּס', 'עֲשׂוּ לָהּ כְּרֹאזִי' - לֹא אָמַר כְּלוּם; וְאֵם כַתְּבוּ גִט
73 וְנִתְּנוּ לָהּ, הָרִי זֶה בְּטָל.
74 יא. אָמַר לָהֶם: 'הוֹצִיאֵיהָ', 'עֲזוּבָהּ', 'הִתִירוּהָ', 'הֵנִיחוּהָ',
75 'הוֹעִילוּהָ' - הָרִי זֶה סֶפֶק אֵם מִשְׁמַע מְלוּת אֵלֵו הֵגְרוּשֵׁינּוּ,
76 אִו דָּבָר אַחֵר. לְפִיכָף אֵין כּוֹתְבֵינּוּ לָהּ; וְאֵם כַתְּבוּ גִט וְנִתְּנוּ
77 לָהּ, הָרִי זֶה סֶפֶק מְגֻרָשָׁת.
78 יב. הָאוֹמֵר: 'כַתְּבוּ גִט לְאִשְׁתּי' - הָרִי אֵלָיו כּוֹתְבֵינּוּ וַחֲתוּמוּ
79 וְנִתְּנוּ לְבַעַל בְּיָדוֹ, וְאֵין נִתְּנוּ לְאִשְׁתּוֹ עַד שֶׁיִּאֲמַר לָהֶם
80 לִתֵּן לָהּ; וְאֵם נִתְּנוּ לָהּ, אֵינוּ גִט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
81 בְּבָרִיא; אֲבָל הַמְסַפֵּן, וְהוּא אָדָם שֶׁקִּפֵּץ עָלָיו הַחֲלִי בְּמַהֲרָה
82 וְהַכְּבִיד חֲלִיו מִיָּד, וְהוֹצֵא בְּקוֹלָר [בְּשִׁלְשֻׁלַת בְּצוּוּאָר
83 לְהַתְדִיין לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ], אֶפְלוּ עַל עֶסְקֵי מְמוֹן, וְהִמְפָּרֵשׁ בָּיָם,
84 וְהוֹצֵא בְּשִׁירָה, וְאָמַר 'כַתְּבוּ גִט לְאִשְׁתּי' - הָרִי אֵלֵו וְכַתְּבוּ
85 וַיִּחְתּוּמוּ וַיִּתְּנוּ לָהּ, שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁלֹא נִתְּבֵן זֶה אֵלֵא לְכַתֵּב
86 וְלִתֵּן לָהּ.
87 יג. בְּרִיא שְׁאָמַר: 'כַתְּבוּ גִט לְאִשְׁתּי', וְכַתְּבוּ וְנִתְּנוּ לָהּ, וְהָרַג
88 עֲצוּמוֹ מִיָּד, גּוֹזֵן שֶׁהִשְׁלִיךְ עֲצוּמוֹ מִן הַגַּג, אִו הַפִּיל עֲצוּמוֹ לַיָּם
89 - הָרִי זֶה גִט בְּפֶשֶׁר; עֲלָה לְגַג וַיִּדְּחַפְתּוּ הָרוּחַ וְנָתַ - אֵינוּ גִט;
90 סֶפֶק הַפִּיל עֲצוּמוֹ, סֶפֶק דְּחַפְתּוּ הָרוּחַ - הָרִי זֶה גִט, עַד
91 שֶׁיִּדְּעַ לֶךְ בְּיָדָיו שֶׁהָרוּחַ דְּחַפְתּוּ. [כֵּן מִי שֶׁהִיָּה מִשְׁלֶךְ בְּבוּר
92 וְאָמַר: 'כָּל הַשּׁוֹמֵעַ קוֹלִי יִכְתֹּב גִּט לְאִשְׁתּי' - הָרִי אֵלֵו וְכַתְּבוּ
93 וַיִּתְּנוּ; וְהוּא שֶׁיִּדְּעוּ אוֹתוֹ] יִכִּירוּהוּ שֶׁהוּא בַעֲלָהּ. וְאָף עַל

1 בו: 'היום גֵרֶשְׁתִּיהָ' - בְּפֶשֶׁר, שֶׁמִשְׁמַעוּ הַיּוֹם הַזֶּה שֶׁיִּצָּא בּו
2 הֵגַט.
3 כז. וְכֵן תִּקְנוּ שֶׁהָיוּ מוֹנִין בְּגִטֵּין לְמַלְכוּת אוֹתוֹ הַזְּמַן,
4 מִשּׁוּם שְׁלוֹם מַלְכוּת. כַּתֵּב לְמַלְכוּת שְׁאֵינָה מַלְכוּת אוֹתָהּ
5 הַמְדִינָה, אִו לְבַנְיָן הַבֵּית, אִו לְחֶרֶבֶן הַבֵּית - אֵם דֶּרֶךְ אוֹתוֹ
6 מְקוֹם לְמַנּוֹת בּו, הָרִי זֶה בְּפֶשֶׁר; וְאֵם אֵין דֶּרֶכָם לְמַנּוֹת בּו,
7 הָרִי זֶה פְּסוּל. וְכַבֵּר נִגְהוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְמַנּוֹת בְּגִטֵּין, אִו
8 לְיִצְרָהּ [לְבַרְיָאָה] אִו לְמַלְכוּת אֶלְכָּסְנִדְרוּס מְקָרוֹן, שֶׁהוּא
9 מְנַן שְׁטוּרוֹת. וְאֵם כַּתֵּב לְשֵׁם מַלְכוּת אוֹתוֹ זְמַן בְּמְדִינָה
10 שֶׁיֵּשׁ בָּהּ רְשׁוּת אוֹתָהּ מַלְכוּת, הָרִי זֶה בְּפֶשֶׁר.
11 כח. הָאוֹמֵר לְשָׁנִים: 'כַתְּבוּ וַחֲתוּמוּ וְתָנוּ גִט לְאִשְׁתּי',
12 וְנִתְּאָחַר הַדָּבָר יָמִים אִו שָׁנִים, אִו שֶׁנִּמְצָא הֵגַט בְּטָל
13 וְהִצְרִיכוּ לְכַתֵּב לָהּ גִט אַחֵר בְּפֶשֶׁר אַחֵר כְּמָה שָׁנִים, כְּמוֹ
14 שֶׁיִּתְּבָאָר - הָרִי אֵלֵו כּוֹתְבֵינּוּ זְמַן הַכְּתִיבָה וּמְקוֹם הַכְּתִיבָה,
15 לֹא הַזְּמַן שֶׁאָמַר לָהֶן הַבַּעַל בּו 'כַתְּבוּ' וְלֹא אוֹתוֹ הַמְקוֹם.
16 כִּיצַד? הָיוּ בִירוּשָׁלַיִם כַּשְׁאָמַר לָהֶן, וְהָיוּ עוֹמְדִין בְּתַשְׁרֵי,
17 וְנִתְּאָחַרוּ עַד נִסָּן וְהָרִי הֵן בְּלוּד - כּוֹתְבֵינּוּ זְמַן הֵגַט מְנִיטָן
18 וּבְלוּד, שֶׁשֵׁם נִכְתֵּב הֵגַט, כַּשְׁאָר שְׁטוּרוֹת.
19

פָּרֶק ב

20 א. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה 'וְכַתֵּב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתַת וְנָתַן בְּיָדָהּ'
21 - אֶחָד הַכּוֹתֵב בְּיָדוֹ, אִו שְׁאָמַר לְאַחֵר לְכַתֵּב לוֹ, וְאֶחָד הַנּוֹתֵן
22 בְּיָדוֹ, אִו שְׁאָמַר לְאַחֵר לִתֵּן לָהּ; לֹא נֶאֱמַר 'וְכַתֵּב', אֵלֵא
23 לְהוֹדִיעַ שְׁאֵין מִתְגַרְשֵׁת אֵלֵא בְּכַתֵּב; 'וְנָתַן', שֶׁלֹא תִקַּח
24 מַעֲצָמָה.
25 ב. אָמַר לְשָׁנִים: 'כַתְּבוּ גִט וַחֲתוּמוּ וְתָנוּ לְאִשְׁתּי' - הָרִי אֵלֵו
26 כּוֹתְבֵינּוּ וַחֲתוּמוּ וְנִתְּנוּ לָהּ, וְהֵן הֵן שְׁלוּחֵינּוּ וְהֵן הֵן עֲדִיו
27 [הֵם שְׁלוּחֵי הֵגַט וְהֵם גַּם הַחֲתוּמוּם עֲלֵיו וְעִידֵי הַמְסִירָה
28 שְׁלוּ]; וְכֵן אֵם אָמַר לְסוֹפֵר: 'כַתֵּב לִי גִט לְאִשְׁתּי', וְאָמַר
29 לְעֵדִים לְחֲתָם - כּוֹתְבֵינּוּ וַחֲתוּמוּ וְנִתְּנוּ לוֹ, וְהוּא מְגַרֵשׁ בּו
30 בְּכָל עַת שִׁירָצָה.
31 ג. וְכּוֹתְבֵינּוּ גִט לְאִישׁ אָף עַל פִּי שְׁאֵין אִשְׁתּוֹ עִמוֹ, וְהוּא
32 שֶׁהָיוּ הָעֵדִים וְהַסּוֹפֵר שֶׁכַתְּבוּ וַחֲתוּמוּ בּו מִפִּירִין וַיִּוָּדְעִין
33 שֶׁזֶה הוּא פְּלוּנִי וְאִשְׁתּוֹ הִיא פְּלוּנִית. וְאֵם הָיוּ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם
34 שָׁנִים שֶׁשְׁמוֹתֵיהֶן שְׁוִים וְשְׁמוֹת נְשׁוֹתֵיהֶן שְׁוִים - אֵין מְגַרֵשׁ
35 אֶחָד מֵהֶן אֵלֵא בְּמַעֲמַד חֲבָרוּ; שְׂמָא יִכְתֹּב גִּט וַיּוֹלִיכוּ
36 לְאִשְׁתׁ חֲבָרוּ וַיִּגְרָשְׁנָה עָלָיו.
37 ד. וּבַשְּׁעַת הַסַּכְנָה [כַּגּוֹן שֶׁהַבַּעַל נוֹטֵה לְמוֹת] - כּוֹתְבֵינּוּ
38 וְנִתְּנוּ אָף עַל פִּי שְׁאֵין מִפִּירִין. וְהָאִשָּׁה נִתְּנָת שְׁכַר הַסּוֹפֵר
39 בְּכָל מְקוֹם.
40 ה. וְצָרִיף שֶׁיִּאֲמַר הַבַּעַל עֲצוּמוֹ לְסוֹפֵר: 'כַתֵּב', וְלְעֵדִים:
41 'חֲתוּמוּ'. הָרִי שְׁאָמְרוּ לוֹ בֵּית דִּין אִו שָׁנִים: 'נִכְתֹּב גִּט
42 לְאִשְׁתּי?' וְאָמַר לָהֶם: 'כַתְּבוּ', וְכַתְּבוּ הֵן עֲצוּמוֹ וַחֲתוּמוּ בּו,
43 הָרִי זֶה בְּפֶשֶׁר; אֲבָל אֵם אָמְרוּ הֵן לְסוֹפֵר וְכַתֵּב וְלְעֵדִים
44 וַחֲתוּמוּ - אָף עַל פִּי שֶׁחֲזָרוּ וְנִתְּנוּהוּ לְבַעַל, וְחֲזָרוּ וְנָתַן גִּט זֶה
45 לְאִשְׁתּוֹ בְּפָנֵי עֵדִים - הָרִי זֶה גִט בְּטָל, שֶׁהָרִי כַתְּבוּ מִי שֶׁלֹא
46 אָמַר לוֹ הַבַּעַל לְכַתְּבוּ.

מתוך מהדורת חזק

48 יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עברה, והכה עד שעשה
 49 דבר שחייב לעשותו, או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו
 50 - אין זה אנוס ממנו, אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה.
 51 לפיכך זה שאינו רוצה לגרש, מאחר שהוא רוצה להיות
 52 מישראל, רוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן
 53 העברות, ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהכה עד שתמש יצרו
 54 ואמר 'רוצה אני' - כבר גרש לרצונו. לא היה הדין נותן
 55 שכופין אותו לגרש, וטעו בית דין של ישראל, או שהיו
 56 הדייטות, ואנסוהו עד שגרש - הרי זה גט פסול; הואיל
 57 וישראל אנסוהו, יגמר ויגרש, ואם הגויים אנסוהו לגרש
 58 שלא פדין - אינו גט; אף על פי שאמר בגויים 'רוצה אני',
 59 ואמר לישראל 'כתבו וחתמו' - הואיל ואין הדין מחייבו
 60 להוציא והגויים אנסוהו, אינו גט.

פרק ג

61 א. כל גט שנכתב שלא לשם האיש המגרש ולשם האשה
 62 המתגרשת - אינו גט. כיצד? סופר שכתב גט ללמד
 63 [תלמידיו] או להתלמד [בעצמו], וכא הבעל ומצא שם
 64 שנכתב בגט זה כשמו, ושם האשה כשם אשתו, ושם
 65 העיר כשם עירו, ונטלו גרש בו - אינו גט.
 66 ב. יתר על זה: כתב לגרש את אשתו, ומצאו בן עירו
 67 ואמר לו: 'שמי כשמו, ושם אשתי כשם אשתך', ונטלו
 68 ממנו גרש בו - אינו גט, אף על פי שנכתב לשם גרושין.
 69 ג. יתר על זה: מי שיש לו שתי נשים ששמותיהן שוין,
 70 וכתב לגרש את הגדולה, ונמלך גרש בו את הקטנה -
 71 אינו גט; אף על פי שנכתב לשם האיש המגרש, לא נכתב
 72 לשם זו שנתגרשה בו.
 73 ד. יתר על כן: אמר לסופר: 'כתב, ואיזו שארצה אגרש
 74 בו', וכתב הסופר על דעת זו, וגרש בו אחת מהן - הרי
 75 זה ספק גרושין. וכל גט שכתבו שלא לשמה - אף על פי
 76 שהעביר עליו [על אותיות הגט] קולמוס [קנה עם דין]
 77 לשמה, אינו גט.
 78 ה. מי שכתב גט לגרש את אשתו, ונמלך ולא גרשה,
 79 ונתיחד עמה אחר שכתבו לה - לא יגרשנה באתו הגט
 80 פעם אחרת כשירצה לגרשה. ואם גרשה באתו הגט הישן
 81 - הרי זו מגרשת, ונתנשא בו לכתחלה; שהרי נכתב לשמה,
 82 והרי נתן לה עתה בעדים כהלכתו. ולמה לא יגרש בו
 83 לכתחלה? גזרה, שמא יאמרו גטה קדם לבנה [שנתגרשה
 84 ואח"כ ילדה ממנו ילדים].
 85 ו. אמר לסופר: 'כתב גט לפלונית, יהיה עמי, לכשאשאנה
 86 אגרשנה בו', ונכתב, ונשא, וגרשה בו - אינו גט, מפני
 87 שלא היתה בת גרושין ממנו כשנכתב גט זה, ונמצא
 88 כנכתב שלא לשם גרושין. אבל אמר לו: 'כתב אותו
 89 לארוסתי, לכשאשאנה אגרשנה בו', וכנסה, וגרשה בו -
 90 כשר. כתבו ליבמתו, ואחר שיבמה גרשה בו - הרי זה ספק
 91 גרושין, הואיל ואינה אשה גמורה כשכתבו.
 92 ז. מפני תקנת סופר [להקל מעליו, שיהיו בידו גיטין
 93

1 פי שהעלוהו ולא הפירוהו - הרי זה כשר; שזה כשעת
 2 הספנה הוא, שכותבין ונותנין אף על פי שאין מפירין. וכן
 3 מי שנפלו בו מכות רעות שאי אפשר שיהיה מהן, אפלו
 4 נשחט בו רב שני הסימנין [קנה וושט], ורמו ואמר: 'כתבו
 5 גט לאשתי' - הרי אלו יכתבו ויתנו; שהרי עתה חי הוא,
 6 אף על פי שסופו למות.
 7 יד. מי שהיתה רוח רעה מבעתת אותו, ואמר כשהתחיל
 8 בו הקלי: 'כתבו גט לאשתי' - לא אמר כלום, מפני שאין
 9 דעתו נכונה ומשכבת. וכן השפור שהגיע לשכרותו של
 10 לוט; ואם לא הגיע, הרי זה ספק.
 11 טו. אמר כשהוא בריא: 'כתבו גט ונתנו לאשתי', ואחר כך
 12 נבעת [חלה] - ממתנין עד שיבכריא, וכותבין ונותנין לה,
 13 ואין צריך לחזר ולהמלך בו אחר שהבכריא; ואם כתבו
 14 ונתנו קדם שיבכריא, הרי זה פסול.
 15 טז. מי שנשתתק [נתאלם] והרי דעתו נכונה, אמרו לו:
 16 'נכתב גט לאשתך?' והרפין בראשו - בודקין אותו שלשה
 17 פעמים בסרוגין: אם אמר על לאו 'לאו', ועל הן 'הן' - הרי
 18 אלו יכתבו ויתנו; וצריכין לכתבו יפה יפה, שמא נטרפה
 19 דעתו. וכן אם כתב בידו: 'כתבו ונתנו גט לאשתי' - הרי אלו
 20 כותבין ונותנין לה, אם היתה דעתו מושכת עליו; שאין דין
 21 מי שנשתתק בדין החרש.
 22 יז. מי שנשא כשהוא פקח ונתחרש, ואין צריך לומר
 23 נשתטה - אינו מוציא לעולם עד שיבכריא; ואין סומכין על
 24 רמיזת החרש ולא על כתבו, אף על פי שדעתו נכונה
 25 ומשכבת. אבל אם נשא כשהוא חרש, מגרש ברמיזה -
 26 שאין קדושי קדושי מן התורה, כמו שבארנו, וכשם
 27 שכונס ברמיזה, כך מוציא ברמיזה.
 28 יח. המקדש קטנה על ידי אביה [נתן קידושיה לאביה],
 29 וגרשה כשהיא קטנה - אביה מקבל את גטה; ומשיגיע
 30 הגט ליד האב, נתגרשה. גרשה כשהיא נערה - אם הגיע
 31 הגט לידה או ליד אביה, נתגרשה. ואין נערה מארשה
 32 עושה שליח לקבל גטה מיד בעלה בחיי אביה; אבל האב
 33 עושה שליח לקבל הגט לבתו המארשת, בין קטנה בין
 34 נערה.
 35 יט. קדשה אביה כשהיא קטנה ומת - אם מבחנת בין גטה
 36 לדבר אחר, הרי זו מתגרשת משיגיע הגט לידה. ואם לאו,
 37 אינה מתגרשת עד שתבחין; ואם גרשה, אינה מגרשת.
 38 כ. מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה
 39 לגרש - בית דין של ישראל בכל מקום ובכל זמן מפין אותו
 40 עד שיאמר 'רוצה אני', וכתב הגט והוא גט כשר. וכן אם
 41 הכוהו גויים ואמרו לו: 'עשה מה שישראל אומרים לך',
 42 ולחצו אותו ישראל ביד הגויים עד שגרש - הרי זה כשר;
 43 ואם הגויים מצעמן אנסוהו עד שכתב - הואיל והדין נותן
 44 שיכתב, הרי זה גט פסול. ולמה לא בטל גט זה, שהרי הוא
 45 אנוס, בין ביד גויים בין ביד ישראל? שאין אומרים 'אנוס'
 46 אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו חייב מן התורה
 47 לעשותו, כגון מי שהכה עד שמכר או נתן; אבל מי שתקפו

48 אַתְּ הַגֵּט שֶׁלָּהּ. יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁתַּמֵּד לְעִבּוּדָה זָרָה, אוֹ שֶׁהוּא
 49 מְחַלֵּל שֶׁבֶת בְּפִרְהֶסְיָא - הָרִי הוּא כְּגוּי לְכָל דְּבָרָיו.
 50 טז. וְלָמָּה אֵין כּוֹתְבִין אֵלּוּ הַחֲמִשָּׁה? מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיף
 51 הַכּוֹתֵב לְכַתֵּב לְשֵׁם הָאִישׁ הַמְּגֻרָשׁ וּלְשֵׁם הָאִשָּׁה
 52 הַמְּתַגַּרְשָׁת, וְהַגּוֹי - עַל דַּעַת עֲצָמוֹ הוּא כּוֹתֵב; וְחָרַשׁ
 53 שׁוֹטֵה וְקָטָן - אֵינָן בְּגֵי דַעַת; וְהַעֲבָד - אֵינּוּ בְּתוֹרַת גְּטִין
 54 וְקִדּוּשֵׁינָן, וְלִפְיָכֶף הוּא פְּסוּל כְּגוּי לְכָל דְּבָרָיו. וְאֵם כּוֹתֵב
 55 הַגֵּט אֶחָד מִחֲמִשָּׁה אֵלּוּ - אֵינּוּ גֵט, אִף עַל פִּי שֶׁחֲתָמוּ
 56 בּוֹ כְּשָׂרִים וְנִמְסָר לָהּ בְּכָשָׂרִים.
 57 יז. כּוֹתֵב אֶחָד מִן הַחֲמִשָּׁה טַפְּסֵי הַגֵּט, וְהַיְחִיחַ מִקּוֹם הַתְּרִיף,
 58 שֶׁהוּא מִקּוֹם הָאִישׁ, וּמִקּוֹם הָאִשָּׁה, וּמִקּוֹם הַזְּמַן, וּמִקּוֹם
 59 הָרִי אֶתְּ מִתְּרַת לְכָל אָדָם, וּכְתָבְהֶם הַפְּסָח הַגְּדוֹל
 60 הַיִּשְׂרָאֵלִי לְשִׁמָּה - הָרִי זֶה גֵט כְּשָׂר.
 61 יח. מִתֵּר לְהַיְחִיחַ חָרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן לְכַתֵּב טַפְּסֵי הַגֵּט
 62 לְכַתְּחֵלָה, וְהוּא שִׁיחֵהָ גְדוֹל עוֹמֵד עַל גִּבָּן. אֲבָל הַגּוֹי
 63 וְהַעֲבָד אֵין כּוֹתְבִין הַטַּפְּסֵי לְכַתְּחֵלָה, וְאֶפְלוּ יִשְׂרָאֵל עַל
 64 גִּבָּן; שֶׁלֹּא הַתִּירוֹ לְכַתֵּב טַפְּסֵי גְטִין שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה לְכַתְּחֵלָה
 65 אֲלֵא מִפְּנֵי חֲקִנַת סוֹפֵר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.
 66 יט. הַכּוֹתֵב גֵּט בְּשֶׁבֶת אוֹ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים בְּשִׁנְיָהּ וְנִתְּנוּ
 67 לָהּ - הָרִי זֶה מְגֻרָשָׁת. כְּתוּב וְחֲתָמוּ בּוֹ בְּיוֹם טוֹב בְּזֵדוֹן
 68 וְנִתְּנוּהוּ לָהּ - אֵינָה מְגֻרָשָׁת, שֶׁהָרִי הַעֲדִים פְּסוּלִין מִן
 69 הַתּוֹרָה; כְּתוּב בְּיוֹם טוֹב בְּזֵדוֹן, וְנִמְסָר לָהּ בְּפִנֵּי עֲדִים
 70 כְּשָׂרִים בְּיוֹם טוֹב - הָרִי זֶה פְּסוּל.

יום שבת קודש כ"ז אדר ב' ה'תשע"ד

פֶּרֶק ד

71 א. אֵין כּוֹתְבִין אֶת הַגֵּט אֲלֵא בְּדָבָר שֶׁרְשׁוּמוֹ [כּוֹתְבוֹ] עוֹמֵד
 72 [מִתְקַיֵּים], כְּגוֹן דִּיּוֹ וְסִקְרָא [טיט אדום] וְקָמוֹס [שרף אילן]
 73 וְקִלְקָנְתוֹס [מִיּוֹ גַפְרִית] וְכִיּוּצָא בְּהֵן; אֲבָל אִם כְּתוּב בְּדָבָר
 74 שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד, כְּגוֹן מִשְׁקִין וְמֵי פְרוֹת וְכִיּוּצָא בְּהֵן - אֵינוֹ
 75 גֵּט. כְּתוּב בְּאַבְרָ [עוֹפֹרֶת] בְּשִׁחּוֹר וּבְשִׁיחּוֹר [כְּלִי בְרוֹז]
 76 וּגְחָלִים], כְּשָׂר; וְאֵין כּוֹתְבִין בְּהֵן לְכַתְּחֵלָה.
 77 ב. כּוֹתְבִין בְּמֵי עֲפָצִין [מֵי פְרֵי הָאֵלוֹן] לְכַתְּחֵלָה עַל גִּבֵּי
 78 הַנֶּזֶר וְהַעוֹר וְכִיּוּצָא בְּהֵן, אֲבָל לֹא עַל גִּבֵּי מְגֵלָה עֲפוּצָה
 79 [מַעֲבֹדֶת בְּמֵי עֲפָצִין], מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ נֶכֶר [צַבֵּעַ הַקֶּלֶף וְהַדִּיר
 80 שׁוּיִים]; וְאִם כְּתוּב, אֵינוֹ גֵּט. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בּוֹ. עַל הַכֵּל
 81 כּוֹתְבִין אֶת הַגֵּט, אֶפְלוּ עַל אֶסְרוּרֵי הַנָּהָר; וְכוֹתְבִין עַל דְּבָר
 82 שֶׁכּוֹל לְהַזְדַּיֵּף, וְהוּא שִׁיחֵהָ לָהּ בְּעַדֵי מְסִירָה.
 83 ג. כִּיצַד? כּוֹתֵב לָהּ עַל הַנֶּזֶר הַמְּחֻזָּק [שֶׁנִּמְחַק כְּתוּבוֹ], וְעַל
 84 הַדְּפִתְרָא [עוֹר בְּלַתֵי מַעֲבֹד כֵּל צִרְכוֹ], וְעַל הַתְּרִישׁ [חֶרֶסֶת],
 85 וְעַל הַעֲלִין, וְעַל יָדוֹ שֶׁל עֲבָד, וְעַל קֶרֶן הַפֶּרֶה; וּמוֹסֵר לָהּ
 86 הַעֲבָד וְהַפֶּרֶה אוֹ הַנֶּזֶר הַמְּחֻזָּק וְהַדְּפִתְרָא וְכִיּוּצָא בּוֹ, בְּפִנֵּי
 87 עֲדִים.
 88 ד. הִיָּה הַגֵּט חֻקִּים עַל יָדוֹ שֶׁל עֲבָד בְּכַתְּבַת קַעֲקַע, וְהִיָּה
 89 יוּצָא [נִמְצָא] מִתַּחַת יָדָהּ, וְהִיָּה הַעֲדִים חֻקִּים עַל יָדוֹ -
 90 הָרִי זֶה מְגֻרָשָׁת, אִף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהּ עַדֵי מְסִירָה, שֶׁהָרִי

1 [מוֹכְנִים], הַתִּירוֹ חֲכָמִים לְסוֹפֵר שִׁיכְתָב טַפְּסֵי גְטִין [הַנוֹסַח
 2 הַכְּלָלִי], וְיַנִּיחַ [יִשְׁאִיר חֵלֶק] מִקּוֹם הָאִישׁ, וּמִקּוֹם הָאִשָּׁה,
 3 וּמִקּוֹם הַזְּמַן, וּמִקּוֹם הָרִי אֶתְּ מִתְּרַת לְכָל אָדָם - עַד
 4 שִׁיכְתְּבֶם לְשֵׁם הָאִישׁ הַמְּגֻרָשׁ וּלְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמְּתַגַּרְשָׁת, וְכֵן
 5 יִחֲתָמוּ הָעֲדִים לְשִׁמּוֹ וְלְשִׁמָּה.
 6 ח. סוֹפֵר שֶׁכְּתוּב הַגֵּט לְשִׁמּוֹ וְלְשִׁמָּה כְּהִלְכָתוֹ, וְחֲתָמוּ
 7 הָעֲדִים שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה - הוֹאִיל וּמְסָרוּ לָהּ בְּעַדִים, הָרִי זֶה
 8 פְּסוּל [מִדְּרַבְנוֹ], שֶׁאֵין הָעֲדִים חוֹתְמִין עַל הַגֵּט אֲלֵא מִפְּנֵי
 9 תְּקוּף הָעוֹלָם [שֶׁלֹּא תִישָׂא עֲגוּנָה]. וְיֵשׁ מִי שֶׁאֹמֵר, שֶׁאֵם
 10 חֲתָמוּ הָעֲדִים שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה, הוֹאִיל וְהוּא כְּמִזְגֵף מִתּוֹכוֹ, הָרִי
 11 זֶה גֵט בָּטָל; וְכֵן אִם הִיָּה אֶחָד מֵעֲדָיו פְּסוּל, אוֹ שֶׁהִיָּה עַד
 12 אֶחָד בְּלִבָּד כְּשָׂר - אִף עַל פִּי שֶׁנִּמְסָר בְּעַדִים, הָרִי זֶה בָּטָל.
 13 וְלֹא יִרְאֶה לִי דְבָר זֶה; אֲלֵא כְּמִזְגֵף, לֹא מִזְגֵף וְדָאִי, וְהוֹאִיל
 14 וְנִמְסָר בְּעַדִים כְּשָׂרִים, הָרִי זֶה פְּסוּל מִדְּבָרֵיהֶם.
 15 ט. הַמְּכִיבֵי גֵט [בְּשִׁלְחוֹת הַבַּעַל], וְאֲבָד מִמֶּנּוּ וּמִצָּאוֹ - אִם
 16 אֲבָד מִמֶּנּוּ בְּמִקּוֹם שֶׁאֵין הַשִּׁירוֹת מְצוּיּוֹת, אֶפְלוּ מִצָּאוֹ
 17 לְאַחַר זְמַן מְרֻבָּה - הָרִי זֶה בְּחֻזְקָת שֶׁהִגֵּט שֶׁאֲבָד מִמֶּנּוּ הוּא
 18 הַגֵּט הַנִּמְצָא, וְתַתְּגַרְשׁ בּוֹ. אֲבָד בְּמִקּוֹם שֶׁהַשִּׁירוֹת מְצוּיּוֹת
 19 - אִם מִצָּאוֹ מִיָּד, וְעַדִּין לֹא שֶׁהָהָ שֶׁם אָדָם מִן הָעוֹבְרִין, אוֹ
 20 שֶׁמִּצָּאוֹ בְּפִלִי שֶׁהַיְחִיחוּ בּוֹ, וְיֵשׁ לוֹ טְבִיעוֹת עֵין [הַכּוֹרַת הַגֵּט
 21 בְּמִדְּרָאוֹ] בְּאַרְכּוֹ וְרַחְבּוֹ שֶׁל גֵּט כְּשִׁיחֵהָ כְּרוּף [קַשׁוּר] - הָרִי
 22 הוּא בְּחֻזְקָתוֹ, וְתַתְּגַרְשׁ בּוֹ.
 23 י. הַחֻזֵק בְּאוֹתוֹ הַמִּקּוֹם אִישׁ אַחַר שֶׁשִּׁמּוֹ כְּשֵׁם שֶׁבִּגְט -
 24 חוֹשֵׁשִׁין שֶׁמָּא גֵט זֶה הַנִּמְצָא שֶׁל אוֹתוֹ הָאִישׁ הָאֲחֵר הוּא,
 25 הוֹאִיל וְעֵבֶר אָדָם שָׁם, וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹּא שֶׁהָהָ; וְאִם
 26 נִתְּגַרְשָׁה בּוֹ, הָרִי זֶה סֶפֶק מְגֻרָשָׁת. אֲבָל אִם לֹא עֵבֶר אָדָם
 27 שָׁם - הָרִי זֶה בְּחֻזְקָתוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁהַחֻזְקוֹ שָׁם שְׁנַיִם
 28 שֶׁשִּׁמּוֹתֵיהֶן שְׁרִיין.
 29 יא. הִיָּה לְעֲדִים בִּגְט סִימֵן מְבַהֵק - כְּגוֹן שֶׁאֹמְרוּ: 'נֶקֶב יֵשׁ
 30 בּוֹ בְּצַד אוֹת פְּלוּנִית', אוֹ שֶׁאֹמְרוּ: 'מַעוּלָם לֹא חֲתָמוּנוּ עַל
 31 גֵּט אַחַר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁמוֹת כְּשִׁמּוֹת אֵלּוּ' - הָרִי זֶה בְּחֻזְקָתוֹ,
 32 וְתַתְּגַרְשׁ בּוֹ; וְאִף עַל פִּי שֶׁמִּצָּאוֹ אַחַר זְמַן מְרֻבָּה, וּבְמִקּוֹם
 33 שֶׁהַשִּׁירוֹת מְצוּיּוֹת, וְהַחֻזְקוֹ שָׁם שְׁנַיִם שֶׁשִּׁמּוֹתֵיהֶן שְׁרִיין.
 34 יב. שְׁנַיִם שֶׁשִּׁלְּחוּ שְׁנֵי גְטִין וְנִתְּעַרְבוּ - נוֹתְנִין שְׁנֵיהֶן לְזוֹ
 35 וְשְׁנֵיהֶן לְזוֹ בְּעַדֵי מְסִירָה; לְפִיכֶף אִם אֲבָד אֶחָד מֵהֶן, הָרִי
 36 הַשְּׁנֵי בָטָל.
 37 יג. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי שְׁמוֹת, וְכֵן אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי שְׁמוֹת
 38 - כְּשֶׁמְגַרְשׁ כּוֹתֵב שְׁמָהּ וְשִׁמּוֹ שֶׁהֵן רִגְלִין בּוֹ וְיִדּוּעֵין בּוֹ
 39 בְּיֹתֵר, וְאֹמֵר: 'אִישׁ פְּלוּנִי וְכָל שֵׁם שֶׁיֵּשׁ לוֹ, גֵּרַשׁ אִשָּׁה
 40 פְּלוּנִית וְכָל שֵׁם שֶׁיֵּשׁ לָהּ'; וְאִם כְּתוּב חֲנִיכָתוֹ וְחֲנִיכָתָהּ [שֵׁם
 41 לוֹוִי שֶׁלוֹ וְשִׁלְּחָהּ], כְּשָׂר.
 42 יד. כְּתוּב הַשֵּׁם שֶׁאֵינָן יְדוּעֵין בּוֹ בְּיֹתֵר, וְכַתֵּב 'כָּל שֵׁם שֶׁיֵּשׁ
 43 לוֹ' - הָרִי זֶה סֶפֶק גְּרוּשֵׁין. שְׁנֵה שִׁמּוֹ אוֹ שְׁמָהּ, וְשֵׁם עֵירוֹ
 44 אוֹ שֵׁם עִירָה - אִף עַל פִּי שֶׁכְּתוּב 'כָּל שֵׁם שֶׁיֵּשׁ לוֹ וְכָל
 45 שֵׁם שֶׁיֵּשׁ לָהּ' - אֵינוֹ גֵּט.
 46 טו. הַכֵּל כְּשֶׁרִיין לְכַתֵּב אֶת הַגֵּט, חוּץ מִחֲמִשָּׁה - גּוֹי,
 47 וְעֲבָד, וְחָרַשׁ, וְשׁוֹטֵה, וְקָטָן; אֶפְלוּ הָאִשָּׁה עֲצָמָה כּוֹתֵבַת

48 אבותי, צביתי ברעות נפשי כיד לא אגנסא [רציתי ברצון
 49 נפשי, בלא אונס], ופטריית ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי,
 50 אנת אנתתי [פטרתי ועזבתי וגרשתי אותך לנפשך] פלונית
 51 בת פלוני דממתא [מעיר] פלונית וכל שום אחרן ותניכה
 52 דאית ליכי ולאצבהתיכי ולאתריכי ולאתריהון דאצבהתיכי
 53 [וכל שם אחר וכינוי שיש לך ולאבותיך ולמקומך ולמקום
 54 אבותיך], די הוית אנתתי מקדמת דנא [שהיית אישתי
 55 מכבר], וכדו פטרית ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי, די
 56 תהוייין רשאה ושלטאה בנפשיכי למקה להתנסבא לכל
 57 גבר די תצבייין, ואנש לא ימחה בידיכי מן שמי מן יומא
 58 דנן וילעלם [וכעת פטרתי ועזבתי וגרשתי אותך לנפשך
 59 שתהיי רשאית ושוולטת בנפשך, לילך ולהנשא לכל אדם
 60 שתוצי, ואיש לא ימחה בידך, מיום זה ועד עולם], והרי את
 61 מתרת לכל אדם, ודן דיהוי ליכי מני ספר תרוכין [וחה
 62 יהיה לך ממני ספר גירושין] ונט פטורין ואגרת שבוקין
 63 [ועזובין] כדת משה וישאאל. והעדים חותמין למטה, כמו
 64 שבארנו.

65 יג. כשיכתב הגט בלשון זה ובנסח זה, לא יכתב 'ודין'
 66 ביד - שמה יקרא הקורא 'ודין', כלומר משפט יהיה ביני
 67 ובינך; ולא יכתב 'ואגרת' ביד - שמה יקרא הקורא 'ואי
 68 גרת', כלומר אם ננית; ולא יכתב 'לימקה' ביד - שמה
 69 יקרא הקורא 'לי מקה', כלומר לי שחוק; ולא יכתב
 70 'תהוייין' ו'תצבייין' בשתי יודין - שמה יקרא הקורא
 71 'תהוייין' ו'תצבייין', כלומר שהוא מדבר עם שתי נשים,
 72 ונמצא שאינו מגרש לזו, אלא לשתיים אחרות. וכן יאריך
 73 לזו ד'וכדו' - שמה תדמה ליד, ויהיה משמע 'וכדי',
 74 כלומר בתנאי זה אפטר אותך; וכן יאריך לזו ד'תרוכין'
 75 ו'שבוקין' - שמה תדמה ליד, ויהיה משמע 'תריכין'
 76 ו'שביקין', כלומר שהוא אומר לה שהיא שבה וגרשה
 77 אותו. ועל דרך זו צריך להזהר בכל לשון ובכל כתב
 78 שיכתב - שלא יהיה בו משמע שני ענינות.

79 יד. הרי שכתב בנסח זה, ולא האריך וזין אלו, או לא
 80 כתב היודין היתרות, או שכתב היודין שאמרנו שלא
 81 יכתבו - הרי זה גט פסול. וכן כל פיוצא בזה בכל לשון
 82 - פסול.

83 טו. גט שמחק בו את או תבה, או שתלה בין השיטין
 84 [השוורות] - אם מטפס הגט [הנוסח הכללי והפחות
 85 חשוב], הרי זה פשר. ואם מן התרף [נוסח העיקרי
 86 והפרטים המשתנים], אינו גט; ואם החזיר ופרש בסוף
 87 הגט שאות פלונית תלויה או על מחק, אפלו מתרף הגט
 88 - פשר, כשאר שטרות. וכן גט שנמצא קרוע שתי וערב,
 89 שהוא קרע של בית דין - הרי זה גט בטל, כשאר
 90 השטרות; אבל אם נקרע, ואינו קרע של בית דין - פשר.

91 טז. נמוק, או שהקרב, או שנעשה ככברה [מחורר] -
 92 פשר. נמחק או נטשטש, וכבואה [רושם הכתב] שלו קימת
 93 - אם יכול להקרות, פשר; ואם לאו, אינו גט.

94 יז. במה דברים אמורים? בשהיה הגט יוצא מתחת ידה

1 אין יכול להודיף. אפלו היו מחזקין בעבד שהוא שלו,
 2 וגט חקוק על גדו, והוא יוצא מתחת ידה, והיא אומרת:
 3 'בעדים נמסר לי' - הרי זו ספק מגרשת; שמה מעצמו
 4 נכנס לה, שהגודרות [בעלי חיים] אין להן חזקה [אין
 5 הימצאותם בידי משהו מהווה הוכחה על בעלותו עליהם].
 6 ה. הנה הגט חקוק על הטבלה [לוח], והעדים עליו, והוא
 7 יוצא [נמצא] מתחת ידה - אף על פי שהם מחזקין בטבלה
 8 שהיא שלה, הרי זו מגרשת, שהאשה עצמה כותבת [מותר
 9 לה לכתוב] גטה, שאין קיים הגט אלא בחותמיו אם אין
 10 שם עדי מסירה.

11 ו. חקק הגט על הלוח, או על האבן, או על טס של מתכת
 12 - אם חפר ירכי [גופי] האותיות, פשר; שזה כתב הוא -
 13 הרי הוא אומר: "כתובה בעט ברזל", כלומר שהוא חפר
 14 [חורט]. וקראו הכתוב כותב. וכן אם חקק הירכות מאחורי
 15 הטס עד שבלטו בפני הטס. אבל אם חפר תוף האות, עד
 16 שיארו הירכות גבוהות [בולטות] מכאן ומכאן, ככתב
 17 דיגרי הזקב - אינו גט, שאין זה כתב.

18 ז. המקרע [חורט] על העור תבנית כתב [ללא דיו], או
 19 שרשם על העור תבנית כתב - הרי זה פשר. כותבין את
 20 הגט בכל כתב ובכל לשון. גט שכתוב בכתב מן הלשונות,
 21 ועדיו חותמין בכתב אחר - פשר, והוא שיהו מפירין לשון
 22 הפתב וכתבה.

23 ח. אחד מן העדים חתם בכתב, והעד השני בכתב לשון
 24 אחרת - פשר; אבל אם היה מקצת הגט כתוב בלשון
 25 אחת, ומקצתו בלשון אחרת - פסול.

26 ט. כל לשון שייכתבה בה הגט, צריך שיזהר הסופר בדברי
 27 הגט, שלא יהיה משמען שני ענינות, עד שנמצא הקורא
 28 אומר: 'שמה לכך וכך נתפנו, שאין משמעו לשון גרושין,
 29 או שמה לענין זה נתפנו שמשמעו לשון גרושין'; אלא
 30 יהיו דברים שאין בהן ספק באותה הלשון, אלא משמעו
 31 ענין אחד, שגרש ושלח פלוני לפלונית.

32 י. וכן צריך שיהיה הפתב מבאר היטב באותו הפתב
 33 שיכתב, עד שיגיעו לקרותו הקטנים שמפירין אותו פתב,
 34 שאינן לא נבונים ולא סכלים [טפשים] בקטנים, אלא
 35 בינוניים; ולא יהיה פתב מעקם ומבלבל, שמה תדמה אות
 36 לאות, ונמצא הענין משתנה.

37 יא. היה בו משמע שני ענינות, או שהיה בכתבו עקום
 38 או בלבול עד שאפשר שיקרא ממנו ענין אחר - הואיל
 39 ונקרא לענין הגרושין ויש בו משמע גרושין, הרי זה
 40 פסול. כבר נהגו ישראל כלם לכתב הגט בלשון ארמי
 41 ובנסח זה, אף על פי שמתר לכתבו בכל לשון לכתחלה.
 42 יב. וזה הוא נסח הגט: בכך בשבת, בכך וכך לירח פלוני
 43 בשנת כך וכך ליצירה או לשטרות למניאנא די רגילנא
 44 למימני בה [למנין שרגילים אנו למנות בו] במקום פלוני,
 45 איה אנא פלוני בן פלוני דממקום פלוני וכל שום אחרן
 46 ותניכה דאית לי ולאצבהתי ולאתרי ולאצבהתי
 47 [וכל שם אחר וכינוי שיש לי ולאבותי ולמקומי ולמקום

47 שְׁנֵי גִטִּין - שְׁנֵיהֶן בְּטָלִין; וְאִם נִמְסְרוּ לָהֶן בְּעֵדִים -
 48 שְׁנֵיהֶן כְּשָׂרִים.
 49 כד. שֵׁנִי מִקְצַת הַגֵּט וַיִּכְתְּבוּ בְּדֵף הַשֵּׁנִי, וְהָעֵדִים מִלְמַטָּה
 50 בְּסוֹף הַדֵּף הַשֵּׁנִי - כְּשָׂר; וְהוּא שִׁיְהִי נֶכֶר בְּמַגְלָה שְׁלֵא
 51 נִחְתְּקָה, וְשִׁלְכָהּ נִחְבָּנָה הַסּוֹפֵר שִׁישְׁלִים בְּדֵף הַשֵּׁנִי. אָבֵל
 52 אִם אֵינּוּ נֶכֶר - אֵף עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים, הָרִי זֶה סֶפֶק
 53 מְגֻרָשֶׁת; שְׂמָא שְׁנֵי גִטִּין הֵי, וְנִחְתְּפוּ מִקְצַת זֶה מִסּוֹף הַדֵּף,
 54 וּמִקְצַת הַשֵּׁנִי מֵרֵאשִׁי הַדֵּף.
 55 כה. הָרִי שֶׁכָּתַב אֶת הַגֵּט, וְאַחַר שֶׁגָּמַר כָּתַב: 'שְׂאֵלוּ
 56 בְּשֵׁלֹם פְּלוֹנִי, אוֹ 'שְׁלֹום עֲלֶיךָ פְּלוֹנִי רַעִי' וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה,
 57 וְחִתְמוּ הָעֵדִים מִלְמַטָּה, וְהָרִי גֵט זֶה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָה -
 58 הָרִי זֶה סֶפֶק מְגֻרָשֶׁת, שְׂמָא לֹא חִתְמוּ אֶלָּא עַל שְׂאִילַת
 59 שְׁלֹום. אָבֵל אִם כָּתַב: 'שְׂאֵלוּ בְּשֵׁלֹם פְּלוֹנִי, אוֹ 'שְׁלֹום
 60 עֲלֶיךָ רַעִי' וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה, שֶׁהָרִי לָהּ [צירוף] דְּכָרִים אֵלוֹ עַל
 61 דְּכָרֵי הַגֵּט, וְעַל שְׁנֵיהֶן חִתְמוּ - הָרִי זֶה מְגֻרָשֶׁת. וְאִם נִמְסְרָה
 62 לָהּ בְּעֵדִים - בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף, הָרִי זֶה גֵט כְּשָׂר.

פָּרָק ה'

64 א. זֶה שְׁנֵי גִטִּים בְּתוֹרָה "וְנָתַן בְּיָדָה" - אֵין עֲנִין הַכְּתוּב
 65 אֶלָּא שְׁנֵי גִטִּים לָהּ; וְאֶחָד יָדָה, אוֹ חִיקָה, אוֹ חֲצָרָה, אוֹ
 66 שְׁלוֹחָה שְׁעֵשֶׂת יָדוֹ בְּיָדָה - הַכֹּל אֶחָד הוּא. וְאַחַת חֲצָרָה
 67 הַקְּנוּיָה לָהּ, אוֹ חֲצָרָה הַמְשֻׁכָּרָה אוֹ הַשְּׂאוּלָה לָהּ - הַכֹּל
 68 רְשׁוּתָהּ הִיא; וּמִשְׁנֵי גֵט לְרִשׁוּתָהּ, נִתְגַּרְשָׁה.
 69 ב. הַזֶּרֶק גֵּט לְאִשְׁתּוֹ לְתוֹךְ חֲצָרָה - אִם הִיתָה עוֹמֶדֶת שָׁם
 70 בְּצַד חֲצָרָה, נִתְגַּרְשָׁה; וְאִם לֹא, לֹא נִתְגַּרְשָׁה עַד שֶׁתַּעֲמִד
 71 בְּצַד חֲצָרָה, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִיא חֲצָרָה שִׁישְׁתַּמֵּר הַגֵּט בְּתוֹכָהּ
 72 - שְׁחֻכָּה הִיא לָהּ הַגְּרוּשִׁין, וְאֵין חֻבִּין לְאָדָם אֶלָּא בְּפָנָיו.
 73 ג. הִיתָה עוֹמֶדֶת בְּרֵאשִׁי הַגֵּט שְׁלָהּ, וְהוּא מִלְמַטָּה בְּחֲצָרוֹ,
 74 וְזָרְקוּ לָהּ לְמַעְלָה - בֵּינָן שֶׁהִגִּיעַ לְאוּרֵי מַחֲצִיאוֹת הַמַּעֲקָה,
 75 אוֹ לְפָחוֹת מִשְׁלֶשָׁה סְמוּךְ לָגַג - נִתְגַּרְשָׁה, וּבִלְבָד שִׁיְנַחַח
 76 [על הגג]. אָבֵל אִם נִמְחַק אוֹ נִשְׂרַף קִדְם שִׁיְגִיעַ לָהּ - אֵף
 77 עַל פִּי שֶׁנִּמְחַק לְאַחַר שֶׁהִגִּיעַ לְאוּרֵי מַחֲצִיאוֹת אוֹ אַחַר
 78 שֶׁהִגִּיעַ לְפָחוֹת מִשְׁלֶשָׁה סְמוּךְ לָגַג, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׂכָּה הָרוּחַ
 79 וְהַעֲלִתוֹ וְנִמְחַק אוֹ נִשְׂרַף - הוֹאִיל וְאֵינּוּ הוֹלֵךְ לְנִיחַ, אֵינּוּ
 80 גֵט וְלֹא נִתְגַּרְשָׁה.
 81 ד. הִיָּה הַגֵּט שְׁלוֹ, וְהוּא מִלְמַעְלָה בּוֹ, וְהִיא מִלְמַטָּה בְּחֲצָרָה
 82 שְׁלָהּ, וְזָרְקָה לָהּ גִטָּה - בֵּינָן שִׁישְׂא הַגֵּט מִמַּחֲצִיאוֹת הַגֵּט
 83 וְהִגִּיעַ לְמַחֲצִיאוֹת מְקוּמָה שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בּוֹ [- הַחֲצָרָה],
 84 נִתְגַּרְשָׁה.
 85 ה. זָרְקוּ לְרִשׁוּתָהּ לְתוֹךְ הָאֵשׁ וְנִשְׂרַף, אוֹ לְתוֹךְ הַמַּיִם וְאָבַד
 86 - אֵינּוּ גֵט; אָבֵל אִם הִגִּיעַ לְרִשׁוּתָהּ, וְאַחַר כֶּף בָּאָה אֵשׁ
 87 וְנִשְׂרַפְתּוּ - הָרִי זֶה גֵט.

88 ו. זָרְקוּ עַל גְּבִי קֶנֶה אוֹ רִמַח הַנְּעוּצִים בְּרִשׁוּתָהּ, אֵינּוּ גֵט
 89 - עַד שִׁיְנַחַח בְּמִקוֹם הַמְשֻׁתַּמֵּר בּוֹ. שְׁתֵּי חֲצָרוֹת זֶה לְפָנִים
 90 מִזֶּה, הַפְּנִימִית שְׁלָהּ וְהַחֲצִיאוֹנָה שְׁלוֹ, וְכִתְלֵי הַחֲצִיאוֹנָה
 91 גְּבוּהוֹת עַל הַפְּנִימִית, בֵּינָן שְׁזָרְקָה הַגֵּט לְתוֹךְ אֹיּוֹר

1 בְּעֵדֵי חֲתִימָה, וְאֵין שָׁם עֲדֵי מִסִּירָה. אָבֵל אִם יָשׁ שָׁם
 2 עֲדִים שְׁנֵי גִטִּים בְּפִנְיָהֶם, וְהִיָּה כְּשָׂר - הָרִי זֶה כְּשָׂר,
 3 אֵף עַל פִּי שֶׁהִיָּה תָרַף הַגֵּט עַל הַמַּחֲקָה, אוֹ בֵּין הַשִּׁישִׁין,
 4 אוֹ שֶׁהִיָּה קְרוּעַ שְׁתֵּי וְעָרַב בְּשִׁנְתָּן לָהּ בְּפִנְיָהֶם.
 5 יח. חֲמִשָּׁה שֶׁכָּתְבוּ גֵט אֶחָד לְחִמְשׁ נְשׁוֹתֵיהֶם - אִם
 6 כְּתְבוּהוּ בְּכֹלל [נוסח אחד לכולן], כְּגוֹן שֶׁכָּתְבוּ: 'בְּכֶךָ
 7 בְּשֶׁבֶת גֵּרֶשׁ פְּלוֹנִי לְפִלוֹנִית וּפְלוֹנִי לְפִלוֹנִית, וְכֶךָ אִמְרָה כֹּל
 8 אֶחָד מֵהֶן לְאִשְׁתּוֹ, לִיכִי דֵי תַהֲוִיין', וְכֹל טַפְסֵי הַגֵּט, וְשְׁנֵי
 9 עֲדִים חוֹתְמִין מִלְמַטָּה - הָרִי זֶה כְּשָׂר, וְיִנְתֵּן לְכֹל אַחַת מֵהֶן
 10 בְּעֵדֵי מִסִּירָה; וְאִם אֵין שָׁם עֲדֵי מִסִּירָה - כֹּל שֶׁתִּצָּא מִגְּלָה
 11 זֶה מִתַּחַת יָדָה, מְגֻרָשֶׁת. אָבֵל אִם כָּתַב: 'בְּכֶךָ בְּשֶׁבֶת גֵּרֶשׁ
 12 פְּלוֹנִי לְפִלוֹנִית' וְהַשְּׁלִים הַגֵּט, וְהִתְחִיל תַּחֲתֵיו גֵּט אַחַר
 13 בְּאוֹתָהּ מִגְּלָה, וְכָתַב: 'וְכִיּוֹם זֶה אוֹ בְּכֶךָ בְּשֶׁבֶת גֵּרֶשׁ פְּלוֹנִי
 14 לְפִלוֹנִית' וְהַשְּׁלִים הַגֵּט הַשֵּׁנִי, וְכֵן עַד שֶׁהַשְּׁלִים כֹּל הַגִּישִׁין,
 15 וְהָעֵדִים מִלְמַטָּה - אִם נִתְנָה מִגְּלָה זֶה לְכֹל אַחַת מֵהֶן בְּעֵדֵי
 16 מִסִּירָה, הָרִי כֹּל מְגֻרָשׁוֹת. וְאִם אֵין שָׁם עֲדֵי מִסִּירָה,
 17 וְהִיָּה מִגְּלָה זֶה יוֹצֵא מִתַּחַת יָד אַחַת מֵהֶן - אִם הִיָּה
 18 זֶה שֶׁגָּטָה בְּאַחֲרוֹנָה שֶׁהָעֵדִים נִקְרְאוּ עִמּוֹ, הָרִי זֶה מְגֻרָשֶׁת;
 19 וְאִם הִיָּה מִגְּלָה יוֹצֵא מִתַּחַת יָד אַחַת מִן הָרֵאשׁוֹנוֹת,
 20 הָרִי זֶה סֶפֶק מְגֻרָשֶׁת.

21 יט. כָּתַב: 'אֵנִי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי גֵרֶשְׁנוּ נְשׁוֹתֵינוּ פְּלוֹנִית
 22 וּפְלוֹנִית וּפְלוֹנִית', וְהַשְּׁלִים הַגֵּט - אֵף עַל פִּי שְׁנֵי גִטִּים לְכֹל
 23 אַחַת מֵהֶן בְּעֵדִים, אֵינּוּ גֵט; שְׂאֵין שְׁתֵּי נָשִׁים מִתְגַּרְשׁוֹת
 24 בְּגֵט אֶחָד - שְׂנֵי גִטִּים: "וְכָתַב לָהּ", לֹא לָהּ וְלַחֲבֵרָתָהּ. חֲזַר
 25 וּפְרָטָן בְּתוֹךְ הַגֵּט, וְכָתַב: 'פְּלוֹנִי גֵרֶשׁ פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִי גֵרֶשׁ
 26 פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִי גֵרֶשׁ פְּלוֹנִית בְּזִמְן פְּלוֹנִי' - הָרִי אֵלוֹ כְּשָׂרִים.
 27 כ. כָּתַב שְׁנֵי גִטִּין בְּשְׁנֵי דְפִין [טורים] בְּמַגְלָה אַחַת זֶה
 28 בְּצַד זֶה - אִם יָשׁ שְׁנֵי עֲדִים נִקְרְאוּ בְּסוֹף גֵּט זֶה וְשְׁנֵי
 29 עֲדִים בְּסוֹף גֵּט זֶה - הָרִי זֶה כְּשָׂר; וְכֹל שֶׁתִּצָּא מִגְּלָה זֶה
 30 מִתַּחַת יָדָה, מְגֻרָשֶׁת.

31 כא. הִיָּה שְׁנֵי עֲדִים בְּלְבָד בְּאִים מִתַּחַת זֶה לְתַחַת זֶה
 32 [שחתימתן מתחילה מתחת לגט הראשון ומסתיימת תחת
 33 השני] - אִם יָצָא מִתַּחַת יָד אִשָּׁה שֶׁהָעֵדִים [תחילת
 34 חתימתם] נִקְרְאוּ עִם גִּטָּה - הָרִי זֶה מְגֻרָשֶׁת; וְאִם יָצָא
 35 מִתַּחַת יָד הַשְּׁנֵי שְׂאֵין הָעֵדִים נִקְרְאוּ עִמּוֹ - אֵינּוּ גֵט, עַד
 36 שִׁימְסֵר לָהּ בְּעֵדִים.

37 כב. כָּתַב שְׁנֵי גִטִּין בְּשְׁנֵי דְפִין זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, וְהָעֵדִים
 38 בֵּין שְׁנֵי הַגִּישִׁין, שְׁנֵי גִטִּים בְּסוֹף הָרֵאשׁוֹן וְלְמַעְלָה מִן הַשֵּׁנִי
 39 - אִם הִיָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָד שֶׁהָעֵדִים נִקְרְאוּ בְּסוֹף גִּטָּה,
 40 הָרִי זֶה מְגֻרָשֶׁת. וְזֶה שֶׁהָעֵדִים נִקְרְאוּ בְּרֵאשִׁי גִטָּה לְמַעְלָה
 41 אֵינָה מְגֻרָשֶׁת; שֶׁהָעֵדִים שֶׁחִתְמוּ בְּרֵאשִׁי הַדֵּף שָׁל גֵט, אוֹ
 42 מִצְדוֹ, אוֹ מֵאַחֲרוֹרֵי - אֵינּוּ גֵט. וְאִם נִמְסֵר לָהּ בְּעֵדִים -
 43 כְּשָׂר.

44 כג. הָקִיף [חיבר] רֵאשִׁי דֵף [גט] זֶה לְרֵאשִׁי דֵף זֶה [כתב
 45 גט אחד מאמצע הגליון עד למטה וגט שני מאמצע לכיוון
 46 מעלה] וְהָעֵדִים [חתמו] בְּאֶמְצָע, שְׁנֵי גִטִּים בְּרֵאשִׁי

45 יד. כיצד הוא קרוב לו? הנה הוא יכול לשמרו והיא אינה
 46 יכולה לשמרו - זה הוא קרוב לו; שניהן יכולין לשמרו, או
 47 שניהן אין יכולין לשמרו - זה הוא 'מחצצה למחצצה'.
 48 טו. בא הוא תחלה ועמד, ואחר כך עמדה היא כנגדו,
 49 וזרקו לה - אם הנה הגט בתוך ארבע אמות שלו - אינה
 50 מגרשת, אף על פי שאם תשוח ותטלנו. עמדה היא תחלה,
 51 וכא הוא ועמד כנגדה, וזרקו לה - אף על פי שהוא מחצצה
 52 למחצצה, הואיל והוא בתוך ארבע אמות שלה, הרי זה
 53 פסול, עד ששיגיע גט לידה.
 54 טז. זרק הגט לידה, והנה קשור במשיחה [חבל דק] וקצת
 55 המשיחה בידו - אם יכול לנתקו [להוציא הגט מידה
 56 במשיכת החבל] ולהביאו אצלו - אינה מגרשת, עד שתפסק
 57 [יתחתך] המשיחה; ואם אינו יכול לנתקו, הרי זו מגרשת.
 58 יז. נתן את הגט בידי עבדה, והוא נעזר והיא משמרתו - אם
 59 הנה פפות, הרי זה גט, וכאלו הגיע לחצצה שהיא עומדת
 60 בצדה; ואם אינו פפות, אינו גט. נתנו ביד העבד, והוא ישן
 61 והיא משמרתו - הרי זה פסול; ואם הנה פפות, הרי זה
 62 מגרשת.
 63 יח. כתב גט ונתנו ביד עבדו, וכתב לה שטר מתנה עליו -
 64 כיון שזכת בעבד זכת בגט ונתגרשה, אם הנה פפות. ואם
 65 אינו פפות ונעזר, קנת העבד, ואינה מגרשת עד ששיגיע הגט
 66 לידה. וכן אם נתן הגט בחצרו, ומכר לה החצר או נתנה לה
 67 - כיון שקנת החצר בשטר או בכסף או בחזקה, נתגרשה.
 68
פרק ו
 69 א. השליח שעושה האשה לקבל לה גטה מיד בעלה, הוא
 70 הנקרא 'שליח קבלה'; ומשיגיע הגט לידו, תתגרש פאלו
 71 הגיע לידה. וצריכה לעשותו בפני שני עדים. וצריכה שני
 72 עדים שיעידו שהגיע הגט ליד שלוחה; ואפלו הן
 73 הראשונים [אותם שמינתה בפניהם השליח], או אחד מן
 74 הראשונים ואחד [אחר] - הרי זה עדות גמורה.
 75 ב. במה דברים אמורים? בשאבד הגט או נקרע. אבל אם
 76 הנה הגט יוצא מתחת ידי שליח הקבלה, אינו צריך עדים,
 77 בין שנמסר לו בעדים, בין שנתנו לו הפעל בינו לבינו -
 78 יציאתו [הימצאותו] מתחת ידו, כיציאתו מתחת ידי
 79 האשה. ואף על פי כן לא יתן לו הגט לכתחלה אלא בעדי
 80 מסיחה, כמו האשה עצמה.
 81 ג. הפעל אינו יכול לעשות שליח לקבל גט לאשתו; אבל
 82 נתן הגט לשליח להוליכו הגט לאשתו, וזה הוא הנקרא
 83 'שליח הולכה'.
 84 ד. וכן האשה שולחת שליח להביא לה גטה מיד בעלה,
 85 וזה הוא הנקרא 'שליח הבאה'. ואין שליח הולכה והבאה
 86 צריך עדים.
 87 ה. ואין האשה מתגרשת בגט ששלח הבעל, או שהביא

1 החיצונה, נתגרשה; שהפנימית בכתלי החיצונה
 2 משתמרת, מה שאין כאן בקפות.
 3 ז. כיצד? שתי קפות [טלים] זו לפניו מזו, הפנימית שלה
 4 והחיצונה שלו, וזרק לה גטה לתוכן - אפלו הגיע לאויר
 5 הפנימית, אינה מגרשת עד שיינוח על צד הקפה הפנימית.
 6 במה דברים אמורים? בשתיקה מטה על צדה ואין לה
 7 שולים [תחתית], אבל יש לה שולים - אפלו נח
 8 בקרקעיתה, אינה מגרשת; שכליה של אשה ברשות הבעל
 9 אינו קונה לה הגט, אלא אם כן אינו מקפיד על מקומו.
 10 ח. זרק לה גטה והיא בתוך ביתו או בתוך חצרו - אינה
 11 מתגרשת עד ששיגיע הגט לידה או לחיקה, או לכלי מן
 12 הכלים שלה שאין הבעל מקפיד על מקומו, כגון צלוחית
 13 או קפיפה [טל] קטנה וכיוצא בהן. וכן אם הגיע למטה
 14 שלה שהיא יושבת עליה, והיתה גבוהה עשרה טפחים -
 15 הרי זו מגרשת, שהרי חלקה רשות לעצמה, ואין הבעל
 16 מקפיד על מקום פרעי המטה.
 17 ט. השאילה הבעל מקום בחצרו ולא יתדו [לא ציין מקום
 18 מדייק], וזרק לה הגט והגיע לארבע אמות שלה שהיא
 19 עומדת בהן - הרי זו מגרשת. נתגלגל ונפל על גבי קורה
 20 או סלע רחוק ממנה - אם המקום שנפל עליו אין בו ארבע
 21 אמות על ארבע אמות, ואינו גבוה עשרה, ואין לו שם לוי
 22 [נוסח] - הרי זה לא חלק רשות לעצמו, וכאלו היא והוא
 23 [האשה והגט] במקום אחד. ואם יש שם אחד משלשה
 24 דברים אלו - חלק רשות לעצמו, ומקום אחד השאיל לה,
 25 שני מקומות לא השאיל לה, ואינה מגרשת עד ששיגיע לה
 26 הגט.
 27 י. זרק לה גטה לרשותה, ועבר בתוך רשותה שהיא עומדת
 28 בה, ונפל חוץ לרשותה - אף על פי שעבר בפחות משלשה
 29 סמוך לארץ, אינה מגרשת, עד שיינוח ברשותה.
 30 יא. היתה עומדת על גגה, וזרקו לה, ונפל בגג אחר סמוך
 31 לו - אם יכולה לפשט ידה ולטלו, הרי זו מגרשת; שאף על
 32 פי שדירין [שכנים] חלוקין למעלה [בגג] כשם שהם
 33 חלוקין למטה [בדירתם], אין בני אדם מקפידין על מקום
 34 פיוצא בזה.
 35 יב. היתה ידה קטפרס [מוטה כלפי מטה], וזרק הגט על
 36 ידה, ונפל לארץ - אם נפל לתוך ארבע אמות שלה ונח, הרי
 37 זו מגרשת; נפל לתוך הזים או לתוך האש, אינה מגרשת -
 38 והוא שהיתה עומדת על גבי המים או סמוך לאש,
 39 שמתחלת נפילתו לאבוד הנה עומד.
 40 יג. זרקו לה ברשות הרבים או ברשות שאינה של שניהם
 41 - קרוב לו, אינה מגרשת; הנה הגט מחצצה למחצצה,
 42 וממחצצה למחצצה עד שיהיה קרוב לה - הרי זה ספק
 43 מגרשת; הנה קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו - הרי זה פסול,
 44 עד ששיגיע גט לידה, ואחר כך תנשא בו לכתחלה.

48 יג. הבעל ששאל גט לאשתו, בא שליח לתנו לה, לא
 49 נטלתו אלא אמרה לו בפני עדים: 'יהיה לי גט זה פקדון
 50 אצלך', או שאמרה לו: 'הרי את שליח לקבלו לי' - הרי
 51 זו מגרשת בספק, עד שיגיע גט לידה; ומשיגיע גט לידה,
 52 תתגרש ודאי.
 53 יד. שליח שהביא גט - פשה הוא נותנו לה, נותנו בפני
 54 שנים, ואותן השנים צריכי לקרותו, ואחר כך ינתן לה
 55 בפניהם; שדין השליח עם האשה כדין הבעל עמה,
 56 שפתחתי הוא קם. לפיכך אם נתנו השליח לה, ולא
 57 קראוהו עדי מסירה, ונטלתו ונרקתו לים - הרי זו ספק
 58 מגרשת.
 59 טו. עבר השליח ונתן הגט בינו לבינה - טלנו ממנה,
 60 ויחזר ויתננו בפני שנים; ואם מת, הואיל והגט יוצא
 61 מתחת ידה ומקנים בחותמיו [העדים מעידים שחתימותיהם
 62 נכונות] - הרי זה כשר.
 63 טז. שליח שנטל את הגט, וקדם שיגיע ליד האשה חזר
 64 הבעל ואמר לו: 'גט ששלתתי עמך בטל', או שקדם ואמר
 65 לאשה: 'גט ששלתתי לך בטל', או ששאל שליח אחר
 66 לבטלו, או שאמר לאחרים: 'גט ששלתתי לאשתי בטל' -
 67 הרי זה בטל, ואף על פי שהגיע גט לידה. וכל המבטל
 68 בפני אחרים, צריך לבטל בפני שנים. ואם אחר שהגיע
 69 גט לידה או ליד שליח קבלה - אינו יכול לבטלו; ואף
 70 על פי שחזר בתוך כדי דבור ובטלו, הואיל ואחר שהגיע
 71 לידה או ליד שליח קבלה או לחצרה בטלו - אינו בטל,
 72 והרי זה גט כשר.
 73 יז. היה מחזר ומבקש השליח כדי לבטלו, או שהיה
 74 מבקש שנים שיבטלו בפניהם, ובין שהוא מחזר ורודה
 75 הגיע הגט לידה, ואחר כך בטל - אינו בטל, ואף על פי
 76 שהיה מחזר לבטלו קדם שיגיע לידה.
 77 יח. אמר לעשרה: 'כתבו גט ותנו לאשתי' - יכול לבטל
 78 זה שלא בפני זה, ואפלו בפני שנים אחרים. שאל הגט
 79 ביד שנים, הרי זה יכול לבטלו זה שלא בפני זה; ואפלו
 80 היו עשרה, משבטלו בפני אחד מהן, בטל הגט.
 81 יט. וכן מי שאמר לשנים: 'גט שאני כותב לאשתי בטל
 82 הוא, וכתב אחר בן גט, ונתנו לה בפני שנים אחרים -
 83 הרי זה גט בטל; וזו היא מסירת המודעה על הגט. וכן
 84 אם יאמר להם: 'כל גט שיקתב לי פלוני בטל', או 'כל
 85 גט שאכתב בבית דינו של פלוני הרי הוא בטל', או 'כל
 86 גט שאכתב מהיום עד עשרים שנה בטל' - הרי זה בטל.
 87 וכן אם אמר לשנים: 'כל גט שאכתב לפלונית אשתי בטל
 88 הוא, וכל דבר שאכתב בו מודעה זו, הרי הוא בטל', וכתב
 89 אחר בן גט ונתנו לה - אף על פי שבטל המודעה קדם
 90 שיקתב הגט, הרי הגט בטל.
 91 כ. אם בן, מה תקנת דבר זה? שיאמרו לו העדים קדם
 92 כתיבת הגט: 'אמר בפנינו, שכל הדברים שמסרת שגורמין
 93 כשיתקמנו אותן הדברים לבטל גט זה, הרי הן בטלים',
 94 והוא אומר: 'הן'; ואחר כך אומר להן לכתב ולחתם ולתן

1 לה שליח הבאה, עד שיגיע גט לידה. וכל מקום שנאמר
 2 בענין הגטין 'שליח' סתם, הוא שליח הולכה או שליח
 3 הבאה.
 4 ו. הכל כשרים לשליחות הגט, בין שליח קבלה בין שליח
 5 הולכה והבאה, חוץ מן התמשה - הנכרי, והחרש, והעבד,
 6 והשוטה, והקטן; ואם קבל או הביא אחד מהן גט, אינו
 7 גט.
 8 ז. אבל הנשים והקורבים, כשרים; ואפלו הפסולין מדברי
 9 סופרים בעברה, כשרין לשליחות. אבל הפסולין בעברה
 10 מדברי תורה, פסולין להבאת הגט; ואם הביאו, הרי זה
 11 פסול. במה דברים אמורים? בשנתקנים הגט בחותמיו
 12 [העדים העידו על חתימותיהם]; אבל אם לא נסמך בו
 13 אלא על דברי פסול מן התורה בעברה - אינו גט.
 14 ח. היה השליח קטן כשנתן לו הגט וגדל כשהביאו, חרש
 15 ונתפסק, שוטה ונתפסה [חזרה דעתו], נכרי ונתגר, עבד
 16 ונשתחרר - הרי זה בטל; אבל אם נתן לו הגט והוא פקח
 17 ונתחרש וחסר ונתפסק, היה שפוי כשנתן לו ונשתפה וחסר
 18 ונשתפה כשהביאו ליד האשה - הרי זה גט כשר, מפני
 19 שפתחתו וסופו בדיעת.
 20 ט. האשה שעשת שליח בעדים, ואמרה לו: 'טל לי גטי,
 21 יהא לי בידך' - הרי זה שליח קבלה, וכאלו אמרה לו:
 22 'התקבל לי גטי'. ויש לאשה לעשות שליח קבלה לקבל
 23 לה גטה מיד שלוחו של בעלה. וקטנה אינה עושה שליח
 24 לקבלה, אף על פי שחצרה קונה לה גטה כגדולה, מפני
 25 ששליח קבלה צריך עדים, ואין מעדין על הקטן שאינו
 26 בן דעת גמורה.
 27 י. האשה שעשת שליח לקבלה, ואמר לו הבעל: 'אין
 28 רצוני שתקבל לה, אלא הרי זה גטה, הולך אותו לה' -
 29 הירשות ביד הבעל, ונעשה זה שליח הולכה, לא שליח
 30 קבלה; אבל אם אמר לו: 'התקבל לה', או 'זכה לה', או
 31 'הא לך' - לא עקר שליחות הקבלה. אמר לו: 'הולך לה'
 32 - עקר שליחות הקבלה, ונעשה שליח הבעל; וכן אם אמר
 33 לו: 'הולך ותן לה' - עקר שליחות הקבלה.
 34 יא. שליח האשה שבא לטל גט מן הבעל, ואמר לו:
 35 'שליח קבלה אני', ואמר לו הבעל: 'הילך גט זה כמו
 36 שאמרה', כלומר: 'אני עוקר שליחותה, אלא בין שעשת
 37 אותך שליח קבלה או שליח הבאה, הרי אתה כמה
 38 שאמרה', והביא את הגט, ואמרה לו: 'לא שמתיך אלא
 39 שליח הבאה' - אפלו הגיע הגט לידה, אינה מגרשת;
 40 שהרי עקר השליח השליחות שאמרה היא, ואמר לבעל:
 41 'מעולם לא נעשיתי שליח הבאה לה'.
 42 יב. אמר השליח לבעל: 'שליח הבאה אני', ואמר לו
 43 הבעל: 'הא לך כמה שאמרה', והביא את הגט, ואמרה
 44 לו: 'שליח קבלה שמתיך' - בין שהגיע הגט לידה,
 45 מגרשת; שהרי לא עקר שליחות שאמרה, אלא גרע אותה
 46 [הטריחה להתגרש רק בקבלת הגט], שהרי היא אומרת
 47 לקבלה, והוא אומר לבעל להבאה בלבד.

מתוך מהדורת חזק

31 כו. מי ששלח גט לאשתו, וחזר ובטלו בפני שנים
 32 אחרים, וכן מי שמסר מודעא על הגט - מכין אותו מפת
 33 מרדות [מלקות מדרבנן], מפני שגורם להיות הבנים
 34 ממזרים, שהרי יגיע גט לידה ותנשא בו, ואחר זמן יצאו
 35 העדים שבטל בפניהן או שמסר מודעא בפניהן קדם
 36 שיכתב הגט, ונמצא תולד [שנולד ממי שהתחתנה עימו]
 37 ממזר.
 38 כז. שליח שהביא גט ונתנו לאשה - אין אומרין שמא
 39 בטלו הבעל, אלא נותנין אותו לה בחזקת שהוא כשר,
 40 ותנשא בו. ואם נמצא אחר פן שבטלו, תצא והולד ממזר.
 41 וכן הפותב גט ונתנו לאשתו, אין אומרין שמא מסר
 42 מודעא על גט זה, אלא הרי הוא בחזקת פשרות, ותנשא
 43 בו.
 44 כח. וכן המביא גט, והניח [השליח] הבעל חולה או
 45 שקהה זקן - נותנו לה בחזקת שהוא קים. אבל אם הניחו
 46 גוסס, רב הגוססין למיתה, ואף על פי שנתנו לה - הרי
 47 זה ספק גרושין, שאין גט לאחר מיתה. וכן עיר שהקיפה
 48 החיל והיא במצור, וספינה המטרפת [מיטלטלת] בים,
 49 והיוצא לדון [בדיני נפשות] - הרי אלו בחזקת חיים; ואם
 50 היה גט אחר מהם ביד השליח - נותנו לאשתו, ותהיה
 51 בחזקת מגרשת.
 52 כט. אבל עיר שפכשה הגיס והבקעה, וספינה שאבדה
 53 בים, והיוצא להרג מבית דין של גוים, ומי שגורתו חיה,
 54 או שטפו נהר, או נפלה עליו מפלת - נותנין עליהן חמרי
 55 חיים וחמרי מתיים. ואם היה גט אחר מהן ביד השליח,
 56 אינו נותנו לאשתו; ואם נתנו לה, הרי זו ספק מגרשת.
 57 ואם נודע שמת הבעל קדם שיגיע גט לידה, אינו גט.
 58 ל. הבעל ששלח גט לאשתו, הרי הוא חייב במזונותיה
 59 ובכל תנאי כתבה, עד שיגיע הגט לידה או ליד שליח
 60 קבלה.

1 לה; ולא יניחוהו לילף עד שיגיע הגט לידה, כדי שלא
 2 יצא ויבטלו. ואין המוסר מודעא ולא המבטל מודעא
 3 צריך קנן [סודר].
 4 כא. השולח גט לאשתו ביד שליח, ובטל הגט - הרי זה
 5 חוזר ומגרש בו כשיקצה, שלא בטלו מתורת גט אלא
 6 מתורת שליחות. לפיכך אם היה הגט ביד הבעל ובטלו,
 7 כגון שאמר: 'גט זה בטל הוא' - אינו מגרש בו לעולם,
 8 והרי הוא פתור, ואם גרש בו אינה מגרשת. וכן אם פרש
 9 בעת שבטלו, והוא ביד השליח, ואמר: 'גט ששלחתי הרי
 10 הוא בטל מלהיות גט' - אינו מגרש בו לעולם.
 11 כב. באיזה לשונות מבטל הגט? אמר: 'בטל הוא', 'אי
 12 אפשי [אין רצוני] בו', 'גט זה לא יעיל', 'לא יעזב', 'לא
 13 ישלח', 'לא יגרש', 'היא פתורה', 'היא חרשה', 'הרי הוא
 14 פתור' - אם אמר אחד מאלו ומן הדומה להן - הרי זה
 15 בטלו.
 16 כג. אבל אם אמר: 'גט זה אינו גט', 'פסול הוא', 'אינו
 17 מועיל', 'אינו מתיר', 'אינו משלח', 'אינו מגרש', 'חרש
 18 הוא' - לא אמר כלום; שאין זה לשון מבטל, אלא לשון
 19 מודיע אמתת הדבר; והרי הודיע לנו דבר שאינו כן
 20 [שאינו נכון] - כמי שאמר על דבר האסור שהוא מותר, או
 21 על השמא שהוא טהור.
 22 כד. אמר: 'גט זה בטל', שמשמעו פעל שעבר, כגון:
 23 'חמק עבר' - הרי זה ספק; לפיכך אם נתגרשה בגט זה,
 24 הרי היא ספק מגרשת.
 25 כה. מי ששלח גט לאשתו, ובא השליח ואמר לו: 'לא
 26 מצאתיה', או 'לא רצת לקח הגט', ואמר הבעל: 'ברוך
 27 הטוב והמטיב', או פיוצא בדברים האלו שמשמען שאין
 28 בידעתו לגרשה, שהרי הוא שמח בעכוב הגט - לא בטל
 29 הגט, אלא יתן ותהיה מגרשת, עד שיאמר לו בפרוש 'לא
 30 תתן', או יבטל בפרוש.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"א-כ"ז אדר ב' ה'תשע"ד

70 הבית אומר: 'כף וכף גזלתני' - בין שאמר הגזלן 'מעולם
 71 לא נכנסתי ולא נטלתי כלום', בין שאמר 'נכנסתי למשפן
 72 כמו שאמרו העדים, אבל לא נטלתי ולא היה תחת כנפי
 73 אלא פלים שלי', בין שאמר 'נטלתי כלי זה' ובעל הבית
 74 טוען שנטל זה וכלי אחר - הרי בעל הבית נשבע בקמיטת
 75 חפץ, ונטל כל מה שיטען.
 76 ג. במה דברים אמורים? בשטען דברים שהוא אמוד להן
 77 [משוער שיש לו], או שהוא אמוד שמפקדין אצלו אותן
 78 הדברים שטען, וטען בדברים שאפשר שינטלו תחת
 79 הפנפים כמו שהעידו העדים.
 80 ד. ראוהו עדים שוננס למשפן את חברו, ולא ראוהו בעת

יום ראשון כ"א אדר ב' ה'תשע"ד

הלכות גזילה ואבדה

פרק ד

61 א. קנסו חכמים לגזלנין, שיהיה הנגזל נשבע על כל
 62 מה שיטען, ונטל מן הגזלן; והוא, שיהיה זה מחזק
 63 שגזלו בשיני עדים.
 64 ב. כיצד? הרי שוננס לתוף בית חברו למשפנו בפני
 65 עדים, ולא היה תחת כנפיו כלום, ויצא וכלים משלים לו
 66 תחת כנפיו [כנפי בגד], ולא ידעו העדים מה הן, בעל

48 **יב.** ראוהו עדים שנכנס לתוך בית של חברו שלא בפניו
 49 בעל הבית, ונטל משם פלים - אף על פי שהוציאן מגליו, ו
 50 ואף על פי שבעל הבית הזה עשוי למכר את פליו - אם
 51 טען ואמר: 'דרך גזל לקחתי', והלה אומר: 'ברשותך באתי,
 52 ואתה מכרתם לי', או 'נתתם לי', או 'בחוב שיש לי אצלך
 53 תפשתים' - אינו נאמן; שכל הנכנס לבית חברו שלא
 54 בפניו, ונטל פלים משם והוציאן בפני עדים - הרי זה
 55 בְּחֻזְקַת גְּזֵלָן. לפיכך, מחזיר הפלים לבעל הבית; ואין פאן
 56 שבוועה, שהרי העדים ראו מה גזל. ואחר שיחזיר, חוזר
 57 ותובע את בעל הבית בכל מה שיטען, והדין ביניהן.
יג. וכן אם היה שם עד אחד בלבד, ובעל הבית טוען
 58 שגזול הוא פלי זה בידו, והלה אומר: 'לקוח הוא בידו,
 59 או 'בחובי גביתיו', או 'שלי היה ופקדון הוא אצלך' -
 60 הרי זה חייב להחזיר הפלי לבעליו, בלא שבוועה; שאילו
 61 היו שם שני עדים, היה חייב לשלם, ועכשו שאין שם אלא
 62 עד אחד, חייב שבוועה, ואינו יכול לשבע, שהרי אינו
 63 מכחיש את העד; וכל המחזיר שבוועה ואינו יכול להשבע,
 64 משלם. לפיכך, אם פטר ואמר: 'לא נכנסתי לביתו ולא
 65 נטלתי פלום' - הואיל ואין שם אלא עד אחד, והוא
 66 מכחישו - הרי זה נשבע שבוועה התורה שלא לקח מביתו
 67 פלום, ונפטור.
יד. מעשה באחד שחטף לשון של פסוק מיד חברו בפני
 69 עד אחד, ובא החוטף ואמר: 'חטפתי, ושלי חטפתי';
 70 וחיבו אותו חכמים להחזיר - מפני שהוא מחזיר שבוועה
 71 בעד זה ואינו יכול להשבע, שהרי הודה כמו שאמר העד.
 72 ואילו לא היה שם עד כלל, היה נשבע שבוועה הסת ששלו
 73 חטף; ואילו הכחיש את העד ואמר 'מעולם לא חטפתי',
 74 היה נשבע שבוועה התורה שלא חטף. וכדין זה דנין בכל
 75 פיוצא בזה בכל מקום.
טו. חטף ממנו זהובים בפני עד אחד, והוא אומר: 'שלי
 77 חטפתי, ועשרים היו' - אף על פי שאין העד יודע כמה
 78 חטף, הרי זה משלם העשרים; שהרי ידע בודאי שזהובים
 79 חטף. ואילו היו שנים, היה חייב לשלם; ונמצא בעד אחד
 80 מחזיר שבוועה ואינו יכול להשבע, כמו שבארנו.
טז. אמר החוטף: 'עשרים חטפתי, שלי הם', והנגזל
 82 אומר: 'מאה חטף' - הואיל ואין העד יודע מנינם, הרי
 83 משלם העשרים שהודה בהן שחטפן; ונשבע שבוועה
 84 התורה על השאר, שהרי נתחייב במקצת. ודעתי נוטה בזה
 85 שישבע הסת [מדרבנו], שהרי לא הודה בכלום אלא אמר
 86 'שלי חטפתי'.
יז. נכנס לביתו של חברו שלא בפניו, ונטל משם פלים
 88 בפני עד אחד, ואין העד יודע כמה נטל - הרי בעל הבית
 89 אומר: 'עשרים פלים היה בביתו', והגזול אומר: 'לא
 90 נטלתי אלא עשרה והן שלי' - חייב להחזיר העשרה, מפני
 91 שהוא מחזיר שבוועה ואינו יכול להשבע; ואינו נשבע על
 92 השאר אפלו שבוועה הסת, מפני שאינו יכול לטען על
 93 הגזולן טענת ודאי.

1 **שיצא,** או שיצא ואין נראה תחת כנפיו פלום, ובעל הבית
 2 טוען ואומר: 'כך וכך נטל' - אפלו אמר: 'מעולם לא
 3 נכנסתי', שהרי מכחיש את העדים - הרי זה פטור; שאם
 4 אמר 'נכנסתי ולא נטלתי', נשבע שבוועה הסת [מדרבנו
 5 ללא נקישות חפץ] שלא נטל פלום והולך - שאפשר שיכנס
 6 לגזול ולא גזל.
ה. היה עד אחד מעידו שנכנס ונטל פלים תחת כנפיו,
 7 ואינו יודע מה הן, והוא אומר: 'לא גזלתי פלום', או
 8 שאמר: 'בחובי נטלתי' - הואיל ואין העד יודע מה היה
 9 תחת כנפיו, הרי זה נשבע בנקישת חפץ שלא גזל; שאינו
 10 מחזק בגזלנותו, אלא בשני עדים.
ו. פשם שבעל הבית נשבע ונטל מן הגזולן - כך שומר
 12 של בעל הבית, אפלו אשתו של שומר, נשבעת שזה נטל
 13 כך וכך, ומשלם הגזולן.
ז. היה שם שכירו או לקיטו [פועל המלקט] של בעל
 15 הבית, אינו נשבעין ונוטלין. ואין הנגזל יכול לשבע,
 16 שהרי לא היה בביתו בשעה שנגזל; ואין העדים יודעין
 17 מה נטל תחת כנפיו, כדי לחייב הגזולן להחזיר. ואין
 18 משביעין את הגזולן, מפני שהוא חשוד על השבוועה.
ח. וכיצד עושין בדין זה? מחזירם [מטיל חרם] בעל הבית
 20 חרם סתם על מי שנטל מביתו פלום, ואינו מודה בבית
 21 דין. ואפלו הודה הגזולן שגזל מקצת - מחזיר המקצת
 22 שהודה בו בלבד, שהרי אין בעל הבית טוען טענת ודאי.
ט. הגזול אחד מחמשה, ואינו יודע מי הוא הנגזל, וכל
 24 אחד ואחד מהן תובעו ואומר לו: 'לי גזלת' - אף על פי
 25 שאין שם עדים שגזל - הרי כל אחד מהן נשבע שזה גזלו,
 26 ומשלם גזלה לכל אחד ואחד. אף דבר זה, קנס הוא
 27 שקנסו אותו חכמים מפני שעבר עברה וגזל; אבל דין
 28 תורה, אינו חייב לשלם מספק.
י. אמר לשנים: 'גזלתי את אחד מכם', או 'אביו של אחד
 30 מכם, ואיני יודע איזה הוא' - אם בא לצאת ידי שמים,
 31 חייב לשלם גזלה לכל אחד ואחד. אבל בדין, אינו נוטן
 32 אלא גזלה אחת, והן חולקין אותה ביניהן; שהרי אין אחד
 33 מהן יודע שנגזל, אלא זה בא והודיעם; ולא קנסו חכמים
 34 בדבר זה, מפני שאין לו תובע.
יא. הטוען את חברו, ואמר לו: 'גזלתי מאה' - אם אמר
 36 'לא גזלתי', נשבע שבוועה הסת בדין כל נתבע. ואם הודה
 37 שגזלו חמשים - משלם חמשים, ונשבע שבוועה התורה
 38 על השאר בדין כל מודה במקצת, שהרי לא החזק גזולן
 39 בעדים. וכן הטוען את חברו שנכנס לביתו וגזלו פלים,
 40 והוא אומר: 'דרך משכונן לקחתים בחוב שיש לי אצלך',
 41 ובעל הבית אומר: 'אין לך בנדי פלום' - אף על פי
 42 שהודה שמשכנו שלא ברשות, הואיל ואין שם עדים
 43 שמעידין שגזל, הרי זה נשבע וגובה חובו מן המשכונן.
 44 שהפה שאסר [ואמר לקחתי] - הוא הפה שהתיר [שכדין
 45 נטל]; והואיל והוא נשבע ונטל, הרי זה נשבע בנקישת
 46 חפץ [קדוש], כמו שיתבאר בהלכות טוען ונטען.

פרק ה

46 בודאי שזו גזלה. ואם היה נתיק ומחמיר על עצמו,
 47 מחזירין לבצלים הראשונים.
 48 יא. במה דברים אמורים שהמוכס פליטטיס? בזמן
 49 שהמוכס גוי, או מוכס העומד מאליו, או מוכס העומד
 50 ממחמת המלך ואין לו קצבה אלא לוקח מה שירצה ומניח
 51 מה שירצה. אבל מכס שפסקו המלך, ואמר שילקח
 52 שלישי או רביעי או דבר קצוב, והעמיד מוכס ישראל
 53 לגבות חלק זה למלך, ונודע שאדם זה נאמן ואינו מוסיף
 54 לעצמו כלום על מה שגזר המלך - אינו בחזקת גזלן,
 55 לפי שדין המלך דין הוא. ולא עוד, אלא שהוא עובר
 56 [עבירת גזל] המכריח ממכס זה, מפני שהוא גזל מנת
 57 המלך, בין שהיה המלך גוי, בין שהיה מלך ישראל.
 58 יב. וכן מלך שהשים מס על בני העיר, או על כל איש
 59 ואיש, דבר קצוב משנה לשנה, או על שדה ושדה דבר
 60 קצוב, או שגזר שכל מי שיעבר על דבר זה ילקחו כל
 61 נכסיו לבית המלך, או כל מי שימצא בשדה בשעת הגרן
 62 הוא יתן המס שעליה, בין שהיה הוא בעל השדה בין
 63 שאינו בעל השדה, וכל פיוצא בדברים אלו - אינו גזול,
 64 וישראל שגבה אותן למלך אינו בחזקת גזלן, והרי הוא
 65 כפשוטו; והוא, שלא יוסיף ולא ישנה כלום, ולא יקח לעצמו
 66 כלום.
 67 יג. וכן מלך שפסע על אחד מעבדיו ושמשו מבני
 68 המדינה, ולקח שדהו או חצרו - אינה גזל, ומתיר להנות
 69 בה. והלוקח אותה מן המלך - הרי היא שלו, ואין
 70 הבצלים מוציאין אותה מידו; שזה דין המלכים כלן,
 71 לקח כל ממון שמשיהן כשכונעסין עליהן, והרי המלך
 72 הפקיע שעבודן; ונעשת חצר זו או שדה זו כהפקר, וכל
 73 הקונה אותה מן המלך זכה בה. אבל מלך שלקח חצר
 74 או שדה של אחד מבני המדינה דרך חמס, שלא פדינן
 75 שחקק - הרי זה גזלן, והלוקח ממנו מוציאין הבצלים
 76 מידו.
 77 יד. כללו של דבר: כל דין שחקק אותו המלך לכל,
 78 ולא יהיה לאדם אחד בפני עצמו - אינו גזל; וכל שיקח
 79 מאיש זה בלבד, שלא בדת [וחוקה] הירדעה לכל, אלא
 80 חמס את זה - הרי זה גזל. לפיכך, גבאי המלך ושוטריו
 81 שמוכרים השדות במס [תמורת מס] הקצוב על השדות,
 82 ממכרן ממכר. אבל מס שעל כל איש ואיש [מס
 83 גולגולות], אינו גובה אלא מן האדם עצמו; ואם מכרו
 84 השדות במס שעל אותו האיש - הרי זה אינו ממכר, אלא
 85 אם כן היה דין המלך כן.
 86 טו. מלך שהיה דיניו, שכל מי שימתן המס שעל השדה,
 87 תהיה השדה לנותן המס, וכרח בעל השדה מפני המס,
 88 וכא זה ונתן מס שעליה למלך ואכל פרותיה - אין זה
 89 גזל, אלא אוכל פרות ונותן המס עד שיחזרו הבצלים;
 90 שדין המלך דין הוא, כמו שאמרנו.
 91 טז. וכן מלך שגזר שכל מי שימתן מס הקצוב על האיש,
 92 ישמעבר בזה שלא נתן, וכא ישראל ונתן המס שעל

1 א. אסור לקנות דבר הגזול מן הגזלן, ואסור לסעדו
 2 [לעזרו] על שניו כדי שיקנהו; שכל העושה דברים אלו
 3 וכיוצא בהן - מחזק ידי עוברי עברה, ועובר על "ולפני
 4 עור לא תתן מכשול".
 5 ב. אסור להנות בדבר הגזול, אפלו לאחר יאוש; והוא
 6 שידע בודאי שדבר זה הוא הגזלה עצמה. כיצד? ידע
 7 בודאי שהבהמה זו גזולה, אסור לרכב עליה או לחרש
 8 בה.
 9 ג. גזל בית או שדה - אסור לעבר בתוכה, או להכנס
 10 לה בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים; ואם דר
 11 בתוכה - חזב להעלות שכר לבצלים, כדין הדר בחצר
 12 חברו שלא מדעתו. גזל דקלים ועשה מהן גשר - אסור
 13 לעבר עליו. וכן כל פיוצא בזה.
 14 ד. מי שעבר, ואכל הגזלה אחר יאוש - פטור מלשלם.
 15 ואם אכל קדם יאוש, ורצו הבצלים לגבות מן האוכל -
 16 גובין, שעדין ברשותן היא; ואם רצו, גובין מן הגזלן.
 17 ה. הגזול ומת, בין שהאכיל את הגזלה לבנים אחר
 18 יאוש, בין שלא האכילן אלא מכרה או אבדה - אם הניח
 19 קרקע, חבין לשלם; אבל מן המטלטלין - אינן חבין
 20 לשלם; שדמי הגזלה חוב הן על הגזלן, ואין המטלטלין
 21 משמעדין לבעל חוב.
 22 ו. כבר תקנו הגאונים לגבות בעל חוב מן המטלטלין,
 23 ואפלו במלוה על פה; לפיכך, חבין לשלם בין אכלו בין
 24 לא אכלו, בין נתאשו הבצלים בין לא נתאשו הבצלים,
 25 בין מן הקרקע בין מן המטלטלין שהניח.
 26 ז. דין הלוקח מטלטלין מן הגזלן, כלוקח מן הגנב: אם
 27 גזלן מפרסם הוא, לא עשו בו תפנת השוק [והגזל נוטל
 28 ממנו ללא תשלום]. ואם אינו מפרסם, עשו בו תפנת
 29 השוק [שלא יפסיד הקונה ממונו], ונותן הנגזל ללוקח
 30 דמים שמתן, ולוקח גזלתו, וחוזר ותובע הגזלן בדמי
 31 הגזלה. ואם כבר נתאשו הבצלים - קנה לוקח עצמה
 32 של גזלה, ואינו מחזירה.
 33 ח. אסור להנות מן הגזלן; ואם היה מועט שלו - אף
 34 על פי שרב ממונו גזול הוא, מתיר להנות ממנו, עד
 35 שידע בודאי שדבר זה גזול בידו.
 36 ט. בני אדם שחזקתן גזלין, וחזקת כל ממונן מן הגזול
 37 מפני שמלאכתן גזלנות, כגון המוכסין [נוטלי מס]
 38 והלסטים - אסור להנות מהן, שחזקת מאכל זה שהוא
 39 גזול; ואין מצרפין [=פריטת מטבעות] דינרים מן התבה
 40 [קופת המכס] שלהן, שהכל בחזקת גזלה.
 41 י. נטלו מוכסין כסותו וקחזירו לו כסות אחרת, נטלו
 42 כסותו וקחזירו לו כסות אחר - הרי אלו שלו; מפני שזו
 43 פמכירה היא, וחזקתן שנתאשו הבצלים מהן, ואינו יודע

46 וְאָמַר לוֹ 'טַל כְּלִיד' - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, עַד שְׂכִיבֹא
 47 הֵלֵךְ וַיִּחְזֹר וַיִּטַּל אֶת שְׁלוֹ. אָמַר לוֹ הָאֶמֶן: 'טַל כְּלִי זֶה'
 48 - הָרִי זֶה יִשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ, עַד שְׂכִיבֹא הֵלֵךְ וַיִּחְזֹר וַיִּטַּל אֶת
 49 שְׁלוֹ; שָׁמָּה כָּלִיו שֶׁל אֶמֶן הוּא, אוֹ בַעַל הַכְּלִי צָוָה אֶת
 50 הָאֶמֶן לְמַכְרוֹ לוֹ. וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בָּזֶה.
 51 ז. דְּבָרִים הַרְבֵּה אֶסְרוּ חֻמֵּי מִשּׁוּם גְּזֵל, וְהַעוֹבֵר עֲלֵיהֶם
 52 - הָרִי זֶה גְּזֵל מִדְּבָרֵיהֶם; כַּגֹּן מִפְּרִיחֵי יוֹנִים וְהַמְשַׁחֲקִים
 53 בְּקַבֵּיָה. מִפְּרִיחֵי יוֹנִים כִּיצַד? לֹא יִפְרִיחַ אֶדָם יוֹנִים בְּתוֹךְ
 54 הַיִּשּׁוּב, שֶׁהָרִי לֹקַח מִמּוֹן אַחֲרָיִם שְׁלֵא כְּדִין, מִפְּנֵי
 55 שֶׁמִּשְׁלַח זָכַר וְכִבִּיא נִקְבָה מִשׁוֹבֵךְ אַחֵר, אוֹ נִקְבָה וְתִבִיא
 56 זָכַר. וְלֹא יוֹנִים בְּלִבָּד, אֲלֵא כֹּל הַעוֹשֶׂה כְּזֶה בְּשֶׁאֵר עוֹפוֹת
 57 אוֹ חִיָּה וּבְהֵמָה - הָרִי זֶה גְּזֵל מִדְּבָרֵיהֶם.
 58 ח. וְכֵן אֶסְרוּ חֻמֵּי לְצוּר יוֹנִים בְּתוֹךְ הַיִּשּׁוּב, מִפְּנֵי שֶׁהֵן
 59 שֶׁל אַחֲרָיִם. וְאֵין פּוֹרְשֵׁין נִשְׁבִּין [מלכודות] לַיוֹנִים, אֲלֵא
 60 אִם כֵּן הִרְחִיק מִן הַיִּשּׁוּב אֲרַבְעָה מֵילִין; וְאִם הִזֵּה לְיִשּׁוּב
 61 כְּרָמִים, אֲפִלוּ מֵאָה מֵיל לֹא יִפְרֹשׁ, שֶׁהַיּוֹנִים שֶׁל בַּעַל
 62 כְּרָמִים הֵן. וְכֵן לֹא יִפְרֹשׁ בְּתוֹךְ הַיִּשּׁוּב, אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן
 63 שְׁלוֹ אוֹ שֶׁל גּוֹי אוֹ שֶׁל הַפֶּקֶד, וְאֶף עַל פִּי שֶׁהִרְחִיק מִן
 64 הַיִּשּׁוּב מֵאָה מֵיל, מִפְּנֵי שֶׁהַיּוֹנִים בֹּאת לְיִשּׁוּב הַיִּשּׁוּבָכִין.
 65 ט. מִרְחִיקִין אֶת הַיִּשּׁוּב מִן הָעִיר חֲמִשִּׁים אַמָּה. וְלֹא
 66 יַעֲשֶׂה אָדָם שׁוֹבֵךְ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ, אֲלֵא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ חֲמִשִּׁים
 67 אַמָּה לְכָל רוּחַ, כְּדִי שֶׁלֹּא יִמְשַׁכּוּ הַגּוֹזְלוֹת, וַיִּפְסִידוּ בְּשׂוֹדוֹת
 68 וַיִּאֲכִלוּ מִשְׁל אַחֲרָיִם. וְאִם לָקַחוּ מֵאֲחֵר - אֲפִלוּ הִזֵּה בֵּינוֹ
 69 וּבֵין תַּחֲלַת שְׂדֵה חֵבְרוֹ בֵּית רַבֵּעַ בְּלִבָּד, הָרִי הוּא בְּחֻקָּתוֹ,
 70 וְאֵין מַחֲבִיבִין אוֹתוֹ לְהִרְחִיק.
 71 י. הַמְשַׁחֲקִין בְּקַבֵּיָה כִּיצַד? אֵלֹי שֶׁמִּשְׁחַקִּין בַּעֲצִים אוֹ
 72 בְּצִוּוֹת אוֹ בַּעֲצָמוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, וְעוֹשִׂין תְּנַאי בֵּינֵיהֶם
 73 שֶׁכֹּל הַנוֹצֵחַ אֶת חֵבְרוֹ בֹּאתוֹ הַשְּׁחוֹק, יִקַּח מִמֶּנּוּ כֶּף וְכֶף
 74 - הָרִי זֶה גְּזֵל מִדְּבָרֵיהֶם. אֶף עַל פִּי שֶׁבְּרִצּוֹן הַבַּעֲלִים לָקַח,
 75 הוֹאִיל וְלָקַח מִמּוֹן חֵבְרוֹ בְּחֵנֶם דֶּרֶךְ שְׁחוֹק וְהַתֵּל, הָרִי זֶה
 76 גְּזֵל. וְכֵן הַמְשַׁחֲקִין בְּבִהֵמָה אוֹ בְּחִיָּה אוֹ בְּעוֹפוֹת וְעוֹשִׂים
 77 תְּנַאי בֵּינֵיהֶם, שֶׁכֹּל שֶׁתִּנְצַח בְּהֵמָתוֹ אוֹ תְרוּץ יוֹתֵר, יִקַּח
 78 מִחֵבְרוֹ כֶּף וְכֶף, וְכֹל כִּיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלוֹ - הַכֹּל אֶסּוּר, וְגֵזֵל
 79 מִדְּבָרֵיהֶם.
 80 יא. וְהַמְשַׁחֲקִים בְּקַבֵּיָה עִם הַגּוֹי - אֵין בוֹ אֶסּוּר גְּזֵל, אֲבָל
 81 יֵשׁ בוֹ אֶסּוּר עוֹסֵק בְּדָבָרִים בְּטָלִים; שְׂאִין רְאוּי לְאָדָם
 82 שֶׁיַּעֲסֵק כֹּל יָמָיו אֲלֵא בְּדָבָרֵי תוֹרָה וְכִישּׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם.
 83 יב. מְצוּדוֹת חִיָּה וְעוֹפוֹת וְדָגִים, שֶׁנִּפְלוּ מִיָּנִי חִיָּה לְתוֹךְ
 84 הַמְצוּדָה, וְכֹא אַחֵר וְנִטְּלָן - הָרִי זֶה גְּזֵל מִדְּבָרֵיהֶם, מִפְּנֵי
 85 שֶׁעֲדִין לֹא הִגִּיעוּ לֵיד הַזּוֹכֶה בָּהֶן.
 86 יג. נִהַר הַמּוֹשֵׁף [זוּרֵם] וּמַעֲבִיעוֹת הַנוֹבְעִים, הָרִי הֵם שֶׁל כֹּל
 87 אָדָם. עֲנִי הַמְנַקֵּף [חֹבֵט] בְּרֹאשׁ חִיָּה זֵיתִים שֶׁל שְׂכֵחָה,
 88 וְכֹא עֲנִי אַחֵר וְנִטְּלָן מֵעַל הָאֶרֶץ - הָרִי זֶה גְּזֵל מִדְּבָרֵיהֶם,
 89 מִפְּנֵי שֶׁעֲדִין לֹא הִגִּיעוּ לֵיד הַזּוֹכֶה בָּהֶן; וְאִם הִזֵּה הָעֲנִי
 90 מִקִּבְּץ כְּדוֹ בְּרֹאשׁ חִיָּה, וּמִשְׁלִיף לְאֶרֶץ - הָרִי זֶה גְּזֵל
 91 גִּמּוּר, שֶׁהָרִי הִגִּיעוּ לֵיד הַזּוֹכֶה בָּהֶם.
 92 יד. הַדְּבָרִים אֵינָן בְּרִשּׁוֹתָיו שֶׁל אָדָם כִּמוֹ תְּרַנְגוּלִים

1 יִשְׂרָאֵל זֶה הָעֲנִי - הָרִי זֶה עוֹבֵד בוֹ יִתֵּר מִדֵּי [מרגילותו],
 2 שְׂדִין הַמְּלָךְ דִּין; אֲבָל אֵינוֹ עוֹבֵד בוֹ כְּעַבְד.
 3 יז. מְלָךְ שְׂפָרַת אֵילָנוֹת שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים, וְעֲשֶׂה מִהֵן גֶּשֶׁר
 4 - מִתֵּר לַעֲבֹר עָלָיו; וְכֵן אִם הָרִס בָּתִּים, וְעֲשֶׂה אוֹתָן דֶּרֶךְ
 5 אוֹ חוֹמָה - מִתֵּר לְהַנּוֹת בָּהֶן. וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בָּזֶה; שְׂדִין
 6 הַמְּלָךְ דִּין.
 7 יח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמְלָךְ שֶׁמִּטְבְּעוֹ יוֹצֵא [נסחר]
 8 בְּאוֹתָן הָאֲרָצוֹת, שֶׁהָרִי הִסְכִּימוּ עָלָיו בְּגִי אוֹתָהּ הָאֶרֶץ,
 9 וְסִמְכָה דַּעְתָּן שֶׁהוּא אֲדוּנֵיהֶם וְהֵם לוֹ עַבְדִּים. אֲבָל אִם
 10 אֵין מִטְבְּעוֹ יוֹצֵא, הָרִי הוּא כְּגֵזֵל בַּעַל זְרוּעַ, וְכִמוֹ חֵבְרוֹת
 11 לְסֻטִּים הַמְזַגְּגִין, שְׂאִין דִּינֵיהֶן דִּין; וְכֵן מְלָךְ זֶה וְכֹל
 12 עַבְדָּיו, כְּגֵזֵלִין לְכָל דְּבָר.

יום שלישי כ"ג אדר ב' ה'תשע"ד

פָּרָק ו

15 א. קוֹרוֹת וְאֲבָנִים וְעֲצִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁשֵּׁטֶפֶן הַנֶּהָר - אִם
 16 נִתְּנָאוּ הַבַּעֲלִים מִהֵן - הָרִי אֵלֹי מִתְרִין, וְהֵן שֶׁל מִצִּילָן.
 17 וְאִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם נִתְּנָאוּ, אוֹ לֹא נִתְּנָאוּ - חֵיב לְהַחְזִיר;
 18 וְאֵין צְרִיף לוֹמַר, אִם הָיוּ הַבַּעֲלִים מִרְדְּפִין אַחֲרֵיהֶן.
 19 ב. לְפִיכָךְ, הַמְצִיל [ממון] מִיד הַנֶּהָר, וּמִזוּטוֹ [התפסותו]
 20 שֶׁל יָם, וּמִשְׁלוּלֵיתוֹ שֶׁל נֶהָר [שעלה על גדותיו], וּמִן הַיָּם
 21 [צבא], וּמִן הַדְּלָקָה, וּמִן הָאֶרֶץ, וּמִן הַדֵּב, וּמִן הַנֶּמֶר, וּמִן
 22 הַבְּרָדֶלֶס - אִם יָדַע בּוֹדָאי שֶׁנִּתְּנָאוּ הַבַּעֲלִים, הָרִי אֵלֹי
 23 שְׁלוֹ; וְאִם לֹא יָדַע, יִחְזֹר.
 24 ג. הַמְצִיל מִיד לִיסְטִים יִשְׂרָאֵל - הָרִי אֵלֹי שְׁלוֹ, מִפְּנֵי
 25 שֶׁסֶתֶם הַדְּבָר שֶׁנִּתְּנָאוּ הַבַּעֲלִים; וְאִם יָדַע שֶׁלֹּא נִתְּנָאוּ
 26 הַבַּעֲלִים, חֵיב לְהַחְזִיר. אֲבָל הַמְצִיל מִיד לִיסְטִים גּוֹי אוֹ
 27 מוֹכֵס גּוֹי - חֵיב לְהַחְזִיר, שֶׁסֶתֶם הַדְּבָר שֶׁלֹּא נִתְּנָאוּ
 28 הַבַּעֲלִים; וְאִם יָדַע בּוֹדָאי שֶׁנִּתְּנָאוּ, הָרִי אֵלֹי שְׁלוֹ. וּמִפְּנֵי
 29 מָה סֶתֶם לִיסְטִים יִשְׂרָאֵל נִתְּנָאוּ הַבַּעֲלִים, וְסֶתֶם גּוֹי לֹא
 30 נִתְּנָאוּ? מִפְּנֵי שֶׁהַבַּעֲלִים יוֹדְעִים שֶׁהַגּוֹיִם מוֹצִיאִין מִיד
 31 הַגְּזֵלָן אֶף עַל פִּי שְׂאִין שֵׁם עַדִּים שְׂגוּל, אֲלֵא בְּרִאיוֹת
 32 רְעוּעוֹת וּבְאֲמָדִין דַּעְתָּן.
 33 ד. שְׁחָלִים [מיו ירק] שֶׁצּוֹמְחִין בְּתוֹךְ הַפֶּשֶׁתָּן - הַמְּלַקֵּט
 34 אוֹתָן כִּשֶׁהֵן לַחִין, אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם גְּזֵל, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִפְּסִידִין
 35 הַפֶּשֶׁתָּן עַל בַּעַל הַשְּׂדֵה; וְאִם יָבִישׁוּ - אֶסּוּרִין מִשּׁוּם גְּזֵל,
 36 שֶׁכֵּבֶר הַפְּסִידוֹ מִהַ שֶׁהַפְּסִידוֹ. וְאִם הָיוּ עַל הַגְּבוּל -
 37 אֶסּוּרִין, אֲפִלוּ כִּשֶׁהֵן לַחִין.
 38 ה. כֶּבֶר בְּאֶרְצוֹ בְּנֻקֵי מִמּוֹן, שֶׁהַמוֹצִיא תְּכַנּוּ וְקָשׁוּ לְרִשּׁוֹת
 39 הַרְבִּים, אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם גְּזֵל; אֲבָל הַמוֹצִיא אֶת הַגְּלָל
 40 לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים, בֵּין בְּשִׁעַת הוֹצָאת וְכֵלִים בֵּין שְׁלֵא בְּשִׁעַת
 41 הוֹצָאת וְכֵלִים - חֵיבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם גְּזֵל.
 42 ו. מִי שֶׁנִּתְּחַלְפוּ לוֹ כְּלָיו [בגדיו] בְּכֵלִים אַחֲרָיִם בְּבֵית
 43 הָאֲבָל אוֹ בְּבֵית הַמִּשְׁתֶּה - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, עַד
 44 שְׂכִיבֹא הֵלֵךְ וַיִּחְזֹר וַיִּטַּל אֶת שְׁלוֹ. נִתְּחַלְפוּ לוֹ בְּבֵית הָאֶמֶן
 45 - אִם אֲשׁוֹתוֹ וּכְבִּיּוֹ שֶׁל אֶמֶן נִתְּנוּ לוֹ, אוֹ שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ הָאֶמֶן

46 ח. אין הנשבע על כפירת ממון משלם חמש, עד שיודה
 47 מעצמו; אבל אם באו עדים, והוא עומד בכפירתו -
 48 משלם הקרן בלבד על פי עדים, ואינו משלם את החמש;
 49 שהחמש עם הקרן לכפרה הם באים, ואינו מביא אותן
 50 אלא על פי עצמו.
 51 ט. הגזל את חברו - אף על פי שזכר בו, הואיל ולא
 52 נשבע, אם חזר והודה, אינו חייב לרדף אחר הבועלים עד
 53 שיחזיר להן ממון שבגדו; אלא יהי ביד הגזלן, עד
 54 שיבואו הבועלים ויטלו שלהן. אבל אם נשבע על שוה
 55 פרוטה ומעלה - חייב לרדף אחר הבועלים עד שיחזיר להן,
 56 אפלו הן באיי חנם; מפני שזכר נתיאשו אחר שנשבע,
 57 ואינו באין עוד לתבעו.
 58 י. אפלו החזיר הגזלה פלה חוץ משוה פרוטה, חייב
 59 להוליכה אחר הבועלים; ולא יתן לא לבנו של גזל, ולא
 60 לשלוחו, אלא אם כן עשה הגזל השליח בעדים. ואם
 61 הביא את הגזלה ואת החמש לבית דין שבעירו - הרי זה
 62 מביא אשם, ומתכפר לו; ובית דין מטפלין בה, עד שתגיע
 63 לבעלה. וכן נותן הוא לשליח בית דין. וכל הנותן הגזל
 64 וכיוצא בו לבית דין, יצא.
 65 יא. נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החמש, או שמחל
 66 לו על הקרן ולא מחל לו על החמש, או שמחל לו על זה
 67 ועל זה חוץ מפחות משוה פרוטה בקרן - אינו צריך
 68 להוליך אחריו, אלא יבוא הגזל ויטל את השאר. ואף על
 69 פי שהגזלה עצמה קימת, אין חוששין שמה תיקר ונמצא
 70 הנשאר שוה פרוטה. אבל אם נתן לו את החמש ולא נתן
 71 לו את הקרן, או שמחל לו על החמש ולא מחל לו על
 72 הקרן, או שמחל לו על זה ועל זה, חוץ משוה פרוטה
 73 בקרן - חייב להוליכו אחריו, או יתן לבית דין שבעירו
 74 כמו שבארנו.
 75 יב. המחזיר את הקרן לבעלים, וכפר פעם שניה בחמש
 76 ונשבע עליו - נעשה החמש כקרן לכל דבר, ומשלם עליו
 77 חמש אחר, שנאמר: "ותמשתיו יוסף עליו" - מלמד
 78 שהוא מוסיף חמש על חמש, עד שיתמעט החמש שיקפר
 79 בו ונשבע עליו משוה פרוטה.
 80 יג. מי שהיה אצלו פקדון, וטען שאבד ונשבע, וחזר
 81 והודה שהוא אצלו, וחזר וטען שאבד ונשבע, וחזר והודה
 82 שהוא אצלו - משלם חמש לכל שבועה ושבועה עם הקרן
 83 האחד, שנאמר: "ותמשתיו יוסף עליו", מלמד שהוא
 84 משלם כמה חמשיני על קרן אחד.
 85 **יום חמישי כ"ה אדר ב' ה'תשע"ד**
 86 **פָּרָק ח**
 87 א. הגזל את חברו, ומת הגזל - יחזיר הגזלה ליורשין;
 88 ואם אבדה או נשתנת, נותן להן דמיה. ואם נשבע לו,
 89 ואחר כך מת - נותן הקרן והחמש ליורשין.
 90 ב. הגזל את אביו ונשבע לו, ומת האב - אם אין הגזלה

1 ואנזים, ואף על פי כן יש בהן קנין מדבריהם; והגזל
 2 נחיל [קבוצת] דבורים, או שמנעו מבועליו אם בא לרשותו
 3 - הרי זה גזל מדבריהם. לפיכך, מי שיצא נחיל של
 4 דבורים מרשותו, ושכן ברשות חברו - יש לבעל הנחיל
 5 להלך בתוך שדה חברו עד שיטל את נחילו, ואם הדיק -
 6 משלם מה שהדיק; אבל לא יקץ את השוכה [הענף] על
 7 מנת לתן דמים.
 8 טו. נאמנת אשה או קטן לומר: 'מכאן יצא נחיל זה';
 9 והוא, שהיה משיחין לפי תמן, ויהיו הבועלים מרדפין
 10 אחר הנחיל, ושואלין 'היכן תנה'; אף על פי שאין אשה
 11 או קטן בגי עדות, הואיל וקנין דבורים מדבריהם, האמינו
 12 אותם בו.
 13 טז. כל מי שיש בידו גזל של דבריהם, אינו יוצא מידו
 14 בדינין. וכן אם כפר בו ונשבע, אינו מוסיף חמש כמו
 15 שמוסיף על הגזל הגמור.
 16 **יום רביעי כ"ד אדר ב' ה'תשע"ד**
 17 **פָּרָק ז**
 18 א. כל מי שנתחייב ממון לחברו הישראלי, וכפר בו
 19 ונשבע על שקר - הרי זה חייב להחזיר לו הקרן שזכר בו,
 20 והוספת חמש; וחייב בקרן, והוא הנקרא 'אשם גזלות'.
 21 ב. אחד הגזל, או העושק, או הגונב, או שהלנהו, או
 22 שהפקיד אצלו, או מצא אבדה וכחש בה, או שהיה
 23 ביניהן שתפות ונשאר לו אצלו ממון, או שעשה לו
 24 מלאכה ולא נתן לו שכרו. כללו של דבר: כל שאלו הודה
 25 היה חייב לשלם בדין, וכפר ונשבע - משלם קרן וחמש,
 26 שנאמר: "וכחש בעמיתו בפקדון וכו'".
 27 ג. כמה דברים אמורים? בשהיה חייב לשלם מחמת
 28 עצמו; אבל אם היה חייב לשלם מחמת אביו, אינו משלם
 29 חמש. כיצד? כגון שגזל אביו או גנב או שהיה חייב
 30 לאחרים, והבן יודע, וכפר הבן ונשבע, ואחר כך הודה -
 31 משלם הקרן בלבד, שנאמר: "אשר גזל" - על גזלו הוא
 32 מוסיף חמש, ואינו מוסיף חמש על גזל אביו.
 33 ד. כמה דברים אמורים? בשאין הגזלה קימת; אבל אם
 34 גזל אביו ומת, והרי הגזלה קימת, וכפר היורש ונשבע,
 35 ואחר כך הודה - משלם קרן וחמש.
 36 ה. גזל האב ונשבע והודה, ואחר כך מת - הרי היורש
 37 משלם קרן וחמש;
 38 ו. גזל ונשבע ומת, והודה היורש - משלם הקרן בלבד.
 39 ובין כך ובין כך, היורש פטור מן האשם.
 40 ז. הנשבע לגוי - משלם את הקרן, ואינו חייב בחמש,
 41 שנאמר: "וכחש בעמיתו". וכן הגזל פחות משוה פרוטה,
 42 וכפר ונשבע - אינו חייב בחמש, שאין פחות משוה פרוטה
 43 ממון. כמה הוא החמש? אחד מארבעה בקרן; שאם גזל
 44 שוה ארבעה ונשבע, משלם חמשה; ואם הייתה הגזלה
 45 קימת - מחזיר אותה, ונותן דמי רביע שלה.

48 **יב.** נתן את הכסף לאחת מן המשמרות, ואת האשם
 49 למשמרה זו [של השבוע] שהיא שבתה - יחזרו הכסף אצל
 50 האשם, לאנשי המשמרה הקבועה; שהמשמרה שלקחה
 51 כסף בלא שבתה לא זכת, ומוציאין מידה.
 52 **יג.** אין מקריבין את האשם עד שיחזיר הגזלן הקרן
 53 לבצלים, או לפתנים אם היה גזל גר שאין לו יורשין. נתן
 54 את הקרן והקריב אשמו - נתפטר לו, ואין החמש מעכב
 55 הכפרה; וחיב לתן את החמש אחר כפרה.
 56 **יד.** העבדים והשטרות והקרקות, אין בהם תוספת
 57 חמש, שנאמר: "וכחש בעמיתו בפקדון וכו'" - כל האמור
 58 בענין, מטלטלין הוא וגופו ממון; יצאו הקרקעות, ויצאו
 59 עבדים שהקשו לקרקעות, ויצאו שטרות שאין גופן ממון.
 60 וכן אם היו גזל גר שאין לו יורשים, אינן חוזרין לפתנים.
 61 וכן הקרקע אינה נקנית לגזלן לעולם, אלא ברשות בעליה
 62 קנימת; ואפלו נמכרה לאלה, זה אחר זה, ונתאישו
 63 הבעלים - הרי זו חוזרת לנגזל בלא דמים. וכל מי שצא
 64 מתחת ידו - חוזר על זה שמכרה לו, וחוזר המוכר השני
 65 על המוכר הראשון, עד שיחזרו הלוקח מן הגזלן על הגזלן
 66 ויטל ממנו, כמו שיתבאר.

יום שישי כ"ו אדר ב' ה'תשע"ד

פרק ט

67 **א.** הגזלן קרקע מחברו והפסידה [גרם לה נזק], כגון
 68 שחפר בה בורות שיחין ומערות, או שקצץ את האילנות,
 69 ושחת המעינות, והרס הבנין - חיב להעמיד לו שדה או
 70 בית כשהיו בשעת הגזלה, או ישלם דמי מה שהפסיד.
 71 אבל אם נשחתה מאליה, כגון ששטפה נהר או נשרפה
 72 באש שירדה מן השמים - אומר לו: 'הרי שלך לפניך';
 73 שהקרקע בחזקת בעליה קנימת; ואין אחריות הפסדה
 74 עליו, אלא אם פן הפסיד בידו - מה שאין הדין בן
 75 במטלטלין או בעבדים, כמו שבארנו.
 76 **ב.** גזל שדה, ונגזלה ממנו, ונטלוה מצידין [אנסיים] בכת
 77 המלך - אם מפת מדינה היא, כגון שלקח המלך שדות
 78 או בתים של כל אנשי המדינה - אומר לו: 'הרי שלך
 79 לפניך'; ואם מחמת הגזלן נלקחה - חיב להעמיד לו שדה
 80 אחרת.
 81 **ג.** אנס המלך את הגזלן, ואמר לו: 'הראה לנו כל מה
 82 שיש לך', והראה לו שדה זו שגזל בכלל שדותיו, ונטלה
 83 המלך - חיב להעמיד לו שדה אחרת כמותה, או נתן
 84 דמיה.
 85 **ד.** גזל שדה והפסידה בידו - כשבעל השדה גובה את
 86 דמי מה שהפסיד הגזלן, גובה אותן מנכסים בני חורין
 87 [שנמצאים בידו], מפני שהוא כמלוה על פה; ואם עמד
 88 הגזלן בדין ונתחייב לשלם, ואחר כך מכר - גובה מנכסים
 89 [של הגזלן] משעבדין [שנמכרו אחר העמדה בדין].
 90 **ה.** גזל שדה ואכל פרותיה - משלם כל הפרות שאכל
 91 הפתנים.

1 קנימת או נשפנת, עושה חשבון עם אחיו על הקרן ועל
 2 החמש; ואם הגזלה קנימת, חיב להוציא הגזלה עצמה
 3 מתחת ידו. לפיכך, נותן את הגזלה ואת החמש לאחיו,
 4 ועושה עמהן חשבון.
 5 **ג.** אם אין לו אחיו, שנמצא זה הגזלן לבדו הוא היורש
 6 - מוציא הגזלה מתחת ידו לכניו; ואם אין לו בנים לזה
 7 הבן הגזלן - נותנה לבעל חובו, או בהלוואתו, או לצדקה.
 8 הואיל ויצאה הגזלה עצמה מתחת ידו - נפטר, אף על פי
 9 שנתנה מתנה או פרעה בחובו; והוא, שיודיעם ויאמר:
 10 'זה גזל אבא'.
 11 **ד.** וכן הגזל את הגר ונשבע לו, וחזר והודה לו, וזקף
 12 עליו הכל מלנה, ואחר כך מת הגר - אף על פי שזכה
 13 בגזלה, חיב להוציאה מתחת ידו.
 14 **ה.** במה דברים אמורים? בשהודה ביניתים. אבל אם גזל
 15 את הגר שאין לו יורשים, ונשבע לו, ומת הגר - הרי זה
 16 חיב לשלם הקרן והחמש לפתנים של אותו משמר
 17 [שיקריב האשם], ומביא אשמו; ואחר כך יתפטר בו.
 18 **ו.** מפי השמועה למדו, שנה שנאמר בתורה: "ואם אין
 19 לאיש גאל" - בגר שמת ואין לו יורשים הפתוח מדבר.
 20 ואשם זה האמור כאן, הוא הגזלה או דמי הגזלה. לפיכך,
 21 המחזיר גזל הגר בליה, לא יצא, שהרי אשם קראו
 22 הפתוח, ואין מקריבין בליה. ואין הפתנים חולקין גזל
 23 הגר כנגד גזל הגר [פעם לאלו ופעם לאלו], כדרך שאין
 24 חולקין בשר אשם זה כנגד בשר אשם אחר.
 25 **ז.** כל גזל הגר שאין בו שנה פרוטה לכל כהן וכהן מאנשי
 26 משמר, לא יצא המחזירו ידי השבה - שנאמר: "המושב
 27 לה, לכהן", עד שתהיה השבה לכל כהן. ולמה נאמר
 28 בגזל הגר "איש"? שהאיש אתה צריך לחקר ולחזר עליו,
 29 אם יש לו יורשין או אם אין לו; אבל אם היה הגר קטן
 30 - אי אתה צריך לחזר עליו, אלא חזקתו שאין לו יורשין.
 31 **ח.** הפתנים בגזל הגר, כמקבלי מתנות הן. לפיכך, הגזל
 32 חמץ מן הגר שאין לו יורשין, ועבר עליו הפסח - חיב
 33 לתן לפתנים את דמיו בשעת הגזלה; שאם תננו להם
 34 עכשו, אינה מתנה - שהרי הוא אסור בהנחה. ואלו היה
 35 הגר קיים, היה אומר לו: 'הרי שלך לפניך', כמו שבארנו.
 36 **ט.** כהן שגזל גר שאין לו יורשים, ונשבע לו, ומת הגר
 37 - לא זכה זה בגזלה שפחת ידו, אלא יוציא מתחת ידו
 38 לכל אחיו הפתנים בני המשמרה.
 39 **י.** הגזל את הגר ונשבע לו, ומת הגר, והפריש אשמו
 40 וגולתו להעלותן לפתנים, ומת הגזלן קדם כפרה - הרי
 41 בני הגזלן יורשין את כסף הגזלה או הגזלה עצמה;
 42 והאשם ירעה עד שיפיל בו מום, כמו שבארנו במקומו.
 43 **יא.** נתן הגזלן את הכסף לאנשי משמר, ומת קדם כפרה
 44 [הקרבן] - אין יורשי הגזלן יכולין להוציא מיד הפתנים,
 45 שנאמר: "איש אשר יתן לכהן, לו יהיה"; ואפלו היה
 46 הגזלן קטן, שאין מתנתו מתנה - אין יורשיו מוציאין מיד
 47 הפתנים.

מתוך מהדורת חזק

48 הייתי בשערה שמכרתי לו, ושלא לדעתי מכרתי מחמת
 49 גזלנותו - לא זכה הגזלן, אף על פי שיש לו עדים
 50 שלקחה בפניהם; ותחזור השדה לבעליה, ומחזירין לגזלן
 51 הדמים שנתן.
 52 טו. במה דברים אמורים? בשהעידו העדים שמנה
 53 בפניהם את המעות. אכל אם העידו שבעל הקרקע מכר
 54 לגזלן, והודה לו בפניהם שנתן לו דמים כף וכף, והגזלן
 55 טוען שלא נתן לו כלום, ומחמת יראה הודה לו - אין
 56 לגזלן כלום, אלא מוציאין ממנו השדה בלא דמים, מפני
 57 שלא הודה לו אלא מפני הפחד כשטען, הואיל והחזק
 58 גזלן עליה.
 59 טז. אין בעל השדה צריך לעשות מודעה [הודעה לעדים]
 60 על מכר זה [שהוא באונס]; הואיל והחזק זה גזלן על שדה
 61 זו ואין ראיתו בה ראיה, אינו צריך למסר מודעה. ואין
 62 דין הגזלן כדן האונס חברו ותלה אותו עד שימכר לו;
 63 שזה האונס אינו רוצה לגזל, ולא גזלו עדין כלום; לפיכך,
 64 אם לא מסר המוכר האונס מודעה - ממכרו קנים.

יום שבת קודש כ"ז אדר ב' ה'תשע"ד

פְּרָק י'

66 א. גוי בעל זרוע שאנס [בכח] נכסי ישראל, וירד לתוף
 67 שדהו מחמת שהיה לו חוב על בעל השדה, או מחמת
 68 שיש לו נזקין ביד זה הישראלי, או מחמת שהפסיד
 69 ממונו, ואחר שתקף על השדה מכרה לישראל אחר - אין
 70 הבעלים יכולין להוציא מיד הלוקח.
 71 ב. במה דברים אמורים? בשהודו הבעלים שאמת טען
 72 הגוי המוכר, או יעידו עדי ישראל שאמת טען הגוי. וכן
 73 אם היה שם מלך או שר באותו המקום שיכל לכהף את
 74 הגוי שמכר לדין, ולא תבעו הבעלים את הגוי - אין
 75 יכולין להוציא מיד הלוקח מן הגוי, אף על פי שאינן
 76 מודין לגוי, ואף על פי שאין שם עדים שאמת טען הגוי;
 77 שהרי הלוקח אומר לבעלים: 'אם גזלן הוא הגוי, למה
 78 לא תבעתם אותו בדיניהם'?.
 79 ג. הגויים המציקין לישראל ומבקשין להרג אותן עד
 80 שיפדה עצמו מיד הגוי בשדהו או בכיתו, ויתננה למציק
 81 ואחר כך יניחנו - לפי שצד המציק למכר אותה הקרקע -
 82 אם יש ביד הבעלים לקח מן המציק, הן קודמין לכל אדם.
 83 ואם אין ביד הבעלים לקח, או ששהתה הקרקע ביד המציק
 84 שנים עשר חדש - כל הקודם ולקח מן המציק, זכה;
 85 ובלבד שיתן לבעלים הראשונים רביע הקרקע, או שליש
 86 המעות, מפני שזה המציק מוכר בזול; הואיל וקרקע
 87 שאינה שלו הוא מוכר - הרי זה מוכר בפחות רביע או
 88 קרוב לו, וזה הרביע של בעלים, שהרי מחמת שהיא
 89 שלהן מוכר בזול. לפיכך, הלוקח מן המציק בשלשים -
 90 נותן לבעלים עשרה, או נותן להם רביע הקרקע, ואחר
 91 כך יקנה הכל. ואם לא נתן, הרי רביע הקרקע פגול בידו.
 92

1 מנכסים בני חורין. גזל והשביח - שמין לו, ונדו על
 2 התחתונה: אם השביח יתר על ההוצאה, נוטל ההוצאה
 3 בלבד מן הנגזל; ואם ההוצאה יתרה על השביח, אין לו
 4 מן ההוצאה אלא שעור השביח.
 5 ו. גזל שדה ומכרה, והשביחה הלוקח - אם השביח יתר
 6 על ההוצאה - נוטל ההוצאה מן בעל השדה, ונוטל הקרן
 7 עם שאר השביח מן הגזלן;
 8 (ז). הקרן - מנכסים משעבדין, ושאר השביח - מבני
 9 חורין. ואם הכיר בה שהיא גזולה כשלקחה - אינו נוטל
 10 מן הגזלן אלא הקרן בלבד, ומפסיד שאר השביח היתר על
 11 ההוצאה. היתה ההוצאה יתרה על השביח - בין שהפיר
 12 בה שהיא גזולה, בין שלא הכיר בה - אין לו מן ההוצאה
 13 אלא שעור השביח; ונטלו מן בעל השדה, ונוטל הקרן מן
 14 הגזלן מנכסים משעבדין.
 15 ח. הגזל שדה ומכרה, ואכל הלוקח פרותיה - מחשבין
 16 עליו כל הפרות שאכל, ומשלם לבעל השדה; וחוזר
 17 וגובה אותן מן הגזלן מנכסים בני חורין. ואם הכיר בה
 18 שהיא גזולה - אין לו פרות, ואינו גובה מן הגזלן אלא
 19 הקרן בלבד.
 20 ט. המוכר שדה שאינה שלו - אין ממכרו ממכר, ולא
 21 קנה לוקח כלום, כמו שבארנו. חזר הגזלן אחר שמכרה,
 22 ולקחה מבעליה - נתקמה ביד הלוקח מן הגזלן. ואפלו
 23 נתנה לו הגזלן מתנה כשהיתה גזולה בידו - פיון שחזר
 24 ולקחה, נתקמה ביד זה שקבל המתנה; שמפני זה טרח
 25 הגזלן עד שקנינה, כדי לעמד בנאמנותו.
 26 י. לפיכך, אם תבע הלוקח את הגזלן מפני שמכר לו שדה
 27 שאינה שלו, ונתחייב לשלם, והתחילו בית דין להכריזו על
 28 [מכירת] נכסי הגזלן כדי להגבות מהן ללוקח, ואחר
 29 שהתחילו ההכרזות לקחה הגזלן מן הבעלים - לא
 30 נתקמה ביד הלוקח; שמאחר שהכריזו על נכסיו, נגלה
 31 שאינו נאמן, ולא לקחה מן הבעלים כדי להעמידה ביד
 32 הלוקח.
 33 יא. לקחה הגזלן מן הבעלים אחר שמכרה לפניה גזולה,
 34 וחזר ומכרה לאחר, או נתנה במתנה, או הורישו - הרי
 35 גלה דעתו שאינו רוצה להעמידה ביד זה שלקחה ממנו
 36 כשהיתה גזולה. וכן אם נפלה לגזלן בירשה, לא נתקמה
 37 ביד הלוקח.
 38 יב. גבה אותה הגזלן בחובו - אם יש לנגזל קרקע אחרת,
 39 ואמר לו הגזלן: 'זו אני גובה בחובי' - הרי זה נתפון
 40 להעמידה ביד הלוקח; ואם אין לנגזל קרקע אלא זו,
 41 לגבות את חובו הוא שנתפון.
 42 יג. נתנוה הבעלים לגזלן מתנה, קנה אותה הלוקח; שאלו
 43 לא טרח לבעלים, לא היו נותנין לו מתנה, ומפני זה טרח,
 44 כדי שיזכה בה בדין, ויעמד בנאמנותו ותתקם ביד
 45 הלוקח.
 46 יד. הגזל שדה, ואחר שגזלה והחזק גזלן עליה חזר
 47 ולקחה מבעלים הראשונים, וטען הנגזל ואמר: 'אנוס

מתוך מהדורת חזק

26 שמין לו, וידו על התחוננה. ואם אמר בעל הבגן: 'עצי
27 ואבני אני נוטל' - בבית, שומעין לו; בשדה, אין שומעין
28 לו, מפני שמכחיש את הקרקע. אמר לו בעל הקרקע: 'טל
29 מה שבגית' - שומעין לו.
30 י. כל מי ששמין לו - בין שהיתה ידו על העליונה, בין
31 שהיתה ידו על התחתונה - אינו נוטל כלום, עד שישבע
32 בנקיטת חפץ פמה הוציא. ואם אמר: 'יבואו הדינים,
33 ויעשו שומת ההוצאה, והרי היא גלויה לעיניהם, וישערו
34 העצים והאבנים והסיד ושכר האמנים בפחות שבשערים'
35 - שומעין לו, ונוטל בלא שבועה. וכן זה שנוטל השבח
36 בלבד, והיתה ידו על העליונה - אינו צריך שבועה.
37 יא. כל ששמין לו ונוטל, שטען בעל השדה ואמר 'נתתי',
38 והיורד לשדה אומר 'לא נטלתי' - היורד נאמן, ונשבע
39 שלא נתן לו כלום ונוטל; שהרי אומרים לבעל השדה:
40 'עדן לא שמו לך ולא דעת פמה אתה חייב לתן, היאך
41 נתת? אכל אם שמו לו ואמרו לבעל השדה 'תן לו', ואמר
42 'נתתי' - אף על פי שעדן לא נשבע היורד, הרי בעל
43 השדה נאמן, וישבע שבועת הסת שנתן, ויפטר; שהקרקע
44 בחזקת בעליה.
45 יב. בעל שהוריד ארסין [עובדים תמורת חלק ביבול]
46 בנכסי אשתו, ואחר כך גרשה - אם היה הבעל עצמו אריס
47 [במקצועו] - גסתלק בעל, גסתלקו ארסין; שלא ירדו לה
48 אלא על דעת הבעל; ושמן להם, וידם על התחוננה. ואם
49 אין הבעל אריס - על דעת הקרקע ירדו, ושמן להם
50 כאריס.

1 ד. היורד לתוף שדה חברו שלא ברשות, ונטעה - אם
2 היתה שדה העשויה לטע, אומדין פמה אדם רוצה לתן
3 בשדה זו לטעה, ונוטל מבעל השדה; ואם אינה עשויה
4 לטע - שמין לו, וידו על התחוננה.
5 ה. אמר לו בעל השדה: 'עקר אילנדך ואלך' - שומעין לו.
6 אמר הנוטע: 'הריני עוקר אילני' - אין שומעין לו, מפני
7 שמכחיש את הקרקע.
8 ו. התצרות - הרי הן ראויין לבגן, ולהוסיף בהן פתים
9 ועליות; לפיכך הורו הגאונים, שהבונה בתצר חברו שלא
10 מדעתו - הרי זה כנוטע שדה העשויה לטע, ושמן לו
11 פמה אדם רוצה לתן בבגן זה לכנותו; והוא, שיבנה בגן
12 המועיל [מביא תועלת] הראוי לאותה חצר ממנהג אותו
13 מקום.
14 ז. היורד לשדה חברו ברשות - אפלו נטע שדה שאינה
15 עשויה לטע - שמין לו, וידו על העליונה; שאם היתה
16 ההוצאה תרה על השבח, נוטל ההוצאה; ואם השבח יתר
17 על ההוצאה, נוטל השבח. ובעל בנכסי אשתו, והשתף
18 בשדה שיש לו חלק בה - היורד ברשות הן, ושמן להן
19 וידם על העליונה.
20 ח. היורד לשדה חברו שלא ברשות, ונטע או בנה, ואחר
21 כך בא בעל השדה והשלים הבגן או ששמר הנטיעות,
22 וכיוצא באלו הדברים שמראין שדעתו נוטה [מסכיחה]
23 למה שעשה זה וכרצונו בא הדבר - שמין לו, וידו על
24 העליונה.
25 ט. היורד לתוף חרבתו של חברו, ובגאה שלא ברשות -

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - כ"א-כ"ז אדר ב' ה'תשע"ד

יום ראשון כ"א אדר ב' ה'תשע"ד

65 בדעתנו, כיון שאין בדבר זה אלא קנס ממון הרי הוא
66 נוהג ככל-דבר שבממון, וכשם שרשאי אדם למסור
67 לחברו מממונו כל-מה שיירצה או למחול לו במה-שהוא
68 חייב לו, כך גם יהיה רשאי לקחת בתו הנערה ולמסרה
69 לאיזה אדם לבוא עליה וימחול לו בכך כיון שזה זכות
70 מזכותיו, כלומר: התמשים בסף (שנקנס האונס או
71 המפתה) שהם לאבי הנערה; או שיימסרנה לו על מנת
72 שיתן לו כך וכך דינרים. לפיכך הזהר על זה ונאמר לו:
73 "אל-תחלל את-בתך להנותה" (ויקרא שם), לפי שזה
74 שדנתי בו בתשלומי ממון בלבד אינו אלא אם קרה
75 שפתה או אנס; אבל שיעשה הדבר ברצון שניהם ובהתר
76 — אין דרך לכך. וגלה את-השעם לכך ואמר: "ולא-
77 תזנה הארץ ומלאה הארץ זמה" (שם). לפי שהאונס
78 והפתוי קורה מעט, ואם יהיה הדבר ברצון ובהתר —

51 מצות לא תעשה שנה.
52 המצוה השנה — האזהרה שהזהרנו מלבעול בלא
53 פתה וקדושין, והוא אמרו ותעלה: "לא-תהיה קדשה
54 מבינות ישראל" (דברים כג, יח), וכבר כפל האזהרה בענין
55 זה בלשון אחר והוא אמרו ותעלה: "אל-תחלל את-
56 בתך להנותה" (ויקרא יט, כט). ולשון ספרא (פרשת
57 קדושים): "אל-תחלל את-בתך" — זה המוסר בתו פניה
58 שלא לשם אישות, וכן המוסרת עצמה שלא לשם
59 אישות. ושמע ממני למה כפל לאו זה בלשון זה ואיזה
60 ענין נוסף יש בו, והוא: שפכר קדם במשפטיו ותעלה,
61 שהבועל בתולה בין שהיה מפתה או אונס — אינו חייב
62 שום ענין מן-הענינים אלא תשלום ממון בלבד ושישא
63 אותה אשה שפגע, כמו שנתבאר בכתוב. והיה עולה

מתוך מהדורת חזק

21	יום רביעי כ"ד אדר ב' ה'תשע"ד	1 יתְרַבֶּה וַיִּתְפַּשֵּׁט בְּאֶרֶץ. וְזֶה טַעַם יָפָה וְנָאָה לְפָסוּק זֶה,
22	יום חמישי כ"ה אדר ב' ה'תשע"ד	2 וְהוּא מִתְאַיֵּם לְכָל־מַה־שֶּׁהִזְכִּירוּ חֻכְמִים וּלְמַה שִּׁיִּחְיְבוּ
23	מצות עשה ריב.	3 מִשְׁפָּטֵי הַתּוֹרָה. וְלֹאֵו זֶה, כְּלוּמַר: לֹאֵו דְפָנוּיָהּ — לֹוֹקִין
24	הַמְצָוָה הַרִי"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיְנוּ לְפָרוֹת וְלִרְבוֹת	4 עָלָיו. וַיְכָר נִתְבְּאָרוּ דִינֵי מִצְוָה זוּ בְּכַתְּבוֹת וְקִדּוּשֵׁין.
25	וּלְהַתְּפֹן לְקִיּוֹם הַמִּין, וְזוֹהֵי מִצְוֹת פְּרִיָה וְרִבְיָה, וְהוּא	5 יום שני כ"ב אדר ב' ה'תשע"ד
26	אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "[וְאַתֶּם] פָּרוּ וּרְבוּ" (בראשית ט, ז). וַיְכָר	6 יום שלישי כ"ג אדר ב' ה'תשע"ד
27	בְּאָרוּ (ברכות טז). שֶׁהִתְחַן פְּטוּר מִקְרִיאַת שְׁמַע אִם נִשְׂא	7 הַמְצָוָה הַרִס"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַר קוֹנֶה אָמָה עֲבָרָהּ
28	בְּתוּלָה, וְנִתְּנוּ טַעַם לְכָף, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמִצְוָה. וַיְכָר	8 מִלְּהֲצִיק לָהּ אִם נִשְׂאָה. כּוֹנְנֵתִי בְּאֶמְרֵי לְהֲצִיק לָהּ. שְׁלֹא
29	נִתְבְּאָרוּ דִינֵי מִצְוָה זוּ וְחֵיִיבָיָהּ בְּפָרֵק ו' מִיְכַמּוֹת (סא): וְאִין	9 יִצְמָצֵם לָהּ מְזוֹנוּתֶיהָ אוֹ כְּסוּתָהּ אוֹ יִמְנַע מִמֶּנָּה עוֹנֵתָהּ
30	הַנְּשִׂים חֲיָבוֹת בְּמִצְוָה זוּ; וַיְכַפְּרוּשׁ אָמְרוּ שָׁם (סה):	10 בְּכַדִּי לְהֲצִיק לָהּ וּלְצַעֲרָהּ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "שְׂאָרָה
31	"הָאִישׁ מִצְוָה עַל פְּרִיָה וְרִבְיָה, אֲכָל לֹא הָאִשָּׁה".	11 כְּסוּתָהּ וְעוֹנֵתָהּ לֹא יִגְרַע" (שמות כא, י). וְלֹאֵו זֶה בְּעִצְמוֹ,
32	יום שישי כ"ו אדר ב' ה'תשע"ד	12 כּוֹלֵל כָּל־הַנּוֹשֵׂא בֵּת יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא יִצִּיק לָהּ בְּאַחַד מִשְׁלֹשֶׁת
33	יום שבת קודש כ"ז אדר ב' ה'תשע"ד	13 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כְּדִי לְצַעֲרָהּ וּלְעִנּוּתָהּ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה
34	מצות עשה רכב.	14 בְּאָמָה עֲבָרָהּ שֶׁהִזְהִיר מִלְּמַנּוּעַ מִמֶּנָּה שְׂאָרָה כְּסוּתָהּ
35	הַמְצָוָה הַרְכ"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיְנוּ לְגִרְשׁ בְּסִפְר	15 וְעוֹנֵתָהּ, כְּמִשְׁפָּט הַבְּנוֹת יַעֲשֶׂה־לָּהּ (שם, ט), מִכָּאֵן לְמִדְּנוּ
36	(בשטר) דְּוָקָא אִם נִרְצָה לְגִרְשׁ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:	16 שְׁמִשְׁפָּט הַבְּנוֹת הוּא: שְׁלֹא יִמְנַע שְׂאָר כְּסוּת וְעוֹנָה, וְהוּא
37	"וְכַתֵּב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתָת וְנָתַן בְּיָדָהּ" (דברים כד, א). וַיְכָר	17 אָמְרָם בְּמִכְלֶתָא (פרשת משפטים): "וְכִי־מַה־לְּמִדְּנוּ לְמִשְׁפָּט
38	נִתְבְּאָרוּ דִינֵי מִצְוָה זוּ, כְּלוּמַר דִּין גְּרוּשִׁין, בְּשִׁלְמוֹת	18 הַבְּנוֹת מַעֲתָה? הַרִי זֶה בָּא לְלַמֵּד וּנְמַצָּא לְמַד. וְשָׁם אָמְרוּ:
39	בְּמִסְכְּתָא הַמִּיִּחְדַּת לְכָף, כְּלוּמַר מִסְכְּתָא גִטִּין.	19 "שְׂאָרָה — אֵלוּ מְזוֹנוּתֶיהָ; כְּסוּתָהּ — כְּמִשְׁמַעוּ; עוֹנֵתָהּ
		20 — זֶה דֶּרֶךְ אֶרֶץ" (אישות).

אגרות קודש

ב"ה, כ"א אדר, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו,

נעם לי לקרות בו אשר הכיר חסידי חב"ד, ובטח נוסף על מה ששמע מאתם סיפורים נפלאים ומנגינות שונות, חקר גם אודות תורת החסידות והדרכותי, שהרי זה כל האדם להתנהג באורח חיים מתאים להוראת תורתנו הק' תורת חיים, הוראות חזרות מדות חסידותיות. ואין הדבר תלוי אלא ברצון, שהרי הבטיחו חז"ל יגעת ולא מצאת אל תאמין.

בשאלתו אודות חסידי חב"ד וכו' הרי כמה ספרים וגם חוברות נדפסות ישנם בענין זה, ויוכל להוודע אודותם אצל החסידים עמהם נפש.

תקותי שהקישור מכתבים אתי יביא להוספה בהתמדה ושקידה בלימוד התורה והידור בקיום המצוות, והשי"ת יצליחו.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מלכים ב ט כא-כח

כא וַיֹּאמֶר יְהוֹרָם אֶסֶר וַיֹּאסֶר רַכְבּוֹ וַיֵּצֵא יְהוֹרָם מִלְּדֹ-יִשְׂרָאֵל וַאֲחֻזְיָהוּ מִלְּדֹ-יְהוּדָה אִישׁ בְּרַכְבּוֹ וַיֵּצְאוּ לִקְרֹאת יְהוּא וַיִּמְצְאוּהוּ בַּחֲלֶקֶת נְבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי: כב וַיְהִי כִּרְאוֹת יְהוֹרָם אֶת-יְהוּא וַיֹּאמֶר הַשְּׁלוֹם יְהוּא וַיֹּאמֶר מָה הַשְּׁלוֹם עַד-זִנּוֹנִי אִיזְבֵּל אִמְנָה וּכְשַׁפְיָה הַרְפִּים: כג וַיִּהְיֶה יְהוֹרָם יָדָיו וַיָּגֶם וַיֹּאמֶר אֶל-אֲחֻזְיָהוּ מִרְמָה אַחֲזִיָּה: כד וַיְהִי מֵלֵא יָדוֹ בְּקִשְׁתּוֹ וַיִּךְ אֶת-יְהוֹרָם בֵּין זְרָעָיו וַיֵּצֵא הַחֲצִי מִלְבּוֹ וַיִּכְרַע בְּרַכְבּוֹ: כה וַיֹּאמֶר אֶל-בְּדָקָר שְׁלֹשָׁה (שְׁלֹשׁ קרי) שָׂא הַשְּׁלֹכְהוּ בַּחֲלֶקֶת שְׂדֵה נְבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי כִּי-זָכַר אָנֹכִי וְאַתָּה אֶת רַכְבִּים צְמִדִים אַחֲרָי אַחֲבָב אָבִיו וַיְהִיָּה נִשְׂא עָלָיו אֶת-הַמִּשָּׂא הַזֶּה: כו אִם-לֹא אֶתְדַמְּנִי נְבוֹת וְאַתְדַמְּנִי בְנָיו רְאִיתִי אִמְשׁ נֶאֱמַר-יְהוָה וְשַׁלְמָתִי לָךְ בַּחֲלֶקֶה הַזֹּאת נֶאֱמַר-יְהוָה וְעַתָּה שָׂא הַשְּׁלֹכְהוּ בַּחֲלֶקֶה בְּדַבַּר יְהוָה: כז וַאֲחֻזְיָהוּ מִלְּדֹ-יְהוּדָה רָאָה וַיֵּנֶס דֶּרֶךְ בֵּית הַגֶּן וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו יְהוּא וַיֹּאמֶר גַּם-אֲתָנוּ הִכְהוּ אֶל-הַמִּרְפָּכָה בְּמַעְלַה-גּוֹר אֲשֶׁר אֶת-יִבְלַעַם וַיֵּנֶס מִגְדּוֹ וַיִּמַּת שָׁם: כח וַיִּרְפְּבוּ אֹתוֹ עַבְדָּיו יְרוּשָׁלַיִם וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בַּקְּבֻרָתוֹ עִם-אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד: פ

רש"י

באגדת חלק (סנהדרין קב ב) והוא מתחבא בשומרון, שהיה קודר אזכרות וכותב עבודת כוכבים תחתיהם. ולפי דבריהם יש לומר, שאין החבאה זו מפני יהוא, אלא כך פירושו, ויבקש את אחזיהו וילכדוהו כשהיה נס דרך הגן, והוא היה מרשיע לעשות מתחילה, שהיה בא לשומרון והתחבא מפני שרי יהודה, לעשות התועבה הזאת, לפי שיושבי שומרון עובדי עבודת כוכבים ומזלות היו, ויביאוהו אל יהוא, אנשי יהוא שרדפו אחריו, ויאמר הכהו אל המרכבה: במעלה גור. ששם הביאוהו אליו: וינס מגדו. מוכה בנכליות:

(כה) את רוכבים צמדים. את אשר אני ואתה היינו רוכבים צמדים (ספרים אחרים מצומדים), אחר אחאב, ביום שהרג את נבות: וה' נשא עליו. ביד אליהו הנביא המשא הזה, ואנחנו שמענו: (כז) הכהו אל המרכבה וגו'. ובדברי הימים (ב כב ט) הוא אומר: ויבקש את אחזיהו וילכדוהו והוא מתחבא בשומרון ויביאוהו אל יהוא, יש לישיב המקראות, וינס דרך הגן, מיזרעאל לשומרון, וירדוף אחריו יהוא. אך יש גמגום בדבר, שהרי לא היתה ממשלת יהוא בשומרון עד יום המחרת, כמו שמפורש בענין (לקמן יא): ויכתוב יהוא ספרים וישלח שומרון וגו'. רבותינו פירשו

מצודת ציון

(כא) בחלקת. בנחלת שדה: (כה) שלשה. ענין שר, כמו (שמות טו ה): ומבחר שלישי: שא. הגבה אותו: צמדים. חבורים יחד, כמו (במדבר יט טו): צמיד פתיל: נשא עליו. העמים עליו: המשא. הנבואה: (כו) אמש. יאמר על הלילה העבר, כמו (בראשית לא מב): ויוכח אמש:

מצודת דוד

(כא) אסור. קשור הסוסים אל הרכב: (כב) מה השלום. מהו השלום הראוי, עד שיהא תשלום גמול זנוני איזבל וכו', וכאומר, וכי ראויים אתם לשלום: (כג) ויהפוך. הפך ידיו האוחזות ברסני הסוסים, להפכם לאחור ולנוס: מרמה. רצה לומר: הנה קשר ומרד, ובמרמה היו מראים עצמם כאוהבים: (כד) מלא ידו. שם כל ידו במלואה בקשת, לירות בכח רב:

ויכרע. כרע על ברכיו: (כה) כי זכר. תן דעתך לזכור, כי אני ואתה את אשר היינו רוכבים צמדים ומחבורים אחרי אחאב, ואז נשא ה' עליו את המשא הזה, על ידי אליהו: (כו) אם לא. כה אמר אם לא וכו' ורצה לומר: האם לא את דמי וכו' ראיתי אמש, כי למחרת הריגת נבות ירד אחאב לרשת כרמו, ואז אמר לו אליהו בדבר ה': אם לא את דמי וכו' ראיתי אמש, והם צועקים ומבקשים עליו דין: ודמי בניו. יש מרבותינו ז"ל אמרו (סנהדרין מה ב): שהרג גם בניו, ומהם אמרו: בניו שהיה עתיד להוליד: ושלמתי לך. גם זה דברי אליהו שאמר בשם ה', שיקבל גמולו בחלקת נבות: ועתה. הואיל ודבר ה' הוא, השליכהו אל החלקה ההיא: (כז) גם אתה הכהו. כי גם הוא מבית אחאב, עובד עבודת גלולים כמוהם: אל המרכבה. בעודו יושב במרכבה: במעלה גור. כאלו אמר, והכהו במעלה גור, וקצר הכתוב, וסמך על מה שאמר גם אותו הכהו: את יבלעם. סמוך ליבלעם: וינס מגדו. אחרי אשר הכהו, נס אל מגידו: וימת שם. רצה לומר: הומת בדבר הקשר ההיא של יהוא, כי בדברי הימים (ב כב ט) נאמר שמת בשומרון, כי לשם בא ממגידו: (כח) בקבורתו. אשר כרה לו בחייו:

קמז. יא-יט

יֵא אֲנִי אִמְרָתִי בְּחַפְזִי פֶלֶאֱדָרְם כּוֹזֵב: יב מְהֵאֲשִׁיב לַיהוָה פֶּלֶאֱתַגְמוּלוֹהִי עָלַי: יג כּוֹס־יִשׁוּעוֹת אֲשָׂא
וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד גְּדָרֵי לַיהוָה אֲשֶׁלֶם נְגַדְהָא לְכָל־עַמּוֹ: טו יִקָּר בְּעֵינַי יְהוָה הַמְּוֹתָה לְחַסִּידָיו:
טז אָנָה יְהוָה פִּי־אֲנִי עֲבִדְךָ אֲנִי־עֲבִדְךָ בֶּן־אֲמַתְךָ פִּתְחַת לְמוֹסְרֵי: יז לְדִ־אֲזַבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבִשְׁם יְהוָה
אֶקְרָא: יח גְּדָרֵי לַיהוָה אֲשֶׁלֶם נְגַדְהָא לְכָל־עַמּוֹ: יט בְּחֲצֵרוֹת | בֵּית יְהוָה בְּתוֹכְכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

קיו. א-ב

א הַלְלוּ אֶת־יְהוָה פֶּלֶא־גוֹיִם שְׁבַחְוָהוּ פֶּלֶא־הָאֲמִיִם: ב פִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדוֹ וְאֲמַת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

רש"י

אותו הכוס בשמך אקרא על הישועה זו, שכן אין הלו
אומר שירה אלא על היין: (יד) נגדה נא לכל עמו.
נגד כל עמו: (טו) יקר בעיני ה'. הראני הקב"ה
שדבר קשה וכבד הוא בעיניו להמית את חסידיו:
המותה. המות כמו הביתה החוצה (בראשי ל"ט):
(טז) עבדך בן אמתך. אינו דומה תרבות עבד לקוח
מן השוק לילוד משפחה שבבית: פתחת למוסרי.
התרתה מעל צוארי מוסרות ומוטות: (יז) זבח תודה.
זבחי הודייה על הנסים שעשית לי: (יח) נדרי.
קרבות שנדרתי: (יט) בתוככי. כמו בתוכך: (כ) כי
גבר עלינו חסדו. כלומר ואף כי אנחנו אשר גבר
עלינו חסדו: ואמת ה' לעולם. ששמר הבטחתו
שהבטיח את האבות:

(יא) אני אמרתי בחפזי. לנוס מפני אבשלום: כל
האדם כוזב. ובוגד באוהב בו כי ראיתי את בני בוגד
בי ומבקש את נפשי וכל ישראל גומלים לי רעה תחת
טובה לפיכך האמנתי לציבא ואמרתי אף מפיבושת
כוזב ובוגד בי. כל לשון כזב אינו אלא ל' חסרון
מבטח שבטחו עליו פילנ"צא בלע"ז, כמו (ישעיה כ"ח)
אשר לא יכזבו מימיו, ויש פותרין אותו אני אמרתי
בחפזי בסלע המחלקות שהיו שאול ואנשיו עוטרין
עלי ואל אנשי לתפשני ושם נאמר ויהי דוד נחפז
ללכת (שמואל א כג) כל אדם כוזב, אף שמואל הנביא
שהוא נאמן לנביא אף הוא כוזב שמשחני למלך
(מצאתי): (יג) כוס ישועות אשא. אביא הנסכים על
התודות שנדרתי כמו שאמר לך אזבח זבח תודה ועל

מצודת ציון

(יא) בחפזי. מלשון חפזון: כוזב. משקר: (יב) תגמולוהי.
תגמוליו ועל דרך לשון ארמי עלוהי כמו עליו: (יד) נא. כמו
עתה וחזור הוא על מלת אשלם: (טו) יקר. עניינו קשה וכן
ויקר פדיון נפשם (לעיל מ"ט): (טז) אנה. הוא כענין הודאה בין
הודאה על החסד ובין הודאה ובקשה על חטא כמו אנא חטא
העם הזה (שמות לב): פתחת. ענין התרת הקשר: למוסרי.
קשורי רצועי המאסר כמו ומוסרות ערוד מי פתח (איוב לט):
(יט) בתוככי. היורד יתירה: (כ) המצר. מל' צר ודחק:

הדבר לפני המקום להביא המות על חסידיו בלא עתם ולזה הרבה לי נסים: (טז) אנה. הנני מודה לה' על החסד שעשית לי
על כי אני עבדך ר"ל החסד היה בעבור שאני מוכנע ולא בגמול המעשה: בן אמתך. ר"ל מוכנע אני ביותר כבן אמה ילידי
בית ולזה התרת קשורי מוסרי: (יז) זבח תודה. כי קרבן תודה באה על הנס: (יט) בחצרות. אתם העומדים בחצרות בית ה'
אשר הם בתוך ירושלים הללו את יה בשמעכם הנס הנעשה לי: (א) הללו. זה יאמר על לעתיד אתם כל הגוים כולכם הללו
את יה: (ב) כי גבר. על אשר גבר חסדו והוא לעולם אל אמת כי קיים לנו הבטחתו ולזה הללו את יה:

יהל אור

ז"ל בדה"ה ואני נתתי לך שכס אחד דבמד"ר יש שלע"ל יהי
שליש בני אדם כלים. והיינו זרעו של כנען. ועל ב' השלישי
שהם זרעו של שם ויפת נאמר כי אז אהפוך כו'. ולכן בא ע"ז
ב' פסוקים. וההפרש בין זרעו של חם לשם ויפת י"ל כי חם
להיותו מקו השמאל נפל בג"ק שלמטה מק"נ שאין להם
בירור אבל זרעו של שם ויפת הם מק"נ. וע' בשל"ה במס'
פסחים שלו דק"ע ע"ב:

מצודת דוד

(יא) אני אמרתי. חוזר ומפרש מתי היה ומה דבר ואמר אני
אמרתי בעת הייתי נחפז לברוח מפני שאול כמ"ש ויהי דוד
נחפז ללכת וגו' (ש"א כ"א) ואם כי אז הייתי קרוב למות עכ"ז
אמרתי אז כל אדם האומר שלא תהיה לי המלוכה הוא מכזב
ומשקר וזו היא האמנה גדולה: (יב) מה אשיב. מה מנחה
אשיב לה', בעבור כל תגמוליו אשר גמל עלי: (יג) כוס. אשא
בבה"מ כוס מלא נסכים על הישועה אשר עשה לי ואקרא אז
בשם ה': (יד) נדרי. הנדרים שנדרתי בעת צרה אשלם עתה
נגד כל עמו לפרסם הנס: (טו) יקר. הן ראיתי כי יקר וקשה

הדבר לפני המקום להביא המות על חסידיו בלא עתם ולזה הרבה לי נסים: (טז) אנה. הנני מודה לה' על החסד שעשית לי
על כי אני עבדך ר"ל החסד היה בעבור שאני מוכנע ולא בגמול המעשה: בן אמתך. ר"ל מוכנע אני ביותר כבן אמה ילידי
בית ולזה התרת קשורי מוסרי: (יז) זבח תודה. כי קרבן תודה באה על הנס: (יט) בחצרות. אתם העומדים בחצרות בית ה'
אשר הם בתוך ירושלים הללו את יה בשמעכם הנס הנעשה לי: (א) הללו. זה יאמר על לעתיד אתם כל הגוים כולכם הללו
את יה: (ב) כי גבר. על אשר גבר חסדו והוא לעולם אל אמת כי קיים לנו הבטחתו ולזה הללו את יה:

א הללו את ה' כל גוים שבחוהו כל האמים. ע' ילקוט במקומו
גוים אלו ששעבדו בהן כו'. ועמש"ל סעי' י"ז ע"פ ישמחו
וירננו לאמים. ובמד"ר פי' בא פי"ח דף קל"ה ע"א שבי'
פסוקים אלו הללו כו' כי גבר כו' נאמר על נס דחנניה מישאל
ועזרי' כו' יעו"ש. ואפ"ל דלע"ל נאמר כי אז אהפוך אל עמים
שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' בצפני' סי' ג' ט' עז"נ הללו
את ה' כל גוים. אך מש"כ ב' פסוקים י"ל עפמ"ש אדמו"ר

פרק רביעי

א התכלת אינה מעפפת את הלבן, והלבן אינו מעפפ את התכלת. תפלה של יד אינה מעפפת של ראש, ושל ראש אינה מעפפת של יד. הסלת והשמן אינם מעפפין את היין, ולא היין מעפפין. המתנות שעל מזבח החיצון אינן מעפפות זו את זו.

ב הפרים והאילים והכבשים אינן מעפפין זה את זה. רבי שמעון אומר: אם היו להם פרים מרבים, ולא היו להם נסכים — יביאו פר אחד ונסכיו, ולא יקרבו פלן בלא נסכיו.

ג הפר והאילים והכבשים והשעיר אינן מעפפין את הלחם, ולא הלחם מעפפין. הלחם מעפפ את הכבשים,

פירוש ברטנורא

ד א התכלת אינה מעפפת את הלבן. אע"ג דמצוה לתת שני חוטין של תכלת ושני חוטין של לבן, או חוט אחד של תכלת ושלושה חוטין של לבן, אפילו הכי אין זה מעפפ את זה, ואם נתן ארבעתן של תכלת או ארבעתן של לבן, יצא: תפלה של יד אינה מעפפת של ראש. רמב"ם כתב, דוקא ששתיהן מצויין אצלו, אבל אם אין מצויה אצלו אלא אחת מהן, לא יניח האחת עד שימצא האחרת, גורנין שמא יטעה ויטמון על אחת תמיד. וזה דלא כהלכתא, דמאן דאמר הכי בגמרא (מנחות מ"ד ע"א) הדר ביה מכה מה שהקשו לו ואלא מאן דלית ליה תרתי מצות חרא מצוה נמי לא לעביד, בתמיה. והלכה, בין ששניהן מצויין אצלו בין שאין מצויין אצלו אינן מעפפות זו את זו, וכן הורו כל רבותי הלכה למעשה: הסולת והשמן. של מנחת נסכים: אין מעפפין את היין. של נסכים שאם הביאו את היין בלא סולת ושמן מנסכו: והמתנות של מזבח החיצון. כגון ארבע מתנות של חטאת: אין מעפפות זו את זו. שאם לא נתן אלא אחת כיפר. דכתיב (דברים י"ב) ודם ובחור ישפך, שפיכה אחת משמע:

ב הפרים והאילים והכבשים. הנה דכתיב בפרשת אמור אל הכהנים והקרבנם על הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה ופר בן בקר אחד ואילים שנים, הבאים עם שתי הלחם של עזרת, אינם מעפפים הפרים שנים ואיל אחד ושבעה כבשים של מוספים של עזרת הכתובים בפרשת פנחס. שאין [שני] פרים של מוספים מעפפין הפר של שתי הלחם, ולא הפר של שתי הלחם מעפפ שני פרים של מוספים. וכן שני אילים של שתי הלחם אין מעפפין האיל אחד של מוספים, ולא איל אחד של מוספים מעפפ שני האילים של שתי הלחם. וכן הכבשים אין מעפפין אלו את אלו: רבי שמעון אומר אם היו להם פרים מרובין. כלומר, דמים כדי לקנות פרים כדי צרכן, ולא היו להם דמים לקנות נסכים, יביאו פר אחד ונסכיו. ומפיק לה מקרא דכתיב (יהוה קאל מ"ו) איפה לפר ואיפה לאיל יעשה מנחה ולכבשים כאשר תשיג ידו, וכי מרת פרים ואילים אחת היא, והלא מנחת פרים שלשה עשרון ומנחת אילים שני עשרון, אלא להדויק שמוטב להביא פר אחד איל אחד עם איפתו, מרת הראויה לו, מלהביא פרים מרובים ואילים מרובים בלא מנחתם. ואין הלכה כר' שמעון:

ג הפר והאילים והכבשים והשעיר. הבאים בגלל הלחם. וכולן עולות, חוץ מן השעיר שהוא חטאת: אין מעפפין את הלחם. שאם הביאו שתי הלחם של עזרת בלא הקרבנות הללו, מקודשין: הלחם מעפפ את הכבשים. הנה כבשים הן שני כבשים דשלמים שהוקפו לתנופה עם הלחם: והכבשים אין

משניות מבוארות – קהתי

כמו שכתוב בפרשת אמור (ויקרא כג, יח): "והקרבתם על הלחם שבעת כבשים... ופר בן בקר אחד ואילים שנים, יהיו עולה לה". ב. עולות הבאות בקרבנות המוסף של החג, כמו שכתוב בפרשת פנחס (במדבר כח, כז): "והקרבתם עולה... פרים בני בקר שנים איל אחד שבעה כבשים"; ובאה משנתנו ללמד, שהעולות הבאות עם שתי הלחם ועולות המוסף אינן מעפפות אלו את אלו (גמרא), דהיינו שאפשר להביא את עולות שתי הלחם בלי המוספים, ואת המוספים בלי עולות שתי הלחם. והוא הדין לעולות המוסף עצמן, שאינן מעפפות אלו את אלו, כלומר שאם לא היו להם אלא מין אחד או שניים בלבד, כגון שני פרים, או איל, או שבעה כבשים, או פרים ואיל, או פרים וכבשים, או איל וכבשים, יקריבו מה שיש להם. ברם, עולות שתי הלחם מעפפות אלו את אלו (עיי' "תוספות יום טוב"). רבי שמעון אומר: אם היו להם פרים מרבים, ולא היו להם נסכים — היו להם מעות כדי לקנות את הפרים הדרושים להם לקרבנותיהם ולא לקנות את הנסכים הבאים עמהם, לביא פר אחד ונסכיו, ולא יקרבו פלן בלא נסכין — שמוטב להביא פר אחד עם מנחתו ונסכיו מאשר להביא פרים מרובים בלא מנחתם ונסכיהם. בגמרא מבואר, שרבי שמעון למד את זה מן המקרא. ברם, אין הלכה כרבי שמעון.

ב אור משנה ג

הפר והאילים והכבשים והשעיר — הבאים בחג השבועות עם שתי הלחם, שכן מלבד הפר והאילים והכבשים, שהזכרנו במשנה הקודמת, שהם קרבנות עולה, מביאים עם הלחם גם שעיר לחטאת (ויקרא כג, יח-טו). אינן מעפפין את הלחם — שאם הביאו שתי הלחם בלא הקרבנות הללו, מקודשים; ולא הלחם מעפפין — שאפשר להביא את הקרבנות הללו בלא שתי הלחם. הלחם מעפפ את הכבשים — היינו שני כבשי עזרת, זבחי שלמים, שמניפים אותם עם שתי הלחם, כמו שכתוב (שם שם, יח-ט): "ושני כבשים בני

ב אור משנה א

פרקנו מוסף לרדן בענין עובד, ומונה דברים שאינם מעפפים זה את זה. — משנתנו פותחת בענין חוטי הציצית, כהמשך למשנה הקודמת שסיימה בדין ארבע הציציות.

התכלת אינה מעפפת את הלבן, והלבן אינו מעפפ את התכלת — כתוב בתורה (במדבר טו, לח): "ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת", וכן כתוב (דברים כב, יב): "גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך"; מפסוקים אלו למדו, שמצוה לתת בכל כנף ארבעה חוטין ("גדיל") — שניים, שאי אפשר לעשות גדיל בפחות משני חוטין ("גדילים" — ארבעה), חוט אחד או שניים של תכלת והשאר של לבן. משנתנו באה ללמד, שלא נאמרו הדברים אלא למצוה, אבל לא לעכב, דהיינו שאם נתן כל החוטין של לבן או כולם של תכלת יצא ידי חובתו. תפלה של יד אינה מעפפת של ראש, ושל ראש אינה מעפפת של יד — ששתי מצוות הן, זו לעצמה וזו לעצמה, ומי שלא הניח אלא תפילה אחת קיים את מצוותה ("תפילה" — יחיד מלשון "תפילין"; תרגום "לטוטפות" — לתפילין). הסלת והשמן — במנחת נסכים, אינם מעפפין את היין — שאם הביאו יין בלא סולת ושמן, מנסכים אותו על המזבח, ולא היין מעפפין — את הסולת והשמן, שאם הביאו סולת ושמן בלא יין, מקריבים אותם על המזבח. המתנות שעל מזבח החיצון — בזבחים הטעונים ארבע מתנות של דם או שתי מתנות שהן ארבע, כמבואר בזבחים (ה, ג-ז), אינן מעפפות זו את זו — שאם לא נתן אלא מתנה אחת כיפר, כמו ששינוי במסכת זבחים פרק ד משנה א (עיי' שם).

ב אור משנה ב

הפרים והאילים והכבשים אינן מעפפין זה את זה — שני סוגים של קרבנות עולה חייבים להביא בחג השבועות: א. עולות הבאות עם שתי הלחם (מלבד שני הכבשים שהם זבחי שלמי ציבור),

והכבשים אינן מעפבין את הלחם; דברי רבי עקיבא. אמר שמעון בן גנם: לא כי, אלא הכבשים מעפבין את הלחם, והלחם אינו מעפב את הכבשים; שכן מצונו, כשהיו ישראל במדבר ארבעים שנה, קרבו כבשים בלא לחם, אף פאן, יקרבו כבשים בלא לחם. אמר רבי שמעון: הלכה דברי בן גנם, אבל אין הטעם בדבריו; שכל האמור פחומש הפקודים — קרב במדבר, וכל האמור בתורת פהנים — לא קרב במדבר, משפאו לארץ — קרבו אלו ואלו. ומפני מה אני אומר: יקרבו כבשים בלא לחם? שהכבשים מתירין את עצמן בלא לחם; לחם בלא כבשים, אין לי מי יתירנו.

ד התמידין אינן מעפבין את המוספים, ולא המוספים מעפבין את זה את זה. לא הקריבו כבש בפקר — יקריבו בין הערפים. אמר רבי שמעון: אימתי? בזמן שהיו אנוסין או שוגגין, אבל אם היו מזידין ולא הקריבו כבש בפקר — לא יקריבו בין הערפים. לא הקטירו קטרת בפקר — יקטירו בין הערפים.

פירוש ברטנורא

מעכבים את הלחם. שאם לא נמצאו כבשים מכאיום שתי הלחם והן קרושים כאלו הביאום עם הכבשים: קרבו כבשים בלא לחם. שהרי לא היה להם לחם במדבר אלא המן: הלכה כדברי בן גנם. וכבשים מעכבים את הלחם: אבל אין הטעם כדבריו. והוא אומר במדבר קרבו כבשים דשלמים ולא היא: שכל האמור בחומש הפקודים. בספר במדבר. כגון קרבנות מוספים האמורים בפרשת פנחס, קרבו במדבר: וכל האמור בת"כ. דהיינו בספר ויקרא. לא קרבו במדבר. והנך כבשים האמורים באמור אל הכהנים כגון הנך שבעה כבשים ופר ואילים דעולה דעל הלחם ושני כבשים דשלמים לא קרבו במדבר: לחם בלא כבשים אין לו מי יתירנו. שאין הלחם מותר באכילה לכהנים עד שיקרבו כבשים. והלכה כר' שמעון:

ד התמידים אינן מעפבין את המוספים. בגמרא מפרש דלענין קרימה קאמר דאין מעפבין זה את זה, דאי בעי תמידין מקריב ברישא ואי בעי מוספין מקריב ברישא. ואע"ג דכתיב וערך עליה העולה, ומשמע העולה דהיינו עולת תמיד תהא ראשונה לכל הקרבנות, אין זה אלא למצוה בעלמא אבל לא לעכב: אמר רבי שמעון אימתי כו'. בגמרא מפרש דמתניתין חסורי מחסרה והכי קתני, לא הקריבו כבש בבוקר לא יקריבו בין הערבים, במה דברים אמורים שלא נתחנך המזבח, אבל נתחנך המזבח יקריבו בין הערבים. אמר ר' שמעון אימתי בזמן שהיו אנוסים או שוגגים, אבל אם מזידים לא הקריבו כבש בבוקר, לא יקריבו בין הערבים. והכי פירושו, לא הקריבו התמיד של שחר לא יקריבו התמיד של בין הערבים, דהכי מדרש קרא, אם את הכבש אחד תעשה בבוקר הוכשר שני ליקרב בין הערבים, ואי לא לא. במה דברים אמורים שלא נתחנך מזבח, דהאי קרא בחינך כתיב בפרשת ואתה תצוה, דכתיב

משניות מבוארות — קהתי

שנה לזבח שלמים; והניף הכהן אותם על לחם הבכורים תנופה לפני ה' על שני כבשים", ובה משנתנו ללמד, שאינם קרבים בלי שתי הלחם. והכבשים אינן מעפבין את הלחם — שאם לא נמצאו כבשים יביאו שתי הלחם בלי הכבשים. דברי רבי עקיבא — בגמרא מבואר טעמו, שכתוב (שם): "קודש יהיו לה' לכהן" ("יהיו" — לשון עיכוב), איזהו דבר שכולו לכהן? הוי אומר: זה לחם. אמר שמעון בן גנם: לא כי — לא כן הדין, אלא הכבשים מעפבין את הלחם — שאין מביאים שתי הלחם בלי הכבשים, והלחם אינו מעפב את הכבשים — שמקריבים את כבשי עצרת בלי הלחם, שכן מצונו, כשהיו ישראל במדבר ארבעים שנה, קרבו כבשים בלא לחם — שכתוב (שם שם, יז): "מחושבותיכם תביאו לחם תנופה", ולא מחוץ לארץ; וכן גם משמעו: משייכנסו לארץ ולא קודם ("מלאכת שלמה"). אף פאן, יקרבו כבשים בלא לחם — שנמצאו למדים, שאף במקדש אין הלחם מעכב את הכבשים. אמר רבי שמעון: הלכה כדברי בן גנם — שהכבשים מעכבים את הלחם אבל הלחם אינו מעכב את הכבשים, אבל אין הטעם כדבריו — שטעמו הוא משום שבמדבר קרבו שני הכבשים בלא לחם, והלא במדבר לא קרבו כבשים אלו כלל, שכל האמור פחומש הפקודים — בחומש במדבר, והוא נקרא "פקודים", לפי שהוא פותח במנינם של ישראל, כמו שכתוב (שם א, ג): "מבן עשרים שנה ומעלה... תפקדו אותם לצבאותם", קרב במדבר — היינו שקרבנות המוספים האמורים בפרשת פינחס קרבו במדבר, וכל האמור בתורת פהנים — בחומש ויקרא, לא קרב במדבר — והיינו שקרבנות העצרת האמורים בפרשת אמור לא קרבו במדבר, שכן היתה קבלה בידו של רבי שמעון (דנב"ט); ובעל "תפארת ישראל" מבאר, לפי שבתחילת אותה פרשה, העוסקת בקרבנות העצרת הבאים עם הלחם כתוב (ויקרא כג, יז): "כי תבואו אל הארץ". ומכאן שבמדבר לא קרבו כבשי עצרת כלל, משפאו לארץ, קרבו אלו ואלו — גם המוספים האמורים בחומש במדבר וגם הקרבנות האמורים בחומש ויקרא. ומפני מה אני אומר: יקרבו כבשים בלא לחם?

שתי הלחם — שהרי לא היה להם לחם במדבר אלא המן: הלכה כדברי בן גנם. וכבשים מעכבים את הלחם: אבל אין הטעם כדבריו. והוא אומר במדבר קרבו כבשים דשלמים ולא היא: שכל האמור בחומש הפקודים. בספר במדבר. כגון קרבנות מוספים האמורים בפרשת פנחס, קרבו במדבר: וכל האמור בת"כ. דהיינו בספר ויקרא. לא קרבו במדבר. והנך כבשים האמורים באמור אל הכהנים כגון הנך שבעה כבשים ופר ואילים דעולה דעל הלחם ושני כבשים דשלמים לא קרבו במדבר: לחם בלא כבשים אין לו מי יתירנו. שאין הלחם מותר באכילה לכהנים עד שיקרבו כבשים. והלכה כר' שמעון:

באור משנה ד

שתי הלחם — שהרי לא היה להם לחם במדבר אלא המן: הלכה כדברי בן גנם. וכבשים מעכבים את הלחם: אבל אין הטעם כדבריו. והוא אומר במדבר קרבו כבשים דשלמים ולא היא: שכל האמור בחומש הפקודים. בספר במדבר. כגון קרבנות מוספים האמורים בפרשת פנחס, קרבו במדבר: וכל האמור בת"כ. דהיינו בספר ויקרא. לא קרבו במדבר. והנך כבשים האמורים באמור אל הכהנים כגון הנך שבעה כבשים ופר ואילים דעולה דעל הלחם ושני כבשים דשלמים לא קרבו במדבר: לחם בלא כבשים אין לו מי יתירנו. שאין הלחם מותר באכילה לכהנים עד שיקרבו כבשים.

ד התמידים אינן מעפבין את המוספים, ולא המוספים מעפבין את זה את זה. לא הקריבו כבש בפקר — יקריבו בין הערפים. אמר רבי שמעון: אימתי? בזמן שהיו אנוסין או שוגגין, אבל אם היו מזידין ולא הקריבו כבש בפקר — לא יקריבו בין הערפים. לא הקטירו קטרת בפקר — יקטירו בין הערפים.

שתי הלחם — שהרי לא היה להם לחם במדבר אלא המן: הלכה כדברי בן גנם. וכבשים מעכבים את הלחם: אבל אין הטעם כדבריו. והוא אומר במדבר קרבו כבשים דשלמים ולא היא: שכל האמור בחומש הפקודים. בספר במדבר. כגון קרבנות מוספים האמורים בפרשת פנחס, קרבו במדבר: וכל האמור בת"כ. דהיינו בספר ויקרא. לא קרבו במדבר. והנך כבשים האמורים באמור אל הכהנים כגון הנך שבעה כבשים ופר ואילים דעולה דעל הלחם ושני כבשים דשלמים לא קרבו במדבר: לחם בלא כבשים אין לו מי יתירנו. שאין הלחם מותר באכילה לכהנים עד שיקרבו כבשים. והלכה כר' שמעון:

ד התמידים אינן מעפבין את המוספים, ולא המוספים מעפבין את זה את זה. לא הקריבו כבש בפקר — יקריבו בין הערפים. אמר רבי שמעון: אימתי? בזמן שהיו אנוסין או שוגגין, אבל אם היו מזידין ולא הקריבו כבש בפקר — לא יקריבו בין הערפים. לא הקטירו קטרת בפקר — יקטירו בין הערפים.

אמר רבי שמעון: וכלה היתה קרבה בין הערבים; שאין מחזינין את מזבח הזהב אלא בקמורת הסמים, ולא מזבח העולה אלא בתמיד של שחר, ולא את השלחן אלא בלחם הפנים בשבת, ולא את המנורה אלא בשבעה גרותיה בין הערבים.

ה חבתי כהן גדול לא היו באות חציים, אלא מביא עשרון שלם, וחוצהו, ומקריב מחצה בבקר ומחצה בין הערבים. וכהן שהקריב מחצה בשחרית ומת, ומנו כהן אחר תחתיו — לא יביא חצי עשרון מביתו, ולא חצי עשרונו של ראשון, אלא מביא עשרון שלם, וחוצהו, ומקריב מחצה, ומחצה אבר. נמצאו שני חציים קרבין, ושני חציים אובדין. לא מנו כהן אחר, משל מי היתה קרבה? רבי שמעון אומר: משל צבור. רבי יהודה אומר: משל יורשים. ושלמה היתה קרבה.

פירוש ברטנורה

לעיל מינה וזה אשר תעשה על המזבח. אבל נתחנך מזבח, שכבר הקריב עליו קרבנות, אפילו לא הקריב תמיד של שחר יקריב תמיד של בין הערבים, דכתיב כפרשת פנחס ואת הכבש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר וכנסכו, ובהואו קרא לא כתיב את הכבש האחד תעשה בבוקר, ותניא בספרי האי קרא למה נאמר, והלא נאמר למעלה כפרשה ואת הכבש השני תעשה כו', לפי שנאמר עמו את הכבש אחד תעשה בבוקר, הרי שלא הקריבו של שחר שומע אני שלא יקריבו של בין הערבים, תלמוד לומר קרא בתרא ואת הכבש השני, מגיד לך שאם לא הקריב של שחר יקריב של בין הערבים. אבל אם מזידים כו' לא יקריבו בין הערבים, אותן המזידים, אבל כהנים אחרים יכולים להקריב: לא הקטירו קטורת בבוקר יקטירו בין הערבים. דקטורת לא שכחא בחד גברא שקטיר קטורת פעמים רבות כמו בעולה, כדאמרין ביומא [ב"ז ע"א] שלא שנה בה אדם מעולם מפני שהיא מעשרת דכתיב (דברים י"ג) ושימו קטורה באפק ומסך ליה ברך ה' חילו, הלכך לא קנסין להו, שמתוך שהיא חביבה עליהם לא פשעי בה ואינו מצוי שיחוו אותה מזידין. ואין הלכה כר' שמעון בשתייהו: שאין מחנכים את מזבח הזהב אלא בקטורת הסמים. של בין הערבים. דכתיב (שמות ל') בבוקר בהטיבו את הנרות, יקטירנה, כלומר כשמשרשן את המנורה מן האפר שיש שם מהדלקת הנרות. ואי לאו דעבר הדלקה באורתא מאי בעי למתקן בצפרא, אלמא חינוך המנורה בין הערבים. וכיון דמנורה נתחנכה בערב, קטורת נמי נתחנכה בערב, דכתיב (שם) ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה:

ה חבתי כהן גדול. מנחת כן גדול שמביא בכל יום. ועל שם דכתיב בה (ויקרא ו') על מחבת בשמן תעשה, משום הכי קרי לה חביתין: לא היו באות הצאין. שלא יביא מביתו חצי עשרון בבוקר וחצי עשרון בערב: ושנשא ר' ראשון. שנשא ר' תנן העשרון שלם שהביא הראשון שמת ולא קרב אלא הצוי: ושני חציון אובדים. חצי עשרונו של ראשון שמת וחצי עשרונו של זה שעמד: משל צבור. דכתיב חק עולם, חק זה יהא משל עולם, כלומר

משניות מבוארות – קהתי

בכל יום "עשירית האיפה סולת... מחציתה בבקר ומחציתה בערב" (ויקרא ו, יג). מנחה זו נקראת "מנחת חביתין", משום שכתוב בה (שם שם, יד): "על מחבת בשמן תעשה".

חבתי כהן גדול — מנחת חביתין שהיה הכהן הגדול מביא (משול) בכל יום, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב, לא היו באות חציים — לא היה מביא בשני חצאים, חצי עשרון בבוקר וחצי עשרון בערב, אלא מביא עשרון שלם — "עשירית האיפה סולת" (כ"ג-4 לטריים), וחוצהו — ומחלק את העישרון לחצאים (במידות חצי העישרון שריתה במקדש), ולש מכל חצי עישרון שש חלות מצות, הן שתיים עשרה חלות לכל העישרון, ומקריב מחצה בבקר ומחצה בין הערבים — לפי הרמב"ם (הל' מעשה הקרבנות יג, ד): מחלק כל חלה לחצאים ומקריב שנים עשר חצאים בבוקר ושנים עשר חצאים בין הערבים; ולפי הראב"ד: מקריב שש חלות בבוקר ושש חלות בין הערבים (עיינו משנה למחר, שם). בגמרא מבואר, שלמדים זה ממה שכתוב: "מחציתה בבקר ומחציתה בערב" — מחצה משלם הוא מקריב. וכהן שהקריב מחצה בשחרית ומת — שמת הכהן הגדול לאחר שהקריב מחצית מנחתו בבוקר, ומנו כהן גדול אחר תחתיו — באותו יום, לפני בין הערבים, לא יביא — הכהן הגדול השני, חצי עשרון מביתו — להקריבו בין הערבים, ולא חצי עשרונו של ראשון — ולא יקריב את החצי שנשתייר מן העישרון שהביא הראשון בבוקר, אלא מביא עשרון שלם — מביתו, וחוצהו — כמבואר לעיל, ומקריב מחצה — בין הערבים, ומחצה אבר — מניחים את המחצה האחר עד שייפסל בלינה, ויוצא לבית השריפה. נמצאו שני חציים קרבין — החצי שהביא הראשון בבוקר והחצי שהביא השני בערב, ושני חציים אובדין — החצי שנשתייר מעשרונו של הראשון שמת, והחצי שנשתייר מעשרונו של השני; שני חצאים אלו — מניחים אותם שייפסלו בלינה ויוצאים לבית השריפה. לא מנו כהן אחר, משל מי היתה קרבה — מנחת חביתין? רבי שמעון אומר: משל צבור — מתרומת הלשכה, רבי יהודה אומר: משל יורשים — משל יורשי הכהן הגדול שמת, כל זמן שלא מינו כהן גדול אחר. ושלמה

עליו קרבנות, ובכונן זה הוא אומר, שאפילו לא הקריבו את התמיד של שחר, יקריבו את התמיד של בין הערבים; ורבי שמעון אומר, שאפילו במזבח שנתחנך, אם הכהנים היו מזידים ולא הקריבו את התמיד של שחר, לא יקריבו את התמיד של בין הערבים. לא הקטירו קטורת בבקר — המשך דברי תנא קמא, יקטירו בין הערבים — אף הקטורת היו מקטירים פעמיים ביום, פרס בשחרית ופרס בין הערביים, ובא התנא ללמדנו שאם לא הקטירו את הפרס בשחרית, אין זה מעכב מלהקטיר את פרס בין הערביים. אומר רבי שמעון: וכלה — כל הקטורת, אף מה שהיו צריכים להקטיר בשחרית, היתה קרבה בין הערבים — שכל הקטורת של היום דבר אחד הוא (תוספות). בגמרא מבואר, שבקטורת אין רבי שמעון מבדיל בין שוגגים למזידים, לפי שלא היה כהן זוכה בהקטרת הקטורת אלא פעם בחייו, כמו שאמרו בגמרא (יומא כו, א), שלא שנה בה אדם מעולם מפני שמעשרת (שהנוטק בה זוכה לעושר). ולפיכך לא היה שכיח שיהא כהן מזיד ולא יקטיר. ברם, אין הלכה כרבי שמעון. משנתנו ממישיכה כאן בדברי תנא קמא, שבא לתת טעם, משום מה בקרבן תמיד יש הבדל בין מזבח שנתחנך למזבח שלא נתחנך, ואילו בקטורת אין הבדל, שאין מחזינין את מזבח הזהב — שבהיכל, שמקטירים עליו את הקטורת, אלא בקטורת הסמים — של בין הערבים. לפיכך בין במזבח שנתחנך ובין במזבח שלא נתחנך, אם לא הקטירו קטורת בשחרית, יקטירו בין הערבים; ולא מזבח העולה — ואין מחנכים את מזבח העולה, והיינו המזבח החיצון, אלא בתמיד של שחר — ולפיכך במזבח שלא נתחנך, אם לא הקריבו עליו תמיד של שחר, לא יקריבו תמיד של בין הערבים, שהרי צריך לחנכו בתמיד של שחר; ולא את השלחן אלא בלחם הפנים בשבת — ואין מחנכים את השולחן אלא בסידור לחם הפנים בשבת; ולא את המנורה — ואין מחנכים את המנורה, אלא בשבעה גרותיה בין הערבים — בהדלקת שבעת נרותיה בין הערבים.

באור משנה ה

משנתנו עוסקת במעשה מנחתו של הכהן הגדול (מנחת כהן המשיח). שהיה מביא

פ ר ק ח מ י ש י

א כָּל הַמְּנַחֵת בְּאוֹת מִצָּה, חוּץ מִחֻמֵּי שֶׁבִּתּוּדָה, וְשֵׁתֵי הַלֶּחֶם, שֶׁהֵן בְּאוֹת חֻמֵּי. רַבִּי מְאִיר אָמַר: שְׂאוֹר בּוֹדָה לָהֶן מֵתוֹכָן וּמִחֻמֵּי. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אִם הָיָה אֵינָה מִן הַמִּבְכָּר, אֲלֵא מִכִּיָּא אֶת הַשְּׂאוֹר, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַמִּבְכָּה, וּמְמַלֵּא אֶת הַמִּבְכָּה. אָמְרוּ לוֹ: אִם הָיָה הֵיחָד חֶסֶד אוֹ יִתְרָה.

ב כָּל הַמְּנַחֵת גְּלוּשׁוֹת כְּפּוֹשְׁרִין, וּמְשֻׁמְרֵן שְׂלֵא יְחֻמֵּי. וְאִם הִחְמִיצוּ שְׂרִיָּה — עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׂנַאֲמַר (ויקרא ב, יא): "כִּלְיֵה־הַמְּנַחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לָהּ לֹא תַעֲשֶׂה חֻמֵּי". וְחִיבִים עַל לִישְׁתָּהּ, וְעַל עֲרִיכְתָּהּ, וְעַל אֶפְיִתָּהּ.

פירוש ברטנורא

משל צבור מתרומת הלשכה: רבי יהודה אומר משל יורשים. דכתיב (שם) והכהן המשיח תחתיו מבניו. והכי משמע, והכהן המשיח שמת, תחתיו אחד מבניו יעשה אותה: ושלימה היתה קריבה. כל זמן שהיא באה משל צבור לר' שמעון או משל יורשים לר' יהודה, שלימה היתה קריבה, עשרון שלם ולא חצי עשרון. ר' שמעון מפיק ליה מכליל תקטר, שלא יקטירוה לחצאים אלא כולה כשהיא באה משל צבור. ור' יהודה מפיק לה מדכתיב מבניו יעשה אותה, כשאחד מבניו מקריב לאחר שמת אביו דהיינו היורשים, יעשה אותה ולא חציה. והלכה כר' יהודה שמשל יורשים היא באה:

ה א כל המנחות באות מצה חוץ מחמץ שבתודה. דכתיב (ויקרא ז) על חלות לחם חמץ: ושתי הלחם. דכתיב (שם כג) חמץ תאפינה: שאור היה בודה להן מתוכן. מתוך עשרון תודה ושתי הלחם היה מוציא שאור, שהיה לש מן הסולת מעט לאחר שנמדד וטומנו בסולת ומתחמץ מפאילו וממנו מחמץ השאר, שממקום אחר לא היה יכול להביא שלא תהא מנחה יתירה: היא אינה מן המובחר. שאינה מתמצת יפה. לפי שאין לה שאור מחומץ יפה: אלא מביא שאור. שמחומץ יפה מתוך ביתו, ונותן לתוך העשרון ומוסיף וממלא סולת: אף היא היתה חסרה או יתירה. כגון אם השאור עבה ומגובל בקושי עם מעט מים, אינו מחוץ נפח גדול כאילו היה קמוח ונמצא העשרון יותר, לפי שאם לא היה שאור מגובל היה נפחו גדול מעכשיו. ואם אינו מגובל יפה שנתן בו מים הרבה, נמצא נפחו גדול משאילו היה קמוח ונמצא עשרון חסר, שאם לא בשביל המים לא יהיה מלא. והלכה כר' יהודה:

ב שנאמר כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ. ארישא קאי דקתני ומשתמרות שלא יחמיצו, וקודם קמיצה משתעי. ושייריה ילפינן מקרא אחרינא דכתיב (שם ו) לא תאפה חמץ חלקם, אף חלקם של כהנים שהם שיירי המנחה שנשארו מן הקומץ, אף זו לא תאפה חמץ. ובחמץ דוקא הוזהרו על השייריים, אבל מותר ללוש אותם ברבש ולמגנן בו: עריכתה. שמתעסק בה בידים אחר לישנה. וחיובן על כל אחת ואחת, לפי שנאמר לא תעשה חמץ, יכול לא היא חייב אלא אחת, תלמוד לומר לא תאפה, אפייה בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה, מה אפייה מיוחדת שהיא מעשה יחודי וחיובן עליה בפני עצמה, אף אני אביא לישתה ועריכתה וכל מעשה יחודי שבה, לאתויי קיטוף שהוא מעשה יחודי וחיובן עליה בפני עצמה. וקיטוף הוא שמחליק פניה כמים ואע"ג דלא מחוי כל כך מעשה:

משניות מבוארות – קהתי

שעושה ממקצת הסולת שאור, ונותנו לתוך עיסת המנחה שיחמצנה; שממקום אחר לא היה יכול להביא, שלא תהא המנחה יתירה על שיעורה. רבי יהודה אומר: אף היא אינה מן המבכר — אין זו דרך טובה לחימוץ המנחה, שאין העיסה מתמצת יפה על ידי השאור החדש, אלא מביא את השאור — מביתו, שנתחמץ מימים רבים, ונותן לתוך המידה — שמודדים בה את עשרון הסולת, וממלא את המידה — בסולת, שמוסיף סולת על השאור, כדי למלא את שיעור העישרון. אמרו לו — לרבי יהודה: אף היא היתה חסרה או יתרה — אף בדרך זו יש חשש שמא תהא המנחה חסירה משיעורה או יתירה על שיעורה, שאם השאור רך ומגובל עם הרבה מים, נמצא נפחו גדול, ואילו היה קמוח לא היה בו השיעור למלא את מידת העישרון; ואם השאור עבה ומגובל עם מעט מים, נמצא נפחו קטן, ואילו היה קמוח היה בו יתיר על השיעור הדרוש בשביל למלא את מידת העישרון. והלכה כרבי יהודה.

באור משנה ב

כָּל הַמְּנַחֵת — הבאות מצה, גלושות כפושרין — במים פושרים, ומשומרן שלא יחמיצו — שאסור למנחה שתיעשה חמץ, כמפורש בכתוב המובא להלן במשנתנו. ואם החמיצו שרייה — אפילו שיירי המנחה הנאכלים לכהנים, עובר בלא תעשה — שכתוב (ויקרא ו, י): "לא תאפה חמץ חלקם נתתי אותה מאשי", ודרשו: "לא תאפה חמץ חלקם" — אף חלקם של הכהנים לא תאפה חמץ. ומניין שאסור למנחה שתחמץ קודם הקמיצה, שנאמר: "כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ" — ומכאן מה ששינוי ברישא שמשמרן שלא יחמיצו. וחקיבים — מלקות משום לאו זה, על לישתה — של המנחה, ועל עריכתה — גלגול הבצק, ועל אפיתיה — שאם החמיצה המנחה ועשה בה אחת מעבודות אלו, עבר בלאו וחייב מלקות; ואם עשה כל העבודות הללו, חייב משום שלוש עבירות.

היתה קריבה — עשירית האיפה שלמה, ולא מחציתה, היתה קריבה המנחה, דהיינו עישרון שלם בבוקר ועישרון שלם בערב, בין לרבי שמעון כשהיא באה משל ציבור, ובין לרבי יהודה כשהיא באה משל יורשים. בכרייתא בגמרא מובא: "כהן גדול שמת ולא מינו כהן אחר תחתיו, מניין שתהא מנחתו קריבה משל יורשים? תלמוד לומר (ויקרא ו, טו): "הכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה" (ודורש רבי יהודה: "הכהן המשיח" — או שהכהן המשיח יביא מנחתו כשהוא בחיים, או תחתיו מבניו יעשה אותה" — כשמת ולא מינו אחר). יכול יקריבנה (היורש) חצאין? תלמוד לומר: "אותה" — כולה ולא מקצתה; דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: "חך עולם" (נאמר שם בהמשך הפסוק) — משל עולם (דהיינו משל ציבור), "כליק תקטר" — שתהא כולה בהקטרה (שיקטירו שלמה ולא לחצאין כל זמן שהיא קריבה משל ציבור). והלכה כרבי יהודה, שמשל יורשים היא באה.

באור משנה א

פרק זה בא ללמדנו כללים במעשה המנחות.

כָּל הַמְּנַחֵת בְּאוֹת מִצָּה — כמו שכתוב במנחת מאפה תנור (ויקרא ב, ז): "חלות מצות... ורקיקי מצות", וכן כתוב במנחת מחבת (שם שם, ח): "מצה תהיה"; ואף שאר המנחות אינן באות חמץ אלא מצה, כפי שיבואר במשנה הבאה, חוץ מחמץ שבתודה — שעם קרבן התודה מביאים ארבעים לחמים ("לחמי תודה"), ועשרה מהם הם חלות לחם חמץ, כמו שכבר בארנו בהקדמה לבאור משנה ג פרק ב; — ואף על פי שלחמי תודה אינם בכלל המנחות, מכל מקום כלולים הם בעניינים, שמסכתנו עוסקת בהלכותיהם; ושתי הלחם — של עצרה, שהן באות חמץ — שבלחמי תודה כתוב (ויקרא ז, יג): "על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו, על זבח תודת שלמיו", ובשתי הלחם כתוב (שם כג, יז): "ממשובחתיכם תביאו לחם תנופה שתים שני עשרונים סולת תהינה חוץ תאפינה". וכיצד מחמצים אותן? רבי מאיר אומר: שאור בודה להן מתוכן ומחמץ — שאור הוא מוציא מתוך הסולת של התודה ושתי הלחם, כלומר

ג יש טעונות שֶׁמֶן וְלִבְנָה, שֶׁמֶן וְלֹא לִבְנָה, לִבְנָה וְלֹא שֶׁמֶן, לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לִבְנָה; וְאֵלּוּ טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וְלִבְנָה: מְנַחַת הַסֵּלֶת, וְהַמְרַחֶשֶׁת, וְהַחֲלוֹת, וְהַרְקִיקוֹן, מְנַחַת פְּהֵינִים, וּמְנַחַת כְּהֵן מְשִׁיחַ, וּמְנַחַת גּוֹיִם, וּמְנַחַת נְשִׁים, וּמְנַחַת הָעֶמֶר. מְנַחַת נֶסְכִּין טְעוּנָה שֶׁמֶן, וְאִין טְעוּנָה לִבְנָה. לֶחֶם הַפָּנִים טְעוּן לִבְנָה, וְאִין טְעוּן שֶׁמֶן. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, מְנַחַת חוּטָא, וּמְנַחַת קְנָאוֹת — לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לִבְנָה.

ד וְחֵיב עַל הַשֶּׁמֶן בְּפָנָי עֲצָמוֹ, וְעַל הַלִּבְנָה בְּפָנָי עֲצָמָה. נִתֵּן עָלֶיהָ שֶׁמֶן — פְּסָלָה; לִבְנָה — יִלְקָטָנָה. נִתֵּן שֶׁמֶן עַל שְׂרִירָה — אִינוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. נִתֵּן כָּלִי עַל גְּבִי כָּלִי — לֹא פְּסָלָה.

ה יש טעונות הגֵּשֶׁה וְאִין טְעוּנוֹת תְּנוּפָה, תְּנוּפָה וְלֹא הֵגְשָׁה, הֵגְשָׁה וְתוּפָה, לֹא תְנוּפָה וְלֹא הֵגְשָׁה. אֵלּוּ טְעוּנוֹת הֵגְשָׁה וְאִין טְעוּנוֹת תְּנוּפָה: מְנַחַת הַסֵּלֶת, וְהַמְרַחֶשֶׁת, וְהַחֲלוֹת, וְהַרְקִיקוֹן, מְנַחַת כְּהֵינִים, מְנַחַת כְּהֵן

פירוש ברטנורא

ג מנחת סולת. המתנדב מנחה סתם, מביא סולת ושמן ולבונה וכוללה וקומצה כמו שהיא קודם אפיה. ובדידה כתיב שמן ולבונה, וכל הני אחריו גמרי ממנחת סולת דכתיב בה נפש, דמשמע דכל מנחת יחוד טעונה שמן ולבונה: והחלות והרקיקון. למנחת מאפה תנור קרי החלות והרקיקון. דאי בעי חלות מיייתי ואי בעי רקיקון מיייתי: ומנחת כהנים. כהן שהתנדב אחת מהמשת מנחות הללו: מנחת כהן משיח. מנחת חביתין: גוי. מתנדב מנחה, כדלפינן מאיש איש, מלמד שהנכרים מביאין נדרים ונדבות כישראל: ומנחת נשים. אשה שהתנדבה מנחה: ומנחת נסכים. לא בעי לבונה, דשמן נאמר בה ולא לבונה: ולחם הפנים. כתיב ביה (ויקרא כ"ד) ונתת על המערכת לבונה זכה, ולא כתיב ביה שמן: שתי החלות. של עצרת, לא הוזכר בהן לא שמן ולא לבונה: מנחת חוטא ומנחת קנאות. בהריא כתיב בהו (שם ה) לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה: ד והייב על השמן. אם נתנו על מנחת חוטא או על מנחת קנאות: נתן כלי. שיש בו שמן: על גבי כלי. של מנחת חוטא: לא פסלה. ולא אמרינן הרי עבר על מה שכתוב בתורה לא ישים עליה שמן, שלא הוזירה תורה אלא שלא יתן השמן לתוך הסולת או לתוך הקמח: ה טעונות הגֵּשֶׁה. כחודה של קרן דרומית מערבית, כדכתיב (שם ב) והגישה אל המזבח: והחלות והרקיקון. מנחת מאפה תנור: מנחת כהנים. שהיא

משניות מבוטאות – קהתי

ומפורש בכל אחד "לא תעשה" מיוחד, כמו שהבאנו לעיל. נִתֵּן עָלֶיהָ שֶׁמֶן — עבר ונתן שמן על מנחת חוטא או על מנחת קנאות, פְּסָלָה — פסל את המנחה, לִבְנָה — ואם נתן עליה לבונה, לִקְטָנָה — ללקט את הלבונה מעל המנחה, והמנחה כשרה. אבל שמן אי אפשר ללקט, ולפיכך כשנתן עליה שמן, המנחה פסולה, כמו ששינונו לעיל. נִתֵּן שֶׁמֶן עַל שְׂרִירָה — הנאכלים לכהנים, אִינוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה — שלא הוזירה התורה אלא לגבי המנחה שלא נקמצה עדיין. נִתֵּן כָּלִי עַל גְּבִי כָּלִי — נתן כלי שיש בו שמן על הכלי שבו מנחת חוטא או מנחת קנאות, לֹא פְּסָלָה — שלא הוזירה התורה אלא שלא יתן השמן לתוך הסולת או לתוך הקמח (בבבבבב). והרמב"ם כותב (הלי מעשה הקרבנות יב, ח): "נתן כלי שיש בו שמן או לבונה על גבה אינו עובר ולא פסל" (עיי' לחם משנה" שם, ועיי' תוספות רבי עקיבא איגור וחיידושי הרש"ש).

באור משנה ה

במנחת מרחשת כתיב (ויקרא ב, ח): "והבאת את המנחה אשר יעשה מאלה לה, והקריבה אל הכהן והגישה אל המזבח", ומכאן למדים, שכל המנחה טעונה הגֵּשֶׁה, דהיינו שהכהן צריך להגיש את המנחה קודם הקמיצה לקרן דרומית מערבית של המזבח, כנגד חודה של הקרן; ולא רק מנחת מרחשת, אלא אף מנחות אחרות; וכן כתיב (שם ו, ז): "וזאת תורת המנחה, הקרב אותה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח". משנתנו באה ללמד, אילו מנחות טעונות הגֵּשֶׁה. כן באה המשנה ללמד בענין תנופה, כפי שיבואר להלן במשנה הבאה.

יש טעונות הגֵּשֶׁה — למזבח, וְאִין טְעוּנוֹת תְּנוּפָה — שיניפו אותן; ויש טעונות תְּנוּפָה וְלֹא הֵגְשָׁה — ואינן טעונות הגֵּשֶׁה; ויש טעונות הֵגְשָׁה וְתוּפָה, ויש מנחות שאינן טעונות לֹא תְנוּפָה וְלֹא הֵגְשָׁה — כמפורט במשנתנו ובמשנה הבאה. אֵלּוּ טְעוּנוֹת הֵגְשָׁה וְאִין טְעוּנוֹת תְּנוּפָה: מְנַחַת הַסֵּלֶת, וְהַמְרַחֶשֶׁת, וְהַחֲלוֹת, וְהַרְקִיקוֹן — היינו כל המינים של מנחת נדבה (עיי' הקדמה לבאור משנה ב פרק ג, וכן בפתיחה למסכתנו); והחלות והרקיקון — היינו מנחת מאפה תנור (עיי' באורנו במשנה ג); מְנַחַת כְּהֵינִים — כהן שהביא אחת מן המנחות הללו, מְנַחַת כְּהֵן מְשִׁיחַ — חביתין כהן גדול (לעיל ד, ח), מְנַחַת גּוֹיִם, מְנַחַת נְשִׁים — גויים או נשים שהתנדבו מנחה, מְנַחַת חוּטָא — שמביא העני כשחטא בשבועת העדות או בשבועת ביטוי או בטומאת מקדש וקדשיו (עיי' בפתיחה למסכתנו). רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר: מְנַחַת כְּהֵינִים, מְנַחַת

באור משנה ג

יש טעונות שֶׁמֶן וְלִבְנָה — יש מנחות הטעונות גם שמן וגם לבונה; ויש מנחות הטעונות שֶׁמֶן וְלֹא לִבְנָה — ואינן טעונות לבונה; ויש מנחות הטעונות לִבְנָה וְלֹא שֶׁמֶן — ואינן טעונות שמן; ויש מנחות שאינן טעונות לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לִבְנָה — כמפורט מיד במשנתנו. וְאֵלּוּ טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וְלִבְנָה: מְנַחַת הַסֵּלֶת — שכתוב בה במפורש (ויקרא א, א): "ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה", וְהַמְרַחֶשֶׁת — ומנחת מחבת, וְהַחֲלוֹת — ומנחת מרחשת, וְהַחֲלוֹת — של מנחת מאפה תנור, וְהַרְקִיקוֹן — של מנחת מאפה תנור, שכן המתנדב מנחת מאפה תנור מביא או חלות או רקיקים; כל המנחות הללו נלמדות ממנחת סולת, שטעונות שמן ולבונה. וכן מְנַחַת כְּהֵינִים — כהן שהתנדב אחת מן המנחות הללו, וּמְנַחַת כְּהֵן מְשִׁיחַ — מנחת חביתין (עיי' לעיל ד, ח), וּמְנַחַת גּוֹיִם — גוי שהתנדב אחת מן המנחות שנימינו לעיל, וּמְנַחַת נְשִׁים — אשה שהתנדבה אחת מן המנחות הללו, וּמְנַחַת הָעֶמֶר — שמקריבים בששה עשר בניסן, שכתוב בה (ויקרא ב, טו): "ונתת עליה שמן ושמת עליה לבונה". אבל מְנַחַת נֶסְכִּין — הבאה עם קרבן בהמה, טְעוּנָה שֶׁמֶן — כלבד, וְאִין טְעוּנָה לִבְנָה — שבמנחת נסכים כתוב שמן ולא כתוב לבונה (עיי' במדבר טו). לֶחֶם הַפָּנִים טְעוּן לִבְנָה, וְאִין טְעוּן שֶׁמֶן — שכתוב בו (ויקרא כד, ז): "ונתת על המערכת לבונה זכה", ולא כתוב בו שמן. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם — של עצרת, מְנַחַת חוּטָא — שמביא העני כשחטא בדבר שחייבין עליו קרבן עולה ויורד, וּמְנַחַת קְנָאוֹת — מנחת סוטה; המנחות הללו אינן טעונות לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לִבְנָה — שבשתי הלחם לא הוזכר לא שמן ולא לבונה, ובמנחת חוטא כתוב במפורש (ויקרא ה, יא): "לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה כי חטאת היא", וכן במנחת קנאות כתוב (במדבר ה, טו): "לא יצק עליו שמן ולא יתן עליו לבונה כי מנחת קנאות היא".

באור משנה ד

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד, שהנתן שמן או לבונה על מנחת חוטא או מנחת קנאות, עובר בלאו, וחייב מלקות. וְחֵיב עַל הַשֶּׁמֶן בְּפָנָי עֲצָמוֹ, וְעַל הַלִּבְנָה בְּפָנָי עֲצָמָה — אם נתן שמן ולבונה על מנחת חוטא או על מנחת קנאות, הרי הוא חייב מלקות פעמיים, משום מתן השמן ומשום מתן הלבונה, והואיל

מְשִׁיחַ, מְנַחַת גֹּזִים, מְנַחַת נְשִׁים, מְנַחַת חוֹטֵא. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: מְנַחַת פְּהֵנִים, מְנַחַת פֶּהַן מְשִׁיחַ — אִין פֶּהַן הַגֵּשֶׁה, מְפָנֵי שְׂאִין פֶּהַן קְמוּצָה, וְכָל שְׂאִין פֶּהַן קְמוּצָה, אִין פֶּהַן הַגֵּשֶׁה.
 ו אֱלוֹ טַעוּנִין תְּנוּפָה וְאִין טַעוּנִין הַגֵּשֶׁה: לֹג שְׁמֹן שֶׁל מִצְרַע וְאַשְׁמוּ; וְהַפְּפוּרִים, פְּדֻכְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב; וְאִמּוּרֵי שְׁלָמֵי יְחִיד, וְחֻזָּה וְשׁוֹק שְׁלֶהֶן, אֶחָד אֲנָשִׁים, וְאֶחָד נְשִׁים, בְּיִשְׂרָאֵל, אֲבָל לֹא בְּאַחֲרִים; וְשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְשְׁנֵי כִבְשֵׁי עֲצֵרֶת. בְּיַצֵּד הוּא עוֹשֶׂה? נֹתֵן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם עַל גְּבִי שְׁנֵי כִבְשֵׁים, וּמְנִיחַ שְׁתֵּי יָדָיו מְלֻמָּטָן, מוֹלִיךְ וּמְבִיא, מַעֲלָה וּמוֹרִיד, שְׁנֵאמַר (שמות כט, כו): "אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם". תְּנוּפָה הִיְתָה בְּמוֹרֶת, וְהַגֵּשֶׁה בְּמַעֲרָב, וְתְנוּפוֹת קוֹדְמוֹת לְהַגְשׁוֹת. מְנַחַת הָעֹמֵר וּמְנַחַת קְנָאוֹת טַעוּנוֹת תְּנוּפָה וְהַגֵּשֶׁה. לֶחֶם הַפְּנִים וּמְנַחַת נְסָכִים — לֹא תְנוּפָה וְלֹא הַגֵּשֶׁה.

ז רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה מִיָּנִים טַעוּנִים שְׁלֹשׁ מִצּוֹת, שְׁתֵּים בְּכָל אַחַת וְאַחַת, וְהַשְּׁלִישִׁית אִין פֶּהַן. וְאֱלוֹ הֵן:

פירוש ברטנורה

כולה כליל: וכל שאין בהם קמיצה. להתיר השירים מן המנחה לכהנים, אין בהן הגשה. ואין הלכה כר"ש:

ו לוג ואשם מצורע. כתיב בהו והניף: והבכורים בדברי ר' אליעזר בן יעקב. גרסין. כלומר, דשמעין ליה בעלמא דאמר ביכורים טעונים תנופה והלכה כמותו: ואימורי שלמי יחיד וזהו ושוק שלהן. בהדיא כתיב בהו (ויקרא י') שוק התרומה וזהו התנופה על אשי החלבים יביאו להניף: אחד שלמי אנשים ואחד שלמי נשים. טעונים תנופה: בישראל אבל לא באחרים. מפרש בגמרא דהכי קאמר, אחד אנשים ואחד נשים קרבנן טעון תנופה, ותנופה עצמה בישראל, אבל לא בידי נשים, דהכי תניא, בני ישראל מניפין ואין הגוים מניפין, בני ישראל מניפין ולא בנות ישראל מניפות: שתי הלחם וכבשי שלמים של עצרת. הבאים בגלל הלחם. כתיב בהו (שם כ"ג) והניף הכהן אותם על לחם הבכורים, ולא ע"ל ממש, אלא סמוך להם, כבשים בצד הלחם, כדברי רבי בברייתא. וכן הלכה: שנאמר. [במילואים] (שמות כ"ט) אשר הונף ואשר הורם, ומהוהף והורם דמילואים ילפינן שאר תנופות. תנופה, מוליך ומביא. תרומה, מעלה ומוריד: תנופה היתה במוזבה. כלומר, אף במוזבה של מזבח יכול להניף, וכל שכן במערבו דקרוב יותר להיכל: ותנופות קודמות להגשות. בתחלה מניף ואח"כ מגיש. ובמנחת העומר ובמנחת קנאות איירי דטעונות תנופה והגשה, וכתיב במנחת קנאות (במדבר ה') והניף את המנחה לפני ה', והרד והקריב אותה אל המזבח:

ז שלשה מינין. שלמי יחיד, ושלמי צבור שהם כבשי עצרת, ואשם מצורע. שלשה מינים הללו טעונים בין שלשתן שלש מצות, סמיכה, תנופה חיים, תנופה

משניות מבוארות – קהתי

— למעלה ולמטה, שְׁנֵאמַר: "אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם" — "הוֹנֵף" היינו הולכה והבאה, ו"הוֹרֵם" היינו העלאה והורדה; פסוק זה נאמר במילואים, וממנו למדים לשאר תנופות. — בגמרא מובא: "אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מוליך ומביא למי שהרוחות שלו, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו. במערבא מתני הכי (בארץ ישראל היו שונים כד): אמר רבי חמא בר עוקבא אמר רבי יוסי ברבי תינא: מוליך ומביא כדי לעצור ורחות רעות, מעלה ומוריד כדי לעצור טללים רעים. אמר רבי יוסי בר אבין: זאת אומרת: שיירי מצוה מעכבין את הפורענות, שהרי תנופה שיירי מצוה היא (שחדם הוא המכפר ולא התנופה) ועוצרת רוחות רעות וטללים רעים". תְּנוּפָה הִיְתָה בְּמִזְבֵּחַ — של המזבח. יש מפרשים: אף במוזבה, וכל שכן במערבו של מזבח שקרוב יותר להיכל (רש"י). אבל לפי הרמב"ם: במוזרח דווקא (הל' מעשה הקדבות ט, ח). וְהַגֵּשֶׁה בְּמַעֲרָב — של המזבח, בקרן דרומית מערבית. וְתְנוּפוֹת קוֹדְמוֹת לְהַגְשׁוֹת — במנחות הטעונות תנופה והגשה, הנוכרות להלן, מניף תחילה ואחר כך מגיש, כמפורש במנחת קנאות (במדבר ה, כה). מְנַחַת הָעֹמֵר — שמביאים בששה עשר בניסן, וּמְנַחַת קְנָאוֹת — מנחת סוטה, וְהוֹנֵף אֶת הָעֹמֵר לִפְנֵי ה' לְרִצּוֹנָם; וְלַמִּדִּים מִמְּנַחַת נִדְבָה, שִׁטְעוּנָה גַם הַגֵּשֶׁה (גמרא מנחות ט, ב). ובמנחת קנאות כתוב (במדבר ה, כה): "והניף את המנחה לפני ה' והקריב אותה אל המזבח" (והקריב אותה — היינו הגשה). לֶחֶם הַפְּנִים וּמְנַחַת נְסָכִים, לֹא תְנוּפָה וְלֹא הַגֵּשֶׁה — אינן טעונות לא תנופה ולא הגשה.

באור משנה ז

במשנה הקודמת למדנו על שני סוגי תנופה: א. תנופת אשם המצורע או תנופת שני כבשי עצרת, דהיינו תנופת הקרבן כשהוא חי; ב. אימורי שלמי יחיד וזהו ושוק שלהם, דהיינו תנופה הנוגת בקרבן לאחר שחיתתו; ויש עוד מצוה הנוגת ברוב קרבנות היחיד בעודם בחיים, והיא הסמיכה, דהיינו שבעל הקרבן סומך בכל כוחו בשתי ידיו על ראש הקרבן ומתוודה עליו. — משנתנו באה ללמד כלל שקבע רבי שמעון בניסן שלוש המצוות הללו, דהיינו הסמיכה ושני סוגי התנופה. וכותב הרמב"ם בפירושו למשנתנו: "ואלו העיקרים כולן אמתיים, ואינן דעת

פֶּהַן מְשִׁיחַ — שתי המנחות הללו, אִין פֶּהַן הַגֵּשֶׁה — למזבח, מְפָנֵי שְׂאִין פֶּהַן קְמוּצָה — שנקטרת הן כליל על המזבח, וְכָל שְׂאִין פֶּהַן קְמוּצָה — להתיר השירים לכהנים, אִין פֶּהַן הַגֵּשֶׁה — למזבח. ואין הלכה כרבי שמעון.

באור משנה ו

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת בענין תנופה והגשה.

אֱלוֹ טַעוּנִין תְּנוּפָה וְאִין טַעוּנִין הַגֵּשֶׁה — המשנה מונה כאן לא רק מנחות אלא גם ענייני קרבנות אחרים: לֹג שְׁמֹן שֶׁל מִצְרַע וְאַשְׁמוּ — שכתוב במצורע שנתרפא (ויקרא יד, י"ב): "וביום השמיני יקח שני כבשים... ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן, והניף אותם תנופה לפני ה'"; וְהַפְּפוּרִים, פְּדֻכְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב — הסוכר שביכורים טעונים תנופה (ברייתא בגמרא סוטה ז, ב; ועיין ביכורים ב, ד): וְאִמּוּרֵי שְׁלָמֵי יְחִיד — החלבים הקרבים על המזבח, וְחֻזָּה וְשׁוֹק שְׁלֶהֶן — של שלמי יחיד, הניתנים לכהנים, כמו שכתוב בהם (ויקרא י, טו): "שוק התרומה וזהו התנופה על אשי החלבים יביאו להניף תנופה לפני ה'", אֶחָד אֲנָשִׁים, וְאֶחָד נְשִׁים — בין קרבן שלמים של אנשים ובין של נשים טעון תנופה, בְּיִשְׂרָאֵל, אֲבָל לֹא בְּאַחֲרִים — בגמרא מבואר (מנחות טא, ב), שהתנופה עצמה היא בידי ישראל (שהכהן מניף יחד עם הבעלים), אבל לא בידי נשים, וכן שנו בברייתא: בני ישראל מניפין ואין הגויים מניפין, בני ישראל מניפין ולא בנות ישראל מניפות, כלומר שבשלמי נשים או גויים מניף הכהן לבד (חוץ ממנחת סוטה וקרבו נזירה). ויש מפרשים, שבשלמי גויים אין תנופה בכלל (שיטה מקובצת); וְשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְשְׁנֵי כִבְשֵׁי עֲצֵרֶת — שכתוב בהם (ויקרא כג, כ): "והניף הכהן אותם על לחם הביכורים תנופה לפני ה' על שני כבשים". בְּיַצֵּד הוּא עוֹשֶׂה — בתנופת שתי הלחם ושני הכבשים? נֹתֵן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם עַל גְּבִי שְׁנֵי כִבְשֵׁים — בגמרא מבואר, שלא נתן על הכבשים ממש אלא בצדם, ומה שכתוב "על שני כבשים", פירושו: בסמוך לשני הכבשים, וּמְנִיחַ שְׁתֵּי יָדָיו מְלֻמָּטָן — ומניף, דהיינו: מוליך ומביא — לארבע רוחות העולם, מַעֲלָה וּמוֹרִיד

זבחי שלמי יחיד, וזבחי שלמי צבור, ואשם מצרע. וזבחי שלמי יחיד – מעוניים סמיכה חיים, ותנופה שחוטים, ואין בהם תנופה חיים. וזבחי שלמי צבור – מעוניים תנופה חיים ושחוטים, ואין בהן סמיכה. ואשם מצרע – מעון סמיכה ותנופה חי, ואין בו תנופה שחוט.

ח האומר: הרי עלי במחבת – לא יביא במרחשת; במרחשת – לא יביא במחבת. ומה בין מחבת למרחשת? אלא שהמרחשת יש לה פסוי, והמחבת אין לה פסוי; דברי רבי יוסי הגלילי. רבי חנניה בן גמליאל אומר: מרחשת עמקה ומעשיה רוחשים, ומחבת צפה ומעשיה קשים.

ט האומר: הרי עלי בתנור – לא יביא מאפה כפה ומאפה רעפים, ומאפה יורות הערביים. רבי יהודה אומר: אם רצה – יביא מאפה כפה. הרי עלי מנחת מאפה – לא יביא מחצה חלות ומחצה רקיקין, רבי שמעון מתיר, מפני שהוא קרבן אחד.

פירוש ברטנורה

שחוטים: שתיים. מצות מן השלש יש בכל מין ומין, והשלישית אין בהם. דאין בכל מין אלא שתיים: שלמי יחיד. כתיב בהו סמיכה בוקרא: ותנופה שחוטים. בחוה ושוק שלהן, בצו את אהרן: שלמי צבור. כתיב בהו תנופה חיים, והניף הכהן אותם דהיינו חיים, ותנופה שחוטים, בחוה ושוק שלהן, דילפינן (מקדשי) [צ"ל משלמי] יחיד. אבל סמיכה לא כעו, דהלכתא נמיור לה דאין בכל קרבנות צבור אלא שתי סמיכות בלבד, סמיכה של שעיר המשתלח ושל פר העלם דבר של צבור: אשם מצרע. כתיב ביה תנופה חי, כדכתיב והניף הכהן אותם, בפרשת זאת תהיה. וסמיכה, דאי אפשר לקרבן יחיד שלא יסמוך ידו על ראש קרבנו: אבל לא תנופה שחוט. דמעט רחמנא גבי שלמי יחיד, (ויקרא ז) את החוה להניף אותו. אותו, למעוטי אשם של מצרע שאינו מעון תנופה שחוט:

ח מרחשת עמוקה. דכתיב (ויקרא ז) וכל נעשה במרחשת, בתוכה משמע, אלמא יש לה תוך: ומעשיה רוחשים. שהשמן נע ונדר בתוכה. לשון הרומש על הארץ המתרגמגמג רחשי. ויש שגורסין ומעשיה רכין, כלומר שלישה רכה: ומחבת צפה. דכתיב (שם) ועל מחבת, משמע עליה ולא בתוכה, אלמא אין לה תוך: צפה. שאינה עמוקה אלא שוליה צפין אצל אוגניה. כמו צף על פני המים: ומעשיה קשים. שהעיסה שמטמנים בה לישתה קשה כדי שלא תשפך לחוץ, שהרי הכלי אין לו שפה:

ט כופת. מקום שפיתת קדירה אחת. ופעמים שמסיקים אותו ואופין בו עיסה: רעפים. טוול"ש בלע"ז. עשוי מחרס ומסוקין אותן כבכשן: ויורות הערביין. כמין גומא עשויה בקרקע וטוחה כמיט ומסוקין אש בתוכה עד שתחלבן ואופים בה עיסה: אם רצה יביא מעשה כופת. דכופת מין תנור הוא. ואין הלכה כר' יהודה: מנחת מאפה. כתיב בה חלות ורקיקים: לא יביא מחצה חלות. וכל מנחות באות עשר עשר, וזה לא יביא חמש חלות וחמש רקיקין, אלא או הכל חלות או הכל רקיקין: מפני שהוא קרבן אחד. ששניהם כתובים במנחה אחת, הלכך יכול להביא מחצה מין זה ומחצה מין זה. ואין הלכה כר' שמעון:

משניות מבוארות – קהתי

ב אור משנה ח

משנתנו באה ללמד מה בין מנחת מחבת למנחת מרחשת.

האומר: הרי עלי במחבת – הרי עלי להביא מנחת מחבת, לא יביא במרחשת – לא יביא מנחת מרחשת, שאינו יוצא ידי חובתו אלא אם כן הביא אותה מנחה שדר; במרחשת – האומר: הרי עלי להביא מנחת מרחשת, לא יביא במחבת – אף על פי ששני מיני מנחות אלו דומים, שנעשים הם בכלי, ומכל שכן שאסור לשנות לאחד משאר מיני המנחות. ומה בין מחבת למרחשת – שניהם כלים הם, אלא שהמרחשת יש לה פסוי, והמחבת אין לה פסוי; דברי רבי יוסי הגלילי – שכן היתה קבלה בידו (גמרא), שהמרחשת מכוסה והמחבת מגולה. רבי חנניה בן גמליאל אומר: מרחשת עמקה – שכתוב בה (ויקרא ז, ט): "וכל נעשה במרחשת" – בתוכה משמע, ומכאן שהיא עמוקה, ומעשיה רוחשים – המנחה שבתוכה רכה, שנותנים לתוכה הרבה שמן, הואיל והכלי עמוק, ומתוך כך נראית המנחה כאילו היא רוחשת, דהיינו שמתנענעת. ומחבת צפה – שכתוב (שם): "ועל מחבת", משמע עליה ולא בתוכה, ומכאן שאינה עמוקה אלא שטוחה, שאין לה תוך, ומעשיה קשים – העיסה שמטמנים בה קשה היא, שהואיל והכלי שטוח אין נותנים בו הרבה שמן, שלא יצוץ מן המנחה לחוץ.

ב אור משנה ט

משנתנו דנה במנחת מאפה תנור.

האומר: הרי עלי בתנור – הרי עלי להביא מנחת מאפה תנור, לא יביא מאפה כפה – לא יביא מנחה שאפנה בכופת, דהיינו כירה קטנה שאין בה מקום אלא לשפיתת קדירה אחת, ומאפה רעפים – ולא מנחה שאפנה על רעפים, דהיינו לבנים של טיט שמלבנים אותן באש ואופים עליהן, ומאפה יורות הערביים –

רבי שמעון לברו, אלא שאומר אותן בשם אומרם, ואין חולקין עליו בשום דבר מכל זה.

רבי שמעון אומר: שלשה מינים – של קרבנות, טעונים שלש מצות – א. סמיכה; ב. תנופת הקרבן כשהוא חי; ג. תנופת חוה ושוק לאחר שחיטת הקרבן, שתיים בכל אחת ואחת, והשלישית אין בהן – כלומר שמתוך שלוש המצוות הללו נוהגות בכל מין ומין שתי מצוות (שונות) בלבד, כמו שהוא מפרש והולך. ואלו הן – שלשת מיני הקרבנות: א. זבחי שלמי יחיד – קרבנות שלמים שמביא היחיד; ב. וזבחי שלמי צבור – שני כבשי עצרת: ג. ואשם מצרע – קרבן אשם שמביא המצורע לאחר שנתרפא מצרעתו. זבחי שלמי יחיד, טעונים סמיכה חיים – סמיכה על ראש הקרבן בעודו בחיים, כמו שכתוב (ויקרא ג, א-ב): "ואם זבח שלמים קרבנו... ומסך ידו על ראש קרבנו", ותנופה שחוטים – תנופת האימורים וחוה ושוק, כמבואר במשנה הקודמת. ואין בהם תנופה חיים – אין בשלמי יחיד תנופת הקרבן כשהוא חי. זבחי שלמי צבור – שני כבשי עצרת, טעונים תנופה חיים – כמבואר במשנה הקודמת, ושחוטים – שלמדים משלמי יחיד, שאף שלמי צבור טעונים תנופת חוה ושוק, ואין בהן סמיכה – שהלכה למשה מסיני, שאין סמיכה בקרבנות הציבור אלא בשניים בלבד, והם: א. השעיר המשתלח ביום הכיפורים, שטעון סמיכה ככהן הגדול (ויקרא טז, כא); ב. פר העלם דבר של ציבור, שטעון סמיכה בסנהדרין (ויקרא ז, טו). ואשם מצרע, טעון סמיכה – שכל קרבנות היחיד טעונים סמיכה חוץ מן הבכור והמעשר והפסח (כמבואר להלן ט, ז), ותנופה חי – כמבואר במשנה הקודמת, ואין בו תנופה שחוט – שכתוב בשלמי יחיד (ויקרא ז, ל): "את החוה להניף אותו תנופה לפני ה'", ודרשו: "אותו" למעט אשם מצרע שאינו טעון תנופה שחוט.

משניות מבוארות – קהתי

תנור צריך להביא או עשר חלות או עשרה ריקים, אבל לא חמש חלות וחמישה ריקים, **רַבִּי שְׁמַעוֹן מְתִיר** — להביא מחצה חלות ומחצה ריקים, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָרָבָן אֶחָד** — שחלות וריקים כתובים במנחת מאפה תנור, ומכאן ששניהם קרבן אחד הוא; הלכך רשאי הוא להביא מחצה חלות ומחצה ריקים. ואין הלכה כרבי שמעון.

ולא מנחה שאפיה ביורות הערבים, והן גומות באדמה טוחות בטיט, המשמשות לאפיה לאחר שהוסקו. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם רָצָה, יָבִיא מֵאֶפֶה כֶּפֶח** — שטובר רבי יהודה, שאף כופח מין תנור הוא. ואין הלכה כרבי יהודה. האומר: **הָרִי עָלֵי מְנַחַת מֵאֶפֶה תנור, לֹא יָבִיא מִחֲצָה חֲלוֹת וּמִחֲצָה רִיקִין** — שכל המנחות באות עשר עשר (עשרה? חמשים) כמבואר להלן (ו, ה), והנודר מנחת מאפה

אגרות קודש

ב"ה, ח' אדר, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מוה"ר יהושע [שניאור זלמן] שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ה שבט, והקודמים. כן נתקבלו הפ"נ שלו ושל ב"ב שי', הנתינת לקרות בו שגם הם רואים התפתחות הישיבה. ובודאי יוסיפו בעסקנות בזה להבא, ובמילא תתוסף בהתפתחות והתוצאות כ"פ ככה.

ומה שכותב שחסר משפיע כדבעי כו' וכו' - הנה אם היו מתחשבים בהענינים החסרים תמיהני אם מי שהוא הי' נגש לעבודה, כי הרי אין שלימות אלא למעלה כו'.

וכבר כתבתי כ"פ, שכיון שההשגחה העליונה הביאתם למקום פלוני, בודאי ניתנו להם הכחות כפי הנצרך באותו מקום באותו זמן, ובלבד שינצלו יכולת זו במילואה (שאז אפשר יתוסף גם ביכולת. וע"ד המובא בענין תלמוד תורה שלאחר שיגיעים ולומדים ככל האפשרי מצד האדם - לפעמים זה גופא מוסיף ביכולתו וכו'). וכפסק משנתנו אשר אף דאין עליך המלאכה לגמור, הנה אין אתה רשאי להפטר ממנה.

ובפרט שהזמן קצר, כי הנה זה עומד אחר כתלנו, והמלאכה מרובה. אבל מובן ופשוט, שצריך לגייס (מאביליזירען) את כל אנ"ש הנמצאים במחנם הטי', שלא לבד שכל אחד צריך להשתתף בענין הישיבה, אלא שצריך להוסיף עוד בזה מזמן לזמן, כי הרי דבר שבקדושה הוא הולך וגדול...

בוודאי ימשיך בענין הספרים כמו שכותב, ות"ח מראש.

בברכת מז"ט להולדת הנכד שליט"א. ובברכת הצלחה בעבודתו בקודש ומתוך בריאות הנכונה ושמחה - מתאים לחדש זה שמחה בריבוי,

מ. שניאורסאהן

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף סג א. ומי אית ליה לרב חסדא הוואיל. לחייב על קרבן שאינו ראוי לשם מה שהופרש בפנים ושחטו בחוץ דנימא חייב משום הוואיל וראוי לשם קרבן אחר: לשמו פטור. דאינו ראוי לשמו בפנים: שלא לשמו. אלא לשם שלמים חייב דראוי הוא לשם שלמים בפנים: הכי גרסי' טעמא דשלא לשמו הא סתמא לשמו הוא ופטור ואמאי נימא וכו': בעי עקירה. אינו ראוי בפנים לשלמים אלא אם כן עקר שם פסח ממנו בשחיתתו הלכך לאו מתקבל בפנים הוא כל כמה דלא עקריה: האי לא בעי עקירה. ואע"פ שלקחו לשם שעיר הנעשה בפנים זה חטאת וזה חטאת שניהן שוין בשמותיהן: מתני להו בדרכה. הני תרתי שמעתתא דרב חסדא הא דאמר לעיל הוואיל וראוין לשעיר הנעשה בחוץ והא דאמר רב חסדא פסח ששחטו בחוץ בשאר ימות השנה וכו' מתני לה בדרכה, דרבה אמרינהו: פסח ששחטו בחוץ. גרס בכולה: עקירת חוץ. עקירת שם בשחיתת חוץ לא שמה עקירה אם הכשיר הכתוב פסח בשאר ימות השנה בשלמים לא הכשירו אלא בפנים ובעקירת השם אבל בחוץ לעולם שמו עליו: חייב. עליו משום הוואיל וראוי שלא לשמו בפנים:

דף סג עמוד א. נמצא לפי דין זה ולפי דברי רב חסדא, שאם שָׁחַטוּן [-את השלמים] בַּחוּץ קוֹרֵם שְׁנֵפֶתְחוֹ דְּלִתּוֹת הַתֵּיבָל, פְּטוּר מִשׁוּם שְׁחוּטֵי חוּץ, מֵאֵי מַעְמָא, מִשׁוּם שְׁמִחוּסְפָּר פְּתִיחָה בְּמַחוּסְפָּר מַעֲשֵׂה דְיָמֵי - חסרון פתיחת דלתות ההיכל נחשב כחסרון בגוף הבהמה, ואף שאין הפתיחה בגוף הקרבן, מכל מקום מכיון שבו נאמר פתיחת הדלתות, זה נחשב כחסרון בגופו.

הגמרא דנה בדברי רב חסדא, שהשוחט קרבן שאינו ראוי בפנים לשם מה שהופרש, חייב משום שחוט חוץ, הוואיל והוא ראוי לשם קרבן אחר. מקשה הגמרא: ומי אית ליה לרב חסדא 'הוואיל' - וכי רב חסדא סובר לחייב בשחוט חוץ הוואיל וראוי לקרבן אחר, וְהָאֵמֵר רַב חֲסָדָא, קרבן שהופרש לשם פֶּסַח, שְׁשָׁחַטוּ בַּחוּץ בְּשָׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה ולא בזמן הקרבת הפסח, אם שחטו לְשֵׁמוֹ - לשם קרבן פסח, שאינו ראוי כעת לכך בפנים, פְּטוּר, ואילו שחטו שְׁלָא לְשֵׁמוֹ אלא לשם שלמים, חייב כרת משום שחוט חוץ, מכיון שפסח בשאר ימות השנה ראוי להיות שלמים בפנים. ומדייקת הגמרא, מַעְמָא שְׁחִיב מִשׁוּם דְּשָׁלָא לְשֵׁמוֹ - ששחט במפורש שלא לשם פסח אלא לשם שלמים, הָא סְתָמָא - אך אם שחט בסתם ולא פירש, דינו כמו ששחט לְשֵׁמוֹ הוּא וּפְטוּר, וְקָשָׁה, אֵמַאי - מדוע פטור, לֵימָא - נאמר שיהיה חייב הוואיל וראוי שְׁלָא לְשֵׁמוֹ אלא לשם שלמים בפנים, ומזה שפטר רב חסדא מוכח שאינו סובר שאומרים 'הוואיל'. מתרצת הגמרא: הָכִי הַשָּׂאֵא - וכי כך נראה בעיניך, שיש לדמות פסח לשעירי יום הכיפורים, הָתָם - בקרבן פסח בְּעֵי עֲקִירָה - כדי לשחטו בשאר ימות השנה לשלמים, צריך לעקור ממנו שם פסח, כלומר, לשחטו במפורש לשם שלמים, ואילו שחטו סתם לא עקר ממנו שם פסח, ואינו ראוי להיקרב בפנים כלל, ואין לחייבו משום שחוט חוץ, אולם הָאֵי - שעירי יום הכיפורים לֹא בְּעֵי עֲקִירָה - אין צריך לעקור מהם שם שעיר הנעשה בפנים, כדי להקריבם לשעיר חטאת המוסף הנעשה בחוץ, שהרי מאותו סוג קרבן הם שכבר עומדים לשם חטאת, ולפיכך אם שחט בסתמא חייב כיון שראוי לקרבן אחר.

רַבָּה פַּר שֵׁימֵי מִתְנֵי לְהוֹ - לשתי המיירות שהובאו בשם רב חסדא, בְּדַרְבָּה - שנה אותם בשם רבה, וְקָשָׁיָא לִיָּה דְרַבָּה אֲדַרְבָּה - והוקשו לו דברי רבה ממימרא זו לזו כפי שהקשינו, וּמְשַׁנְיֵי בְּדַשְׁנֵינָן - ויישב כפי שיישבנו, שאכן תלוי אם צריך עקירה או לא.

הגמרא מביאה שתי דעות בשם רבי יוחנן בענין השוחט פסח בחוץ: בִּי אֶתָּא [-כשבא] רַב דִּימֵי אֵמֵר רַבִּי יְרֵמְיָה אֵמֵר רַבִּי יוֹחָנָן, פֶּסַח שְׁשָׁחַטוּ בַּחוּץ בְּשָׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה, בִּין אִם שְׁחַט לְשֵׁמוֹ - לשם קרבן פסח וּבִין שְׁלָא לְשֵׁמוֹ אלא לשם שלמים, פְּטוּר מִמִּלְקוֹת וּכְרַת שֶׁל אִיסוּר שְׁחוּטֵי חוּץ. אֵמֵר רַב דִּימֵי, אֲמַרְיָתָה לְשִׁמְעָתָא - דנתי בסוגיא זו קַמֵּיהָ דְרַבִּי יְרֵמְיָה - בפני רב ירמיה ושאלתיו, כששחט לְשֵׁמוֹ מִבְּחוּץ שְׁפִטוּר, דְּהָא לֹא חָזִי לִיָּה - שהרי אינו ראוי כעת להיקרב בפנים לשם פסח, אֶלָּא כששחט שְׁלָא לְשֵׁמוֹ אלא לשם שלמים, אֵמַאי - מדוע פטור, הָא חָזִי - הרי הוא ראוי שְׁלָא לְשֵׁמוֹ בְּפָנִים, כלומר, שניתן להקריבו בפנים לשם שלמים, וְאֵמֵר לִי רַבִּי יְרֵמְיָה, שטעם הפטור הוא, מכיון שצריך לעקור ממנו שם פסח כדי שיוכשר לשלמים בפנים, וכששוחטו בחוץ אין העקירה מועילה, כיון שדין עקירת שם מקרבן פסח להכשירו לשם שלמים נאמר רק בשוחטו בפנים לשם שלמים, אך עֲקִירַת חוּץ לֹא שְׁמָה עֲקִירָה, ולפיכך נקרא אינו ראוי לבפנים ופטור.

בִּי אֶתָּא [-וכשבא] רַבִּין אֵמֵר רַבִּי יְרֵמְיָה אֵמֵר רַבִּי יוֹחָנָן, הֵיפֵךְ, פֶּסַח שְׁשָׁחַטוּ בַּחוּץ בְּשָׂאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה, בִּין לְשֵׁמוֹ בִּין שְׁלָא לְשֵׁמוֹ, חייב משום שחוט חוץ, הוואיל וראוי להקריבו שלא לשמו בפנים.

53 סעודתו ביום השביעי, עדיין לא יתיר את סוכתו - לא יתיר את
 54 החבלים הקושרים ומחזיקים את הסוכה, כדי לסותרה, משום
 55 שחובת סוכה נמשכת עד סוף היום השביעי, וצריך לדור בה כדרך
 56 שדר בביתו כל השנה בשינה ולימוד וכדו', וכן אם חפץ לסעוד
 57 שנית צריך לסעוד בסוכה. אבל מוריד את הפלים - כלי תשמישו
 58 ומצעים שהניח בסוכה מן המנחה ולמעלה - החל מזמן מנחה
 59 קטנה, מפני כבוד יום טוב האחרון של חג, שבכך שמכניס את
 60 הכלים מן הסוכה לביתו ששם יסעד בלילה שהוא שמיני עצרת,
 61 מראה כמכין עצמו לקראת יום טוב ומכבדו.

גמרא

62 שנינו במשנה 'אבל מוריד את הכלים', ומשמע שהוא חיוב משום
 63 כבוד יום טוב האחרון, שואלת הגמרא: באופן שאין לו פלים
 64 להוריד מן הסוכה מהו - כיצד יקיים את החובה לכבד את היום
 65 טוב האחרון על ידי הורדת הכלים. הגמרא תמזה על השאלה:
 66 אין לו פלים, אלא כי אשתמש כל שבעת ימי חג הסוכות במאי
 67 אשתמש - באיזה כלים השתמש בישיבתו בסוכה. מפרשת הגמרא:
 68 אלא כוונת השאלה היתה באופן שאין לו מקום להוריד פליו -
 69 שנוקק לאכול בסוכה גם ביום שמיני עצרת ואין לו מקום אחר
 70 שיסעוד בו ויוריד את כליו לשם מהו - מה יעשה כדי שלא ייראה
 71 כמסויף על המצוות בישיבה בסוכה שמונה ימים. עונה הגמרא:
 72 רבי תימא בר (רב) [אשי] אמר, פוחת בה ארבעה - מסיר ממנה סכך
 73 בשיעור ארבעה טפחים ופוסלה בכך. ורבי יהושע בן לוי אמר,
 74 מרדיק בה את הנר, שבימי החג אסור להכניס נר לתוך סוכה קטנה
 75 משום שממעט את שטח תשמישה. מבאר הגמרא: ולא פליגי -
 76 רבי חייה בר אשי ורבי יהושע בן לוי אינם חולקים למעשה, הא
 77 לן והא להו - רבי יהושע בן לוי דיבר לבני בבל שאינם בקיאים
 78 בקביעות החדשים, ולכן לא יכלו לפסול את הסוכה ביום
 79 השביעי, שכן צריך לישוב בה למחר ביום שמיני שהוא ספק שביעי,
 80 אלא יעשה בה היכר בהדלקת הנר בתוכה. ורבי חייה בר אשי
 81 דיבר לבני ארץ ישראל היודעים את קביעות החדשים ואינם
 82 נוהגים יום טוב שני ואינם צריכים לשבת בסוכה ביום שמיני, ולכן
 83 יכול לפסול את הסוכה ופוחת בה ארבעה טפחים. מקשה הגמרא
 84 על רבי יהושע בן לוי: הא הניח סוכה קטנה שאסור להדליק בה
 85 נר בחג, ולכן יש היכר במה שגושה כן ביום שמיני, סוכה גדולה
 86 מאי אכא למהיר, הרי מותר להדליק בה נר אף בחג הסוכות
 87 כמבואר לעיל (טו). מתרצת הגמרא: דמעייל בה מאני מיכלא -
 88 מכניס בתוכה כלי מאכל מלולככים, דאמר רבא מאני מיכלא -
 89 קערות וצלחות שהם כלי מאכל המטונפים לאחר אכילה בר
 90 ממשלתא - צריך להוציאן חוץ לסוכה, ואילו מאני משתא
 91 ממשלתא - כוסות אין צריך להוציא מתוכה לפי שאינן מאוסיס.
 92

משנה

93 מצוות ניסוף הפים ביצר היו מקיימים אותה, צלוחית של זהב
 94 מןהקת שלשה לוגים תיה מלא בתוכה מים מן השילוח - מעיין
 95 הסמוך לירושלים, הגיעו לשער הפים - אחד משערי העזרה
 96 ושנקרא כן מחמת שהיו מכניסים דרכו צלוחית של מים זו, תקעו
 97 הכהנים בחצוצרות והריעו ותקעו לשם שמחה. עלה בכבש שהיה
 98 בדרומו של המזבח ופנה לשמאלו - לקרן מערבית דרומית של
 99 המזבח ששם היו מנסכים יין ומים, ושני ספלים של כסף היו שם
 100 סמוכים זה לזה לצורך אותם שני סוגי נסכים. רבי יהודה אמר, של
 101 סיד היו אותם ספלים אלא שהיו מושחרין פניהם מפני תיין ולכן
 102 היה נראה כאילו של כסף הן. הספלים הללו היו מונחים בסמוך
 103 לנקבי השתיין וצינורות חלולים עמוקים שירדו מן המזבח עד
 104 התהום, ויגזקין סמוך לשוליהן
 105

1 רגל בפני עצמו וחלוק מימי חג הסוכות לענין פו"ד קש"ב - שש
 2 הלכות שניתן להם סימן בראשי תיבות, והם: פיים בפני עצמו -
 3 שבכל ימי החג אין כלל פיים ומקריבים לפי סדר המשמרות וכולן
 4 שונות ומשלשות, ובשמיני עצרת מקריבין לפי פיים. וכן בפני עצמו
 5 - שמברכין בשמיני שהחינו חוץ ממה שמברכים בסוכות. רגל
 6 בפני עצמו לענין שאין מצות ישיבה בסוכה בשמיני. קרן בפני
 7 עצמו - שאין קרבנו שיהיה לסדר הקרבנות בחג הסוכות שהפריים
 8 מתמעטין והולכין מיום ליום, ביום הראשון מקריב שלשה עשר
 9 פרים וביום השביעי שבעה פרים, ובשמיני עצרת מקריבים פרו
 10 אחד בלבד, ואם היה שמיני עצרת משך לסדר הקרבנות שבחג
 11 הסוכות, היה צריך להקריב בו ששה פרים. וכן בסוכות מקריבים
 12 כל יום שני אילים וארבע עשר כבשים, ואילו בשמיני עצרת
 13 מקריבים איל אחד ושבעה כבשים. שרף בפני עצמו - בחג
 14 הסוכות היו הלויים משוררים על הדוכן בבית המקדש בשעת
 15 הקרבן הקרבנות מזמורים בענין גזל מתנות עניים, לפי שזמן אסיף
 16 הוא ויש לעורר את העם על כך, אבל בשמיני עצרת היו משוררים
 17 בלמנצה על השמינית' ולא מענין האסיף. פרקה בפני עצמו - נוסח
 18 הזכרת חג הסוכות בתפילה וקידוש וברכת המזון הוא 'את יום חג
 19 הסוכות הזה', ובשמיני עצרת אומרים 'את יום שמיני חג עצרת
 20 הזה'. הרי שבשמיני עצרת מברכין שהחינו כדעת רב נחמן.

משנה

21 ההלל והשמחה נוהגים שמונה ימים. ביצר, מלמד שחייב אדם בהלל
 22 ובשמחה ובכבוד יום טוב האחרון של חג - שמיני עצרת, כשאר
 23 כל ימות החג.

גמרא

24 שואלת הגמרא: מניא הני מילי שמצות שמחה נודהת אף ביום
 25 שמיני עצרת, הרי לפי פשט המקראות אין מצות שמחה נודהת
 26 אלא בשבעת ימי חג הסוכות, שכן נאמר (דברים טו יגיד) 'חג השבת
 27 תעשה לה שבעת ימים באספך מגרנד ומיסקך, ושמחת בחגך'.
 28 עונה הגמרא: דתנו רבנן על הנאמר בהמשך הפרשה 'והיית אף
 29 שמח', ומאחר שכבר נאמר 'ושמחת בחגך' הוא מיותר, ובא ללמד
 30 לרבות לילי יום טוב האחרון למצות שמחה הנוהגת לפניו בשבעת
 31 ימי חג הסוכות, וצריך לזכור שלמים ביום השביעי כדי לאכלם
 32 בליל שמיני, שאין וביחה אלא ביום. וכיון שליל שמיני נתרבה
 33 לשמחה, קל וחומר שיום השמיני מחוייב בזה, שהלילה טפל ליום.
 34 שואלת הברייתא: מנין לרבות מיתור זה דווקא את ליל יום טוב
 35 אחרון של חג, אז אינו אלא לרבות ליל יום טוב הראשון של חג
 36 הסוכות למצות שמחה, שיתחייב לשחוט שלמים בערב יום טוב
 37 כדי לשמוח בהם בלילה. משיבה הברייתא: כשהוא אומר והיית
 38 אף שמח' ובכל מקום אך' בא למעט, חלק - בא למעט את ליל
 39 יום טוב הראשון ממצות שמחה. מקשה הברייתא: ומה ראתה
 40 לרבות לילי יום טוב האחרון ולהוציא לילי יום טוב הראשון, שמה
 41 נדרוש כוונת התורה להיפך לרבות ליל יום טוב הראשון שהוא
 42 חלק מחג הסוכות, ולמעט ליל יום טוב האחרון שהוא רגל בפני
 43 עצמו. מתרצת הברייתא: פרקה אני לילי יום טוב האחרון שיש
 44 מצות שמחה לפניו - כל שבעת הימים שלפניו כבר היה מחויב
 45 בשמחה, ומוציא אני לילי יום טוב הראשון שאין שמחה לפניו -
 46 שהימים שלפניו הם ימים של חול ואין בהם מצות שמחה, ויותר
 47 מסתבר שהתורה באה להמשיך שמחה הקיימת כבר, מאשר
 48 להתחיל בשמחה.

משנה

51 מצות הישיבה בסוכה נודהת שבעה ימים. ביצר, גמר מלאכול את

קבו רש"י פרוק רביעי - לולב וערבה דף מח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" - (שטיינזולץ) תוספות

1 רגל בפני עצמו - דאין יושבין בסוכה, קרבן לעצמו - שאינו סדר פרי החג, דאם כן היו
 2 בו ששה פרים. ברכה לעצמו - את יום שמיני חג העצרת הזה. ובתוספתא משמע
 3 שמברכין את המלך, דהכי גרסינן בה: ברכה לעצמו - שנאמר "ביום השמיני שלח את העם
 4 וברכו את המלך", כך פירש בקונטרס. והשתא לא הוי כי ההוא דתניא לעיל, דאמרין: כשם
 5 שחג טעון שיר קרבן ברכה ולינה - כך שמיני
 6 טעון קרבן שיר וברכה ולינה. ורבינו תם מפרש:
 7 ברכה דהכא ברכת המזון ותפלה, כי ההיא
 8 דלעיל. ורגל בפני עצמו - לענין שטעון לינה.
 9 ורבינו הנגלי לענין (שיחידה) אבילות, משום
 10 דאמרין פרק בתרא דמועד קטן (י"ט, א):
 11 דהקובר את מתו שבעה ימים קודם הרגל -
 12 בטלה ממנו גזרת שלשים. וזמנין דליכא שבעה
 13 קודם לרגל, ואפילו הכי בטלה הימנו גזרת
 14 שלשים משום שמיני עצרת. ורבינו תם עצמו יסד
 15 במעריב של שמיני: "עצרת קודש ללינה ושלשים
 16 יחדם כאשר אבלים ינחם". ומיהו, אי אפשר לומר
 17 שיחידה לגמרי, דהא פרק בתרא דמועד קטן (כ"ב,
 18 ושם) אמרין: יום אחד לפני החג, חג, ושמיני
 19 שלו - הרי כאן עשרים ואחד יום. וברכת המלך
 20 לא בעי למתני, משום דצריך למיתני דומיא
 21 דברכה של שבעה ימי החג. שיר - שהיו אומרים
 22 מזמור שלם, משאם כן בשאר ימי החג שלא היו
 23 אומרים מזמור שלם, אלא חציו היום וחציו
 24 למחר, כך מפרש רבינו תם. כדאיתא בשליח
 25 "החליל" (לקמן נה, א) דמותיב בה סימנא
 26 דהומבא. ולעיל פירשתי שהיו אומרים "למנצח
 27 על השמינית".
 28 פוחת בה ארבעה - טפחים ופוסלה, כך פירש
 29 בקונטרס. ותימה: מה שיעור הוא זה
 30 בארבעה? והלא אירי פוסל פולש, בין בסוכה
 31 גדולה בין בסוכה קטנה בין באמצע, כדמוכח
 32 שליח פרק קמא (ז, א).
 33 מדליק בה את הנר - פירשנו לעיל פרק
 34 "הישן" (כ"ט, א) ושם דבור המתחיל:
 35 "ואמרי לה".
 36 שער המים - מן השערים הדרומיים שבעודה
 37 דהא, דתנן במסכת מדות (פרק שני משנה
 38 ו): שערים הדרומיים סמוכים למערב, וקחשיב
 39 שער המים. וקתני: למה נקרא שער המים - שבו
 40 מכניסין צלוחית המים של ניסוך המים בה.
 41 וחזורין על העקב - לא כמו שפירש בקונטרס
 42 משום שלא ירבה בהילוך בחנם, דאם כן כשהיא בקרן הדרומית מורדות נמי. אלא היינו
 43 טעמא דהכא, דחזרות על העקב - הוי דרך ימין. ועולת העוף כשרבתה במזרח -
 44 ברייתא זו כולה משנה שלימה היא במסכת זבחים פרק "קדשי קדשים" (סג, א), ודהתם דייק,
 45 מדקא אמר כשרבתה במזרח מכלל דמקומה במזרח. ועל חנם נקט טעמא מן הדיוק, דבהדיא
 46 תנן התם (סד, ב): עולת העוף כיצד היתה נעשית? עלה לכבש ופנה לסובב, בא לו לקרן
 47 דרומית מדרחית.

48 שני ספלים של כסף - תימה: דתנן במנחות פרק "שתי הלחם" (צט, ב): שתי שולחנות היו
 49 באולם, אחד של כסף ואחד של זהב, על של כסף ונתנין לחם הפנים בכניסתו, ועל
 50 של זהב ביציאתו, שמעלין בקדש ולא מורדין, אפילו סילקוהו מעל שלחן הזהב בהיכל לא
 51 היו יכלים להורידו ולהניחו בשל כסף, ואם כן, הכא שהיו ממלאים בצלוחית של זהב -
 52 היאך היו מנסכין בספלין של כסף? וכי תימא בצלוחית שאינה מקודשת היו ממלאין - לא
 53 היא, דגבי חביית כשנתמלא מערב שבת קתני מתניתין שאינה מקודשת, כדמפרש טעמא
 54 בגמרא. אבל צלוחית שהיו ממלאין בחול היתה מקודשתו ויש לומר: דספלים היו קבועים
 55 בסיד, ולא כלים ניהו. דנחשבין כנופה של מובה. והיי דם כלבונה שהיתה נבויבין של זהב
 56 שהיו מקטירין על המזבח.

1 פ"ד ק"ש"ב - סימן הוא כדמפרש ואזיל. פ"ים בפני עצמו - שבכל פרי החג לא היו מטילין
 2 פ"ים איהו משמר יקריב, לפי שבסדר היו מקריבין אותן עד שכל עשרים וארבעה משמרות
 3 שונות ומשלשות בהן חוץ משתיים, כדאמרין ב"החליל" (סוכה נה, ב), ופר דשמיני בתחילה
 4 מפיסין עליו. זמן - לברך בו "שהחינו". רגל בפני עצמו - שאין יושבין בסוכה. קרבן
 5 לעצמו - שאינו כסדר פרי החג, דאם כן היו בו
 6 ששה פרים. ברכה לעצמו - את יום השמיני.
 7 ובתוספתא משמע שמברכין את המלך, והכי
 8 גרסינן לה: ברכה בפני עצמו, שנאמר (מלכים א
 9 ח) "ביום השמיני שלח את העם וברכו את
 10 המלך". משנה והשמחה - שלמי שמחה.
 11 וחלל - לגמור בו את ההלל. גמרא מא הני
 12 מילי - דשמיני חייב בשמחה, דהא לא כתיב ביה
 13 בהדיא אלא בשבעת ימי החג, דכתיב (דברים טו)
 14 "חג הסוכות תעשה לך" וגו' וסמך ליה "ושמחת
 15 בחגך". אך שמח - בהדיא פרשה ד"עשר
 16 תעשר" כתיב "וי ימים תחוג". לרבות לילי יום
 17 טוב האחרון - לשמחה שלפניו, לכוללו עם
 18 שבעת הימים, שיזבח שלמים בשביעי כדי
 19 לאכול ליל שמיני. דהאי "שמח" למאי אתא? כיון
 20 דכתיב לעיל מיניה "ושמחת בחגך" - אלא
 21 לרבות שמחת ליל שמיני. וכיון דאתרבי לילי יום
 22 טוב האחרון שהוא טפל - קל וחומר הויב,
 23 שהוא עיקר, שחייב בשמחה. ושאר הלילות לא
 24 צריכי ריבוי, ד"ימים" אפילו לילות במשמע,
 25 כדברין גבי סוכה (סוכה מג, א), וכי איצטרך -
 26 ללילי יום טוב האחרון איצטרך, דאינו בכלל
 27 שבעה. ועל כרחך לילה אתרבי, שהוא סמוך
 28 לשבעת ימים דקרא. ויום אתי בקל וחומר
 29 ואשמעין שבשלמים הנזבחים בחג הסוכות
 30 ישמחו בליל שמיני, שאינו יכול להקריב בלילה.
 31 או אינו אלא לרבות לילי יום טוב הראשון -
 32 ואשמעי' שצריך לזבוח שלמים ערב יום טוב
 33 לשמחת לילה הראשון, ולא ענין זבחה שבעת
 34 שמחה. משנה גמר מלאכול - בשביעי, לא
 35 יתיר את סוכתו - לא יתיר אנדים שלא
 36 לסותרה, דהא כל היום חובתה לישן ולשנו, ואי
 37 אקלע ליה סעודתא - אכיל לה גזולה. אבל
 38 מוריד הוא את הכלים - ואת המצעות
 39 שנשתמש בהן בתוכה, כדתיבא בפרק "הישן"
 40 (סוכה כ"ב), היו לו כלים נאים ומצעות נאות -
 41 מעלן לסוכה. מפני כבוד יום טוב - שמראה
 42 כמכין עצמו לקראתו, למקום שיעסוד שם הלילה. גמרא אין לו מקום - אחר לאכול
 43 שם שירידי כליו וצריך לאכול בסוכה (יום טוב האחרון. מאי - מה יעשה להוכיח שאינו
 44 מוסיף על המצוה לעשות סוכה משנה ימים? פוחת בה ארבעה - טפחים ופוסלה. מדליק
 45 בה את הנר - דאמרין (כ"ט, א): שרגא בסוכה קטנה - לבר ממטללתא. הא לן - לבני
 46 בכל, שהשמיני שלהם ספק שביעי, דלא קים להו בקביעא דירחא - מדליק בה את הנר,
 47 ולא יפתחה ויפסלנה, לפי שצריך לישב בה מדר. והא להו - לבני ארץ ישראל, דקים להו
 48 בקביעא דירחא, ולא יתבי בסוכה בשמיני - פוחת. התיב בסוכה קטנה - בהדלקת הנר.
 49 סוכה גדולה מאי איכא לימיר - דהכי אמרן לעיל (שם): שרגא, אמרי לה במטללתא,
 50 ואמרי לה לבר ממטללתא. ולא פליגי, הא - בסוכה גדולה כו'. משנה מן השילוח -
 51 מעיין הוא, סמוך לירושלים. מחזיק בלשנה לוגין - זהו פוחת שבנסכים "רביעית הזין
 52 לכבש". שער המים - אחד משערי גזרה נקרא כן, על שם שמכניסין בו צלוחית של מים
 53 של ניסוך בחג. תקעו והריעו - משום שמחה, דכתיב (ישעיה יב) "ושאבתם מים בששון".
 54 עלה כבבש - שהיה ברובו של מובה. ופנה לשמאלו - שהנסכים נעשים בקרן מערבית
 55 דרומית, וכשהוא פונה לשמאלו היא הראשונה. ובמסכת זבחים יליף לה מקרא, בפרק
 56 "קדשי קדשים" (סג, א), שהיו מושחרין פניהם - דזמנין לכסף, שהוא שחור מן הסיד.

1 **כמין** חוטמין דקין — פירש בקונטרס: חוטם אחד בספל, ונקב אחד בחוטמו. והכחן מערה
2 מים בפי הספלים והנסכים מקלחין דרך החוטמין על גבי המזבח. ובמזבח היה נקב
3 שבו המים היחין יורדין לשיתין של מזבח, שהיו חלולין מאד ועמוקין. וזו תימה גדולה: מנין
4 לו כל אותו הענין שמחוטם של הספלים מקלח על גבי המזבח, ומשם לנקב המזבח, ומשם
5 לשיתין? ולמאן הוא דמנקב הספלים יורדין
6 לשיתין כמין שני נקבי החוטם. ולא שהיה בולט
7 כמין חוטם. כי הדיא דתנן במסכת מדות (פרק ג'
8 משנה ב) גבי דמים: ובקבן מערבית דרומית היו
9 שני נקבים כמין שני חוטמין דקין, שהדמים ניתנין
10 על יסוד מערבית ועל יסוד דרומית ויורדין בהן,
11 ומתערבין באמה. ושמא כמין בליטת חוטם היה
12 עשוי על הנקב, שלא יפול עליו דבר לסתמו.
13 **אחד** מעובה ואחד דק — פירש בקונטרס: אחד
14 מן הנקבים מעובה. משמע שרצה לומר
15 שהיה הנקב רחב וגדול זה מזה. ולשון מעובה
16 משמע ששוליו הספל היו עבים, ומתוך כך אין
17 המשקה ממחר לצאת.
18 **שהיין** והמים מגולין פסולין לגבי מזבח — שמא
19 שתה מהן נחש, והארס מעורב במים,
20 ונמצא שאינו מנסך מים כשיעור, שהיה הארס
21 משלים לשיעורן — כך פירש בקונטרס. ויתכן
22 פירוש זה למאי דסלקא דעתיה מעיקרא בגמרא,
23 דפריך (סוכה גא.) ונצריהו במסנת. אבל לפי
24 המסקנא מפרשינן משום "הקריבהו לא נפתח".
25 **מנא** הני מילי — דתוקעין ומריעין בשאיבת מים
26 של ניסוך, כך פירש הקונטרס. ועוד יש
27 לפרש: דמנלן דמי השילוח בעי, ומפרש מדרכיב
28 "ממעייני הדשועה".

1 **כמין** שני חוטמין דקין — חוטם אחד בספל ונקב אחד בחוטמו, והכחן מערה בפי
2 הספלים, והנסכים מקלחין ויורדין דרך החוטמין על גבי המזבח. ובמזבח היה נקב שבו
3 המים היחין יורדין לשיתין של מזבח, שהיו עמוקין וחלולים מאד. **אחד מעובה ואחד דק**
4 — אחד מנקבים מעובה, אותו של יין, ואחד דק, אותו של מים. **שהיו שניהם כלים כאחד**
5 — כדמפרש בגמרא שהמים ממזריים לצאת,
6 לפיכך צריך שיהא הנקב דק. הכי נרשיני: מערכו
7 של מים מורחו של יין — הספלים נתונים אצל
8 הקרן זה לפני זה, סמוכין זה לזה. אחד לצד
9 מערב ואחד לפנים הימנו, והיינו למזרח. ר'
10 יהודה **אומר** כו' — בתרתי פליגי: אשלשה לוגין
11 קאי ואשבעה דקאמר תנא קמא. ואתא רבי
12 יהודה למימר אף בשמיני מנסכים. **הנהב את ירך**
13 — שגראה שתתן המים בספל. לפי שהצדוקין
14 אין מודין בניסוך המים, שפעם אחת נסך צדוקי
15 אחד את המים על גרליה. **שאינה מקודשת** —
16 לא נתחנכה לעבודת המזבח, שתהא קדושה
17 לכלי שרת. וקדימנא לן (יומא יב.) כל הכלים
18 שעשה משה — משיחתן מקדשתן, מכאן ואילך
19 — עבודתן מחנכתן. ובגמרא מפרש מאי טעמא
20 ממלאים בשאינו מקודש. היה **ממלא** מן הכיור
21 — מן המים שבתוך הכיור. ומי הכיור, אף על פי
22 שנמשח והוקדש לכלי שרת ומקדש — מימיו
23 אין נפסלין בלינה. שהיו משקעין אותו ממערב
24 בבור, כדאמר בסדר יומא (לזא.) אף הוא עשה
25 מוכני לכיור שהיו משקעין במוכני הכיור, שלא
26 יהו מימיו נפסלין בלינה. שהיין והמים מגולים
27 כו' — נתגלה היינו טעמא דממלא מן הכיור,
28 ולא היה מנסך מהן לפי שהיין (והמים) המגולין
29 פסולין לגבי מזבח, דהיישנין שמא שתה מהן
30 נחש, והארס מעורב בהן, ונמצא שאינו מנסך
31 מים כשיעור, שהיה הארס משלים לשיעורן.
32 **גמרא** מנא הני מילי — דתוקעין ומריעין
33 בשאיבת המים של ניסוך. דכתיב: **שמחה וששון**
34 — אקדים קרא לשמחה קמיה ששון. **הי יומא**
35 שבקוד — יפקיען מן השמים. **פרוונקא** = רץ
36 לרוץ לפניו. **בשפחה תצאו** — שהוא יראה
37 הדרכים ויעבור מעברות המים. **משכבא** דהויא
38 נברא משינין לה נורא = נוד. וחכירכו במסכת
39 שבת (קלחא.) הגדו והמשמרת. עולין דרך ימין
40 — כשהוא עולה לראש המזבח פונין לקרן
41 מזרחית דרומית, דהיינו לימין העולה, שהכבש
42 בדרומו של מזבח. ומקראי יליפנין לה (ובחים
43 סב.) "ומעלותהו פנות קדים" (יחזקאל מג) —
44 כשתעלו בו תפנו למזרח. ומקיפין ויורדין דרך
45 **שמאל** — כשהוא בא לירד אינו חוזר על עקביו,
46 אלא מקיף סביב למזבח עד שמגיע לכבש, ויורד
47 במערבו של כבש שהיא לשמאלו בעלייתו.
48 והאי דאין חוזרין על העקב — דאם כן נמצא
49 מהלך לצד שמאלו, שהרי פניו למזבח, ואינו
50 מחזיר לו אחוריו. ורחמנא אמר: כל פינות
51 שאתה פונה לא ידו אלא דרך ימין. דנפקא לן
52 מדתני רמי בר יחזקאל: "עומד על שנים עשר בקר" וכו' במסכת ובחים (סבב.) חוץ מן העולה לשלשה דברים — הנעשין בקרן מערבית דרומית שפונים דרך שמאל, כשהו בראש
53 המזבח פונין לקרן מערבית דרומית שהיא לשמאלו, ואין פונין לימין שיהו פונין סביב עד שיגיעו לקרן מערבית דרומית. ובית שמאי חייטין קדישין" (סדא.) מפרש טעמא: נסכים — שמא
54 יתעשנו בעשן המערכה כשיקיפיהו סביב, שיותר ממנהלך מאה אמה יש בהיקף המזבח. ועלת העוף — שמא תמות בעשן, וחוזרין על העקב כדורך
55 שעלו בו. ואין מקיפין, דכל כמה דמצינן למעוטי בחילוק של שמאל — ממעטינן. בשרבחה במזרח — מקום עולת העוף על קרן דרומית מזרחית היא, מפני שקרובה לבית הדושן, ששם
56 זורקין מוראה ונוצה, כדכתיב (ויקרא א) "והשליך אותה אצל המזבח" וגו'. ובית הדרשן היה אצל הכבש במזרחו, סמוך לה בשלשה טפחים. ורוחן מן המזבח עשירים אמה, כדתנן
57 במסכת תמיד (פרק א משנה ד) גבי תורם את הדשן. וכשעולת העוף רבה במזרח, שיש שם כהנים רבים מולקין עולת העוף — באין ועושין אותה במערבית דרומית, אותם שאין יכולין
58 לעמוד שם. **אתי לאשחורי** — לפי שפעמים שחולפין. **לימא מתניתין דק** — רבי יהודה היא, דאמה של מים — לוג, ושל יין — רביעית הדין כתיב בנסכי
59 תמיד, היינו שלשה לוגין, שהדין שנים עשר לוג. **סמך** = עב. **ומיא קלישי** — וירוצאין בנקב קטן. הכי נמי מסכתא — דמתניתין רבנן היא. **דאילו** ר' יהודה רחב וקצר **את** ליה —
60 כלומר, שמעינן ליה דבלשון אחד רחב ואחד קצר קאמר ליה, ולא בלשון מעובה ודק. רחב משמע יתר על קצר, טפי מייחורא דמעובה על מידק. **נפגמה קרן המזבח** — על ידי אבנים
61 שזרקו בו. **כול של מלח** — מלא אגרוף. **לא מפני** — שהיא המזבח כשר לעבודה בהסתמה זו. **אלא כרי שלא יראה פגום** — מפני הכבוד.

56 לְמוֹפֶטֶחַ לְצוֹרֵכֵי עֲבוּדָה כְּגוֹן לַמְתָּן דַּם חַטָּאת או סידור המערכה
 57 או היפוך אברים על גבי האש, עוֹלָיו בכבש שהוא בדרום המזבח,
 58 ופונים דָּרָךְ יָמִין לקרן מזרחית דרומית, וכשרוצים לירד, אינם
 59 חוזרים על עקבותיהם אלא מְקַיְפִין את המזבח יוֹדְרִין ממנו
 60 במעברו של כבש שהוא דָּרָךְ שְׂמֵאל של עלייתם, חוץ מן העולה
 61 לְשֵׁלֶשֶׁת דְּבָרִים הַלְלוּ המפורטים הַלֵּךְ, הנעשים בקרן מערבית
 62 דרומית של המזבח, שְׁעוֹלֵין דָּרָךְ שְׂמֵאל ופונים מיד לקרן מערבית
 63 דרומית שהיא בצד שְׂמֵאל של העולים, וכשיוֹרְדִים חוֹזְרִין על
 64 הַעֲקֵב – חוזרים על עקבותיהם בדרך שעלו בה, משום שכאשר
 65 פני עומדות לכיוון המזבח בקרן מערבית דרומית, נמצא שצד
 66 ימינו הוא הצד שממנו עלה למזבח, ולכן חוזרים דרך עלייתם
 67 שהיא פניה לימינם, וְאֵלּוּ הֵן שלשה העבודות החלוקות משאר
 68 העבודות לענין זה: נִיפּוֹף הַמִּים בחג הסוכות, וְנִיפּוֹף הַיַּיִן בכל יום,
 69 וְמִלִּיקַת עוֹלֵת הַעוֹף, ואף שיעקר מקומה של מליקת עולת העוף
 70 הוא בקרן דרומית מזרחית שהיא סמוכה לבית הדרשן, מכל מקום
 71 כְּשֶׁדָּבְרָתָהּ בְּפוּרָה – כאשר עמדו כהנים רבים בקרן דרומית מזרחית
 72 לצורך מליקת עולות העוף ולא היה מקום לעמוד שם, היה מולקה
 73 בקרן מערבית דרומית.
 74 שנינו במשנה: שני ספלים של כסף היו שם, רבי יהודה אומר של
 75 סיד היו אֵלָא שְׁהָיוּ מְשֻׁחָרְרִין את פניהם מפני היין: מקשה הגמרא:
 76 מלשון המשנה משמע ששני הספלים השחירו, וקשה בְּשֵׁלֶמָא
 77 הספל הוּן מְשֻׁחָרְרִין מחמת היין הנשפך לתוכו, אבל דִּמְיָא – הספל
 78 של המים אִמְיָא מְשֻׁחָרְרִין מתרצת הגמרא: בֵּין דְּאִמְרַי מִרְ בַּמשנה
 79 שאם טעה ועירה מהצלוחית של המים לתוך הנקב של היין, וכן
 80 אם החליף ועירה של יוֹן לתוך של מים, יֵצֵא ידי ניסוך המים וניסוך
 81 היין, אם כן אף של מים אִתֵּי לְאִשְׁחֹרֵי, לפי שפעמים שטועה
 82 ומחליף בין הספלים, ולכן היה הספל המיועד לניסוך המים היה
 83 מושחר מיין שהיה נכנס לתוכו בטעות.
 84 שנינו במשנה: וּמְנוּקָבִים כְּמִין שְׁנֵי חוֹטְמִין דִּקְוִין וכו' אחד מעובה
 85 ואחד דק, כדי שיהיו שניהם כלין בבת אחת: לֵימָא פְּתִינִיתִין
 86 שמבואר בה שלא היו נקבי הספלים שוים, רבי יהודה היא וְלֵא
 87 רִבְנָן, דִּתְנִין בהמשך המשנה רבי יהודה אומר בְּלוֹג מִים הָיָה מְנוּקָב
 88 כָּל שְׂמוּנָה, וכיון שכמות היין המנוסך היתה מרובה משל המים,
 89 שניסוך היין שיעורו שלשה לוגין וניסוך המים בלוג אחד, היין
 90 צריכים להרחיב את נקב היין כדי שישפך במהירות ויסתיים עם
 91 ניסוך המים, דֵּא רִבְנָן הסוברים ששיעור ניסוך המים הוא שלשה
 92 לוגין כמו ניסוך היין, אם כן כִּי תִּדְרִי נִיגְהוּ – שיעורם שווה ומדוע
 93 עשו את נקב היין רחב יותר משל המים, דוחה הגמרא: אֲפִילוּ
 94 תִּימָא שמשנתינו היא כְּרִבְנָן שאמר שיהיו מנסכין מים ויין בשיעור
 95 שווה, מכל מקום כיון שהמָרָא כְּמִינֵהּ – היין סמיך ועבה וּמִיָּא קָלִישׁ
 96 – המים קלושים, אם יהיה הנקב שווה יכלו המים קודם היין, ולכן
 97 צריך לעשות את נקב היין רחב יותר. הָכִי גַּמֵּי מְסַתְבְּרָא שהמשנה
 98 כדעת חכמים, דֵּא המשנה רבי יהודה היא, רַחֵב וְקָצֵר אֵית לֵיהּ,
 99 כלומר רבי יהודה היה שונה דין זה בלשון 'אחד מהם רחב ואחד
 100 מהם קצר', ולא בלשון של עבה ודק, דִּתְנִינָא, רבי יהודה אומר שְׁנֵי
 101 קְשׁוּוֹאוֹת – קנים חלולים היו שם במזבח אֶחָד שֶׁל מִים וְאֶחָד שֶׁל
 102 יוֹן, שֶׁל יוֹן פִּתְּהָ רַחֵב שֶׁל מִים פִּתְּהָ קָצֵר כִּדִּי שְׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם כְּלוּין בְּבַת
 103 אַחַת, שְׂמֵעַ מִיָּה שהמשנה רבנן היא ולא רבי יהודה, משום
 104 שההבדל בין רחב לקצר הוא יותר מזה שבין עבה לדק.
 105 שנינו במשנה: מְעָרְבוֹ שֶׁל מִים וכו': תְּנִי רִבְנָן, מְעָשֶׂה בְּצִדּוֹקֵי אֶחָד
 106 שְׁנִיפְשָׁד על גבי רְגְלוֹ ורְנֻמָּהוּ כָּל הַעֵם בְּאֶתְרוּגִיתָן, ואותו היום נִפְגְּמָה
 107 קָרַן הַמִּזְבֵּחַ על ידי האתרוגים שורקו עליו, וְהִכְיָאוּ בּוֹל וְיֵמְלֵא
 108 אַגְרוּף שֶׁל מֶלֶךְ וּפְתֻמָּהוּ, לא מְפַנֵּי שְׁהוֹכְשֵׁר הַמִּזְבֵּחַ לַעֲבוּדָה בכך
 109 שתתמוהו במלח, שאין המלח ממין הכשר לבניית המזבח, ועדין
 110 המזבח פסול לעבודה, אֵלָא סתמוהו לפי שעה מְפַנֵּי מראית העין
 111 שְׂלֵא וְרָחַה מִזְבֵּחַ פְּגוּם מפני הכבוד.

1 כְּמִין שְׁנֵי חוֹטְמִין דִּקְוִין – מכל ספל יצאה בליטה כמין חוטם ובו נקב,
 2 והבנה שיערה את הנסכים לתוך הספלים והן היו מקלחין דרך נקבי
 3 הספלים לגג המזבח, ומן המזבח היו זורמים לנקב המוביל אל
 4 השינית. וכיון שהמים זורמים מהר יותר מהיין, עשו את (ו)אֶחָד
 5 מהנקבים (של ספל היין) מְעוּפָתָהּ, וְאֶחָד מהנקבים (של ספל המים)
 6 דֵּק, כִּדִּי שְׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם – ניסוך היין והמים כְּלוּין – מסיתימים בְּבַת
 7 אַחַת. ושני הספלים עמדו סמוכים זה לזה בקרן מערבית דרומית
 8 של המזבח, מְעָרְבוֹ – הספל המערבי הסמוך לקרן המזבח היה של
 9 המים, וּמְוָרְחוֹ – הספל שבצדו הנוטה למזרח היה של היין, אם
 10 טעה ועירה מהצלוחית של המים לתוך הספל של היין, וכן אם
 11 החליף ועירה של יוֹן לתוך של מים, יֵצֵא ידי ניסוך המים וניסוך היין
 12 ואינו צריך לנסך שנית. רַבִּי יְהוּדָה חולק על תנא קמא וְאִמְרַי, לא
 13 היה מנסך שלשה לוגים של מים אלא בְּלוֹג אחד של מים הָיָה
 14 מְנוּקָב, ולא רק בשבעת ימי החג היה מנסך אלא כָּל שְׂמוּנָה ימי החג
 15 דהיינו אף בשמיני עצרת. ממישיכה המשנה: וְלִמְנוּקָב אִמְרַי לו'
 16 המנוה הַנֶּחֱבֵה את יָדָךְ בעת ניסוך המים, כדי שכל העם יראו
 17 שאתה מערה את המים לתוך הספל ואיני שופכם ורוצה לו'
 18 והטעם שהוצרכו לומר לו כן, משום שַׁפְעַם אֶחָד נִפְשָׁד צדוקי אֶחָד
 19 את המים על גבי רְגְלוֹ במקום ליתנם בספלים, שאין הצדוקין
 20 מודים בניסוך המים, מפני שהיא הלכה למשה מסיני ואינה
 21 מפורשת בכתוב, וּרְנֻמָּהוּ כָּל הַעֵם בְּאֶתְרוּגִיתָן.
 22 כְּמְעָשֶׂהוּ בניסוך המים בחול כִּדְ מְעָשֶׂהוּ בְּשֵׁבֶת, אֵלָא שְׂמַחַת
 23 איסור טלטול בשבת היה מְפַלֵּא את המים לצורך הניסוך בשבת
 24 מְעָרְבֵי שֶׁבַת בְּהִיבַת שֶׁל וְהָבֵי שְׂאִינָה מְקוּדָשִׁת מִן הַשִּׁילוֹת, וּמִנְיַחָה
 25 בְּשֵׁבֶת, עד למחרת בעת ניסוך המים. אם נִשְׁפְּכָה החבית בשבת,
 26 או נִתְגַּלְתָּה – הוטר כסיי החבית, ועל ידי זה נפסלו המים, הִיָּה
 27 מְפַלֵּא מִים מִן הַכִּיּוֹר שבעזרה, משום שְׁתִּיּוֹן וְהַמִּים שְׁהָיוּ מְנוּלִין
 28 פְּסוּלִין לְנִיסוּךְ על גבי הַמִּזְבֵּחַ, שְׂמָא שְׂתָה מֵהֶם נָחַשׁ וְהִטִּיל בָּהֶם
 29 אָרֶס, וְנִמְצָא שאינו מנסך כשיעור הראוי שהארס משלים
 30 לשיעורן.

נמרא

31 מְנָא הָנִי מִלֵּי שתוקעין ומריעין בזמן שאיבת המים לניסוך, אֶמְרַ
 32 רַב עִינָא, דְּאִמְרַי קְרָא 'וַיִּשְׁאֲבֶתֶם מִים בְּשִׁשׁוֹן' וגו' הרי ששאיבת המים
 33 למצות ניסוך המים צריכה להיות בששון ושמחה.
 34 מספרת הגמרא: הָנִיָּהוּ תְרֵי מִינֵי – כופרים חד שְׂמִיָה שְׁשׁוֹן וְחַד שְׂמִיָה
 35 שְׂמָחָה שנתנוכחו והתנצחו ביניהם מי חשוב מחבירו, אֶמְרַ לֵּיהּ
 36 שְׁשׁוֹן לְשִׂמְחָה, אִנָּא עֲדִיפָנָא מִיָּדָּה – אני עדיף וחשוב יותר ממך,
 37 דְּכֵתִיב 'שְׁשׁוֹן וְשִׂמְחָה וְשִׂינִי' וגו', הרי שהקדים הפסוק את ששון
 38 לשמחה. אֶמְרַ לֵּיהּ שְׂמָחָה לְשִׁשׁוֹן, אִנָּא עֲדִיפָנָא מִיָּדָּה דְּכֵתִיב 'שְׂמָחָה
 39 וְשִׁשׁוֹן לַיהוָה', ושם הקדים הפסוק שמחה לששון. אֶמְרַ לֵּיהּ שְׁשׁוֹן
 40 לְשִׂמְחָה, חַד יוֹמָא שְׁבֻכּוּךָ – עתידים יום אחד לעובך מן השמים
 41 וְשִׂיּוּךָ פְּרוּוֹנָא – תשמש רץ לרוץ לפני המחנה ההרואות
 42 ולהדריכם בדרכים, דְּכֵתִיב כִּי שְׂמָחָה תִצְאוּ, ופירש שמי ששמו
 43 שמחה יראה את הדרכים ואחריו יצאו כל העם. אֶמְרַ לֵּיהּ שְׂמָחָה
 44 לְשִׁשׁוֹן, חַד יוֹמָא שְׁבֻכּוּךָ וּמְלוֹ כִּדְ מִנָּא וימלאו על ירך מים, דְּכֵתִיב
 45 'וַיִּשְׁאֲבֶתֶם מִים בְּשִׁשׁוֹן', ופירש שמי ששמו ששון עתיד להיות
 46 שואב מים. אֶמְרַ לֵּיהּ הָהוּא מִנָּא דְשְׂמִיָה שְׁשׁוֹן לְרַבִּי אַבְהוֹ, עֲתִידִיתִי
 47 דְתִמְלוֹ לִי מִים לְעִלְמָא דְאִתֵּי – אתם עתידים לשמש אותי ולמלאות
 48 לי מים בעולם הבא, דְּכֵתִיב 'וַיִּשְׁאֲבֶתֶם מִים בְּשִׁשׁוֹן'. אֶמְרַ לֵּיהּ רַבִּי
 49 אַבְהוֹ, אֵי הָיָה כְּתִיב 'וַיִּשְׁאֲבֶתֶם מִים לְשִׁשׁוֹן' היינו מסבירים
 50 כְּדָאֶמְרַת שְׁנִשְׁאֵב מִים לְצוֹרְכֵךְ, הַשְׂתָּא דְכֵתִיב 'וַיִּשְׁאֲבֶתֶם מִים
 51 בְּשִׁשׁוֹן' אין לנו לפרש אלא שמשפיה דההוא נְבָרָא מְשׁוּיָן לֵיהּ גּוּדָא
 52 וּמְלִיָן בֵּיהּ מִנָּא – עורו של אותו אדם וכלומר העור שלך ייעשה
 53 כמין נוד מעור למלאות מים בתוכו.
 54 שנינו במשנה: עֹלָה כְּכֶבֶשׂ וּפְנָה לְשִׂמְאָלוּ כו': תְּנִי רִבְנָן כָּל הַעוֹלִים
 55

1 והטעם שהמזבח נפסל בכך שנפגמה קרנו, לפי שכל מִזְבֵּחַ שָׁאִין לוֹ
 2 את ארבעת הרברים דלהלן, לֹא כָּבֵשׁ – שיפוע שדרכו עולים לגג
 3 המזבח, וְלֹא קָרָן – אמה על אמה בגובה אמה בארבע זוויות גג
 4 המזבח, וְלֹא יָסוּד – בליטה כעין מדרגה בתחתית המזבח ברוחב
 5 אמה ובגובה אמה, וְלֹא רִיבּוּעַ – שמידת ארכו אינה כמידת רחבו,
 6 פְּסוּל לְעִבּוּדָהּ. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַי הוֹדָה אֹמֵר, אִף הַסּוֹכֵב – כניסה ברוחב
 7 אמה בגובה חמש אמות מהיסוד, מעכב את כשרות המזבח. וכיון
 8 שבאותו יום נפגמה קרן המזבח, נחשב כאילו המזבח מחוסר קרן,
 9 ולכך היה פסול לעבודה.
 10 אָמַר רַבָּה בַּר בַּר הֵנָּה אָמַר רַבִּי יוֹהָנָן, שִׁיתִין – החלל שתחת המזבח
 11 כנגד מקום הנסכים, לשם היו נשפכים נסכי יין ומים, מִשְׁשֵׁת יָמִי
 12 בְּרֹאשִׁית נִבְרָאוֹ, שְׁנֵאמַר 'חֲמוּנֵי יִרְכֵיךָ כְּמוֹ חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אֲמִין',
 13 ודורש 'חֲמוּנֵי יִרְכֵיךָ' אֵלּוּ הַשִּׁיתִין – 'חמוקי' לשון מתכסה ונסתר,
 14 ו'ירכיך' הוא כמו צד, והשיתין היו מוסתרים וחצובים בתוך
 15 המזבח, ומקומם בצד המזבח בקרן מערבית דרומית, ומה שנאמר
 16 'כְּמוֹ חֲלָאִים' ללמד שְׁמַחֲלָלִין וְיֹוֹרְדִין עַד הַתְּהוֹם – 'חלאים' לשון
 17 חלל, 'מַעֲשֵׂה יְדֵי אֲמִין' זו מַעֲשֵׂה יְדֵי אֲמִינֹתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
 18 שהוא אמן שברא תבל ומלואה.
 19 הֵנָּה רַבִּי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל, בְּרֹאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת
 20 הָאָרֶץ, אֵל הַיְקָרִי בְּרֹאשִׁית' אֵלֶּא תחלק את התיבה ותקרא בְּרָא
 21 - שִׁית', לומר שהשיתין נבראו מששת ימי בראשית עם בריאת
 22 השמים והארץ.
 23 תֵּנִיא רַבִּי יוֹסֵי אֹמֵר, שִׁיתִין מוֹחֲלָלִין וְיֹוֹרְדִין עַד הַתְּהוֹם, שְׁנֵאמַר
 24 'אֲשִׁירָה נָא לִירֵדֵי שִׁירַת דּוּדֵי לְכַרְמוֹ, כִּרְם הָיָה לִירֵדֵי בְּכַרְןָן בֵּן שָׁמּוֹן
 25 וְיַעֲזֹקָהוּ וְיִסְקָלָהוּ וְיִשְׁעָהוּ שׁוֹרֵק וְיִבֵּן מִגְדָּל בְּתוֹכּוֹ וְגַם יִקַּב חֶצֶב בּוֹ',

26 – ישעיה הנביא אמר שישיר שבביל הקדוש ברוך הוא ובמקומו
 27 על כרמו היא כנסת ישראל, ומשורר, הביא הקדוש ברוך הוא את
 28 ישראל לארץ ישראל הנקראת 'קָרָן בֵּן שָׁמּוֹן' שהיא פינה השמינה
 29 מכל הארצות שנאמר עליה 'ארץ זבת חלב ודבש', וְיַעֲזֹקָהוּ –
 30 בנה להם ערים בצורות מוקפות חומה דלתים ובריח כטבעת
 31 והנקראת 'עִזְקָא' בארמית, וְיִסְקָלָהוּ – פינה את האומות מארץ
 32 ישראל מפניהם, כאדם המפנה אבנים מכרמו, פִּן יחטיאו אותם,
 33 וְיִשְׁעָהוּ שׁוֹרֵק' – ונטעם בארץ ישראל שורשים של גפנים
 34 משובחות ולא רק זמורה מן הגפן, וְהָ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהוּא שׁוֹרֵשׁן
 35 ועיקרן של ישראל שמחובן לפני הקדוש ברוך הוא, וְיִבֵּן מִגְדָּל
 36 בְּתוֹכּוֹ וְהָ מִזְבֵּחַ העשוי כמגדל עזו, וְגַם יִקַּב חֶצֶב בּוֹ' – הפר בור
 37 באותו מגדל אֵלּוּ הַשִּׁיתִין החלולים בגופו של מזבח ויורדים עד
 38 התהום.
 39 תֵּנִיא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר צְדוּק, לֹא יִרְדוּ הַשִּׁיתִין עַד הַתְּהוֹם, אֵלֶּא
 40 לֹאֵל קָמָן – ארובה חלולה הִיָּה בֵּין כָּבֵשׁ לְמִזְבֵּחַ כְּמַעְרָבֵי שֶׁל כָּבֵשׁ –
 41 בשמונה האמות המערביות של הכבש מתוך שש עשרה אמות
 42 של רחבו, וְאֶחָת לְשִׁבְעִים שָׁנָה פָּרְחֵי – נערי כהונה יורדין לְשֵׁם
 43 לאותה ארובה, וּמִלְקָמִין מִשָּׁם יוֹן קְרוּשׁ שְׂדוּמָה לְעִיגוּלֵי דְבִילָה –
 44 שהיין הרב שנתנסך על גבי המזבח במשך השנים, הצטבר באותה
 45 ארובה ונהפך מנוזל לקרוש עד שהיה דומה לעיגולי דבילה, שהם
 46 תאנים הדבוקות יחדיו בצורת עיגול, וּבְאִין וְשׁוֹרְפִין אוֹתוֹ בְּקְדוּשָׁה,
 47 לפי שאסור בהנאה משום שהוקדש למזבח כדלהלן, ושריפתו
 48 בעזרה שהיא מקום קדוש, שְׁנֵאמַר בפרשת נסכים וְנִסְכּוֹ רִבִּיעַת
 49 הַיַּיִן לְכָבֵשׁ הָאֶחָד בְּקִרְשׁ הַסֵּף נִסְךְ שֶׁכֶּר לֹחַ' הִקִּישׁ שְׂרִיפָה
 50 לניסוכו,

אגרות קודש

ב"ה, כ"א אד"ש, תשי"ז

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מלאכתו

מלאכת שמים

מו"ה יוסף שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הארוך נתקבל מכתבו ממוצש"ק, ות"ח על בשורה הטובה מהטבת מצב בריאות זוגתו תחי', ויהי רצון שתהי' הטבה זו דרגא להלוך מהטבה להטבה עד לרפוי"ש, ויאריתו ימיהם ושנותיהם בטוב ובנעימים.

ומובן שזוה נכללת ג"כ הצלחת המשתה אודותו כותב שעורכים לכבודו בבית הספר בו עסק ב"פ ח"י שנה הצלחה ברוחניות והצלחה בגשמיות בהנוגע לאוסף כספים וברוחניות אשר הרעיון דהכרח חינוך הכשר, ולא עוד, אלא החינוך על טהרת הקדש לכל אחד ואחת מבני ישראל יחדיר לחוגים ההולכים ומתרחבים ומתפשטים עד שיכירו שזה בעיא חיונית, ולכן כל היגיעה והשתדלות בזה כדאיות הם, וכיון שזכה שהשגחה העליונה העמידתו בשטח עבודה זו, תזכה גם כן לבשר טוב מההתקדמות בהאמור עדי יקוים היעוד שלא ילמדו עוד איש את רעהו, כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם, ומלאה הארץ דעה את ה'.

בחוקרה ובברכה.

סוכה. פרק רביעי - לולב וערבה דף מט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קלא
 רש"י

שכל מובח בו – להכי אין כשר לעבודה, שכל המובח שאין לו קרן וכבש ויסוד וריבוע
 פסול לעבודה הכי גרסינן. קרן – אבן אמה על אמה ברום אמה לכל קרן, ויסוד – דהיינו
 אמה כניסה ראשונה, וריבוע – שאינו מרובע, אם חסר אחד מכל אלו – פסול. ועמא
 אמר רב הונא בית שמאידישית קדשים" (ובחים ס.א.) כל מקום שנאמר "המזבח" –
 לעכב. דהכי משמע: "המזבח" – זהו המזבח

העשוי כן, והנך בכולו כתיב "המזבח", "על קרנות המזבח באצבעך" במלואים (שמות כט),
 ובכבש כתיב "אל פני המזבח" (ויקרא ו), והכבש הוא פניו של מובח שהוא פתוח ועליותו. וביסוד
 כתיב "אל יסוד המזבח" (שם ח), ובריבוע כתיב "ריבוע יהיה המזבח" (שמות כז). רבי יוסי בר
 יהודה אומר אף הסוכב – מעכבו, דקסבר: כרכוב המזבח זהו הסוכב, והרי נאמר בו
 "המזבח", ורבנן סבירא להו זהו הכיור, והכי אמרינן בובחים בפרק "קדשי קדשים" (שם),
 שיתין – חלל שפוח המזבח כנגד מקום הנסכים. המוקי = סתרי. לשון "חוק עבר" (שיר
 ה) – נסתר ונסכה ממני. וכן "עד מתי תתחמקין" (ירמיהו לא) – חסתרני ממני, שאת
 בושא ליקרב אלי על שמעלת בני. "חמוקי ירכיך" – לשון "יירך המזבח" (ויקרא א). מעשה
 די אומנותו של הקדוש ברוך הוא – גרסינן: ועליהם כרה דוד וכו' – לא גרסינן ליה
 בתוספתא, והבא נמי לא גרסינן ליה, דמאן דאית ליה שבראן לית ליה שמששת ימי
 בראשית נבראו. לידדי – הקדוש ברוך הוא, בשבילו אני משורר, ובמקומו אני לקבול על
 זאת. שירת דודי לברטו – על כרמו. כרם היה לידדי בקרן בן שמן – בארץ ישראל, וזית
 השמיה מכל הארצות. ויקוקהו – שיהא להם ערים בצורות מוקפות דלתים ובריח כטבעת, דמתרגמינן "עיקא" (שמות כה). ויסקלוהו
 – כאדם המפנה אבנים מכרמו. כלומר: פינה האומות מפניהם, שלא ישבו בארצם פן
 יחטיאו אותם. ויטעוהו שורק – נטעו גפנים משובחות. ולא זמרה, אלא שורשין עצמן.
 זה בית המקדש שהוא שורשן ועיקרן, שמתבסבם לפני המקום. ויבן מגדל בתוכו זה מובח
 – העשוי כמגדל עז. וגם יקב חצב בו – באותו מגדל. יקב הוא בור חפור, וכן "עד יקבי
 המלך" (זכריה יד) – בית שיחא דמלכא, לשון שיח ומערה, *פושייין בלעז. לול = ארובה,
 שהיא מלמעלה למטה. בין כבש למזבח – הכבש ארכו שלשים ושתים, ומשפע ועולה
 תשע אמות עד ששה למזבח. ולא היה ראשו מחובר למזבח, אלא אויר מעט מפקי
 ביתנים, כדאמר בובחים (ק.א), "ועשית עולותיך הבשר והדם" – מה דם בוריקה,
 אף בשר בוריקה. הא למדת: אויר יש בין כבש למזבח, ואותו אויר קרוי בין כבש למזבח.
 ולול היה באותו אויר במערבו של כבש, בשמונה אמות מערבית של כבש. שחבש
 רחבו שש עשרה אמה ממזרח למערב, ואותו חלל שהנסכים יורדין לתוכו, שחן נעשין
 בדרומית מערבית של מובח ומוקף ארבע מחיצות עד קרקעיתו, וקרקעיתו לית רצפת
 שיש, ואף היין נבלע שם. וכל נסכי יין של כל השנה יורדין שם. והאי תנא לית ליה
 שהיו שיתין יורדין עד תהום. והכי אמרינן לקמן דלית ליה. ופליג אדרבנן. פרחי כהונה
 = ילדים כהנים. יין קרוש – שנעפש ונקשר. ושוורפין אותו בקדושה – במקום קדוש
 בעורה. ומותר השיתין מוציאין אותו, שלא יתמלא השיתין מן הנסכים. שכל קרבנות
 הצבור והיחיד טענין נסכים חוץ מחטאת ואשם. ושוורפין אותם, שאסורין בהנאה,
 וקדש הוא. שנאמר בקדש הפך – הקיש שריפה לניסובו.

שכל מובח מובח לו לא כבש ולא קרן ולא יסוד ולא ריבוע – פסול לעבודה. רבי יוסי בר יהודה אומר: אף הסוכב. אומר רבה בר רב הונא אומר רבי יוחנן: שיתין מששת ימי בראשית נבראו, שנאמר: "חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשה ידי אמן". "חמוקי ירכיך" – אלו השיתין, "כמו חלאים" – שמוחללין ויורדין עד התהום, "מעשה ידי אמן" – זו מעשה ידי אומנותו של הקדוש ברוך הוא. תנא רבי יושעא: "בראשית", אל תיקרי "בראשית" אלא פרא שרת. תנא, רבי יוסי אומר: שיתין מחוללין ויורדין עד תהום, שנאמר: "אשרה נא לידדי שירת דודי לברטו כרם היה לידדי בקרן בן שמן. ויעקוהו ויסקלוהו ויטעוהו שורק ויבן מגדל בתוכו וגם יקב חצב בו". "ויטעוהו שורק" – זה בית המקדש, "ויבן מגדל בתוכו" – זה מובח, "וגם יקב חצב בו" – אלו השיתין. תנא, אומר רבי אלעזר בר צדוק: לול קמן היה בין כבש למזבח במערבו של כבש, ואתחית לשבעים שנה פרחי כהונה יורדין לשם ומלקטין משם יין קרוש שדומה לעיגולי דבילה, ובאין ושוורפין אותו בקדושה, שנאמר: "פקדש הפך נסך שכר לה" כשם

הראשונים, בטלו אורים ותומים, משחרב בית המקדש בטל שמיר. דייקת בית שני, דאי בית ראשון – ליערבינהו: משחרב בית המקדש בטלו אורים ותומים, דמשמתו נביאים הראשונים היה חורבן הבית, כדנתיא בגמרא: משחרב בית המקדש בטלו אורים ותומים, דייקת בית ראשון, דחמשה דברים חסר בית שני מבית ראשון, כדאיתא ביומא (ב.א.ב.) אלא בטל השמיר – היינו לאחר בית שני. וכן הא דקאמר רבן שמעון בן גמליאל התם: משחרב בית המקדש ניטל טעם הפירות – מסתמא לאחר חורבן בית שני קאמר, שחרב בימיו, תרע, דאשכחן בבית שני שהיו פירות מהברכין בימי שמעון בן שטח שנעשין חסין כבליות של שור הגדול. ועוד: יש להביא ראיה דהוה שמיר בבית שני מעובדא דרמא בן נתניה, דפרק קמא דקידושין (א.א.) ודפרק שני דעבודה זרה (ג.ג. ו.ש.) שבקשו ממנו חכמי ישראל אבנים לאפוד, ואבני אפוד בעו שמיר, כדקאמר ר' נחמיה פרק "עגלה ערופה" (סוטה מח.ב.) כדכתיב "במלואותם", ואפילו ר' יהודה דפליג עליה, ואמר שמיר שבו בנה שלמה את בית המקדש – מודה נמי דאבני אפוד בעו שמיר, כדמוכח פרק "מי שאחור" (גיטין ס.א. ו.ש.) גבי בנין בית המקדש שעשה שלמה. דקאמרין: דהכי נעביד – איכא שמיר דאיתיה משה לאבני אפוד. והחיא על כרחך רבי יהודה, היא דלך' נחמיה לא היה שמיר לבית המקדש, ועובדא דרמא בן נתניה – בבית שני היה. דקאמרין התם: לשנה נולדה לו פרה אדומה בעדרו. ושבע פרות היו, הראשונה שעשה משה, שניה שעשה עזרא, כדתנן במסכת פרה (פרק שלישי משנה ה.) וכיון שהיה שמיר בבית שני כדפרשית, אמאי גזונום בית חשמונאי? ויש לומר: שמיר אין עושה אותן שלמות שלא תחזור בה צפורן, ואם תאמר: אם כן, היאך בנו את המזבח? דלא אפשר לומר שהיה מתקן מבחוץ ומכניסו מפנים, דאפילו כי האי גזונוא במזבח אסור. כדנתיא במכילתא בסוף פרשת "ישמעל יתרו": "לא תבנה אתהן גזית"

– בו אין אתה בונה גזית, אבל אתה בונה גזית בהיכל ובקדש הקדשים. ומה אני מקיים "ומקבת היקרון וכל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותי" – בבית אית נשמע. אלמא: במזבח אפילו שהוקדשו. אבל אין צורך, דמשמע בפרק "איחוד מקומן" (ובחים נ.ד.א. ו.ש.) שבנו אותו באבנים החלוקות, כגון חלוקי אבנים מן הנחל שכולל הים, ובחול הים נבראו חלקות מששת ימי בראשית. ומיהו קשה, דגבי בית המקדש כתיב "אבן שלמה מסע נבנה" ואמר ר' יהודה דהוה שמיר לבית המקדש.

אל תיקרי בראשית אלא בראשית – האי תנא ר' יוחנן סברי מששת ימי בראשית נבראו, אבל איך תנא דרש"י "וגם יקב חצב" לית ליה, דמהוואו קרא דרש"י: מובח ושיתין למזבח בידי אדם הוה. ובמילתיה גרסינן: ועליו כרה דוד. ומיהו, קשה דר' יוחנן אדר' יוחנן, דהבא סבר מששת ימי בראשית נבראו, דרש"י "מעשה ידי אמן" – מעשה אומנותו של מקום. ולקמן בפרק "החליל" (ג.א.א.) אמר ר' יוחנן: בשעה שברה דוד שיתין קפא תהומא, ושמא אמראי יננהו אלאיכא דר' יוחנן. ויטעוהו שורק זה בית המקדש ויבן מגדל בתוכו זה מובח וגם יקב חצב בו אלו השיתין – כך תרוב בכל הספרים, וזה גרסת הקונט'. אבל בתוספתא גרסינן: "ויבן מגדל בתוכו" – זה היכל, ו"וגם יקב חצב בו" זה מובח. וקרי למזבח יקב – לפי שנסכין עליו את היין שמוציאין מן היקבים, ומירביא ד"גם" דרש"י שיתין.

נסכים

שכל מובח מובח לו לא כבש ולא קרן ולא יסוד ולא ריבוע – פסול לעבודה. רבי יוסי בר יהודה אומר: אף הסוכב. אומר רבה בר רב הונא אומר רבי יוחנן: שיתין מששת ימי בראשית נבראו, שנאמר: "חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשה ידי אמן". "חמוקי ירכיך" – אלו השיתין, "כמו חלאים" – שמוחללין ויורדין עד התהום, "מעשה ידי אמן" – זו מעשה ידי אומנותו של הקדוש ברוך הוא. תנא רבי יושעא: "בראשית", אל תיקרי "בראשית" אלא פרא שרת. תנא, רבי יוסי אומר: שיתין מחוללין ויורדין עד תהום, שנאמר: "אשרה נא לידדי שירת דודי לברטו כרם היה לידדי בקרן בן שמן. ויעקוהו ויסקלוהו ויטעוהו שורק ויבן מגדל בתוכו וגם יקב חצב בו". "ויטעוהו שורק" – זה בית המקדש, "ויבן מגדל בתוכו" – זה מובח, "וגם יקב חצב בו" – אלו השיתין. תנא, אומר רבי אלעזר בר צדוק: לול קמן היה בין כבש למזבח במערבו של כבש, ואתחית לשבעים שנה פרחי כהונה יורדין לשם ומלקטין משם יין קרוש שדומה לעיגולי דבילה, ובאין ושוורפין אותו בקדושה, שנאמר: "פקדש הפך נסך שכר לה" כשם

הראשונים, בטלו אורים ותומים, משחרב בית המקדש בטל שמיר. דייקת בית שני, דאי בית ראשון – ליערבינהו: משחרב בית המקדש בטלו אורים ותומים, דמשמתו נביאים הראשונים היה חורבן הבית, כדנתיא בגמרא: משחרב בית המקדש בטלו אורים ותומים, דייקת בית ראשון, דחמשה דברים חסר בית שני מבית ראשון, כדאיתא ביומא (ב.א.ב.) אלא בטל השמיר – היינו לאחר בית שני. וכן הא דקאמר רבן שמעון בן גמליאל התם: משחרב בית המקדש ניטל טעם הפירות – מסתמא לאחר חורבן בית שני קאמר, שחרב בימיו, תרע, דאשכחן בבית שני שהיו פירות מהברכין בימי שמעון בן שטח שנעשין חסין כבליות של שור הגדול. ועוד: יש להביא ראיה דהוה שמיר בבית שני מעובדא דרמא בן נתניה, דפרק קמא דקידושין (א.א.) ודפרק שני דעבודה זרה (ג.ג. ו.ש.) שבקשו ממנו חכמי ישראל אבנים לאפוד, ואבני אפוד בעו שמיר, כדקאמר ר' נחמיה פרק "עגלה ערופה" (סוטה מח.ב.) כדכתיב "במלואותם", ואפילו ר' יהודה דפליג עליה, ואמר שמיר שבו בנה שלמה את בית המקדש – מודה נמי דאבני אפוד בעו שמיר, כדמוכח פרק "מי שאחור" (גיטין ס.א. ו.ש.) גבי בנין בית המקדש שעשה שלמה. דקאמרין: דהכי נעביד – איכא שמיר דאיתיה משה לאבני אפוד. והחיא על כרחך רבי יהודה, היא דלך' נחמיה לא היה שמיר לבית המקדש, ועובדא דרמא בן נתניה – בבית שני היה. דקאמרין התם: לשנה נולדה לו פרה אדומה בעדרו. ושבע פרות היו, הראשונה שעשה משה, שניה שעשה עזרא, כדתנן במסכת פרה (פרק שלישי משנה ה.) וכיון שהיה שמיר בבית שני כדפרשית, אמאי גזונום בית חשמונאי? ויש לומר: שמיר אין עושה אותן שלמות שלא תחזור בה צפורן, ואם תאמר: אם כן, היאך בנו את המזבח? דלא אפשר לומר שהיה מתקן מבחוץ ומכניסו מפנים, דאפילו כי האי גזונוא במזבח אסור. כדנתיא במכילתא בסוף פרשת "ישמעל יתרו": "לא תבנה אתהן גזית"

– בו אין אתה בונה גזית, אבל אתה בונה גזית בהיכל ובקדש הקדשים. ומה אני מקיים "ומקבת היקרון וכל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותי" – בבית אית נשמע. אלמא: במזבח אפילו שהוקדשו. אבל אין צורך, דמשמע בפרק "איחוד מקומן" (ובחים נ.ד.א. ו.ש.) שבנו אותו באבנים החלוקות, כגון חלוקי אבנים מן הנחל שכולל הים, ובחול הים נבראו חלקות מששת ימי בראשית. ומיהו קשה, דגבי בית המקדש כתיב "אבן שלמה מסע נבנה" ואמר ר' יהודה דהוה שמיר לבית המקדש.

אל תיקרי בראשית אלא בראשית – האי תנא ר' יוחנן סברי מששת ימי בראשית נבראו, אבל איך תנא דרש"י "וגם יקב חצב" לית ליה, דמהוואו קרא דרש"י: מובח ושיתין למזבח בידי אדם הוה. ובמילתיה גרסינן: ועליו כרה דוד. ומיהו, קשה דר' יוחנן אדר' יוחנן, דהבא סבר מששת ימי בראשית נבראו, דרש"י "מעשה ידי אמן" – מעשה אומנותו של מקום. ולקמן בפרק "החליל" (ג.א.א.) אמר ר' יוחנן: בשעה שברה דוד שיתין קפא תהומא, ושמא אמראי יננהו אלאיכא דר' יוחנן. ויטעוהו שורק זה בית המקדש ויבן מגדל בתוכו זה מובח וגם יקב חצב בו אלו השיתין – כך תרוב בכל הספרים, וזה גרסת הקונט'. אבל בתוספתא גרסינן: "ויבן מגדל בתוכו" – זה היכל, ו"וגם יקב חצב בו" זה מובח. וקרי למזבח יקב – לפי שנסכין עליו את היין שמוציאין מן היקבים, ומירביא ד"גם" דרש"י שיתין.

נסכים

1 מה ניסוכו בקדושה כו' - לא יליף מהכא אלא שרופתו בקדושה, ולא בחיל חוץ לעורה, אבל הוצאתו משם - פשיטא ליה, כדי שלא יתמלא, ולא צריך קרא. מאי משמע -
2 מהכא שרפה. אתיא קדש קדש - ואיכא למימר נמי דמצות הוצאתו ושרופתו מהכא יליף. בתחילה מועלין בהם - משהוקדשו עד שנתסוכו יש בהם מעילה, קדושי גבוה גבוהו.
3 ירדו לשיתין אין מועלין בהן - שאין בהם שום צורך גבוה. כמאן - איצטריך למיתני אין מועלין - כו' אלעזר בר צדוק, דאין יורדין לתהום, ואפשר לירד ולהביאם. דאי קלש - אם
4 תלה כלי בתוך השיתין, וקיבל. איכא דאמרי לימא - הא דקתני ירדו לשיתין אין מועלין - רבנן היא. ואיקלט - אין מועלין, דאין בהן מעתה צורך גבוה. דאי ר' אלעזר - אבתי
5 בקדושתיהו קיימי, דקאמר שורפין אותו

6 **נסכים** בתחילה מועלין בהם - משנה היא 1
7 במעילה פרק "ולד חטאת" (יא,א), 2
8 ומסקי עלה בגמרא בלשונות אחרים שאין כתובים 3
9 כאן, וגויסא דהכא עיקר. 4

10 **בשם שניסוכו בקדושה** פך שרופתו בקדושה. מאי 1
11 משמע? אמר רבינא: אתיא "קדש" "קדש", פתיב 2
12 הכא: "פקדש הפך נסך", וכתובי התם: "ושרפת את 3
13 הנותר באש לא יאכל פי קדש הוא". כמאן אולא הא 4
14 דתניא: נסכים, פתחילה - מועלין בהן, ירדו לשיתין 5

15 - אין מועלין בהן. לימא רבי אלעזר בר צדוק היא. דאי רבנן - הא נחתו להו לתהום!
16 אפילו תימא רבנן, כדאי קלט. ואיכא דאמרי: לימא רבנן היא ולא רבי אלעזר בר צדוק,
17 דאי רבי אלעזר - אבתי בקדושתיהו קיימי! אפילו תימא רבי אלעזר, אין לך דבר שנגעשה
18 מצותו ומועלין בו. אמר ריש לקיש: בזמן שמנסכין יין על גבי מזבח פוקקין את השיתין,
19 לקיים מה שנגמרו: "פקדש הפך נסך שבר לה". מאי משמע? אמר רב פפא: "שכר" -

20 לשון שתיה, לשון שביעה, לשון שכרות. אמר רב פפא, שמע מינה: פי שבע איניש חמרא
21 - מגרוגיה שבע. אמר רבא: צורבא מרבנן דלא נפישא ליה חמרא - ליגמוע גמועי. רבא,
22 אפסא דברכתא אנמע גמועי. דרש רבא, מאי דכתיב: "מה יפו פעמיה פנגלים פת נדיב"
23 - מה יפו פעמותיהן של ישראל בשעה שעולין לרגל, "פת נדיב" - בתו של אברהם אבינו,
24 שנקרא נדיב, שנאמר: "נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם". אלהי אברהם ולא אלהי
25 יצחק ויעקב? אלא: אלהי אברהם שהיה תחילה לגרים. תנא דבי רב עקי: מאי דכתיב
26 "חמוקי ירכיך" למה נמשלו דברי תורה בירך - לומר לך: מה ירד פסתר - אף דברי תורה
27 בפסתר. והיינו דאמר רבי אלעזר: מאי דכתיב "הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך
28 פי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לבת עם אלהיך". "עשות משפט" - זה הדין,
29 "ואהבת חסד" - זו גמילות חסדים, "והצנע לבת עם אלהיך" - זו הוצאת המת והכנסת
30 פלה לחופה. והלא דברים קל וחומר; ומה דברים שדרבן לעשותן בפרהסיא - אמרה תורה
31 "הצנע לבת", דברים שדרבן לעשותן בצנעא - על אחת כמה וכמה. אמר רבי אלעזר:

32 גדול העושה צדקה יותר מפל התרפנות, שנאמר: "עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח".
33 ואמר רבי אלעזר: גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה, שנאמר: "ורעו לכם לצדקה
34 וקצרו לפי חסד". אם אדם זורע - ספק אוכל אינו אוכל, אדם קוצר - ודאי אוכל.
35 ואמר רבי אלעזר: אין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה, שנאמר: "ורעו לכם לצדקה
36 וקצרו לפי חסד". תנו רבנן: בשלשה דברים גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה, צדקה
37 - בממונו, גמילות חסדים - בין בגופו בין בממונו. צדקה - לעניים, גמילות חסדים - בין
38 לעניים בין לעשירים. צדקה - לחיים, גמילות חסדים - בין לחיים בין למותים. ואמר רבי
39 אלעזר: כל העושה צדקה ומשפט - באילו מילא כל העולם פולו חסד, שנאמר: "אוהב
40 צדקה ומשפט חסד ה' מלאה הארץ". שמו תאמר כל תבא לקפוץ קופץ - תלמוד לומר:

41 "מה יקר חסדך אלהים חסד ה' מלאה הארץ" וגו'. יכול אף ירא שמום פן - תלמוד
42 לומר: "וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו". אמר רבי חמא בר פפא: כל אדם שיש
43 עליו חן בדיע שהווא ירא שמום, שנאמר: "חסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו". ואמר
44 רבי אלעזר: מאי דכתיב "פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה", וכי יש תורה של
45 חסד ויש תורה שאינה של חסד? אלא: תורה לשמה - זו היא תורה של חסד, שלא
46 לשמה - זו היא תורה שאינה של חסד. איכא דאמרי: תורה ללמדה - זו היא תורה
47 של חסד, שלא ללמדה - זו היא תורה שאינה של חסד. "כמעשהו בחול" כו'. ואמאי?
48 ניותי במקודשת! אמר ועירי: קסבר, אין שיעור לפיו, וכלי שרת מקדשין שלא מדעת.

49 בין בגופו - כגון מספיד למת, נושא, קובר. משמח חתן מלוה חבירו בדרך. ובכמונו - מלוה לו מעות, משאילו כלים ובהמה. שפא כל חבא לקפוץ - ולעשות צדקה וחסד קופץ,
50 ומספיקין וממציאין לו אנשים מהוגנים לכך - תלמוד לומר: "מה יקר" - צריך לתת לב ולטרוח ולרדף אחריה, לפי שאינה מצויה תמיד לזכות בה למהוגנים. ואמאי ניותי במקודשת
51 - דקא סלקא דעתיה אין הכלי מקדשן קדושת הגוף ליפסל בלינה, אלא אם כן דעתו שקדשנו הכלי, או אם יש בו יותר מכשיעור אין ראויין לכלי. ואין הכלי מקדשן, דאין מקדשין
52 אלא הראוי להם. אין שיעור למים - שאפילו יותר משלשה לוגין ראויין לנסך, דלא פירשה בהן תורה שיעורא, הלכך ראויין לכלי הם, וכלי מדר מקדשם, דכתיב (שמות לא) "כל
53 הנוגע בהם יקדש" ואפילו אינו רוצה שיתקדשו עד מחר - הכלי מקדשן מיד, שלא מדעת.

54 **בין בגופו** - כגון מספיד למת, נושא, קובר. משמח חתן מלוה חבירו בדרך. ובכמונו - מלוה לו מעות, משאילו כלים ובהמה. שפא כל חבא לקפוץ - ולעשות צדקה וחסד קופץ,
55 ומספיקין וממציאין לו אנשים מהוגנים לכך - תלמוד לומר: "מה יקר" - צריך לתת לב ולטרוח ולרדף אחריה, לפי שאינה מצויה תמיד לזכות בה למהוגנים. ואמאי ניותי במקודשת
56 - דקא סלקא דעתיה אין הכלי מקדשן קדושת הגוף ליפסל בלינה, אלא אם כן דעתו שקדשנו הכלי, או אם יש בו יותר מכשיעור אין ראויין לכלי. ואין הכלי מקדשן, דאין מקדשין
57 אלא הראוי להם. אין שיעור למים - שאפילו יותר משלשה לוגין ראויין לנסך, דלא פירשה בהן תורה שיעורא, הלכך ראויין לכלי הם, וכלי מדר מקדשם, דכתיב (שמות לא) "כל
58 הנוגע בהם יקדש" ואפילו אינו רוצה שיתקדשו עד מחר - הכלי מקדשן מיד, שלא מדעת.

59 **בין בגופו** - כגון מספיד למת, נושא, קובר. משמח חתן מלוה חבירו בדרך. ובכמונו - מלוה לו מעות, משאילו כלים ובהמה. שפא כל חבא לקפוץ - ולעשות צדקה וחסד קופץ,
60 ומספיקין וממציאין לו אנשים מהוגנים לכך - תלמוד לומר: "מה יקר" - צריך לתת לב ולטרוח ולרדף אחריה, לפי שאינה מצויה תמיד לזכות בה למהוגנים. ואמאי ניותי במקודשת
61 - דקא סלקא דעתיה אין הכלי מקדשן קדושת הגוף ליפסל בלינה, אלא אם כן דעתו שקדשנו הכלי, או אם יש בו יותר מכשיעור אין ראויין לכלי. ואין הכלי מקדשן, דאין מקדשין
62 אלא הראוי להם. אין שיעור למים - שאפילו יותר משלשה לוגין ראויין לנסך, דלא פירשה בהן תורה שיעורא, הלכך ראויין לכלי הם, וכלי מדר מקדשם, דכתיב (שמות לא) "כל
63 הנוגע בהם יקדש" ואפילו אינו רוצה שיתקדשו עד מחר - הכלי מקדשן מיד, שלא מדעת.

64 **בין בגופו** - כגון מספיד למת, נושא, קובר. משמח חתן מלוה חבירו בדרך. ובכמונו - מלוה לו מעות, משאילו כלים ובהמה. שפא כל חבא לקפוץ - ולעשות צדקה וחסד קופץ,
65 ומספיקין וממציאין לו אנשים מהוגנים לכך - תלמוד לומר: "מה יקר" - צריך לתת לב ולטרוח ולרדף אחריה, לפי שאינה מצויה תמיד לזכות בה למהוגנים. ואמאי ניותי במקודשת
66 - דקא סלקא דעתיה אין הכלי מקדשן קדושת הגוף ליפסל בלינה, אלא אם כן דעתו שקדשנו הכלי, או אם יש בו יותר מכשיעור אין ראויין לכלי. ואין הכלי מקדשן, דאין מקדשין
67 אלא הראוי להם. אין שיעור למים - שאפילו יותר משלשה לוגין ראויין לנסך, דלא פירשה בהן תורה שיעורא, הלכך ראויין לכלי הם, וכלי מדר מקדשם, דכתיב (שמות לא) "כל
68 הנוגע בהם יקדש" ואפילו אינו רוצה שיתקדשו עד מחר - הכלי מקדשן מיד, שלא מדעת.

סוכה דף מט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קלג

הנסתרים כירך, שכבוד התורה בצינעא ולא להיות יושב ושונה
בשוק בפרהסיא. ותיינו דאמר רבי אלעזר מאי דכתיב 'הגיד לך אדם
מה מוזב ומה ה' דורש ממך, כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע
לבת עם אלהיך', עשות משפט זה תדין לדון דין תורה, ואהבת
חסד זה גמילות חסדים, והצנע לבת עם אלהיך זה הוצאת המת
והתקנסת בלה לחופה שנאמר בהן 'לבת' (קהלת א) טוב ללכת אל
בית אבל מלכת אל בית משתה, שאף בהן צריך לנהוג בצניעות,
ולא יפרסם שהוציא הוצאות על מת עני או להכנסת כלה עניה.
והלא דברים קל וחומר ומה דברים – מצוות אלו שדרבן לעשותן
בפרהסיא, אמרה תורה 'הצנע לבת' – לעשותן בצינעא ולא
להשתבח בהן בפני מי שאינו יודע שעשאן, דברים שדרבן לעשותן
בצינעא, כגון צדקה הניתנת לעני בסתר, ואין אחרים מתעסקים
איתו כמו עם מת וכלה, ואין יודעים שפירז מממונו לצדקה, על
אחת כמה וכמה שלא יפרסמו. ומדברי רבי אלעזר שכל דבר צריך
צניעות, יש ללמוד גם לדברי תורה שצריך ללמדם בסתר.
אמר רבי אלעזר, גדול העושה צדקה יותר מכל תקרנות, שנאמר
עשה צדקה ומשפט, נבחר לה' מנחח, וחב כולל כל הקרבות,
חטאת ואשם ועולה ושלמים. ואמר רבי אלעזר, גדולה גמילות
חסדים – טרחה לעזרת חבריו יותר מן הצדקה – נתינת מעות
לעניים, שנאמר 'רעו לכם לצדקה (ו) קצרו לפי חסד', הרי שהפסוק
מכנה את הצדקה כוריעה ואת גמילות החסדים כקצירה, וקצירה
עדיפה על הזריעה, שכן אם אדם זורע, פסק אוכל פסק אינו אוכל,
שלא לא יצמחו הפירות או ילקה בשידפון וברד, אדם קוצר, ודאי
אוכל.
ואמר רבי אלעזר, אין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה – אין
אדם מקבל שכר על הצדקה אלא לפי מידת החסד והטורח שנותן
ליבו ודעתו לטובת העני, שנאמר 'רעו לכם לצדקה (ו) קצרו לפי
חסד', שהצדקה היא הזריעה לקצור אחריה את קבלת השכר,
ואת השכר יקבל לפי החסד שהוא הקצירה, שכפי טרחה בטובתו
של העני כך יקבל את שכרו. הנו רבנן, בשלישה דברים גדולה
גמילות חסדים יותר מן הצדקה: צדקה יכול לקיים רק במונו,
גמילות חסדים בין בגופו – מספיד למת נושא או קוברו, משמח
חתן וכלה, מלוה חבריו בדרך, בין במונו – מלוה לו מעות
ומשאילו כלים ובהמה. צדקה ניתנת רק לעניים, אלא מצוה ליתן
מעות לעשירים, גמילות חסדים בין לעניים בין לעשירים, שמצוה
לטרוח לעזור לכל אדם משראל. צדקה קיום מצוותה הוא רק
בנתינתה לאנשים חיים שמועיל להם קבלת מעות, גמילות חסדים
בין לחיים בין למתים – כגון לויית המת וקבורתה.
ואמר רבי אלעזר, כל העושה צדקה ומשפט כאילו מיאל כל העולם
בולו חסד, שנאמר 'אוהב צדקה ומשפט חסד ה' מלאה הארץ',
שהאוהב לעשות צדקה ומשפט גורם שחסד ה' יתמלא בכל
העולם. שפא תאמר כל חסד לקפוץ קופץ – כל הרוצה לעשות
צדקה וחסד מציאין לו בני אדם מהוגנים הראויים לקבל, תלמוד
לומר 'מה יקר חסדך אלהים (חסד ה' מלאה הארץ) וגו' – צריך לתת
לב ולטרוח אחריה, שאינה מצויה תמיד לזכות בה למהוגנים. יכול
אף ירא שמים בן – צריך לטרוח כדי לזכות בנתינת צדקה לעניים
מהוגנים, תלמוד לומר 'וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו' – מספק
בידי יראיו לעשות חסד כראוי.
אמר רבי חמא בר פפא, כל אדם שיש עליו חן בודע שהוא ירא
שמים, שנאמר 'חסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו', ללמדנו שחן
ה' נסוך על יראיו, והוא סימן ליראת שמים.
ואמר רבי אלעזר, מאי דכתיב על כנסת ישראל 'פיה פתחה בחכמה
ותורת חסד על לשונה', ובי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של
חסד, והרי כל התורה קרויה 'תורת חסד' על שם החסד הכלול בה.
אלא תורה שנלמדת לשמה זו היא תורה של חסד הנותנת חן
ללומדיה, והנלמדת שלא לשמה זו היא תורה שאינה של חסד.
איבא דאמרי הלומד תורה על מנת ללמד לאחרים זו היא תורה
של חסד ונותנת לו חן וחסד, והלומד תורה שלא על מנת ללמד,
זו היא תורה שאינה של חסד.

לומר פשם שפוכו בקדושה – במזבח שבעזרה, קד שריפתו
בקדושה – בעזרה ולא בחיל מוחץ לעזרה. מבארת הגמרא: מאי
משמע – היכן מרומז בפסוק זה שריפה שאותה מקישים לניסוך.
אמר רבינא, מצות השריפה איתא בגזירה שוה 'קדש' 'קדש', כתיב
הקא – בענין הנסכים 'ב'קדש' 'הקדש נסך', וכתיב ה'תם – בענין נותר
'ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קדש הוא', ללמד כשם
ש'קודש' שנאמר לענין נותר עוסק בשריפה, אף 'קודש' שנאמר
בנסכים מחייב שריפה.
שאלת הגמרא: כמאן אילא הא (דתינא) [דתנן] נסכים פתחילי –
משעה שהוקדשו עד שנתנסכו מועלין בהן – יש בהן דין מעילה
שהנהנה מהן בשוגג מביא קרבן, לפי שקדשי גבוה הן, אבל
משירדו לשיתין אין מועלין בהן, שכבר אין בהם שום צורך גבוה.
לימא רבי אלעזר בר צדוק היא, שסובר שהנסכים נאספים בין
הכבש למזבח, וכיון שאפשר להביאן שייך לדון אם מועלים בהן
לאחר שהנתנסכו, ולא כרבנן, דאי רבנן הא נחתו להו לתהום, ולא
שייך לדון אם יש בהן דין מעילה שהרי אי אפשר לשואבן מן
התהום. דוחה הגמרא: אפילו לימא רבנן היא, הנידון לענין
מעילה הוא באופן דאיסקלן – תלה כלי בתוך השיתין וקלט את
הנסכים שנשכחו לתוכו. ואיבא דאמרי – יש אומרים ששאלת
הגמרא היתה להיפך, לימא המשנה שאין מועלין בנסכים משירדו
לשיתין, רבנן היא שסוברים שהנסכים יורדים לתהום ושוב אין בהן
צורך גבוה, ולא רבי אלעזר בר צדוק שהצריך להוציאן ולשרפן,
דאי רבי אלעזר בר צדוק יש ללמוד ממה שהצריך לשרפן שאפתי
בקדושתיהו קיימי – עדיין עומדים בקדושתם, ומדוע אין מועלין
בהן. דוחה הגמרא: אפילו לימא המשנה זו כרבי אלעזר בר צדוק
היא שהנסכים טעונין שריפה, אין בו מעילה משום שאין לה דבר
שנעשה מצותו ומועלין בו, וכיון שנעשה ביין עיקר מצוותו שהוא
הניסוך שוב אין בו דין מעילה.
אמר ריש לקיש, כומן שפנסכין יין על גבי מזבח, פוקקין את השיתין
– סותמים את הנקב שבספל שהנסכים יורדים דרכו לשיתין, כדי
שיראה היין עליו כגרון מלא ושבוע, לקיים מה שנאמר 'ב'קדש' 'הקדש
נסך שבר לה'. מבארת הגמרא: מאי משמע – כיצד לומדים זאת
מפסוק זה. אמר רב פפא, 'שכר' לשון שתיה לשון שביעה לשון
שכר, ולכן צריך שיראה שהמזבח שותה ושבוע, וכאילו
משתכר ועולה על גדותיו. אמר רב פפא, שמע מינה כי שבע איניש
חמרא, מנרזניה שבע – על ידי שגרונו מלא ושותה את היין
בלגימות גסות נהיה שבע, שאף בניסוך היין נאמר 'שכר' שהוא
לשון שביעה, משום שנראה כאילו גרונו מלא. על פי דברים אלו
אמר רבא, צורבא מרבנן דלא נפישא ליה חמרא – תלמיד חכם
שאינו לו הרבה יין אלא מעט, ליגמע נמוצי את היין בלגימות גסות
שעל ידי כך יישבע ממעט היין שיש לו, שהשביעה מן היין היא
במילוי הגרון. מספרת הגמרא: רבא אמר צורבא אגמע נמוצי
– רבא היה שותה כוס של ברכה בלגימות גסות דרך שביעה
לחיוב מצוה.
דרש רבא, מאי דכתיב 'מה יפו פעמך בנעלים בת נדיב', כוונת
הכתוב, מה יפו פעמותיהן – רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל,
ונקראת כנסת ישראל 'בת נדיב' שהיא בתו של אברהם אבינו
שנקרא נדיב, משום שנבדו לבו להכיר את בוראו, שנאמר 'נדיב'
עמים נאספו עם אלהי אברהם' – גרים מן העמים נאספו לחסות
תחת כנפי השביעה והצטרפו לעם אלהי אברהם לקבל על עצמם
עול מצוות, וקשה וכי הקדוש ברוך הוא אלהי אברהם ולא
אלהי יצחק ויעקב, אלא אלהי אברהם שהיה תחילה לגוים –
הראשון שנבדו לבו להתגייר, ולכן נקראו הגרים שבאו אחריו על
שמו.
תנא דבי רב עזון, מאי דכתיב 'חמוקי ריכיה כמו חלאים מעשה ידי
אמן', שפסוק זה נדרש על התורה: 'כמו חלאים' – כמו הלוחות
שהיו מאבנים טובות ומעשה ידי אומנותו של הקדוש ברוך הוא,
יש לשאלו למה נמשלו דברי תורה בנדר, אלא לומר לה מה יקר
בפתי אף דברי תורה בפתי, ופירוש הכתוב 'חמוקי ריכיה'

36 המסנתת והוא דומה לפסגה הצפה ועומד במקומו, ולכך אף אם נחש
37 הטיל ארס למסנתת אין כל חשש בשתיית היין שבבלי התחתון,
38 משום שהארס נשאר במסנתת. ואם כן לדברי רבי נחמיה אפשר
39 לטהר מים מגולים מן הארס שבהם על ידי סינון במסנתת. מתרצת
40 הגמרא: אפילו תימא שהמשנה כרבי נחמיה, אמר – היכן מצינו
41 דאמר רבי נחמיה שמועיל סינון, כשהיין מיועד להדיוט – להתירו
42 בשתייה, אבל לגבוה – לנסכו על גבי המזבח מי אמר, וכי לית ליה
43 לרבי נחמיה את הדין המבואר בפסוק (מלאכי א ח) לגבי הקרבת
44 בהמה חולה לה' וכי תגישו פסח וחלה אין רע, תקריבוהו נא
45 לפתחה הירצה או הישא פניו, אמר ה' צבאות' – וכי סבורים אתם
46 שאין רע בהקרבת בהמה פיסחת או חולה, הרי אפילו אם
47 תקריבוהו לפחתך [שר ושלטן] בשר ודם, הירצה באותה המנחה
48 או הישא פניו בעבורה אם תבקש ממנו דבר, הרי ודאי ישנאך
49 בעבורה, כל שכן שאין ראוי להקריבה לפני ה'. ולמדנו מכאן שכל
50 דבר מגונה אסור להקריבו לקרבן, לפיכך אף אם סינון את היין או
51 המים והסיר מהם את הארס שהיה בהם, מכל מקום מגונה הוא
52 לנסכם על גבי המזבח.

הדרן עלך לולב וערבה

פרק המישי - החליל

53
54
55 **משנה**
56 החליל שהיו מחללים ומזמרים בו בבית המקדש בלילות חול
57 המועד שבחג הסוכות, פעמים שהיו מחללים בו במשך חמשה
58 ימים מימי החג, ופעמים שהיו מחללים בו במשך ששה ימים.
59 מבארת המשנה: והו החליל של שמחת בית השואבה שהיו מחללין
60 בו כדי להרבות שמחה בבית השואבה לכבוד ניסוך המים, לפי
61 שאינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב, ולכן אם יום טוב
62 הראשון של חג הסוכות חל בשבת נמצא שנשארו ששה ימי חול
63 המועד לשמחת בית השואבה, אך כשחל יום טוב הראשון בחול
64 נשארו רק חמשה ימי חול המועד שבהם חיללו בחליל זה, ולפי
65 שנמנעו שני ימים – ליל יום טוב וליל שבת.

1 ואם כן אי מיתי פחבית מקודשת, איפסילו להו בלינה, ובעל
2 כרחינו צריך למלאות דווקא פחבית שאינה מקודשת.
3 תוקנה אמר, אמנם יש להוכיח מכאן שאין שיעור למים, אבל אין
4 להוכיח שבלי שרת מקדשים שלא מדעת, ויש לומר שבלי שרת
5 אין מקדשין אלא מדעת, ואם אינו חפץ שהכלי יקדש את אשר
6 בתוכו אינו קדוש, ומה שהצריכו למלאות מערב שבת פחבית
7 שאינה מקודשת, אינו מעיקר הדין, ויגודה הוא שגזרו חכמים
8 שפא אלו שיראו למחר שמוציאים את המים מבלי שרת לנסכם
9 על גבי המזבח, יאמרו לדעת נתקדשו – יסברו שנתנום לתוכו על
10 דעת שיקדשו, ויטעו לומר שלינה אינה פוסלת בנסכים. אמר רבי
11 ינאי אמר רבי ירמיה, אין להוכיח מכאן גם שאין שיעור למים,
12 שאפילו תימא יש שיעור למים – לניסוך המים שבחג, וכן בלי שרת
13 אין מקדשין אלא מדעת, ואם כן יכול למלא פחבית מקודשת בלא
14 שיפסל בלינה, או על ידי שימלא יותר מכשיעור או על ידי שלא
15 יתכוין לקדשם, ואף על פי כן הצריכו חכמים שימלא פחבית
16 שאינה מקודשת, ויגודה היא, שפא יטעו הרואים ויאמרו
17 שלקידוש ידים ורגלים לצורך הכהן גדול מלאן, והממלא לקידוש
18 ידים ורגלים בודאי התכוין לקדשם בכלי שהרי אין מקדשין ידים
19 ורגלים אלא במים שקדשו בכלי כמו הכיור שנמשח בשמן
20 המשחה ומקדש את מימיו, ולמים אלו אין שיעור, שאפילו מילאו
21 מאה לוגין נחשבים ראויין לכלי. וכיון שיראו אחר כך שמנסכין
22 אותן על גבי המזבח אף שעבר עליהם הלילה יטעו לומר שאין
23 בנסכים פסול של לינה.

24 שנינו במשנה: נשפכה או נתגלתה כו' היה ממלא מן הכיור שהיין
25 והמים מגולין פסולין לגבי מזבח: מקשה הגמרא: ואמאי מים שהיו
26 מגולין פסולין לניסוך המים, ליעביר את המים במסנתת להפריד את
27 הארס מן המים, לימא מתניתין שפסלה מים מגולין ולא סמכה על
28 הסינון, הלא כרבי נחמיה, דתניא מסנתת יש בו משום גילוי – הנותן
29 שמרים בכברה והיין מסתנן ויורד לכלי שלמטה ממנו, צריך
30 לכסותה כדי שלא ישתה ממנו נחשו. ואף על פי שהיין מסתנן
31 והולך, חוששים שמא יעבור הארס עם היין לתוך הכלי התחתון.
32 אמר רבי נחמיה, אמיתי צריך לזוהר במסנתת משום גילוי וצריך
33 לכסותה, בזמן שהתחתונה – הכלי התחתון שמקבל את היין מן
34 המסנתת מגולה, אבל בזמן שהתחתונה מכוסה, אף על פי שהעליונה
35 מגולה אין בה משום גילוי, מפני שאמר חזק אינו עובר בין נקבי

המשך ביאור במסכת סוכה ליום שישי עמ' ב

11 מקום אחר שקבעה התורה שיעשה את הסימן דווקא על ידי
12 תקיעה, דתקנה שיהיה מצוה – עשתה אותה התורה למצוה, ויש
13 ללמוד מזה שכל קול הוא מעשה מצוה לעצמו.
14 מבררת הגמרא: במאן אולא הא דאמר רב כהנא, אין להפסיק בין
15 תקיעה לתרועה ולא בלום. כמאן – כדעת מי אמר הלכה זו, ודאי
16 כשיטת רבי יהודה שהתקיעה והתרועה הן מעשה מצוה אחד ולכן
17 אין להפסיק ביניהן, שאם כרבנן שמצוות נפרדות הן מדוע אין
18 להפסיק ביניהן. מקשה הגמרא: (א רבי יהודה) שפא שדברי רב
19 כהנא הם רק לשיטת רבי יהודה.

1 עצמה. מאי טעמיהו. משיבה הגמרא: דתתיב ובהקהיל את הקהל
2 לתקעו ולא תריעו, ואי סלקא דעתך כשיטת רבי יהודה שתקיעה
3 ותרועה מצוה אחת היא, איך אמרה התורה רק לתקוע ולא
4 להריע, היתכן שאמר דתקנה פלגא דמצוה עבד ופלגא לא עבד –
5 שחצי המצוה יעשה וחצי לא יעשה, אלא מוכח שכל תקיעה
6 היא מצוה לעצמה וכל תרועה היא מצוה לעצמה. ורבי יהודה
7 הסובר שתקיעה ותרועה מצוה אחת הם, משיב שהיה ולימא
8 בעלמא הוא דאמא – תקיעה זו אינה תקיעה של מצוה אלא רק
9 לסימן כשהיה משה חפץ לדבר אל בני ישראל, ולסימן די בתקיעה
10 לבד. ורבנן משיבים, אמנם מטרת התקיעה רק לפימא הוא, ומכל

המשך ביאור במסכת סוכה ליום שבת קודש עמ' ב

11 שמעלה את כל האברים ומקטירן. ואברים של מוספין ניתנין מחצי
12 כבש ולמטה בצד מערב כנגד התמיד וזה היה סימן שהם של
13 מוספין, והיו עושין סימן זה משום שפעמים שהיו מתעבבין אברי
14 התמיד עד זמן הקרבת המוסף, והסימן היה כדי שלא יתבלבלו
15 ויחליפו ביניהם ויקטירו את של מוספין קודם לתמיד. ואברים של
16 מוסף של ראש תהיה תחת פרבוב – סובב המזבח ולמטה –
17 הכבש אורכו שלשים ושתיים אמה ומשפע ועולה לגובה תשע
18 אמות, ובגובה שש אמות במזבח נמצא הסובב, א"כ שני שליש
19 מאורך הכבש מגיע לגובה הסובב, ולמטה ממנו מעט מניחים את
20 אברי המוסף של ראש חודש.

1 ושבת תדירה מראש חודש. אמר רבי יוחנן, הקדימו שיר של ראש
2 חודש לשיר של שבת אף שהוא תדיר, כדי לידע שהוקבע ראש
3 תהיה בזמן – שיכירו העם שבית דין ברורים בדעתם שהחודש
4 מקודש ולא יאגממו בדבר. מקשה הגמרא: והאי היבירא עבדין –
5 האם זהו ההיכר שהיו עושים, כפי ששנינו במשנה (דתיא) [דתנין] – הרי
6 היכר אחר היו עושים, כפי ששנינו במשנה (דתיא) [דתנין] חלבי
7 תמיד של שחר ניתנין מחצי כבש ולמטה במזבח – ששה כהנים
8 הזוכים להוליך את אברי התמיד למזבח לאחר שחיתו והפשתו,
9 היו מניחין אותם מחציו של הכבש ולמטה ובשמונה אמות שלצד
10 מזרח, וזה היה סימן שהם של תמיד, ולאחר מכן מגיע כהן נוסף

1 ואי מייתי במקודשת אפילו בלינה – הואיל ואיקדשו קדושת הגוף, הוה ליה כאימורי
2 קרבן. חזקה אמר – הא דרבי מצינו למשמע מינה דאין שיעור למים. אבל קידוש שלא
3 מדעת לא שמעינן מינה, וטעמיה דמתניתין דלא מייתי במקודשת – דמאן דחזי ליה
4 למחר דשקלי ליה מתוך כלי שרת, סבר לדעת שיקדשם כלי ניתנו בו מאתמול, וכיון דאין

שיעור למים קדשום הכלי, וקא חזי דנמסכי ליה
5 – שמע מינה אין לינה מועלת בנסכים, ונפקא
6 מינה חרובה. ר' ינאי אמר – אפילו תימא יש
7 שיעור למים, ואפילו הכי נפק מינה חרובה.
8 נזירה שמא יאמרו לקידוש ידים ורגלים – לכהן
9 גדול מלאום, וקדשום בכלי שאין מקדשם ידים
10 ורגלים אלא במים מקדשים, דומיא דכורז
11 שנמשח בשמן המשחה ומקדש את מימיו, והם
12 לקידוש ידים ורגלים. ואף קתן של זהב שהיו
13 עושין לכבדו של כהן גדול לקדש הזימנו ידיו
14 ורגליו, כדאמרין בסדר יומא פרק "טרף בקלפ"י
15 (ג.ג.) מקדש היה. ואחי לימרו הכא לקידוש
16 ידים ורגלים מילאום, ולית ליה שיערא,
17 שאפילו הוה מאה לוגין ארוין הם לכלי
18 ונתקדשו, וכי חזי דנמסכי ליה אמר: אין לינה
19 מועלת בנסכים. ואמאי – מים מגולין פסולין.
20 לעביניהו במסנתת – *קליירי בלעז, מסנתת
21 שנסנתן בה קונדיטון כמו שעושין בעלי חנויות,
22 שתלוי כמין כבדה וכו אבקה רובל ויין, ותחתיה
23 כלי והקנדיטון מסתן לתוכו. יש בו משום גילוי
24 – אם הניחו בלא שמירה כשיעור שהיית גילוי,
25 המפורש ב"הכל שוחטין" (חולין יא). כדי שיצא
26 נחש מתחת און כלי וישתה ויחזור לתורה,
27 ואסורה בשתייה. התחתונה – כלי התחתון.

16 התחיליל חמשה ושהיה, והוה החליל של בית השואבה
17 הדרן עלך לולב וערבה

17 הדרן עלך לולב וערבה
18 הדרן עלך לולב וערבה

33 מיהא בעיא. אלמא, בפנים מתקדשא, ואפילו הכי לא מיפסלא בירצא. וכן משמע בפרק "התכלת" (שם מ.א.) דאמר רב ששת: הני תנאי כרבי סבירא ליה, דאמר שחיטה מקדשא. פירושו:
34 דאיפסלא בירצא. ובסוף שמעתין (מ.ח.א.) קאמר: הא דלא כרבי, דאי כרבי, כיון דאמר שחיטה מקדשא – דפריך להו היבא אי אבראי – איפסלי בירצא. משמע דוקא משום שחיטה מקדשא
35 הוא מיפסל בירצא, הא לאו הכי – לא, אף על גב דרבי אית ליה תנור מקדש, במנחות פרק "רבי ישמעאל" (עב.ב.), מיהו, יש לדחות: דבאין עם הובח שאני. דהא נסכים הבאים עם הובח
36 לא מיפסלי בלינה אלא בשחיטה הובח, כדאמר זירי בפרק "התודה" (מנחות ע.א.), ואלו בפני עצמן תנן במסכת מעילה (י.א.) קידשו בכלי – נפסלו בלינה. ועוד: יש לדקדק מהנהו דתנן
37 פרק שני דמעילה (שם): קדשו – הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוטר כפורים ובלינה, ולא קתני ובירצא. אף על גב דגבי עפות וזבחים הוה מצי למייתי ליה, ולא תני ליה – אידי דלא תני
38 ליה גבי שתי הלחם ולחם הפנים ומנחות – לא תני ליה בהנהו. והא דאמרין בפרק "כל שעה" (פסחים לו.א.) גבי לישא דמנחות נהי דבוריין ליתא, במקום וריזין איתא – אורחא דמילתא
39 הוא, דדרך לעשותה במקום וריזין. ויצאה דקדוש ידים ורגלים – לאו משום פסול יוצא הוא, אלא כדאמרין התם: כיון דפריש – אסחי אסח דעתייה. והא דרייק פרק "שתי הלחם"
40 (מנחות צה.ב.) אמרת לישתן ועריכתן מבחוץ – אלמא מדת יבש לא נתקדשה. וכן בסוף "כל המנחות באות מצה" (שם ס.ג.) דרשי ר' שמעון: תנור תנור שתי פעמים, שתהא אפייתן בתנור
41 ושיחא הקדישן בתנור. ופריך מהא דתנן, ר' שמעון אומר: לעולם הוה רגיל לומר שתי הלחם ולחם הפנים כשירות בעורה, וכשירות אבי פני – לאו משום דאי מקדשא הוה מיפסלי בירצא,
42 אלא משום דדבר מבוער הוא להוציא דבר לחוץ שנתקדש. ואם תאמר: כיון דבקודשת כלי לא מיפסלא בירצא, מנחת כהנים וזבחייהו כהן גדול דלית בהו קמיצה, ונסכים הבאים בפני עצמן
43 אימת מיפסלי בירצא? ויש לומר: ודאי דבאותן מועיל קידוש כלי, דכוותיה אמרין בסוף "בית שמוא" בובדח (מ.ה.ב.) יש לו מתירים – משקרבו מתיריו, אין לו מתירין – משוקדשו בכלי.
44 ואם תאמר: לפי מה שפירש' דכלי שרת אין מקדשין אלא בנסים, אם כן אבתי תיקשי לך: ונייתי במקודשת, ולא יכניסום בעורה עד לאור עמוד השחר כדי שלא יפסלו בלינה? ויש לומר:
45 דאם כן מה יועיל שתהא מקודשת? ועוד: דדבר מבוער הוא להשוחתם כל כך בכלי שרת בחוץ.

46 חזקה אמר כלי שרת אין מקדשין שלא מדעת – תימיה: דבפרק "התודה" (מנחות ע.ה.) פליגי בתורה ששחטה על שמונים הלוח, חזקה אמר: קדשו ארבעים מתוך שמונים, ר' יוחנן
47 אמר: לא קדשו. ומסקי אביו דפליגי בכלי שרת מקדשין שלא מדעת, חזקה סבר: מקדשין. ובמו כן קשיא דרבי יוחנן ארזי יוחנן, דרב פפא קאמר התם: דכולי עלמא כלי שרת
48 מקדשין שלא מדעת. ובפרק קמא דמנחות (ו.א. ושם) גבי קמיצת פסולין, דתניא: לא שנו אלא קמץ, אבל קידש – פסל. ופריך: וכי מהדר ליה לקומץ לדוכתיה, ליקדש וליפסול? אמר ר'
49 יוחנן: זאת אמרת כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת. ומיהו דר' יוחנן איכא לשנויי: שאני תודה. והתוך שמקדש ארבעים מתוך שמונים מדעת – מקדש נמי שלא מדעת. אבל מהך קשה,
50 שאין שיעור למים. ואפילו הכי אין מקדשין שלא מדעת? ויש לומר: דשאני הכא, שלא בומן הוא. אף על גב דאמרין בסוף "שתי הלחם" (שם ק.א.) דכלי שרת מקדשין שלא בומנו מכל
51 מקום גרע שלא בומנו לענין שלא מדעת.

הדרן עלך לולב וערבה

1 חדר תני שואבה — בירושלמי מפרש: שמשם שואבים רוח הקודש, שהשכינה שורה מתוך
2 שמחה, דכתיב "ויהי כנגן המנגן ותהי עליו רוח ה'", ומייתי עובדא דיונה בן אמיתאי
3 שהיה מעולי רגלים, ובשמחת בית השואבה שרתה עליו שכניה.

4 **וחדר** תני חשובה — בריש מסכת עבודה זרה (ב,א ושם) גבי עידוק ואדיקון, מפרש טעמא:
5 מאן דתני אדיקון מפרש טעמא לא תני
6 עידוקן, ובשמעתין לא ידיק הכי, ולא בדוכתי
7 טובא. בריש "כיצד מעברין" (עירובין נג,א)
8 מעברין ומאברין, ובפרק "הגחל בתרא" (בבא קמא
9 טז,ב) גבי מטיקון ומציקין, ובריש פרק שני
10 דיבמות (יז,א ושם) גבי ראשונה ושניה, ובפרק
11 "משילין" (ביצה לה,ב).

12 **ורבנן** סברי עיקר שירה בפה — תימא: דבפרק
13 "המצוא תפילין" (עירובין קב,ב) תנן:
14 קשרין נימא במקדש, אבל לא במדינה, ואיכא
15 תנא בגמרא דאמר לא היה קשרה אלא עונבה,
16 ועד כאן לא פליגי אלא בחוקן כלי, אי דחי שבת
17 משום מכשירי קרבן, אבל שיר עצמו — לכולי
18 עלמא דחי. ותנן נמי פרק שני דערכין (י"א), בשנים
19 עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח.
20 בשחיטת פסח ראשון, ובספח שני, וביום טוב
21 הראשון של פסח, וביום טוב של עצרת, ושמיני
22 ימי החג, אלמא דחי שבת יום טוב, דאי אפשר
23 לשמנא ימי החג בלא שבת, ולרבי ירמיה בר אבא
24 דמטיק בשמעתין בשיר של שואבה פליגי, אבל
25 שיר של קרבן לכולי עלמא דחי — ניהא. ורב יוסף
26 דהכא איתותב מברייחא: וצריך לומר: דמתניתין
27 דערכין ודעירובין הוה מוקי להו רב יוסף כרבי יוסי
28 בר יהודה, ומיהו, אכתי קשה: דבסוף "תמיד
29 שחט" (פסחים סה,א) משמע דמילתא דפרישטא
30 היא דנין בגמרא, ואפילו ר' נתן דבמזרח
31 התם מודה דשבות צריכא התירו, ועוד, תנן
32 בפירקין (נג,ב) גבי תקיעות של מקדש, דבכל יום
33 היו שם עשרים ואחת תקיעות ואפילו בשבת,
34 כדרייק בגמרא דבכל יום תנן, ולא אשתמיט
35 דפליגי שום תנא. ואין לומר דהגזרו תקיעות
36 דאורייתא — דהא (דקנתי) שלש לפתחת שערים,
37 ותקיעות נמי שלש כדי להבטיל העם ממלאכה
38 דחיות יום טוב שחל להיות בערב שבת, כדתנן
39 פרק קמא דחולין (כ"ב): יום טוב שחל להיות בער
40 שבת תוקעין ואזכרין, שהיו משנין בהם
41 במקצת, כדמפרש התם טעמא בגמרא. וכל הני
42 דהתם דרבנן, ולא גזרו במקדש. ובמילוי המים
43 דכתיב "ושאבתם מים בששון" — גזרו יוש לומר:
44 דלפי שהיה שם רוב כלי שיר, חלילים כנורות
45 מצלתיים נבלים, שצריכים לתקן תדיר — גזרו בהו
46 טפי מתקן, דסגי בשופר, דלא בעי תיקון, ואגב
47 דגזרו בהו — גזרו נמי שלא יתקעו למילוי המים
48 ביום טוב, כדמוכח בפירקין (ד,ב), דפריך: אי הכי
49 ערב שבת שבתין התג נמי לא ליחשביה, ויזנין
50 ולא אשכחן כגון דחל יום טוב ראשון של חג בערב שבת. כלומר, דבערי להו תקיעות, משום
51 דלא תקעי למילוי המים. והיינו טעמא כדפרישנא, לפי שרגילין בהו להרבות בשאר כלי שיר
52 בלא מספר, כדתנן בפירקין (נא,ב) — גזרו שלא יתקעו כלל.

כתנאי

הדומין לפרט, שלא תרבו מתחילה. והדורשה בריבוי ומיעוט לא משמע ליה פרט הבא אחר כלל פירוש של כלל, ודינא אין בכלל אלא מה שבפרט, הכל במשמע, אתי פרטה בתראה למעוטי ממשמעותיה. וכי הדר אתי ריבוי ארזיני בהריה — אתהי לרובי כל מילי. דאלו דברים שחן בעין הפרט — לא איצטרך, דלא אימעוטי להו ממייעוטא. והכי אמר בהדיא בפרק "נגמר הדין" (סנהדרין מה,ב) גבי כל הנסקלין נתלין, דמאן דרריש ריבוי ומיעוטי — משמע ליה בריבוי ומיעוט לחודיה בלא ריבוי אחרון כל הדומין לפרט. מיעוט של חרם — דעל כרחק מיעוטא למעוטי אתא. וזהו הראוי להתמעט יותר מן הכלל.

1 **גמרא** מששת ימי בראשית — דאמרן לעיל: שיתן נבראו מששת ימי בראשית לקבל
2 הנסכים. בשיר של קרבן — בחליל המכה לפני המזבח בשעת ניסוך (המים ו) היין לתמיד
3 של שחר, וניסוך היין לתמיד של בין הערבים. שהלויים עומדין על דוכנם ואומרים שיר,
4 והחליל מכה לפניהם, כדתנן במסכת ערכין (יא,א) בשנים עשר יום בשנה החליל מכה
5 לפני המזבח. ואין אומרים שיר על המזבח אלא
6 על היין, כדאמרין התם. ובאותו חליל נחלק
7 רבי יוסי בר יהודה, לומר שהוא דוחה. עיקר
8 שירה — שקרבן צבור טעון שיר מן התורה,
9 כדאמרין במסכת ערכין (יא,א) כמכה מקראות.
10 וסבר ר' יוסי: עיקר השיר אינו אלא אם כן חליל
11 מכה עם השיר, וכן כנורות ונבלים הכל כמנין
12 המפורש שם. הלכך, עבודה היא. וכי היכי
13 דתמיד דוחה שבת — שיר שלו נמי דוחה שבת.
14 כפה — הלויים אומרים השיר דבר יום ביזמו,
15 כגון "לה הארץ ומלואה" (תהלים כד) בראשון,
16 "גדול ה' ומחולל" (שם מח) בשני, וכן כולם.
17 ובשבת שאי אפשר לחליל — אינו דוחה, שאין
18 כלי שיר המצוה. ולקמן ילפינן טעמיהו מקראי.
19 אבל שיר של שואבה — שהיה כל הלילה על
20 מעלות הידרות מנורת ישראל לעזרת נשים,
21 כדקתני במתניתין: והלויים בכנורות ונבלים.
22 דברי הכל שפחה יתירה היא — ואינה מן
23 התורה, אלא לחבט את המעות, ולא דחי שבת.
24 דבכחי פליגי — בעיקר שירה בפה או בכלי. מאן
25 דמכשר — עץ לכל כלי שרת, סבר: עיקר שירה
26 בכלי, דהוה להו כלי השיר כלי שרת. ואבוב היה
27 במקדש מימות משה, והוא של קנה, כדתנן
28 בערכין (י"ב). הלכך שאר כלי שרת מנייה ילפינן,
29 לאכשורי בשל עץ. עיקר שירה כפה — וכלי
30 לבטומי קאל בעלמא הוא. הלכך, כלי השיר
31 אינן כלי שרת, ולא ילפינן מנייהו לדמיוי כלי
32 שרת לאבוב של משה. אין דנין אפשר משאי
33 אפשר — שאר כלים אפשר שיהיו של מתכת,
34 וכן מכובדים, הלכך ממנורה ילפינן להו, ולא
35 מאבוב של משה. דהתם טעמא משום שאי
36 אפשר לעשות של מתכת, כדמפרש בערכין
37 (י"ב): אפילו הכא מאבוב לא גמר, דאין דנין אפשר
38 ציפיו — והוי קולו ערב. ומאן דמכשר, סבר:
39 דנין אפשר משאי אפשר, דמכל מקום אשכחן
40 כלי שרת דעץ. הכי גרסין: ואיבעית אימא עיקר
41 שירה כפה ואין דנין אפשר משאי אפשר —
42 הכי פירושה: דכולי עלמא עיקר שירה בפה,
43 וליכא למילף מאבוב ואתלמוד לומר עיקר בכלי
44 — אפילו הכא מאבוב לא גמר, דאין דנין אפשר
45 משאי אפשר. והכא במילף מנורה בכללי ופרשי
46 או בריבוי ומיעוטי קמיפליגי הכי גרסין, ולא
47 גרסין כמנורה — יש שדורשין את התורה
48 בכלל ופרט, ויש שדורשים אותה במדת רבי
49 ומיעוטי. הדורשה בכלל ופרט משמע ליה: פרט
50 הבא אחר כלל — פירושו של כלל. הלכך, כלל ופרט — אין בכלל אלא מה שבפרט,
51 ואפילו דברים הדומין לפרט אין נדונין עמו, לפי שהוא פירושו, מהו כלל הכלל למעלה,
52 — זה שאני אומר לך עכשיו, ולא יותר. וכי אתי כלל שני אחר הפרט — בא להוסיף עליו.
53 ודייק אם תוסיף עליו את הדומים לו. הלכך, אי אתה דן על ידי כלל האחרון אלא דברים
54 הכל במשמע, אתי פרטה בתראה למעוטי ממשמעותיה. וכי הדר אתי ריבוי ארזיני בהריה — אתהי לרובי כל מילי. דאלו דברים שחן בעין הפרט — לא איצטרך, דלא אימעוטי להו ממייעוטא. והכי אמר בהדיא בפרק "נגמר הדין" (סנהדרין מה,ב) גבי כל הנסקלין נתלין, דמאן דרריש ריבוי ומיעוטי — משמע ליה בריבוי ומיעוט לחודיה בלא ריבוי אחרון כל הדומין לפרט. מיעוט של חרם — דעל כרחק מיעוטא למעוטי אתא. וזהו הראוי להתמעט יותר מן הכלל.

כתנאי

סוכה דף נ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קלז

1 יוסי בר יהודה ורבנן לענין אם החליל דוחה שבת או לא. דוחה
 2 הגמרא: לא – אפשר שאין זה טעם מחלוקתם בהכשר כלי שרת
 3 מעין, אלא דבבבלי עלמא – בין רבי יוסי בר יהודה ובין רבי סוברים
 4 שעיקר שירה בבבלי, והאבוב של משה היה כלי שרת, והקא בסוגיא
 5 זו פדנין אפשר משאי אפשר קמפלגי – נחלקו רבי ורבי יוסי בר
 6 יהודה אם אפשר ללמוד מדבר הנעשה כשאי אפשר באופן אחר
 7 למקום שאפשר לעשות באופן אחר, שמאן דמקשרי ורבי יוסי בר
 8 יהודה לעשות כלי שרת מעץ קבר דנין – למדים שאר כלי שרת
 9 שאפשר לעשותן אף ממתכות, וועדיף לעשותן כך שהן מכובדות,
 10 משאי אפשר – מהאבוב של משה שאי אפשר היה לעשותן
 11 ממתכת, וכשם שהוא כשר מעץ כך שאר כלי שרת כשרין מעץ,
 12 ומאן דפסיל רבינו לעשות כלי שרת מעץ קבר שלא דנין אפשר
 13 משאי אפשר, ואין ללמוד שאר כלים מאבוב, לפי שהאבוב לא
 14 היתה אפשרות לעשותן אלא מעץ, ולא רצו להניחו לפי שהיה
 15 כלי חשוב לפיכך עשאוהו ממה שיכלו והכשירוהו, מה שאין כן
 16 שאר כלים שאפשר לעשותן ממתכת, למדים מן המנורה שהיתה
 17 עשויה מתכת, שצריך לעשותן ממתכת חשובה.
 18 ואיבעית אימא, יש לפרש להיפך, דבבלי עלמא סוברים דעיקר
 19 שירה בפה, ואם כן אין ללמוד כלל מן האבוב שהרי אינו כלי
 20 שרת, ואף אם תאמר שעיקר שירה בכלי ואם כן האבוב כלי שרת,
 21 אין ללמוד מאבוב משום שאין דנין אפשר – כלי שרת שאפשר
 22 לעשותן ממתכת, משאי אפשר – אבוב, ולדברי הכל הלות כלי
 23 שרת נלמדים מן המנורה, והקא – נחלקו אם המנורה עצמה היתה
 24 כשרה אם היתה עשויה מעץ, או לא, והדר תלוי בפליף מנורה –
 25 באופן לימוד פסוקי המנורה ושמנה נלמדים שאר כלי שרת,
 26 האם נלמד גאופן של בבלי ופרטי ומרבים רק דברים שדומים
 27 לפרט, או שנלמד גאופן של רבנו ומיעוטי ומרבים הכל ומלבד
 28 פרט אחד מסויים, ובוה קא מפלגי רבי יוסי בר יהודה ורבי, שרבי
 29 דריש פסוקים אלו באופן של בבלי ופרטי, ורבי יוסי בר יהודה דריש
 30 פסוקים אלו באופן של רבנו ומיעוטי.
 31 מבארת הגמרא: כתוב בפרשת המנורה ויעשית מנרת זהב וזהב
 32 מקשה תעשה המנורה. רבי דריש את הפסוק במידת בבלי ופרטי,
 33 דורש שמה שנאמר ויעשית מנורת זהב, כלומר, מזה
 34 שכתוב שיעשה את המנורה ללא פירוש ממה יעשה משמע
 35 שהמנורה יכולה להיעשות מכל המינים. ומה שכתוב אחריי זהב
 36 מהור' הוא פרט – שיעשה דוקא מזהב, ושוב חזרה התורה וכתבה
 37 מקשה תעשה המנורה ובתיבת תעשה חזר וכלל הכל.
 38 וכשהתורה כותבת בבלי ולאחריי פרט ואחריי הפרט עוד בבלי, אי
 39 אתה דן לרבות חוץ ממה שהתפרש בפרט אלא דברים שהם בעין
 40 הפרט, ואף כאן יש ללמוד מה הפרט המפורש במנורה הוא של
 41 מתכת דיינו זהב, אף בל מה שמרבים המנורה ושרא כלי
 42 שרת כשרה מזהב הוא רק של מתכת, אבל כלי שרת מעץ
 43 פסולים. ורבי יוסי בר יהודה דריש את הפסוקים בעזרת רבנו
 44 ומיעוטי, דורש, ויעשית מנורת זהב, כלומר, ריבה לעשותן מכל
 45 המינים, וכשכתבה אחר כך התורה זהב מהור' מיעט, כל מה
 46 שאינו דומה לפרט, וכששוב כתבה התורה מקשה תעשה המנורה
 47 חזר וריבה, ובין שריבה ומיעט וריבה הדין הוא שריבה הכל חוץ
 48 מדבר אחד שרחוק ביותר מן הפרט, ולכן כשרים כלי שרת אף
 49 מעץ, שיש לומר מאי רבי – מה נתרבה בריבוי האחרון, רבי כל
 50 מילי – נתרבו כל הסוגים ואף עץ, ומאי מיעט, מיעט רק של חרם.
 51 אמר רב פפא,

1 אימור, נחלקו רב יהודה ורב עינא היאך היה שמה של שמחה זו.
 2 חד תני – אחד מהם היה שונה 'שמחת בית השואבה', וחד מהם
 3 תני 'שמחת בית השואבה'. אמר רב זוטרא, מאן דתני – האמורא
 4 ששונה 'שמחת בית השואבה' לא משתבש – אינו טועה במשנתו,
 5 וכפי שיתבאר בהמשך, ומאן דתני – וכן האמורא ששונה את
 6 גירסת 'שמחת בית השואבה' אף הוא לא משתבש – אינו טועה,
 7 והיינו משום שיש מקור לדברי שניהם. מבארת הגמרא: מאן דתני
 8 – האמורא ששונה 'שמחת בית השואבה' לא משתבש לפי שמקור
 9 גירסתו הוא מדתתיב וישאבתם מים בששון, ופסוק זה נדרש על
 10 השמחה שהיתה בבית המקדש בזמן שאיבת המים לניסוך, ולכן
 11 מסתבר שתקרא השמחה על שם השאיבה כפי שמוזכרת בפסוק.
 12 ומאן דתני 'שמחת בית השואבה' גם לא משתבש – אינו טועה, כיון
 13 שמקורו ממשמעות מה דאמר רב נתנן שמצוה זו של ניסוך המים
 14 השואבה היא, וקא – מוכנה ומוזמנת כבר מששת ימי בראשית, לפי
 15 שהשיתין – החלל שתחת המזבח שלשם נשפכים הנסכים, היו
 16 עשויין מששת ימי בראשית.
 17 תנו רבנן, שנינו בתוספתא (פ"ד ה"ח) שהניגון בבבלי החליל בבית
 18 המקדש היה דוחה את השבת – שאף בשבת היו מחללין בו, דברי
 19 רבי יוסי בר יהודה, והכמים אומרים, לא רק שאת השבת החמורה
 20 אינו דוחה אלא אף את יום טוב הקל אינו דוחה. אמר רב יוסף,
 21 מחלוקת רבי יוסי בר יהודה וחכמים אם הנגינה בחליל דוחה שבת,
 22 היא כשרי של קרבן – שהיו הלויים עומדים על דוכנם ואומרים
 23 שירה בשעת ניסוך היין לקרבנות התמיד, והיו מנגנים שם
 24 בחלילים כינורות ונבלים, ובוה נחלקו אם הוא דוחה שבת, דרבי
 25 יוסי בר יהודה סבר שעיקר מה ששאר ציבור טעון שירה בשעת
 26 הנסכים הוא בבבלי – שינגנו בחליל ובשאר כלים עם שירתם בפה,
 27 ובכיון שכלי הנגינה הם מעיקר המצוה, אם כן עבודה היא – נחשבת
 28 הנגינה כחלק מעבודת הקרבן, ודוחה את השבת כשם שעיקר
 29 העבודה דוחה שבת. ורבנן סברי, עיקר מה שקרבן ציבור טעון
 30 שירה בשעת הנסכים היא שירת הלויים בפה, ומה שמנגנים הוא
 31 רק כדי להנעים את הקול וכיון שעיקר השירה היא בפה אם כן
 32 הנגינה בבבלי לא עבודה היא, ואינה דוחה את השבת. וכל זה אינו
 33 אלא בשיר של קרבן ציבור שהוא מן התורה, אבל בשיר של
 34 שמחת בית השואבה שנינגנו הלויים כל הלילה בעזרת נשים, לא
 35 נחלקו כלל ולדברי הכל אינה מן התורה ורק לשם שמחה יתירה
 36 היא וכדי לחבב המצוות, ואינה דוחה את השבת.
 37 אמר רב יוסף, מאן אמרינא – מניין לי לומר דבבלי – שבוה ואם עיקר
 38 שירה בפה או בבבלי פליגי רבי יוסי בר יהודה ורבנן, דתנינא
 39 בברייתא, בבלי שרת – כלי עבודת בית המקדש שעשאן של עין, רבי
 40 פוסל כלים אלו לעבודה, ורבי יוסי בר יהודה מכשר. מבאר רב
 41 יוסף: מאן לאו קאמפלגי – האם לא בכך נחלקו שמאן דמקשרי
 42 – רבי יוסי בר יהודה טעמו משום שסבר עיקר שירה שקרבן ציבור
 43 טעון בשעת הנסכים וזה שירה בבבלי, ואם כן כלי הנגינה הרי הם
 44 כלי שרת, ובכיון שכן, ולפיכך מאבובא דמשה – יש ללמוד מהחליל
 45 שהיה במקדש מזמן משה רבינו שהיה עשוי מעץ, שהוא הדין
 46 שאר כלי שרת כשרים אם הם מעץ. ומאן דפסיל – רבי, טעמו
 47 משום שסבר, שעיקר שירה שקרבן ציבור טעון בשעת הנסכים
 48 היא שירה בפה, ואם כן אין החליל כלי שרת לפי שאינו עיקר
 49 במצות השירה וממילא לא ולפיכך שאר כלי שרת מאבובא דמשה
 50 להכשרים מעץ, לפי שדוקא האבוב היה יכול להיות מעץ כיון
 51 שאינו כלי שרת. ובכיון שמצינו שנחלקו רבי יוסי בר יהודה ורבי אם
 52 עיקר שירה בפה או בבבלי, יש לומר שזוהי גם מחלוקתו של רבי

המשך ביאור במסכת סוכה ליום רביעי עמ' א

6 מבבלי מוכניי בהנים – ממכניי כהנים הבולאות וממניניהן –
 7 אבנטיהם (חגורותיהם), מהן היו מפקיעין – קורעים ועושין
 8 פתילות, ובהן היו מדליקין, ולא היה חצר בירושלים שאינה מאירה
 9 מאור המנורות של בית השואבה. חסידים ואנשי מעשה היו מרדנין
 10 בפניהם – לפני העם.

1 של זהב היו שם – בעזרת נשים, וארבעה ספלים של זהב קבועים
 2 בראשיהם – של כל מנורה, להנחת השמן והפתילות, וארבעה
 3 סולמות היו לכל אחד ואחד מן המנורות, לכל ספל סולם, וארבעה
 4 לויים משרתי כהונה – כהנים בחורים, עומדים מוכנים, ובדיהם
 5 בדים של מאה ועשרים לוג, שהן – הבחורים מטילין לכל ספל וספל.

מקשה הגמרא: מיתבי שנינו בברייתא, הניגון הכלי שיר של
 שמחת בית השואבה דוחה אף את השבת דברי רבי יוסי בר יהודה,
 והקמים אומרם, לא רק ששבת אינו דוחה אלא אף יום טוב אינו
 דוחה, הרי שנחלקו בשיר של שואבה ותויבתא דרב יוסף שאמר
 שבשואבה הכל מודים שאינו דוחה את השבת ולא נחלקו אלא
 בשיר של קרבן. מסיקה הגמרא: תויבתא – אכן קשה מברייתא זו
 על רב יוסף. מבררת הגמרא: לויא – האם נדייק בברייתא שרק
 בשיר של שואבה הוא דלפני רבי יוסי בר יהודה ורבנן, אבל בשיר
 של קרבן שלא הוזכר בברייתא, משמע שלדברי הכל דוחה את
 השבת כיון שעבודה היא, ושם לא כן, היו חולקין בשיר של קרבן
 שהוא חידוש יותר גדול שאפילו בו רבנן מחמירין, וכדעת רבי
 ירמיה בר אבא, ואם כן לויא תיתי תויבתא דרב יוסף בתרתי –
 בשתיים, בין במה שאמר שבשיר של שואבה לכל הדעות אינו
 דוחה, ובברייתא מבואר שלדעת רבי יוסי בר יהודה דוחה, ובין
 במה שאמר שנחלקו בשיר של קרבן, ולדעת חכמים אינו דוחה
 ומן הברייתא מדוייק שאף לדעתם דוחה. דוחה הגמרא: אמר לך
 רב יוסף, אף אם הוכח מהברייתא שנחלקו בשיר של שואבה
 ושל דבריו אין להוכיח שבשיר של קרבן לא נחלקו, שאפשר
 להעמיד את הברייתא שפילגי בשיר של שואבה, והוא הדין
 שנחלקו גם לענין שיר של קרבן, והאי דקמפילגי – ומה שהוזכר
 שנחלקו רק בשיר של שואבה הוא כדי להודיעו פחו דרבי יוסי בר
 יהודה, המיסקל וסובר דאפילו שיר השואבה נמי דחי שבת.
 מקשה הגמרא: והא קתני במשנתנו ויהו חלילי של בית השואבה
 שאינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב, ומדוייק במשנה שרק
 זהו – של בית השואבה, הוא דאינו דוחה שבת ויום טוב, אבל חליל
 דקרנן דוחה, ויש לברר מי – כמי סוברת משנה זו, אי נימא רבי
 יוסי בר יהודה, זה אי אפשר, האמר – שהרי הוא סובר בשיר של
 שואבה נמי דוחה שבת, כמבואר בברייתא, אלא לאו משנה זו
 כדעת רבנן, ומבואר שלדעת רבנן רק שיר של שואבה אינו דוחה
 שבת, אך שיר של קרבן דוחה שבת, וכדעת רבי ירמיה בר אבא,
 ותויבתא דרב יוסף בתרתי ובדעת רבי יוסי בר יהודה לגבי שואבה,
 ובדעת רבנן לגבי קרבן. מסיקה הגמרא: אכן תויבתא דרב יוסף
 בתרתי.
 מבררת הגמרא: מאי מעמא דמאן דאמר עיקר שירה בכלי, דכתיב
 ויאמר חזקיהו להעלות העולה להפוזת ובעת החל העולה החל שיר
 ה' והתצוצרות ועל ידי בלי דוד מלך ישראל, הרי ששיר ה' היינו
 כלי דוד, ובסופו מפרש הפסוק את תחילתו שהשיר היה על ידי
 כלי השיר שעשה דוד. מאי מעמא דמאן דאמר עיקר שירה בפה,
 דכתיב (דברי הימים ב ה) ויהי כאשר למחצצרים ולמשוררים להשמיע
 קול אהרן הרי שהוזכרו רק משוררים. שואלת הגמרא: ואידך –
 הסובר שעיקר שירה בפה נמי, מה הוא יענה על הראיה, הא פתוב
 ויאמר חזקיהו וגו' שמשמע שהשירה בכלים כמו שהוכח לעיל
 בגמרא. משיבה הגמרא: הכי קאמר – הוא יפרש שיש לחלק
 הפסוק לשנים, 'החל שיר ה' – היינו בפה, שהוא עיקר שירה, והיו
 מוסיפים על ידי בלי דוד מלך ישראל כדי לבסומי קלא, אך אין
 הכלי עיקר בשירה. שואלת הגמרא: ואידך – הסובר עיקר שירה
 בכלי נמי, הא פתוב ויהי כאשר למחצצרים ולמשוררים ולא מוזכר
 כלים ומשמע שהעיקר בפה. משיבה הגמרא הכי קאמר, משוררים
 דומיא דמחצצרים, מה מחצצרים המוזכרים בתחילת הפסוק
 (לתקיעות) הם בכלי – אף משוררים הגם שלא מוזכר בהם כלי, גם
 הם בכלי ולא רק בפה.

משנה

מי שלא ראה שמחת בית השואבה שנתקיימה בבית המקדש בימי
 חג הסוכות מהקרבת התמיד של בין הערביים כל הלילה עד
 הבוקר, לא ראה שמחה חשובה כמוה ממימינו. מפרשת המשנה כיצד
 נעשית שמחה זו: במוצאי יום טוב הראשון של חג הסוכות, ירדו
 הכהנים והלוויים והעם לעזרת נשים, ומתקנין שם תיקון גדול ורב
 תועלת וכפי שיתבאר בגמרא מהו תיקון זה. ועוד עשו, מגזירות

כתנאי – דבר זה עיקר שירה בפה או בכלי שנוי במחלוקת
 תנאים. (דתנאי) [דתנן], המנגנים בכלי השיר בשעת שירה על
 הקרבן, עבדי ה' היו ולא ישראלים, דבר רבי מאיר, רבי יוסי
 אומר לא נתנו עבודה זו לעבדים אלא למשפחת בית הפגרים
 ומשפחת בית ציפריא וכך שם משפחתם ומהמקום ששמו אמאום
 היו, שהיו ישראלים מיוחסים המשיאין לכהונה – נשיהם האלמנות
 ובנותיהם ראיות להינשא לכהנים, רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר
 אף ישראלים מיוחסין פסולין לכך, ורק ליום היו מנגנים בכלי שיר.
 מוכיח רב פאן: מאי לאו, מהא דאם עיקר שירה בפה או בכלי קא
 מפילגי, דמאן דאמר רבי מאיר שהמנגנים עבדים היו, קסבר עיקר
 שירה בפה, ולכך רק בפה היו צריכים שדוקא הלויים שירה, אבל
 לניגון בכלי שיר שאינו אלא להנעים את הקול כשרים אף עבדים.
 ומאן דאמר רבי חנינא בן אנטיגנוס שהמנגנים ליום היו, קסבר
 עיקר שירה בכלי – ואם כן עבודה היא וצריך שדוקא הלויים ינגנו.
 דוחה הגמרא: ותקפא – וכי אפשר לומר ששורש המחלוקת היא
 אם עיקר שירה בפה או בכלי, הרי לפי זה קשה, רבי יוסי שאמר
 שלא עבדים היו אך גם לא הצריכו דוקא לויים משפחת
 ישראלים מיוחסים היו מנגנים, מאי קסבר אי קסבר רבי יוסי
 שעיקר שירה בפה, היה צריך לומר שאפילו עבדים נמי כשרים
 לנגינה בכלי, שהרי אינה עבודה, ומדוע הכשיר רק ישראלים
 מיוחסים, ואי קסבר רבי יוסי שעיקר שירה בכלי, היה צריך לומר
 שליום אין – רק לויים כשרים לנגן בכלי השיר אבל אחרים ואפילו
 ישראלים, לא כשרים לנגן, ומדוע הכשיר ישראלים. אלא ודאי
 שאין מחלוקתם מהי עיקר השירה, דבאמת כולי עלמא – רבי
 מאיר רבי יוסי ורבי חנינא בן אנטיגנוס סוברים שעיקר שירה בפה,
 ומעיקר הדין אין צריך שדוקא לויים ינגנו ואף עבדים כשרים לכך
 שהרי אינם עבדי העבודה, ובהא קא מפילגי התנאים, דמר סבר
 הכי הוה מעשה, ומר סבר הכי הוה מעשה, כלומר, איך נהגו בפועל
 אם ניגנו עבדים כפי שמוותר מעיקר הדין, או שניגנו לויים או
 שניגנו ישראלים מיוחסים.
 מקשה הגמרא: אם כן שלא נחלקו אלא מה היה מעשה בבית
 המקדש שמה מה הובאה מחלוקת זו בברייתא, ולמאן נפקא מינה
 – מה יוצא לזם להלכה. משיבה הגמרא: שורש מחלוקתם נובע
 ממחלוקת לענין מעלין מדיבן ולמעשר, ובזה קא מפילגי
 התנאים, אם כשוראים אדם שמנגן על הדוכן, מעידים עליו על פי
 זה שהוא מיוחס, או שהוא לוי וראוי לקבל מעשר, או שאין
 סומכים על כך להעיד. מאן דאמר – רבי מאיר שסובר שעבדים היו
 המנגנים, משום דקסבר שאין מעלין את מי שמנגן בדיבן לא
 ליוחסין ולא למעשר, ולכן אין חשש אף להעמיד עבדים בדוכן
 כעיקר הדין כיון שאין יכול לצאת מזה מכשול. ומאן דאמר – רבי
 יוסי שסובר שרק ישראל לא היו ולא עבדים, לפי שקסבר שמעלין
 לדיבן ליוחסין והמנגן על הדוכן אפשר להעיד עליו שהוא מיוחס,
 לפיכך נזהרו שלא להעמיד שם עבדים כדי שלא יטעו להחשיבים
 כמיוחסים, אבל לא מעלים מן הדוכן למעשר – לומר שמוה שמנגן
 ראייה שלוי הוא, ולפיכך אין למנוע מישראלים מיוחסים לנגן.
 ומאן דאמר – רבי חנינא בן אנטיגנוס שסובר שדוקא ליום היו ואף
 לא ישראלים מיוחסים, משום שקסבר שמעלין את מי שמנגן
 בדיבן, בין ליוחסין בין למעשר, ולפיכך יש להקפיד שאכן לא יעלו
 לדוכן אלא לויים, כדי שלא יצא על ידי זה מכשול.
 ורבי ירמיה בר אבא חלק על רב יוסף שפירש את מחלוקת רבי יוסי
 בר יהודה וחכמים לענין שיר של קרבן, ואמר, שהמחלוקת אינה
 אלא בחליל שניגנו בו בשיר של שמחת בית השואבה שבדואי אינו
 אלא לשמחה, דרבי יוסי בר יהודה סבר שאף שאין זה מעיקר
 עבודה, מכל מקום שמחה יתירה נמי דוחה את השבת, לפי
 ששמחת מצוה היא, שאין בנגון בכלי כי אם איסור דרבנן ואין
 שבות במקדש לצורך זה, ורבנן קברי שכיון שאין זה עבודה אלא
 רק לשמחה יתירה, לכן אינה דוחה את השבת ואף באיסור דרבנן.
 אבל בשיר של קרבן לא נחלקו ולדברי הכל עבודה היא לפי שעיקר
 שירה בכלי ודוחה את השבת.

1 באבוקות של אור - וזרקן אותם כלפי מעלה, ומקבלין אותם. ויש שבקיאין לעשות כן
2 בארבע אבוקות או בשמונה, וזרקן זו ומקבל זו, וזרקן זו ומקבל זו. דברי תיבבחות -
3 מפרש בגמרא. חמש עשרה מעלות - אורך המעלה ברוחב העזרה, ורוחב המעלה חצי
4 אמה, ורומה חצי אמה כדאמרין במסכת מדות (פרק ב משנה ג) ובסדר יומא (שזא).
5 שעליהן הלויים עומדין [בבלי] שיר - לשמחת

6 בית השואבה. אבל דוכן לשיר הקרבן - אצל
7 המזבח היה. תקעו והריעו - זה סימן לילך
8 למלאות המים לניסוך מן השילוח. הגיעו לעזרה
9 - לקרקע עזרת נשים. תקעו והריעו ותקעו -
10 ובראש השנה (ג,ג), יליף בכל תקיעות פשוטה
11 לפניה ופשוטה לאחריה ותרועה באמצע, והיו
12 תקיעין והולכין - באלו שלש אחרונות מאריכין
13 עד שמגיעין לשער היוצא מעזרת נשים לדר
14 הבית, לשיפולו למזרח. והשער הוא מכוון
15 כנגד שער שמעזרת ישראל לעזרת נשים,
16 ויורדין ממערב ומזרח. וכשהיו נכנסין למקדש
17 היו הולכין ממזרח למערב, דרך עלייה. הפכו
18 פניהם - למערב, לצד העזרות והחיל, לומר
19 דבר זה. אבותינו - בבית הראשון היו כופרין,
20 ולא היו פניהם לבית אלא "אחוריהם אל היכל
21 ה'" וגו' - פסוק הוא ביהוקאל (ח). שונין אותה
22 כופלין אותה, כדמפרש "אנו ליה וליה"
23 עינינו. גמרא מאי היא - איזה מן הבינים?
24 של שלמה, או של נחמיה בן חכליה, או של
25 הורדוס סתרו ובנאו. [שיישא] - שיש צבעו,
26 לא לבן ולא שחור, אלא כעץ ירוק, בלע"ז
27 *בייש. [ומרמא] - שיש לבן. כוחלא - שישא
28 צבעו ככחול. אפיק שפה - שורה של אבנים
29 נכנסה, ושורה יוצאת. וימיהו באורחא דימא -
30 כגלי הים, שהאבנים משונים במראיתן זו מזו,
31 והעינים המסתכלות בהן שוטטות, ונראות
32 כאילו גלי הים הם נדים ונעים. דיופולסומן -
33 לשון יוניתי דיו - שנים, פלו - לשון שרים. כמו
34 מטרפולין, וכמו דיופולין מרומי, דתענית (יח,ב).
35 טון - לשון טטיו, שני טטוק. סמיו כפול -
36 לישבת שרים של אלכסנדריא, שהלכו שם
37 יתנן בן קרח ושירי החיילים לאחר חורבן בית
38 ראשון בימי ירמיה ונתישבו שם. ואף על פי
39 שעלה שם נבוכדנצר החריב את מצרים,
40 ותרעו מירשאל שהלכו שם, כמו שנחנבא
41 עליהם ירמיה (מב) - עלו בניהם שם לגדולה
42 ועשרה, עד שהחריבם אלכסנדרוס. כפילקי -
43 פלטרין גבוהים נקראים בטילקאות. כנגד
44 שבעים ואחד זקנים - שעשו להם סנהדרין;
45 כברי זהב גרסינן. ביטה - כעין **אלמימבריא
46 שלנו. חזן הכנסת = שמש הצבור. לענות אמן -
47 שהיה שלוח שלפני התיבה גומר ברכתו. חזן לא
48 היו יכולין כולן לשמוע קולו. והבין כספין -
49 צורפי זהב, צורפי כסף. נפחים = חרשי ברזל.
50 מרביים = חרשי נחושת. ניריים = אורנין. ונפנה
51 לשם - ונשכר להם למלאכתם. הואו נברא
52 הוא - עליו נאמר מקרא זה, וגורת מלך היא
53 להחריבה. ודלי יוקא = גבה הרוח. חלקה היתה
54 - העזרת נשים בראשונה, ולא היו זיקין יוצאין
55 מן הכתלים. והקיפה נזושרא - נתנו זיקין בכתלים בולטין מן הכותל כסבי סביב, וכל שנה מסדרין שם גזוזטראות - לוחזין שקורין בל"ק. כדי שיהיו נשים עומדות שם בשמחת בית
56 השואבה ורואות. והיו "תיקון גדול" דקתני מתניתין שמתקנין בכל שנה. כפפנים - בעזרת נשים. מבחזין - ברחבה של הרבית ובחיל. היכי עביד הכי - שהוסיפו ושינו כלום על
57 בנין שלמה. והכתוב - בני דוד המלך, כשעזר את שלמה על מדת הבית ובנינו. הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל - כל מלאכת התבנית שהודיעו שקדשו ברוך הוא על ידי גז החוזה
58 ונתן הנביא. קרא אשכחו - שצריך להבדיל אנשים מנשים. ולעשות גדר בישראל שלא יבאו לידי יוצאין

1 קרא הגבר תקעו והריעו ותקעו - תימה: דמשמע שמקרות הגבר הולכין לשאוב מים, ואם
2 כן היו נפסלין בלינה. דער כאן לא פליגי, פרק שני דבבחים (ב,א). אלא לענין קידוש
3 ידים ורגלים, מקרות הגבר ועד צפרא - ואין פסלא בלינה או לא, אבל מי הכיור (עצמו)
4 נפסלין בעמוד השדר כדמוכח תהם: ואפילו סילקן מן הכיור אחר קרות הגבר, הדר משקע
5 ליה. ויש לומר: משהיו היו בתקיעות ובתרועות
6 ובהפיכת פניהם למערב, וגם בחזרה לאחר מילוי,
7 והיה מאיר היום קודם שיגיעו לעזרה. ועד
8 שקדשן בבלי, לא הוכשרו ליפסל בלינה, כדתנן
9 פרק "חטאת העוף" במסכת מעילה (א,א) גבי
10 נסכים. ואף על פי שהעלזות היתה מקודשת,
11 מכל מקום אין כלי שרת מקדשין בחוץ אלא
12 בפנים.
13 והיו בה שבעים ואחת קתדראות של זהב כנגד
14 שבעים ואחד זקנים - פירוש: סנהדרין.
15 תימה: הא דתנן פרק קמא דסנהדרין (ב,א ושם):
16 סנהדרי גדולה היתה של שבעים ואחד. רבי יהודה
17 אומר: שבעים. ואם כן הוה ליה לעשות רק
18 שבעים קתדראות. ומתוך כך צריך לפרש שאותה
19 קתדרא היתה למופלא שבבית דין, ולא הוה מן
20 החשבון. דאי לאו הכי קשיא דרבי יהודה אדרבי
21 יהודה.

1 באבוקות של אור ושבידיהן, ואומרים לפניהם
2 דברי שירות ותושבחות, והלויים בכנורות ובנבלים
3 ובמזצלתים ובחצוצרות ובכלי שיר בלא מספר, על
4 חמש עשרה מעלות היורדות מעזרת ישראל לעזרת
5 נשים כנגד חמש עשרה מעלות שבתהלים, שעליהן
6 לויים עומדין בכלי שיר ואומרים שירה. ועמדו שני
7 כהנים בשער העליון שיורד מעזרת ישראל לעזרת
8 נשים, ושני חצוצרות בידיהן. קרא הגבר, תקעו
9 והריעו ותקעו. הגיעו למעלה עשירית, תקעו והריעו
10 ותקעו. הגיעו לעזרה תקעו והריעו ותקעו. הגיעו
11 לקרקע תקעו והריעו ותקעו. היו תוקעין והולכין עד
12 שפגיעין לשער היוצא ממזרח. הגיעו לשער היוצא
13 ממזרח, הפכו פניהן ממזרח למערב ואמרו: אבותינו
14 שהיו במקום הזה אחוריהם אל ההיכל ופניהם קדמה,
15 ומשתתוים קדמה לשמש, ואנו ליה עינינו. רבי יהודה אומר: היו שונין ואומרין: "אנו ליה
16 וליה עינינו". גמרא תנו רבנן: מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה כמיו. מי
17 שלא ראה ירושלים בתפארתה לא ראה פרך נחמד מעולם. מי שלא ראה בית המקדש
18 בבנינו לא ראה בנין מפורר מעולם. מאי היא? אמר אביי ואיתומא רב חסדא: זה בנין
19 הורדוס. במאי פניה? אמר רבא: באבני שישא ומרמא. אפיא דאמרי: באבני שישא בוחלא
20 ומרמא. אפיא שפה ועייל שפה, כי היכי דלקבל סידא. סבר למשענין בדהבא, אמרו ליה
21 רבנן: שבקיה, דהכי שפיר מפי, דמיתחזו בארתא דימא. תניא, רבי יהודה אומר: מי שלא
22 ראה דיופולסומן של אלכסנדריא של מצרים לא ראה בכבודן של ישראל. אמרו: כמין
23 בסילקי גדולה היתה, סמיו לפניו מסמיו, פעמים שהיו בה ששים רבוא על ששים רבוא,
24 כפלים פיוצאי מצרים, והיו בה שבעים ואחת קתדראות של זהב כנגד שבעים ואחת של
25 סנהדרי גדולה, כל אחת ואחת אינה פחותה מעשרים ואחד רבוא כפרי זהב. ובימה של
26 עץ באמצעיתה, וחנו הכנסת עומד עליה ותפודין בידו. וכיון שהגיע לענות אמן - הלך
27 מניף בסודר, וכל העם עונין אמן. ולא היו יושבין מעורבין, אלא זהבין בפני עצמן, וכספין
28 בפני עצמן, ונפחין בפני עצמן, ומרסיים בפני עצמן, ונרדיים בפני עצמן. וכשעני נכנס שם
29 היה מביד בעלי אופנתו ונפנה לשם, ומשם פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו. אמר אביי: וכולהו
30 סמלינהו אלכסנדרוס מוקדן. מאי מעמא איענשו? משום דעברי אחאי קרא: "לא תוסיפון
31 לשוב בדרך הזה עוד", ואינהו הדרו אתו. כי אתא, אשפתינהו דהוו קרו כסיפרא: "ישא
32 ה' עליך גוי מרחוק". אמר: מברך, שהוא גברא בעי למיתי ספינתא בעשרה יומי, דליה זיקא
33 ואתי ספינתא בתמשא יומי, נפל עליהו וקמלינהו. "במוצאי יום טוב" כו'. מאי תיקון גדול?
34 אמר רבי אלעזר: פאותה ששנינו, חלקה היתה בראשונה והקיפיה גזוזטרא, והתקינה שיהיו
35 נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה. תנו רבנן: בראשונה היו נשים מכפנים ואנשים
36 מבחוץ, והיו באים לידי קלות ראש, התקינה שיהיו נשים יושבות מבחוץ ואנשים מכפנים.
37 ועדיין היו באין לידי קלות ראש. התקינה שיהיו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה.
38 היכי עביד הכי? והכתוב: "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל!" אמר רב: קרא אשפחו ודרשו:

15 ומשתתוים קדמה לשמש, ואנו ליה עינינו. רבי יהודה אומר: היו שונין ואומרין: "אנו ליה
16 וליה עינינו". גמרא תנו רבנן: מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה כמיו. מי
17 שלא ראה ירושלים בתפארתה לא ראה פרך נחמד מעולם. מי שלא ראה בית המקדש
18 בבנינו לא ראה בנין מפורר מעולם. מאי היא? אמר אביי ואיתומא רב חסדא: זה בנין
19 הורדוס. במאי פניה? אמר רבא: באבני שישא ומרמא. אפיא דאמרי: באבני שישא בוחלא
20 ומרמא. אפיא שפה ועייל שפה, כי היכי דלקבל סידא. סבר למשענין בדהבא, אמרו ליה
21 רבנן: שבקיה, דהכי שפיר מפי, דמיתחזו בארתא דימא. תניא, רבי יהודה אומר: מי שלא
22 ראה דיופולסומן של אלכסנדריא של מצרים לא ראה בכבודן של ישראל. אמרו: כמין
23 בסילקי גדולה היתה, סמיו לפניו מסמיו, פעמים שהיו בה ששים רבוא על ששים רבוא,
24 כפלים פיוצאי מצרים, והיו בה שבעים ואחת קתדראות של זהב כנגד שבעים ואחת של
25 סנהדרי גדולה, כל אחת ואחת אינה פחותה מעשרים ואחד רבוא כפרי זהב. ובימה של
26 עץ באמצעיתה, וחנו הכנסת עומד עליה ותפודין בידו. וכיון שהגיע לענות אמן - הלך
27 מניף בסודר, וכל העם עונין אמן. ולא היו יושבין מעורבין, אלא זהבין בפני עצמן, וכספין
28 בפני עצמן, ונפחין בפני עצמן, ומרסיים בפני עצמן, ונרדיים בפני עצמן. וכשעני נכנס שם
29 היה מביד בעלי אופנתו ונפנה לשם, ומשם פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו. אמר אביי: וכולהו
30 סמלינהו אלכסנדרוס מוקדן. מאי מעמא איענשו? משום דעברי אחאי קרא: "לא תוסיפון
31 לשוב בדרך הזה עוד", ואינהו הדרו אתו. כי אתא, אשפתינהו דהוו קרו כסיפרא: "ישא
32 ה' עליך גוי מרחוק". אמר: מברך, שהוא גברא בעי למיתי ספינתא בעשרה יומי, דליה זיקא
33 ואתי ספינתא בתמשא יומי, נפל עליהו וקמלינהו. "במוצאי יום טוב" כו'. מאי תיקון גדול?
34 אמר רבי אלעזר: פאותה ששנינו, חלקה היתה בראשונה והקיפיה גזוזטרא, והתקינה שיהיו
35 נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה. תנו רבנן: בראשונה היו נשים מכפנים ואנשים
36 מבחוץ, והיו באים לידי קלות ראש, התקינה שיהיו נשים יושבות מבחוץ ואנשים מכפנים.
37 ועדיין היו באין לידי קלות ראש. התקינה שיהיו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה.
38 היכי עביד הכי? והכתוב: "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל!" אמר רב: קרא אשפחו ודרשו:

15 ומשתתוים קדמה לשמש, ואנו ליה עינינו. רבי יהודה אומר: היו שונין ואומרין: "אנו ליה
16 וליה עינינו". גמרא תנו רבנן: מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה כמיו. מי
17 שלא ראה ירושלים בתפארתה לא ראה פרך נחמד מעולם. מי שלא ראה בית המקדש
18 בבנינו לא ראה בנין מפורר מעולם. מאי היא? אמר אביי ואיתומא רב חסדא: זה בנין
19 הורדוס. במאי פניה? אמר רבא: באבני שישא ומרמא. אפיא דאמרי: באבני שישא בוחלא
20 ומרמא. אפיא שפה ועייל שפה, כי היכי דלקבל סידא. סבר למשענין בדהבא, אמרו ליה
21 רבנן: שבקיה, דהכי שפיר מפי, דמיתחזו בארתא דימא. תניא, רבי יהודה אומר: מי שלא
22 ראה דיופולסומן של אלכסנדריא של מצרים לא ראה בכבודן של ישראל. אמרו: כמין
23 בסילקי גדולה היתה, סמיו לפניו מסמיו, פעמים שהיו בה ששים רבוא על ששים רבוא,
24 כפלים פיוצאי מצרים, והיו בה שבעים ואחת קתדראות של זהב כנגד שבעים ואחת של
25 סנהדרי גדולה, כל אחת ואחת אינה פחותה מעשרים ואחד רבוא כפרי זהב. ובימה של
26 עץ באמצעיתה, וחנו הכנסת עומד עליה ותפודין בידו. וכיון שהגיע לענות אמן - הלך
27 מניף בסודר, וכל העם עונין אמן. ולא היו יושבין מעורבין, אלא זהבין בפני עצמן, וכספין
28 בפני עצמן, ונפחין בפני עצמן, ומרסיים בפני עצמן, ונרדיים בפני עצמן. וכשעני נכנס שם
29 היה מביד בעלי אופנתו ונפנה לשם, ומשם פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו. אמר אביי: וכולהו
30 סמלינהו אלכסנדרוס מוקדן. מאי מעמא איענשו? משום דעברי אחאי קרא: "לא תוסיפון
31 לשוב בדרך הזה עוד", ואינהו הדרו אתו. כי אתא, אשפתינהו דהוו קרו כסיפרא: "ישא
32 ה' עליך גוי מרחוק". אמר: מברך, שהוא גברא בעי למיתי ספינתא בעשרה יומי, דליה זיקא
33 ואתי ספינתא בתמשא יומי, נפל עליהו וקמלינהו. "במוצאי יום טוב" כו'. מאי תיקון גדול?
34 אמר רבי אלעזר: פאותה ששנינו, חלקה היתה בראשונה והקיפיה גזוזטרא, והתקינה שיהיו
35 נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה. תנו רבנן: בראשונה היו נשים מכפנים ואנשים
36 מבחוץ, והיו באים לידי קלות ראש, התקינה שיהיו נשים יושבות מבחוץ ואנשים מכפנים.
37 ועדיין היו באין לידי קלות ראש. התקינה שיהיו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה.
38 היכי עביד הכי? והכתוב: "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל!" אמר רב: קרא אשפחו ודרשו:

57 בן לוי, שבעה שמות יש לו ליצר הרע. א. הקדוש ברוך הוא קראו
 58 'רע' שנאמר 'כי יצר לב האדם רע מנעוריו'. ב. משה רבינו קראו
 59 'ערל', שנאמר 'ומלתם את עולת לבבכם'. ג. דוד המלך קראו 'ממא'
 60 שנאמר 'לב מהוד ברא לי אלהים' ומכך שמבקש לב טהור מפלל
 61 דאבא - למדים אנו שיש לב ממא, והוא היצר הרע. ד. שלמה
 62 קראו 'שונא', שנאמר 'אם רעב שנאף' - אם יצרך רעב ותאב
 63 לעבירה, האבילהו להם - הטריחיהו במלחמתה של תורה הרקיה
 64 להם, ואם צמא שונאך, השקהו מים ואין מים אלא תורה, כי בזה
 65 שהגן עוסק בתורה נחלים אתה החרה על ראשו של היצר הרע, וה'
 66 ישלם לך' ודורשת הגמרא אל תכיר 'ישלם לך' אלא 'ישלמוני לך' -
 67 הקדוש ברוך הוא יהא בעורך ויעשה שלום בינך ליצר ובעל כרחו
 68 יאהבך ולא יסיתך לחטוא ולהאבד מהעולם. ה. ישעיה קראו
 69 'מכשול', שנאמר 'כולו כולו פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי',
 70 ופירושו, כבשו מסילה סלולה על ידי שתפנו את היצר הרע
 71 מדרכיכם, והרימו מכשול - סלקו את האבנים שנכשלים רגליכם
 72 בהם והם הרהורי רשע, והכוונה לחטאים קלים שאדם נכשל בהם
 73 ולכן צריך לסלקם. ו. יחזקאל קראו 'אבן', שנאמר 'והצרת את לב
 74 האבן מכשירם ונתתי לבם לב בשר', לב האבן הוא היצר הרע ולב
 75 בשר הוא היצר טוב. ז. ויאל קראו 'צפוני', שנאמר 'ואת הצפוני
 76 ארחיק מעליכם', וכמו שדורשים פסוק זה להלן.
 77 תנו רבנן, 'ואת הצפוני ארחיק מעליכם', זה יצר הרע שנקרא צפוני
 78 כיון שצפון ועומד בלבו של אדם וממתין לשעת הכושר להחטיא,
 79 ומצפין עצמו בלבושי מצוה אפילו שהיא עבירה, ולפיכך יענש
 80 כהבטחת הקדוש ברוך הוא 'והרחתני אל ארץ ציה ושקמה' דהיינו
 81 למקום שאין בני אדם מצויין שם שיוכל להתגרות בהן, וזה הריגתו
 82 ובטולו של היצר. ומה שנאמר 'את פניו אל הים הקדמוני', פירושו
 83 שהיצר הרע נענש על שנתן עיניו במקדש ראשון והקרא ים' על
 84 שם שהכל נתקבצו אליו כנחלים המתקבצין ליסן והחריבו, והגן
 85 תלמידו חכמים שבו, 'וסופו אל הים האחרון' - וזה עונשו גם על
 86 שנתן עיניו במקדש שני וים האחרון והחריבו, והגן תלמידו חכמים
 87 שבו, ונענש אף מפני ש'ועלה באשו ותעל צהנתו' כלומר שהשניא
 88 עצמו על הקדוש ברוך הוא בכך שהוא מניח את כל אומות העולם
 89 ומתגרה דווקא בשונאיהם של ישראל - היינו בישראל, ודרשו זאת
 90 מלשון 'ועלה' שעולה לישראל הגבוהים להכבילם, והמשך
 91 הפסוק 'כי הגדיל לעשות', אמר אבני שרצה לומר שהיצר מתגרה
 92 בישראל ובתלמידי חכמים מתגרה יותר מכולם, ומשום כך עונשו
 93 גדול כמבואר בתחילת הפסוק.
 94 מוכיחה הגמרא שהיצר מתגרה בתלמידי חכמים יותר מכולם. כי
 95 ה'א - כמו אותו מעשה, דאבני שמעיה ליהוה נברא דקאמר ליהיא
 96 אתתא, נקדים וניזיל באורחא - אבני שמע אדם שדיבר עם אשה
 97 וזה שישכימו לילך יחדיו בדרך, אמר אבני בליבו, וזיל אפרשינהו
 98 מאיפסורא - אלך עמם ובלא ידיעתם כדי להפרישם מאיסור, אול
 99 בתריהו תלתא פריש באגמא - הלך אחריהם שלש פרסאות
 100 בשדה, כי הוו פרישי מהדרי - כאשר הגיעו לפרשת דרכים ונפרדו
 101 דרכיהם, שמעניהו דקא אמרי - שמע אותם אומרים ביניהם,
 102 אורחינו רחיקא וצוותינו בסימא - הדרך רחוקה בין מקומותינו ואין
 103 אנו יכולים לילך באותה דרך, ואילו היינו יכולים היה נעים לנו
 104 בצוותא, אמר אבני על עצמו, אי מאן דפני לי הנה, לא הנה מציי
 105 לאוקמיה נפשיה - אם שונאי היה מתייחד כך עם אשה לא היה
 106 יכול להתגבר והיה חוטא, והתכוין לעצמו. אול תלא נפשיה
 107 בעיבורא דרשא ומצטרע - הלך ונשען על בריח הדלת תוך
 108 מחשבות צער בגנות עצמו, אתא ההוא סבא, תנא ליה - לימדו
 109 כדי לנחמו ולעודדו, כל הנדול מחבירו יצרו גדול הימנו, וכיון שכן
 110 אין זה פחיתות במה שלא היית יכול להתגבר כי משום גדולתך
 111 יצרך גדול.
 112 אמר רבי יצחק, יצרו של אדם מתגבר עליו ככל יום שנאמר דך

1 שנאמר 'וספדה הארץ משפחות משפחות לבד משפחת בית דוד
 2 לבד ונשיהם לבד', דרשו חכמים פסוק זה ואמרו, והלא דברים קל
 3 וזמיר, ומה לעתיד לבא שעוקוין בהספד על משיח בן יוסף שנהרג,
 4 והמצטער אינו מיקל ראשו כל כך, ועוד שאין יצר הרע שולט בהם
 5 לעתיד לבא, כמבואר לקמן שהקדוש ברוך הוא ישחטו ויבטל כחו,
 6 ובכל זאת אמרה תורה בפסוק הנזכר שיהיו האנשים לבד ונשים
 7 לבד, אם כן עבשיו שעוקוין בשמחה של בית השואבה והוא מצב
 8 הקרוב לקלות ראש, ויצר הרע עדיין שולט בהם, על אחת כמה
 9 ובהם שצריך להפריד היטב בין נשים לאנשים.
 10 מפרשה הגמרא את הפסוק הנזכר. ה'א הספידא מאי עבדיהיה - על
 11 מי יהיה ההספד הנזכר בדברי הנביא, פליגי בה רבי דוסא ורבנן,
 12 חד - אחד מהם אמר שההספד הוא על משיח בן יוסף שנהרג, וחד
 13 מהם אמר שההספד הוא על יצר הרע שנהרג ונתבטל כחו. מקשה
 14 הגמרא: בשלמא למאן דאמר שההספד הוא על משיח בן יוסף
 15 שנהרג, היינו דבתיב - מובן מזה שכתוב 'והביטו אלי את אשר דקרו,
 16 כלומר, ביטו ויסתכלו בהרוג שלפניהם וספדו עליו במספד על
 17 היתיר' - ויספידוהו כאב המספיד את בנו היחיד, שיהיה היצר הרע
 18 הריגתו גדול מאוד. אלא למאן דאמר שההספד הוא על יצר הרע
 19 שנהרג, קשה, האי הספידא בעי למעבד - וכי הספד צריך לעשות
 20 עליו, אדרבא שמחה פעי למעבד - שמחה צריכים לעשות, ואמאי
 21 פכו - מדוע יצטערו ויבכו. מתרצת הגמרא: טעם הבכי הוא
 22 בדרוש רבי יהודה, שלעתיד לבא מביאו הקדוש ברוך הוא ליצר
 23 הרע ושחטו, ועל ידי זה יתבטל כחו. ושחיטה זו ישענה הקדוש
 24 ברוך הוא בפני הצדיקים ובפני הרשעים, אלא שהצדיקים נדמה
 25 להם היצר הרע כהר גבוה שלא ניתן לכבושו, והרשעים נדמה להם
 26 היצר הרע כהוט השערה שלא מובן איך לא כבשוהו, ומתוך כך
 27 תללו - הצדיקים בוכין, ותללו - הרשעים בוכין. הצדיקים בוכין
 28 כיון שנזכרים הם בצער שהיה להם בעולם הזה להתגבר עליו
 29 ואומרים היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה, והרשעים בוכין על
 30 מצבם, ואומרים היאך לא יכולנו לכבוש את הוט השערה הזה.
 31 מוסיפה הגמרא: ואף הקדוש ברוך הוא תמה עמיהם - עם הצדיקים,
 32 שנאמר 'בה אמר ה' אבאות כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים
 33 ההם - היינו כשהצדיקים 'אשרית העם' יתפלאו ו'כי יפלא'
 34 לעתיד לבא ו'כימים ההם' גם בעיני פלא' הדבר כיצד יכלו לכבוש
 35 את היצר הרע.
 36 אמר רבי אפי, יצר הרע, פתחילה - כל זמן שאין האדם נמשך
 37 אחריו, כחו חלש ודומה לחוט של בוכיף - קורי עכביש, ולבסוף
 38 אם חוטא האדם ונמשך אחריו מעט, הרי הוא מתחזק ונדיה עבה
 39 וחזק ודומה פעבותות העגלה - כחבלים עבים המחברים את הפרה
 40 למחרישה, שנאמר 'הוי משיב העזן פתכלי השון ובעבות העגלה
 41 תמאה' - כלומר גוררים יצר הרע עליהם מעט מעט בתחילה
 42 בחבלי השוא כחוט של קורי עכביש, ומשנתגרה בהם מתגבר
 43 והולך עד שנעשה כעבות העגלה.
 44 תנו רבנן, משיח בן דוד שצתיד להגלות במהרה בימינו, אומר לו
 45 הקדוש ברוך הוא למשיח, שאל ממני דבר ואני אתן אותו לך,
 46 שנאמר 'אספדה אל חק וגו' ה' אמר אלי בני אתה אני היום ולדתך,
 47 שאל ממני ואתנה נזים נחלתך' - דוד המלך מתנבא על המשיח
 48 ואומר עבורו, אספר זאת להיות לחוק וזכרון מה שאמר לי הקדוש
 49 ברוך הוא היום אגלה לך את העולם שבני אתה ולכן שאל ממני וכו',
 50 ובין שראה משיח בן דוד את משיח בן יוסף שנהרג, אומר המשיח
 51 לפניו, רבנו של עולם, איני מבקש ממך אלא חיים. משיב הקדוש
 52 ברוך הוא ואומר לו, חיים אינך צריך לבקש, כיון שעד שלא אמרת
 53 וביקשת, כבר התנבא עליך דוד אביך וקיבל חיים, שנאמר 'חיים
 54 שאל ממך נתתה לי' וגו', ואם כן כבר קיבלת חיים עוד קודם
 55 השאלה.
 56 דרשו רבי עזריא, ואיתימא - ויש דורשים דרשה זו בשם רבי יהושע

1 וכו'ו' שהגיע לענות אמן מניח בסודר וכל העם עונים אמן - בערוך, קשיא ליה לרבינו נסים,
 2 הא דאמר בריש גמרא ד'שלישה שבאלו' (ברכות מ,א): אן עונין אמן יתומה, והא
 3 הכא לא שמעו הברכה, אלא בהנפת הסודרין יודעין שהגיע עונת אמן, הן עונין אמן יתומה!
 4 ומפרש בשם רבנן דבני מערבא שעל מי שהוא חייב ברכה קאמר, ובענייתו אמן רוצה לצאת
 5 ידי חובתו - צריך שישמע, ואחר כך יענה אמן, ולא יענה אמן יתומה. והא דעונין אמן בהנפת
 6 סודרין - היינו בקריאת ספר תורה, ולא בתפלה ולא בדבר ששליח מציא רבים ידי חובתו. וכן
 7 מפרש בגמרא דברוב פירושים: בימה של עץ באמצע, הון הכנסת עליה, עמד אחד מהן לקרות
 8 היה המזמנה מניח בסודרין, והם עונין אמן על כל ברכה וברכה. ובברכות ירושלמי בסוף "אלו
 9 דברים" קאמר: איזו היא אמן יתומה - והוא אמר רב: הן הן, דחייב לומר ברכה ולא ידע מה הוא
 10 עונה. ורב כהן צדק גאון אמר: חייב צבור לשנות ולשמע כל ברכה וברכה מפי הזקן, ואחר כך
 11 יענה אמן, לאחר שתכלה הברכה מפי המבריך. ועוד יש לומר: יודעים היו לכוון סדר הברכות שזו
 12 אחר זו ממנין שמונין בסודרן.

13 **אם** ברזל הוא מתפרץ - שנאמר "וכפטיש יפרצו סלע". ויתומה, הא משמע שהפטיש,
 14 הוא ברזל, מפרץ סלע, וכמו כן קשה פרק "אחד דיני ממונות" (סנהדרין לד, א ושב, ב) דקאמרינן:
 15 מה ברזל מתחלק לכמה ניצוצות - אף מקרא אחד יוצא לכמה טעמים. וכן קשיא במסכת שבת
 16 פרק "אמר רבי עקיבא" (פ,ב ושם): מה פטיש זה מתחלק לכמה ניצוצות - אף כל דיבור ודיבור
 17 שיצא מפי הקדוש ברוך הוא מתחלק לשבעים לשון. ובהגדה דסנהדרין היה מגיה רבינו שמואל
 18 "מחלק" ולא גרסינן "מתחלק", ולא יתכן להגיה כן כלל, ומה לו להזכיר הפטיש? הוה ליה למימר:
 19 מה סלע מתחלק, ועוד: בהך דשמעתין משמע שהברזל מתפרץ, ואית דגרסי הכא: אם ברזל
 20 הוא מפעפע, שנאמר "הלא זה דברי באש" ואש מפעפע את הברזל, ואם סלע הוא מתפרץ,
 21 שנאמר "וכפטיש יפרצו סלע", ורבינו תם מקיים גירסת הספרים, ומפרש "וכפטיש יפרצו סלע" -
 22 שהסלע מפרץ את הברזל, כדאמרינן במדרש (אגדה) מעשה באחד שקנה סנפירין ובה לבדוק,
 23 נתנו על הסדן הזה בקורתם - ונבקע הסדן ונתחלק

24 **בכש** מפרץ אלא חיים. אומר לו: חיים, עד שלא אמרת - כבר התנבא עליך דוד אביך
 25 שנאמר: "חיים שאל מִקֶּדְ הַתְּהַלּוֹת לוי" וגו'. דרש רבי עיורא, ואיתימא רבי יהושע בן לוי:
 26 שבעה שמות יש לו ליוצר הרע. הקדוש ברוך הוא קראו "יע", שנאמר: "פי יצר לב האדם
 27 רע מנעוריו". משה קראו "ערל", שנאמר: "ומלתם את ערלת לבבכם". דוד קראו "טמא", שנאמר: "לב טהור ברא לי אלהים"
 28 - מפלל דאיכא טמא. שלמה קראו "שונא", שנאמר: "אם רעב שנאף האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים פי נחלים אתה חותה על ראשו וה' ישלם לך", אל תקרי "ישלם לך" אלא "ישלימו לך". ישעיה קראו "מכשול", שנאמר: "סולו סולו פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי". יחזקאל קראו "אבן", שנאמר: "והסרתיו את לב האבן מכשורכם ונתתי לכם לב בשר". ויאל קראו "צפוני", שנאמר: "ואת הצפוני ארחיק מעליכם". תנו רבנן: "ואת הצפוני ארחיק מעליכם" - זה יצר הרע, שצפון ועומד בלבו של
 29 אדם; "והדתתיו אל ארץ ציה ושקמה" - למקום שאין בני אדם מצויין להתגרות בהן; "את פניו אל הים הקדמוני" - שנתן עיניו במקדש ראשון והחריבו והרג תלמידי חכמים שבו; "וכופו אל הים האחרון" - שנתן עיניו במקדש שני והחריבו, והרג תלמידי חכמים שבו; "ועלה באשו ותעל צחנתו" - שמוניח אומות העולם ומתגרה בשונאיהם של ישראל; "פי הגדיל לעשות" - אמר אביו: וכתלמידי חכמים יותר מכולם. פי הא, דאביו שמעיה לתהוא גברא דקאמר לתהיא אתתא: נקדים גניזיל פאזרחא. אמר: איזיל אפרשינו מאיפורה. אול בתרייהו תלתא פרסי באגמא. כי הוו פרשי מהדרין שמעינהו דקא אמרי: אורחין רחיקא וצוותין בסימא. אמר אביו: אי מאן דמי לי הוה - לא הוה מצי לאוקומיה נפשיה. אול, תלא נפשיה בעיבורא דדשא, ומצטער. אתא ההוא סבא, תנא ליה: קל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו. אמר רבי יצחק: יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, שנאמר: "יק

1 וספרה הארץ - מבתנא זכריה, ומבתנא לעתיד שיספרו על משיח בן יוסף שנהרג במלחמת גוג ומגוג. וכתוב "משפחת בית דוד לבד ונשיהם לבד" שאפילו בשעת הצער צריך להבדיל אנשים מנשים. שעסקין בהם - באותה שעה, והמצטער אינו מיקל ראשו מהר. ועוד, שאין יצר הרע שולט, כדקאמר קרא "הסירותיו את לב האבן", ולקמן אמר שהקדוש ברוך הוא שוחטו בו, אמרה תורה בו. כאן שעסקין בשפחה - וקרובה לקלות ראש. ועוד, שיצר הרע שולט עכשיו - לא כל שכן. והביטו אלי את אשר דקרו - יסתכלו בהרוב מפניהם. וספרו עליו כמספר על היחיד - כאדם המספיד על בן יחיד שהיה לו ומת. צדיקים בונים - שנוכרים בצעם שהיה להם, לכבוש הרשע הזה בחייהם. כי יפלא בעיני וגו' - סיפיה דקרא "גם בעיני יפלא". של בוכיא = עכביש, שקורין *איריניא. ולכופף - משאדם נמשך אחריו מעט - מתגבר והולך בו. מושבי העון כחבלי השוא - בתחלה היו מביאין אותו עליהם על ידי חבלים שאינן של כלום. ובעבות העגלה - חבל עבה, שקושרין בו את הפרה למחרישה. אספיה אל חוק - אספר דבר זה ליהדות חזק ולכוהן. היום ילדתך - היום אנלה לבירות שבני אתה. אם רעב שנאך - יצר הרע רעב ותאב לעבירה. האכילהו לחם - הטריחיהו במלחמתה של תורה, דכתיב "לבו לחמו בלחמ" (משלי ט). השקחו מים - תורה, דכתיב בה "הוי כל צמא לכו למים" (ישעיהו נח). ישליטו לך - שיהא שלם יצרן עמך, ואוהבך ואל ישיאך לחטוא וליאבד מן העולם. הצפוני - כדמפרש: צפון בלבו של אדם. פניו אל הים הקדמוני - המקדש הראשון, שהוא כים, שהיו הכל נקבצים שם, כים שכל הנחלים הולכים אליו. ועלה באשו וצנתו - ומפני שהעלה באשה וסרחון, שהניח האומות ונתגרה בישראל. נקדים גניזיל באורחא - נשכים בהשכמה קודם היום. השכמה קרי קדמותא בתלמוד. כי הוו פרשי מהרדי - שהיו משתי עיריות, והגיעו לפרשת דרכים. פרש זה לכאן וזה לכאן. אורחא רחיקא - דרך רחוקה היא בין שתי מקומותינו, ואי אפשרנו עוד לילך יחד. וצוותין בסימא - אילו היינו יכולים לילך בדרך אחד היה נעים צוות שלנו. אי מאן דמי לי - אם היה שונאי מתייחד עם האשה - לא הוה מצי אוקומי אנפשיה מלחטוא. ועל עצמו היה אומר. תלא נפשיה - נשען על בריח הדלת, כאדם שמחשב ומצטער. רע

32 רע מנעוריו". משה קראו "ערל", שנאמר: "ומלתם את ערלת לבבכם". דוד קראו "טמא", שנאמר: "לב טהור ברא לי אלהים"
 33 - מפלל דאיכא טמא. שלמה קראו "שונא", שנאמר: "אם רעב שנאף האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים פי נחלים אתה חותה על ראשו וה' ישלם לך", אל תקרי "ישלם לך" אלא "ישלימו לך". ישעיה קראו "מכשול", שנאמר: "סולו סולו פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי". יחזקאל קראו "אבן", שנאמר: "והסרתיו את לב האבן מכשורכם ונתתי לכם לב בשר". ויאל קראו "צפוני", שנאמר: "ואת הצפוני ארחיק מעליכם". תנו רבנן: "ואת הצפוני ארחיק מעליכם" - זה יצר הרע, שצפון ועומד בלבו של
 34 אדם; "והדתתיו אל ארץ ציה ושקמה" - למקום שאין בני אדם מצויין להתגרות בהן; "את פניו אל הים הקדמוני" - שנתן עיניו במקדש ראשון והחריבו והרג תלמידי חכמים שבו; "וכופו אל הים האחרון" - שנתן עיניו במקדש שני והחריבו, והרג תלמידי חכמים שבו; "ועלה באשו ותעל צחנתו" - שמוניח אומות העולם ומתגרה בשונאיהם של ישראל; "פי הגדיל לעשות" - אמר אביו: וכתלמידי חכמים יותר מכולם. פי הא, דאביו שמעיה לתהוא גברא דקאמר לתהיא אתתא: נקדים גניזיל פאזרחא. אמר: איזיל אפרשינו מאיפורה. אול בתרייהו תלתא פרסי באגמא. כי הוו פרשי מהדרין שמעינהו דקא אמרי: אורחין רחיקא וצוותין בסימא. אמר אביו: אי מאן דמי לי הוה - לא הוה מצי לאוקומיה נפשיה. אול, תלא נפשיה בעיבורא דדשא, ומצטער. אתא ההוא סבא, תנא ליה: קל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו. אמר רבי יצחק: יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, שנאמר: "יק

1 רע כל היום – כל היום רענו מתוספת. ה' לא יעובנו בידו – בתריה כתיב. מנוול זה – יצר הרע. לכו למים – נמשלה תורה למים, וכתיב "אבנים שחקו מים". דברי כאש – והאש
2 מפעפע את הברזל. היינו מתפורצץ – שהניצוצות ניתזין ממנו. עבדו – יצה"ר הוא עבדו של אדם, שאם רצה – הרי הוא מסור בידו, שנאמר "זאתה תמשל בו". באבנ"ח – אלפא
3 ביתא הוא: א"ט ב"ח ג"ז ד"ו ה"ר עשירית, "צ"כ"פ ל"ע מ"ס הרי מאות, ק"ץ ר"ף ש"ן ת"ם הרי אלפים. ונשארו ה"ך שלא היה לה"א בן זוג בעשירית, ולא לנ"ן בן זוג במאות לפי
4 סדר האותיות, ולא לכ"ף בן זוג באלפים, והברם יחד. נמצא דרך אלף בית זה סהרה = מנון. סמ"ך מן מ"ס במקום מ"ם, ה"א מן ה"ן במקום נ"ן דלית מן ד"ו במקום ו"ו, ועוד ה' במקום
5 נר"ן. התעם – תעות בעלמא. כקרבם – משמע
6 נטוע בלבם. הלך – עובר דרך עלי, ואינו
7 מתאכסן עמו. אורח – אכסנאי. איש – בעל
8 הבית. ויבא הלך – ברוד ובע שבע קאי, דקאמר
9 ליה נביא לדוד על יצר הרע הבא עליו. אבר קמן
10 – גוייה. גיד. משיביו – בתשמיש. רעב – גופו
11 חסר כח, ורעב לעת זקנה. שבע – בכח שלם.
12 גלות – שהגלה את ישראל. לא היה – אינו
13 כרי, והלאי לא היה. אוחלים לשודרים – אלו
14 ערביים השוכנים באחלים במדברות, ורועים
15 מקנה לה מיהם. וכתיב סיפיה דקרא "לאשר
16 הביאי וגו' כלומר הוא עצמו גרם לו הרגותו,
17 שהביאם בעולם. מה לי פה – זו היא חרטה.
18 ואשר הרעתי – רישא דקרא "אוספה הצולעה
19 והגדחה אקצבה ואשר הרעתי" – אני בראתי
20 את יצר הרע המטטיאם, וגומתי להם כל זאת.
21 שלשה מקראות – המעידין שהעונות הזכיות
22 בידו, ותוכן הלבבות. חרשים – אומנים. משיחים
23 שניהם חרשים לבנין בית המקדש. אליהו חרש
24 אבן, שבנה מזבח בחר הכרמל, ומצינו שהוא
25 עתיד להשתלח. וכן צדיק – הוא שם בן נח,
26 ונקרא חרש "ויחוק חרש את צורף" (ישעיהו
27 מא). ובבראשית רבה (פרשה מ"ג) מפרש ליה
28 במלכי צדק שבא לקראת אברהם וברכו וחיוקו,
29 וקראו "חרש" על שם בנין התיבה, שבנה עם
30 אביו. אלה הקרנות אשר יזו – בתריה כתיב.
31 שפיל לסיפיה דקרא – דאלה הקרנות: "ויבאו
32 אלה להחריד אותם" סוף הפסוק הוכיח
33 שתחילתו אינו מדבר בחרשים, אלא באומות.
34 שכששאל הנביא את המלאך מה אלה
35 החרשים? אמר לו: "אלה הקרנות" כלומר
36 אומות הללו "אשר זרו את יהודה, ויבאו אלה"
37 החרשים "להחריד אותם" הקרנות. "לירות את
38 קרנות הגוים". שפיל. השפל עצמך לתחתית
39 המקרא – לסופו. אמר רב ששת בהדי תנא
40 באגדתא למה לי – מה לי אצלו בהגדה? בקי
41 הוא בהגדה ממני, ולא אוכל לו. שבועה רועים
42 ושמנה נסיכים – לא ידעתי בהם טעם. כמדומה
43 לי דאמרין בעלמא: ויצחק להדין אול –
44 להציל בני מדינה של גיהנם, בכתיב "כי אתה
45 אבינו" (מדרש ילקוט מיכה ה'). עמוס וצפניה –
46 מן הנביאים היו. ארם שת ומתושלח – מן
47 הצדיקים שהיו קודם המבול, שלא חטאו עד
48 דור אנשו, בכתיב (בראשית ד') "אז החול" וגו',
49 מתושלח צדיק גמור היה, כדאמרין ב"חלק"
50 (סנהדרין קהב), שבעת ימים שתלו לדור
51 המבול, הן ימי אבול של מתושלח. לכולהו –
52 לארבעת הדלים, דהוו שלשים לכל חד. והן
53 משוכחין – בדבר זה היו משוכחים בכחם, יותר
54 מבנה של מרתא. בנה של מרתא בת ביתוס –
55 כחן היה. עקב כצד גורל – הולכין בכבש בנחת
56 עקב רגל אחד בצד גורל של חבירתה, ודרך
57 נטשיא משאוי לרוץ, ולא תניהוון אחיו הכתנים
58 להחליף שני אברים, אלא כמנין המגושת
59 בסדר יומא (כובב), פר קרב בעשרים וארבעה,
60 משום "ברוב עם הדרת מלך". אי משום יוקרא
61 – כובד המשוה. הנך יקריי פיי – שתי יריכות כאילו בכירות משלשים לוג. כבש ומריבוע – הכבש היה משפע בשיפוע אורך קרוב ארבע אמות שיפוע לכל אמה גובה, דשתים
62 ושלשים אמה אורך לתשעה גובה.

1 ונחלק הקורנס, וסנפירין לא נחלק ממקומו. היינו
2 הוא דכתיב "וכפטיש יפרצין סלע" – הסלע יפרצין
3 את הפטיש. וסנפירין הוא אבן ספיר. ואף על גב
4 דלא כתב "יפרצו סלע" – הרבה פסוקים יש
5 בענין זה: "אבנים שחקו מים" (איוב ד') פירוש:
6 שחקו אותן מים. וקצת קשה: דהבא מדמה פטיש
7 ליצר הרע, ובהגדה מדמי פטיש לדברי תורה,
8 בסנהדרין ובשבת! ושמא! היינו טעמא דמקרא
9 אחד יוצא לכמה טעמים, וקשה לפירוש רבינו תם:
10 דבריש מסכת תענית (ד"א) אמר. כל תלמיד חכם
11 שאינו קשה כברזל – אינו תלמיד חכם, שנאמר
12 "כפטיש יפרצין סלע", אלמא: פטיש קשה ומפורצן
13 את הסלע.
14 משיביו – שמרבה בתשמיש ביום ובלילה.
15 דהא מייתי לה ב"חלק" (סנהדרין
16 ק"א) גבי עובדא דדוד, שאמר "בחנני ה' ונסני"
17 דקאמר: מיד לעת ערב "ויקם דוד מעל משכבו".
18 ואמר רב יהודה אמר רב: שהפך משכבו של לילה
19 למשכבו של יום, ונתעלמה ממנו הלכה, דאמר
20 רבי יוחנן: אבר קטן יש בו באדם.
אשה

18 קראו "אורח" ולבסוף קראו "איש", שגאמר: "ויבא הלך לאיש העשיר ויחמול לקחת מציאנו
19 ומבקריו לעשות לאורח", וכתיב: "ויקח את כבשת האיש הרש ויעשה לאיש הבא אליו". אמר
20 רבי יוחנן: אבר קטן יש לו לאדם, מרעיבו – שבע, משיביו – רעב, שגאמר: "במריעותם וישבעו"
21 וגו'. אמר רב תנא בר אהא, אמרי בי רב: ארבעה מתחרט עליהן הקדוש ברוך הוא שפראם,
22 ואלו הן: גלות בשדים, ושמעאלים, ויצר הרע. גלות – דכתיב: "ועתה מה לי פה נאם ה' כי
23 לקח עמי חנם" וגו'. בשדים – דכתיב: "הן ארץ בשדים זה העם לא היה". ושמעאלים –
24 דכתיב: "ישליו אהלים לשודדים ובטוחות למרגזיו אל לאשר הביא אלוה בידו". יצר הרע –
25 דכתיב: "ואשר הרעתי". אמר רבי יוחנן: אלמלא שלש מקראות הללו נתמוטטו רגליהם של
26 שונאיהן של ישראל, חד – דכתיב: "ואשר הרעתי", וחד – דכתיב: "הנה בחומר ביד היוצר
27 בן אדם" וגו'. ואידך – "והסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר". רב פפא אמר:
28 אף מהאי נמי: "זאת רוחי אתם בקרבכם" וגו'. "ויראני ה' ארבעה חרשים". מאן ניהו ארבעה
29 חרשים? אמר רב תנא בר בינא אמר רבי שמעון חסידא: משיח בן דוד ומשיח בן יוסף,
30 ואלהו, וכן צדיק. מתיב רב ששת: אי הכי, היינו דכתיב: "ויאמר אלי אלה הקרנות אשר זרו
31 את יהודה" הני לשובה אתו! אמר ליה: שפיל לסיפיה דקרא, "ויבאו אלה להחריד אותם
32 לירות את קרנות הגוים הנושאים קרן אל ארץ יהודה לירותה" וגו'. אמר ליה: בהדי תנא
33 באגדתא למה לי. "והיה זה שלום אשר פי יבא בארצנו וכי ירדף בארמנונו והקמנו עליו
34 שבועה רועים ושמנה נסיכי אדם". מאן ניהו שבועה רועים? דוד באמצע, אדם שת ומתושלח
35 מימינו, אברהם יעקב ומושה בשמאלו. ומאן ניהו שמנה נסיכי אדם – ישי ושאול, ושמואל,
36 עמוס, וצפניה, צדקיה, ומשיח, ואלהו. "ארבעה סולמות" כו'. תנא: גובהה של מנורה חמשים
37 אמה כו'. "וארבעה ילדים של פרחי כהונה ובידיהם פדי שמן של מאה ועשרים לוג". ארבעא
38 להו: מאה ועשרים לוג פולחה, או דלקא לכל חד וחד? תא שמע: ובידיהם פדי שמן של
39 שלשים שלשים לוג, שהם פולם מאה ועשרים לוג. תנא: והן משופחין היו יותר מנה של
40 מרתא בת בייטוס. אמרו על בנה של מרתא בת בייטוס שהיה נוטל שתי יריכות של שור
41 הגדול, שלקוח באלף זוז, ומחלק עקב בצד גודל. ולא הניחוהו אחיו הכהנים לעשות בן משום
42 "ברב עם הדרת מלך". מאי משופחים? אילימא משום יוקרא – הני יקריי מפוי אלא, התם
אשה

– כובד המשוה. הנך יקריי פיי – שתי יריכות כאילו בכירות משלשים לוג. כבש ומריבוע – הכבש היה משפע בשיפוע אורך קרוב ארבע אמות שיפוע לכל אמה גובה, דשתים ושלשים אמה אורך לתשעה גובה.

סוכה דף נב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו ודדר" (ליום המישי) קמח

60 העם ששמו כשדים, שאינו כדאי להבראות. וישמעאלים, דכתיב
 61 'ישליו אהלים לשדרים ובמחות למרזיו אל לאשר הביא אלה בידו',
 62 כלומר, הוא עצמו גרם הרזותו שהביאם לעולם לערביים
 63 השוכנים באהלים במדבר. יצר הרע, דכתיב 'ואשר הרעת' – על
 64 ידי שבראתי את היצר הרע גרמתי להם לחטוא. אמר רבי יוחנן,
 65 אלמלא – אילו לא היו כתובין שלש מקראות הללו המעדין
 66 שהעונות והזכויות בידו של הקדוש ברוך הוא והוא המכין את
 67 מחשבות האדם, נתמוטטו רגליהם של שונאיהן של ישראל – היינו
 68 ישראל, אבל עשוי יש לנו פתוח פה שהוא גרם לנו שבראי יצר
 69 הרע. ואלו הן שלושת הפסוקים: חד – הפסוק הראשון, דכתיב
 70 'ואשר הרעת' – הקדוש ברוך הוא אומר שהוא גרם לנו לחטוא על
 71 ידי בריאת היצר. וחד – הפסוק השני, דכתיב 'הנה כחמר ביד היצר
 72 כן אתם וגו' ביד בית ישראל, הרי שביד הקב"ה להטות את לב
 73 האדם. ואידך – הפסוק השלישי, 'הפסוק את לב האמן מבשרכם
 74 ונתתי לכם לב בשר', הרי שבידו של הקדוש ברוך הוא להסיר את
 75 היצר הרע מאתנו. רב פפא אמר, מהאי נמי – אף מפסוק זה יש
 76 ללמוד כן 'ואת רוחי אתן בקרבכם וגו' ועשיתי את אשר ביקי
 77 תלכו ומשפטי תשמרו ופסוקים: הרי שביד הקב"ה לעשות
 78 שישמרו בני ישראל את המצוות.
 79 הגמרא מביאה דרשה בענין המשיחים: נאמר 'ויאמרו ה' ארבעה
 80 חרשים' – הקדוש ברוך הוא הראה לזכריה ארבעה אומנים.
 81 שואלת הגמרא: מאן נינהו ארבעה חרשים – מי הם אלו ארבעת
 82 האומנים. אמר רב תנא בר כיוןא אמר רבי שמעון הסיני, ארבעת
 83 אומנים אלו הם משיחין ביד וישיחין בן יוסף, שאומנים הם לבנין
 84 בית המקדש, ואלהיו שהיה אומן בבניית המזבח בכרמל, וכתב –
 85 צדק, הוא שם בן נח ונקרא חרש על שם בניית התיבה. פתיב –
 86 הקשה רב ששת, אי הכי, היינו דכתיב בפסוק הקודם 'ויאמר אלי
 87 אלה תקנות אשר ורו את יהודה', כלומר, אלה הבבליים אשר
 88 בארבע רוחות השמים שניגחו ופיזרו את יהודה וירושלים, ולפי
 89 דבריך הלא להיפך הני לשובח אתי – אלה הארבעה להשיב את
 90 עם ישראל באו ולא להגלותם. אמר ליה – השיב רב תנא לרב
 91 ששת, שפיל לסיפיה דקרא – השפל עצמן להתבונן בהמשך
 92 הפסוקים, 'ויבאו אלה להחריר אתם בידות את קרנות הגונים הנשאים
 93 קרו אל ארץ יהודה לירוחת' וגו', והכוונה, שאלה החרשים באים
 94 להחריר את אותם קרנות ואמות אשר הגלו את ישראל. אמר ליה
 95 רב תנא פהדי תנא באגדתא למה לי – מה לי לחלוק עם רב תנא
 96 באגדה, בקי הוא באגדה יותר ממני ולא אוכל לו.
 97 דרשה נוספת: נאמר 'ויהי זה שלום, אשר כי יבא בארצנו ובי ירדך
 98 בארמנותינו והקמנו עליו שבעה רעים ושמנה נסיכי אדם'. מבררת
 99 הגמרא: מאן נינהו שבעה רעים – מי הם שבעת הרעים, דוד
 100 באמצע, אדם שת ומתושלח שהיו צדיקים קודם המבול מימינו של
 101 דוד, אברהם יעקב ומשה בשמאלו של דוד. עוד מבררת הגמרא:
 102 ומאן נינהו שמנה נסיכי אדם. ישי, ושואל, ושמואל, עמוס, וצפניה,
 103 מן הנביאים, צדקיה מלך יהודה, ומשיח, ואלהיו:
 104 שנינו במשנה: ארבעה סולמות למנורות בוי: תנא – שנינו
 105 בברייתא, גובהה של מנורה חמישים אמה (כו):
 106 עוד שנינו במשנה: וארבעה ילדים של פרחי כהונה וכידיהם בדי
 107 שמן של מאה ועשרים לוג: מסתפקת הגמרא: איפשי לאו מאה
 108 ועשרים לוג המוזכרים במשנה הכוונה לפלוהו – לכל ארבעת
 109 הילדים, שלכל אחד מהם היה רק שלושים לוג, או דלמא לכל חד
 110 וחד מהילדים היה מאה ועשרים לוג.
 111 פושטת הגמרא: תא שמע שמפורש בברייתא, וכידיהם בדי שמן של
 112 שלשים שלשים לוג, שהם פולם מאה ועשרים לוג. תנא, וכן –
 113 הילדים משופחין היו בכוחם יותר מכהן של מרתא בת בייתוס
 114 שהיה כהן גבור, וכדלהלן. אמרו על בנה של מרתא בת בייתוס
 115 שהיה נזמל שתי יריבות של שור הגדול, שלקוח – שקנו שור זה
 116 באלף זיו, כלומר גדול הוא, ומהלך בכבש בנחת עקב צד נזיל,
 117 ושלא כדרך הרגילות שרצים כאשר נושאים משא כבד, ולא
 118 הניחוהו אחיו הפהנים לעשות כן להולך לבדו שני אברים יותר

1 רע כל היום' – כל יום רעתו מתגברת מיום האתמול. וכן אמר רבי
 2 שמעון בן לקיש יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו,
 3 שנאמר 'צופה רשע' – היצר הרע מצפה ואורב לצדיק ומבקש
 4 להמיתו, ואלמלא – אילו לא תקדוש ברוך הוא שעוזר לו לאדם
 5 אינו יכול לו – אינו יכול לנצחו לבדו, שנאמר בפסוק אחרי זה 'ה'
 6 לא יעזבנו – את האדם בידו של היצר ולא ירשיענו בהשפמו'.
 7 תנא רבי רבי ישמעאל, אם פגע ומתגרה בך מגול זה – היצר הרע,
 8 מה תעשה כדי להתגבר עליו, משכהו לבית המדרש ועסוק בתורה,
 9 ועל ידי זה אף אם חזוקו של היצר הוא כאבן הרי הוא ניפות ובטל
 10 כוחו, ואם חזוקו ככרזל הרי הוא מתפוצץ ומתבטל. והמקור
 11 לכך שאף אם חזוקו כאבן הוא ניפות, מדכתיב 'הוי כל צמא לבו
 12 למים', ומים האמורים היינו התורה, וכתב 'אבנים שחקו מים' –
 13 האבנים והיצר החזק כאבן נשחקו על ידי המים והמרומים
 14 לתורה. והמקור לכך שאף אם חזוקו ככרזל הוא מתפוצץ,
 15 מדכתיב 'הלא כה דברי קאש נאם ה' ובפשיש יפוצץ סלע', וכיון
 16 שדברי ה' הם כאש הרי הם מפעפעין ומפוצצים גם את היצר הרע
 17 החזק ככרזל.
 18 אמר רבי שמואל בר נחמיה אמר רבי יוחנן, יצר הרע מסיתו לאדם
 19 בעולם הזה לעבור עבירות, ואף מעיד עליו על חטאיו לעולם הבא,
 20 שנאמר 'מפנק מעני עבדו ואחריתו יהיה מנון' – היצר נקרא עבדו
 21 של אדם לפי שאם ירצה הרי הוא מסור בידו שנאמר 'ואתה
 22 תמשול בו', ומשעה שנעדר ממעי אמו מפנק האדם את יצרו,
 23 ולבסוף מעיד היצר הרע עליו, שכן באמב"ח של רבי חייא קורין
 24 לסיקה מנון – לפי סגנון החלפת אותיות הנקרא אטב"ח המקובל
 25 מרבי חייא, יוצא שאותיות סהדה שפירושו עדות בארמית
 26 מתחלפים באותיות מנון, ומרמז סהדה ככתוב שבאחריתו יעיד עליו.
 27 רב הונא רמי – הקשה סתירה בין שני כתובים, פתיב 'עמי בעצו
 28 ישאל ומקלו יגיד לו כי רוח וגוים התעה ויזנו מתחת אלהיהם',
 29 ומשמע שהיצר הרע שלהם אינו אלא טעות בעלמא ולא דבר
 30 קבע, וכתב 'לא יתנו מעלליהם לשוב אל אלהיהם כי רוח וגוים
 31 בקרבם ואת ה' לא ידעו', ומשמע שהיצר נטוע בליבם. והשיב על
 32 כך שבתחלה היצר הרע הנקרא רוח התעם, ולבסוף אחרי שבו
 33 וטאו מתחוק הוא וחשוב בקרבם כאלו הוא חלק מעצמותם.
 34 וכענין זה אמר רבא, שבתחלה קודם שהרבה האדם לחטוא קראו
 35 הפסוק ליצר הרע רק הלך – כעובר דרך שאינו מתאכסן כלל,
 36 ולבסוף כשהוסיף לחטוא קראו הפסוק אורח – אכסנאי, שלן ודר
 37 בבית בעל הבית, ולבסוף כשהרבה לחטוא ביותר קראו איש –
 38 בעל הבית. שנאמר כאשר הוכיח הנביא את דוד על חטא בת שבע,
 39 המשיל לו על היצר הרע, שאורח שבא לעשיר ובמקום לכבדו
 40 משלו גזל את כבשת הרש עבורה, ונאמר 'ויבא הלך לאיש העשיר,
 41 ויהמל לקחת מצאנו ומקרו לעשות לארץ', וכתב 'ויקח את כבשת
 42 האיש הרש ויעשה לאיש הגא אלו', הרי שבתחילה כינה את היצר
 43 הרע כ'הלך' ואחר כך כ'אורח' ואחר כך כאיש, לרמוז על הסדר
 44 הזה בפתוי היצר. אמר רבי יוחנן, אבך קמן יש לו לאדם, שאם
 45 מרעיבו האדם מתשמיש, הרי הוא שבע, ואם משביעו האדם
 46 בתשמיש, נעשה גופו חסר כח ורעב לעת זקנה, שנאמר 'במרעיבתם
 47 וישבעו' וגו' שבעו ויגרם לבם על כן שכחוני' – כשהורע להם והיו
 48 בצרה, שבעו ונתחזקו בכח לעבודת ה', וכששבעו בתענוגים רם
 49 לבם ותש כחם מעבודת ה', וכן כאן על ידי הרעבת התאוה מחזק
 50 הכח, והשבעת התאוה מתשת כח.
 51 אמר רב תנא בר אבא, אמרי בי רב – אמרו בבית המדרש, ישנם
 52 ארבעה דברים שכביכול מתקיים עליהן תקדוש ברוך הוא שבראם,
 53 ואלו הן: גלות – שהגלה את ישראל, בשמים – שהחריבו את בית
 54 המקדש הראשון שבו שרתה שכונה בשלימות, וישמעאלים – שכל
 55 עוד שהם בארץ ישראל הרי זה גורם את המשך הגלות, ויצר הרע
 56 המונע מהם לשוב בתשובה. ועל ידי זה מתארכת הגלות ולא נבנה
 57 בית המקדש. והמקור לדברים אלו: גלות, דכתיב 'ועתה מה לי פה
 58 נאם ה' כי לקח עמי חנם' וגו', ולשון 'מה לי פה' הוא חרטה.
 59 בשמים, דכתיב 'מן ארץ בשמים זה העם לא תהי' – הלואי אלא היה

מחזק האור אשה היתה נמצאת בביתה בירושלים ובזרחת חמים
 לאור המנורות של בית השואבה.
 שנינו במשנה: חסידים ואנשי מעשה בו היו מרקדין ואומרים
 שירות ותשבחות: תנו רבנן, יש מהן שמשבחים ואומרים אשרי
 ילדותנו שלא ביישה את קנותנו – מודים להקב"ה על כך שלא
 עברו בילדותם עבירות שהיו מתביישים בהן בזנותם, אלו
 שאמרו כך הם החסידים ואנשי מעשה שמילדותם היו חסידים ולא
 חטאו. ויש מהן אומרים אשרי קנותנו שפברה את ילדותנו – שעי'
 שטוב בתשובה להם ונותניהם שבערו בילדותם, אלו
 שאמרו כך הם הפעלי שפגו. אלו ואלו – החסידים והבעלי
 תשובה פונים ואומרים כלפי הצעירים אשרי מי שלא הפא, ומי
 שפא ישוב בתשובה כשעודנו צעיר שתשובתו מעולה יותר,
 וימחול לו הקב"ה.
 תניא, אמרו עליו על הלל הזקן, בשהיה שמה בשמחת בית השואבה
 היה מדבר בשם הקב"ה וכאלו מדבר הקב"ה בעצמו, ואמר בן:
 אם אני פאן הכל פאן – כל עוד אני חפץ בבית זה ושכינתי שרויה
 כאן, יאז כבוד בית המקדש קיים, ויבואו כולם לכאן, ואם אני פאן
 מי פאן – אך אם חלילה תחטאו ותסתלק השכינה, מי יבוא לכאן,
 מימרא נוספת: הוא – הלל הזקן היה אומר בן, למקום שאני אוהב
 שם רגלי מוליכות אותי, לכך אני מגיע למקדש משום שאוהב אני
 לו, כנאמר (תהילים כח ה) 'ח' אהבתי מעון ביתך' וגו'. עוד דרש הלל
 בשם הקב"ה שאומר לישראל אם תבא אל ביתי – לבית המקדש,
 אני אבא אל ביתך – לבתי כנסיות ובתי מדרשות, אבל אם אתה
 לא תבא אל ביתי אני לא אבא אל ביתך שנאמר 'בכל המקום אשר
 אוהב את שמי אבוא אליך וברכתך'.
 אה הוא – הלל הזקן ראה גלגולת אחת שאפה על פני המים והכיר
 בה שהיא של רצוח ועכשיו נרצח הוא ע"י ליטסים, פנה אליה
 ואמר לה, על דאמפת אטפוך – כעונש על כך שרצחת אנשים
 אחרים והצפת את גולגולתם במים רצחו אותך והציפו את
 גולגולתך, וימפידן יופון – וגם סופן של אלה שהרגוך שעוד יבא
 יום שירצחו אותם ויצפו את גולגולתם.
 כיון שהוכירו דברי הלל שרגליו היו מוליכות אותו, מביאים
 מימרא נוספת: אמר רבי יוחנן, רגלוהי דבר איניש אינון ערבין ביה
 – רגליו של האדם הם ערבים עבורו, ומשלמים את ערבונם
 לשמים על ידי שלא תר דמיתבעי, תמן מובליו יתיה – למונם
 שהוא מתבקש ליטול נשמתו ששם נגזר עליו למות, רגליו
 מוליכות אותו לשם.
 מספרת הגמרא: הנהו תרתין בושאי דהוו קיימי קמי שלמה – שהיו
 עומדים לפני שלמה המלך, ושמותם כנוכר בכתובים אליהרף
 ואהיה בני שישא וספרים דשלמה הוו. ויזא חד חנייה – ראה שלמה
 למלאך המות דההו קא עציב – שהיה עצוב, אמר ליה שלמה אמאי
 עציבת – מדוע עצוב אתה, אמר ליה מלאך המות לשלמה דקא
 בעו מינאי הני תרתין בושאי דיתבי כפא – לפי שמבקשים ממני
 למעלה את נשמתם של שני הסופרים האלה, והיה עצוב לפי שלא
 היה יכול ליטול נשמתם כי אם בפתח העיר לזו. אך שלמה סבר
 שהוא עצוב משום שאינו רוצה להרגם, מפרינהו לשעירים – מסר
 שלמה את שני סופריו לשדים, ושדרינהו למחוזא דלזו – שלחם
 לעיר לזו ששם אין שליטה למלאך המות ואין מתים שם. כי מוטו
 למחוזא דלזו – כאשר הגיעו השדים עם שני הסופרים לפתח העיר
 לזו, שביכו – מתו הסופרים. למחר תניא שלמה למלאך המות דההו
 קברח – שהיה שמת, אמר ליה שלמה אמאי בריית – על מה הינך
 שמת, אמר ליה מלאך המות, שמחתי היא על כך שבאתר דבעו
 מינאי תמן שדרינהו – למקום שנגזר ששם אוכל לקחת נשמתם
 לשם שלחתם. מיד פתח שלמה ואמר, רגלוהי דבר איניש אינון
 ערבין ביה, לאתר דמיתבעי, תמן מובליו יתיה.
 תניא, אמרו עליו על רבן שמעון בן גמליאל, בשהיה שמה שמחת
 בית השואבה היה נוטל שמה אבוקות של אור ובידו אחת, וזורק
 אחת באויר ונוטל אחת בידו, וכך מחליף בין כל השמונה כשאחת
 תופס בידו והשאר היו באויר ואין נזנעות זו בזו. ובשהוא היה

משתתחה, היה נזעץ את שני גודליו של שתי ידי בראין ונשען
 עליהם, וישהה ונושק את תרצה וזוקה, ואין כל בריה בדורו מאלו
 שעמדו בעזרה שיכולה לעשות בן, והשתויה באופן זה זו היא
 קידה המוזכרת בכתובים, ופירשו חז"ל (ברכות לה) שקידה היא על
 אפים, שאין כל גופו משתטח על הקרקע אלא רק עם פניו נושק
 לקרקע.
 מספרת הגמרא: לוי אתנו קידה קמיה דרבי – הראה לפני רבי איך
 עושים קידה ואיפולע – נעשה צולע וחיגר ברגליו. מקשה הגמרא:
 וכי הא נרמא ליה שיהיה לחיגר, ויהאמר רבי אלעזר לעולם אל ימיה
 אדם דברים – לא יזרוק דברים ויבוא בטענות כלפי מעלה, שהרי
 אדם גידול המיה דברים כלפי מעלה ונענש שאיפולע – נעשה חיגר,
 ופנו – ומי הוא אדם גדול זה, לוי, הרי שנעשה חיגר משום הטחת
 דברים כלפי מעלה ולא מחמת מאמץ הקידה. מתרצת הגמרא: הא
 והא נרמא ליה – שני הדברים גרמו לו שנעשה חיגר, כלומר סיבת
 העונש היה על השטיח דברים, ונענש בשעת הסכנה כשעשה את
 הקידה לפני רבי. לוי הוה מטייל קמיה דרבי בתמני ספיני – היה
 משחק לפני רבי בשמונה סכינים, שהיה זורקם לאויר ותופסם ולא
 ניוק, ולפי שהיה רבי נשיא ישראל ודואג תמיד בצרת ישראל, וגם
 היה חולה במשך שנים רבות, לכך רצו לכבדו ולשמחו. שמואל
 עשה מעשה דומה קמיה שבוד מלפא – מלך פרס, בתמניא מיני
 תמרא – בשמונה כוסות מזוגים ביין, שזרקם ולא נשברו הכוסות
 ולא נשפך היין. אפיני עשה כך קמיה (דרבא) [דרבא] בתמניא ביני
 – בשמונה ביצים ולא נשברו בוריקתם, ואמרי לה – ויש אומרים
 שעשה זאת בארבעה ביני.
 תניא, אמר רבי יהושע בן חנניה, שהיה מן הלויים השוערים וי"א
 משוררים, בשהיינו שמחים שמחת בית השואבה במשך ימי חג
 הסוכות לא יראינו שינה בעינינו. כיצד היה סדר היום, שעת ראשונה
 תמיד של שחר, משם לתפלה של שחרית, משם לקרבן מוקף, משם
 לתפלת המוספין, משם לבית המדרש ללימוד התורה, משם לאכילה
 וישתיה, משם לתפלת המנחה, משם לתמיד של בין הערבים, מכאן
 ואילך לשמחת בית השואבה שנמשכה כל הלילה כבמשנה לעיל
 (נא).

סוכה. פרק חמישי – החליל דף נג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטינזלץ) קמז רש"י

1 יש מהן אומרים – היינו תושבתא דמתניתין משמבחין להקדוש ברוך הוא על כך, אלו
 2 הפיזים – כל חסדי הוי חסדי מעיקרו. שלא ביישה בו – שלא עברנו עברה בילדותינו,
 3 לבייש את זקונתנו. **אם אני כאן הכל כאן** – דורש היה לרבים שלא יחסאו בשמו של
 4 הקדוש ברוך הוא. אם אני כאן הכל כאן – כל זמן שאני חפץ בבית הזה, ושכנתי שרייה
 5 בו – יהא כבודו קיים ויבאו הכל כאן. ואם
 6 תחטאו ואסתלק שכנתי, מי יבא כאן, הכי גרסין
 7 בתוספתא. הוא היה אומר: למקום שאני אהב
 8 שם גרלי מוליכות אותי **אם אתה תבא לביתי** –
 9 ונראה לי שאף כאן צריך לגורסה כן משום
 10 דאמר ר' יוחנן ברתה: רגלוהי דבר איניש בר, ואי
 11 לא גרסין ליה, מאי שייכא דר' יוחנן הכא?
 12 שצפה על פני המים – שחתכו את ראשו
 13 והטילוהו למים, והכיר בו שהוא רוצה, ופגע בו
 14 עכשיו לטטים כיוצא בו. **אמר לה על האפת**
 15 **אטפוך** – על שהצפת לגולות של אחרים
 16 במים – אטפוך – הציפוך אחרים עכשיו. למה
 17 מטיפוך יטפון? עוד יבא יום ויציפו גולגולתם
 18 של אלו שהרגוך. **לאחר דמתבעי** – למקום
 19 שנגור עליו למוות בו, משם הוא מתבקש ליטול
 20 נשמתו. תמן מובילין יתיה – לשם רגליו
 21 מוליכות אותו. תרי כושאי – על שם שהיו יפים
 22 קרי להו הכי. אליהורף ואחיה – פסוק הוא
 23 במלכים, שהיו סופרים לשלמה. דקא בעו מינאי
 24 – אלו מתבקשים ממני למעלה, שהגיע זמנם
 25 למוות. ולא היה יכול ליטול נשמתם כיון שלא
 26 נגור עליהם למוות. כי אם בשער לזו. מפרנינו
 27 – שלמה. לשעירים – לשדים, שהוא היה מלך
 28 עליהם, דכתיב (דברי הימים א כט) "וישב
 29 שלמה על כסא ה' למלך" – שמלך על
 30 העליונים ועל בעלי התחתונים. אמנינו למחוא
 31 דלזו – עיר שאין מלאך המות שולט בתוכה,
 32 כדאמרין בסוטה (מוב.). ערבין ביה – לשמים,
 33 משלמין ערבותן ומוליכין אותו למקום
 34 שמתבקש שם. שני גורליו – של שתי ידי.
 35 נשען עליהן עד ששוחה ונושק את הרצפה,
 36 לקיים מה שנאמר "כי רצו עבדיך את אנני" (תהלים קב). וזו קיה – האמורה בכתיבם.
 37 דאמר מר: קידה על אפס, אין לו להשתטח
 38 להגיע לארץ גופא אלא פניו בלבד, מי שירוע
 39 ויכול לעשות כן, ובודרו לו רבן שמעון לא היה
 40 אחד מעמודי עזרה יכול לעשות כן, אלא הוא.
 41 איפילע – נעשה חיגר. לפי שבשזוקה גופו
 42 מאליו, ואינו נשען על ידיו בחוקה לדרוף גופו
 43 למעלה, נמצא כל אונס זקיפתו על מתניו. ישיח
 44 – ירוק, לשון "כמטחוי קשת" (בראשית כא).
 45 חטיח דברים – במס' תענית (כהא). עלית
 46 וישבת לך במרום ואי אתה משגיח על בניך. הא
 47 הוא גרמא ליה – נענש בחטאת דברים ונענש
 48 בשעת המאורע, כדאמרין במסכת שבת
 49 (לבא). נפל תורא חרד לסכנתא. קמיה דרבי –
 50 בביתו. שהיה נשיא ומכבדין אותו לשמותו.
 51 שהיה דואג תמיד בצרת ישראל ובחוליו,
 52 כדאמרין בגרדים (גב). יומא דמחזק ביה רבי
 53 אתי פריעותא לעלמא. שבור מלכא – מלך פרס
 54 היה. מוני תמיא – כוסות וזכיות מלאים יין, ואין היין נשפך. רבי יהושע בן חניני – מן הלויים המשוערים היה, כדאמר בערבין (יאב). וכבר הלך ר' יוחנן בן גודגא לסייע את ר'
 55 יהושע בן חניני בהגפת דלתות. מלקין אותו – שנשבע לשוא. ומשעה שיצאת שבועה מפיו הרי הוא כנשבע על העמוד של אבן שהוא של זהב, שאף זה נשבע על דבר שאי אפשר.
 56 ובשבועות (כטא). תנן דהיינו שבועת שוא, וחיביים על דונה מכות – ובגן שחתרו בו. בשעה שברח דוד שיתין – ולא סבירא ליה שמששת ימי בראשית נברא, ואי סבירא ליה שמא
 57 נתמלאו עפר או צורות, וצריך לברותן. **קפא תתובא** – צף התחום למעלה ויצא. "ויצף הברזל" – מתרגמין קפא פרולא' (מלכים ב. ו). אמר ליה – רב חסדא לרדייה, הואיל
 58 ואדברתך, הכי איתמר. מי איכא יודיע כו' – דוד לא היה מורה הלכה בפני רבו אחיתופל, והוא היה שם.
 59

1 אחספא - מפני שהחרס צולל יורד ואינו צף, כדי שירד וינח על הנקב. ובאגדת דספר שמואל מפורש שמצאו דוד על פני נקב התהום, וכתבו בו שודיה שם משמת ימי בראשית.
2 לעשות שלום בין איש לאשתו - לבדוק את הסוטה. ואם טהורה היא היא שלום ביניהם. שמי שנכתב בקדושה - שכתב במגילה "יתן ה' אותך" וגו', כדכתיב "וכתב את האלות
3 האלה" וגו' (במדבר ה). כמה דמילי מפי מירשב עלמא - כמה שהתהום גבוה וסמוך לארץ - מתלחלח העולם. והארץ מצמחת פירותיה. אמר - חמשה עשר מזמורים של שיר
4 המעלות. סוכמא דארעא - עובי הארץ עד התהום. סולמי דפרת - מעלות העשויות כמחילות, שבהן יש פרת עולין תחת הקרקע. לפי שפרת גבוה מוצאו מאד, כדאמרין בבכורות
5 (נה.א). כל הנהרות למטה מפרת. ומים היוצאים
6 מזה גבוה, אם דרך מתוקן להם, עולין על הר
7 כיוצא בו, ולא יותר. לפיכך, אף החופרים בהרים
8 שבבבל, הסמוכה לפרת, מוציין מים. וקאי
9 אהמשה - עמדו על חמשה, ופתחו בכותל מזרח.
10 מעלות לירד עד עורת הגושים. פמשמע שנאמר
11 ופניהם קדמה איני יודע שאחוריהם אל היכל ה'
12 - שהיו עומדים פתח ההיכל, כדכתיב ברישיה
13 דקרא "והנה פתח היכל ה' כעשרים וחמשה
14 איש", ולא הזה ליה למכתב אלא "ופניהם
15 קדמה", וממילא ידענא דאחוריהם אל היכל ה'
16 - שהיכל הוא במערב, ופתחו בכותל מזרח.
17 מפרעין = מגלין. ומתרוין - ריעי. שמע שמע
18 - פסוקא פסוקא - ותני ליה. כאומר מודים
19 מודים - התנן (ברכות לג.ב). משתקין אותו
20 משום דמיוחו כשתי רשויות. אנו ליה משתתחים
21 וליה עינינו מיחלות - דכיון דאתרי מילי
22 קמדבר ליה תרי זמני, ולא אחרא מילתא תרי
23 זמני - לית לן בה. ממשנה מעשרים ואחת
24 תקיעות - בכל יום כדמפרש, ואולי: פשוטה
25 לפניה ופשוטה לאחריה, ותרועה באמצע, חשיב
26 ליה תלת. שלש לפתיחת שערים - שערי
27 העזרה. השע לתמיד של שחר - כשתינו מנסכין
28 את נסכי התמיד, הלויים אומרים בשיר. ושלשה
29 פרקים היו בשיר. והיו מפסיקין בו, ותוקעין
30 בהננים בחצוצרות, ומשתחוים העם, כדתנן
31 במסכת תמיד (פרק ז משנה ג) הגיעו לפרק,
32 תקע והשתחו העם. על כל פרק - תקיעה,
33 ועל כל תקיעה - השתחויה ועל כל תקיעה
34 היתה תרועה באמצע, ופשוטה לפניה ולאחריה.
35 ובמוספין - ביום שיש בו מוסף, מוסיפין עוד
36 תשע לשיר של מוספין. שלשה להבטיל העם
37 במלאכה - כדמפרש בשילוחי "במה מדליקין"
38 (שבת לה.ב). בין קודש לחול - כשקדש היום,
39 להודיע שחשכה, ויש מעתה חיוב סקילה
40 במלאכה. שלש לפתיחת שערים - כמו בכל
41 יום. שבעה שערים היו בעזרה. שלש לשער
42 העליון - דאמרן לעיל: קרא הגבר - תקע
43 והריעו ותקעו. שלש לשער התחתון - דאמרן
44 לעיל: הגיעו לעזרה - תקעו והריעו ותקעו. והיו
45 מאריכין בוק עד שהגיעו לשער היוצא למזרח
46 - והוא שער התחתון. ובגמרא מפרש אמאי לא
47 חשיב שלש של מעלה העשירית. שלש למילוי
48 המים - אחר שמלאום, ושבו ובאו לזון לעזרה
49 דרך שער המים. ותנן לעיל בפרק "לולב וערבה"
50 (מח.ב). הגיעו לשער המים - תקעו והריעו ותקעו. שלש לגבי מוכח - כשזוקפין את הערבה, כדתנן בפרק "לולב וערבה" לעיל (מח.א). וזוקפין את הערבה בידי המזבח, ותקעו
51 והריעו ותקעו. גמרא אחת היא - מצוה אחת הן, והוא חשיב לה, הכי גרסינן: מאי טעמא דרבי יהודה, דכתיב "ותקעתם תרועה", אלמא: תרועה היינו תקיעה. כלומר, מוקרי
52 לתרועה תקיעה, שמע מינה חרא היא. והיא לפשוטה לפניה ופשוטה לאחריה - מהכא ילפינן לה בראש השנה (לד.א). דכתיב "ותקעתם" - הודר "תרועה" הודר כתיב "תרועה"
53 יתקע, כלומר: אחר התרועה - יתקעו. והוא לסימנא בעלמא הוא - ההיא תקיעה, שהיא להקדיל הקהל - אינה אלא לסימן כשודיה משה רוצה לדבר אליהם. ואינה מצוה. רחמנא
54 שויה מצוה - שמצוים להקדיל בסימן זה, ולא באור. ולא כלום - לא היה מפסיק ביניהם, אלא כדי נשימה.

1 רבי יהודה סבר תקיעה ותרועה ותקיעה אחת
2 היא - מבאן ראייה לפירוש הקונטרס,
3 דפרק "במה מדליקין" (שבת לה.ב. ושם) גבי שש
4 תקיעות בערב שבת, שכולן בסדר תקיעה ותרועה
5 ותקיעה. והא דקתני התיב: התחיל לתקוע תקיעה
6 שניה - תקיעה לאו דוקא, ותרועה היא. והא
7 קתני מתינתין: שלש להבטיל את העם ממלאכה,
8 ור' יהודה לא חשיב לה אלא אחת. ואף על גב
9 דאמרין בשמעתין דרבי יהודה: אין בין תקיעה
10 לתרועה ותקיעה ולא כלום - לאו אבולחו קאי,
11 דהך להבטיל את העם מן המלאכה היה שדות
12 גדול בין זו לזו. כדאמר בסוף "במה מדליקין" (גם
13 זה שם).

מהו

1 אחספא ונשדיה בתהומא ומנח? ליבא דקאמר ליה
2 מידי, אמר דוד: כל דידע למימר ואינו אומר - יחנק
3 בגרונו. נשא אהיתופל קל והומר בעצמו: ומה לעשות
4 שלום בין איש לאשתו, אמרה תורה: שמי שגכתב
5 בקדושה ימחה על המים, לעשות שלום לכל העולם
6 כולו - על אחת כמה וכמה. אמר ליה: שרי. קתב שם
7 אחספא, ושדי לתהומא, ונחית תהומא שיתסר אלפי
8 גרמדי. כי הוי דנחית טובא, אמר: כמה דמירלי מפי
9 מירמב עלמא. אמר חמש עשרה מעלות ואפקיה
10 תמיסר אלפי גרמדי, ואוקמיה פאלפי גרמדי. אמר
11 עולא: שמע מינה, סוכמא דארעא אלפי גרמדי. והא
12 חיוני דכרינן פורתא ונפקי מינא! אמר רב מושרשיא:
13 ההוא מפולמא דפרת. ועמרו בהנים בשער העליון שיוורד" כו'. בעי רבי ירמיה: למעלה
14 עשירית דנחית חמשה וקאי אעשרה, או דלמא דנחית עשרה וקאי אחמשה? תיקו. תנו רבנן:
15 ממשמע שנאמר "ופניהם קדמה" איני יודע שאחוריהם אל היכל ה'? אלא מה תלמוד לומר
16 "אחוריהם אל היכל ה'" - מלמד שהיו פורעין עצמן, ומתרוין כלפי מטה. "אנו ליה וליה
17 עינינו" כו'. איני? והאמר רבי יורא: פל האומר "שמע" "שמע" פאילו אמר "מודים" "מודים"!
18 אלא הכי אמרי: כמה משתחיים קדמה, ואנו ליה אנהנו מודים, ועינינו ליה מיחלות. משנה
19 אין פותחין מעשרים ואחת תקיעות במקדש, ואין מוסיפין על ארבעים ושש. בכל יום היו
20 שם עשרים ואחת תקיעות במקדש: שלש לפתיחת שערים, ותשע לתמיד של שחר, ותשע
21 לתמיד של בין הערבים. ובמוספין היו מוסיפין עוד תשע. ובערב שבת היו מוסיפין שש: שלש
22 להבטיל את העם ממלאכה, ושלש להבדיל בין קדש לחול. ערב שבת שפתוך ההך היו שם
23 ארבעים ושש: שלש לפתיחת שערים, שלש לשער העליון, ושלש לשער התחתון, ושלש
24 למילוי המים, ושלש על גבי מזבח, תשע לתמיד של שחר, ותשע לתמיד של בין הערבים,
25 ותשע למוספין, שלש להבטיל את העם מן המלאכה, ושלש להבדיל בין קדש לחול. גמרא
26 מתנתין דלא פרבי יהודה. דתניא, רבי יהודה אומר: הפוחת לא יפחות משבע, והמוסיף לא
27 יוסיף על שש עשרה. במאי קא מיפלגי? רבי יהודה סבר: תקיעה ותרועה תקיעה אחת היא,
28 ורבנן סברי: תקיעה לחוד ותרועה לחוד. מאי טעמא דרבי יהודה? אמר קרא: "ותקעתם
29 תרועה" וכתוב: "תרועה יתקעו". הא ביצד? תקיעה ותרועה אחת היא. ורבנן? ההוא לפשוטה
30 לפניה ולאחריה הוא דאתא. ורבי יהודה, לפניה ולאחריה מנליה? נפקא ליה מ"שנית". ורבנן
31 מאי טעמיהו? דכתיב: "ובהקהיל את הקהל התקעו ולא תריעו", ואי סלקא דעתך תקיעה
32 תרועה אחת היא, אמר רחמנא פלגא דמצוה עבד ופלגא לא עבד? ורבי יהודה: ההוא
33 לסימנא בעלמא הוא דאתא. ורבנן: סימנא הוא, ורחמנא שויה מצוה. פמאן אולא הא דאמר
34 רב פהנא: אין בין תקיעה לתרועה ולא כלום, פמאן? פרבי יהודה. אי רבי יהודה, פשיטא!

מהו

1 (מח.ב). הגיעו לשער המים - תקעו והריעו ותקעו. שלש לגבי מוכח - כשזוקפין את הערבה, כדתנן בפרק "לולב וערבה" לעיל (מח.א). וזוקפין את הערבה בידי המזבח, ותקעו
2 והריעו ותקעו. גמרא אחת היא - מצוה אחת הן, והוא חשיב לה, הכי גרסינן: מאי טעמא דרבי יהודה, דכתיב "ותקעתם תרועה", אלמא: תרועה היינו תקיעה. כלומר, מוקרי
3 לתרועה תקיעה, שמע מינה חרא היא. והיא לפשוטה לפניה ופשוטה לאחריה - מהכא ילפינן לה בראש השנה (לד.א). דכתיב "ותקעתם" - הודר "תרועה" הודר כתיב "תרועה"
4 יתקע, כלומר: אחר התרועה - יתקעו. והוא לסימנא בעלמא הוא - ההיא תקיעה, שהיא להקדיל הקהל - אינה אלא לסימן כשודיה משה רוצה לדבר אליהם. ואינה מצוה. רחמנא
5 שויה מצוה - שמצוים להקדיל בסימן זה, ולא באור. ולא כלום - לא היה מפסיק ביניהם, אלא כדי נשימה.

סוכה דף נג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שישי) קמט

משנה
 60 אין פוחתין בכל ימות השנה מעשרים ואחת תקיעות במקדש – לא
 61 היה יום שתקעו הכהנים והלויים בחוצרות פחות מעשרים ואחת
 62 תקיעות, ואין מוסיפין על ארבעים ושמונה – ולא היה יום שתקעו
 63 יותר מארבעים ושמונה תקיעות. מבארת המשנה: ככל יום היו שם
 64 עשרים ואחת תקיעות במקדש, שלש תקיעות תקעו לפתיחת שערים
 65 בבוקר, שכאשר פתחו את שערי העזרה היו תוקעין תקיעה
 66 תרועה ותקיעה, ועוד תשע תקיעות היו תוקעין לתמיד של שחר –
 67 בזמן ניסוך היין של התמיד היו שרים הלויים שיר של יום, והיו
 68 מחלקים שירתם לשלושה פרקים (וחלקים), ולפני התחלת כל פרק
 69 היו שני כהנים תוקעים תקיעה תרועה ותקיעה שהם יחד תשע
 70 תקיעות, ועוד תשע תקיעות היו תוקעין לתמיד של בין הערבים,
 71 שאף בניסוך היין של תמיד של בין הערבים שרו הלויים ותקעו
 72 כמו בתמיד של שחר. הרי עשרים ואחת תקיעות. ובמוספין – ביום
 73 שהיו מקריבים קרבן מוסף כגון שבת או ראש חודש, היו מוסיפין
 74 עוד תשע תקיעות, שגם בזמן ניסוך היין של המוסף שרו הלויים
 75 ותקעו שלש פעמים תקיעה תרועה ותקיעה. ובערב שבת היו
 76 מוסיפין עוד שלש תקיעות קודם כניסת השבת, שלש תקיעות
 77 מטרתן היתה להבטיל את העם מללאכה, ושלש תקיעות הנוספות
 78 היו תוקעין כשנכנסה השבת סמוך לחשכה כדי להבטיל בין קדש
 79 לחול – להודיע לעם שנכנסה השבת, ומעתה העושה מלאכה
 80 עונשו סקילה. בערב שבת שבתוך הקנ – שבחג הסוכות היו שם
 81 ארבעים ושמונה תקיעות, ואלו הם: שלש לפתיחת שערים של
 82 העזרה כמו בכל יום. ועוד שנים עשר תקיעות לכבוד ניסוך המים,
 83 והם: שלש לשער העליון, ושלש לשער התחתון – הוא השער
 84 שבעזרת נשים היוצא למזרח, והם התקיעות המבוארות במשנה
 85 לעיל (א), ושלש למילוי המים – לאחר שחזרו משאיבת המים ובאו
 86 לעזרה, כמו ששינו לעיל (מה) 'הגיעו לשער המים תקעו והריעו
 87 ותקעו'. ושלש על גבי מזבח, בשעה שזקפו את הערבה, כמו
 88 ששינו לעיל (מה). ועוד תשע לתמיד של שחר, ותשע לתמיד של
 89 בין הערבים, ותשע למוספין, שלש להבטיל את העם מן המלאכה,
 90 ושלש להבטיל בין קדש לחול – הכל כמבואר לעיל, נמצא סך כל
 91 התקיעות ארבעים ושמונה:
 92

גמרא

93 מתניתין שכתבה שהיה במקדש מעשרים ואחת תקיעות עד
 94 ארבעים ושמונה, היא דלא ברבי יהודה, דתניא רבי יהודה אומר
 95 הפוחת לא יפחות משבעה ותקיעות – אף ביום שיש להוסיף, לא
 96 יוסיף על שלש עשרה. מבררת הגמרא: במאי קא מיילני, מבארת
 97 הגמרא: לא נחלקו במספר התקיעות שתקעו, אלא רבי יהודה סבר
 98 שכל תקיעה תרועה תקיעה שתקעו יחד, מצוה אחת היא ויש
 99 להחשיבן לתקיעה אחת, ואם כן מה שמנתה המשנה עשרים
 100 ואחת תקיעות, החשיבן רבי יהודה לשבע תקיעות, וארבעים
 101 ושמונה התקיעות, החשיבן לשש עשרה תקיעות. ורבנן סברי שכל
 102 תקיעה היא מצוה לחוד, וכל תרועה היא מצוה לחוד.
 103 מבררת הגמרא את מקור שבתם: מאי מעמא דרבי יהודה, אמר
 104 קרא 'ותקעתם תרועה' (ובתיב 'תרועה ותקעו' הא כיצד תקיעה
 105 ותרועה אחת היא) מכך שהפסוק קורא לתרועה בשם תקיעה
 106 [אלמא תרועה ותקיעה אחת היא], שהיא מצוה אחת של תקיעה
 107 תרועה ותקיעה. שואלת הגמרא: ורבנן כיצד מפרשים פסוק זה,
 108 משיבה הגמרא: הם סוברים שההוא לדרוש על כל תרועה
 109 שצריכה תקיעה פשוטה לפניה ולא תרועה היא דאחא, וכך מפרשים
 110 את הפסוקים, 'ותקעתם תרועה', קודם 'ותקעתם' דהיינו תקיעה,
 111 ואחר כך תריעו 'תרועה' ללמד שצריך תקיעה לפני התרועה, וכן
 112 'תרועה ותקעו' קודם 'תרועה' ואחר כך 'ותקעו' תקיעה ללמד
 113 שצריך תקיעה גם לאחר התרועה (ורבי יהודה) שעושים תקיעה
 114 לפני תרועה ולא תרועה של התרועה מנליה, משיבה הגמרא נפקא ליה
 115 מדכתיב 'שנית').
 116 שואלת הגמרא: ורבנן שסוברים שכל תקיעה היא מצוה בפני
 117

1 אחספא – האם מותר לכתוב את שם ה' על החרס ונשדחה בתהומא
 2 ומנח – ולזרוק לתוהו שנינו על פתח התהום ויעצור את המים,
 3 או שאסור משום שגורם שימחק השם במים, ולפי דעת רבא אמר ליה
 4 מידי – לא היה מי ששייבו דבר. אמר דוד, כל הדע למימר ואינו
 5 אומר יתקן בגוינו, מדה כנגד מדה, שגורם לעולם להיטבע
 6 ולהיחנק. נשא אחיתופל קל וחומר בעצמו, ומה כדי לעשות שלום
 7 בין איש לאישו – ולהתיר את הסוטה לבעלה אם יתברר שהיא
 8 טהורה, אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים – שכותב
 9 על גבי מגילה את הפסוקים מפרשת סוטה ובתוכה יש שם ה'
 10 ומחוק אותם לתוך המים, ומשקה את האשה, ואם נמצאת טהורה
 11 היא מותרת לבעלה. לעשות שלום לכל העולם כולו שלא יטוף,
 12 על אחת כמה וכמה שמותר למחוק את שם ה'. ועל פי קל וחומר
 13 זה אמר ליה אחיתופל לדוד דשרי – מותר לעשות כך. ואכן כתב
 14 דוד שם ה' אחספא – על החרס ושרי לתהומא – והשליכו לתוהו
 15 וצלל ונח על פתח התהום, ונחית תהומא שיתפר אלפי גרמירי –
 16 ירד גובה המים שבתוהו שש עשרה אלף אמות. כי הו' דנחית
 17 מנבא – כאשר ראה דוד שירוד התהום כל כך הרבה, אמר, כמה
 18 דמדילי מפי מרעב עלמא – כמה שיעלה התהום ויתקרב סמוך
 19 לארץ כך תהיה האדמה רטובה ולחה יותר והפירות יגדלו טוב
 20 יותר, לכך אמר המש' עשרה מזמורי שיר המעלות ואפקיה מסיפר
 21 אלפי גרמירי – והעלה את התהום חמש עשרה אלף אמות,
 22 ואוקמיה פאלפי גרמירי – והעמידו בגובה אלף אמות מתחת
 23 לאדמה. ולכך נקראו שיר המעלות' שהם גרמו לעליית התהום.
 24 אמר עולא, שמע מינה שסומא דארעא אלפי גרמירי – עובי
 25 הקרקע עד התהום אלף אמה. מקשה הגמרא: והא חזינו דגרמירי
 26 פורתא ונפקי מאי – והרי אנו רואים שהופרים מעט, אף שלא
 27 בעומק אלף אמה, ובוקעים מים. משיבה הגמרא: אמר רב משרשיא
 28 ההוא מכולמא דפרת – מים אלו הבוקעים מהחפירות אינם
 29 מהתהום, אלא ממחילות (כעין צינורות) שתחת הקרקע המובילות
 30 את מי נהר פרת:
 31 שנינו במשנה: ועמדו בהנים בשער העליון שיורד בו הגיעו למעלה
 32 עשירית תקעו והריעו ותקעו: בעי' – נסתפק רבי רמיה, מזה הכוונה
 33 למעלה עשירית, האם הכוונה דנחית המש' וקא אעשרה –
 34 שירדו חמש מדרגות מעזרת כהנים לעבר עזרת נשים, ועמדו על
 35 המדרגה העשירית מלמטה. או דלמא, דנחית עשרה וקא אחמשה
 36 – שירדו עשר מדרגות ועומדים על המדרגה העשירית מלמעלה
 37 שהיא חמישית מלמטה. מסיקה הגמרא: תיקו – תעמוד שאלה זו
 38 בלא פתרון.
 39 תנו רבנן נאמר בפסוק (יחזקאל ח טו) 'ויבא אתי אל חצר בית ה'
 40 הפנימית והנה פתח היכל ה' בין האולם ובין המזבח בעשרים
 41 וחמשה איש אחריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה והמה
 42 משתחיתים קדמה לשמש', ויש להקשות ממשמע שנאמר 'ופניהם
 43 קדמה' – לכיוון מזרח, איני יודע – האם איני מבין מזה שאחוריהם
 44 אל היכל ה', הרי היכל היה במערב ופתחו למזרח ואם עמדו
 45 כשפניהם לכיוון הפתח שבמזרח, ודאי שאחוריהם היה להיכל.
 46 אלמא מה תלמוד לומר 'אחוריהם אל היכל ה', מלמד שהיה
 47 אחוריהם מגולה שהיו פורעין עצמן – מגולין עצמן בחוסר צניעות
 48 ומתיריין – עושין צרכיהן בלפי מטה, ועל כך בא עונשם:
 49 שנינו במשנה: שלדעת רבי יהודה היו שונים ואומרים אנו ליה וליה
 50 ענינו בו: מקשה הגמרא: איני – איך יתכן שכך אמרו, והאמר רבי
 51 זירא, כל האומר 'שמע' 'שמע' – שאומר פסוק 'שמע ישראל' וכו',
 52 וכופלו, הרי הוא כאלו אמר 'מודים' 'מודים' ששינו במשנה
 53 שמשתקין אותו, משום שנראה כאילו מתפלל לשתי רשויות, ואיך
 54 אמרו כאן 'אנו ליה וליה ענינו' הרי כיון שמוכירים פעמיים 'ליה'
 55 נראה כשתי רשויות. מתרצת הגמרא: שהמשנה קיצרה בלשונה
 56 אלמא הכי אמרי – ובאמת אמרו המה משתחיתים קדמה לשמש, ואנו
 57 ליה (אנחנו מודים) [משתחיתים], וענינו ליה מוחלות ומצפות שהוא
 58 המספק כל צרכינו. וכיון שהזכירו 'ליה' על שני ענינים אין חשש
 59 בכפילות המלה ולא נראה כשתי רשויות:

מקשה הגמרא: תנן – שנינו במשנתנו ערב שבת שבתוך ההגה היו
שם ארבעים ושמונה תקיעות, וזהו המספר הגדול ביותר של
תקיעות וכמו שכתבה המשנה אין מוסיפין על ארבעים ושמונה.
ואם איתא לדברי רב אחא, אם כן ליתני שבת שבתוך ההגה,
דמשפחה לה חמשין וחד תקיעות, לפי שאמנם חסרו ממנין
הארבעים ושמונה שש התקיעות שהיו לקבלת שבת, אך נוספו
תשע תקיעות נוספות למוסף של שבת חוץ מהתשע שתקעו
למוסף של החג, ומדוע אמרה המשנה שאין יותר מארבעים
ושמונה. מתרצת הגמרא: אמר רבי ירמיה, גם ליתת רב אחא
בשבת שבתוך החג לא היו חמישים ואחת, לפי שאין שבתוך את
השלוש תקיעות שתקעו בכל יום לפתיחת שעריה, בשבת, כיון
שאינו למצוה אלא רק לסימן שהחלה עבודת היום, ולהעמיד
כהנים לעבודתם ולויים לדוכנם וישראל למעמדם, וכיון שחסרו
שלש אלו שוב נמצא שתקעו רק ארבעים ושמונה.
אמר רבא לדחות את תירוץ רבי ירמיה, מאן הא דלא חש לקמיה
– מיהו זה שאינו חושש ומוציא טובין מטהניתו, כלומר מרבי
דברים שאינם נכונים, ששתי קושיות יש להתקשות על דברי רבי
ירמיה, תרא, דככל יום היו שם עשרים ואחת תנן ושלש מהם
לפתיחת השערים, ובכל יום משמע אף בשבת. ועוד, אי נמי
בחדרי ניהו – אף אם נכונים דבריו שבשבת לא תקעו לפתיחת
שערים ואמנם לא תקעו בשבת שבחג חמישים ואחת תקיעות
אלא ארבעים ושמונה תקיעות, מכל מקום מדוע כשהביאה
המשנה דוגמא ליום שתקעו ארבעים ושמונה נקטה 'ערב שבת
שבתוך החג' ליתני – שתכתוב שבת שבתוך ההגה היו שם ארבעים
ושמונה, ויש עדיפות בהזכרת דוגמא זו משום דשפעת מינה תרתי
– שבדוגמא זו נשמע שני חידושים, האחד, שפעת מינה דרבי
אליעזר בן יעקב שתוקעין על גבי המזבח ולא למעלה עשירית
ובמבואר לעיל, ושפעת מינה עוד, את החידוש דרבי אחא בר
הנינא שתוקעין על כל מוסף, ולכך ואף שלא תקעו שש לקבלת
שבת ושלש לפתיחת שערים מכל מקום תקעו ארבעים ושמונה
כיון שנוספו תשע למוספין של שבת, וחידוש זה אינו נשמע
מהדוגמא של משנתנו [ערב שבת שבחג].
אלא אמר רבא, הטעם שלפי דעת רב אחא שבשבת שבתוך החג לא
היו חמישים ואחת תקיעות, לפי שאין תוקעין למילוי מים בשבת,
כיון שכבר נתמלאו בערב שבת כמו ששנינו לעיל (מח), דבצירי
מוכא – וא"כ נחסרו תקיעות רבות ושלש לשער העליון שלש
לשער התחתון ושלש לשער המים ושלש לגבי מזבח, שתקיעות
אלו היו למילוי המים ונמצא שבשבת בחג יש רק שלשים ותשע
תקיעות וכ"א לתמיד של שחר ובין הערביים, וי"ח לשני המוספין.
מקשה הגמרא: לדברי רב אחא שתוקעין לכל מוסף, וליתני נמי
שבראש השנה שקל להיות בשבת היו שם ארבעים ושמונה, דהא
איכא תלתא מוספין, מוסף דראש השנה, מוסף דראש חודש, מוסף
דשבת, ולכל מוסף תשע תקיעות הרי עשרים ושבע, ועוד עשרים
ואחת שבכל יום הרי ארבעים ושמונה, ומדוע לא הזכירה המשנה
דוגמא זו. מתרצת הגמרא: ערב שבת שבתוך ההגה איצטרופי ליה –
המשנה העדיפה לנקוט את הדוגמא של ערב שבת שבתוך החג
כדי לאשמועין דרבי אליעזר בן יעקב שתוקעין שלש על גבי
המזבח ולא למעלה עשירית, שזה לא שייך בראש השנה. מקשה
הגמרא: אטו מי קאמר ליתני הא ולא ליתני הא – היא המקשה
שהקשה 'וליתני ראש השנה שחל בשבת' נתכוין שיתבו דוגמא
זו ולא את הדוגמא של המשנה. כוונתו היתה ליתני הא ולייתני הא
– שיכתבו את שתי הדוגמאות, שהרי בשתי הדוגמאות יש
חידושים. מתרצת הגמרא: הנה ושייר – אכן כשחל ראש השנה
בשבת יש ארבעים ושמונה תקיעות, אלא שהתנא שייר דוגמא זו
ולא הזכירה. מקשה הגמרא: מאי שייר דהאי שייר – איזה עוד יום
שייר התנא שיש לומר ששייר גם יום זה, שהרי כלל בידינו שאין
התנא משייר דבר אחד, אלא או שמשיר כמה דברים או שאינו
משייר כלום. משיבה הגמרא: שייר ערב השפח שאף בו תקעו
ארבעים ושמונה, עשרים ואחת שבכל יום, ועוד עשרים ושבע
לשחיטת הפסח.

משיבה הגמרא: החידוש בזה הוא, דמהו דתימא – היינו סבורים
לפרש שדברי רב כהנא הם אפילו בשיטת רבנן, ואמנם אין כוונתו
שאסור להפסיק אף הפסק קטן, שהרי אינם מצוה אחת, אלא שלא
יפסיק הפסק גדול ובשיעור כדי לגמור שלשתן בין התקיעות
וכדעת רבי אבהו (ר"ה דה). והוצרך רב כהנא לומר כן לאפוקי
מדריב יוהנן שסובר שלדעת רבנן יצא אף בהפסק גדול ביותר,
דאמר רבי יוחנן אם שמע אדם בראש השנה תשע תקיעות (שלש
פעמים תקיעה תרועה ותקיעה) אפילו בתשע שעות ביום והפסיק
כשעה בין תקיעה לתקיעה, יצא ידי חובתו. אלא דעת רב כהנא
שאר להפסיק בין תקיעה לתרועה הפסק גדול. וכדי שלא כהנא
כן בדברי רב כהנא, קא משמע לן הגמרא לעיל שדברי רב כהנא
הם לשיטת רבי יהודה וכוונתו שלדעת רבי יהודה אין להפסיק
אפילו הפסק קטן. מקשה הגמרא: ואימא הכי נמי שדברי רב כהנא
הם לשיטת רבנן, והכוונה שלא יפסיק הפסק גדול, ומנין לנו שאין
זו כוונתו. משיבה הגמרא: אם כן, מאי הלשון שהוסיף 'ולא כלום',
אלא שבה לומר שאפילו הפסק קטן אין להפסיק וזהו רק לדעת
רבי יהודה:
שנינו במשנה: ערב שבת שבתוך ההגה היו שם ארבעים ושמונה כו';
ובתוכם נקטה המשנה שלש לשער העליון, שלש לשער התחתון,
שלש למילוי המים, ושלש על גבי המזבח, ואילו שלש תקיעות
שתקעו בזמן שהולכיכם את המים כשהגיעו למעלה עשירית כמו
ששנינו לעיל (א) לא קתני במשנתנו. מבארת הגמרא: הטעם
שלא הוזכרו תקיעות אלו משום שמתניתינן מיני, כדעת רבי אליעזר
בן יעקב היא, הסובר שלא תקעו למעלה העשירית, דתניא, שלש
תקיעות תקעו כשהגיעו למעלה עשירית, רבי אליעזר בן יעקב אומר
שלש תקיעות תקעו על גבי המזבח בזמן זקיפת הערבה. מוסיפה
הברייתא: לא נחלוך במנין התקיעות שהיו שם, שתנא קמא האומר
ששלש תקיעות תקעו למעלה עשירית, אינו אומר שתקעו על גבי
המזבח, ורבי אליעזר בן יעקב האומר שתקעו על גבי המזבח אינו
אומר שתקעו למעלה עשירית. ומשנתנו שכתבה שלש על גבי
המזבח ולא כתבה שלש למעלה עשירית, היא כדעת רבי אליעזר
בן יעקב. מבארת הגמרא: מאי מצמא דרבי אליעזר בן יעקב הסובר
שתקעו על גבי המזבח ולא למעלה עשירית, לפי שסובר שפנין
דתקע לפתיחת שערים – כיון שהתקיעות שתקעו בזמן ניסוך המים
היו לכבוד פתיחת שערים, אם כן למעלה עשירית למה לי דתקע –
מה טעם יש לתקוע שם הרי היא לאו שער הוא, הלכך לתקוע
בשעת זקיפת הערבה על גבי המזבח עדיף. ורבנן חולקים וסוברים
שעדיף לתקוע על גבי מעלה עשירית, משום דכרי, כיון דתקע
למילוי המים – כיון שטעם שתיים עשרה התקיעות שמוסיפין בחג
הוא משום מילוי המים, לקיים את הנאמר (ישעיה יב א) וישאבתם
מים בששון, ומשום כך תקעו בשער העליון והתחתון ושער
המים, מסתבר שגם השלש תקיעות הנוספות היו במעלה עשירית
שהוא בדרך למילוי המים ומוכח שהם מחמת ניסוך המים, אך על
גבי המזבח בשעת זקיפת הערבה למה לי – לא מסתבר שיקבעו
חכמים שם תקיעה, שהרי אין זה שייך למילוי המים, הלכך, למעלה
העשירית עדיף לתקוע.
כי אהא – כאשר הגיע רבי אחא בר הנינא מדרימא – מן הדרום,
אייתי מתניתא בידיה: נאמר בפסוק 'ובני אהרן הכהנים יתקעו
במצצרות', מבארת הברייתא: שאין תלמוד לומר – אין צריך
לכתוב את המילה 'יתקעו', משום שאמר 'ותקעתם במצצרות'
על עלתיכם ועל זבחי שלמיכם' וא"כ היה די לכתוב 'ובני אהרן'
במצצרות, ומה תלמוד לומר 'יתקעו', ללמדך שהכל לפי המוספין
תוקעין וכמו שהולך ומבאר. הוא תני לה – רב אחא שנה ברייתא
זו, והוא אומר לה – והוא גם פירש אותה, שכוונת הברייתא 'הכל
לפי המוספין לומר שתוקעין על כל מוסף ומוסף, וביום שיש שתי
קדושות כגון שבת ויום טוב שמקריבין שני מיני קרבנות למוספין,
היו שרים על כל קרבן מוסף את שירו ותוקעים תשע תקיעות
בשלשת פרקיו, נמצא שהיו תוקעים שמונה עשרה תקיעות
למוספין.

1 מהו דתימא אפילו ברבנן — ואין בין דקאמר, שלא יפסיק בין זה לזה הפסקה מרובה, כדי
 2 לגמור שלשתן — כדרכי אבהו, דאמר בשילוח ראש השנה (לד, ו, ושם): שהה כדי
 3 לגמור את כולה, חזר לראש, ולאפוקי מדרכי יוחנן, דאמר: שמע תשע תקיעות בתשע שעות
 4 ביום — יצא, דשהה כדי לגמור את כולן, אינו חזר לראש, קא משמע לך, דוקא לרבי יהודה
 5 קאמר רב כהנא, משום דתקיעה ותרועה ותקיעה
 6 כולה אחת היא, ואפילו הפסקה מועטת, פחות
 7 מכדי לגמור שלשתן, לא יפסיק אלא כדי נשימה
 8 — דהפסקה צריך, כדאמר בשילוח ראש השנה
 9 (שם): "ותקעתם תרועה" — תקיעה בפני עצמה,
 10 ותרועה בפני עצמה, אבל לרבנן לא חישינן אי
 11 מפסיק טובא, והשתא לענין תקיעות, לא נפקא לן
 12 מיניה מידי לרבי יהודה — בבלוגא דר' אבהו ור'
 13 יוחנן, וכי פליגי — אליבא דרבנן, ולענין מילי
 14 טובא בהלל, ובמגילה, ובק"ש, ובתפלה.
 15 ש"ייר ערב הפסח — שיש בחשיטת הפסח
 16 עשרים ושבע תקיעות, שהפסק נשחט
 17 בשלש כחות — כת אחר כת, כדתנן ב"תמיד
 18 נשחט" (פסחים סד,א), וכל כת קוראה את הלל
 19 שלש פעמים, שהיו פסחיתן מרובין, והם טעונים
 20 הלל בשחיתן, ולא היו מוספיקין לשחוט פסחיהם,
 21 כל כת וכת, עד שיקראוהו שלש פעמים, ואף על
 22 גב דתנן: ואף על פי שלא שלשו ממיזקן — היינו
 23 לא גמרו פעם שלישית, אבל מיהו, אין כת שלא
 24 היתה גומרתו שתי פעמים ומתחלת בו פעם
 25 שלישית, ואין חסר מן התקיעות כלום, שבתחלת
 26 קריאה תוקעין, ובכל קריאה שלש תקיעות, כך
 27 פירש בקונטרס, ואין הלשון משמע כן, דתנן התם:
 28 קראו את ההלל, אם גמרו — שנו, ואם שנו —
 29 שמשנו, אף על פי שיש שני ממיזקן, משמע:
 30 שאפילו כת ארשונה לא התחילה פעם שלישית
 31 מעולם! ועוד: משמע שבראשי פרקים היו תוקעין,
 32 כדאשכחן בסוף מסכת תמיד, גבי שיר של תמיד:
 33 דברו הלויים בשיר, הגיעה לפרק — תקעו,
 34 והשתחוו העם, על כל פרק — תקיעה, ועל כל
 35 תקיעה — השתחוואה, ושני פרקים יש בהלל —
 36 מדר' יהודה, דאמר: ממיזקם של כת שלישית לא
 37 הגיעה לומר "אהבת" — משמע: "אהבת" — הוא
 38 תחילת הפרק, ויהודי' — נמי תחילת הפרק,
 39 כדאמרין פרק "לולב הגוול" (סוכה לח,ב, ושם):
 40 מכאן שמצוה לענות בראשי פרקים, והם היו
 41 תוקעין בתחלת ההלל שלש תקיעות, כדתנן פרק
 42 "תמיד נשחט" (פסחים סד,א), נעלו דלתות
 43 העזרה — תקעו ודריעו ותקעו, וכן לכל פרק
 44 ופרק, נמצא להלל אחד — תשע תקיעות, וכן
 45 לכל כת וכת, ואין לך כת שלא היתה גומרת הלל
 46 אחד לרבנן — נמצא לשלשה כחות שלשה
 47 הללות, ובהן עשרים ושבע תקיעות, אפילו כשלא
 48 היו שונות את ההלל כלל, וכשהיו שונות —
 49 נפישו תקיעות טובא, אלא הני דפסיקי ליה קאמר
 50 דש"ייר, והא דתנן: ואין מוספיקין על ארבעים
 51 ושמונה — הוה מצי לאשויי זמנין דמוסיפין, כגון דיכא דשונות את ההלל — אבל בלאו
 52 הכי פרטינן עלה מערב הפסח שחל להיות בשבת, דנפישו לרבי יהודה לרבנן, ומשני: כיון
 53 דליתיה בכל שנה, לא קא חשיב, ומה שפירש בקונטרס: שהכת קוראה את הלל — לא דהתה
 54 הכת קוראה, אלא הלויים קוראים, וכן איתא בתוספתא דפסחים: הלויים היו עומדים על
 55 דוכן ואומרים את ההלל בשיר, אם גמרו — שנו, ואם שנו — שלשו, ואף על פי שלא שלשו
 56 ממיזקה, אמר ר' יהודה: ממיזקה של כת שלישית לא הגיעה לומר "אהבת". כלומר: לא
 57 הגיעו הלויים לומר "אהבת" בשחישת פסחיהן.

אי

1 בחג — דשער עליון ותחתון, ושער המים, ולגבי מזבח, וצרי ליה נמי דלהבטיל ולהבדיל דערב שבת, ואיכא טובא, וליתני ראש השנה בו' — לרבי אחא מוהבינן, אם איתא דתוקעין
 2 לכל מוסף, ליתני ראש השנה שחל להיות בשבת, הוי שם ארבעים ושמונה: עשרים ואחת שבכל יום, ועשרים ושבע של שלשה מוספין, כדרכי אליעזר בן יעקב — דמני להו, ולא
 3 חשיב דלמעלה העשירית.

1 מהו דתימא רבנן היא — ויכול להפסיק ביתנים הפסקה מועטת, ומאי "אין בין דקאמר,
 2 שלא ימתין המתנה מרובה — לאפוקי מדרכי יוחנן, תשע תקיעות — האמורות בראש
 3 השנה מן התורה, שלש למלכות: תקיעה, תרועה, תקיעה, ושלוש לזכרונות, ושלוש
 4 לשופרות, כדאמרין בראש השנה (לד,א), והאי דעבדינן טפי, משום ספיקא דתרועה
 5 הוא, דלא ידעינן אי גנודי הוא, אי לילוי הוא.
 6 ולא כלום — משמע, דאפילו הפסקה מועטת
 7 ליתא, אינו אומר על גבי מזבח — שהיו תוקעין
 8 לגבי המזבח, הכי נרסין: לגבי המזבח למה לי
 9 דתקע? הא תקע ליה לילוי המים — כל
 10 תקיעות הללו של שער העליון והתחתון, ושער
 11 המים — משום מילוי המים הוא, הלכך, לערבה
 12 למה לי תקיעה? הא כל בני תקיעות דמוספין
 13 בחג אינן אלא משום "ושאתם מים בששון",
 14 הלכך, הואיל וגמירי חשבון התקיעות בחג שנים
 15 עשר, למעלה העשירית עדיף למיעבה, דבמכתב
 16 מילתא שדן משום מילוי המים, שתוקע לכוון
 17 על דבר המילוי כסדר, ומעלה עשירית משום
 18 דמוקם מסוים בעלמא הוא — לידע היכן תוקעין
 19 אותם, ואני שמעתי: שלש — לגבי מזבח,
 20 כשמוליכין את המים למזבח, והכי נרסין: לגבי
 21 המזבח למה לי דתקע? הא תקע ליה בשעת
 22 נסוך המים, תשע לתמיד של שחר בשעת נסכים
 23 הוי, שאין אמרינן: שיר אלא על הדין, וקשאי ליה:
 24 אם כן, נפישן להו תקיעות, דהא איכא הנך דתנן
 25 גבי זקופת ערבה! או שמא זקופת ערבה בעת
 26 שמוליכין המים למזבח היא, שאין תלמוד לומר
 27 יתקעו — אלא "ובני אהרן בחצוצרות", הכל לפי
 28 המוספין תוקעין — מפרש ואזיל לה, הוא תני
 29 ליה — רבי אחא דתני לה — הוא אמר לה, לומר
 30 שתוקעין בו' — הוא היה מפרש לה, דמאי הכל
 31 לפי המוספין דקאמרין, שתוקעין על כל מוסף
 32 ומוסף — יום שיש בו שתי קדושות, כגון שבת
 33 ויום טוב, וצריך שני מוספין, ותוקעין לכל מוסף
 34 — שאומרים למוסף שבת שיר של שבת,
 35 ותוקעין תשע תקיעות לשלשה פרקים, ולמוסף
 36 יום טוב — שיר של יום טוב, ותוקעין תשע
 37 תקיעות, ואם איתא — דהא תוקעין על כל מוסף —
 38 ליתני שבת שבתוך החג, שאין תוקעין לפתיחת
 39 שערים בשבת — שאינה למצוה בתקיעות של
 40 קרבן, ובתיבי בקרא "ותקעתם בחצוצרות על
 41 עולותיכם", אבל הנך לסימנא נינהו, שישמעו
 42 ויבאו למעמדם ולדוכנם — ולא דחו שבת,
 43 הלכך, הדין הוי להו ארבעים ושמונה, מאן הא
 44 — דנריץ הכי, דלא חש לקיפחא — טחון
 45 ומוציא סובין, ואינו חושש, כלומר: מרבה דברים
 46 שאינם, דהא דפתניתין תנן בכל יום — היו שם
 47 אחת ועשרים, ומני פתיחת שערים בהדייהו,
 48 ואם אינם בשבת — נמצא שפוחתין מאחת
 49 ועשרים, ועוד אי נמי כי חדדי נינהו — כלומר:
 50 אפילו לרבנן, שאין תוקעין לפתיחת שערים
 51 בשבת, והוה להו נמי בשבת שבתוך החג ארבעים ושמונה, כדחוו ארבעים ושמונה בערב
 52 שבת שבתוך החג, ליתני "שבת שבתוך החג" דהא הוה ליה למיתני, ולמישבך ערב שבת.
 53 דהא שמעינן מינה תרתי שפעת מינה דרבי אליעזר בן יעקב — דאין תוקעין למעלה
 54 העשירית אלא על גבי המזבח, כדקאמר להו ואזיל, ושמעין מינה דרבי אחא דתוקעין
 55 על כל מוסף, דאילו: שלשה להבדיל ושלשה להבטיל אשמעינן ברישא, ואמאי שבקה?
 56 ותנא: ערב שבת, ולא אשמעינן מילתא חזרתא, אלא דרבי אליעזר בן יעקב חזרדה, לפי
 57 שאין תוקעין למילוי המים בשבת — שבת נמתלא מערב שבת, כדתנן בפרק "לולב
 58 וערבה" (סוכה מה,ב), אלא שהיה ממלא מערב שבת, ובצרי להו טובא — כל הנוספות
 59 בחג — דשער עליון ותחתון, ושער המים, ולגבי מזבח, וצרי להו נמי דלהבטיל ולהבדיל דערב שבת, ואיכא טובא, וליתני ראש השנה בו' — לרבי אחא מוהבינן, אם איתא דתוקעין
 60 לכל מוסף, ליתני ראש השנה שחל להיות בשבת, הוי שם ארבעים ושמונה: עשרים ואחת שבכל יום, ועשרים ושבע של שלשה מוספין, כדרכי אליעזר בן יעקב — דמני להו, ולא
 61 חשיב דלמעלה העשירית.

1 מהו דתימא אפילו ברבנן, ולאפוקי מדרכי יוחנן,
 2 דאמר: שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום — יצא,
 3 קא משמע לך, ואימא הכי נמי! אם כן, מאי "ולא
 4 כלום"? "ערב שבת שבתוך החג" בו', ואילו למעלה
 5 עשירית — לא קהני, מתניתין מני - רבי אליעזר בן
 6 יעקב היא, דתניא: שלש למעלה עשירית, רבי אליעזר
 7 בן יעקב אומר: שלש על גבי המזבח, האומר למעלה
 8 עשירית - אינו אומר על גבי המזבח, והאומר על
 9 גבי המזבח - אינו אומר למעלה עשירית, מאי טעמא
 10 דרבי אליעזר בן יעקב? פיון דתקע לפתיחת שערים,
 11 למעלה עשירית למה לי דתקע? האי לאו שער
 12 הוא, הלכך, על גבי המזבח עדיף, ורבנן סברי: פיון
 13 דתקע למילוי המים, על גבי המזבח למה לי? הלכך,
 14 למעלה העשירית עדיף, פי אהא רבי אחא בר הנינא
 15 מדרומא, איתי מתניתא בידיה: "ובני אהרן הכהנים
 16 יתקעו בחצוצרות" שאין תלמוד לומר "יתקעו", שפכר
 17 נאמר "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי
 18 שלמיכם" ומה תלמוד לומר "יתקעו"? הכל לפי
 19 המוספין תוקעין, הוא תני לה והוא אומר לה: לומר
 20 שתוקעין על כל מוסף ומוסף, תנן: ערב שבת שבתוך
 21 החג היו שם ארבעים ושמונה, ואם איתא, ליתני:
 22 שבת שבתוך החג, משפחת לה חמישין וחד! אומר
 23 רבי זירא: לפי שאין תוקעין לפתיחת שערים בשבת,
 24 אומר רבא: מאן הא דלא חש לקיפחא? דא"כ כל
 25 יום" תנן, ועוד: אי נמי פהרדי נינהו, ליתני: שבת
 26 שבתוך החג היו שם ארבעים ושמונה, דשמעת מינה
 27 תרתי: שמעת מינה דרבי אליעזר בן יעקב, ושמעת
 28 מינה דרבי אחא בר הנינא, אלא אומר רבא: לפי שאין
 29 תוקעין למילוי מים בשבת, דבצרי טובא, וליתני נמי:
 30 ראש השנה שקל להיות בשבת, דהא איכא תלתא
 31 מוספין: מוסף דראש השנה, מוסף דראש חודש,
 32 מוסף דשבת! ערב שבת שבתוך החג איצטריך ליה,
 33 לאשמעינן כדרכי אליעזר בן יעקב, אפוי מי קאמר
 34 ליתני הא ולא ליתני הא? ליתני הא וליתני הא!
 35 תנא וש"ייר, מאי ש"ייר דהא ש"ייר ערב הפסח.

1 בשבת, והוה להו נמי בשבת שבתוך החג ארבעים ושמונה, כדחוו ארבעים ושמונה בערב
 2 שבת שבתוך החג, ליתני "שבת שבתוך החג" דהא הוה ליה למיתני, ולמישבך ערב שבת.
 3 דהא שמעינן מינה תרתי שפעת מינה דרבי אליעזר בן יעקב — דאין תוקעין למעלה
 4 העשירית אלא על גבי המזבח, כדקאמר להו ואזיל, ושמעין מינה דרבי אחא דתוקעין
 5 על כל מוסף, דאילו: שלשה להבדיל ושלשה להבטיל אשמעינן ברישא, ואמאי שבקה?
 6 ותנא: ערב שבת, ולא אשמעינן מילתא חזרתא, אלא דרבי אליעזר בן יעקב חזרדה, לפי
 7 שאין תוקעין למילוי המים בשבת — שבת נמתלא מערב שבת, כדתנן בפרק "לולב
 8 וערבה" (סוכה מה,ב), אלא שהיה ממלא מערב שבת, ובצרי להו טובא — כל הנוספות

1 בחג — דשער עליון ותחתון, ושער המים, ולגבי מזבח, וצרי להו נמי דלהבטיל ולהבדיל דערב שבת, ואיכא טובא, וליתני ראש השנה בו' — לרבי אחא מוהבינן, אם איתא דתוקעין
 2 לכל מוסף, ליתני ראש השנה שחל להיות בשבת, הוי שם ארבעים ושמונה: עשרים ואחת שבכל יום, ועשרים ושבע של שלשה מוספין, כדרכי אליעזר בן יעקב — דמני להו, ולא
 3 חשיב דלמעלה העשירית.

1 משום ערב הפסח לאו שירא הוא מני רבי יהודה היא – תימה; וכי יעמידנה כ' יהודה, כדי שיקשה לוי וכי האי גונא איכא בגור פרק "שלושה מינים" (לה.ב. ושם); אי משום "בל יחל" – לאו שירא הוא. וכן בבבא קמא ספרק קמא (ט.א.), ובכתובות פרק "אלו נערות" (מ.א. ושם); אי משום חצי כופר – לאו שירא הוא. בההוא ניהא טפי, דאיצטריך ליה לממנר הכי, כדי שלא יקשה לזמן דאמר פלגא נזקא ממונא. דשייר חצי כופר, מאי שיר דהאי שיר.

2 **בגון** שחל יום טוב הראשון של חג להיות ערב 3 שבת – דאין התקיעות של שמחת בית 4 השואבה דוחות יום טוב, אף על פי שהתקיעות 5 של בטלה ממלאכות דוחות יום טוב, כדתנן בסוף 6 פרק קמא דחולין (כ.ב.). והטעם פירשתי בריש 7 פירקין.

8 **אלא** ארבעה ימים בלבד – דקסבר: אין 9 מעברין את החדש לצורך, וכולם הולכים 10 לפי המולדות. ובפרק שני דערכין (ט.ב. ושם) פריך: 11 דאיכא יומא דשעי תלת שנין, ואיכא יומא 12 דדלקים תלתין שנין, לפי שיש עדיין שמונה 13 שעות ושמונה מאות ושבעים וששה חלקים. 14 ועולות השעות יום אחד לסוף שלש שנים, 15 והחלקים עולין ליום, לסוף שלשים שנה; ומשני: 16 כיון דליתא בבולי שני – לא קחשיב. 17 **ואמאי** תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם – בלא 18 דבר ספרא יכול להקשות כן.

19 **דתניא** אברי תמיד ניתנין מחצי כבש ולמטה 20 במערב ושל מוספין ניתנין מחצי כבש 21 ולמטה במזרח, ושל ראשי חדשים ניתנין על 22 כרכוב המזבח ולמעלה – והיא שניה כן בסוף 23 מסכת שקלים (פרק שמיני משנה ח.). ואין גרסת 24 הספרים שלפנינו נכונה.

25 **ואתקין**

26 **ובמוצאי שבת לא היו מבדילין** – דברי הכל היא. **כי סליקות להתם, אשפחתיה לרבי יהודה** 27 **בריה דרבי שמעון בן פוי היתבי וקאמר:** רבי עקיבא היא! לא קשניא, הא – רבנן, הא – אחרים 28 היא. **דתניא, אחרים אומרים:** אין בין עצרת לעצרת, ואין בין ראש השנה לראש השנה אלא 29 **ארבעה ימים בלבד, ואם היתה שנה מעוברת** – חמשה. **מיתבי:** ראש חדש שחל להיות 30 **בשבת** – שיר של ראש חדש דוחה שיר של שבת. **ואי איתא** – לימא דשבת ולימא דראש 31 **חדש! אמר רב ספרא:** מאי דוחה – דוחה לקדם. **ואמאי? תדיר ושאינו תדיר** – תדיר קודם! 32 **אמר רבי יוחנן:** לידע שהוקבע ראש חדש בזמנו. **והאי היפירא עבדינן?** הא היפירא אחריתא 33 **עבדינן, דתניא:** חלבי תמיד של שחר ניתנין מחצי כבש ולמטה במזרח, ושל מוספין ניתנין 34 **מחצי כבש ולמטה במערב, ושל ראש חדש ניתנין תחת כרכוב המזבח ולמטה.**

35 – ואם חל יום הכפורים להיות במוצאי שבת. לא היו מבדילין – על הכוס "בין קודש לקודש" כדרך שמבדילין משבת ליום טוב – דהתם הוא שהיוצא חמור, והנכנס קל. אבל כאן 36 הנכנס חמור, היוצא לענין כל איסור מלאכה – והוא אמרין דברי הכל היא – בין לרבי ישמעאל לבין ר' עקיבא, דפליגי גבי חלבי שבת קריבין ביום הכפורים מיתוקמה. **כי סליקות** 37 **להתם אשכחתי לרבי יהודה בריה דר' שמעון בן פוי היתבי וקאמר ר' עקיבא היא** – והתם מפרש למילתיה, מיהו שמעין נמי מברייא – דחל יום הכפורים במוצאי שבת. **הא רבנן** 38 **הא אחרים** – מתניין רבנן דפליגי אדאחרים, ואמרי: מעברין החדש לצורך. הלכך ראש השנה בערב שבת לא מקלע – דדחינן ליה. והנך מתניין, דאמרי: מקלע. ולא אמרין 39 דחינן – אחרים היא, דאמרי אין מעברין את החדש לצורך. **אלא ארבעה ימים בלבד** – אם זה באחד בשבת יחול לשנה הבאה בחמישי בשבת – דהיינו ארבעה ימים. וזה הסדר לפי 40 מולד לבנה הוא: שבין מולד למולד עשרים ותשעה יום ומחצה, לשני מולדות – חמשים ותשעה. נמצא כל חדשי השנה אחד מלא ואחד חסר. ואחרים סבירא להו דאין מעברין ואין 41 מחסרין שום חדש לצורך, אלא קובעים ראשי חדשים – אחד מלא ואחד חסר לעולם. נמצא בין פסח לפסח ארבעה ימים, ששה מלאים וששה חסרים – שלש מאות וחמשים וארבעה 42 ימים, חן שלש מאות וחמשים ימים – חמשים שבעות. נמצאו ארבעה יתירים בין קביעת שנה זו לזו לקביעת שנה הבאה. **ואם היתה שנה מעוברת חמשה** – דקסבר: חדש העיבור לעולם 43 חסר, עשרים ושמונה ימים שלו – ארבעה שבעות. נמצא יום אחד יתר, תהוה על ארבעה ימים שבשנה פשוטה – הרי חמשה. **מיתבי** – לרבי אחא, דאמר: תוקעין על כל מוסף 44 ומוסף. לידע שהוקבע ראש חדש בזמנו – האי חשיבותא עבדינן ליה להיכירא שיכירו דפשיטא להו לבית דין, שקידשוהו כהלכתו, ולא יגמגם לב אדם עליו, דרוו בני אדם לא ראו 45 חידוש הלכנה. חלבי תמיד – הוא הדין לכל אבריו, ודכל אברי עולה – קרי חלבי. ניתנין מחצי כבש ולמטה במזרח – ששה כנהים חזוקים בחולות אברים, כדאמרין בסדר יומא 46 (כ.א.), מסדרין אותה בתחתיתו של כבש, מחציו ולמטה במזרחו של כבש, עד שיבא המעלה ומקטירן מן הכבש ולמזבח. וזה היה סימן שהן של תמיד, שפעמים היו מתעבבין אברי 47 תמיד עד המוסף, והיו צריך היכר שלא יקטירו למוספין קודם לעולת התמיד. דהא מפקינן מקרא שאין שום קרבן קודם עד המערכה לתמיד של שחר, הלכך היה צריך היכר, ושל 48 **מוספין** – ניתנין כנגדו במערב של כבש – שהשכש רחבו שש עשרה אמה מן המזרח למערב, ואורכו שלשים ושתיים מן הצפון לדרום. **ושל ראשי חדשים** – אברים של מוספי ראשי 49 חדשים נתנין הדי בכבש סמוך לכרכוב המזבח – למטה הימנו מעט. דהיינו, בחצי העליון של כבש, שכל הכבש – אורכו שלשים ושתיים ואינו משפע ועולה אלא תשע אמות: השש 50 אמות מן הארץ לסובב, והשלש מן הסובב ולמעלה – נמצאו שני שלישי אורך הכבש מן הארץ לסובב.

סוכה דף נד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קנג

60 בתשרי אימת הוי, בְּחַד בְּשֶׁבֶת, וכיון שאין אנו רוצים שיחולו שבת
61 ויום הכיפורים בסמיכות זה לזה, הֲלָכָה דְחִינָן לֵיהּ, וכיון שלעולם
62 לא חל יום טוב ראשון בערב שבת, נמצא שיש בכל שנה ערב
63 שבת בתוך החג שתקעו בו ארבעים ושמונה תקיעות.
64 מקשה הגמרא: וְמַי דְחִינָן לֵיהּ לראש השנה כדי שלא יחולו יום
65 הכיפורים ושבת בסמיכות, וְהָאֵין הִנְן הֲלָכָה שֶׁבֶת – כגון אברי תמיד
66 של בין הערבים קְרִיבִין בְּמוֹצַאי שבת ואף שהוא יום הַכְּפֻיִרִים, הרי
67 שאפשר שיחול יום הכיפורים ביום ראשון, ועוד, הרי אִמְרֵיהֶם רַבִּי
68 יוֹרְאֵי, בְּיַיּוּנֵן בִּי רַב כֶּבֶל – כשלמדתי תורה בבבל קודם שעתיתי
69 לארץ ישראל, הָוֵה אֵמַרִי – הייתי ואומר דָּהָא דְתַנָּיא בברייתא יום
70 הַכְּפֻיִרִים שֶׁחַל לְהֵיזֵת עֶרֶב שֶׁבֶת, לֹא הָיוּ תוֹקְעִין בו לפני שבת את
71 שש התקיעות שתקעו בכל ערב שבת כדי להבטיל את העם
72 ממלאכה ולהבדיל, שכבר שבתו העם ממלאכה בערב שבת
73 שהוא יום הכיפורים, וכן כשחל יום הכיפורים בְּמוֹצַאי שֶׁבֶת לֹא הָיוּ
74 מְבַדְּלִין על הכוס ובתפילה 'המבדיל בין קודש לקודש', כשאר יום
75 טוב שחל במוצאי שבת, כיון שקדושת יום הכיפורים שיה שבת
76 ששניהם אסורים בכל מלאכה, ואמר רבי זירא שכשהיה בבבל
77 סבר בברייתא זו דְבַרְיָה הָלָל הָיָא ואין תולקים עליה, אך בִּי סְלִיְקִית
78 לְהֵתָם – כאשר עליתי לארץ ישראל, אֲשַׁבְּחָתִיחַ – מצאתי לְרַבִּי
79 יְהוּדָה בְּרִיה דְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּן פְּזִי דְרַבִּי וְיָמְרֵיהֶם וְיָמְרֵיהֶם וְיָמְרֵיהֶם
80 רַבִּי עֲקִיבָא הָיָא, הסובר שחלבי יום הכיפורים אין קרבין בשבת
81 וחלבי שבת אין קרבין ביום הכיפורים, וכיון שיום הכיפורים שיה
82 בחומרתו לשבת, לא היו צריכים לתקוע כשחל יום הכיפורים
83 בערב שבת, שלא תקעו אלא להבדיל בין יום קל ליום חמור. הרי
84 שאפשר שיחולו שבת ויום הכיפורים בסמיכות, וכיון שכן אפשר
85 שיום טוב ראשון של סוכות יחול בערב שבת, והודרת הקושיא
86 שגם האופן שהזכירה המשנה שבערב שבת שבתוך החג תקעו
87 ארבעים ושמונה אינו בכל שנה, ומדוע הזכירה המשנה אופן זה
88 ולא הזכירה ערב פסח שחל בשבת.
89 מתרצת הגמרא: לֹא מְסֻיָּא, שנחלקו תנאים אם מותר לעבר את
90 החדש משום צורך השעה ולפי זה דחו את ראש השנה כדי שלא
91 יחול יום הכיפורים ביום ראשון או שאין מעברים את החדש
92 לשום צורך ואם כן אפשר שיחול יום הכיפורים ביום ראשון ויום
93 טוב ראשון בערב שבת, ויש לומר שהָאֵ – משנתנו שהזכירה את
94 ערב שבת שבתוך החג כדבר הנהוג בכל שנה, היא כדעת רַבְּנָן
95 הסוברים שלעולם מעברים את החדש לצורך, וְהָאֵ – המשנה
96 שאמרה שחלבי שבת קרבין ביום הכיפורים שמשמע שיום
97 הכיפורים חל גם בסמוך לשבת, כדעת אֲחֵרִים הִיא הסוברים שלא
98 עיברו את החדש אף לצורך. דְתַנָּיא אַחֵרִים אִמְרִים, אִין בִּין עֲצֵרֵת
99 לְעֲצֵרֵת, וְאִין בִּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֵלָּא הִפְרַשׁ שֵׁל אַרְבַּעָה
100 יָמִים בְּלַבַּד, כלומר לעולם יחול אותו יום טוב בשנה הבאה ארבעה
101 ימים מאוחר ממה שחל בשנה הקודמת, כגון אם חל בשנה זו ביום
102 ראשון לשנה הבאה יחול ביום חמישי, וְאִם הָיְתָה הַשָּׁנָה מְעוּבָרֵת
103 והיו בה שני חדשי אדר יהיה ההפרש חָמֵשֶׁה יָמִים, שִׁלְדַּעֲתֶם
104 לעולם היו החדשים אחד מלא (ל' יום) ואחד חסר (כ"ט יום),
105 ונמצאת השנה בת שלש מאות חמישים וארבעה ימים (שהם)
106 חמישים שבועות שלמים ועוד ארבעה ימים, וְחַדְשׁ הַעִיבּוּר
107 עֲשִׂרִים וְתַשְׁעֵי יוֹם (שהוא ארבעה שבועות ויום אחד), ולא עיברו
108 שיום חודש אפילו לצורך.
109 קושיו נוספת על רב אחא הסובר שתוקעין לכל מוסף: מִיתֵבִי,
110 שנינו בברייתא רֹאשׁ הַחַדָּשׁ שֶׁחַל לְהֵיזֵת בְּשֶׁבֶת, שִׁיר שֵׁל מוֹסֵף שֵׁל
111 רֹאשׁ הַחַדָּשׁ דְּזִקְחָה אֵת הַשִּׁיר שֵׁל מוֹסֵף שֵׁל שֶׁבֶת, וְאִי אֵימָה לְדַבְרֵי רַב
112 אחא, אִם כֵּן לֵימָא דְשֶׁבֶת וְלֵימָא דְרֹאשׁ הַחַדָּשׁ – יאמרו גם שיר של
113 שבת וגם של ראש חודש, אלא על כרחך שלא שרו ותקעו על כל
114 קרבן. מתרצת הגמרא: אֵמַר רַב סְפַרְא, אִבְךָ שִׁרִים וְתוֹקְעִים עַל כֵּל
115 קרבן וכדברי רב אחא, וְמֵאִי הַכוּנָה דְּזִקְחָה? שֵׁל מוֹסֵף בְּבְרִייתָא, דְּזִקְחָה
116 לְקָרְבָּן – אף ששרו על שניהם, שיר של ראש חודש דחה לשיר של
117 שבת להיות קודם לו. מקשה הגמרא: וְאֵמַאי – מדוע ראש חודש
118 קודם לשבת, הרי שנינו (בכוחם ט) שְׂתִירִי וְשֵׁאֵינוּ תִירִי, תִירִי קוֹדֵם,

1 דוחה הגמרא: אִי מְשֻׁם עֶרֶב הַפֶּסַח לֹא שִׁירָא הוּא – מה שהתנא
2 לא כתב ערב פסח אין זה שיר, שיתכן שלא תקעו בו ארבעים
3 ושמונה, דְּהָא מְנִי רַבִּי יְהוּדָה הִיא – שמא משנתנו כרבי יהודה
4 דְאָמַר שְׁמִימַתְהֶם שֶׁל פַּת שְׁלִישִׁית לֹא הִנְעִיחָה לומר באמירת ההלל
5 בפעם הראשונה את מזמור 'אֶהְבֵּתִי בִּי וְשָׁמַע ה', כלומר לא
6 הספיקה לומר רק חלק מההלל פעם אחת וכבר כלתה שחיטת כל
7 קרבנות פסחיהם, מַכְּנִי שְׁהִיוּ עִמָּה – אנשי כות זו מוֹנְעִין, שרוב העם
8 הזדרזו לשחות בכיתות הראשונות. ולדבריו שבת שלישית תקעה
9 שלש התקיעות לפני תחילת ההלל הראשונה ולא הספיקה
10 לפתוח ההלל פעם שנייה, לֹא הָיוּ בַעֲרַב פַּסַח אֵלָּא אַרְבַּעִים וּשְׁתַּיִם
11 תקיעות, ונמצא ששייר התנא רק את ראש השנה שחל בשבת
12 שהיו בו ארבעים ושמונה. מקשה הגמרא: אֵיךְ אֲפִשֶׁר לְדַחוּת כֵּן,
13 (הא אויבונא) [וְהָא כְבֵר אֲמַרְתָּ לֵעִיל (א) שְׂהִרִישָׁא] שֵׁל מִשְׁנַתֵּינוּ
14 שִׁמְנָתָה עֲשָׂרִים ואחת תקיעות וחשיבה כל תקיעה תרועה
15 ותקיעה לשלש, הִיא דֵלָּא בְּרַבִּי יְהוּדָה שִׁמְחָשִׁיב כֵּל תְּקִיעָה תרועה
16 ותקיעה לאחת, וכיון שאין המשנה כרבי יהודה, הָיוּ בַעֲרַב פַּסַח
17 אַרְבַּעִים וּשְׁמוֹנֶה תְּקִיעוֹת. מיישבת הגמרא: מִנֵּן שָׂאֵם הָרִישָׁא שֵׁל
18 הַמִּשְׁנָה אֵינָה כְּרַבִּי יְהוּדָה גַם הִסְפַּא כֵּךְ, וְזֶלְמָא הָיָא תֵנָּא שֵׁל
19 הַמִּשְׁנָה כְּכֵר לְהַ כְּוֵנִיתִיה דְּרַבִּי יְהוּדָה בְּיַדָּא – בדבר זה שכת
20 שלישית אמרה רק פעם אחת את ההלל, וְזֶלְמָנִי עֲלִיָּה בְּיַדָּא לַגְבִי
21 מִנֵּן הַתְּקִיעוֹת וְסוּבַר שֶׁתְּקִיעָה תְּרֻעָה וְתְקִיעָה נְחֻשָׁבִים לְשַׁלֵּשׁ,
22 וְעִדֵיין אֲפִשֶׁר שִׁבְעַעֲרַב פַּסַח תִּקְעוּ רק ארבעים ושתים ואין זה נחשב
23 לשיר, וְאֵלָּא אִם כֵּן חֲזוּרָת הַקוֹשִׁיא לְמַקוּמָה לְדַבְרֵי רַב אַחָא
24 שִׁבְרָאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחַל בַּשַּׁבָּת תִּקְעוּ אַרְבַּעִים וּשְׁמוֹנֶה, וְהִתְנַא שִׁירִי
25 דוּגְמַא זֹו מְאִי עוֹד שְׂרִירֵי דְהָא שִׁירִי. מתרצת הגמרא: שְׂרִירֵי אֵת עֶרֶב
26 הַפֶּסַח שֶׁחַל לְהֵיזֵת בְּעֶרֶב שֶׁבֶת, שָׂאֵף לְדַעַת רַבִּי יְהוּדָה תִּקְעוּ בו
27 אַרְבַּעִים וּשְׁמוֹנֶה תְּקִיעוֹת, מְשׁוּם דְאִפִּיק שִׁית – הוציא את שש
28 התקיעות שלא תקעו כת השלישית לְדַעַת רַבִּי יְהוּדָה, וְעִלֵּי שִׁית
29 – והוסף את שש התקיעות שהיו תוקעים בערב שבת להבטיל
30 העם ממלאכה ולהבדיל בין קדש לחול. נמצא שגם לרבי יהודה
31 בדוגמא זו תקעו ארבעים ושמונה תקיעות.
32 שנינו במשנה: וְאִין מוֹכַפִּין עַל אֲרַבְּעִים וְשִׁמְנָתָה. מקשה הגמרא: וְלֹא
33 וכי אין מציאות שהיו יותר מארבעים ושמונה תקיעות, וְהָא
34 אֵיפֹא עֶרֶב הַפֶּסַח שֶׁחַל לְהֵיזֵת בְּשֶׁבֶת, דָּא לְרַבִּי יְהוּדָה שְׁסוּבַר שַׁבַּת
35 שלישית קראו את ההלל רק פעם אחת ותקעו רק שלש, מכל
36 מקום יש חֲמִשִּׁין וְיָרְדָּא – עשרים ואחת שבכל יום, תשע למוספין
37 של שבת, שמונה עשרה להלל של שתי הכיתות, ועוד שלש להלל
38 של כת השלישית. וְאִי לְרַבְּנָן שְׁסוּבֵרִים שָׂאֵף כֵּת שְׁלִישִׁית קִרְאָה
39 את ההלל שלשה פעמים ותקעה תשע תקיעות, יש חֲמִשִּׁין וְשִׁבְעָה
40 תקיעות. ומדוע כתבה המשנה שאין מוסיפין על ארבעים ושמונה.
41 מתרצת הגמרא: בִּי קִתְנִי מִיֵּי דִאֵיְתִיָּה בְּכָל שָׁנָה – המשנה הזכירה
42 את תקיעות שישנם בכל שנה, ומה שאין כן עֶרֶב הַפֶּסַח שֶׁחַל לְהֵיזֵת
43 בְּשֶׁבֶת דְּלִיתִיה בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, לְכַךְ לֹא קִתְנִי בַּמִּשְׁנָה.
44 מקשה הגמרא: מְאֵוּ – האם עֶרֶב שֶׁבֶת שֶׁבֶתוֹף הִתְּנִי שֶׁהִבְיָאָה
45 המשנה כדוגמא ליום שתקעו ארבעים ושמונה, מִי אֵיְתִיָּה בְּכָל
46 שָׁנָה, הֲלֹא וְיִמְנִין דְּלֹא מְשַׁבְּחֵת לֵיהּ שִׁהִיוּ אַרְבַּעִים וּשְׁמוֹנֶה, וְהִיכִי
47 דָּמִי, כְּגוֹן שֶׁחַל לְיוֹם מוֹצַע רֹאשׁוֹן שֵׁל סוּכוֹת בְּעֶרֶב שֶׁבֶת, וכיון
48 ששמחת בית השואבה אינה דוחה יום טוב א"כ לא היו תוקעים
49 את שתיים עשרה התקיעות שתקעו בשמחת בית השואבה בשביל
50 ניסוך המים, ונמצא שהיו רק שלשים ושש תקיעות, עשרים ואחת
51 שבכל יום, תשע למוספין של סוכות, ושש לכניסת שבת. וערב
52 שבת שאחר כך הוא כבר שמיני עצרת. מתרצת הגמרא: לעולם
53 לא יחול יום טוב ראשון בערב שבת, משום דְּכִי מְקַלְעִין יוֹם מוֹצַע
54 רֹאשׁוֹן בְּעֶרֶב שֶׁבֶת – כשוראים בית דין שעומד ראש השנה לחול
55 בערב שבת, וא"כ גם יום טוב ראשון של סוכות יחול בערב שבת,
56 מְדַחֵי דְחִינָן לֵיהּ – מוסיפים יום באלול וכך יחולו שניהם בשבת.
57 מְאִי מְעַמָּא מִסְדְּרִים שִׁיוֹם טוֹב רֹאשׁוֹן לֹא יִחוּל בַּעֲרַב שַׁבָּת, מְשׁוּם
58 שְׂבִין דְאִיקְלַע יוֹם מוֹצַע רֹאשׁוֹן שֵׁל חָג – שהוא בחמשה עשר
59 בתשרי לְהֵיזֵת בְּעֶרֶב שֶׁבֶת, אִם כֵּן יוֹם הַכְּפֻיִרִים שֶׁהוּא עֶשְׂרֵה

המשך בעמוד קלד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ג. ויש להאריך¹¹ ולהנעים בנגון הזמירות של שבת בשביל כבוד היום ואין למחות בשליח ציבור שמאריך
- 2 בהם בנגון אף על פי שהמוחה מתפנין משום שפול תורה ומפל מקום לא יאריך יותר מדאי פדי שיאכלו
- 3 קדם חצות היום כמו שיתבאר בסימן רפ"ח¹⁴:

סימן רפא הלכות שבת דיני זמירות ביום השבת טע"ף ג

הלכתא רבתא

ה] ויש להאריך - מהנהגות החסידים לקדש את יום ולתעסק בתפלה בהתבוננות והעמקה כמה שאפשר¹², השבת לקום בבקר קודם יותר מבימות החול, וכן להוסיף בלימוד החסידות קודם התפילה¹³.

ציונים והוספות

הכנסת בחזרת הש"ץ. עומד במזרח בצד הימני של הארון קודש. רבינו נשאר עד גמר התפלה, ולאחר מכן הי' מתפלל מתוך הסידור מלה במלה (לקט הליכות שם).

13) ראה שיחת ש"פ תשא התשי"ח תורת מנחם חכ"ב עמ' 188: כשבאים לבית-הכנסת בשעה התשיעית בבוקר, צריכים למצוא את הקהל לומד חסידות. תלמידי הישיבה, מתחילים לימוד החסידות עוד לפני¹⁴, ע"פ סדרי הישיבה, אבל בעלי-בתיים, צריכים לבוא לכל-הפחות בשעה התשיעית ללמוד חסידות.

בליובאוויטש סיפרו שכ"ק אדמו"ר מהורש"ב הוצרך הקדמה לתפילה, ביום חול - שלש שעות, ובשבת - חמש שעות (לשמע אוזן מדור כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב סכ"ט).

14) סעיף א: צריך למהר לאכול סוף שעה ששית שאסור להתענות בשבת עד חצות אפילו אם אינו מתכוין לשום תענית אלא שנמנע מחמת עסקו בדבר אחר אפילו הוא דבר מצוה כגון שקורא ומתפלל אסור אלא אם כן אינו חפץ לאכול עדיין והאיחור הוא עונג לו כמו שיתבאר (והוא הדין אם מתענג בקריאה ותפלה יותר מבאכילה) ואם מתכוין לשם תענית אפילו שעה אחת אסור.

12) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ עמ' עא, ועוד. ובתניא אגרת הקודש סימן א: בשבתות וימים טובים... גם כל בעלי עסקים יש להם פנאי ושעת הכושר להאריך בתפלתם ככוונת לבם ונפשם לה', ואדרבה, עליהם מוטל ביתר שאת ויתר עז, כמו שכתוב בשלחן ערוך אורח חיים, וכמו שכתוב בתורת משה, ששת ימים תעבוד כו' ויום השביעי שבת לה' אלקיך דייקא, כולו לה'.

בס' המאמרים ה'תש"ט עמ' 99: הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע פסקו להלכה לאלו ששאלו בענין תפלה בציבור, דאיך יקיימו שניהם לעסוק בעבודה שבלב באריכות התפלה ולהתפלל בציבור, ענו להם כי פירוש תפלה בציבור בשעה שהציבור מתפללים. וסידרו להם כי ישמעו כל התפלה קדישים, ברכו, קדושה, קריאת התורה, והקדישים דתפלת הציבור, ואח"כ להתפלל במתינות איש איש כפי השגת יד שכלו בהעבודה שבלב.

מהנהגות רבותינו נשיאינו בתפילה באריכות בש"ק: כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע היה נוכח בעת התפלות של הציבור בשבת ויו"ט, אולם לא הי' מסיים עם המנין אלא מאריך הרבה יותר מהמנין (לקט הליכות ומנהגי ש"ק עמ' 30). בתקופת שנת תש"ז, כשרבינו שהה בפאריז הי' נכנס לבית

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ה' אבל סכין התקוע בספסל או בשאר דבר התלוש מותר
- 2 להוציאו בשבת אף שעדיין לא הוציאו מעולם מפני
- 3 שבעשיית נקב בדבר תלוש אין בו איסור לעולם משום בונה
- 4 אלא משום גזירת תיקון כלי אם עשהו פתח להכניס או
- 5 להוציא אבל כשאינו עושהו פתח כלל לא להכניס ולא
- 6 להוציא אלא שנעשה ממילא ע"י הוצאת הסכין אין בו
- 7 איסור כלל ואם הוא תקוע בחבית גדולה או בשאר כלים
- 8 גדולים שמחזיקין מ' סאה שיש בהם בנין וסתירה הרי דינו
- 9 כתקוע בכותל:

- 10 ו' חבית שהיה בה נקב ונסתם אפילו סתמו בידיים בעץ או
- 11 בדבר אחר מותר לפותחו בשבת במה דברים אמורים
- 12 כשהוא למעלה מן השמרים אבל אם הוא כנגד השמרים
- 13 אסור לפותחו (אלא אם כן עשוי לפותחו ולסותמו תדיר
- 14 כגון ברזא שבחבית) שכיון שהוא למטה כל כך הרי כל
- 15 כובד היין נשען עליו וצריך סתימה מעולה לפיכך
- 16 כשפותחה חשוב כפותח נקב חדש משא"כ למעלה מן
- 17 השמרים שאין צריך סתימה מעולה אינו חשוב כפותח
- 18 מחדש:

26 שנראה כעושה מרוב גזרו בו שמא יבא לתקן מרוב גמור
27 ליינו:
28 **יא** ויש אומרים שגם בעלה לא אסרו משום גזרת מרוב
29 אלא משום גזרה שמא יתקלקל עלה זה ויקטום עלה
30 אחר מן הענף התלוש ליתנו בנקב החבית וקטימה זו אסורה
31 משום תיקון כלי שכל דבר שמתקנו בשבת שיהיה ראוי
32 להשתמש בו איזה תשמיש יש בו משום תיקון כלי כמו
33 שיתבאר בסי' ש"מ ואף אם העלה הוא רך וראוי למאכל
34 בהמה אעפ"כ יש איסור בקטימתו משום תיקון כלי שלא
35 אמרו אוכלי בהמה אין בהם משום תיקון כלי הואיל והן
36 רכין ואין מתקיימין כמו שיתבאר בסי' שכ"ב אלא כשמתקן
37 האוכל להיות כלי בפני עצמו כגון שקוטם קש לחצוץ בו
38 שיניו שאינו חשוב כמתקן כלי לפי שאין דרך האוכל כלל
39 לעשות ממנו כלי בתחלה כיון שאינו מתקיים הרבה אבל
40 דרך הוא לתקן בו כלי העשוי כבר כגון ליתן העלה בנקב
41 שבחבית העשויה כבר לפיכך כשקוטמה לכך יש בקטימה
42 זו משום תיקון כלי.
43 ולפי סברא זו שאין איסור בנתינת העלה בנקב שבחבית
44 אלא משום שמא יקטום לא אסרו במקום שיש לו הרבה
45 עלין קטומים מבעוד יום שאז אין לחוש שמא יקטום שאף
46 אם יתקלקל אחד או שנים הרי יש לו עוד ואין חוששים
47 שמא יתקלקלו כולם ולענין הלכה בדברי סופרים הלך אחר
48 המיקל:

חלק ב סימן שיד דברים האסורים משום בנין וסתירה בשבת טעמים
היא

1 ז במקום שמותר לפתוח נקב ישן שנסתם מותר לנקבו
2 אפילו במקדח כגון אם נשברה הכרזא שבחבית ואינו
3 יכול להוציאה יכול לנקבה במקדח ואין צריך לומר שמותר
4 ליקח ברזא אחרת ולהכות באותה ברזא התחובה בה אם
5 הוא לצורך לשותת יין בשבת ובלבד שלא תהא הברזא
6 התחובה בה נגד השמרים כמו שנתבאר:
7 **ח** יש אומרים שלא התירו לפתוח נקב ישן אלא בחבית
8 של חרס שאין הסתימה מהודקת יפה בנקב אבל בחבית
9 של עץ שמהדקין מאד העץ שסותמין בו הנקב וחותרין
10 ראשו על דעת שלא להוציאו ודאי נראה שזהו נקב חדש
11 ואסור ויש חולקין על זה ויש לסמוך על דבריהם במקום
12 צורך גדול להקל בדברי סופרים:
13 **ט** מותר ליתן קנה חלול או שאר ברזא בחבית להוציא
14 בהם היין אע"פ שלא היו מעולם בחבית זו ואינו יודע
15 כלל אם יבאו למדת הנקב של חבית זו ואין חוששין שמא
16 לא יבאו למדתו ויחתכם ויגרדם בסכין סביב סביב עד
17 שיבאו למדתו ויתחייב משום מחתך כמו שיתבאר:
18 **י** אבל אסור ליתן עלה של הדס בנקב שבחבית כדי שלא
19 יהיה היין שותת על דופני החבית אלא יהיה מקלח על
20 העלה המקופל ועשוי כעין מרוב גזרה שמא יתקן מרוב
21 ליינו שיפול היין לתוכו וילך למרחוק ומה שלא גזרו כן
22 בנתינת קנה חלול הוא לפי שהקנה אין הוא עושה שום
23 מעשה בגופו אלא שתוחבו בחבית לפיכך אין גזרין שמא
24 יבא לעשות מעשה לתקן מרוב ליינו משא"כ בעלה
25 שעושה מעשה בגופו שלוקחו ומקפלו כעין מרוב כיון

לקוטי תורה

וזהו מה שהולך ומבאר:

17 הגוף מצד עצמו אינו אלא חומר דומם בלבד
18 כבשר ועצם גשמי המונחים בקדרה ובתבשיל וכל
19 חיותו היא רק מנפשו המלובשת בו. ולפיכך, הגם
20 שמעולם לא ראה אדם מהות הנפש שבו איך ומה
21 היא, עם כל זה נתאמת אצלו בכירור מציאותה
22 בראיית שכלו, שהיא "התאמתות" חזקה כאילו
23 רואה ממש בראיית עיניו.
24 **כך אחזה אלוה, מאחר שרואין את העולמות**
25 **שהם כמו גוף גדול, כמאמר רז"ל מהארץ לרקיע**
26 **מהלך ת"ק שנה בו'.**
27 אמרו חז"ל מה הנפש ממלאה את הגוף כך
28 הקב"ה ממלא את העולם, שהקב"ה מחי' את כל
29 העולמות כדמיון התלבשות הנפש בגוף, כי העולם
30 נקרא בשם "גוף גדול" (וכמבואר בחז"ל גודל מידת
31 העולם, מן הארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה, וכן בין כל
32 רקיע ורקיע, וכן עוביו של הרקיע כו'), ואנו רואים,
33 שהגוף הגדול הזה - כל העולם - חי וקיים, כל נברא

1 **והענין, כי באמת זה שהעולם קורין בשם**
2 **אמונה, להאמין מה שהקב"ה מחיה את כולם**
3 **והוא ברא את כל העולמות מאין ליש, טועים**
4 **הם, שאין צריך לזה אמונה שהרי זה נרגש**
5 **בבחינת ראייה, הגם שאינו רואה בעיני בשר הרי**
6 **זה כאילו רואה (מאחר שרואה בעיני שכלו).**
7 **ועל זה נאמר ומבשרי אחזה אלוה, אחזה דייקא,**
8 **והיינו מבשרי.**
9 **"אחזה" הוא תרגום של ראי', והיינו שאפשר**
10 **לאדם להגיע לבחינת ראי' ממש באלקות, והיינו**
11 **על ידי ההתבוננות ב"בשרי".**
12 **פירוש:**
13 **שכמו בבשרי, בשביל שרואה חיות הגוף וקיומו**
14 **יודע ומרגיש כי נפשו היא בו, שהיא היא**
15 **המחיה את הגוף ובלעדה אין חיות וקיום לגוף.**

43 ויהיה לו לזכרון לפניו תמיד שלא ישבת ויסור
44 מלבנו.

45 אע"פ שזה שהקב"ה מחי' את העולם הוא דבר
46 הנגלה לאדם עד דהוי כאילו רואים דבר זה בעיני
47 בשר, מכל מקום נופל על זה לשון ציווי, "דע את
48 אלקי אביך", לפי שיתכן שהאדם יסית דעתו מזה
49 וישכח הדבר וכ"ש שלא יהי' נרגש בו.

50 כלומר: גם דבר הנראה ונגלה לאדם שניתן
51 להרגישו ממש, אם לא ישים לבו אליו לא יהי' נרגש
52 בו.

53 ולמשל: בדרך כלל, מחמת אהבת עצמו,
54 שנפשו של אדם יקרה מאד בעיניו, הנה כל דבר
55 שהוא לטובתו, יאהבנו בתכלית האהבה בהתפעלות
56 גדולה, ולהיפך, דבר המזיק לו ישנאהו בתכלית
57 השנאה. אך אנו רואים, שלפעמים יש אדם שטרוד
58 מאד בענין גדול, ומסולק אז מ"הרגשת עצמו",
59 ובשעה זאת לא תיקר נפשו כל כך בעיניו, ולא
60 יתפעל כ"כ מדבר שהוא נגד רצונו, וכן אינו
61 מתפעל באהבה עבור דבר שהוא לטובתו.

62 הרי, שגם דבר הקרוב כל כך אל האדם כאהבת
63 והרגשת עצמו, ניתן להסיח דעתו מזה. וכל שכן
64 בענין ההרגשה ב"חיי החיים ב"ה", דאע"פ
65 שאפשר לאדם להרגיש זה ממש כאילו רואה
66 בעיניו, מכל מקום, אם לא ישים לבו לכך יכול
67 לשכוח אותו.

68 וזהו ענין הציווי "דע את אלקי אביך", דהיינו
69 להתבונן ולהעמיק מחשבתו בזה, עד שירגיש
70 בחוש אותו הדבר, והוא אשר נקרא בשם "ראי'
71 חושיית במוח", דהוי כאילו רואה בעיני בשר.

72 כלומר: ה"פעולה" של כח הדעת היא -
73 ההתבוננות וההעמקה בדבר; והתוצאה מזה היא -
74 שהאדם בא לידי הכרה (במוח) והרגשה (בלב), עד
75 שמתקשר עמו בקשר אמיץ כמו דבר שרואה בעיני
76 בשר.

77 משא"כ הרהור בעלמא לא עביד מידי דהרהור
78 לאו כדבור דמי.

79 הרהור נקרא כשענין עולה ועובר במחשבת
80 האדם בלי עיון והעמקה, ומחשבה זאת אינה
81 פועלת כלום בנפש האדם, וזהו הפירוש הפנימי
82 ב"הרהור לאו כדבור דמי", דדיבור יש לו פעולה
83 פנימית באדם, משא"כ הרהור דלא עביד מידי.

1 לפי ערכו, כמו: הגלגלים מתנענעים, הארץ יש בה כח
2 הצומח להצמיח עשבים ואילנות עושים פרי, ובעלי
3 חיים מרגישים, וכן הנפש שבאדם.

4 ומאין נובע החיות הזה שבכל נברא ונברא, הרי
5 בוודאי אין העולם מחי' את עצמו, אלא אין זאת אלא
6 חיות אלקית שהוא יתברך מאיר ומשפיע להחיות את
7 העולמות.

8 וכן אפילו דברים רוחניים כמו מלאכים ונשמות
9 כו' הן כגוף לגבי החיות שבתוכם מאין סוף
10 ב"ה המהווה והמחי' אותם ומקיימם, כמ"ש
11 שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה.

12 כמו שיצורים גשמיים נחלקים לנפש וגוף, כך
13 גם ביצורים רוחניים, כמו מלאכים עליונים, יש גוף
14 ונפש. דמציאות המלאך זוהי גופו (כידוע, שגם
15 למלאכים יש גופים, אלא שהם גופים רוחניים),
16 ובתוך המלאך שוכנת חיות אלקית, שהוא אור ה'
17 המתלבש בהם (ולכל מלאך יש אור ה' המיוחד
18 אליו).

19 וידיעה זו מורגשת כאלו רואה כו', וזהו לשון
20 אחזה. ולכן אין זה נקרא בשם אמונה בלשון
21 הקודש אלא בשם דעת, כי דעת הוא לשון
22 הכרה והרגשה.

23 ולכן, על זה שהקב"ה מחי' את העולם אינו
24 נופל לשון אמונה, כי לשון אמונה לא יתכן אלא
25 על דבר שאינו רואה בעיניו, וכמו שלא יתכן לומר
26 שאדם "מאמין" שאצבעות ידיו מתנענעים על ידי
27 החיות הרוחני שבהם, שלזה אין צריך אמונה שהרי
28 רואה ומרגיש זה. אלא על ענין זה נופל לשון דעת,
29 שהיא לשון הכרה והרגשה, היינו שהדעת היא
30 הכרה עמוקה במוח והרגשה בלב, שהדבר נרגש
31 אצלו מאד עד שמתקשר עם הדבר שהוא בקשר
32 אמיץ, היינו שהדבר נוגע לו בנפש.

33 והוא החוש הנקרא "דערהער", שאין זה שייך
34 רק בדבר המושג בכוחות האנושיים של האדם
35 (משא"כ דבר שרק מאמינים בו אינו בבחינת
36 הרגשה בהמאמין, כי הדבר נשאר רחוק ומובדל
37 ממנו) וכך בעניננו, שענין הדעת באלקות הוא,
38 שהאדם יכול להרגיש בנפשו איך שהוא יתברך
39 מחי' את העולם כדמיון חיות הנפש בגוף, דכמו
40 שמרגיש האדם בחיי נפשו בהתאמתות גמורה, כך
41 הוא יכול להרגיש בחיי החיים כולם.

42 וגם דעת הוא העמקת הלב שלא יסית דעתו מזה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

1 (נו) והנה כתיב מה שמו ומה שם בנו מה שמו היינו
 2 בבחינת המוחין עצמן דחב"ד ששם הוא
 3 עיקר בחי' תוס' גלוי אא"ס ומבחי' המוחין דחב"ד
 4 נמשך ההארה ומתפשט גם במדות חג"ת ונק' מוחין
 5 דז"א כידוע וזהו ומה שם בנו כו' והיינו בחי' אדם
 6 קדמאה אור אבא ואדם בתראה בחי' ז"א כו' והוא בחי'
 7 אדם בפרצוף שלם במוחין ומדות ונק' בחי' מוחין
 8 דגדלות בבחי' אפי' רברבי הנ"ל שהרי בחי' מוחין
 9 דחו"ב נמשך גם במדות דז"א בתכלית הגדלות כמו
 10 בזקן בהיותו בן ע' שנה שנק' זקן שקנה חכמה ונק'
 11 ישראל סבא דדעתוהי סתים כו' בבחי' ח"ס כו' וכמאמר
 12 רז"ל בשעת מ"ת נדמה להם כזקן כו' שבחי' המוחין
 13 הן עיקר והארת בחי' הבטול בהן בתכלית כמו עד"מ
 14 הזקן שהוא מיושב בדעתו ביותר משום דמוחין שלו
 15 שקיט ושכיך כחמר טב על דורדיי' כו' מפני עוצם
 16 גדלות החכמה במקורה כו' ומפני זה נמשך בחי' גלוי
 17 אא"ס במוחין דגדלות דאדם הגדול זה ביותר אבל
 18 בבחי' אדם הקטן שהוא בחי' נער מט"ט אפי' זוטרי
 19 כרביא הנ"ל היינו בחי' אדם שהמוחין שלו הן בבחי'
 20 הקטנות ביותר כמ"ש לפי שכלו יהולל איש כערך שכל

21 התנוק והרביא שהוא קטן ביותר לגבי שכל הזקן ואדם
 22 הגדול וע"כ ממילא גם מדותיו בקטנות מאד לגבי
 23 מדותיו של אדם הגדול מפני הארת קטנות השכל
 24 במדותיו משא"כ בגדול שגדלות השכל מתפשט גם
 25 במדותיו כו' ומפני זה גם בחי' הבטול הנמשך ע"י בחי'
 26 מוחין דקטנות הללו אין לו ערך לגבי בחי' הבטול
 27 שבמדות ומוחין דאדם הגדול וממילא אין בחי'
 28 ההתכללות והיחוד במוחין ומדות דאדם דקטנות כמו
 29 במוחין ומדות דאדם דגדלות וע"כ בבחי' מוחין
 30 דגדלות מתגלה אא"ס בגלוי רב ומאיר אור גם במדות
 31 משום דלפי שכלו יהולל איש כנ"ל ואז ממילא יש בחי'
 32 התכללות ביותר גם במדות דאדם הגדול כנ"ל בענין
 33 שם מ"ה דאיהו ארח כל האצילות בפרטי פרטיות כו'
 34 משא"כ בבחי' נער מט"ט דבריאה שנק' רביא שמפני
 35 קטנות המוחין והמדות אין ההארה מאא"ס שבאצילות
 36 בא שם רק בבחי' הצמצום ביותר ע"כ ממילא אין שם
 37 בחי' ההתכללות והחבור בין ב' הפכים כמו באצילות
 38 ומ"ש עושה שלום במרומו כו' היינו רק שאין מכבין
 39 זא"ז שסובלין זא"ז אבל לא שנכללים ומתאחדים ממש
 40 כיחוד והתכללות האמתי שבמדות דאצי' כו' וד"ל:

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

1 והנה רצון זה הוא בתפלה דוקא כי תפלה הוא בחי'
 2 העלאה והיינו בחי' רצון וכמ"ש והנה שלם מוצב
 3 ארצה וראשו מגיע השמימה ואמרו בזהר סולם דא
 4 צלותא והיינו כי כמו שבסולם מחבר הגג עם הארץ וע"י
 5 יכולים לעלות למעלה כמ"כ יכולים לעלות למקום גבוה
 6 מאד, אך כיצד יגיע לבחי' זו, פי' אף כי ע"י התפלה
 7 מתעורר ברצון חזק בל ימוט בבחי' מס"נ אעפ"כ לא
 8 כל הרוצה ליטול את השם יטול, והעצה לזה למצוא
 9 ולהשיג בחי' זו הוא ע"י התורה, כי אורייתא וקודב"ה
 10 כלא חד ונק' איהו וחייהי וכשלומד התורה לשמה אזי

11 מקשר דעתו ומחשבתו בשכל התורה ונעשה חד (וע'
 12 בד"ה להבין מ"ש בס' בינונים פ' ד"ג) וכמ"ש תלת
 13 קשרין מתקשראן דא בדא ישראל באורייתא ואורי'
 14 בקודב"ה, וכמו"כ ע"י עשיית המצות כי רמ"ח פיקודין
 15 רמ"ח איבריין דמלכא ונמצא שצריכין שני בחי' היינו
 16 בחי' התפלה ובחי' התורה. וזהו מה שלפעמי' מצינו
 17 שהתורה גבוה ופעמי' מצינו שהתפלה גבוה, ובאמת
 18 שניהם אמת, כי התפלה הוא בדרך העלאה והתו' הוא
 19 בדרך המשכה כי בתורה מלוכש רצה"ע, ובה וע"י
 20 ממשיכים גילוי אלקותו ית' למטה דוקא.

ולחבין בתוס' ביאור ענין קשה לזווג

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

24 **אמנם** ענין האמונה בכלל היא רק בבחי' מקיף, 1
 25 וכענין מארז"ל גנבא אפום מחתרתא רחמנא 2
 26 קר"י, פי' שקורא רחמנא שיצילנו שלא יתפסו אותו 3
 27 ושיצליח בגניבתו, הגם כי עושה היפך רצונו וגונב, 4
 28 ונמצא בהכרח לומר מה שקורא רחמנא זהו רק בבחי' 5
 29 מקיף הרחוק עד שאינו פועל כלל אצלו, דאם הי' 6
 30 פועל בנפשו לא הי' עושה היפך רצונו ית' לעבור על 7
 31 אמרי פיו ית' במעשה הגניבה שעושה, רק מפני שאינו 8
 32 מאיר בו בפנימיות רק בדרך מקיף מרחוק לכן הגם כי 9
 33 קורא רחמנא כו' מ"מ עושה היפך רצונו כו'. ועד"ז 10
 34 יובן בענין האמונה דלהיות כי ענין האמונה הוא 11
 35 מרחוק לכן יכול להיות ע"ד גנבא אפום מחתרתא כו', 12
 36 לכן זה הי' עבודת מרע"ה רעיא מהימנא לפרנס 13
 37 האמונה היינו להמשיך דעת בהאמונה. וביאור הענין 14
 38 הנה נת"ל ששרש ענין האמונה דנש"י שהיא בבחי' 15
 39 סובב וממלא ז"ע ב' פסוקי' דק"ש ה' אחד וברוך שם 16
 40 כבוד מלכותו לעולם ועד, וכ"ז כשזהו בבחי' אמונה 17
 41 ה"ז מרחוק, וכשנמשך דעת בהאמונה היינו שיבין ענין 18
 42 אחדות אלקותו ית' שיהי' מושג כאילו רואה, והיינו 19
 43 ע"י שיתבונן שכל דברים הגשמי' יש להם שרש ומקור 20
 44 למעלה אשר שופע להם חיות ואומר גדל וכמארז"ל 21
 45 אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה המכה בו 22
 46 ואומר לו גדל, ועכ"ז ה"ז בדרך בריאה יש מאין שאם

כי תשא את ראש בני'

בס"ד. (ש"פ ויקהל פ' שקלים, ל"ב).

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

11 וכמו כח היר קודם שמנענע לעשות איזה דבר, הרי ודאי 1
 12 יש ביד כח הזה לעשות הדבר באופן של יכולת, רק 2
 13 שמייוחד הוא בעצם כח היר שאינו במציאות דבר לעצמו 3
 14 שהרי הוא כלל לא יצא והתגלה, וממילא הרי הוא 4
 15 בבחינת יחוד ממש כו'. 5
 16 וכן הוא ביחוד כל הכחות כשהם מיוחדים בעצם הנפש 6
 17 קודם שמתפשטות מעצם הנפש כו' – לפני שהתגלו 7
 18 כוחות הנפש של האדם, כמו השכל והמידות, הרי הם 8
 19 כלולים בעצם הנפש בהתאחדות מוחלטת, בבחינת יחיד 9
 20 (וכמו היוצא ליהרג רחמנא ליצלן שיש עליו איום על 10

11 וכמו על דרך משל התפשטות כח התנועה שביד לעשות 1
 12 איזה מלאכה – שבשעה שהאדם עושה מעשה עם כח 2
 13 התנועה שבידו, הרי כח התנועה כביכול יצא ונפרד 3
 14 משרשו בנפש, ואחר כך כשנח ממלאכתו וחוזר 4
 15 התפשטות כח היר לעצמותו נעשה בבחינת אחד והוא 5
 16 רק התאחדות הפרט אחרי שכבר נמשך והיה כח בפני 6
 17 עצמו כו'. 7
 18 אבל יחיד הוא שמייוחד בעצם שאין כאן פרט כלל – 8
 19 כלומר בחינת יחיד שולל לגמרי כל מציאות של פרטים, 9
 20 גם לא באופן של התכללות והתאחדות. 10

42 בו, (אתה הוא חכם ולא בחכמה הידועה לנו) דחכים
 43 שייד לומר על האור כשבא בהתגלות דוקא, - כלומר
 44 עצם זה שאנו משתמשים באיזה שהוא תואר של חכמה
 45 הרי זה מראה שהאור בא בגילוי, דכמו שכלול באור
 46 אין סוף ברוך הוא הרי אינו בבחינת חכים וכמו
 47 שנתבאר לעיל פרק י"ט בביאור ענינם של הכוחות
 48 העצמיים - שאינו בבחינת מציאות ניכרת כלל בו, ורק
 49 כשהאור בא בהתגלות שייד לומר חכים בו,
 50 אבל למרות שיש עליו גדר של "חכים", הרי זה לא
 51 בחכמה ידיעה לנו כמו חכמה עילאה דאצילות בו, -
 52 למרות שבדרך כלל מבואר ש"חכמה ידיעה" היא
 53 החכמה שבנבראים, ו"אנת הוא חכים" היא החכמה
 54 שבאצילות, במאמר זה מבאר הרבי נ"ע שגם בעולם
 55 האצילות גופא יש לחלק בדרגת האור לפני שהתלבש
 56 בכלים שעל זה נאמר "אנת הוא חכים" לבין התלבשותו
 57 בכלים שאז שייד לומר עליו "חכמה ידיעה", כי החכמה
 58 היא בבחינת פשיטות עדיין בו,
 59 וכמו שנתבאר לעיל פרק י"ד בענין חכמה סתימאה
 60 שבכתר שזהו למעלה מהחכמה עדיין לא רק לגבי חכמת
 61 הנבראים אלא גם לגבי בחינת חכמה עילאה דאצילות
 62 בו, וכן הוא בכל האורות שהן בבחינת פשיטות עדיין
 63 בו. גם שאר האורות (ולא רק האור דבחינת החכמה)
 64 הנה כפי שהם למעלה מהתלבשות בכלים הם בבחינת
 65 פשיטות ביחס לאורות המתלבשים בכלים.
 66 עד כאן נתבאר ב' המדרגות העליונות של המשכת אור
 67 הממלא. הרבי נ"ע ממשיך להסביר ב' מדרגות אלו
 68 בפרק הבא, וגם מבאר שם את המדרגה הג'.
 69 קיצור.
 70 והיות דרשי האורות הן בבחינת עשר ספירות, ועל ידי
 71 הצמצום באו האורות בבחינת התחלקות ובבחינת
 72 מיעוט, על כן ביכולתם שיתלבשו בכלים דאצילות שהן
 73 אלקות, ובהתלבשותן הרי הם באופן הכלים, ויש
 74 באורות ג' מדרגות,
 75 הא' שרשי האורות הכלולים באור אין סוף קודם
 76 הצמצום שעל זה נאמר אנת הוא חד, דעם היותם עשר
 77 הרי הם בבחינת חד ממש (לגבי האורות המתגלים),
 78 הב' התגלות האורות משרשם, להיות שהן בבחינת גילוי
 79 החעלם, הגם שהן בבחינת מיעוט, הרי הם בבחינת
 80 פשיטות, ועל זה נאמר עשר ספירות בלי מ"ה, וחכים
 81 ולא בחכמה ידיעה.

שבת פרשת בלק תער"ב

1 עצם החיים ממש, שיש לו או שכל ומדות וכלולים
 2 בעצם הנפש בבחינת נקודה - עצם הנפש ממש בלי
 3 שום התפשטות כלל⁵⁸ בו).
 4 וכמו כן למעלה העשר ספירות הגנוזות במאצילן - על
 5 פי זה נבין למה הספירות הגנוזות לפני הצמצום הם
 6 בבחינת יחיד, למרות שלכאורה יש איזה מציאות של
 7 עשר ספירות, הרי כיון שמה שמורגש כאן הוא האור
 8 אין סוף, עצמות המאציל, הרי הם כלולים בו באחדות
 9 מוחלטת, בבחינת יחיד ממש. כיון ששם הם כלולים
 10 בעצמות המאציל בבחינת יחוד בלי שום מציאות לעצמן
 11 כלל בו, וזהו הפירוש של דברי הזוהר אנת הוא חד
 12 בבחינת יחיד בעצם בו,
 13 וזה כוונתו כמה שאומר אנת הוא חד ולא בחושבן -
 14 כלומר לא אחד שיש אחריו חשבון של שנים שלשה
 15 וכו', פירוש שהגם שכלולים בו - בהשערה באור אין
 16 סוף לפני הצמצום - כל העשר ספירות, אינם בחושבן
 17 עשר - כלומר הם לא באופן שאפשר למנות אותם
 18 במספר של עשר, והסיבה - להיותם במלים ומיוחדים
 19 באור אין סוף ברוך הוא הרי אין מורגשת מציאותם,
 20 וגם הם בבחינת אחדות ממש זה עם זה בינם לבין עצמם
 21 בו, ואינו שייד לומר שם חשבון עשר ספירות בו. וזה
 22 בא להדגיש, שלמרות שיש כאן מציאות של פרטים של
 23 הספירות הגנוזות, הרי הם מאוחדים ממש עם העצם.
 24 עד כאן זה היה הדרגה הראשונה באור הממלא, כפי
 25 שהוא בשורשו לפני הצמצום.
 26 והמדרגה הב' הוא המשכת והתגלות האורות לאחר
 27 הצמצום שהן הפרשת הארה מאור אין סוף המאציל
 28 והוא המשכתן בבחינת ספירות פרטיות בו, שעל זה
 29 אומר הזוהר שיש כבר מציאות של חשבון - עשר
 30 ספירות אלא שכאשר הם נמשכו הם באופן של בלי מה
 31 היינו שהן בלי מהות עדיין, והיינו דקודם התלבשותם
 32 בכלים הן בבחינת פשיטות עדיין בו,
 33 ולכאורה כיון שעברו האורות את ה"צמצום", כיצד הם
 34 עדיין בפשיטות? אלא דמאחר שהצמצום הוא בבחינת
 35 מיעוט לבד ולא סילוק לגמרי דהיינו שהן בבחינת גילוי
 36 החעלם משרשם ומקורם והרי מקורם הוא בחינת חד
 37 ולא בחושבן בו' כנוכר לעיל, על כן גם האורות שבאו
 38 בהתגלות לאחר הצמצום יש בהם התגברות מקורם
 39 כלומר הם מרגישים את המקור שלהם, שאינם בבחינת
 40 מציאות ובבחינת התחלקות עדיין בו,
 41 וכמאמר הזוהר שם אנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעה

57. ראה לדוגמא תורה אור פרשת ורא נה, ב, ואילך.

58. אולי יש לומר, כי משל זה האחרון (על בחינת "יחיד") מוסיף, שיכול להיות מצב של בחינת יחיד לא באופן של כח שעדיין לא יצא כלל ממקורו, אלא כח שכבר התגלה (כמו אותו

אדם שודאי יש לו שכל ומידות) אלא שהוא באופן של התאחדות מוחלטת עם עצמות הנפש (כיון שיוצא ליהרג ר"ל) ללא שום מציאות נפרדת גם לא באופן של התכללות של פרט בתוך כלל (שהוא בחינת "אחד").

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ז

30 מהעולמות, והינו באור אין סוף הסוכב כל עלמין,
 31 דשם הוא הדעה שהעולמות בטלים במציאות לגמרי,
 32 דכלא קמיה כלא חשיב, אמןם קמיה דוקא כלא פלא כלא,
 33 מה שאין פן במדת מלכותו יתברך הרי אין מלך בלא
 34 עם, דהעולמות תופסים מקום רק שהם בטלים, ומוכן
 35 דאמונה הוא בטול, והאמונה בהב' מדרגות דממלא כל
 36 עלמין וסוכב כל עלמין הן ב' בחינות בטול, והקבלה
 37 על זה הוא מה שאנו אומרים "ה' אהד" ו"ברוך שם
 38 כבוד מלכותו לעולם ועד", והאמונה דנשמות ישאל
 39 הוא בשם הנו' דוקא. אמןם כללות ענין האמונה הוא
 40 בבחינת מקיף, דהנה אמרו רז"ל "גנבא אפוס¹⁹
 41 מחתרפתא רחמנא קריא"²⁰, והינו שמאמין באלקות
 42 דהוא יתברך זן ומפרנס את כל ברוניו, ונותן לחם לכל
 43 בשר, ומשגיח על כל אהד ואהד בפרט, ומצד אמונתו
 44 זאת הוא מבקש עזר מהשם יתברך שיצליח לו²⁰ דגם
 45 הוא יהיה לו לחם לאכל ויגד ללבש, אבל מה תהיה
 46 הצלחתו שיצליח בגגבתו ושללא יהיה נחפס על הגגבה,
 47 דזהו דבר והפוכו, מבקש עזר מהשם יתברך, ועושה
 48 הפך רצונו יתברך לגמרי, והוא מפני שהאמונה הוא
 49 מרחוק ואינו נרגש בפנימיות, שאם היה האמונה מאירה
 50 בבחינת פנימיות איך יעשה הפך רצונו יתברך לעבר
 51 אמרי פיו יתברך, רק להיות שהאמונה היא בבחינת
 52 מקיף על כן יכול להיות דבר והפוכו.
 53 קצור. יבאר דהאמונה בממלא כל עלמין וסוכב כל
 54 עלמין הם ב' אפני בטול, הבטול דעת תחתון
 55 – בטול היש להאין בהארה האלקית מהנה אותם,
 56 העולמות, והבטול דעת עליון הוא בטול במציאות.
 57 והקבלה על זה הוא באמירת "ה' אהד" ו"ברוך שם",
 58 אמונה מקיף גנבא אפוס מחתרפתא רחמנא קריא.

יוס ה' פרשת כי תשא. פורים קטן. תרפ"ז

1 י' והנה על זה אנו אומרים בכל יום "הנו' אהד"
 2 ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", שזה
 3 הקבלה והאמונה בב' מדרגות דממלא כל עלמין וסוכב
 4 כל עלמין. דהנה האמונה בבחינת ממלא כל עלמין
 5 וסוכב כל עלמין זהו ב' בחינות בטול, דכתיב "אל
 6 דעות הנו'", ב' דעות, דעת עליון ודעת תחתון, דעת
 7 תחתון הוא שלמטה יש ולמעלה אין, והינו שהנבראים
 8 הן נראים ונגלים ומרגשים במציאות הרי זה יש,
 9 והאלקות המהנה נקרא "אין", על שם שאינו מושג.
 10 דהנברא, את זה שאינו מושג אומר עליו "אין", דפרושו
 11 אינו עם אינו ניט ער, ער איז דאף א מציאות און דער
 12 חיות איז דאף ניט קיין מציאות ויא זאיין מציאות איו,
 13 ולכן קוראו "אין", אינו הוא, עם איז ניט ער, וארעם
 14 אז דער חיות איז פראן הערט ער דאף און וייס אז דאס
 15 איז דער עקר²¹, ולהיותו שאינו באותו המציאות כמו
 16 המציאות שלו על כן קוראו "אין". והדעה העליונה
 17 הוא שלמעלה יש ולמטה אין, דאין סוף הוא יש אמת,
 18 ולמטה אין, דכלא קמיה כלא חשיב. וידוע דהב' דעות
 19 הן באלקות גופא, והינו דבהארה אלקית שהיא בבחינת
 20 מקור לעולמות הוא בבחינת דעת תחתון, דלהיות שהיא
 21 מקור לעולמות הרי העולמות תופסים מקום, דאין מלך
 22 בלא עם, וענין המלוכה הוא שהעם בטל אל המלך,
 23 והינו שהעולמות בטלים, אבל הוא בטול היש בלבד
 24 לא בבחינת בטול המציאות, דאם פן הלא אין שיף ענין
 25 המלוכה כי אם בבחינת בטול היש בלבד, וכן הוא
 26 בנבראים שהם בבחינת יש, והאין האלקי מהנה אותם,
 27 הרי מצד האמונה וגם מצד הדעת וההשגה הרי הם
 28 בטלים להאין האלקי, אבל הוא בבחינת בטול היש
 29 לבד. ודעת עליון הוא באור אין סוף שלמעלה

19) תיבות אלו [לו...שיצליח] אינם בגוף כתב יד קודש (המו"ל).

19) ברכות סג, א (לפי גירסת העין יעקב) - בפחד יצחק ערך גנבא כתב שכן הוא בגמרא שנדפסה בפורטוגאל.

יט. שפירושו אינו שזה לא הוא (כלומר, שהוא אינו מציאות) הוא הרי מציאות, והחיות הרי אינו מציאות כפי שהמציאות שלו היא, ולכן קוראו אין, שאינו הוא, מכיון שזה שהחיות נמצאת הוא מרגיש, וידוע שזהו העיקר. כ. שהכל בפניו חשוב כלא (כלום). כא. בפניו דוקא הכל (חשוב) כלא. כב. גנב - על פי המחותרת (בעמודו לגנוב) קורא לקדוש ברוך הוא (שיצליח ולא יתפסוהו בגניבתו).

44 חזק, לדרוש מאת פקידי המשטרה את תעודתו
45 ולשאל במרכז המשטרה - מר אורינסאן מסר לי את
46 מספר הטלעפאן - שאיננו בספר - של המחלקה
47 המיוחדת במרכז המשטרה - אם יש פקיד כזה,
48 ואח"כ לדרוש מאתו יפוי-כח להלאותני בשאלותיו.

49 מר אורינסאן מספר לי על אודות הועידה
50 החשאית שהיתה לראשי הקהלה בבאנק העברי,
51 בהשתתפות מר ר. ואשר שוחחו על אודות חריצות
52 העבודה הנעשית בכל מרחבי המדינה. מר פוכס ומר
53 מענדיל ספרו על אודות הצלחתי בעבודת מלאכת יד
54 וחוו דעתם כי גם הבאנק העברי צריך לייחד פעולת
55 עבודתו במלאכת יד.

56 הפעם הראה לי מר אורינסאן קירוב פנימי יותר
57 מעד עתה. וכשעמדתי לצאת אמר לי שיש לו מודע
58 שמכירו זה רבות בשנים והוא אחד מהיושבים
59 ראשונה במרכז המרכזים החשאי והיום ביקר אותו
60 במעונו ובעת שדברתי עמו - מדירתו של שניאוראו
61 - ישב אצלו ויספר לו על אודות גזעו ואודות עבודתו
62 ומה מאד התפעל לשמוע מאתו כי הנהו מגזע
63 ליובינסקי מסאסינצא - פלך טשערניגאו - אשר
64 התיחסו ביחס משפחה עם שניאורסאן וחפץ הוא
65 להכירני פנים, ויבטיח לו - מר אורינסאן - אשר
66 כשאהי' במאסקווא בפעם השני' יסדר דבר
67 ההתראות בהזדמנות בביתו.

* * *

69 בהלכי מאת מר אורינסאן פגשתי אצל שער
70 ווארווארסקי את ר' מענדל עלקינד, ויאמר לי כי
71 הולך הוא מהאטעל סט. ווארווארסקי כי חפץ
72 לראותי ולהציע לי לנסוע אל אחוזתו להנפש יום או
73 יומים. הודיתי לו על הצעתו הכי טובה, אבל הפעם
74 לא אוכל למלא הצעתו כי ימי עבודה תכופה לי
75 הימים האלו.

76 בבואי לסט. ווארווארסקאי גאסטיניצא ונכנסתי
77 לחדרי נכנס פקיד המשרד קוזניעצאו ויספר לי, אשר
78 במשך היום היו ארבעה פעמים לדרוש עלי.
79 הדורשים היו צעירים ופעם הביאו עמהם גם פקיד
80 המשטרה, וכפי שהגיד לי חברי פקיד המשרד הנה
81 פקיד המשטרה אינו ממחוז זה ואינם מכירים אותו,
82 והפקיד קראטאו - הוא אשר הפחידני בבקר ועשה
83 מריבה עמדי - הניח פקודה נמרצה אשר בבוא
84 האורח שניאורסאהן הגר בחדר ס"ז יודיעו תיכף ע"י
85 התילפון ע"פ המספר אשר כתב.
86 חשבתי - אומר קוזניעצאו - כי הנני מחויב לספר

1 אני: עתה אחרי החלטה של הנהלת וחברי
2 היעווסעקציא לשבור את האירגון ולהעבירני, הלא
3 דרוש לחזק ולבצר את האירגון ביתר עז ועל זה
4 דרושים סכומים גדולים.

5 הד"ר: הלא זה כשבועים שנתתי עשרים אלף.

6 אני: כן הדבר, העשרים אלף היה תשלום הוצאות
7 התקציב של חצי שנה, מר"ה-אדר, העברה, ועתה
8 עלינו לסדר את תקציב חצי שנה השניה, אדר
9 שני-אלול, חלק ידוע אקח על עצמי ואת אשר יחסר
10 ימלא לנו.

11 הד"ר: כמה?

12 אני: לא יותר מארבעים אלף.

13 הד"ר: ולא פחות...

14 אני: מארבעים.

15 הד"ר: טוב, בשתי פעמים, ודעתי - ממשיך הד"ר
16 - כי עליכם להזהר, כי חברי היעווסעקציע הם אבירי
17 לב ועלולים על הכל.

18 הד"ר ומר ג. הלכו אל משרדו לסדר את עניני
19 הכספים ואנכי נשארתי לבדי, וכשחזרו קבלתי ברכת
20 הפרידה והד"ר הולך לשלחני. כשיצאנו החוצה היתה
21 שעה השמינית בערב, ובידעי כי רק משעה אחת
22 עשרה לילה אוכל להכנס לחדרי בבאלשאיא
23 מאסקאווסקאיא נסענו לבקר את מר אסטראווסקי
24 ומר שניאוראו.

* * *

26 כשהייתי אצל שניאוראו עלה בדעתי לבקר את
27 מר אורינסאן ולספר לו את המצב באשר הוא, לדעת
28 מאתו איך להתנהג. נודעתי ע"י התילפון כי הוא
29 בביתו והנני נוסע אליו.

30 מר ג. חפץ לנסוע אתי, אמרתי שאין כדאי
31 ובקשתיו כי בל ידרוש אותי אל התילפון ואשר אי"ה
32 מחר בשעה שתים עשרה בצהרים נפגש אצל רב"ש
33 כהן.

34 מר אורינסאן קבלני בסבר פנים יפות ושמע
35 בהקשבה מיוחדת כל מה שספרתי לו ואמר לי כי
36 בפה - מאסקווא - אין להיעווסעקציא שום יפוי כח
37 בכלל, גם מהמשטרה הנורמלית, ומה גם מהגפא"ו.
38 אשר לזרה לה כל מעשי היעווסעקציא, וכבר
39 נתפרסם פתגמו של ליעשצינסקי "יעווסעקציא
40 בעלמאי סעויעטסקי גלאז" - היעווסעקציא היא
41 כיסוי על עין הממשלה. הם - אומר אורינסאן -
42 יכולים רק להפחיד ולא יותר. אם יבוא מי שיהיה גם
43 עם פקיד המשטרה לא אפחוד כלל, אדרבה: להיות

- 1 לכם כל אשר שמעתי בזה, ואשר כל היום רגז וכעס
2 הפקיד קראטאו באמרו כי עליו להתנקם
3 משניאורסאן הבורזוי התקפי.
4 עודנו בבית הוריו בעיר אמציסלאוו - פלך
5 מאהליב - שמע על אודות משפחת שניאורסאהן
6 מליובאוויטש ובימי החשך דשנה החמישית -
7 תרס"ה, 1905 למספרם - והוא בן ט"ו שנה הוכרח
8 לעזוב את עיר מולדתו אמציסלאוו ויסע לדודו - אחי
9 אביו - שהיה מורה באחד החדרים של הרבי
10 שניאורסאהן בליובאוויטש. והארבעה חדשים
11 שהתעכבתי אצל דודי המלמד לא נתן לי המנהל - כן
12 קראו את בן הרבי שניאורסאהן, אשר כל עיני

- 13 הישיבה והחדרים מתנהלים על ידו - מנוח וצוה כי
14 ישיגחו עלי בשבע עינים ועתה אנקמה ממנו.
15 ועלי להגיד - ממשיך קוזנעצאו את דבורו, כי
16 במשך כשלושה חדשים שהפקיד קראטאו הופקד על
17 הנהלת הגאסטיניציא הנה לרגלי עריצותו ואכזריותו
18 נפלה אימתו על כל פקידי המשרד ומשרתי
19 הגאסטיניציא, ונוסף על כל מדותיו הרעות הנהו גם
20 בעל עלילות נורא.
21 אמרתי לקוזנעצאו, כי בעוד רבע שעה אחליט
22 אם אלין פה או אלך, ואם אשאר ללון פה אז ימלאו
23 פקודת קראטאו.

יומן, תרפ"ז

דברי* ימי הרבנית רבקה זי"ע נבג"מ

- 1 "אחרי מות אביהם, אמם ישיבה אלמנה ששה שנים, משנת תקצ"ז עד תר"ג (ובמשך העת
2 הזאת היו פעמים או שלש פעמים עם אמם אצל זקנם הרב ר' משה משקלאו, במשך זמן קצר).
3 ובשנה השביעית לאלמנותה של הרבנית מרת שרה בת רבינו האמצעי, והיא בת ל"א וחצי
4 שנה⁷⁷, דברו עבודה שידוך ונשאה⁷⁸ להרב ר' אהרן⁷⁹ מקרעמענצו⁸⁰ (בן הרבנית מרת פריידא

ט) ימי הילדות של כבוד אי"ז הרבנית ע"ה הי' חליפות¹⁵. נולדה בשעה טובה ומוצלחת להוריי בה בשעה שכל בני משפחת רבינו סבלו מחסור (לפי ערך [ה]רגילות בעת חיי כ"ק רבינו האמצעי), אבל בבית הר"א לא ידעו מחסור ח"ו, כי זקנם אבי אביהם הרב ר' משה וביותר אשתו הרבנית מרת לאה גאלדע מלאו מחסורם ביד רחבה. ובהיות אי"ז בת שנה וחצי תפרו [לה] כתונת משי (מה שהי' בערכי העשירים בימים ההם). ואף במות אבי הר"א, הנה זקנם הר"מ ז"ל לא כלה ידו מלהושיעם בכל המצטרך להם, וגם מחלוקת המעמו⁷⁶ קבלו על מחיתם באופן שלא ידעו מחסור ח"ו, כי אם הרגישו המחסור האמיתי שהם יתומים בלי אב רחמנא-לצלך.

לצוואת ר"י החסיד ס"א. מכתב משנת תשל"ב באגרות-קודש כ"ק אדמו"ר חכ"ז ע' תקי.

80) ראה אודותו - בית רבי ח"א פכ"ד (נז, ב הערה ב): "הרה"ג החסיד המפורסם ר' אהרן זלה"ה מקרימענטשוק שהי' גדול מאד בתורה ויראה ובחסידות. ושמענו מאחד מהרבנים מנכדי רבינו שהי' מפליג בשבחו מאד, וי"א שאדמו"ר בעל צ"צ נ"ע בעת שחזקו עליו דברי אנ"ש שהוא יהי' לרב והוא לא רצה בזה ודחה א"ע שיקבלו את הרב ר' חיים אברהם לרב כנ"ל [נז, ב. וראה ח"ג פ"ב (ג, א)], דחה א"ע גם כזה שיקבלו את הר"ר אהרן הנ"ל שגם הוא מנכדי רבינו נ"ע".

ר' אהרן רשם דברי חסידות ששמע מזקנו אדמו"ר הזקן - ראה "מגדל עד" ע' שצז: "מפי הקדוש בשם אדמו"ר נבג"מ, העתיק מביכעל ר"א מקרומעצוק", ובהערה 66 שם: עוד על העתקות מ"ביכעל" שלו ראה באוה"ת במדבר עמ' א'תרפז [בהוצאת תשנ"ה - ח"א ע' 226] "הועתק מביכעל של הרב מוהר"א קרימיניצוקער מה ששמע מפה קדוש אדמו"ר".

ר' אהרן נפטר בחיי אדמו"ר הצ"צ, שהרי לאחר פטירתו מילא את מקומו ברבנות קרעמענצו הרה"ג הרה"ח ר' יוסף תומארקין (רשימת ר' דן תומארקין ב"היהודי", ניו יארק, טבת תרצ"ו ע' 73). ובאגרות-קודש אדמו"ר הצ"צ ע' קנה, להר"י תומארקין הנ"ל: "בקשתי שיקבל עליו הרבנות דקרימענצוק אצל אנ"ש שי". ושם ע' קנו מכנהו "אב"ד דק' קרימענצוק".

* ההערות בשוה"ג באותיות אל"ף-בי"ת הם הקטעים שנכתבו ע"י כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ בשנת תרד"ע ונשמטו על ידו כשניתנו להמעתיק (ראה "סקירה קצרה" שנדפסה בחוברת "דבר מלכות" לפרשת ויקהל). ההערות הממוספרות הם מהמו"ל.
76) = מעמד בית הרב.

77) השנה השביעית לאלמנותה החלה בכ"ד אייר תר"ג, ולעיל (ע' יב) הובא ש"נולדה (כמדומה בחדש אלול) תקע"א", ולפי"ז מלאו לה ל"ב שנה באלול תר"ג.

78) נישואין אלו היו נישואי השלישיים של ר' אהרן*.
79) ע"ד נישואי אשה לאיש ששמו כשם בעלה הראשון - ראה חכמת הנפש (להר"א מגרמיזא) פס"ב. אזהרות נוספות

* זיווג ראשון: מרשימת אדמו"ר האמצעי הנ"ל (הנ"ל הערה 56 בשוה"ג) שנכתב לערך קייץ תקנ"ג, נראה שכבר הי' אז נשוי. בזווג שני נשא את הרבנית ח"י בתו של הרה"ק ר' נחמן מברסלב*. זיווג שלישי - הנזכר כאן בפנים - עם מרת שרה בת אדמו"ר האמצעי (בכל הנ"ל ראה "מאמר גאולות אדמו"ר האמצעי" [קה"ת תשנ"ח] ע' יז הערה 32. "מסע בדיששוב" [אה"ק, תש"ע] ע' 20).

* בקיץ תקע"ז ("מסע ברדיטשוב" שם). ובמ"א שבשנת תקפ"ב כבר היתה נשואה לו, ושהיו אלו נישואי השניים שלה, והראשונים היו באלול תקע"ד ("ימי מוהרנ"ת" [אה"ק, תש"ט] ח"ב סנ"א).

1 ע"ה בת רבינו הגדול⁸¹י, ושהתה עמו כשלש שנים וילדה לו בן ובת. הבן לא הספיקו גם להכניסו
 2 לבריתו של אברהם אבינו ע"ה, והבת חייתה כששה שבועות ומתה.
 3 דודתי מרת צבי' גיטל תחי' סיפרה לי אשר בעת שאמם רצתה והחליטה לנסוע
 4 (לקרעמענטשוג⁸⁴ או לשקלאָוו, זאת אינה זוכרת בבירור) ולקחה עמה גם ילדיה, אמר כ"ק
 5 אאזמו"ר מוהר"ש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע כי את רבקה לא יניח לנסוע.
 6 בשנת תר"ה (כמדומה בקיץ) חלתה אמם במאד והתמשך ימי חלי' בערך ג' רביעי שנה.
 7 ימי מר ומצוק היו הימים ההם, להילדים, אם כי קטנים היו והאב חורג הי' מרבה להיטיב
 8 עמהם, אבל מחלת אמם כבדה מיום ליום, והיתה אומרת להם כי יעוררו רחמים רבים ועצומים
 9 עלי' כי תשאר בחיים, והיתה מעוררם על התפלה ואמירת תהלים בעבורה, און פלעגט זייער
 10 דערנעמען מיט ווערטער לעורר לבם. וסיפרה לפנייהם מעשיות מגמרא ומדרש וספרי היראה, איך
 11 שע"י תפלת הבנים נעזרו כמה אבות ואמהות ברפואה גם לאחר שנגזרה הגזירה רחמנא-ליצלן,
 12 והסבירה להם גודל ענין תפלת נקיי הפה"י.
 13 פעם בעת תעצומת מכאובה רחמנא-ליצלן קראה לד' לאמר: רבנו-של-עולם, הנני מוסכם
 14 על כל המיני יסורים לקבלם עד מיצוי הנפש, רק העמידני בחיים ולגדל הילדים היתומים
 15 מאביהם. ומתוך נהמת לבה קראה: טאַטע, טאַטע, דאַיין טאַכטער בעט באַיי דיר זייא דו מתפלל
 16 אַז איך זאָל בלייבען לעבין מגדל זיין דיא קינדער וואָס זיינען געבליבען יתומים פון זייער
 17 פֿאָטער.
 18 פעם הגידה להבנות: דער טאַטע איז באַיי מיר גיווען, ווי עס ווייזט האָט זיך אָן גערוקט
 19 אַ אייזערנע וואַנט, מיינע בקשות העלפין ניט, איהר מיינע קינדער קאַנט העלפין, אויף קינדערשע
 20 תפלות פֿאַר עלטערן איז ניטאָ קיין פֿאַרשטעל, און בפרט קליינע ריינע מיילער, גאַטט ברוך-הוא
 21 הערט צו זייער בקשה, בעט גאַטט אַז איך זאָל בלייבען לעבין.

(י) וכבוד אי"ז הרבנית זכרה אותו בטוב והפליגה במעלותיו עד למאד, וכמה [מה]חסידים הגדולים הפליגו במעלותיו⁸². הוא [הי'] יקר רוח מצויין עד למאד, והי' מקבל כל אדם בסבר פנים יפות⁸³. היא זוכרת מעין המעשה (וכולה שמעה מאחרים) אשר נפל דליקה בביתם, והרב ר' אהרן ז"ל להיותו מתפלל בביתו ביחידות לפעמים, בקול ניגון נפלא, ער האָט גיהאַט אַ דינעם קול, ויודע נגן, ולפעמים הי' מתפלל בלחשיה, אך זה ודאי כי בעת תפלתו לא ידע מכל הנעשה סביבו. והי' בעת שנפל הדליקה צעקו כל בני הבית, וגם זרים שבאו להציל, והוא הי' סגור בחדרו, ולא שמעו, עד כי הוכרחו לשבור את כל הדלת, ונכנסו ומצאוהו יושב ומתפלל, והוציאוהו דרך החלון ולא ידע מאומה מכל הנעשה עמו עד גמרו את התפלה, ושאל אי' הוא ומה זה.

(א) והם הילדים שלא חטאו בפייהם שלא דיברו שקר ולשוין-הרע.

ותארה לפנייהם מצבה, וכה אמרה אליהם הנה גם עתה כשאני חי' אתכם אתם יתומים מאב, ובכל-זאת בעזרת אלקינו אלקי אבותי אוכל להיטיב עמכם, אבל באם גם זה תאבדו ותשארו גלמודים יתומים ממש בלי אב וכלי אם, מי ירחם עליכם ומי ידאג עליכם. הרבו תפלה לד' פן ישמע אליכם ואשאר בחיים. והיתה קוראת בתפילה לד' להעמידה בחיים בשביל הילדים הנקיים מכל עון ופשע. וקראה לאבותי' לכ"ק אבי' אדמו"ר האמצעי וכ"ק זקינה רבינו הגדול, בהתעוררות רחמים גדולים, שגם העומדים בחדר שני היו שופכים לבם כמים בהתעוררות רחמים, והיתה הרחמנות אין לשער.

אליו. בספר "נתיב רש"י" (ירושלים תרנ"ה – לא, ב (להר) לוי"צ סמינאָווסקי, מתלמידי הרה"ח ר' הלל מפאָריטש), ששמע מר' דובער (הנקרא בעסיע) החוזר של אדמו"ר האמצעי "שאמר אדמו"ר האמצעי: יש אצלי ג' אנשים מתפללים, מורי [ר' הלל], ר' אהרן מקרעמענצוק והקדוש והטהור ר' יוסף מליבאוויטש".

(83) ע"פ אבות פ"א מט"ו.

(84) ראה גם ספר השיחות שבהערה 75.

(81) בתו הבכירה – נולדה בשנת תקכ"ד. נפטרה ט"ז סיון תקע"ג (ראה רשימה שבהערה 12). ר' אהרן הי' בנה השני (כמפורש ברשימת אדמו"ר האמצעי שבהערה 55 בשוה"ג (ולא כמובא בבית רבי שם)).

(82) ראה ספר השיחות תש"א ע' 42: "החסיד ר' אהרן הי' אישה של הרבנית שרה . . . בזיווג שני – איז געווען אַ למדן מופלג און אַ עניו גדול. ער איז געווען אַ גרויסער דאוונער", ומובא שם סיפור על יחסם של החסידים הגדולים בקרמנצוק

1 דודתי מרת גיטל⁸⁵ סיפרה אשר אחותה כבוד-אמי-זקנתי הרבנית נ"ע היתה בת עשר שנים
2 בערך, מצב מחלת אמה פעלה עלי' רושם עז כל-כך עד שהיתה נדכאה מרוב יסורים ולא דברה
3 מאומה, רק בכחה מאד מעומק לבה מאין הפוגות בלא דברים, וגם עוד לא יכלה להגיד תהלים
4 במהירות כ"כ כמו אני (כן אמרה דודתי הנ"ל תחי'), והיתה אומרת תהילים ביום ובלילה, ובכל
5 שעה היתה באה לשאול: דיא מאַמע איז שיים בעסער?

6 וכשני שבועות קודם הסתלקותה אמרה אשר היא בעולם האמת, ודיברה עם כל אחד ואחד
7 בפרט לרחם על בני'. היתה מדברת עם אבי' כ"ק רבותינו אדמו"ר האמצעי (מתוך עינים סגורות)
8 ועם זקנה רבינו הגדול, וכה הי' שומעים הדיבורים בבירור. וכה היתה טוענת: אחותי חי' מוסיא
9 מדוע אין את משימת לב על ילדיי היתומים. וכן עם שאר האנשים מבני המשפחה⁸⁶.

10 ביום א' כי תשא יו"ד אדר תר"ו⁸⁷ נסתלקה אמם נ"ע והובלה לקברות בעיר קרעמענטשוג.
11 עד אחר הפסח שהו בקרעמענטשוג ומשם נסעו לשקלאָוו, אשר זקנם הרב ר' משה זקנתם
12 מרת לאה גאָלדע ז"ל שלחו עגלה מיוחדת עבורם להביאם לשקלאָוו, ושהו בשקלאָוו כארבעה
13 חדשים בערך⁸⁸. ואח"כ נסעו לליובאוויטש, ובסוף חדש מנחם-אב שנת תר"ו באו לליובאוויטש
14 לבית אמם זקנתם הרבנית מ' שיינא נ"ע (אשת כ"ק רבינו אדמו"ר האמצעי), אם אמם.

15 אם אמם הנ"ל דרה ביחד עם בנה הרב ר' ברוך (הנק' באַשע דעם רבי'ס), והי' לה מעמד
16 מה שהחסידיים היו נותנים לה ביחוד, וחתנה כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרב צמח צדק זצקלה"ה
17 זי"ע נבג"מ הי' נותן ג' רובל-כסף לשבוע (כמדומה כן, על בירור לא אדע), ובבוא הילדים יתומי
18 בתה, הוסיף לה ששה רו"כ לחדש (רובל וחצי לשבוע) בשביל היתומים. ההנהגה בבית אם אמם
19 היתה בתכלית הפשיטות והדחקות, כי בכלל היו כל משפחת הרבנים מתנהגים בפשיטות
20 ובחשבון מדוקדק ביותר בכל עניניהם. אף בבית כ"ק אאזמו"ר הרב צמח צדק היו מתנהגים
21 בהנהגה פשוטה⁸⁶, בלחם שחור, שהיו טוחנים דגן בבית רחיים יד (זאָרנע), ומזה הקמח היו
22 אופים הלחם שיעלה בזול יותר. וגם כלי ביתו היו כלי עץ פשוטים בתכלית, כסאות עץ ושולחנות
23 לבנים (בלתי צבועים)⁸⁷. וכן בבגדים היו מלובשים בפשיטות⁸⁸.

24 הילדים הנזכרים אשר בכל עת היותם בילדותם בליובאוויטש היתה פרנסתם בריוח (כנזכר
25 לעיל), ואף גם בהיותם בקרעמענטשוג לא ידעו מחסור בעניני האוכל, ועוד יותר כי שמה

(יב) שהיתה אז בת י"ב (או תחלת י"ג) שנה, פעלו עלי' הדברים עד שנפלה בהתעלפות גדולה והוציאוה מחדר אמה.
כאשר הקרה מקרה הנ"ל עם ההתעלפות הנ"ל, נכנס הרב דקרוקאָוו (סמוך לקרעמענטשוג) לחדר אמם ואמר לה: רביצין, וואָס זייט
איחר אַזי מצער אַייערע קינדער? השי"ת וועט אייך גיוויס צושיקין בקרוב אַ רפואה.
והשיבה לו: האם זה צער להבנות? עתה עדיין אין הרחמנות עליהם גדולה כל-כך, אבל כאשר אמות אז יהי עליהם רחמנות אמיתי.
(ג) בשבת הראשון שנראה בה חלישות הדעת, מספרת דודתי מ' צבי גיטל תחי', הלכתי לבית-הקברות לבית המדרש⁸⁵ והגדתי
תהילים, ואני הייתי אז אַ פרומע ויראתי להתענות בשבת-קודש, כי מאכל לא בא לפי, לקחתי חתיכת דג מלוח, למען שלא יהי
תענית.

(ד) כי הנסיעה מקרעמענטשוג לשקלאָוו עלתה להם במשך ג' שבועות בערך.

(ט) שזה הי' בבית הרב שכבר היתה לו הכנסה נכונה, ומכל-שכן בבתי שאר בני המשפחה שקבלו תמיכה מבית הרב התנהגו
בפשיטות יותר.

ע' רפה). מקומות שצויינו בהערה הבאה.
(87) ראה גם שיחות: ש"פ האזינו י"ג תשרי תשי"ב. ליל יג
תשרי תשמ"ג. מוצאי ש"פ צו תשמ"ז (תורת מנחם התוועדיות
תשי"ב ח"א ע' 24. תשמ"ג ח"א ע' 150 ואילך. תשמ"ז ח"ג ע'
97). ועוד.

(85) בית כנסת שבסמיכות לאוהל אדמו"ר הצ"צ ואדמו"ר
מהר"ש, נבנה בקיץ תרכ"ו – אחרי הסתלקות אדמו"ר הצ"צ,
כמ"ש באגרות-קודש אדמו"ר מהר"ש (ע' לח): "וקירו את הג'
דפנות להיות בית-המדרש סמוך לו כמו בנעזין והאדיטש".
וכנראה הכוונה כאן שהלכה לבית-הקברות וגם לבית המדרש.
(86) ראה גם שיחות חורף תרצ"ג (תורת מנחם רשימת היומן

1 (במדינת מאַלי רָאָסי⁸⁸) המאכלים משונים מפה המדינה, אשר שם גם אנשים פשוטים אוכלים
 2 לחם חיטים, הנק' ואייס-ברייט, שהוא מצוי במאד, ולא היתה זאת הוצאה מרובה יותר על הלחם
 3 השחור הנאכל (מטעם שהוא בזול יותר) במדינתנו⁸⁹, ולא יכלו להרגיל את-עצמם לדחקות זו,
 4 והי' כבד עליהם במאד והיו סובלים מזה.

5 אמנם כבוד א"ז הרבנית התרגלה את-עצמה בקל ובזמן קרוב (כי זיל בתר טעמא, מרגלא
 6 בפומא נ"ע כי העיקר הוא ההסכם, און הסכם טראָגט אַריבער אַלץ)⁹⁰. והיתה עוזרת לאחותה
 7 הבכירה בעיני הבית.

8 אחותה – דודתינו – היתה משגחת עלי' בכל מיני הדרכה, הן באנושית והן ביראת-שמים,
 9 שתתפלל בטוב, ומה להתפלל, ולהתפלל מתוך הסידור, ולהגיד סליחות ומחזור.

10 כבוד א"ז סיפרה לי אשר בהיותה י"א או י"ב שנה (וכפי החשבון הי' זה בשנה הראשונה,
 11 בבואם לליובאָוויטש חזרה מקרעמענטשוג, היינו בראש-השנה תר"ז), הנה בראש-השנה התפללה
 12 על מחזור אחד עם אחותה מרת צבי' גיטל תי', ונדמה לה לאחותה שדילגה חרוז אחד, הנה כל
 13 היום דראש-השנה שתקה ולא הגידה מאומה, אך אחר ראש-השנה הוכיחה [אותה] איך הרשיאה
 14 לעצמה קלות כזו [ב]ראש-השנה שהוא יום הדין, וגם קלי הדעת עמי-הארציים ובורים גמורים
 15 ווערין אויך צורירט, און דעם טאַטינס און מאַמעס אַ קינד זאָל היפערין מחזור? והוכיחה במאד.

16 אמנם אנכי ידעתי – סיפרה כבוד א"ז נ"ע – שאינו כן, אַז איך האָב ניט פאַרפעלט קיין
 17 שטיקל מחזור, והגדתי לה ברור שאינו כן. הי' לה לאחותה המדרכת עגמת-נפש מזה שציערה
 18 על לא דבר, שנדמה לה, ובכל-זאת לא שינתה את טעמה בהדרכה עיונית על כל פרט, במאכל
 19 ומשתה והילוך ועשיית צרכי הבית. ובדרך-כלל נשאו חן בעיני בני המשפחה, דודותן, שהיו
 20 מקרבות אותן בקירוב רב. אמנם הם הי' שפלים בעיני עצמן מאד, ארבעה ילדים יתומים
 21 מתחנכים בבית אם זקנה (באָ אַ באָבע) שהיתה זקנה ולחוצה.

22 כבוד א"ז סיפרה לי שהיו כה שפלים בעיני עצמם, שכשהיו דודותן או קרוביהן מדברים
 23 אליהם היו מתפלאים על הפלגת החסד הזה, כי מה המה יתומים עזובים וגלמודים... כי שתיהם,
 24 שתי האחיות, היו יפות מראה ביותר, שיינע ליכטיגע, ואדרבה כל עיונם הי' בצרכי בית אם
 25 זקנתם לכלכלה. הבכירה דודתי צבי' [גיטל] תחי' היתה עוזרת בבית המבשלת עד כמה שהי'
 26 ביכולתה, והצעירה כבוד א"ז הרבנית נ"ע תחלה היתה משמשת אם זקנתה בכל הדברים
 27 המצטרכים לה, כי הם הבנות היו עומדים בבקר השכם בשעה שבני-אדם הגדולים עומדים [...]
 28 המצב הזה הי' מדכא אותם במאד, וכמה פעמים (כפי ששמעתי מהם) בבואם לביתם חזרה
 29 מהשמחה היו בוכים (בינם לבין עצמם) על מר גורלם וגלמודם... אך הם נשאו להתחנך בבית
 30 אם זקנתם כמקדם, והלכו בתום לבם ומעט מעט התרגלו לחיים האלה ולא הרירו ח"ו אחרי
 31 מדותיו של הקב"ה ולא נטרו שנאה או קנאה לשום איש... והצדיקו דין שמים עליהם.

טז) אמנם דודתינו מרת צבי' גיטל תחי' – כאשר סיפרה לי בעצמה – סבלה במאד מזה ולא יכלה בשום-אופן להתרגל להלחם, וכן להמאכלים פשוטים כמו באָרשט ובאַטווינגע⁹⁰, אשר לגודל הזול היו הם המאכלים העיקרים ללפת בהם את הפת, והפת הי' שחור. והיתה כמעט רעבה. וכשהתגבר הרעב עלי' אז היתה אוכלת להשביע רעבונה. וכך חיו חיי צער בבית אם אמם יום אחר יום, והיו מתעסקים בצרכי הבית, כי להזקנה אם אמם כבר הוכבד הנוהגת הבית, ובפרט הנהגת הילדים הקטנים (מהבנות הנ"ל), הבת הצעירה והבן הר"ז שי'. והיו הבנות עוסקים בזה, העיקר הבכירה דודתנו תחי' ואחותה כבוד א"ז הרבנית נ"ע היתה עוזרת על ידה בכל אשר תצוה.

אגרות קודש

ב"ה ד' יו"ד שבט פ"ב

כבוד ידידי היקרים ווי"ח אי"א

שלו וברכה.

21 כי יהי הדבר בזהירות היותר אפשרי להביא בעזרתו ית'
 22 התועלת הנרצה, ובכל אופן לגלות את האמת באשר הוא,
 23 בפני עדים בבקשה ואזהרה.
 24 ואתכם ידידי י... יחיו, אבקש לבחור עת (אשר יתאים
 25 בכללותו ובפרטיות לידידינו שי') ותזמינו... למקום אשר
 26 תבחרו, ותהיו רק אתם וידידינו הנ"ל, ולא יותר, יהי מי
 27 שיהי, ובמעמדם תפתחו את המעטפה הסגורה בזה (אשר
 28 עד אז תהי' חתומה, ואיש לא יפתחנה), ותקראו מכתבי
 29 אליכם, ואח"כ המכתב צעטיל מיוחד המוסגר בו.
 30 והאל הטוב יזכנו לילך בדרכי יושר, ולהיות מסורים
 31 ונתונים באמת ובתמים, לכל אשר חפצו הוד כ"ק אבותינו
 32 רבותינו הקדו' זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.
 33 אחרי קריאת המכ' והצעטיל בקשתי לקבלם חזרה
 34 ושניהם לשלוח חזרה ע"י הזדמנות נוסע בטוח (ראיעל).
 35 הנני מבקש במאד, ומזהיר אשר ח"ו ח"ו להעתיק שני
 36 הכתבים (הן המכתב והן הצעטיל) בשום אופן, ואחריות
 37 דבר זה הנני מעמיס עליכם.
 38 ואכפול בקשתי, שלא יהי' בפרסום כלל, והוא טובת
 39 הענין, וטובת אנ"ש שי', ואקוה להשי"ת כי יקיימו
 40 בקשתי.
 41 והיו ברכה ושלו' כאו"ינ והדו"ש, ידידם המברכס
 42 בכט"ס בן מו"ר.

1 דבר לי אליכם ידידי וחפצי כי תעשו זאת בזהירות
 2 היותר אפשרי, הגינו שלא יהי' הדבר בפרסום כלל,
 3 ואדרבא כל מה שאפשר שיהי' בחשאי כי כבוד אלקים
 4 הסתר דבר.
 5 דבר הריבות שבמחנם גורמים עג"נ רב, והיזק בלתי
 6 משוער במהלכי הנפש וארחות יושר. לא אכחד אשר
 7 מתחלה חשבתי לסגת אחור מזה, כי געלה נפשי שמוע
 8 דברים כאלה, בשפתי כו', תהי' מאיזה צד שיהי', אשר
 9 בד"כ כולנו אשמים, אשר אין אנו עושים לטובת נפשינו,
 10 והאיש המתנהג רק כפי שכלו האנושי הנה אחרית דרכיו,
 11 גאון, ישות, ומדות לא טובות, להיות כל איש, דרכו ישרה
 12 בעיניו, וכל החסרונות ימצא בזולתו, ו[ע]ם החפצים
 13 בדרכים כאלו, השתיקה טוב מהדיבור, אמנם בראותי כי
 14 השתנו פני הדברים, והריבות יצאו לחוץ, פ[נ]עלים על כל
 15 הענינים, בחרתי בהכרח, להגיד דברים אחדים, לבעלי
 16 הריב, והעומדים ראשונה כו'. אין אני מאשים איש פרטי,
 17 ואין אני מכריע צד האחד על משנהו ורק באתי להזכירם,
 18 חובת נפש, אשר נשכח מהם, מפני רתיחת המחלוקת.
 19 יקר לי שם הוד כ"ק אממו"ר הרה"ק זצוקלה"ה
 20 נבג"מ זי"ע, שם החסידים ושם ידידנו אנ"ש שי' הנני חפץ

אג"ק מוהרי"צ כר"ך יד

אגרות קודש

ב"ה, י"ט אדר, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מימי הפורים. ולפלא שאינו מזכיר ע"ד החלטות הטובות ופעולות הטובות דימים אלו, שמהם ממשיכים שמחה כל החדש ואח"כ על כל השנה.

ומי"ש אודות תוכן מכתבי אליו בהנהגה בעת התועדות, הרי כתבתי בהנ"ל שהנני כותב לעוד מאנ"ש על דבר זה, ובמילא אינו מובן ממה נתרגש כ"כ. וממ"י, אם גם אצלו יש מעין הכתוב בהמכתב - הרי בודאי אין להתרגש, ואם אין בהנהגתו לא מיני' ולא מקצתי - הרי צ"ל שמח שממנים אותו משגיח על אנ"ש להנהגה מתאימה בעת התועדות. והשי"ת יצליחו בהרחבת הדעת והרחבת פרנסה ולבשו"ט אודות כל מה שכותב במכתבו.

בברכה.

פרשת תזריע

יב « וידבר יהוה אל־משה לאמר: **ב** דבר אל־בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה תטמא: **ג** וביום השמיני ימול בשר ערלתו: **ד** ושלושים יום ושלושת ימים תשב בדמי טהרה בכל־קדש לא־תגע ואל־המקדש לא תבא עד־מלאת ימי טהרה: **ה** (לוי) **ו** ואם־נקבה תלד וטמאה שבעים פנדתה וששים יום וששת ימים תשב על־דמי טהרה: **ז** ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא פבש בן־שנתו לעלה ובן־יונה או־תר לחטאת אל־פתח אהל־מועד אל־הכהן: **ח** והקריבו לפני יהוה וכפר עליה וטהרה ממקד דמיה זאת תורת הילדת לזכר או לנקבה: **ט** ואם־לא תמצא ידה די שה ולקחה שת־יתרים או שני בני יונה אחד לעלה ואחד לחטאת וכפר עליה הכהן וטהרה: **פ** (שמיאל) **יג** « וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר: **ב** אדם כי יהיה בעור־בשרו שאת או־ספחת או בהרת והיה בעור־בשרו לנגע צרעת והובא אל־אהרן הכהן או אל־אחד מבניו הכהנים: **ג** וראה הכהן את־הנגע בעור־הבשר ושער בנגע הפך | לבן ומראה הנגע עמק מעור בשרו נגע צרעת הוא וראהו הכהן וטמא אתו: **ד** ואם־בהרת לבנה הוא בעור בשרו ועמק אין־מראה מן־העור ושערה לא־הפך לבן והסגיר הכהן את־הנגע שבעת ימים: **ה** וראהו הכהן ביום השביעי והנה הנגע עמד בעינו לא־פשה הנגע בעור והסגירו הכהן שבעת ימים שנית: **ו** (ע"ב בחול)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר־שיחות חכ"ב ע' 70. ע"פ ביאורי

החומש)

אשה כי תזריע (יב, ב)

הפוך מתכנה של הפרשה, המדברת - ברבה - בדיני מצורע, שעליו דרשו חז"ל "מצורע חשוב כמת".
וההסבר לכך: הצרעת היא לא רק עגש שמגיע לאדם בעוון דבור לשון הרע, אלא יש בה תפקיד חיובי שנועד להרגיל את האדם להתרחק מדבור וספור לשון הרע. כך לאחרי שיטהר מהצרעת יוכל לפתח חיים חדשים, נקיים מלשון הרע. לכן שמה של הפרשה מורה על יצירת חיים חדשים, כי זוהי מטרתה האמתית של הצרעת - לזרע וליצור חיים חדשים.

שני וראה הכהן אתו ביום השביעי שנית והנה כחה הנגע ולא־פשה הנגע בעור וטהרו הכהן מספחת הוא וכבם בגדיו וטהרו: **ו** ואם־פשה תפשה המספחת בעור אחרי הראתו אל־הכהן לטהרתו ונראה שנית אל־הכהן: **ה** וראה הכהן והנה פשה המספחת בעור וטמאו הכהן צרעת הוא: **פ** נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל־הכהן: **ו** ראה הכהן והנה שאת לבנה בעור והיא הפכה שער לבן ומחית בשר חי בשאת: **ז** צרעת נושנת הוא בעור בשרו וטמאו הכהן לא יסגרונו כי טמא הוא: **ח** ואם פרוח תפרח הצרעת בעור וכסתה הצרעת את כל־עור הנגע מראשו ועד־רגליו לכל־מראה עיני הכהן: **ט** וראה הכהן והנה כסתה הצרעת את־כל־בשרו וטהר את־הנגע פלו הפך לבן טהור הוא: **י** וביום הראות בו בשר חי וטמא: **יא** וראה הכהן את־הבשר החי וטמאו הבשר החי טמא הוא צרעת הוא: **יב** או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן ובא אל־הכהן: **יג** וראהו הכהן והנה נהפך הנגע ללבן וטהר הכהן את־הנגע טהור הוא: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר־שיחות ח"א ע' 236. ע"פ ביאורי

החומש)

ירמוז הכתוב על פנסת ישראל אשר מצינו שנקראת אשה . . . אשה כי תזריע, פרוש: הנרעת מצוות ומעשים טובים (אור החיים)

שמה של הפרשה - תזריע
ידוע ששמה של הפרשה מורה על תכנה. ולכאורה שמה של פרשתנו 'תזריע' - שמשמעותו יצירת חיים חדשים -

שַׁעַר לָבָן וּשְׁפֹלָה אֵינְנָה מִן־הָעוֹר וְהוּא כְּהָה
 וְהַסְגִּירוּ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים: ^ט וְרָאָהּ הַכֹּהֵן
 בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אִם־פָּשְׂה תִפְשֶׂה בְּעוֹר וְטָמֵא
 הַכֹּהֵן אֹתוֹ נִגַּע צָרַעַת הוּא: ^י וְאִם־תַּחֲתִיָּהּ
 תַּעֲמֹד הַבְּהֵרֶת לֹא־פָשְׂתָה בְּעוֹר וְהוּא כְּהָה
 שְׂאֵת הַמִּכּוּה הוּא וְטָהְרוּ הַכֹּהֵן פִּי־צִרְכַּת
 הַמִּכּוּה הוּא: ^פ

חמישי ^ט ואיש או אשה פִּי־יְהִיָּה בו נִגַּע פִּרְאֵשׁ
 או בְּזָקֵן: ^י וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנִּגַּע וְהֵנָּה מֵרְאֵהוּ
 עִמָּק מִן־הָעוֹר וְכוּ שַׁעַר צָהָב דָּק וְטָמֵא אֹתוֹ
 הַכֹּהֵן נִתַּק הוּא צָרַעַת הָרֹאֵשׁ או הַזָּקֵן הוּא:
^{יא} וְכִי־יִרְאֶה הַכֹּהֵן אֶת־נִגַּע הַנִּתַּק וְהֵנָּה אֵיךְ
 מֵרְאֵהוּ עִמָּק מִן־הָעוֹר וְשַׁעַר שָׁחַר אֵין בּוֹ
 וְהַסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־נִגַּע הַנִּתַּק שִׁבְעַת יָמִים:
^{יב} וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנִּגַּע בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהֵנָּה
 לֹא־פָשְׂה הַנִּתַּק וְלֹא־יְהִי בּוֹ שַׁעַר צָהָב וּמֵרְאֶה
 הַנִּתַּק אֵין עִמָּק מִן־הָעוֹר: ^{יג} וְהַתְּלַלִּח וְאֶת־
 הַנִּתַּק לֹא יִגַּלֵּחַ וְהַסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־הַנִּתַּק
 שִׁבְעַת יָמִים שְׁנִיֹּת: ^{יד} וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנִּתַּק
 בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהֵנָּה לֹא־פָשְׂה הַנִּתַּק בְּעוֹר
 וּמֵרְאֵהוּ אֵינְנוּ עִמָּק מִן־הָעוֹר וְטָהַר אֹתוֹ הַכֹּהֵן
 וְכַפֵּס בְּגָדָיו וְטָהַר: ^{טו} וְאִם־פָּשְׂה יִפְשֶׂה הַנִּתַּק
 בְּעוֹר אַחֲרֵי טָהֲרָתוֹ: ^{טז} וְרָאֵהוּ הַכֹּהֵן וְהֵנָּה פָּשְׂה
 הַנִּתַּק בְּעוֹר לֹא־יִבְקַר הַכֹּהֵן לְשַׁעַר הַצָּהָב טָמֵא
 הוּא: ^{יז} וְאִם־בְּעֵינָיו עָמַד הַנִּתַּק וְשַׁעַר שָׁחַר
 צָמַח־בּוֹ נִרְפָּא הַנִּתַּק טָהוֹר הוּא וְטָהְרוּ
 הַכֹּהֵן: ^{יח} וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה פִּי־יְהִיָּה בְּעוֹר־
 בְּשָׂרָם בְּהֵרֶת בְּהֵרֶת לְבָנָת: ^{יט} וְרָאָה הַכֹּהֵן
 וְהֵנָּה בְּעוֹר־בְּשָׂרָם בְּהֵרֶת פְּהוֹת לְבָנָת בַּחֵק
 הוּא פָּרַח בְּעוֹר טָהוֹר הוּא: ^ס

שישי ^ט ואיש כי יִמְרַט ראשו קרח הוּא טָהוֹר
 הוּא: ^י ואם מִפְּאֵת פָּנָיו יִמְרַט ראשו גִּבַּת הוּא

בְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאת בְּשֵׁם אִשָּׁה שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, שֵׁם זֶה
 מִבְּטֵא אֵת הַקֶּשֶׁר הַעֲצוּם בֵּין יִשְׂרָאֵל לַקֶּבֶ"ה, וְהוּא מוֹרָה עַל
 הַתְּשׁוּקָה שֶׁל הָאָדָם לְהִתְקַרֵּב לַקֶּבֶ"ה, כְּשֶׁכָּל הַדְּבָרִים
 הָאֲחֵרִים טָפְלִים אֲצִלוּ. בְּמִצַּב כֵּן זֶה הָאָדָם לְהִגִּיעַ לְמִצַּב
 שֶׁל 'כֹּלֹת הַנְּפִשׁ', שְׂאִיפָה לְהִתְנַתֵּק מִהַגּוֹף וְהַעוֹלָם הַזֶּה
 הַגִּשְׁמִי, וְלְהִדְבֵק בַּקֶּבֶ"ה.

עַל־כֵּן אֹמֵר הַפְּסוּק 'אִשָּׁה כִּי תוֹרִיעַ': גַּם כְּאִשֶּׁר אָדָם
 נִמְצָא בְּמִצַּב שֶׁל "אִשָּׁה", שֶׁכֵּלוּ עִסוּק בְּלִהֲתַקְרֵב לַקֶּבֶ"ה,
 עָלָיו לְהִיטֵב בְּבַחֲנֵינָת "תוֹרִיעַ" - לְעַסֵּק בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת
 הַגִּשְׁמִיּוֹת וְהָאֲרִצִּיּוֹת, כְּמוֹ שְׁוֹרֵעָה כְּפִשׁוּטָה הִיא בְּאַרְצָן, וְכֵן
 כֵּן הִיא מְבִיאָה לְצִמְיָחָה.

שלישי ^י וּבִשְׂר פִּי־יְהִיָּה בּוֹ־בְּעוֹר שְׁחִין וְנִרְפָּא:
^{יא} וְהָיָה בְּמָקוֹם הַשְּׁחִין שְׂאֵת לְבָנָה או בְּהֵרֶת
 לְבָנָה אֲדַמְדָּמַת וְנִרְאָה אֶל־הַכֹּהֵן: ^{יב} וְרָאָה הַכֹּהֵן
 וְהֵנָּה מֵרְאֵהוּ שְׁפַל מִן־הָעוֹר וְשַׁעֲרָה הַפָּךְ לָבָן
 וְטָמֵא הַכֹּהֵן נִגַּע־צָרַעַת הוּא בְּשַׁחֲוִין פָּרַחָה:
^{יג} וְאִם ^א יִרְאֶנָּה הַכֹּהֵן וְהֵנָּה אֵיךְ־כֵּן שַׁעַר לָבָן
 וּשְׁפֹלָה אֵינְנָה מִן־הָעוֹר וְהוּא כְּהָה וְהַסְגִּירוּ
 הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים: ^{יד} וְאִם־פָּשְׂה תִפְשֶׂה בְּעוֹר
 וְטָמֵא הַכֹּהֵן אֹתוֹ נִגַּע הוּא: ^{טו} וְאִם־תַּחֲתִיָּהּ
 תַּעֲמֹד הַבְּהֵרֶת לֹא פָשְׂתָה צִרְכַּת הַשְּׁחִין הוּא
 וְטָהְרוּ הַכֹּהֵן: ^ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (220טי שיחות י עמ' 25)

כָּל הַנְּגַעִים אָדָם רוֹאֶה, חוּץ מִנְּגַעֵי עֲצָמוֹ (נִגַּעִים ב, ה)
 כְּלוּמַר: כָּל הַנְּגַעִים (ש) אָדָם רוֹאֶה (ב) חוּץ - (תרי זח)
 מִנְּגַעֵי עֲצָמוֹ. וְכַתּוּב הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב, שֶׁכְּאִשֶּׁר אָדָם רוֹאֶה
 רַע בְּזוּלָתוֹ, תְּרִי זֶה הַזְּכָחָה שְׂאוֹתוֹ רַע נִמְצָא בּוֹ בְּעֲצָמוֹ, כִּי
 הַזּוּלָת הוּא כְּמוֹ רֵאִי (וְזֶהוּ 'כָּל הַפּוֹסֵל בְּמוֹמוֹ פּוֹסֵל'). וְטַעַם
 הַדְּבָר הוּא, כִּי מִפְּנֵין שֶׁכָּל מֵאֲרַע הוּא בְּהַשְׁגָּחָה פְּרִטִית, מִיבֵן
 שֶׁהַזְּמִינֵי לוֹ מְלַמְּעֵלָה לְרֵאוֹת אֵת הָרַע בְּזוּלָתוֹ כְּדֵי שֶׁיִּדַּע
 שְׂרַע זֶה נִמְצָא בּוֹ, וְעָלָיו לְתַקְּנוֹ.

רביעי ^כ או בְּשָׂר פִּי־יְהִיָּה בְּעוֹר מְכוֹת־אֵשׁ וְהִיָּתָה
 מַחֲוִית הַמִּכּוּה בְּהֵרֶת לְבָנָה אֲדַמְדָּמַת או לְבָנָת:
^{כא} וְרָאָה אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהֵנָּה נִתְפָּךְ שַׁעַר לָבָן
 בְּבְהֵרֶת וּמֵרְאֵהוּ עִמָּק מִן־הָעוֹר צָרַעַת הוּא
 בְּמִכּוּה פָּרַחָה וְטָמֵא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נִגַּע צָרַעַת
 הוּא: ^{כב} וְאִם ^א יִרְאֶנָּה הַכֹּהֵן וְהֵנָּה אֵיךְ־כֵּן בְּבְהֵרֶת

או מן-העור או מן-השתי או מן-הערב: ^ט ואם-
 תראה עוד כפגד או-בשתי או-בערב או
 בכל-פלי-עור פרחת הוא באש תשרפנו את
 אשר-בו הנגע: ^י והפגד או-השתי או-הערב
 או-כל-פלי העור אשר תכבס וסר מהם הנגע
 וכבס שנית וטהר: ^{יא} זאת תורת נגע-צרעת
 פגד הצמר | או הפשתים או השתי או הערב
 או כל-פלי-עור לטהרו או לטמאו: פפפ

ס"ז פסוקים, בני"ה סימן

מפטיר **יב** א ויאמר יהוה אל-משה ואל-אהרן
 בארץ מצרים לאמר: ^א החדש הזה לכם ראש
 חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה: ^ב ודברו
 אל-כל-עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה
 ויקחו להם איש ששה לבית-אבת ששה לבית:
 וואם-ימעה הבית מהיות משה ולקח הוא
 ושכנו הקרב אל-ביתו במכסת נפשת איש לפי
 אכלו תכסו על-השה: ^ג ששה תמים וזכר בן
 שנה יהיה לכם מן-הכבשים ומן-העזים תקחו:
 והיה לכם למשמורת עד ארבעה עשר יום
 לחדש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת-ישראל
 בין הערבים: ולקחו מן-הדם ונתנו על-שתי
 המזוות ועל-המשקוף על הבתים אשר-יאכלו
 אתו פהם: ^ד ויאכלו את-הבשר כלילה הזה
 צלי-אש ומצות על-מרים יאכלהו: ^ה אל-
 תאכלו ממנו נא ובשל מבשל בפנים פי אם-
 צלי-אש ראשו על-פרעיו ועל-קרבו: ולא-
 תותירו ממנו עד-בקר והנותר ממנו עד-בקר
 באש תשרפו: ^ו וככה תאכלו אתו מתניכם
 חגרים געליכם ברגליכם ומקלכם בידכם
 ואכלתם אתו בחפזון פסח הוא ליהוה:
 ועברתי בארץ-מצרים כלילה הזה והפיתי
 כל-בכור בארץ מצרים מאדם ועד-בהמה

טהור הוא: ^ז וכי-יהיה בקרחת או בגבחת נגע
 לכן אדמדם צרעת פרחת הוא בקרחתו או
 בגבחתו: ^ח וראה אתו הכהן והנה שאת-הנגע
 לכנה אדמדם בקרחתו או בגבחתו כמראה
 צרעת עור בשר: ^ט איש-צרוע הוא טמא הוא
 טמא יטמאנו הכהן בראשו נגעו: ^י והצרוע
 אשר-בו הנגע בגדיו יהיו פרמים וראשו יהיה
 פרוע ועל-שפם יעטה וטמא | טמא יקרא:
^{יא} כל-ימי אשר הנגע בו יטמא טמא הוא בדרך
 ישב מחוץ למחנה מושבו: ^{יב} והפגד פיר
 יהיה בו נגע צרעת פגד צמר או פגד
 פשתים: ^{יג} או בשתי או בערב לפשתים
 ולצמר או בעור או בכל-מלאכת עור: ^{יד} והיה
 הנגע ירקק | או אדמדם פפגד או בעור
 או-בשתי או-בערב או בכל-פלי-עור נגע
 צרעת הוא והראה את-הכהן: ^{טו} וראה הכהן
 את-הנגע והסגיר את-הנגע שבעת ימים:
^{טז} וראה את-הנגע ביום השביעי פיר-פשה הנגע
 כפגד או-בשתי או-בערב או בעור לכל אשר-
 יעשה העור למלאכה צרעת ממארת הנגע
 טמא הוא: ^{יז} ושרף את-הפגד או את-השתי |
 או את-הערב בצמר או בפשתים או את-כל-
 פלי העור אשר-יהיה בו הנגע פיר-צרעת
 ממארת הוא באש תשרף: ^{יח} ואם יראה הכהן
 והנה לא-פשה הנגע כפגד או בשתי או בערב
 או בכל-פלי-עור: ^{יט} וצוה הכהן וכבסו את
 אשר-בו הנגע והסגירו שבעת-ימים שנית:

שביעי ^כ וראה הכהן אחרי | הפכס את-הנגע
 והנה לא-הפך הנגע את-עיניו והנגע לא-פשה
 טמא הוא באש תשרפנו פחתת הוא בקרחתו
 או בגבחתו: ^{כא} ואם ראה הכהן והנה פחה
 הנגע אחרי הפכס אתו וקרע אתו מן-הפגד

וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אַעֲשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה: ^א וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֵת עַל הַפֶּתִים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׂם וּרְאִיתִי אֶת־הַדָּם וּפְסַחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא־יְהִי בְכֶם גִּגֵּף לְמִשְׁחִית בְּהַפְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^ב וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וַחֲגֻלַת אֱתוֹ חַג לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגַּלְהוּ: ^ג שִׁבְעַת יָמִים מִצוֹת תֹּאכְלוּ אֵךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבְּתוּ שְׂאֵר מִבְּתֵיכֶם כִּי | פֶּל־אֲכַל חֶמֶץ וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד־יּוֹם הַשְּׁבִיעִי: ^ד וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרֵא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרֵא־קֹדֶשׁ יְהִי לָכֶם פֶּל־מְלֶאכֶה לֹא־יַעֲשֶׂה בָהֶם אֵךְ אֲשֶׁר יֹאכַל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם: ^ה וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַמִּצְוֹת כִּי בְעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־צְבָאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: ^ו בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב תֹּאכְלוּ מִצַּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֹשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב: ^ז שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבֵתֵיכֶם כִּי | פֶּל־אֲכַל מִחֻמֶּצֶת וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעֵדֶת יִשְׂרָאֵל בְּגֵר וּבְאֻרַח הָאֶרֶץ: ^ח פֶּל־מִחֻמֶּצֶת לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֵתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצוֹת: ^ט

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזַח־חַיִּים הִיא לַמְחֻזְקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיִבְתֶּיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בְּיַמִּינָהּ, בְּשִׂמְלֵה עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדְבָרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרת פרשת החודש לקריאה בציבור ולשמו"ת

ביחזקאל פרק מה

כ"ק אדמו"ר שליט"א נוהג להוסיף כאן גם הפסוקים (טז"ז) כל העם -

בית ישראל "ואינו שייך לאחרים, שצריכים לומר [=להתחיל ההפטרה]

בפסוק (יח) כה"אמר".

(רשימות היומן תש"ב עמוד תמו עם שינויים).

מה טו כל העם הארץ יהיו אל התרומה הזאת
 לנשיא בישראל: וְעַל־הַנְּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלוֹת
 וְהַמִּנְחָה וְהַנֶּסֶךְ בַּחֲגִים וּבַחֲדָשִׁים וּבִשְׁבֻעֹת בְּכָל־
 מוֹעֲדֵי בַּיִת יִשְׂרָאֵל הוּא יַעֲשֶׂה אֶת־הַחֲטָאֹת
 וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר
 בְּעַד בַּיִת־יִשְׂרָאֵל:

"צריכים לומר [=להתחיל ההפטרה] בפסוק (יח) כה"אמר".

יח כה"אמר אדני יהוה בראשון באחד לחודש תקח
 פרֹבֶן־בָּקָר תָּמִים וְחֲטָאֹת אֶת־הַמִּקְדָּשׁ: יט וְלָקַח
 הַכֹּהֵן מִדָּם הַחֲטָאֹת וְנָתַן אֶל־מִזְבְּחַת הַבַּיִת וְאֶל־
 אַרְבַּע פְּנֹת הָעֶזְרָה לְמִזְבֵּחַ וְעַל מִזְבְּחַת שֶׁעַר הַחֲצֵר
 הַפְּנִימִית: כ וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְעָה בַּחֲדָשׁ מֵאִישׁ

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים
 ע"פ שי למורא

מוז) לנשיא בישראל, התרומה הזאת האמורה
 למעלה (שנזכר שם על דבר הפרשת תרומות
 ומעשרות) היא חובת כל העם, וגם הנשיא בישראל
 גם עליו לתת את התרומה הזאת. יז) ועל הנשיא
 יהיה וגו', מלבד התרומה, יהיה עוד על הנשיא
 להביא הקרבנות שמוזכר כאן. הוא יעשה וגו',
 כלומר, משלו יביא את כל אלה. יח) בראשון,
 בחדש הראשון, בחדש ניסן. וְחֲטָאֹת אֶת
 הַמִּקְדָּשׁ, כוה תטהר את המקדש. יט) מִזְבְּחַת
 הַבַּיִת, מִזְבְּחַת הַהֵיכָל. פְּנֹת הָעֶזְרָה לְמִזְבֵּחַ, פְּנֹת
 שִׁטָּה גַּג הַמִּזְבֵּחַ. שֶׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית, שֶׁעַר
 עֹרֶת יִשְׂרָאֵל. כ) וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְעָה בַּחֲדָשׁ,
 וכן תתנדב בקרבנות בכל משך שבועה ימים. מֵאִישׁ
 שָׂגָה וּמִפְתֵּי וּכְפָרְתָם אֶת הַבַּיִת, הַקְּרָבָנוֹת
 הָאֵלוּ וְבוֹאוּ לְחִסּוּר הָעוֹן מֵאִישׁ שָׂגָה וּמִפְתֵּי שְׂגָבָם
 לְמִקְדָּשׁ בְּמָקוֹם שָׂאִין לוֹ רְשׁוּת לְהִכָּנֵם.
 כא) שְׁבֻעוֹת יָמִים, שְׁבֻעַת יָמִים. וְנִקְרָא "שְׁבֻעוֹת"
 על שם שמתחילים ממונו לספר שבועה שבועות.
 כב) וְעַשֶׂה הַנְּשִׂיא, שְׂכִיבָא מְשֻׁלוֹ. בַּיּוֹם הַהוּא,
 בארבעה עשר בניסן. וְהַקְּרָבָנוֹת הָאֵלוּ הֵם קְרָבָנוֹת
 מִלּוּאִים, וְהֵם מִלְּבַד הַקְּרָבָנוֹת הָרְאוּיִם לְהִקְרִיב בַּחֲגִי.
 כה) בְּשִׁבְעֵי, בַּחֲדָשׁ הַשְּׂבִיעִי, בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי.
 א) שֶׁעַר הַחֲצֵר הַפְּנִימִית, שֶׁעַר עֹרֶת יִשְׂרָאֵל.
 וְכִיּוֹם הַחֲדָשׁ, בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ. כ) וְעַמֵּד עַל מִזְבְּחַת
 הַשֶּׁעַר, מוֹשְׁנֵי צְדִי שֶׁעַר הַהֵיכָל הָיוּ שְׁנֵי פִּשְׁפָּשִׁים
 (= שְׁעָרִים קְטָנוֹת), וְהַנְּשִׂיא עוֹמֵד בְּפִשְׁפָּשׁ הַדְּרוּמִי

שָׂגָה וּמִפְתֵּי וּכְפָרְתָם אֶת־הַבַּיִת: כא בראשון בארבעה עשר יום לחודש יהיה לכם
 הפסח חג שבועות ימים מצות יאכל: כב ועשה הנשיא ביום ההוא בעדו ובעד
 כל־עם הארץ פר חטאת: כג ושבעת ימיהחג יעשה עולה ליהוה שבעת פָּרִים
 ושבעת אילים תמימם ליום שבעת הימים וְחֲטָאֹת שֶׁעִיר עֲזִים לְיוֹם: כד ומנחה
 איפה לפר ואיפה לאיל יעשה ושמן הין לאיפה: כה בשביעי בחמשה עשר יום
 לחודש בהג יעשה כאלה שבעת הימים כחטאת פעלה וכמנחה וכשמן: מזו
 א כה"אמר אדני יהוה שער החצר הפנימית הפנה קדים יהיה סגור ששת ימי
 המעשה וביום השבת יפתח וביום החודש יפתח: נ ובא הנשיא דרך אולם השער
 מהויג ועמד על־מִזְבְּחַת הַשֶּׁעַר וְעָשׂוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־עוֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמוֹ וְהִשְׁתַּחֲוָה
 עַל־מִפְתַּן הַשֶּׁעַר וַיֵּצֵא וְהִשְׁעֵר לֹא־יִסָּגֵר עַד־הָעֶרֶב: ג וְהִשְׁתַּחֲוּוּ עִם־הָאָרֶץ פָּתַח

השער ההוא בשבתות ובחדשים לפני יהוה:
 והעלה אשר יקרב הנשיא ליהוה ביום השבת
 ששה כבשים תמימים ואיל תמים: והמנחה איפה
 לאיל ולכבשים מנחה מתת ידו ושמן הזין לאיפה:
 וביום החדש פר בן בקר תמימם וששת כבשים
 ואיל תמימם יהיו: ואיפה לפר ואיפה לאיל
 יעשה מנחה ולכבשים כאשר תשיג ידו ושמן הזין
 לאיפה: והכבוא הנשיא דרך אולם השער יבוא
 ובדרבו יצא: ט ובכבוא עם הארץ לפני יהוה

של שער ההיכל. ד) ביום השבת ששה כבשים
 וגו', קרבנות של ימי מלואים הם. ה) מתת ידו,
 כפי הרחבת ידו ונרבת לכבו. ו) ובכבוא הנשיא,
 כשכבוא הנשיא בשבת או בראש החדש דרך אולם
 השער יבוא וגו', כאותו שער שבא בו, כאותו
 שער יצא, ואינו צריך להקריף את העורה כפי הנאמר
 בפסוק שאחר זה לענין המועדים. ז) והנשיא
 בתוכם, במועדים גם הנשיא צריך להקריף את
 העורה ולצאת בשער שלא נכנס דרכו, ולא יכנס
 דרך השער המזרחי שאין שער כנגדו בעורה.
 יב) וכי יעשה הנשיא נדבה, בששת ימי
 המעשה. יד) לרם את הפלתי, לרסם את הפלתי
 בשמן.

במועדים הבא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך שער נגב והבא דרך שער נגב
 יצא דרך שער צפונה לא ישוב דרך השער אשר בא בו כי נכחו יצא: והנשיא
 בתוכם בכבואם יבוא ובצאתם יצאו: יא ובחגים ובמועדים תהיה המנחה איפה לפר
 ואיפה לאיל ולכבשים מתת ידו ושמן הזין לאיפה: יב וכי יעשה הנשיא נדבה עולה
 או שלמים נדבה ליהוה ופתח לו את השער הפנה קדים ועשה את עלתו
 ואת שלמיו כאשר יעשה ביום השבת ויצא וסגר את השער אחרי צאתו: יג וכבש
 בן שנתו תמים תעשה עולה ליום ליהוה בבקר בבקר תעשה אתו: יד ומנחה
 תעשה עליו בבקר בבקר ששית האיפה ושמן שלישית ההין לרם את הפלתי מנחה
 ליהוה חקות עולם תמיד: טו יעשו את הכבש ואת המנחה ואת השמן בבקר בבקר
 עולת תמיד:

כ"ק ארמו"ר שליט"א נוהג להוסיף כאן גם הפסוקים (טו"ז) כה אמר - מאחזתו, "ואינו שייך לאחרים, שצריכים לומר

[=לסיים ההפטרה כאן, פסוק טו] תמיד".

(רשימות היומן תש"ב עמוד תמו עם שניונים).

טז כה אמר אדני יהוה כיריתן הנשיא מתנה לאיש מבניו נחלתו היא לבניו תהיה
 אחזתם היא בנחלה: ז וכי ייתן מתנה מנחלתו לאחד מעבדיו והיתה לו עד שנת
 הדרור ושבת לנשיא אך נחלתו בניו להם תהיה: יח ולא יקח הנשיא מנחלת העם
 להנותם מאחזתו ינחל את בניו למען אשר לא יפצו עמי איש מאחזתו:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצַדִּיק:
נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמִהְרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמִהְרָה יָבֹוא וַיִּגַּל לַבְּנוֹ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעַד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלַמְּנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעַד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: בַּיּוֹם ב', שְׁעָה 3 בְּבוֹקֵר, 54 דְּקוֹת, 91 חֲלָקִים.
רֵאשׁ חֲדָשׁ נִסָּן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי הַבֹּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"א אדי"ש, תשי"ז
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה דוד שי

שלום וברכה!

...בהנוגע לתפלין לא שמעתי בזה הוראות. ואפשר ידוע מה לזקני אני"ש שבאה"ק ת"ו. נוהג
אני שגובה התפלין יהי' כארכן ורחבן עיין ס' האשכול ובד"מ ועוד.

הרעיון דעריכת ס' בתורת הנפש ע"פ חב"ד ובעיקר - ע"ד אדמו"רי חב"ד ותורתה, בשביל
בתה"ס באה"ק נכון במאד מאד וכדאי שיתייעץ בזה עם הרא"ח שי' גליצנשטיין.

בחבילה בפ"ע ובדואר רגיל הוחזרו לו כמה מהמסמכים השייכים להרשת ששלח לכאן. ובטח
יאשר קבלתם.

לוח זמנים לשבוע פרשת תזריע - החודש בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ה) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								אדמוה"ז		מג"א				
								ש	א	ש	א	ש	א	
19:34	18:37	19:24	18:20	18:58	17:54	10:42	9:46	9:38	8:42	9:04	8:09	6:34	5:41	באר שבע (ח-ק)
19:35	18:27	19:24	18:20	18:58	17:54	10:41	9:45	9:37	8:42	9:02	8:07	6:32	5:40	חיפה (ח-ק)
19:33	18:21	19:23	18:18	19:01	17:57	10:40	9:44	9:36	8:41	9:02	8:07	6:32	5:40	ירושלים (ח-ק)
19:35	18:38	19:25	18:20	18:58	17:54	10:42	9:46	9:38	8:43	9:03	8:08	6:34	5:41	תל אביב (ח-ק)
19:07	18:01	18:54	18:45	18:20	18:11	9:53	9:58	8:48	8:55	8:02	8:10	5:39	5:52	אוסטריה, וינה (ח)
19:57	19:02	19:47	19:56	19:19	19:28	11:27	11:26	10:26	10:24	9:49	9:47	7:31	7:25	אוסטרליה, מלבורן (ק)
19:07	18:02	18:54	18:46	18:22	18:13	9:56	10:01	8:51	8:58	8:07	8:14	5:43	5:55	אוקראינה, אודסה (ח)
18:41	17:35	18:28	18:19	17:54	17:46	9:27	9:33	8:22	8:29	7:37	7:44	5:14	5:26	אוקראינה, זוניצק (ח)
18:53	17:46	18:39	18:30	18:06	17:57	9:38	9:44	8:33	8:40	7:47	7:55	5:25	5:37	אוקראינה, דניפרופטרובסק (ח)
19:21	18:13	19:07	18:57	18:32	18:23	10:03	10:09	8:58	9:05	8:10	8:18	5:49	6:02	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
19:14	18:05	19:00	18:50	18:25	18:15	9:56	10:02	8:50	8:58	8:02	8:11	5:41	5:55	אוקראינה, קייב (ח)
19:32	18:28	19:19	19:11	18:47	18:39	10:22	10:27	9:17	9:24	8:34	8:41	6:10	6:21	איטליה, מילאנו (ח)
18:53	18:04	18:44	18:46	18:22	18:24	10:18	10:19	9:15	9:17	8:47	8:49	6:16	6:17	אקוודור, קיטו (ח)
19:30	18:36	19:19	19:27	18:52	19:01	11:00	11:00	9:59	9:58	9:24	9:23	7:04	6:59	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:22	19:25	20:11	20:21	19:42	19:52	11:52	11:51	10:52	10:49	10:13	10:11	7:58	7:51	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
20:07	19:08	19:56	19:50	19:27	19:21	11:06	11:11	10:02	10:07	9:23	9:29	6:56	7:05	ארה"ב, בולטימור (ק)
19:58	18:58	19:47	19:40	19:17	19:11	10:55	11:00	9:51	9:56	9:11	9:18	6:44	6:54	ארה"ב, ברוקלין (ק)
19:59	18:59	19:47	19:41	19:18	19:12	10:56	11:00	9:51	9:57	9:12	9:18	6:45	6:55	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)
20:37	19:36	20:25	20:18	19:55	19:48	11:31	11:36	10:27	10:33	9:46	9:53	7:20	7:30	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:14	19:20	20:04	20:00	19:38	19:35	11:22	11:26	10:18	10:23	9:45	9:50	7:14	7:22	ארה"ב, האוסטון (ק)
19:48	18:52	19:37	19:33	19:11	19:06	10:52	10:56	9:48	9:53	9:13	9:18	6:43	6:52	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:11	19:18	20:01	19:58	19:36	19:34	11:22	11:26	10:19	10:23	9:46	9:51	7:15	7:22	ארה"ב, מיאמי (ק)
19:55	18:55	19:43	19:37	19:14	19:07	10:51	10:56	9:46	9:52	9:07	9:13	6:40	6:50	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
19:55	18:54	19:43	19:36	19:13	19:06	10:50	10:54	9:45	9:51	9:05	9:11	6:38	6:49	ארה"ב, שיקגו (ק)
19:08	18:19	18:59	19:04	18:36	18:41	10:37	10:38	9:36	9:36	9:06	9:06	6:38	6:37	בוליביה, לה-פס (ח)
20:00	18:50	19:46	19:36	19:10	19:00	10:40	10:46	9:34	9:42	8:45	8:54	6:25	6:39	בלגיה, אנטוורפן (ח)
20:00	18:50	19:46	19:35	19:10	19:00	10:40	10:46	9:35	9:42	8:46	8:55	6:26	6:39	בלגיה, בריסל (ח)
18:42	17:52	18:33	18:39	18:09	18:15	10:12	10:13	9:10	9:10	8:39	8:39	6:14	6:11	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:30	17:40	18:21	18:27	17:57	18:03	10:00	10:01	8:58	8:58	8:28	8:27	6:02	6:00	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
19:19	18:12	19:04	18:54	18:28	18:18	9:58	10:04	8:52	9:00	8:03	8:12	5:43	5:57	בריטניה, לונדון (ח)
19:31	18:22	19:16	19:05	18:39	18:28	10:06	10:12	9:00	9:08	8:08	8:17	5:50	6:05	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
19:27	18:16	19:12	19:01	18:35	18:25	10:04	10:10	8:58	9:06	8:07	8:16	5:48	6:03	גרמניה, ברלין (ח)
19:41	18:33	19:27	19:17	18:52	18:43	10:23	10:29	9:18	9:25	8:30	8:39	6:09	6:22	גרמניה, פרנקפורט (ח)
18:43	17:52	18:33	18:40	18:09	18:15	10:13	10:13	9:11	9:11	8:40	8:39	6:15	6:12	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:24	18:33	19:15	19:14	18:52	18:50	10:41	10:44	9:37	9:41	9:07	9:11	6:35	6:40	הודו, מומבאי (ח)
19:20	18:29	19:11	19:09	18:48	18:46	10:37	10:40	9:34	9:37	9:03	9:07	6:32	6:37	הודו, פונה (ח)
18:55	17:49	18:42	18:33	18:09	18:00	9:42	9:48	8:37	8:44	7:52	8:00	5:29	5:41	הונגריה, בודפשט (ח)
19:03	18:03	18:51	18:45	18:22	18:15	10:00	10:05	8:55	9:01	8:16	8:22	5:49	5:59	טורקיה, איסטנבול (ח)
19:24	18:26	19:13	19:08	18:45	18:40	10:25	10:30	9:21	9:26	8:43	8:49	6:15	6:25	יוון, אתונה (ח)
19:15	18:10	19:02	18:54	18:29	18:21	10:03	10:09	8:58	9:05	8:14	8:21	5:50	6:02	מולדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת תזריע - החודש בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
19:22	18:31	19:13	19:11	18:49	18:48	10:38	10:41	9:34	9:38	9:04	9:08	6:32	6:37	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
19:09	18:09	18:57	19:08	18:25	18:37	10:37	10:35	9:36	9:33	8:55	8:52	6:43	6:35	ניו-יורק, קרייטצ'רד' (ח)
18:54	18:01	18:45	18:41	18:20	18:16	10:05	10:09	9:01	9:06	8:29	8:33	5:58	6:05	נפאל, קטמנדו (ח)
19:44	18:55	19:35	19:37	19:13	19:15	11:08	11:10	10:06	10:08	9:37	9:39	7:06	7:08	סינגפור, סינגפור (ח)
18:56	17:45	18:41	18:30	18:05	17:54	9:34	9:39	8:28	8:36	7:37	7:46	5:18	5:32	פולין, ורשא (ח)
18:45	17:56	18:36	18:40	18:13	18:17	10:13	10:14	9:11	9:12	8:42	8:43	6:13	6:12	פרו, לימה (ח)
19:50	18:46	19:37	19:29	19:05	18:57	10:40	10:45	9:34	9:41	8:51	8:59	6:27	6:38	צרפת, ליון (ח)
20:04	18:57	19:51	19:42	19:17	19:08	10:49	10:54	9:43	9:51	8:57	9:05	6:35	6:48	צרפת, פריז (ח)
18:36	17:48	18:28	18:29	18:06	18:07	10:00	10:02	8:57	8:59	8:28	8:31	5:57	5:59	קולומביה, בוגוטה (ח)
20:24	19:22	20:12	20:04	19:41	19:34	11:17	11:21	10:12	10:18	9:30	9:37	7:05	7:15	קנדה, טורונטו (ק)
20:03	18:59	19:50	19:42	19:19	19:11	10:53	10:58	9:48	9:54	9:05	9:12	6:40	6:52	קנדה, מונטריאול (ק)
19:42	18:45	19:31	19:26	19:04	18:59	10:46	10:50	9:42	9:47	9:06	9:11	6:37	6:45	קפריסין, לונקה (ק)
20:22	19:07	20:06	19:54	19:27	19:15	10:53	10:59	9:47	9:55	8:53	9:03	6:36	6:52	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
19:57	18:41	19:41	19:28	19:01	18:49	10:26	10:33	9:20	9:29	8:24	8:34	6:09	6:25	רוסיה, מוסקבה (ח)
19:32	18:27	19:19	19:10	18:46	18:38	10:20	10:25	9:15	9:22	8:30	8:38	6:07	6:19	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
19:37	18:32	19:24	19:15	18:51	18:42	10:24	10:30	9:19	9:26	8:34	8:42	6:11	6:23	שווייץ, ציריך (ח)
19:01	18:12	18:53	18:52	18:30	18:29	10:21	10:24	9:18	9:21	8:48	8:51	6:17	6:21	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התועודיות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קִדְּשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולקטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00418
23/03/2014

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7